205
f.55.d.25

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
ROMA
8
55 D
25

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

33. 2. 41

53
F
41

f.55.b.25

Deſenſio Catholicę

CONFESSIONIS, ET SCHOLIORVM CIRCA CONFESSIONEM, ILLVSTRISSImi Ducis Vvirtenbergenſis nomine editam, aduerſus Prolegomena Brentij.

Auctore F. Petro de Soto, ordinis ſancti Dominici, profeſſore Theologiæ.

SOC. IESV. BIBL. SEC. COL. ROM.

ANTVERPIAE,
Apud Martinum Nutium ſub Ciconijs.
Anno Salutis. M. D. LVII.

Cum priuilegio Regis.

Confeſsionem noſtram catholicã, & ſcholia circa ſuam, hoc eſt, nomine illuſtriſſimi Ducis Vuirtenbergenſis editam, cõfeſsionem fidei Brẽtius acerbiſsimè (vt oſtẽdit) tulit: atq; in eã acerrimè mox inſurgendũ ſibi eſſe existimans, permittit apologiam, ſed dum illã parat, prolegomena quædam præmittit, in quibus quatuor locos tractat, ſcilicet de officio principum ſecularium in Eccleſia filij Dei: de auctoritate ſacræ ſcripturæ: de traditionibus: de catholica Eccleſia & in eis omnem auctoritatem, circa dogmata, & cõtrouerſias fidei principibus ſecularibus tribuit, & aufert Epiſcopis: & quidem cuiq; priuato aſſerit eſſe neceſſe, iudicare de omni, etiã concilij, imò & Angeli doctrina, nulliq; licere alterius iudicium ſine ſuo ſequi: alioquin, inquit, licitũ fuit Iudæis, iudicio Annæ, & Cayphæ in damnatione Chriſti cõſentire, & repugnare illicitũ, & de me dicit, quòd in varias formas me vertã, cùm ſcripturæ auctoritate premor, et inde ad traditiones, nunc ad patres, nunc ad Eccleſiã confugiã. Nos his Brentij machinis, quibus, quaſi arietibus, conatur quatere, non ſolũ omnem catholicæ Eccleſiæ perpetuò ſtabilitam fidem, ſed ius etiã omne, & fas euertere. Quatuor alios locos oppoſui-

uius, qu bus noſtra defendimus à ſuo impetu, atque quantùm pro virili poſſumus, detegimus hæreſum & ſchiſmatum laqueos, & quomodo caueri poßint, oſtendimus. Sunt igitur hi quatuor noſtri loci.

i. De vna, et viſibili Eccleſia neceſſariò agnoſcẽda.

ij. De vno certo, & præſenti Iudicio vltimo, circa dubia fidei neceſſario: rationeq́; eius, & ordine.

iij. De vtilitate, adeoq́; neceßitate aliorum iudicium ſequendi circa illa.

iiij. De Ignorantia, atque errore excuſante vel nõ.

His certa ſcripturæ, & Eccleſiæ auctoritate, rationeq́;, & experientia confirmatis (quod fecimus cauẽtes, quantũ fieri potuit, contentiones, & veritati in primis elucidandæ intenti, ac breuibus deinde refellentes, quæ in contrarium adducta ſunt) ſperamus, oſtenſum eſſe omnibus, totam doctrinam Brentij in Prolegomenis ſecũ manifeſtè pugnare, atque ita, vt alterum Goliath, qui agminibus Dei viuẽtis exprobrare eſt auſus hanc doctrinã, eiuſq́; auctorẽ, qui non veretur omnes totius orbis Chriſtiani Epiſcopos Eccleſiam Aſoticam dicere, & Concilium Nicænum erraſſe, proprio ſuo gladio transfoſſum, & iugulatum relinqui. quod in fine omnium tibi, Lector optime, ante oculos ſtatuemus.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, AC DOMINO D. CHRISTOPHORO DVCI wirtembergenſi, & Teccenſi, ac Comiti Montis Beligardi F. Petrus de Soto S. D.

EN ſecundò iam te interpellare cogor, Princeps illuſtriſsime, tuáque vel otia, vel negotia interturbare, & primò quidem (vt tunc dicebam) id egi ignotus, ſed iam nũc, vt timeo, etiã ingratus, & inuiſus. Cur enim nõ timeã potuiſſe apud te Brentium, doctorem in primis tuum, quem audis, & ſuſpicis, cuius conſilio fidei, & ſalutis tuæ cauſas committis: cur inquam non timeam potuiſſe eum apud te, quod totis viribus agit, prætenſis etiam grauiſsimis cauſis? Verùm quoniam non pro defenſione mea, aut alia huius vitæ vtilitate, vel cauſa, ſed pro æterna ſalute tua, tuorúmque, pro Eccleſiæ honore, ac auctoritate, pro Chriſti gloria reſpondendum eſt: nil vereor. etſi enim tot impetitus opprobrijs, tot conuicijs, totq́; grauiſsimis criminationibus inſectatus à tuo Brentio, vt obrutus iam, & ſuperatus videri poſsim: quia tamen cauſa Chriſti agitur, illi totam committens, non omnino deſpero, te pro tua prudentia, æquitate, & iuſtitia auditurum me, reſpond[illegible]m non de cauſa tota ſolùm, quam in vniuerſa hac lucu[illegible]ione noſtra, quam aduerſus προλεγομένα Brentij elabora[illegible]us, tenuiter quidem, & exiliter egimus: ſed etiã de accuſationibus, & criminationibus eius, quas in literis ad te datis prætexit aduerſum me, quas etiam nos, ijs ad te peculiariter datis, refellendas ſuſcepimus: non alia cauſa, quàm ne propter ea, quæ falſò mihi obijcit, cauſæ ipſi, quam ſuſcepi, derogetur. Quis enim non videat in iudicio patronos, atque aduocatos ab omni criminatione liberos eſſe oportere, cùm alioqui etiam iuſtis, ac innocentibus partibus quàm plurimùm obſit actorum, ac aduocatorum infamia? Poſtulat igitur ratio, vt audiar ipſe à te, reſpondens ijs, quæ contra me,

 qui

Lib. I. contra Iul.

qui catholicæ veritatis cauſam egi, excipiuntur: & non inauditum damnes, vbi multò veriùs te damnaris. In ijs enim omnibus, quæ contra nos dicuntur, vt cum Auguſtino dicam, magis pro me habeo vnde gaudeã. Beati enim eritis, inquit Chriſtus, cùm maledixerint vobis homines, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes propter me. Cæterùm pro his docemus, qui ijs accuſationibus aut fallunt, aut fallũtur, vnde fit, vt veritati claudatur aditus ad eorum ſenſus. Nos igitur in hac cauſa ſola veritate innixi, & fiſi auxilio illius, qui veritatis & auctorem, & patronum ſe ſemper exhibuit, accedimus cõgreſſuri cum Brentio, omnibus inſtructo armis, quibus apud te, tuóſque plurimùm poſsit: non aliter certè quàm Dauid in funda, & lapide, ſed prius in nomine Domini, aduerſus Philiſtæum gladio, haſta, atque galea, & clypeo munitum. Sed iam ad rem. epitomen in primis ſophiſticæ, ac monaſticæ doctrinę me ſcripſiſſe tibi dicit: & quidquid ab alijs diffuſè ſparſum eſt, collegiſſe in breuia illa ſcholia, & catholicam confeſsionem. Hoc teſtimonium libenter amplector, & gratias ago Brentio, quòd me non propria, & priuata mea, ſed catholicis omnibus, & in antiqua religione permanentibus communia tradidiſſe teſtis eſt. certè id conati ſumus, & Deo adiuuante, quàm diu viuemus, conabimur, vt non pro ſenſu noſtro, ſed pro catholica tantùm veritate certemus. nec timemus ſophiſtæ, & monachi, aut matheologi nomina, quæ non in me ſolùm, ſed in omnes antiquitùs fundatam in [illegible]leſia doctrinam ſequentes, Brentius iactat. Congratulor [illegible]tiùs, quòd ab eo hoc audiam, qui hoſtem ſe totius cath[illegible]æ Eccleſiæ exhibet, & Concilium Nicænum falſum, & contra Euangelium docuiſſe aſſerit. glorioſum certè duco vituperari cum Cõcilio Nicæno, atq; ab eo matheologus dici, qui in hoc Cõcilio toti Eccleſię ſe auſus eſt opponere. Quid igitur ſperare, aut audire poteſt ab eo vllus veritatis aſſertor, qui neq; Concilio Nicæno pepercit, & conciliũ noſtrum, quod in edenda confeſsione catholica ſecuti ſumus interpretatur ſiniſtrè, atque detorquet callidis verbis in alios, & occultiùs quaſi ſuſurrans, ſeminat inter te, & vicinos diſcordias. Non ſumus, inquit,

quit,tam hebeti ingenio,vt non intelligamus quo conſilio,& quorum inſtinctu hypocrita ad ſuſcipiendum hoc officium excitatus ſit:& quibus operam ſuam nauauerit. Vbi tuo tantùm teſtimonio,Princeps optime,vti volo.noſti quàm ſyncerè,in confeſsione illa noſtra edenda,actum eſt:noſti candidiſſimum illud Cardinalis Auſtani pectus, propter quod & toti Germaniæ,& catholicis omnibus agnoſcitur catholicæ,& auitæ,ſemperque ab Apoſtolis ſeruatæ religionis tenaciſsimus obſeruator,cui ob ſingularem hãc pietatem totum me tradidi.is te, & ob priuata in ſe beneficia, & ob inſignem modeſtiam, quam ſemper de te prædicat,magno amore proſequitur,atque obſeruat,laudátque(quod ab eo non rarò audiuimus)ſtudium quoddam tuum, & amorem eius, quàm putas, pietatis.Ille igitur arbitratus nihil circa fidem,non ſyncerè,& palàm agi debere,nec incertis,aut ementitis auctoribus quicquam emittendum eſſe:cùm ſignificaſſet tibi, quòd pararem reſpondere & contradicere tuæ confeſsioni, accepit dignum te,iuſto ſcilicet,& ſapiente Principe reſponſum, id tibi non futurum ingratum,ſed libẽter potiùs id accepturum. De qua re nec ſemel inter vos ſermo,vt intelligo,fuit.hîc nihil callidè,aut occultè,ſed candidè & manifeſtè actũ eſt.confeſsio illa tuo nomine illuſtriſsime princeps edita,vt recens, vt cultè,ac artificioſè concinnata:& pietatem,ac modeſtiam præ ſe ferens,multos poſſe mouere metuebatur.eram vicinus,& inter illos agebam,ad quos peruenerat. cogitaui itaque reſiſtendum eſſe,conſenſu eius,& auctoritate, cui meritò ſeruiẽdum erat,vt legitimo Epiſcopo.ille non improbauit, ſed apertè tibi etiam notum eſſe voluit. quòd ipſe ſicut nullo iure, nulla æquitate prohibere poteras,non ſolùm non prohibuiſti, ſed vltrò etiam,& candido animo probaſti.Nihil hîc eſt,quod ſagaci,& acuto ingenio egeat,vt agnoſcatur: nunquid occultè præſul ille digniſsimus catholicam,& antiquam fidem confitetur & ſequitur? nos etiam qualeſcunque non erubeſcimus Euangelium. ſcio te etiam ingenuè dicere, quòd non ſis vlli,ob diuerſam ſententiã in religione infenſus, ſed cupias omnibus verum ſenſum.Hæc ſunt digna (vt alia mittam) amico

æqui, & recti:propter quæ meritò debeamus credere, te nihil contra conſcientiam agere. Apud hunc igitur, apud te inquã, non opus erat conſilia hæc abſcondere, & catholicæ fidei cõfeſsionem occultè, & inſcio te edere: quod non aliud foret, quàm indigna de te ſentire. Arguit me iracũdiæ, & impotẽtiæ animi: quòd non potuerim mihi tantiſper tẽperare, vt vel prima congreſsione ſaltem, aliquam veræ manſuetudinis, ac pietatis notam oſtentarẽ. Hæc de me ait, cùm econtrà aſſerat, confeſsionis tuæ concinnatores ſimpliciter, & perſpicuè, ac citra vllius hominis cõtumeliam, omnia recitaſſe: hoc animo, vt ſi ita res tuliſſet, cum bonis, & doctis viris de ea conferrẽt. Ab ijs igitur criminationibus, non aliter apud te prudentiſsime princeps agam, quàm re ipſa, & verbis, quę ipſe in ſuperiore libello, quem impugnat ille, dixi ab impotentia animi, & iracundia ipſa temporis mora poterat me ſatis purgare. triennio enim fermè, poſt editam confeſsionem tuam, edidi catholicam noſtram, & biennio integro, poſtquam meditari cœperam reſponſionem, me continui. ſolet dies ſufficere ad magnam animi impotentiam ſedandam, multò magis credi poteſt, annorum etiam tempus ſuffeciſſe. certò auſim affirmare me attentè, & ſedulò curaſſe, ne quid acerbè dictum audiretur: dediquc impenſè operam, ne quid dicerem, quod ad cauſam neceſſarium non foret, ita vt in cauſam ipſàm, non in perſonas dictum apertè videretur, quicquid duriùs dici neceſsitas poſtulabat. multa huius rei exempla oſtendere poſſem, in quibus etiam videri poteram nimius fuiſſe in hac modeſtia: quum te loquentem dux illuſtriſsime faciunt, atque dicentem, quòd des operam propagandæ piæ, vel Apoſtolicæ doctrinæ, & iuuandæ Eccleſiæ Chriſti. Ego dico, quid ſi hæc doctrina eſt impia, quid ſi Eccleſia, cui faues, eſt congregatio Sathanæ? & addo certè iudicio noſtro, catholicorum ſcilicet, impia doctrina, & Sathanæ Eccleſia eſt, quam promoues: ſicut tuorum iudicio noſtra doctrina, & Eccleſia ſunt Sathanæ, atque ita dubiam doctrinam promoues. Quid hic rogo iniuriæ eſt? aut quid, quod non in confeſſo ſit omnibus? Potuiſſem exempla patrum ſequens dicere, durum aliquid,

ſed

ſed malui temperare, & agere argumentis, vt dicunt, ad hominem, vt ex datis à vobis probarem, meritò dubiam habendam eſſe fidem veſtram: vt hac ratione impetum illum, & feruorem in ijs ſequendis moderarem, & retardarem, atque ita paulatim ad maturiùs expendenda, & cogitanda omnia adducerem. Quum viderem hoc facilius eſſe, quàm omnia reuocanda eſſe, ac reijcienda perſuadere. hunc tenorem in tota confeſsione noſtra, & ſcholijs tenui: vſquequo tandem omni doctrina abſoluta, ad perorationem ventum eſt. in qua cùm ex perſona tua dicitur, quòd nullius erroris vel in doctrina, vel in reliqua Eccleſiæ adminiſtratione, tuorum concionatorum ſis conſcius: ego apertè dico, illos ſequi damnatos iamdudum in Eccleſia errores Arrij, Iouiniani, Vigilantij, & aliorum. hoc quis non videat, ſi verum eſt, maximè pertinere ad cauſam, de qua agimus, & neceſſariò dicendum fuiſſe mihi, niſi vellem cauſæ fidei deeſſe? quantùm habet ponderis, apud rectè expendentes rationem fidei ſuæ, cùm probatur aliquid priùs damnatum in Eccleſia? ſi non apertè probo, Auguſtinum, Epiphanium, Philaſtrium, Hieronymum, Bernardum inter damnatas hæreſes ab Eccleſia referre, negare offerendum ſacrificium pro defunctis, ieiunia Eccleſiæ obligare quenquam, cœlibatum eſſe opus Deo gratum, & matrimonio meritò præferendum, venerationem reliquiarum, & luminarium vſum licita eſſe, & ſancta, eſſe purgatorium, inuocandos ſanctos, orandum prò defunctis: Si hæc inquam omnia, quæ habet confeſsio tuo nomine edita, ab illis patribus non referuntur inter hæreſes damnatas ab Eccleſia, damner ego, vt contumelioſus conuiciator. ſi verò tàm aperta profero teſtimonia, non eſt quòd reprehendar, qui veritatem cauſæ neceſſariam, & non niſi in fine, cùm iam taceri non poterat, dixi. Commendat ille modeſtiam confeſsionis tuæ, quando nullo contradicente edita eſt. non eſt certè magnum, nullo reſiſtente, manſuetè agere. Sed an veram manſuetudinem præ ſe tulerit Brentius, cùm à me contradictum eſt ſuis, res ipſa oſtendit. Certè ſi contumeliæ, & conuitia, & maledicentiæ, & amarulentiæ tollantur è medio prolegomenorum Brentij, vix

tertia pars ſupererit,& non in me tantùm, ſed in omnes vniuerſi Chriſtiani orbis Epiſcopos. quod vt faciat, præfatur mihi imputandum eſſe, ſi quid duriùs in prælatos dici videtur,ſed de ijs plus ſatis. Illud præterire non poſſum, quòd paratos dicit ſe, & ſocios in hac confeſsione edenda ad conferendum cum bonis, & doctis, ſi res ita tuliſſet: ita ſcilicet me à bonorum,& doctorum virorum numero excludens.Et quidē,nec bonum,nec doctum me, aut credere, aut affirmare auſim,nec vllam mihi iniuriam fieri reputo, ſi hoc ipſum de me alij ſenſerint.Cupio ſaltem bonus, vel ex parte aliqua eſſe,& doctus:quantùm gradus meus,& ingenium,atque ſtudium patiuntur.Verùm nolo te latere, optime princeps, qui ſint Brentio boni,& docti, cum quibus paratus eſt de ſua cōfeſsione conferre, idque ex verbis ipſius, audi, nec detrectamūs(ait loco de ſacra ſcriptura)cū quibuſuis modeſtis,& eruditis viris conferre de doctrina pietatis:Aſotus autē, & reliqui eius,qui cum ipſo conſentiunt,prælati ſciant, quòd non ſunt vera Eccleſia,nec miniſtri veri Eccleſiæ, ſed ſint hoſtes Chriſti,& Eccleſiæ eius, quare ſiue probent, ſiue improbent, ſcripta veterum patrum,nihil ad nos.Et paulò pòſt, colluuiē Aſoticorum prælatorum,non alio loco ducimus, quàm ſynedrion Annæ, & Caiphæ.In quibus verbis, vt omittam ſummam conuiciandi licentiam & libertatem, illud tantùm à te conſiderari volo, optime princeps, ſi omnes totius Chriſtiani orbis Epiſcopi, qui antiquam religionē ſequuntur, indigni ſunt,cum quibus Brentius quicquam conferre velit,ſi nō inferiores impietate, & malitia, quàm crucifixores Chriſti: Ideóque nec Aue dicendum eſt eis: Qui ſunt rogo reliqui, cum quibus conferre poſſet Brentius,niſi qui cum illo cōſentiunt,diſcipuli videlicet Lutheri?Nam omnes alij ſunt hoſtes Chriſti,& Eccleſiæ, niſi fortè Sacramentarios, Zuinglianos, & Anabaptiſtas, & ſimilia monſtra iudicat, dignos eſſe cum quibus conferat,& ſolos catholicæ,antiquæ & ſemper agnitæ Eccleſiæ adhærentes reijciat,vt Chriſti hoſtes. Non credo illum hoc cogitaſſe, ſed vtcunque ſit, id conſtat, Brentium, cum nullo Epiſcopo,Romanam ſedem agnoſcente,cum nullo de-

lo de-

lo denique his ſubdito conferre quicquam velle. Ego verò fateor me ſubditum eſſe illis, & debere, & velle. Quid igitur mirum, ſi nec bonus ſim, nec doctus Brentio, cui omnes Epiſcopi totius Galliæ, Hiſpaniæ, Germaniæ denique, & Italiæ, cæterorumq; Chriſtianorum regnorum æquales ſunt crucifigentibus Chriſtum. Hic animus Brentij, hæc ſententia tam conſtans ſatis oſtendit, vnde omnia alia eius verba proficiſcantur, fontem, ex hoc theſauro cordis quid aliud proferri potuit, quàm maledicentiæ, & conuicia? Quid opus eſt pluribus, hac vnica ratione, veluti ſpongia, delebo quicquid nigro ſuo illo carbone Brentius contra me deſcripſerit. Quid mirum, quòd in oculis Brentij tam deformis, & abominandus, videar, quàm me depingit, cùm ei omnes inter ſe conſentientes, & agnoſcentes Romanam Eccleſiam, omnes ſcilicet totius orbis Chriſtiani Epiſcopi, principes, populi, præter paucos quoſdam Germaniæ, idque vix à triginta annis, videantur hoſtes Chriſti? Quid ergo pluribus verbis in omni hac cauſa, criminationum Brentij contra me, opus eſt? hoc vnico verbo omnia diluuntur, non potuiſſe illum aliter iudicare de membro quodam infimo, qui de vniuerſo corpore totius Chriſtiani orbis tam duram apud ſe, & conſtantem ſententiam tulerit: vſqueadeo, vt Anabaptiſtas, Zuinglianos, & omnes alios ab Eccleſia alienos, viſus ſit illis preferre. Sed vrget maximè aduerſum me, & tibi iterum atque iterum ingerit: quòd nec nomini tuo pepercerim. Hoc enim agit manifeſtè, non alio conſilio, quàm vt hoc nomine, non tantùm à me & animum tuum, & aures auertat, ſed etiam aduerſum me conuertat, & quidem vt ego in me ſententiam feram, dignum certè eſt, vt & impudens, & imprudens iudicer, ſi in te, cui conſulere & inſeruire cupio, idque ago quantùm poſſum in illa confeſsione: & denique in quem nihil mihi auctoritatis vſurpare poſſum, aut debeo contumelioſus ſim, aut offendam eũ, apud quem audiri cupiam. Accuſat Brentius, quòd dixerim tibi, deciperis, falleris, quia homo es, & falli potes. patere vt hoc dicam de te, circa ea, in quibus nec es, nec pro officio teneris doctus, & conſummatus eſſe. Hæc eſt vniuerſa, quam

exaggeras

exaggerat iniuria & contumelia,qua te afficio accuſante Brē tio.verba negare non poſſum quæ ſcripſi:Sed quàm iniquè, & ſiniſtrè Brētius hęc interpretatus ſit,atq; traxerit in contumeliam,quæ certè nulla in eis eſt,ſed potiùs laus te digna, & de qua meritò gloriari debes. Iam audi primùm verba mea truncata quidem,& his quæ præceſſerunt,atque conſequuntur,quibus muniuntur quodammodo, & illuſtrantur, deſtituta refert, quare, niſi vt in alios ſenſus trahi poſsint? Ego, cùm in vltimis verbis perorationis tuæ dicitur, daturum te operam,vt nihil deſiderari in te poſsit officij,quo vera tranquillitas, & ſalus in Eccleſia conſeruari poſsit, admonui te, quòd quàm diu auctoribus illius confeſsionis,& quibus veteris tanquam conſiliarijs credideris, nihil agere poteris quod ad ſalutem,& tranquillitatem Eccleſiæ eſſe poſsit: idque tribuo non malitiæ tuæ, non iniquitati animi,ſed conſilijs eorū. Itaq; dixi,cùm tuo nomine diceretur, daturum te operam,vt non deſis tranquillitati ſalutis Eccleſiæ, teſtimonium hoc vt fide dignum ſuſcipimus, non dubitamus quòd quæ facis circa religionem, tranquillitati Eccleſiæ prodeſſe ſperes. Hæc præmiſi veraciter,& ex animo tibi credēs, & ab omnibus credendum eſſe aſſerens, prout debebam ijs verbis te iuxta conſcientiam agere teſtatus.mox addidi:Sed audi obſecro,quod ſynceriter dicimus, deciperis proculdubio, imponitur tibi ab ijs qui humanitate tua, ingenuitate, & candore abutuntur. Sic itaque dixi, te decipi, & falli, vt illud humanitati, & ſynceritati dederim. Hæ ſunt virtutes principum propriæ, quibus cùm abutuntur iniqui, facilè eos decipiunt. & ſtatim adiunxi,falleris quia homo es,& falli potes,patere,vt hoc dicam de te,quod tui de ſanctiſsimis, & doctiſsimis patribus paſsim dicunt.Quare igitur hæc omnia omiſit Brentius,quę plena ſunt officijs in te, & quibus apertè oſtenditur, quod quātùm fieri potuit laudaui, & cōmendaui: in errore, de quo tacere non poteram,ingenium, & indolem, & quantùm potui excuſaui.Errare certè,& decipi, malum eſt,ſed nō ſemper peccatum,aut peccato coniunctum, vel ſi peccatum eſt, non parum excuſatur, quū circa illa eſt, quæ minimè pertinent

ad

ad munus eius, qui errat. Propterea dixi, te circa ea errare, in quibus non teneris pro officio doctus eſſe, & conſummatus. Hæc pertinent ad te excuſandum. ſed fortè grauem iniuriam Brentius dicet illatam tibi, cùm dixi, quòd in ijs non eſt doctus, & conſummatus. Hanc verò ego potiùs laudem duco. quis non intelligat, modeſtiæ eſſe, etiam in ijs, qui perpetuo ſtudio lectionis inſiſtunt, & acquirendæ ſacræ ſcripturæ agnitioni vacant, agnoſcere gradum, & eruditionem propriam, nec ſe credere in ſacra doctrina conſummatos, nec ab alijs credi velle, qui delectantur opinione eruditionis, & ſibi, vel alijs hoc appetunt videri, in ijs, quæ profeſsionis ſuæ nō ſunt: vt Iuriſperitus in re medica, hic in iuriſprudentia ſcioli eſſe poſſunt loquaces, ſibiq; fidentes: ſapiētes verò, graues, prudētéſque minimè. ſcientia verò ſcripturæ, Hieronymo teſte, non ad omnes pertinet, ſed proprios diſcipulos vult: non minùs quàm aliæ diſciplinæ. In illa igitur velle doctos videri principes, nulla ratione modeſtiæ eſſe credimus, quibus notum eſt inter temporales curas, quàm parum ocij ad vacandum ſtudio relinquatur. Itaque, qui te in hac conſummatum non eſſe aſſerit, nec ſtudium eius, plenamque eruditionem ad te pertinere dicit, commendat in te modeſtiam, & oſtendit vanas laudes adulatorum, tibi non placere. Cur Brentius cùm vſque ad illa mea verba, patere vt hæc tibi dicam, quandoquidem tui de ſanctiſsimis, & doctiſsimis patribus paſsim hoc dicunt: peruenit. poſtrema hæc omiſit, niſi quòd apertè videbat, illis ſe manifeſtè redargui. aſſerit in ijs prolegomenis, eſſe ſuos errores, in patribus, & alienas à ſenſu ſcripturæ interpretationes, & ſecum frequenter pugnare. Hoc dicit de Auguſtino, de Hieronymo, & Cypriano, meritò itaque ab eo quæro, an hoc ſit iniuria in hos patres, an non. ſi non, nec vllam in te dixi iniuriā, nec nomini tuo quicquā detraxi, qui erraſſe te multò modeſtiùs retuli, quàm Brentius de Auguſtino, & Hieronymo. Si verò hæc eſt contumelia, contumelioſus eſt Brentius ſua ſententia in patres. Scio ego Auguſtinum, & reliquos non grauatim audituros, ſi redarguerentur erraſſe, & deceptos fuiſſe circa ſcripturæ ſenſum, modò, vt Auguſtinus ipſe

inquit,

inquit,non temerè, ſed certa auctoritate, vel ratione id aſtrui poſsit.aliter autem id dicentem certè vt temerarium reijceret.omitto inde,quod poſteà ago, quàm firma ratione impingat errores patribus.Illud eſt certũ fidei,& ſcripturę doctrinã magis ad illos,quàm ad te pertinere,eoſque huic ſtudio multò magis inſudaſſe, quàm tu . Igitur non eſt dubium , minùs hæc de patribus dici poſſe,quàm de te : quòd ſcio te, nec negaturum nec grauatim quidem auditurum. Verùm igitur , & dignum de te ſenſi,cùm dixi,patere,vt dicam te falli , & decipi:Siquidem tui hoc dicunt de patribus.Agnoſce obſecro te, ingenue princeps,quòd hæc non adulatoria ſunt,non fraudulenta oſcula blandientis,atque ideo quod meritò dici poteſt odientis. Nam reuerà odit quiſque , quem immoderatè laudat. ſi quid habent verba illa,quod durum ſit, cogita meliora eſſe vulnera diligentis , quàm fraudulenta oſcula odientis inimici.oſtendit te amare,qui apertè imperfectum tuum tibi proponit,ſimulque te laudat,cùm ſignificat,hoc tibi non futurum ingratum:illos potiùs time,qui blandiuntur,& adulantur, & vt apertè dicam, nullus tibi nocentior inimicus eſt, quàm Brentius.nullus (inquam)vlla maledicentia tantùm tibi nocere potuit,tantùm incommodi , & detrimenti, non dicam iam animæ, ſed ſubſtantiæ, gloriæ, & nomini tuo inferri potuit:nullus inquam coniuratus hoſtis tantùm tibi nocere, quãtùm Brẽtius in ijs prolegomenis,quibus maximè putauit tibi fauiſſe.Hoc ſi non manifeſtè oſtendero , idque ex ipſius verbis,habeat mendax. Loco igitur primo de officio principum ſecularium in Eccleſia ſic proponit , quod aſſumit probandum:oſtendemus, diuina clementia adiuti, quòd non ad prælatos illos tantùm , imò ne quidem vlla ex parte ad ipſos,quippe qui iam non Eccleſiæ membra ſint : ſed præcipuè ad pios principes,& ad eos, qui tam ex miniſtrorum Eccleſiæ numero,quàm ex reliquo hominum , qui doctrinam Chriſti agnoſcunt,cœtu, in conſilium adhibentur,pertinet de doctrina religionis cognoſcere , & iudicare . Hæc ſunt eius verba, quæ toto illo loco conatur multis rationibus confirmare. Itaque non longè pòſt,propoſito exemplo Dauid,ex Pſalmo cente-

centeſimo triceſimo octauo:nónne qui oderunt te, oderam: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos,inimici facti ſunt mihi,ita ait: Rex ſuo ipſius exemplo ſignificat,hoc eſſe verum officium regum,& principum,vt impiam doctrinam ex animo deteſtentur, & crudeles hypocritas,qui ſunt viri ſanguinum, perſequãtur.ſed quomodo poterit princeps impiam doctrinam deteſtari, niſi antè cognouerit,& iudicauerit,quæ doctrina ſit impia? & vltra prediês, Lex Moyſis,inquit,Armat manus cuiuſuis, etiam priuati aduerſus eum,qui ſuadet idololatriam ſeruandam. Et loco illo Deuteronomij citato.Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, aut filius,vel vxor, aut amicus, eamus, & ſeruiamus dijs alienis,non acquieſcas ei:neque parcat ei oculus tuus,vt miſerearis,& occultes eum,ſed ſtatim interficies eũ, & infert: Quòd ſi maiores noſtri exercuiſſent ſeueritatem legis huius, aduerſus eos,qui primi deſerta doctrina Prophetica, & Apoſtolica,introduxerunt aliena ſacra, quæ ignorauerunt patres noſtri, nouas, & impias ſectas monaſticas,quas deteſtatur verbum Dei,nouam & Ariſtotelicam doctrinam religionis, quã abominatur Euangelion Chriſti:nõ dubitamus, quin rectiùs ſe haberent res Chriſtianorum, & tranquillior eſſet Eccleſia Dei.Vide igitur, illuſtriſsime princeps, quanta fiducia hoc loco, Brentius principibus tribuit iudicium doctrinæ fidei,& armat illos ad perſequendos etiam, atque interficiendos hypocritas, & falſos doctores, citatis verbis illis, ſtatim interficies eum:atque affirmat apertè tranquilliorem futurum ſtatum Eccleſiæ,ſi ſeueritas huius legis ſeruaretur, & hac ratione auctoritatem principum,atque ita tuam putat ſe defendere, & clamat aduerſum me, quòd vos omnes gradu deiecerim.ita ſe credit, magnam apud te inire gratiam, quòd tam acer ſit vindex, & propugnator auctoritatis principum. ſed interim oblitus mihi eſſe videtur veſtrorum, ſupremorum principum,quos & clementiſsimos dominos fatemini,Cæſaris ſcilicet,& Romanorum regis. Hos non poteſt negare veros principes eſſe,& ſupremos dominos Germaniæ.Quid illi circa religionem iudicarint: & ſcriptum Cæſaris de damnatione

tione Lutheri, in comitijs Vvormacienſibus, & aliorum comitiorum receſſus, & decretum illud conſenſu etiam omniũ ordinum Auguſtæ editum, de ordinatione circa religionis, & Eccleſiarum ſtatum, vſque ad definitionem concilij ſeruanda, ſatis oſtendunt: atque vita ipſa horum principum apertè cõtra omnia loquitur, quæ Lutherus circa ſacramenta, & fidem mutauit, & vos ſequimini. Si ergo ad eos pertinet iudicare, cur non vultis ſtare eorum iudicio? certè, teſte Brentio, Dei ordinationem tranſgredimini, quotquot in religione contraria eorum iudicio ſequimini. ſiquidem neque ille negat, neque vos, illos eſſe principes legitimos. niſi fortè eos impios eſſe dicat Brentius, & propterea addit ſemper, hoc iudicium pertinere ad pios principes. neſcio an hoc ſit dicturus. Quod ſi dixerit: iuſtiùs ipſe in omni iudicio reijciendus eſt. Cur enim ſi vitam, mores, opera, & reliqua horum principum geſta ſpectemus, illos impios, & vos qui contraria creditis, pios iudicabimus? Si pietas cultus Dei, diuinarumque rerum obſeruantia eſt, quis inter principes magis pius, quàm illi? Ac denique cur credi poteſt, Deum ſubtraxiſſe illis lucem, quam vobis dedit? Verùm vtcunque ſit, ſi impios illos dicat Brentius, atq; ideo eos hac auctoritate priuet: nónne ad ſeditionem, & rebellionem excitat populos? Summi hi principes attentè, & ſeriò, de ſalute ſua, & oĩm veſtrûm cogitãtes dãnant omnes nouas Lutheri doctrinas. Rebelles ergo ſunt, qui non obediunt. Rurſum ſi exemplo regis Dauid, & mandato legis, principes debent, Brentio teſte, aduerſarios eius doctrinæ, quam piam iudicant, odio perſequi, & interficere: Cur non Cæſar, & Romanorum rex, ſi hoc egerint iniuſtè egiſſe iudicandi ſunt? Itaque his verbis, quibus tuam auctoritatem Brentius putauit ſtabilire, excitauit, & armauit aduerſum te potentiam, & vires horum principum, & ſimul definiuit, te, atque omnes teneri eorum ſequi iudicium. Finita eſt igitur tota cauſa religionis, & omnes, qui illorum iudicium non ſequuntur, obnoxij ſunt iræ eorum, & morti. vbi nihil reſtabat iam vobis refugij, quàm ad eorum clementiam. Hanc verò ſententia Brẽtij ſubtrahit, cùm, inquit, officiũ illorum eſſe deteſtari, & ſeueriter

ueriter perſequi impiā, iudicio eorū ſequentes doctrinā. Hęc quàm ſint pernicioſa tibi ipſi, Brētio, & omnibus nouū ſequētibus Euangelium, ipſe iudica, & vide an non vltimæ damnationis ſententiam in vos omnes protulerit? Verùm aliquid reſtat, quod his reſponderi poſsit in Brentij doctrina, & hæc omnia effugere, atque eludere quis valeat ſequens nouum Euangelium. Eodem enim loco de principum auctoritate, nō ſolùm, ait, ad vniuerſam Eccleſiam Dei, & ad eum cœtum, qui in nomine Chriſti publica auctoritate, conuenit, verumetiam ad vnumquémque hominem priuatum, qui eſt Eccleſiæ membrum, pertinet de doctrina religionis iudicare, & veram, ac falſam internoſcere. Et pòſt pauca quædam apertè dicit, quòd confirmato Euangelio miraculis, nullo modo (verba enim eius iam referam) licitum eſt, in cauſà æternæ ſalutis, alienæ ſententiæ ita hærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio amplectamur. Itaque priuatis omnibus auctoritatem dat, dubia fidei ita definiendi apud ſe, vt non ſolùm poſsint aliorum non ſequi iudicium, cùm ſuo repugnat: ſed etiam, vt teneantur nullius iudicium ſequi, quod ſuo non conuenit, etiā principis ſui. neq; enim principes excipit: ſed nullius, ait, iudicium, licitum eſt, in cauſa æternæ ſalutis ſequi, ſine ſuo. Itaque iubet omnibus, vt diligenti iudicio expendant, vtrum, quæcunque doctrina, vel prædicatio, etiam Apoſtoli, vel Angeli conueniat vel pugnet cum Euangelio, quod prædicatū eſt, & confirmatum diuinitùs. Igitur iuxtà hæc priuatus tenetur, non ſolùm poteſt, iudicium ſui principis expendere, & an conſonet Euangelio, vel repugnet iudicare: etſi repugnare cognouerit, non obedire. Poteſt ergo quilibet, quod ſibi viſum fuerit, ſequi, & principi ſuo, aliter præcipienti, liberè reſpondere, quod aliter iudicet, & iuxta hanc rationem liber eris tu, & reliqui principes, qui nouum Euangelium ſequimini, in cauſa religionis, à legibus Cæſaris, dicentes, vt iam diu cœpiſtis, nō poſſe vos cōtra conſcientiā agere. ſed vide obſecro, quid inde fit. certè, vt ſubditi tui ſimiliter tibi non pareant, cùm & ipſi idem excipere poſsint: ſe ſcilicet non poſſe contra conſcientiam obedire. quo verbo omnium ſubdito-

rum tuorum obedientia ſubtrahitur. Iuxta primum igitur ſu periores tui debent omni ſeueritate perſequi te, tuamque fidem: Iuxta ſecundum verò ſubditi tenentur tibi non obedire, in cauſa fidei: cùm iudicauerint nō eſſe obediendum. Quis rogo poteſt tibi maius detrimentum adferre, quàm qui te medium conſtituit, inter ſuperiores tuos, & ſubditos, & vtroſq; aduerſus te armauit? atque quod de te dicimus, cogita in ceteris principibus: & vide qualis erit reſpublica, In qua, neque principes, ſuperioribus ſuis, neque ſubditi eorum ipſis obediant. Et interim Brentius clamat contra me, quòd ſeditioſus ſim, & ſenſu communi caream, & agar ſpiritu vertiginis, cùm hæc omnia doctrina Brentij apertè contineat. Quæ rogo eſt alia ſeditio verior, quàm iſta, in qua inferiores omnes aduerſus maiores permittuntur rebellare: & quis maior defectus cōmunis ſenſus, quàm auctoritatē dare præcipiendi, imò & ad hoc agendum aſtringere ſuperiorem, & inferiores non obligare ad obediendum? Omnis lex docet, ei, qui auctoritatem habet præcipiendi, obediendum eſſe: eum verò, cui nullus obedire tenetur, neque poteſtatem habere præcipiendi. Quis nō intelligat legē, & decretū omne ſuperioris vanū eſſe, ridiculum, & puerilem ludum, ſi vim, vt dicunt, compulſiuā non habeat? hic verè eſt vertiginis ſpiritus. quem ſi ſequantur homines, & principes in ſubditos, & ſubditi in principes inſurgant, & ſine vllo ordine tumultuentur neceſſe eſt, & quid pluribus opus eſt? Hæc tam apertè ſibi ipſis contradicunt, vt Brētius ipſe, qui tum de auctoritate principum primo loco affirmat, & poteſtatem tribuit definiendi dubia, imò hoc illis imponit: poſt hæc omnia demum ſecundo loco de ſcriptura, ſic mihi reſpondeat. Rogas ergo, quem tandem iu[dic]em & quod iudicium agnoſcamus? Breuiſsimis, & perſpicuè reſpondeo, eum iudicem agnoſcimus, quē in ſymbolo fidei, iam inde ab incunabulis didicimus, viuorum, & mortuorum. interea temporis, dum ille patefacit ſententiam ſuam, vel particulariter, vel vniuerſaliter: Vos magni ſapientes, & potētes vſurpabitis iudiciū contra nos, & perſequimini nos, certè hęc fuit ſors Eccleſiæ Dei. Omitto inde quantam contineant hæc verba,

ba, in ſe ipſis calliditatem, & qualiter ad pertinaciā moueant, & quàm falſò dicantur. Illud tantùm ex his conſiderari volumus, quòd ſolùm Chriſti iudicium vult agnoſci. Fruſtrà igitur eſt omne principum iudicium, vanum, & puerile, & verè conuincitur, ſpiritu errorisagi, & omni humana ratione carere, qui hæc tam contraria ſibi ipſis affirmat. atque ita vt cæcus in eos irruit, & eos primos offendit, quibus prodeſſe vult. quæ quæſo tenebræ maiores vnquam fingi potuerunt, quàm iſtæ? quare non eſt, quòd vlteriùs reſpondere debeam Brentio, de omnibus, quibus me calumniatur. Hoc ſit ſatis, vt ab omni eum repellam teſtimonio, & indignum fide oſtendam: quòd ſibi ipſi tam apertè contradicat, & quæ affirmat, neque in ſe ſtare poſſunt, ſed ſe ipſa deſtruunt: auctoritas ſcilicet principum, & ſubditorum libertas. Te igitur princeps optime, appello, & obſecro quàm humillimè, vt attentè cogites, quale ſit illud Euangeliũ, & quæ doctrina, quæ defendi nō poteſt, niſi tantis falſitatibus, & tam manifeſta contradictione. Deinde vt ſimul expēdas, an falſò ego dixerim, in præcedēti cōfeſſione, iactaeſſe ſemina totius ſchiſmatis, & diuiſionis. Hi enim ſunt illius confeſsionis fructus, quos nunc Brentius profert. Qui nullam agnoſcit Eccleſiam, & nullum concilium, qua ratione vnitatē Eccleſiæ ſeruare poterit? qui nullius iudicium ſe qui debet ſine ſuo proprio, cui parebit? quòd ſi hæc ſint vera, quis nexus in Eccleſia? quomodo teneri poterit in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia, circa fidem, & cultum Dei, vt Paulus iubet, cum alijs, qui ſolùm propriũ ſenſum iudicē habet, & ſolius Chriſti iudiciũ agnoſcit? Et vide an nō proprio ſuo gladio velut alter Goliath, Brentius proſtratus, & interfectus iaceat. in præcipua cauſa, & primo loco de auctoritate principum, quod cùm in alijs omnibus locis facilè fieri poſsit, interim ne pluribus te grauem, & modum excedat hæc epiſtola, ſuperſedendum duxi: finémque impono humili hac obſecratione: Per ſalutem tuam æternam, per iudicium, quod omnes expectant, te optime princeps obſecro, & obteſtor, attentè cogita Brentij doctrinam, & quàm inconſtans, quámque ſibi contraria ſit. cùm aduerteris, & expende quid tibi agendum ſit,

& quid reſpondendum Chriſto, in iudicio illo vltimo, quòd ſequutus fueris doctores, ac doctrinam tam apertè ſibi ipſi contrariam, & hoc ipſum vt agas, Chriſtum humillimè rogo: & tu ſimiliter roga cum Paulo, vt Deus domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater gloriæ det tibi ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis, in agnitionem eius, & illuminet oculos cordis tui. Amen.

DE VNA, VISIBILI, ET CERTA Eccleſia Chriſti neceſſariò agnoſcenda.

CVm omnes Eccleſiam Chriſti & prædicemus

Ca 1. Quòd oībus eſt neceſſarium Eccleſiam agnoſcere.

vnicam eius ſponſam, & ad illam nos pertinere gloriemur: omnes, inquam, qui tam diuerſa & contraria de ijs, quæ ad verum Dei cultũ, & ſalutem noſtram pertinent, ſentimus: apertum ſit, conſentientibus etiam omnibus, aut nos, aut illos extra eam eſſe, quæ nullo modo contraria in doctrinæ religionis, & ſalutis noſtræ patitur. Meritò igitur, primò omnium, vera eſt agnoſcenda Eccleſia, & ſyncero corde amplectenda ab his, qui ſalutem ſuam charam habent. Quod cùm ſemper neceſſarium fuerit, nũc certè eò magis, quò magis abundant ſectæ, hæreſes, nouitates doctrinæ, quas meritò dixerim diluuium aquarum multarum: aquarum inquam infideliũ, quo miſerrimè ſuffocantur, quicunque ad veram Eccleſiam, tanquam ad alteram Noë arcam non confugiunt.

Quæ omnia cùm agnoſcamus, & nos, & Vvirtenberg. cum

Cap. 2. Ad Eccleſiã agnoſcendã primò eſſe oſtẽdendũ, quòd ſit certa, et manifeſta.

quibus & egimus, & nunc agimus: illi nihilominùs Eccleſiam deſcribunt, quæ ſemper incerta ſit, & occulta, & à nullo manifeſtè cognoſci poſsit, etiam per fidem, non tantùm nũc, cùm religio tanta ſententiarum diuerſitate ſcinditur, ſed nec tunc etiam, cùm nulla eſt de fide controuerſia. quod ex eorum confeſsione, quã impugnauimus, manifeſtum eſt. Capite enim de Eccleſia, poſt enumerata maxima quidem eius priuilegia, ſed, vbi (inquiunt) hæc Eccleſia ſit, quærenda, & an iura eius ſint certis terminis circunſcripta, alij aliter ſentiunt: & vt omittamus nunc quæ ibi reſpondẽt, certè capite de concilijs, ita inquiunt: non quiuis hominum cœtus pro vera Eccleſia haberi poteſt: & vt maximè multi aliquoties in nomine Chriſti conuenire videantur, tamen pauci ſunt electi, & non eſt omnium fides. Quare nos in Catholica aſſertione, non debuimus hoc omittere, vnde vel maximè & ſalus hominum, & controuerſiarum finis pendet. Igitur Eccleſiam non ſolùm certam, & manifeſtam, ſed viſibilem etiam, & ſenſibus perſpe-

ctam docuimus. quod cùm nunc potiſsimùm impugnetur à Brentio, in ſuis prolegomenis: hinc putauimus meritò fore nobis incipiendum. vt primùm omnium neceſſarium eſſe ad ſalutem, certam manifeſtámque habere Eccleſiam, ſcripturæ, & fidei rationibus, atque patrum auctoritate confirmemus: quò deinde, quæ illa ſit, & vbi, faciliùs poſsit agnoſci. Principiò igitur illud Dei conſilium, de congreganda Eccleſia ex hominibus, eſt nobis attentiſsimè cogitandum. mox enim, vt ab hominibus ſibi religionis cultum exhiberi, Deo placuit, non id priuatim, & quaſi ſolitariè, atque à quouis ſeorſim, & ſeparatim ab alijs: ſed potiùs in aliorum cœtu, & gregatim fieri voluit: non quò interiora illa cordis ſacrificia, laudis, confeſsionis, gratiarumque actionis, de quibus Pſal. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: &, Sacrificium laudis, honorificabit me: reſpueret: ſed quò iudicaret, ſe hominis creatorem, qui mox vni creato, & conſorti ex eo formatæ procreationis, fœcunditatisq; beneficium contulit, atque ita in ſocietatem vnam, ſub vno ſummo Deo, omnes ab illo vno principio propagatos, atque in vnius Dei religionem & Eccleſiam coadiuuari debere, modò creationis integritas ſeruaretur, conſtituit. vnde & homini indidit quandã ſocietatis colendæ, quærendæque propenſionem, & reuerà indigentiã, atque neceſsitatem, cùm aut nullus, aut certè vix quiſquam inueniri poſsit, qui in omnibus vel huius tranſeuntis vitæ neceſſarijs rebus ſibi ipſi proſpicere, ſufficeréque poſsit. Sed vt interim hæc omittamus, quod ad Deum colendum, agnoſcẽdumque attinet: potuit quidem ille, ſi ita vellet, cuique homini apud ſe priuatim, aut per domos manifeſtare ſeipſum: &, qua ratione coli ab eis vellet, oſtendere. Qua in re minùs certè videbatur neceſſaria ſocietas aliorũ. Deo enim facile eſt, ſingulis inſpirare, quod ſit ſatis cuiq;, eóſque ita in ſuam continere obſeruantiam. quod cùm noluerit, manifeſtè oſtendit, quantùm amet in ſuo cultu concordiam, conſenſúmque hominum, quantùm ſingularitas illa ab alijs ſe elongantium, & quaſi deſpicientium, quos Deus æquales creauit, illi odioſa, & periculoſa ſit nobis. In humani generis principio, offerunt

Cap. 3. De conſilio Dei in congregãda Eccleſia ex hominibus.

Chain,

Chain,& Abel ſacrificia, non ſingulariter, & ſeorſim,ſed ſimul & in cœtu eorum,qui tunc erant hominum. vnde & publica ſacrificia, publico etiam iudicio cæleſti aut placuiſſe, aut diſplicuiſſe Deo oſtenſum fuit.Móxque, quia ita humana iniquitas poſtulauit,cùm paulatim à cultu,pietatéque Dei non minima pars hominum defeciſſet: fuit Deo curæ ſuã ſeruare Eccleſiam intactam,& ſegregatam à malignorum,quam etiam iniquus ille imitator operum Dei,& æmulator gloriæ congregauit ſocietate,& Eccleſia. Hinc legimus in illa priori ætate filios Dei, & filios hominum, piorum ſcilicet, & impiorum familias,gregéſque colentium Deum,& contemnentium.fuit itaque & tunc, non apud aliquem ſolitarium Dei cultus,& profeſsio,ſed in Eccleſia,non dubium quin miniſterio illorũ congregata, quos Deus iam tunc dabat paſtores, & doctores,Adæ videlicet,Seth,Enoch,& reliquorum piæ illius familiæ patrum,vſque ad diluuium,& deinde ſecunda ætate, rurſum creſcente malicia, eligitur quidem Abraham, & ſeparatur ab impiorum, & idololatrarum habitatione,ſed nec ſolus,& ſine Eccleſia, verùm cum vxore etiam ſua,atque domo: ſtatimque illi futuræ Eccleſiæ Dei certiſsima facta eſt promiſsio.Faciam te in gentem magnam,atque in te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ,& conſtat apertè,Eccleſiam illam,iam etiam viſibilibus ſignis circũciſionis deſignatam fuiſſe, ſeruatamque à Deo mira prouidentiæ ſuæ ratione:atque viciſsim in ea ipſum fuiſſe agnitum, vt verum Deũ, cultibuſque ſibi gratis adoratum:quouſque ad inſigne regnũ, potentiámque perduceretur: & demum ad tempus manifeſtationis gratiæ perueniret.vt,& qui priùs ſub promiſsis vixerant, & reliquæ Gentes,ad eam agnoſcendam,& ſuſcipiendam vocarentur:fieretque ex omnibus vna Eccleſia, dicente Chriſto, Alias oues habeo,quæ non ſunt ex hoc ouili:& illas oportet me adducere:& fiet vnum ouile, & vnus paſtor: Et Paulus apertè clamat de Chriſto: Ipſe eſt pax noſtra,qui fecit vtraq; vnum.Et:Veniens euangelizauit pacem vobis, qui longè fuiſtis, & pacẽ his qui propè: quoniã per ipſum habemus acceſſum ambo, in vno ſpiritu ad Patrem.Ecce vnitas illa ſpiritus

Gene.12.

Ioan.10.

Ephe.2.

Ephe.4. ritus, quam poſtea iubet nos ſolicitos obſeruare, in vinculo pacis. Hæc itaque apertè nos docent, quàm diligenter Eccleſiam quærere debeamus, quàm ardenter amplecti. nónne clamant hæc omnia, vt priùs nobiſcum inuicem conueniamus homines, priùs concordemus, priùs cognoſcamus conſortes: vt deinde non priuata cuiuſq;, ſed cõmunia placeāt Deo creatori omnium obſequia? cui conſonat, quod in Euangelio nos *Mat.5.* admonet Chriſtus: Vade priùs, reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. non ei placet niſi vnitatis ſacrificium, pacificæ illius, fraternæq́ue charitatis, qua quiſque prout ſe, proximum amat, in Deumq́ue curat reducere, aut per eum ipſum reduci. huic loquitur: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, *Mat.18.* fiet illis à patre meo. cùm priùs de Eccleſia dixiſſet, dic Eccleſiæ. Et quæcunque ligaueritis &c. & poſtea vbi duo, vel tres ſunt congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Itaque contextus nos docet, quod dicitur duo ex vobis, ad eos, qui Eccleſiam agnoſcunt, & in eius vnione Deum colunt, referendum. Ex vobis (ait) quibus dixerat, dic Eccleſiæ, & ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, &c. & quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cæ*De ſimpli. Prel.* lis, quomodo enim (vt verbis Cypriani, hæc exponentis dicā) poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſię, & cũ ipſa fraternitate non conuenit? Hoc ipſum & per Ma*Mala.2.* lachiam Deus oſtendit, cùm inter ea, quæ erga cultum ſuum, in ſacerdotibus, & reliquo populo inordinatè, præpoſtereq; fiebāt, hoc etiam dicit: nunquid non pater vnus omnium ve*Cap.4. Deo nihil eſſe gratũ, quod extra Eccleſiã offertur* ſtrûm? nũquid nõ Deus vnus creauit vos? quare ergo deſpicit vnuſquiſque veſtrûm fratrem ſuum, violans pactum patrum veſtrorum? Hæc itaque Dei voluntas nobis eſt meritò ſummi facienda, quam maiori ſapientiæ prouidentia à Deo non dubitamus conſtitutam, quàm vt à nobis ſatis, dignéque intelligi poſsit. Certè extra Eccleſiam ſuàm, extra ſocietatem eorum, quos ſibi elegit in populum, nihil ei placet, nihil eſt gratum. tot enim vinculis, tot nexibus vult nos in mutuo amore deuinctos eſſe, tot officijs hinc inde & exhibitis, & ſuſceptis

noſtram

noſtram charitatem coaleſcere, & augeri curat, vt nulli quã-
tumuis in remotiſsimo ſeceſſu à ſe ſeruato, nulli inquam vel
Paulo, vel Antonio liceat, vel momento quidem temporis,
non ſe gerere vt Eccleſiæ membrum, non agnoſcere ſocieta-
tem aliorum, non pro alijs eſſe ſolicitum. Vt enim Paulus de *1. Cor. 12.*
membris corporis inquit, Deus ita temperauit corpus, vt pro
inuicem ſolicita ſint membra, & ſi quid patitur vnum, compa
tiantur & alia. cuius rei, quæ ſummè neceſſaria eſt, illud exem
plum nos maximè admonet, quod in Paulo à Deo ipſo exhi-
bitum eſt. Proſternitur de cælo, vocaturque à Chriſto, & con
uertitur, imò vt quibuſdam videtur, nec omnino improbabi
liter, & rapitur vſque ad tertium cælum, & poſthæc omnia
mittitur ad eum Ananias, qui illum baptizet. vt videas (inquit *Actuum. 9.*
ille) & implearis Spiritu ſancto, mittitur ad eum miniſter Ec-
cleſiæ. ob quam aliam, putas, cauſam, niſi vt fratres agnoſcat,
vt ſocietatem colat, vt non niſi in Eccleſia Chriſti ſibi ſalutẽ
ſperet, vt denique ſacramenta percipiat, viſibilia ſcilicet ſigna,
& per ea copuletur Eccleſiæ? quod poſtea amplius etiam ſecu *Ad. Ga. 1. 2.*
raſſe oſtendit, conferens cum alijs Apoſtolis Euangeliũ, quod
à Deo ſciebat ſe accepiſſe? Sed & Cornelius ille, licet dignus
cui appareret Angelus, ſuáſque orationes exauditas ſignifica
ret: Petro tamen traditur imbuendus, per quem non tantùm
ſacramenta perciperet, ſed etiam quid credendum, quid ſpe-
randum, quid denique diligendũ eſſet, audiret. Poterat qui-
dem hæc omnia per Angelum fieri, ſed, vt Auguſtinus inquit, *In prologo*
nimiùm eſſet abiecta humana conditio, ſi per homines homi- *libri de doc.*
nibus verbum ſuum non miniſtraret Deus. Charitas etiã ip- *Chriſt.*
ſa, quæ homines nodo quodam vnitatis conſtringit, langue-
ret, ſi in his quæ ad Deum ſunt, homo homine ſocio non ege
ret. Denique hac ratione Eccleſia verè Dei templum eſſe oſtẽ *1. ad Cor. 3.*
ditur, dicente Paulo, templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis
vos, oſtenditur inquam, cùm Deus ex Eccleſia ſua oracula,
ſua verba nobis edit, noſtraſque orationes, cultuſque, quos ei
exhibemus, & ſacrificia non aliundè ſuſcipit, quàm ex Eccle-
ſia: de qua illud pſalmi meritò accipi debet: Benignè fac Do
mine in bona voluntate tua Syon, vt ædificentur muri Hieru *Pſalmo 50.*

ſalem: Eccleſiæ ſcilicet, quaſi vnici templi Dei. vnde & ſequitur. Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta, tunc imponent ſuper altare tuum vitulos, laudum ſcilicet, & orationum, cæterorumque Deo placentium operum. In hac itaque diſpenſationis diuinæ ratione de conſtituenda Eccleſia, de neceſſaria omnibus vnione ad eam, ideo putauimus primò lectorem tenendum, quoniam ex ea iam ſatis oſtẽditur, Eccleſiam hanc Dei oportere cognitam eſſe ſenſibus, & perſpectã. Si enim ad hoc à Deo ædificata eſt, vt homines contineat & vniat, vt ad eam congregentur, & confluant, quibus curæ eſt, Deo gratos, probatóſq; eſſe: ſi Eccleſia eſt hominum, atque ideo humana ſocietas, licet altiori virtute, fide ſcilicet, charitate, à Deo infuſis, conſtans: ſi denique coire debent homines in hanc ſocietatem, vt grata ſint Deo eorum obſequia, quomodo id fieri poteſt, niſi ſe agnoſcant? aut quomodo ſe agnoſcent, niſi ſibi inuicem ſuos animos manifeſtẽt? Hoc verò qua ratione fieri valet, niſi viſibilibus, externiſque ſignis? Non eſt Eccleſia hæc Angelorum, non ſpirituum dũtaxat, ſed hominum corporalium ſeſe adiungẽtium, inuicemque conuenientium in fidem, cultúmque Dei, ſecundum gradus, functionéſque diuerſas, tanquam diuerſa membra: vt alij ſuſcipiant, alij tradant diuina, alij regant, regantur alij, quæ omnia obſecro quomodo fieri poſſunt, niſi ſe mutuò videre & alloqui poſsint? Nunquid Eccleſia illa prior antiqui populi inuiſibilis erat? Nunquid non perſpecta, & cognita eis ipſis, qui ad eam pertinebant? Abrahæ familia, Iacob filij, & nepotes, omnéſque propagati ex eis, in Aegypto, & in deſerto peregrinantes, & in terra promiſſa conſtituti; ſacerdotes, miniſtri, templum, ſacrificia, lexque ipſa, quibus omnibus conſtabat illa Eccleſia, nónne cognita erant etiam ſenſibus? Accedamus ad Euangelium ipſum, & primordia Eccleſiæ: Diſcipuli illi, qui congregati erant foribus clauſis, cùm ipſa die reſurrectionis ad eos venit Ieſus, cum quibus quia non erat Thomas, non vidit ipſum, putas non erant vera Chriſti Eccleſia? putas non viſibile, & manifeſtum erat, eos eſſe Chriſti diſcipulos? Illi ferè centum viginti, qui poſt aſcenſionem Chriſti reuerſi

Ca. 5. Quòd Eccleſia ſit viſibilis.

Cap. 6. Eccleſiam Dei ante Chriſtũ & poſt viſibilem fuiſſe & eſſe.

Ioan. 20.

reuerſi ſunt,& aſcenderunt in cœnaculum, erantq; perſeuerantes in oratione,quorum omnium primi Apoſtoli deſcripti ſunt,in quos venit Spiritus ſanctus, an non ſeſe videbant, & corpore etiam conueniebant ſecum?nónne corda fatebantur ſibi abſcondita eſſe,cùm dicerent:Tu Deus, qui noſti corda omnium,oſtende quem elegeris ex his.& tamen eos eſſe Eccleſiam illam,quam Chriſtus reliquerat, ſenſibus ipſis manifeſtum erat.Quid de illis tribus milibus, qui die Pethecoſtes baptizati ſunt,de quibus dictum eſt,quod erant pariter,& habebant omnia communia,quorum numerum Deus quotidie augebat, dicemus? De omnibus denique, qui primò Hieroſolymis ſub Apoſtolis crediderunt? de quibus dicitur, quòd facta eſt perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis,& omnes diſperſi ſunt per regiones Samariæ, & Iudeæ, præter Apoſtolos,quid ſentiendum? nónne omnes hi,qui Eccleſia dicuntur,erant viſibiles,& viſibiliter ſe vniebant,& ipſis atque cęteris omnibus conſtabat, quòd priori illi congregationi acceſſerat? Illa etiam, de qua dicitur: Eccleſia quidem per totam Iudęam,& Samariam habebat pacem,& ædificabatur,ambulans in timore Domini, nónne viſibilis erat? Et ne plura dicamus,Eccleſiæ omnes, quibus Apoſtolus ſcribit ſic eas compellans,Eccleſiæ,quæ eſt Corinthi,Eccleſiæ Theſſalonicenſium,de quibus ait.Volo in Eccleſia quinque verba loqui, atque ita conſtat, eas veras fuiſſe Chriſti Eccleſias, nónne fuiſſe viſibiles,certum eſt, ad quas ſcribere, & loqui Apoſtoli poterant,ipſæque ſibi inuicem communicare? Ecce tot Eccleſias,& viſibiles,imò vnam ſemper viſibilem, à Patriarchis & Apoſtolis agnitam,ipſos cognoſcentem,cuius conſuetudinem Paulus contentioſis obijcit, quando rogo facta eſt inuiſibilis? quando ſic mutata fuit, multò certè inſenſibiliùs,& inuiſibiliùs,quàm eam inuiſibilem dicunt ſectarij?Aut quomodo iam fideles conueniemus,quomodò conſtituemus Eccleſiam,quomodo illi nos adiungemus, quæ eſt omnino abſcondita à ſenſibus?niſi fortè quis dicat,incertis quidem & incognitis nobis,Deo verò manifeſtis nos debere coniungi, id intendentes,vt veræ,quam Deus cognoſcit, Eccleſiæ participes

Actuum.8.

Actuum.9.

1.Cor.12.

1. ad Cor.11.

Ca.7. *Quòd non ſufficiat Eccleſiæ incognitæ nobis, ſed Deo cognitæ coniungi.*

ticipes ſumus,quanquam nobis occulta ſit: quod & intueor dixiſſe Brentium in ſuis his prolegomenis,ſic enim primo illo ſuo loco de officio principum adducto, exemplo illorum ſeptem milium, qui non curuauerunt genua ante Baal: quaſi quia abſconditi erant,ideo viſibili Eccleſiæ non participarēt, & vt membra populi Dei,qui templo, & ſacrificijs communicabant non ſe gererent.quod neque ſcriptura dicit, nec certè verum eſt,& tamen,ac ſi hoc eſſet,ait:cùm ea Eccleſia,quæ in medio impiæ nationis diuinitùs conuerſatur,libenter conſentimus,& inuocationem noſtram coniungimus.Sicut enim vnus eſt Chriſtus, ita vna eſt fides eorum, qui eodem ſpiritu Chriſto coniunguntur. vides vt vult nos ignotis coniungi, atque ad Deū id referre, quod vtrunque tolerabile foret, ſi noſtra cum Eccleſia coniūctio, ſicut à Deo exigitur, ita etiam ſoli illi debita eſſet. modò autem ipſi etiam Eccleſiæ id debetur,vt ſcilicet illius ſtemus iudicio,pareamus ſententijs.quod qualiter rogo fieri poſsit,ſi ſit ſoli Deo cognita? nullus enim
Ioan.10. iam erit paſtor,nullus Epiſcopus, aut ſi ſit, nec ipſe cognoſcet oues,nec oues ipſum:deleatúrque illud ex Euāgelio: proprias oues vocat nominatim, & educit eas, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius,alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.aut ſi ad ſolum Chriſtum hæc referenda putamus,deleatur
1.Petri.2. quod Petrus ſcribit. Paſcite qui in vobis eſt gregem,& Paulus. Dedit ſcilicet Chriſtus in Eccleſia ſua paſtores, &
Gala.4. doctores in conſummationem ſanctorum,aut fruſtrà hæc omnia ſint,ſi nullus,quem habeat paſtorem,aut quas oues agnoſcere poteſt.Nam ſi hi inuicem ſe agnoſcant, agnoſcit ſe Eccleſia, quæ reuerà non aliud eſt,quàm Chriſtiani populi, & miniſtrorum Chriſti congregatio.i. ſubditorū, & prælatorū. Si verò ipſa cognoſci non poteſt,nuda verba ſunt illa, quæ de Eccleſia audienda,de iudicandis ei fratribus peccantibus, vt emendentur, ab ea ſcripta ſunt: & quicquid auctoritatis Eccleſiæ datur in oſtendendis libris canonicis, ſenſu verò illorum, definiendiſque dubijs,& controuerſijs fidei, quæ omnia in ſua confeſsione Vuirtenber.fatentur,nec in ſuis prolegomenis

gomenis Brentius negat, vanum eſt. Quorſum hæc conceſſa ſunt à Chriſto Eccleſiæ abſconditæ à ſenſibus, cùm non niſi per ſenſus hæc præſtari, aut ſuſcipi poſsint ab hominibus? Denique remiſsio ipſa peccatorum, quæ non niſi horum miniſterio, qui claues Eccleſiæ habent, fieri valet, incerta omnino, imò nulla erit, ſi nec cognitus ſit is, qui habet claues, nec is, qui illis eſt ſubiectus. Et quid opus eſt de his plura dicere? Decantatiſsimũ illud Auguſti. verbum, quod & cõpertiſsima experientia, ſeculorum omnium conſenſu, firmata, rationéque certiſsima ipſe probat, audiamus, quòd hæc omnia confirmat, & colligit. Cùm enim ille contra Fauſtum diſputaret, de iuſta, rationabilique mutatione ſacramentorum legis veteris, quæ ſigna erant venturi Chriſti, mox quò noua alia inſtituenda oſtenderet, quod ita factum eſſe ipſa res, fideſque manifeſtant. hãc cauſam protulit: vt ſcilicet in religionẽ Chriſtianã conſociarentur fideles, In nullũ autẽ, ait, nomẽ religionis, ſeu verum, ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum vel ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur. Quid verò aliud eſt Eccleſia Chriſti, quàm hominum in vera Dei religione ſocietas? Hoc verò omnium gentium exemplo, & ipſa natura Auguſtinus docet, non niſi viſibilibus ſignis fieri poſſe, quibus exteriùs ſignificet cuilibet alteri conſonum cum illo ſenſum in ea religione. Vbi cõſidera mihi, rogo, omnium humanarum ſocietatum modũ, rationémque. In militiam vnam, in regnum vnum conueniunt, homines, data ſibi inuicem, & in primis principi, ſub quo conueniunt, fide: quæ omnium, quæ in militia, aut regno ſunt, ſanctiſsima eſt, & ſuper omnia religione etiam colitur. Hanc fidem teſtantur ſemper, publicéque præ ſe ferunt in militari teſſera, aut ſymbolo, (quod Auguſtinus etiam caracterem vocat) hanc fidem, eiuſque ſymbolum quàm diu quis ſeruat, ſi alia ſtatuta regni, vel militiæ tranſgrediatur, punitur pro qualitate delicti, nõ ideo alienus iudicatur, aut deſertor. fidem porrò hanc veram quiſque in ſe agnoſcit, in alijs credit humana quadam perſuaſione, fide inquam humana, qua conſtant omnia, quæ inter homines fiunt: cùm ſcilicet cuiq;

Ca.8. Quòd viſibiliũ ſignorum neceßitas oſtẽdat Eccleſiã viſibilem.

Lib.19.ca.11

Ca.9. Quòd oĩs ſocietas humana eſt viſibilis viſibilibusq; ſignis conſtat humanaq; fide.

de ſcipſo

de ſeipſo, ſuóque corde, quod ab alijs videri non poteſt, creditur, & quouſque oſtendatur mendax, fide dignus habetur: ſine hac enim nulla humana commercia, nullus conuictus, nulla reſpublica, denique nulla officia ſtarent. amicum dicimus, conciuem, commilitonem, qui ita ſe exhibet, & huius rei certi etiã ſumus: adeò vt aliud dicentẽ nec audiendũ quidem ducamus, niſi eius quod dicit, dederit teſtimonium. Nec enim certitudinẽ hanc humanam aufert, quod aliquos in his mentitos fuiſſe ſciamus, & pro militibus proditores, pro ciuibus hoſtes ſe exhibuiſſe. adeò valet apud homines fides humana, vt quamuis hæc aliquando fuerit prodita, non tamen vnquam, ob illa, hanc rationem conueniendi reliquerũt homines: quippe qui nec aliam certiorem habere poſsint. ſed ita in Deorum, etiam falſorum, diuerſorumque cultum conuenerunt Gentes omnes, diuerſis etiam ſacramentis, & ſignis, ſed viſibilibus, & manifeſtis omnibus. Nunc ex his ad Eccleſiam Christi accedamus; & vide eam hac etiam ratione congregari, antiquis omnibus ita teſtantibus, iam inde ab initio, hæc in ea fieri, dat nomen recipiendus, adſcribitur tyrocinio, conſtituitur inter catechumenos, conſignatur cruce, audit, & diſcit, tandem reddit ſymbolum fidei, baptizatur in nomine trinitatis, atque ita Chriſtianus effectus agnoſcitur pro tali, habeturque ab omnibus, & frater nominatur, & eſt. fidem quidem ſuã ille ſolus intuetur, alij oẽs, Eccleſia ſcilicet, his ſignis illũ in ſuorum numerũ conſtituit, agnoſcitq;, & ipſe agnoſcit alios, mutuisq; orationibus, & pijs operibus alijs cõmunicat. ſi peccat, defertur ad Eccleſiam, aut à ſe, aut ab alijs corripitur, & aut emendatur, aut excommunicatur in medicinam. Denique & ſi compertum fuerit, aliquos, aut ab illa quã profeſsi ſunt fide occultè defeciſſe, aut falſò etiam vel ſubdolè eam profeſſos fuiſſe, nõ ideo tamen aliud ab his, qui ad Eccleſiã veniũt, iudicatum eſt fore exigendum, nec aliam expectandam, aut expetendam diuinam reuelationem. En tibi ſocietatem humanam ratione, viáque humana congregatam. Hæc eſt Chriſti Eccleſia, in qua, etſi diuina multa ſunt, gratia ſcilicet Dei, virtutes, & veræ felicitatis intentio, finis ſcilicet, & via, merita & premia, ipſa tamen humana ſocietas, more humano, adimatur,

Cap. 10. quòd Eccleſia more aliarũ humanarum ſocietatũ cocat.

tur, viſibili, ſcilicet, & ſenſibus ipſis perſpecto. ſicut enim
cùm Deus nobis loquitur in ſcriptura ſua, loquitur quidem
diuina, quæ excedunt omnem humani iudicij modum, ſed lo-
quitur idiomate, & verbis humanis, eadem ratione ſignifican
tibus, eadémque ratione exponendis, qua exponuntur noſtra.
Ideóque nonnunquam ambigua ſunt ex collatione aliorum
locorum, atque contextu explicanda: Ita in congreganda Ec-
cleſia vtitur humanis, ſenſibilibuſque ſignis, quibus conue- *Cap. 11. Con*
niunt homines, ſibique vt homines noti in cultu vero Dei ve- *ferũtur ver*
ri verſantur: ſed addit ipſe multa verè diuina priuilegia, & do *ba confeßio*
na: Hæc igitur omnia nos diximus in catholica noſtra aſſer- *nis Vuirtẽ.*
tione breuiſsimè quidem, ſed non minùs verè, non minùs ne- *& catholi*
ceſſariò. In capite enim de Eccleſia, quum Vuirtenberg. inci- *cæ aſſertio-*
piunt Eccleſiam ſuis tenebris conſpergere, dicentes verè ca- *nis de his.*
tholicam, atque Apoſtolicam Eccleſiam non ad vnum certũ
locum, nec ad vnum certum hominum genus alligatam eſſe,
quod non negamus, verum ſenſum habere poſſe: nos dixi-
mus, quo omnia eſſent aperta, oportet Eccleſiam certam eſ-
ſe, viſibilem ſcilicet, & ſenſibus ipſis corporeis perſpectam,
non minùs quàm ſint aliæ humanæ reſp. auctoritas etiã mi-
niſtrorum, & gubernatorum eius certa, & manifeſta eſſe de-
bet. quare nec gratia, nec certè interior aliqua virtus requiren
da eſt, vel in membris, vel in miniſtris eius, præter publicam,
& legitimam fidei profeſsionem, & vocationem, vt ad eam
pertineant, & eius munera integra perficiant. Hoc ibi dixi-
mus, & nunc iterum dicimus, ex proximè dictis ſatis explica-
tum. Nam ibi diximus: Eccleſia hominum eſt congregatio,
quos humano more oportet conuenire. Et rurſum in capite
de Concilijs, quum illi ſimiliter Eccleſiam incertam conãtur
reddere, vt videlicet nullum ſit concilium certum, cui parere
debeant, dicentes, non quiuis hominum cœtus pro vera Ec-
cleſia haberi poteſt: & vt maximè multi in nomine Chriſti
conuenire videntur, tamen pauci ſunt electi, & non eſt om-
niũ fides. vbi vides qualiter cùm occulta requirunt, Dei ſci-
licet electionem, & fidem, Eccleſiam ſoli Deo cognitam eſſe
volunt: cui certè ſoli cognitã eſt, & ſua de nobis electio, & ve-

ra

ra fides omnium. Ibi ergo nos rurſum dicimus, Eccleſia cui promiſsio illa Chriſti facta eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt, nec ex electione Dei, aut vera fide, & charitate interiùs pendet, vt quis ad eam pertineat ſiue vt ſubditus, ſiue vt prælatus, ſed vt vnum membrum ſit, hæc requiruntur. Vtrunque horum citat Brentius in ſuis prolegomenis, loco ſecundo de ſacra ſcriptura. Vtrunque agnoſco, & probatũ oſtẽdo, ex his, quæ diximus. quoniam illa Chriſti Eccleſia, cui facta eſt promiſsio, erat Hieroſolymis in tribus, aut quinq; & multis alijs milibus, qui crediderant, ſimiliter & Samariæ, & per totã Iudæã, illa erat viſibilis, & tamẽ Apoſtoli fatebantur ſe neſcire corda, ſciebant tamen illam Eccleſiam, illoſque agnoſcebant ſibi ſubditos, ſe illorum paſtores, & miniſtros. nec aliud requirebant. Hæc nos dicimus. Quoniam verò Brentius hoc non attendens non ſolùm impugnat, ſed exibilat, contemnit, & irridet, reſpondendũ eſt illi, quia inde etiã erit hæc certitudo Eccleſię multò lucidior. Conamur enim, vt non ſolùm viſibilem, & certam aſtruamus Eccleſiam, ſed exhibeamus etiam oculis ita, vt qui veræ fidei credere voluerint, videant oculis, teneantque manibus Eccleſiam. Primò igitur, inquit Brentius de me, vide quòd faciat Eccleſiam viſibilem, & ſenſibus corporeis perſpectam, delendus erit igitur illi articulus ſymboli Apoſtolici, Credo Eccleſiam ſanctam, catholicam: & erit ſic reponendus, video, & ſentio Eccleſiam ſanctam, catholicam. Hoc eſt Brentij contra me tam efficax argumentum, vt non putauerit pluribus agendum, quaſi ſolum hoc propoſuiſſe ſufficeret. Vt igitur videas hominis in his, quæ ſcribit, conſiderationẽ, imò vt videas negligentiam, oſcitantiámque ſibi fidentium, & quibus nihil non creditur à ſuis, ſic ei reſpondeo: imò potiùs à reſpondendo ei me libero, & vt ſibi reſpondeat, rogo. Si quia video Eccleſiam, ideo non poſſum eam credere ſanctam & catholicam: Si quia video illam, delendus mihi eſt articulus. Credo Eccleſiam: deleatur igitur Brentio, & omnibus, etiam iuxta hunc eius ſenſum, ille alter, Confiteor vnum Baptiſma in remiſsionem peccatorum. videt enim ille, & videmus nos baptiſmum, reſq;

Ca. 12. quòd Eccleſia videtur, & tamẽ creditur.

ſte

eſt exterior ſenſibus expoſita: Deleatur Petro, Andreæ, Ioanni, cæteriſque Apoſtolis, & cunctis, qui Chriſtum in corpore videbant, alter articulus: Credo in Ieſum Chriſtum, filiũ Dei, vnicum Dominum noſtrum, viderant enim Chriſtum. Imò illud verbum Euangelij deleatur, quod Chriſtus Thomæ inquit: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti, ſi quia vidit, non potuit credere, negemuſque fidem Thomæ, & reliquorum Apoſtolorum de Chriſto, quem viderunt. quòd ſi in hoc loco Brentius dixerit cum beato Gregorio, Thomas aliud vidit, aliud credidit, hominem vidit, Deũ credidit, & ita cæteri Apoſtoli viderunt Chriſtum, hominem crediderunt, Meſſiam crediderunt eum eſſe, quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, crediderunt Dei filium. Similiter videmus baptiſma, videmus exteriùs admoueri aquam corpori: credimus id fieri in remiſsionem peccatorum. idem nos dicimus de Eccleſia: videmus congregationem baptizatorum in fidei confeſſione, videmus Chriſtianum populum, Chriſti miniſtros, videmus Eccleſiam: credimus verò illam, quam videmus, congregationem eſſe veram Eccleſiam Dei, ſanctam eſſe, catholicam eſſe, & Apoſtolicam. Hoc non aduertiſſe, ſumma eſt incogitantia, aduertiſſe verò, & tacuiſſe, intolerabilis impoſtura. Sed hæc vtcunque toleranda: aduerte alia multò grauiora. Docet & ipſe Eccleſiam eſſe viſibilem, cùm ſibi id ad ſua aſſerenda vtile videtur. Docuit, inquam in his ſuis prolegomenis: ſed priuſquam ad id accedamus, diligenter eſt hic obſeruandum, quod Eccleſiam inuiſibilem facere, atque incertam, commodum eſt, & quidem efficax medium ad nullam agnoſcendam Eccleſiam, nullique obediendum. quod Brentio, ſuiſque, quoties de conſilio agitur, de fide Eccleſiæ, maximè placet. nec tunc cogitant, eodem medio fieri, vt ipſi nullam poſſint ſtatuere Eccleſiam: & tamen ſuas vocant Eccleſias, & in ſua Eccleſia, vt alios nunc omittamus, Brentius certa, viſibiliaque membra conſtituit, pios videlicet ſuos principes: de quibus, quòd ſint membra veræ Eccleſiæ præcipua, & ſumma dubitare non permittit. quod qualiter, rogo, fieri poteſt, ſi Eccleſia non ſit viſibilis, & manifeſta? ſed qua ratio-

Ca. 13. quod nihil cõſtet in Eccleſia, niſi viſibilis agnoſcatur, ex aduerſarij teſtimõnijs.

C ne

ne ab eo hoc conſtituatur, audi. In primo loco, in quo plus quàm in cæteris verſatur, & acerbiùs in me inuehitur, quaſi ſuorum principum iniuriam vlturus: Agit enim de officio principum ſecularium, in Eccleſia filij Dei, in ipſo principio, cùm ad hunc locum ventum eſt, ita ait: Negari non poteſt, quin principes, qui filium Dei, & Euangelium eius ſua fide complectuntur, ſint in populo Dei præcipua veræ Eccleſiæ mēbra. Hæc ille. vbi obſerua, quod veræ Eccleſiæ inquit, ſed audi, vt illud aſtruit. Eſt enim hoc ſuæ ſententiæ non minimū fulcimentum. poſt pauca cùm dixiſſet, quod hi principes vocem Chriſti audiunt, & ſequuntur ipſum, ipſeque Chriſtus viciſsim eos cognoſcit, & dat eis vitam æternam, ita ait: Nouit quidem Dominus, qui ſunt ſui: quod autem ad nos attinet, Eccleſiam Dei eum cœtum iudicamus, qui baptiſmo, in nomine Chriſti, & auditu Euangelij ſanctificatus eſt: vt Chriſtū vnicum ſuum ſeruatorem agnoſcat, & profiteatur. vbi vide, qualiter iam ad externa ſigna confugit, Baptiſmum ſcilicet, & auditum Euangelij, profeſsionémque fidei. Si hanc vocamus Eccleſiam veram, ſi huius veræ Eccleſiæ principes ſunt membra, vtique viſibilis eſt vera Eccleſia. Nam hæc omnia ſenſibus ſunt conſpicua. quòd enim inquit, vt agnoſcat vnicum ſuum ſeruatorem, quacunque ratione id intelligat, hoc ſignificat, Baptiſmum, auditumque Euangelij huc tendere, ad hoc ordinari, vt agnoſcatur Chriſtus. hoc ipſum manifeſtiùs oſtēdit illa diſtributio Brentij: nouit, inquit, Dominus, qui ſunt ſui, ſed quod ad nos attinet, &c. Alia ergo ratio eſt, qua Deus ſuos nouit, alius modus, quo nos inuicē agnoſcimus. & quis, rogo, alius, niſi quia Dominus cor, nos autem externa iudicamus? Nos, inquam, Eccleſiam agnoſcimus humanam, humanoque more. alioquin quomodo poſſemus aliqua eius mēbra certa habere, quomodo aliquam auctoritatem cuiquam in ea tribuere, quod nunc Brentio neceſſarium erat? ſed ne coniecturis rem agamus, audi iam apertiora: poſt quædam enim ad ea, quæ dixerat, confirmanda citata ex Paulo, ſcilicet, corde creditur ad iuſtitiam, ore, &c. & ex Pſalmo, & Euāgelio: ego dixi, dij eſtis, de his dictum, vt Chriſtus docet, ad

quos

quos ſermo Dei factus eſt, ita ait:quòd ſi Paulus vocat Romanos,Corinthios,Galatas,Epheſios, ac etiam priuatorum hominum familias,quæ Euangelium Chriſti agnoſcunt, Eccleſiam Dei, quomodo non etiam populorum principes,qui Euangelium Chriſti fide ſua amplectuntur, in Eccleſia comprehendentur,quæ cùm nec nos, nec vllus vnquam catholicus negauerimus,Brentius tamen probat,coactus agnoſcere, non poſſe ſibi conſtare,quod volebat, vt principes aliquam haberent auctoritatem:niſi certam, viſibilemque,nempe humanam, Eccleſiam priùs oſtenderet. quod efficaciter fecit, adductis teſtimonijs Pauli. Igitur, Brenti, iam non alia tibi adducam contra te, quàm tua.Si ideo non poteſt credi Eccleſia ſancta,catholica,quia videri eam nos dicimùs: & delendus mihi articulus ille.Credo ſanctam Eccleſiá,&c. ergo Romanorum,Corinthiorumque non erant Eccleſiæ Dei, viſibiles enim erant,ad quas Apoſtolus loquebatur,quibus ſcribebat:delenda igitur tibi ſunt illa verba, Paulus Apoſtolus,&c. &: qui mecum ſunt fratres Eccleſijs Galatiæ:& illud eiuſdem loci,eram autem ignotus facie Eccleſijs Iudeæ, quæ erant in Chriſto.Nam Eccleſiæ iſtæ viſibiles erant,videbantque alios, quibus ideo Paulus ignotus erat facie, quia non adierat illa loca poſt ſuam conuerſionem.Dele inquam hæc omnia, & dic,illos tunc non credidiſſe ſanctam Eccleſiam,Catholicam: & vide,an non apertè contra te dixeris,& contra tuas Eccleſias,quas vocas.Ego enim,quam video Eccleſiam,credo ſanctam eſſe,& catholicam:tu verò,non videri,fateris Eccleſiá, atq; ideo ei nõ credere cõuinceris.nec enim aliquá viſibilé ſocietaté hominũ credis Eccleſiá:quare nec vllá humano more cõſtãté.Ex quo ſequitur,quod aut nõ credas,aut ea fides euanida ſit,& nulla,in nullumq; vſum,cùm nullũ iudicẽ,nullũ paſtoré certũ habeat,quã credis Eccleſia.quare ei denũciari nõ valet frater peccans,nec in aliquo eius aut expectari,aut agnoſci iudicium.quo fit vt tua omnia,quæ de auctoritate principum dicis, ſint vana,nec tuiipſius memor primò,cùm tua vis conſtituere,viſibilem probas veram Eccleſiam Chriſti:& poſteà,cùm noſtra impugnas, inuiſibilem. Itaque videant, qui

Ad Gal.1.

Brētium ſequuntur,qui illi ſeſe committunt, quem habeant ductorem fidei:qui nec oculos habet,quibus videat,nec fidē, qua credat Eccleſiam ſanctam,catholicam, nec conſtantiam doctrinæ, aut vllam æquitatem:ſed, quod cùm ſibi vtile cogi tat eſſe,probat,poſteà,cùm ſibi aduerſatur, impugnat. Denique,qui nec ſuam hác cæcitatem agnoſcat. Nec enim negari poteſt,cum,nec qualiter credenda eſſet Eccleſia,nec qualiter videnda, intelligere:& tamen id non cogitans,exhibet ſe magiſtrum,& tanquam exorando cuncta ſemper ſumma cum fiducia profert.videātq; omnes,omnibus,qui nos Chriſtianos gerimus,agnoſcendam eſſe Eccleſiam corpoream, corporeiſque ſenſibus perſpectam.magis ſanè mirādum in Brentio eſt, quòd Eccleſiam non eſſe viſibilem, nihil adiuuat ſuam cauſam, nec quòd ſit viſibilis, ſatis eſt ad noſtram. Quanquam enim viſibilis ſit Eccleſia,non ideo tamen certa, non ideo nō quilibet noſtrûm dicet eam eſſe ſuam.Certè Brentius cognoſcit ſuam Eccleſiam Stutgardianam,vel Tubingenſem,aut,vt à toto ducatu dicamus,Vuirtenbergēſem, iſtæ ſunt viſibiles, & reliquę eis cōmunicantes:Ego verò Hiſpanicas meas,Com plutenſem,vbi ſacro renatus ſum fonte, Salmanticenſem, in qua initiatus ſacris, & monaſtico ordini aſſcriptus, Toletanam,vbi ſacerdotio conſummatus,Anglicanam,etiam,in qua nunc ago,atque Oxonienſem,& quam iſtæ omnes, vt caput agoſcunt,Romanā, aliasq; eidem communicantes,& has om nes viſibiles. Itaque nos viſibilem, & illi viſibilem agnoſcimus Eccleſiam, nec ideo mox eſt finita cauſa de Eccleſiæ certitudine: Cur ergo tantoperè hoc impugnat, quod nec cauſam impedit, nec noſtram firmat, ſed commune eſt vtriſque,quodque ipſe apertè fatetur. Hoc magis certè reprehendendum in me videri poterat,quòd agens contra incertā, quam illi docent,Eccleſiam, viſibilem dixerim: quòd ſi ſolum dixiſſem,meritò reprehendi inſufficiētiæ deberem. non aufert incertitudinem, quòd viſibilis probetur Eccleſia, ſed non id tantùm illis locis dicimus, verùm certam etiam illam aſſerimus,ad fidei certitudinem id referentes: de qua in ipſo capite de Eccleſia locuti ſumus,ex fide principium Eccleſiæ,

Ca.14.quòd Eccleſia ſen ſu viſibilis, ſed fide cer ta ſit.

&

& originem, atque ſucceſsionem requirenda oſtendentes. nō itaque ſola illa perſpicuitas ſenſus, ſed multò magis fidei certitudo eſt, qua nobis manifeſta fit Eccleſia. vbi ne quem fallat, aut teneat verborum, quibus in hac re loqui contingit, diuerſitas, & quam rem contra nouatores agimus, ſit apertū: aduertendum eſt, eos Eccleſiam illam Chriſti, quam credimus ex Euangelio ſtabilitatis promiſsionem à Chriſto habentem, credere, & affirmare, veraciter eſſe in hoc ſeculo: ſed dicunt, nullam congregationem hominum videri poſſe, de qua credamus, quòd ſit illa Eccleſia. quare illam, quam credunt veram Chriſti Eccleſiam, inuiſibilem eſſe aſſerunt, atque ita incertam, & abſconditam. Nos verò diſerti fatemur, eā, quam credimus, eſſe Eccleſiam Chriſti, videri à nobis: ideóque non ambiguam, ſed certam eſſe. itaque res fidei agitur, illis dicētibus, non credimus veram Chriſti Eccleſiam videri poſſe: nobis econtrà aſſerentibus, nos credere, veram Eccleſiam videri à nobis, vt ergo certum aliquid ſtatuatur, oſtendendum eſt, atque probandū, illa, quæ fides certa docet, neceſſaria eſſe, vt aliqua humana congregatio, ſenſibuſqúe ſubiecta ſit Eccleſia Chriſti vera, aduerſarij verò omnino contrarium aſſerunt, neceſſaria ſcilicet eſſe ad Eccleſiam ea, quæ ſenſus omnes effugiunt. quare in nulla hominum congregatione videri poſſunt. contrarium igitur huius nos probandum ſuſcepimus, & oſtendendum, quæ ad Chriſti Eccleſiam neceſſaria ſunt, ex certa fide illa ipſa videri. quod in præcedentibus fecimus, probantes, eas hominum congregationes, quæ videbantur, creditas fuiſſe veram Eccleſiam Chriſti, & in ſequentibus notiùs fiet, cùm oſtenderimus, quæ ſint, ex quibus Eccleſia Chriſti conſtat: ſed priùs auferenda ſunt impedimēta quædā, quæ ab aduerſarijs nobis opponuntur. De his ergo dicturi à ſanctitate eſt nobis incipiendū, quæ poſt ea, quæ de viſibili Eccleſia dicta ſunt, meritò hunc tenebit locum. De hac enim cōtra me Brentius multùm, diuq; loquitur, ita, vt ferè nō aliud his totis prolegomenis agat, quàm ſanctitatem Eccleſiæ prædicare: quaſi ego aut catholicus aliquis eā negemus. ſed, quid inde conficiat, non eſt difficile videre: nempe, vt incertam, & ignotam

Cap. 15. quòd aduerſarij ſanctitatem Eccleſiæ prædicēt, vt eā incertam efficiant.

ignotam eam reddat. Denique hinc aliud contra me, quia viſibilem Eccleſiam aſſero, argumentum ſumit. Clamat enim in loco illo ſecundo de ſcriptura rurſum in me, quòd palàm, & impudenter (ſic enim loquitur) affirmem, non requirendam gratiam, aut interiorem aliquam virtutem, vel in miniſtris, vel in membris Eccleſiæ, præter publicam, & legitimã profeſsionem fidei, & vocationem: cùm reuerà ego dixerim, hæc non requiri, vt ad Eccleſiam pertineant, & eius munera integrè perficiant. Agè igitur, atque iam omiſſo Brentio, & omni contentione, attentè Eccleſiæ ſanctitatem conſideremus, vt deinde qualiter peccatores, & peccata ad eam ſeſe habere poſsint, agnoſcatur. Sanctam eſſe Eccleſiam Chriſti, Eccleſiam catholicam, omnibus modis, omniq́ue ratione, qua aliquid ſanctum dici valet, ſanctam inquam, & perfectam, abſolutámque omnibus numeris, in hoc quidem ſeculo, pro modo huius peregrinationis, & elongationis à Deo, in futuro verò proſtratus illius, veræq́ue felicitatis perfectione, & vnione, ac transformatione in Deum, certa fide tenendum eſt. Eſt enim ſponſa illa dilectiſsima, de qua Paulus inquit, quòd Chriſtus ſit caput, ſaluatorque corporis eius, & quòd dilexit eã, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam ſponſam ſuam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta, & immaculata. Quod ſanctitatis Eccleſiæ maius encomium dici poteſt? De qua alibi dicit, quòd ſit columna, & firmamentum veritatis domus Dei, Eccleſiáque Dei viui. & Pſal. ait, quòd ſit ciuitas illa Dei, de qua glorioſa dicta ſunt, in qua magnus Dominus, & laudabilis nimis, quæ ædificatur exaltatione vniuerſæ terræ, quam Deus ipſe inæternum fundauit. Ipſe, inquã, qui ait: Super hãc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: cui per Eſaiam tam magnificè loquitur. Sicut in diebus Noë inquiens, iſtud mihi eſt, cui iuraui ne inducerem aquas diluuij vltrà ſupra terram, ſic iuraui vt non iraſcar tibi, & non increpem te. Montes enim commouebuntur, & colles contremiſcent, miſericordia autem mea non recedet

Cap. 16. Sanctitas Eccleſiæ probatur ſacræ ſcripturæ auctoritatibus.

Ad Eph. 5.

1. Timo. 3.

Eſaiæ. 54.

cedet à te,& fœdus pacis meæ non mouebitur, dixit miſerator tuus Dominus, paupercula tempeſtate conuulſa, abſque vlla conſolatione, Ecce ego ſternã per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphyris, & ponã iaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſiderabiles, vniuerſos filios tuos doctos à Domino, & multitudinem pacis filijs tuis, & in iuſtitia fundaberis. Et alibi idem. Non adijciet, inquit, vt pertranſeant per te incircunciſus, & immundus. Eſt itaq; Eccleſia ſancta, quaſi dicata Deo, verumque eius templum. Tẽplum (inquit Paulus) Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos, eſt inuiolabilis, eſt firma, vti à Deo conſtituta. Si quis, inquit ibidem Paulus, templum Dei violauerit, diſperdet eum Deus. Eſt denique immaculata à ſordibus, pura ab omni contaminatione, & virtute perfecta, quam in Canticis ſic frequenter compellat ſponſus dulciſsimis verbis. Amica, inquiens, mea, ſpecioſa mea, columba mea, immaculata mea: cui dicit: Tota pulchra es, & macula non eſt in te. Et denique de illa ait: Sexaginta ſunt reginæ, octoginta concubinæ, adoleſcentularum non eſt numerus. Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ, quoniam omnium animarum, omnium ſanctorum, & merita, & dona eam decorant: quæ ex illis omnibus conſtat, & omnes complectitur. Vna itaque eſt matri, & genitrici, diuini ſcilicet bonitati, æternæ prædeſtinationi, cæleſti beatitudini. Illi Hieruſalem, quæ ſurſum eſt, quæ eſt mater noſtra vnica, & electa, eſt filia, catholica Eccleſia: Extra quam nullus eſt à Deo electus, nullus beatitudinis particeps. In hac igitur Eccleſiæ ſanctitate certũ eſt, omnes diuinas promiſſiones, omnia dona cæleſtia includi: De eis iam vel nonnihil dicamus ad ædificationem, & conſolationem noſtram. Primò igitur ei promittitur vera Dei, perfectáque cognitio, ſpeculatio, inquam, illa deiformis, puritati cordis, veræque mundiciæ coniuncta: De qua dicitur, Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Ponam dixit Eſaias vniuerſos filios tuos doctos à Domino. Vnde & Paulus, nos omnes, ait, reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur,

Eſa. 52. *1. Corin. 3.* *Canti. 3.* *Cantico. 4.* *Can. 6.* *Ca. 17. Quãta in ſanctitate Eccleſiæ contineantur.* *2. Corin. 3.*

mamur,à claritate in claritatem,tanquam à Domini ſpiritu, nos,inquit,omnes Chriſtiani,miniſtri Chriſti,Eccleſiæ membra ſpeculamur Dei gloriam:quod eſt, nondum quidẽ apertè,& ſecundum ſpeciem,ſed tanquam in ſpeculo, & álonge, Verùm quòd ſatis ſit ad nos transformandos, plenéque afficiendos Deo,diuiniſque rebus,Deum diuináq; agnoſcimus. Huic tam perſpicuæ cognitioni accedit illa Spiritus ſancti, Chriſtique perpetua aſsiſtentia,quibus dirigitur, & gubernatur Eccleſia,& ſalutaribus conſilijs,inſpirationibus & perſuaſionibus,cuique tempori conuenientibus,& oportunis erudi tur. quæ omnia teſtamento illo vltimo Chriſti confirmata habemus.Rogabo,ait,Patrem,& alium Paracletum dabit vo
Ioan.14. bis,vt maneat vobiſcum inæternum, ſpiritum veritatis,quem mundus non poteſt accipere, quia non nouit eum, nec ſcit eum,vos autem cognoſcetis eum: quia apud vos manebit, & in vobis erit.Et ibidem ille docebit vos omnia,& ſuggeret vo bis omnia,quæcunque dixero vobis.Et rurſum: Docebit vos omnem veritatem.Et de ſe:non relinquam, ait,vos orphanos:
Ioan.16. Veniam ad vos,& vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi.Inter hæc etiam eſt ſyncera prædi-
Matth. 28. catio Euangelij.promittitur enim Eccleſiæ,nunquam hanc in ea defuturam, ſed ſemper audiendum eſſe Euangelium,& prædicandum,hoc eſt, inquit per Eſaiam, fœdus meum cum
Eſa.59. eis,ſpiritus meus,qui eſt in te,& verba mea, quæ poſui in ore tuo,non recedunt de ore tuo,& de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis,ſeminis tui dicit Dñs, ámodo,& vſq; in ſempiternũ. His coniuncta eſt perſuaſio ipſa,quã Deus, vt Euangelio credamus,in corde noſtro operatur,per dona Spiritus ſancti,ſapientiæ ſcilicet,ſcientiæ,conſilij, & intellectus: quibus fit,vt non tantùm credamus,verùm etiam diſcernamus, quæ aliena ſunt,fugiamuſque ab eis,tanquam à latronis,& lupi voce: dicente Chriſto de ſuis ouibus,Agnoſcunt vocem meam,& ſe-
Ioan.10. quuntur me:alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocẽ alienorum. Et Ioannes, Vos inquit vnctionem habetis à ſancto, & noſtis omnia. & deinde
1.Ioan.2. vnctionem,quam accepiſtis ab eo,manet in vobis: & non ne-

eſſe habetis, vt aliquis doceat vos, ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum eſt, & non eſt mendacium. Et quidem hæc ad cognitionem pertinent. Iam verò quæ ad affectum, verámque in Deum charitatem ſpectant, non dubiũ eſt, in ea etiam ſanctitate contineri, & permitti, gratioſa ſcilicet, & liberalis Dei miſericordia, veraque peccatorum remiſſio, & conuerſio, atque pœnitentia, nullo noſtro merito præcedente, ſed ſola eius bonitate. quod ita eſſe vtriuſque teſtamẽti verbis docemur. Ezechiel apertiſsimè, & dulciſsimè ita de his loquitur. Hæc dicit dominus Deus. Non propter vos ego faciam, domus Iſrael, ſed propter nomen ſanctum meũ, quod polluiſtis in Gentibus, ad quas intraſtis, & ſanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum eſt inter Gentes, quod polluiſtis in medio earum: vt ſciant Gentes, quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cùm ſanctificatus fuero in vobis coram eis. tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtram, & effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab omnibus idolis veſtris mundabo vos: & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum, ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis, & operemini, & habitabitis in terra, quam dedi patribus veſtris, & eritis mihi in populũ, & ego ero vobis in Deum, & ſaluabo vos ex vniuerſis inquinamentis veſtris, & vocabo frumẽtum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem, & multiplicabo fructũ ligni, & genimina agri, vt non portetis vltrà opprobrium famis in Gentibus, & recordabimini viarum veſtrarum peſſimarum, & ſtudiorum non bonorum, & diſplicebunt vobis iniquitates veſtræ, & ſcelera veſtra. Non propter vos ego faciam, dicit dominus Deus, notum ſit vobis, confundimini, & erubeſcite ſuper vijs veſtris, dicit dominus Deus. Quàm aperta hæc promiſsio remiſsionis peccatorum: quàm aperta prædicatio gratiæ: quàm certa deſtructio omnium meritorum noſtro-

Ezechie 36

noſtrorum in remiſsione peccati: quámque manifeſtè hæc omnia Eccleſiæ promitti audimus? In quibus & fidei donum, & certa ſpes, & charitas illa, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, quàm manifeſtiſsimè continentur. Hæc enim ſunt ſponſalitiæ arrhæ, quibus Chriſtus ſponſam ſuã Eccleſiã nũc decorat. Ita annunciante Oſea: Sponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia & in miſerationibus: & ſponſabo te mihi in fide & ſcies, quia ego Dominus. In his etiam eſt virtus ad omnia implenda præcepta, ad omnia ſuperanda aduerſa, tentationéſque Sathanæ vincendas, conſolatio vera ſpiritus in omni triſtitia, participatio meritorum Chriſti, omniumque virtutum eius imitatio. De his enim dicitur, Faciã, vt in præceptis meis ambuletis, & operemini, &c. De quibus omnibus apertiùs in Teſtamento nouo fiunt manifeſtiſsimæ promiſſiones, ſimulq; implentur. Nam de impletione mandatorum, Paulus inquit, Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum. vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Impletur inquam, iuſtificatio legis, de qua priùs dixerat, quod impoſsibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, &c. quod eſt propter carnis noſtræ infirmitatem: ſecundum quam dixit. Video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Propter hanc inquam infirmitatem, quam lex auferre non poterat, impoſsibilis erat impletio eius. Iam verò & illa, & quicquid ampliùs à Chriſto præcipitur, facillimè impletur, mandata eius inquit Ioannes, grauia non ſunt. Et ipſe Chriſtus: Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Victoria autem in aduerſis certiſſimis verbis à Chriſto promittitur. In mundo inquit preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum. Et iterum: dabo vobis os, & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere, omnes aduerſarij veſtri. Et de tentationibus, Paulus inquit, fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet cum tentatione prouentũ: vt poſsitis ſuſtinere. conſolationem verò quantam experiebatur idem cùm

Oſeæ.2. *Roma.7.* *Ioan.16.* *Lucæ.21.* *1.Cor.10.*

cùm diceret: Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarũ, & Deus totius cõſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, vt poſsimus & ipſi conſolari eos, qui in omni tribulatione ſunt per exhorta tionem, qua exhortamur ipſi à Deo. quoniam ſicut abũdant Chriſti paſsiones in nobis, ita per Chriſtum abundat conſola tio noſtra. De meritis, & virtutibus Chriſti ipſe Paulus, Deus, inquit: propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia ſaluati eſtis, & conreſuſcitauit: & conſedere fecit in cæleſtibus: in Chriſto Ieſu. Quid rogo potuit maius dici? Et pòſt pauca addit. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chri ſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus: Et alibi quàm apertè, quotquot in Chriſto bap- tizati eſtis, Chriſtũ induiſtis: Et iterum. Induite vos, ſicut ele- cti Dei ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam ſupportantes inuicẽ, & donãtes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus alterum aliquã habet querelam: ſicut Dominus donauit vobis, ita & vos. Et quid hoc eſt aliud, quàm quod alibi inquit, Induimini dominum Ieſum Chriſtum. Iis etiam accedit promiſsio exauditionis ora tionum, quæ tam magnifica ab ipſo Chriſto fit omnibus, in Eccleſia: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vo bis. Vbi & verba illa pluralia petieritis, & vobis, apertè Eccle- ſiam reſpiciunt. quod magis explicat alibi: Si duo inquiens ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque pe tierint, fiet illis à Patre meo. Huc etiam pertinent ſacramenta, atque eorum chariſmata, & gratia, promiſſa quidem anteà, & iam à Chriſto exhibita. Nam de baptiſmo illud eſt Ezechie- lis: Effundam ſuper vos aquam mundam. Et Zacharias. Erit, inquit, fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſa- lem in ablutionem peccatorum, & menſtruatæ. Et Chriſtus, Docete inquit omnes Gentes, baptizantes eos: De Euchari- ſtia quàm apertiſsimè Pſalmus meminit, promiſſa iam vt pręſentia cernens: Paraſti inquiens in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. Vbi etiam ſacri vnguenti, atq; chriſma-

2. Cor. 1.
Ephe. 2.
Ad Gala 3.
Roma. 13.
Ioan. 16.
Matth. 18.
Zacha. 13.

chriſmatis meminit, Impinguaſti inquiens in oleo caput meũ.
Eſa.65. Et de ordinis ſacramento per Eſaiam promittit, de ijs, qui ex Gentibus conuertendi erant, loquens: Aſſumam ex eis ſacerdotem, & Leuitas. Aſſumpſit verò ſacerdotes, & Leuitas Chriſtus. cùm in Euangelio inquit: Quorum remiſeritis peccata, &c. Et hoc facite in meam commemorationem: & reliqua quæ ad poteſtatem adminiſtrandi verbum, & ſacramenta collata Eccleſiæ pertinent. Et inter hæc omnia promittitur Eccleſiæ affluentia Diuinorum omnium munerum, & gratiarum diuerſis quidem, ſed dulciſsimis ænigmatibus propheticis. Eſaias, inquit, Haurietis aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris: Et Ezechiel pulchra metaphora loquens ex perſona
Eze.34. Dei, ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas, & paſcam eas in montibus Iſrael, in riuis, & cunctis ſedibus terræ, in paſcuis vberrimis paſcam eas, in montibus excelſis Iſrael, erunt paſcua eorũ, Ibi requieſcẽt in herbis virentibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael. Ego paſcam oues meas, & ego eas accubare faciã. Quid poteſt rogo apertiùs dici de affluentia gratię in Eccleſia? quid de ſanctitate eius manifeſtiùs? Promittitur etiam Eccleſiæ dilatatio, & extenſio per vniuerſum orbem, conuerſione videlicet omnium Gentium ad veram fidem eiusque magiſterium. Ecce inquit Deus per
Eſaiæ.49. Eſaiam: Ego leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo ſignum meum, & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt, & erunt reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ. Ecce iſti délonge veniunt, & ecce illi ab Aquilone, & mari, & iſti de terra Auſtrali. leua in circuitu oculos tuos, & vide omnes, iſti congregati ſunt, venerunt tibi. Et
Eſaiæ.54. per eundem prophetam deſolatæ priùs Eccleſiæ & ſub perſecutionibus conſtitutæ inquit, dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum, extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos conſolida, ad dexteram enim, & ad leuam penetrabis: & ſemen tuum Gentes hæreditabit: & ciuitates deſertas inhabitabit. Denique promittit & ipſe Chriſtus Eccleſiæ perfectam vſque ad finem perſeuerantiam, & concordiam, atque vnionem in fide, & obſeruantia mandatorum

torum

torum eius, & tandem peruentionem ad primam ipſam, & vltimam beatitudinem, quam propriam Euangelij promiſſionem vltimo illo teſtamento ſuo confirmat. primò dicens: Vado parare vobis locum:& ſi abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & aſſumam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego,& vos ſitis. Deinde & ad Patrem ſe conuertens illum orat, merita ſua proponens, & quid pro eis expectet indicās. Pater, ait, quos dediſti mihi, ſerua eos in nomine tuo, non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo. Vbi quid aliud petit, quàm vltimam perſeuerantiam Eccleſiæ ſuæ? quod vt impetret, Ego, inquit, pro eis ſanctifico meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. En ſummam omnium, quæ Eccleſiæ ſuæ Chriſtus & petit, & impetrat à Patre. Vnde & mox ſubdit: Non pro eis rogo tantùm, ſed pro eis, qui crediturі ſunt per verbum illorum in me. vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, ego in te: vt & ipſi in nobis vnum ſint. Et vltimò: Pater, inquit, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ego ſum, & illi ſint, mecum vt videant claritatem meam, quā dediſti mihi: quia dilexiſti me ante mūdi conſtitutionem. Hæc eſt vltima Chriſti oratio ad Patrem pro Eccleſia ſua, de qua etiam meritò illud Pauli certiſsimè credimus intelligi, quod exauditus eſt pro ſua reuerentia: cuius vltimò inter ea, quæ ad ſtabilitatem & ſanctitatem Eccleſię pertinent mentionem fecimus, quoniam hæc ſolidiſsimnm fundamentum, & ſtabilis petra, cui totius Eccleſiæ ſtructura innititur meritò eſt, dicente ad illum Patre: Poſtula à me, & dabo tibi Gentes, hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Quod ſi poſtulatio Chriſti eſt, cui innititur Eccleſia: quæ, rogo, alia potior, quàm hæc vltima: quanquam nec hanc à cæteris ſeparare opus eſt. Reuerà totus Chriſti curſus, tota vita, oratio fuit ad Patrem. ſed hæc vltima nobis fuit totius præteritæ ſignificatio, & clauſura aptiſsima. Hæc igitur de Eccleſiæ ſanctitate ſint nobis veriſsimè, & ſyncerè dicta, quæ toto corde, & pleno ore, coram Deo, & Eccleſia eius abſque cunctatione confitemur, quicquid calumnietur, & ſiniſtrè interpretetur Brentius. Certè tota noſtra fiducia, & conſolatio in his eſt, & totus

Ioan.14.

Ioan.17.

totus noſter conatus huc tendit, vt ad hanc Eccleſiam vel vt infima membra pertineamus,& vel fimbriam veſtimenti huius Chriſti,atque inconſutilis tunicæ cum muliere Euangelica attingamus.Pergamus igitur,& iam de peccatis, quatenus in Eccleſia ſint,conſideremus.vbi vt integrè,atque ordine pro tenuitate noſtra rem agamus,quoniam diuerſorum graduum & rationis peccata ſunt, ab inferioribus incipientes illud primò conſtituamus,certiſsimis, & ſcripturæ, & patrũ teſtimonijs,nullum eſſe Sanctorum in hac vita,qui non pauci ſunt in Eccleſia, nullum inquam eſſe quantumuis perfectum,qui non in ſeſe peccata veraciter agnoſcat, & fideliter confiteatur,clamante pro omnibus Ioãne: Si dixerimus,quia peccatum non habemus,noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: vbi vſqueadeo peccata à Sanctis non aliena putat,vt nihil magis ſanctitati contrarium iudicet, quàm ſe peccatorem negare.Si dixerimus, inquit,quoniam non peccauimus,mendacem facimus eum, & verbum eius non eſt in nobis:Si autem confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt,& iuſtus, vt remittat nobis,& emundet nos, ab omni iniquitate. Vides igitur vt ſanctitatem in agnitione peccatorum,& continua emundatione conſtituit.Iacobus etiam ingenuè confitetur:In multis offendimus omnes: ſe videlicet primum includens.Et in lege veteri Daniel vir ille deſideriorum,qui abſtinentia, & puritate magnam futurorum cognitionem à Deo promeruit:cùm orarem,inquit,& confiterer peccata mea, & peccata populi mei: vt iam videlicet nulla reſtaret ambiguitas.Et Eſaias,cùm Dominum meruit videre in gloria,væ,inquit,mihi,quia vir pollutus labijs ego ſum.Nullus itaq; Sanctorum,aut noui, aut veteris Teſtamenti ſine peccato ſe eſſe cogitet:quando & ex nouo Teſtamento Apoſtoli; & ex veteri prophetæ ſua manifeſtè peccata confitentur. Iuſtũ legimus Zachariam patrem Ioannis,incedentem in omnibus mandatis,& iuſtificationibus Domini ſine querela:ſed tamen legis veteris ſacerdos erat,de quibus omnibus Paulus inquit,quod vt offerant dona,& ſacrificia pro peccatis conſtituti ſunt.qui condolere inquit poſsit ijs,qui ignorant,& errant:quoniam

Cap.18.Oẽs ſanctos in hac vita habere peccata.

1.Ioan.1.

Iacobi.5.

Danie.9.

Eſa.6.

Hebræo.5.

& ipſe circundatus eſt infirmitate,& propterea debet,quemadmodum pro populo ,ita pro ſemetipſo offerre pro peccatis.Quod ipſa,quam Chriſtus nos docuit, oratio confirmat. in qua omnes Sanctos confiteri peccata iubet, & pro remiſſione orare : Dimitte,inquit, nobis debita noſtra. Cui enim non oratio dominica diceda eſt?Quod etiam vt certiſsimum tota antiqua agnouit Eccleſia.Cuius rei in Concilio Milenitano manifeſtiſsima eſt definitio,vbi Chriſti verba & Ioãnis etiã *Ioan.6.8.* certiſsimo ſenſu explicata ſunt,& veraciter ab omnibus Sanctis dicenda cõprobatum eſt.Quod cũ tantis ſcripturæ teſtimonijs manifeſtè probetur, ipſa tamen experientia fit quodammodo manifeſtiùs.Omnes enim qui conſcientiæ ſuæ curam habent,abundè id in ſeipſis agnoſcunt,& confitentur ſanctiſsimi quiq;.Sed audiamus, vt Auguſt. inquit, quemadmodum de hac re catholici antiſtites eloquia Diuina ſecuti ſint, vt apertè intelligatur, hanc eſſe rectam, & antiquitùs fundatam fidem.Refert itaque Aug.Cypriani & Ambroſij apertiſſima de hac re teſtimonia:Deſumamus ex eo , quæ nũc ſufficere poſſunt,non quidem ad id probandum,quod nec neceſſe eſt,ſed ad explicationem ampliorem,& ædificationem, atque conſolationem noſtram:vt horum trium patrum doctrina diſcamus noſipſos in humilitate cognoſcere . Cyprianus igitur in epiſtola de opere, & eleemoſyna ſic loquitur. Et quoniam quotidie deeſſe non poteſt,quod peccetur: in conſpectu Dei ſacrificia quotidiana non deerunt,quibus poſsint peccata tergi. Et rurſus in epiſtola de mortalitate,quàm manifeſtiſsimè inquit,cũ auaritia nobis,cũ impudicitia,cũ ira,cũ ambitione congreſsio eſt,cum carnalibus vitijs, cũ illecebris ſecularibus aſsidua, & moleſta colluctatio eſt : obſeſſa mens hominis, & vndique Diaboli infeſtatione vallata vix occurrit ſingulis,vix reſiſtit. ſi auaritia proſtrata eſt, ſurgit libido: ſi libido cõpreſſa eſt,ſuccedit ambitio:ſi ambitio cõtẽpta eſt, ira exaſperat,inflat ſuperbia,vinolẽtia inuitat,Inuidia cõcordiam rumpit, amicitiam zelus abſcindit:cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet, compelleris iurare, quod non licet: tot perſecutiones animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur. & delectat hic inter diaboli laqueos ſtare,

Libro 4. cõtra duas epiſtolas Pela. ca.8.

Cap.10.

cùm

longiſsimè diſtet ab illa. Et ſtatim: Chriſtus filius Dei agnoſcit ſponſam ſuam, quam diligit. & poſt citatum locum Pauli ad Ephe. 5. Chriſtus diligit Eccleſiam ſuam. vbique, inquit, ſcriptura concionatur Eccleſiam eſſe Deo acceptam ſanctam, & formoſam non ſic intelligendam Aſoticam. Quare te rogo Brenti? reſpondet ille paulò antè, cùm incipit conferre Eccleſiam, quam nos deſcribimus ſuæ, quod ego dicam, non pendere ex internis, fide, & charitate, vt quis ad Eccleſiam pertineat quæ noſtra verba ſuperiùs attulimus ab eo in ius vocata: & paulò pòſt illa pleniſsimè confirmabimus, nũc interim ſat ſit, Brentio reſpondere, quòd ex dictis oſtenditur, non meam eſſe hanc, quæ ſe peccatricem agnoſcit: non à me confictam: ſed à Chriſto ipſo eius capite, ab Apoſtolis ſuis, à ſanctiſsimis Epiſcopis, vt ſe peccatricem agnoſcat ei iuſſum eſſe, & verbis, & operibus prædicatum. quòd itaque Chriſtus exhibiturus eſt ſuam Eccleſiam ſine macula, & ruga, non ad hoc tempus pertinet, non ad hanc vitam, ita Aug. dicente vt hic probatiſsimus antiſtes tertius nobis teſtis ſit, qui cæterorum omnium teſtimonijs ſubſcribit frequentiſsimè, & inter cætera exponens illud Chriſti, qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ita inquit: Homo in ſancto baptiſmate totus abluitur, non præter pedes, ſed totus omnino: veruntamen cùm in rebus humanis viuitur, vtique terra calcatur. Ij igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate non viuitur quaſi pedes ſunt: vbi ex humanis rebus afficimur, & ſic affici mur, vt ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos decipiamus, & veritas in nobis non eſt. Et poſt hæc quibuſdam alijs confirmata ita infert: Proinde Eccleſiam, quam mũdat Chriſtus lauacro aquæ, non ſolùm in illis eſt ſine macula, & ruga, qui poſt lauacrum regenerationis ex huius vitæ contagione tolluntur: verùm in his, quibus Dominus hanc miſericordiam præbens, fecit illos de ſeculo iſto lotis pedibus emigrare. In ijs autem, qui hic morantur, etiam ſi munda ſit, quoniam iuſtè viuunt, opus tamen habent pedes lauare, quoniam ſine peccato non ſunt. Sed fortè ais hæc de leniotibus peccatis dicta eſſe, quæ non contraria ſunt Eccleſiæ ſanctitati: non verò

Tracta. 56. in Ioan.

Cap. 20. quòd peccata Sancto rum, etſi mi nima pecca

ta, tamen ſunt pœnitẽtia remittẽda. verò de quibus Paulus dicit, quòd qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt. verum eſt, illa ſunt, ſine quibus ſancti non viuũt, paulò immoderatior vſus rerum conceſſarum, aut profuſior riſus, vel minùs neceſſarium aliquod verbum: verum eſt, parua hæc peccata ſunt, ſed quotidie flenda, canenda, atque timenda, ne in grauiora, & maiora nos trahant. Minuta (inquit Auguſt.) plura peccata ſi negligantur, occidũt. Minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent, minuta ſunt grana arenæ, ſed ſi multa imponatur premit, atque opprimũt. Quare, inquit, euigilate cũ dies eſt. Chriſtus eſt dies, paratus eſt ignoſcere, ſed agnoſcẽtibus: punire autem defendentes ſe & iuſtos iactantes, & putantes ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſint. Et ſubiungit, in dilectione autem eius, & miſericordia, qui ambulat, etiam liberatus ab illis lethalibus, & grandibus peccatis, propter illa, quæ minuta videntur facit veritatem confeſſionis. Certè minora ſunt hæc peccata, ſed talia, propter quæ meritò & peccatores omnes ſe debent agnoſcere: & non ſe exiſtimare aliquid, cùm reuerà nihil ſint. Quomodo igitur, qui hæc cogitat, non vult cognoſcere Eccleſiam, niſi immaculatam, & ab omni peccato puram? aut quomodo ſine præſumptione maxima ad hãc Eccleſiam quis ſe exiſtimat pertinere? Verùm

Tract.12.In Ioẽm.

Cap.21. De occultis peccatis etiam Sanctorũ. ad maiora iam peccata accedamus. Rogo te qualia ſunt ea, quæ Paulus magnum certè veræ Eccleſiæ membrum, non tantùm timet, tanquam quæ euenire poſſint, cùm inquit, caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: ne cùm aliis prædicauero, ipſe reprobus efficiar: ſed etiam de quibus tanquam præſentibus, dubius eſt. & inquit nec meipſum iudico: nihil enim mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum. qui autem iudicat me, Dominus eſt. nónne de fide, aut infidelitate miniſtrorum hîc agebatur re grauiſsima, & ad ſalutem neceſſaria. Hîc, inquit, iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. In qua re Paulus ſibi ipſi timet, nec audet ſe iuſtum credere. & mòx admonet omnes dicens: Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadúſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum: & manifeſtabit conſilia cordium. Rogo te, vult Paulus, vt de omnibus dubitemus, an

1.Cor.9.

1.Cor.4.

ad

ad Eccleſiam pertineant,an eius membra ſint,& miniſtri:vt videlicet nec prælatum, nec ſubditum certum aliquem agnoſcamus?Meritò igitur dicenti Brentio, quid ſi Lucianico corde,quid ſi Epicureo,& atheo animo ſint, prælato reſpondebitur.Noli ante tempus iudicare, ſed potiùs cōſidera te ipſum: & propter hoc humani cordis incertū, & occultū dic potiùs cum Pſalmiſta.Delicta quis intelligit: Ab occultis meis mūda me.& agnoſcamus omnes,quod olim Donatiſtæ ipſi confeſsi ſunt,occulta peccata non alienū facere ab Eccleſia. Sed quod iā vltimū eſt,nec manifeſta quidē,& grauia ab Eccleſia exclu- *Aug. Col.3.*
dere,aut Eccleſiā ipſam ſanctam maculare,cōſtantiſsima olim *cōtra Don.*
fuit omnium catholicorum pontificum aduerſus Donatiſtas *Cap.22.* *Ec*
ſententia,quam Auguſt.noui,& veteris Teſtamenti manifeſtiſ *cleſiam ma-*
ſimis teſtimonijs confirmat: in quam plurimis libris contra *nifeſtos etiā*
illos:ex quibus nunc pauca quædam, quibus hoc explicetur, *peccatores*
& manifeſtum fiat ſunt afferēda. & primò,ex prophetis quā- *& graues*
tæ in illis,quàm duræ reprehenſiones peccantiū, & peccato- *habere oſtē*
rum ſunt:vſqueadeo vt nonnunquam nec vllus ſupereſſe vi- *ditur pro-*
deatur bonus: ſed ſicut in Pſalmo ſcriptum eſt, non eſt, qui *phetarū te-*
faciat bonum,non eſt vſque ad vnum.Arguunt populum gra- *ſtimonijs.*
uiſsimorum peccatorum,arguunt ſacerdotes iudices, reges: nunquid tamen propterea ſeparant ſe ab eorum communione: aut non participant eodem templo, eiſdem ſacrificijs, & orationibus cum eis ipſis,quos duriſsimè reprehendunt.Nūquid negant eſſe veram Eccleſiam vbi illi ſunt: Eſaias quanta loquitur aduerſus peccata:Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate,Dereliquerunt Dominum, blaſphemauerunt ſanctum Iſrael,&c. Et poſtea,à planta pedis vſq; ad verticem nō eſt in eo ſanitas.Vnde, tandem ait, Audite verbum Domini principes Sodomorum, auribus percipite legem Dei veſtri, populus Gomorrhæ:quid rogo duriùs dici poteſt, & acer- *Eſa.1.*
biùs,quàm hoc,& cætera,quæ ibi ſequuntur.vbi etiam ſacrificia eorum Deo oſtenduntur ingrata, & tamen eiſdem eodem loco Diuinam miſericordiam promittit: Si fuerint, inquit,peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur. & bonitatem Dei circa eos oſtendit,inquiens,Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen,quaſi Sodoma eſſemus. Et ali-

percuſsiſti nos, ita, vt nulla ſit ſanitas. ne des nos in opprobrium propter nomen tuum: ſolij gloriæ tuæ recordare, ne irritum facias fœdus tuum nobiſcum: & nec ſic animo ſuo ſatisfaciens. Quis, inquit, miſerebitur tui Hieruſalem, aut quis Hie.15. contriſtabitur pro te, aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? non eſt opus perſequi, quàm conſtanter, & ſalubriter populum ingratum & ſe perſequentem ab imminente calamitate, & incendio ciuitatis miſeráque ſeruitute, & tranſmigratione in Babylonem eruere conatus, vt regnorum hiſtoria oſtendit: quàm amariſsimè fleuit hanc deſolationem, quod Threni eius oſtendunt. Denique quàm fideliter aſtitit relictis in ciuitate, quàm diligenter admonuit, quàm conſtanter ſocietatem, & vnitatem illorum & præſentium, & abſentiũ etiam cum illius Dei nomine admonitiones contemnerent, tenuerit: quouſque ab eis etiam mortem pateretur, quod prophetia, & hiſtoria eius manifeſtant. Ezechiel acerbiſsimus in reprehendendis peccatis, quàm manifeſtiſsimè malos non eſſe deſerendos à bonis, nec alienos iudicandos ab Eccleſia Dei ſua illa viſione & edoctus eſt, & nos docet. Poſt oſtenſa ſibi à Deo peccata, & abominationes, inquit, magnas, quas domus Iſrael facit, illa etiam, quæ ſeniores domus Iſrael in Eze.8. tenebris faciebant: tandem, audit, ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus: & tamẽ poſt hæc omnia, Deus Eze.9. volens punire tanta mala, iubet viro, vt propheta inquit, qui indutus erat lineis, tranſi per mediam ciuitatem in medio Hieruſalem: & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius: & deinde ſuper quem videritis Thau, ne occidatis. non itaque corpore ſeparantur boni à malis, non templo, aut religione, ſed affectu, quo deteſtantur, & gemunt pro aliorum peccatis. Iſti inter malos ſeruantur à Deo, & in eodem populo fidei: ſacramentis, & templo participant cum eis. Quæ ex prophetis ideo adduximus, vt attentè incipiamus iam agnoſcere ſpiritum prophetarum in arguẽdis vitijs Eccleſiæ. Cùm enim eundem ſpiritum illi habuerint, vt Paulus inquit, quem poſtea Apoſtoli, & eorum ſucceſſores, ſpiritum ſcilicet, qui

Eccleſiam illam noſtræ coniungit, imò eandem facit noſtram & illam: ex ſimilitudine huius ſpiritus poterimus agnoſcere, & Eccleſiam noſtram & veros eius doctores, quibus Paulus in Timotheo illo ſuo præcipit, vt arguant, obſecrent, increpent in omni patientia, & doctrina: Et rurſum peccantes coram omnibus argue. Sunt ergo in Eccleſia peccatores. Sed hoc iam noui teſtamenti apertiſsimis teſtimonijs eſt demonſtrandum: & primò Chriſti, Deinde Apoſtolorum ſunt nobis & verba, & exempla conſideranda. Iudam Chriſtus inter Apoſtolos conſtituit: mittitque ad prædicandum cum cæteris, De quo Ioannes, quod etiam ante proditionem ſatis oſtẽdit: ipſumque iam proditorem Saluator cum cæteris ad myſteria vltimæ cœnæ ſuæ admittit: pedes illi abluit: & proprio corpore, & ſanguine reficit. quæ rogo, verior Eccleſia quàm Apoſtolorum, ſub oculis, & præſentia Chriſti congregata? & tamen ab illa non eſt alienus Iudas, de quo inquit, vnus ex vobis diabolus eſt. In reliqua ſua doctrina tot parabolis, & maniſeſtiſsimis documentis hoc ipſum oſtendit, vt nec referri omnia poſsint: ſimile inquit eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti, quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes elegerunt bonos: malos autem foras miſerunt. Vbi vides vſque ad finem ſeculi malos intus. & ne de occultis tantùm, & qui inter retia non videbantur, dictum audientes putemus, occultos tantùm peccatores eſſe in Eccleſia, audi à Ioanne aream vocari Eccleſiam, in qua manifeſta eſt palea, quæ igne inextinguibili cõſumitur, cùm permũdata fuerit area. Dominus verò in Euangelio rurſum ait: Simile eſt regnum cælorum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo, cùm autem dormirent homines, inimicus ſuperſeminauit zizaniam. & rurſum, Simile eſt decem virginibus, quarum quinque erant fatuæ, quinque prudentes. Et iterum: Simile eſt homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo: Et egreſsi ſerui eius in vias congregauerunt omnes, quos inuenerunt bonos & malos. Nónne his omnibus parabolis prædicatio Euangelica, & Eccleſiæ congregatio ſignificatur bonos, & malos contineri, & in ea vſque ad finem

2. Timo. 4. *1. Timo. 5.*

Cap. 23. Noui teſtamenti auctoritatibus idem probatur.

Matt. 13.

Matth. 25.

finem ſeculi nunquam defuturos vtroſque? Sagena, retéque Euangelicum ex omni genere piſcium congregat: omnes capit, quouſque educatur ad littus. Secus littus inquit ſedentes elegerunt bonos in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt. & vt, quod littus ſignificetur, intelligamus, inquit, ſtatim ſic erit in conſummatione ſeculi: exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum. De medio inquit iuſtorum, de medio certè templo, & altari communi vtriſque, de medio doctrinæ, & fidei, & ſacramentorum, quibus participant: Denique de medio cordium, & affectu veræ charitatis, quo iuſti proſequuntur malos, fouent, & continent, quàm diu ſupereſt vlla emendationis ſpes: continent inquam homines ipſos, & naturam, quanquam à vitijs, & peccatis quàm longiſsimè affectu diſtent. & ſeminis illam parabolam explicans Dominus, ager eſt, inquit, mundus: bonum ſemen filij regni: zizania filij nequam, mundus certè in quo vtrunque ſemen eſt, non vniuerſum hoc ſeculum, in quo Gentes, & idololatræ, omninoque alieni à Chriſto inhabitant: ſed Eccleſiam ſuam intelligendã mox oſtendens, & in ea vſque ad finem ſeculi futuros malos ait: ſic erit in conſummatione ſeculi, mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem. Vides de regno ſuo Chriſtum loqui, de mundo ſcilicet illo ſuo, de quo Paulus dixit: Deus erat in Chriſto mundum reconciliãs ſibi: de mundo inquam reconciliato, vt Aug. & catholici Epiſcopi contra Donatiſtas intellexerunt. & vt omittamus interim in hoc loco, quid ſit illud iuxta germaniorem ſenſum, ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: quid, inquam, aut præcipiatur, aut inſumetur gubernatoribus, aut ijs, qui gladium portant in Eccleſia: meritò illud ad eos referimus, qui intempeſtiuè, atque immoderatiùs ſui etiam ipſorum obliti clamant Eccleſiam ſanctam, & immaculatam nullo modo peccatores agnoſcere, aut in ſe habere. Dicamus itaque illis, ſinite vtraq; creſcere vſque ad meſſem: ne fortè eradicantes zizania ſimul eradicetis & triticum: ne in deſperationem multos trahatis, qui cùm infirmitatis, & peccatorum ſuorum conſcij ſunt, & quotidianos lapſus ſuos agno-

2. Cor. 5.

Collatio. 3.

ſcunt,ſi ideo ſe ad Eccleſiam pertinere non credent, quia pec catores non habet:neque eius gremio foueri, eius orationibus, & charitate adiuuari deſperabunt: & vt Paulus inquit, deſperantes ſemetipſos tradent in operationem omnis immundiciæ. nunc non diſcerni poteſt ab homine qui triticum ſint, qui zizania. nolite itaque ante tempus iudicare. Denique de inuitatis ad nuptias bonis, & malis, atque in conuiuio nuptiarum recumbẽtibus, hoc eſt in fide incarnationis Chriſti, & communione ſacramentorum, apertè dicitur: Multi ſunt vocati, pauci verò electi. & virgines illæ cum lampadibus egreſſæ ſunt obuiam ſponſo, & ſponſæ cum fide ſcilicet, & certa expectatione iudicij: & tamen audiunt multæ ex eis fatuę, ſcilicet neſcio vos. Et tandem in illa nõ tam parabola, quàm hiſtoria vltimi iudicij, & diſcretionis malorum à bonis: ſeparaturum apertè ſe dicit Chriſtus malos à bonis: ſicut paſtor, ait, ſegregat oues ab hœdis. ſeparandos itaq;, cũ ait, in iudicio vltimo, ſatis oſtendit vſq; ad illud ſimul futuros nõ ſeparatos in Eccleſię ſocietate, fide, & ſacramentis. Sed apertiora nunc audiamus, non ſub tropis, ſed manifeſta documenta Chriſti. Si peccauerit, ait, in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipſum ſolum. itaque non, quia peccat, ideo tanquam alienus tibi habendus eſt: ſed tunc magis agnoſcenda fraternitas. Nam ſi te audierit lucratus eris fratrem tuum: quòd ſi non audierit inquit adhibe tecum vnum, vel duos, vt iam non in te tantùm, ſed in illos etiam, ſi noluerit reſipiſcere, peccet: & ab eis contra illum ferri teſtimonium poſsit. nec tamen perſeuerans etiam, & coram pluribus peccans non eſt negandus, ſed agnoſcendus frater: ſed dic Eccleſiæ vt videlicet, ſi fieri poteſt, ab ea emundatus fratrem tuum lucreris. Iam ſi nec Eccleſiã audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus. iudicio, inquam, Eccleſiæ ſeparatus, atque excommunicatus vt alienus habeatur ab ea, nec tamen & tunc omnino alienum ab Eccleſia hunc habendum Paulus docet, cùm inceſtuoſum Corinthium, quem priùs excommunicauerat, & Sathanæ tradiderat in interitum carnis, iubet à cæteris in omni charitate ſuſcipi: ne fortè abundantiori triſtitia abſorbeatur. quapropter, ait, è contrario magis donetis, & conſolemini, & confirmetis

Matth. 25. *1. Cor. 5.* *2. Cor. 2.*

metis in illum charitatem. non itaque excommunicati ipſi ita præciſi ab Eccleſia ſunt, vt mox ad eam vel tunc etiam non pertineant ſaltem vt præciſa, ſed quæ curatione rurſus inſeri poſſunt, membra: tenentur etiam & tunc Eccleſiæ legibus: & ipſa eos diſciplinam ſuſtinentes non aliter reſpicit quàm pater filios, quos dura correptione emendare cupit. Ob hoc enim medicinales pœnas illis imponit: & ſalutem illorum quærit vt ſpiritus eius, inquit Paulus, ſaluus fiat. Vnde apertiùs Theſſalonicēſibus loquitur: Quòd ſi quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate: & ne cōmiſeremini cū illo, vt confundatur. quid hoc aliud eſt, quàm excommunicare? ſed ſtatim ſubdit: Nolite quaſi inimicum exiſtimare: ſed corripite vt fratrem. Quæ certè ſi attentè conſideremus, agnoſcemus Eccleſiam Chriſti in hoc ſeculo non aliud eſſe, quàm medicinas quaſdam, medicaminum videlicet apothecas, & medicorum, atque, infirmorum domus, & habitacula, in quibus non aliud agitur, quàm ægrotantium, & infirmorum cura: & ſub vno illo medico Chriſto adhibetur ſolicitudo, vt nullius morbo, ægritudini, vel vulneri deſint oportuna remedia, nullius imbecillitati fomenta, & auxilia neceſſaria ſubtrahantur. Nam quid eſt aliud quàm quod Chriſtus dicit: non eſt opus valentibus medico, ſed malè habentibus, quàm vt intelligamus nullum morbum, nullum peccatum, quàm diu in Eccleſia, qui eo laborat, ſuſtinetur, vel medicinali pœna, vt eum ſeruet, ſatagit à cura, & medicina Chriſti alienum reddere hominem, atque ita nec omnino ab Eccleſia eius, in qua & ipſi, qui medendi curam habent agnoſcunt ab alijs etiam id ſibi præſtari oportere. vnde & Paulus ſaluberrimè admonet: fratres inquiens ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. quibus verbis quanta, vt ita dicam, lenitiua adhibuit fomenta peccātium vulneribus. non inquit abijcite illum, tanquam alienum ab Eccleſia: ſed inſtruite inquit non cum obiurgatione, & auſteritate, ſed cum blanda inſtructione in ſpiritu inquit leni-

Theſſa. 3.

Cap. 24. Quòd in Eccleſia Chriſti peccatores tanquam ægri fouēdi ſint.

Gala. 6.

tatis accedite ad illum, cogitantes quod & vos ſimili, aut grauiori morbo laborare poſt modicum fortè continget: conſiderans inquit teipſum, ne & tu tenteris. Vnde & priùs cùm peccantis meminiſſet, mirum eſt quibus verbis extenuauerit malitiam, & grauitatem culpæ, idque ex conſideratione naturæ peccantis: ſi præoccupatus inquiens fuerit homo in aliquo peccato: ac ſi diceret, cogita quòd homo eſt fragilis, & infirmus, non Angelus, vt propterea mirandum ſit, quòd peccauerit: nec etiam Dæmon vt deploratus haberi debeat, ſed homo qui ignorantia, obliuione, aut inſultu hoſtis facilè præueniri imparatus poteſt: atque ita magis præoccupari & ante plenã conſiderationem lapſum fuiſſe quàm malitia, aut plena deliberatione peccaſſe credi poteſt. Denique vult vt in illo ſeipſum quiſque cogitet, alter inquit alterius onera portate: & tãdem claudit omnia ſeueriſsima ſententia. Nam qui ſe inquiẽs exiſtimat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. quid eſt aliud: nam qui ſe exiſtimat, &c. quàm apertè oſtendere omnem, qui peccatores abominatur, qui contemnit, ideo id facere, quia ſe exiſtimat aliquid eſſe, cùm tamen reuerà nihil ſit, nihil inquam ſit omnis homo quantumuis ſanctus, quantumuis humilis: à quorum animis longè eſt, vt ſe aliquid eſſe putent: quãtò magis qui aliquid putat ſe eſſe, quod nõ eſt aliud, quàm ſe ſeducere? Quibus omnibus manifeſtiſsimũ fit, quãtùm errent, qui peccatores ab Eccleſia alienos faciunt: quàm durã in ſe ſententiam proferant: imò quàm ſuiipſorum obliti ſunt, qui cùm veram Eccleſiam talem arbitrentur, ad quam non niſi ſancti, electi, & prædeſtinati à Deo pertinẽt: tamen ſeipſos, & ſuos, quibus blandiuntur iactant ad eam pertinere. Nobis verò hæc ſatis eſſe debent, vt & leuia, atque minora peccata, & grauiora etiam, ſed occulta, imò & eadem ipſa manifeſta, atque publica ab Eccleſia alienum non efficere: eũ, qui nõ publico iudicio ab ea ſeparatus eſt, nec tũc quidẽ perpetuò, & omnino: ſed quanto tempore, & quatenus ipſa Eccleſia id iudicauerit oportere, agnoſcamus. Nam poſtea de his latiùs agemus, cùm Brentio reſpondebimus. Eſt verò iam hoc loco attentiùs conſiderandum qualiter hæc duo cohæreant,

Cap. 25. falſò ab aduerſarijs confi-

reant,tanta ſanctitas,munditia,& perfectio,& tot peccata,tot ſordes, & infirmitates:vtrunque enim neceſſe eſt in Eccleſia eſſe:quia vtrunque ſacra ſcriptura teſtatur.Eccleſia immaculata eſt:Eccleſia malos habet,& bonos:nigra,ait ſum,ſed formoſa.vbi primò occurrit nobis ſuffugium, quod aduerſarij, quo elaberentur,inueniunt.Duplicem enim Eccleſiam diſtinguunt:& in ſcriptura ſacra aiunt nomen Eccleſiæ dupliciter ſumi : pro prædeſtinatorum ſocietate quandoque : nonnunquam verò pro congregatione eorum , qui per baptiſmum ſanctificantur,& coeunt in vnius fidei Chriſtianæ cōfeſsionē. Video Brentiū huic inniti à ſuis inuētæ diſtinctioni. Sic enim mihi dicit:Audes tu Eccleſiā illam,aduerſus quam non præualebunt portæ inferi,hoc eſt veram, & firmam ita infamare? &c.illam,inquit,quaſi alia ſit,contra quam portæ inferi præualent:& rurſum hoc eſt veram,& firmam,ac ſi alia ſit, aut falſa,aut veriſimilis,& infirma.tantū hoc igitur nouū duarū Eccleſiarū diſcrimē à ſuis excogitatū Brētius nouit: quaſi ad verā Eccleſiā pertineat ſanctitas,ad alterā porrò falſam, & infirmā,peccata.& ideo hic ſemper diſtinguit verā Eccleſiā,& cui promiſſio ſtabilitatis facta eſt,ab alia neſcio qua.ſed quàm lōgè hoc à vero ſit,quàm recēs adinuentū,& ab omni ſcripturę, & patrum ſenſu alienum,non eſt difficile oſtēdere. regnū cælorum putátne Brentius falſam eſſe Eccleſiam?quis hoc rogo audire poteſt,& tamen Chriſtus dicit ſimile regnum cælorū ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti, malos ſcilicet, & bonos.ſic hæc, quæ omnes congregat,ſi non habet prædeſtinatos, & electos, quomodo rogo habet bonos?ſi non habet reprobos,quomodo malos?non ergo cōgregat ex omni genere piſcium.Rurſum ſi hæc non eſt vera,& firma Eccleſia, quæ malos habet, quomodo verum regnum Chriſti eſt,dicente Chriſto:mittit Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala.Abi igitur Brenti,& dic verum regnum Chriſti non eſſe veram, & firmam eius Eccleſiā, (Sic enim ille loquitur)aut quod Chriſtus vocat regnum ſuum,tu dicito non eſſe verum regnum,ſed falſum, aut veriſimile tantùm,& apparens.& reuoca nunc ab inferis omnia Manichæorum

ctum eſſe in ſcriptura Eccleſias duas diſtigui,aut Eccleſiā dupliciter ſumi.

1.Cantico.

Caluinus in inſti.Chriſt.

Loco de ſcriptura.

rum figmenta, vt cùm ſcriptura dicit, verbum caro factum eſt,non veram carnem,ſed phantaſticam tãtùm intelligamus: & cùm dicit Chriſtum de virgine naſci, mori, & reſurgere pro nobis,dicas omnia non verè facta eſſe.nec enim aliter dicitur,de regno Chriſto auferenda ſcandala, quàm ipſum crucifixum pro nobis. Si itaque illud non verum dicis eſſe regnum,ita de his licebit dicere.non eſt opus multa ex ſcriptura perſequi ſimilia: certè nec vnum locum dabunt, vbi de vna harum Eccleſiarum, quaſi ab altera diſtincta, ſermo fiat: quamuis diuerſa dicantur. De eadem Eccleſia certè Paulum
1. ad Tim. 1. audio de ſe dicentem,quòd primus omnium peccatorum ſit: de eodem audio Chriſtum dicentem,vas electionis eſt mihi.
Actuum. 9. nunquid propterea duos Paulos cogitabo? aut duos Petros, quia modò dicitur ei. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:&:Beatus es: modò: Vade poſt me Sathana, non ſapis, quæ Dei ſunt.Quòd ſi in vno homine hæc tam diuerſa, cur non in vna tot hominum congregatione? ſumus inquit Paulus inuicem membra: & certè in eodem corpore ſecundum diuerſa membra ſanitatem,& ægritudinem videmus.cæcutit oculus, pes ſolidiſsimè figit greſſus,vacillat manus, & caput conſiſtit firmum. nunquid non propterea vnum corpus membra ſana,& infirma habens?Abſit igitur, vt in ſcriptura, duas Eccleſias Chriſti inueniamus. ſed vt iam à re ipſa ſumamus rationem,cui,rogo,Eccleſiæ denunciandus eſt frater peccans? ſi inuiſibili,& ſanctæ(talem enim fatentur Eccleſiã prædeſtinatorũ) fruſtrà præcipitur hoc: ſi verò, vt neceſſe eſt,viſibili, & manifeſtæ,quæ & peccatores habet: vera eſt hæc Eccleſia Chriſti,quam audire iubemur, & eius iudicium ſequi, in vitandis peccantibus fratribus. Denique Eccleſia, quam prælati gubernandam ſuſcipiunt,nónne vera illa eſt,de
Actu. 20. qua Paulus dicit Epiſcopis:Poſuit vos Spiritus ſanctus regere Eccleſiam,quam acquiſiuit ſanguine ſuo? & tamen niſi ſit viſibilis,regi non poteſt.viſibilis ergo, & certa ſenſibus ipſis eſt Eccleſia,acquiſita,& redempta à Deo,de qua Eſaias dicit: Vocaberis ciuitas quæſita, & non derelicta: & populus eius
Eſa. 62. ſanctus redempti à Domino,vt inquit eodem loco propheta.

Eccleſia,

Eccleſia, in qua Paulus docet Timotheum, quomodo oporteret eum conuerſari, certè Eccleſia eſt Dei viui, columna, & firmamentum veritatis: tamẽ in ea verſatur Timotheus. quomodo ergo ſi non eam videt, & certè conuerſatur in ea, vt eidem Paulus iubet, factus exemplum fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, & caſtitate. Denique conuerſatur, cùm peccantes coram omnibus arguit. Illa ergo peccatores habet: illa eſt magna domus, in qua non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea: ſed lignea, & fictilia, quædam quidem ad honorem, quædam quidem in contumeliam. Senſum patrum circa hoc ſatis explicat ſymbolum fidei, vnam inquiunt ſanctam Eccleſiam catholicam, vnam certè, non duas dicunt, & eandem vniuerſalem, toto ſcilicet orbe diffuſam, & ſanctã. Nam ſi duas Eccleſias agnouiſſent in ſcriptura patres illi, & modò vnam, modò alteram nominari, non ita confuſè vnam dicerent Eccleſiam: maximè cùm non dubium ſit, illos Eccleſiam intellexiſſe concionem baptizatorum omnium, & confitentium Chriſti fidem, & hanc non dubitant ſanctam dicere. Et ne multis hoc agamus, ſit ſatis ad hoc confirmandum ducentorum octoginta ſex Epiſcoporum catholicorum Carthagini aduerſus Donatiſtas teſtimonium. calumniabantur Donatiſtæ, quòd duas Eccleſias catholici aſſererent: aut dupliciter accepiſſent Eccleſiam. Reſpondent illi Eccleſiam, quę nunc habet permiſtos malos, ſe nõ aliam dixiſſe à regno Dei, vbi non erunt mali commiſti: ſed eandem, inquiunt, ipſam vnam, & ſanctam Eccleſiam nunc eſſe aliter, tunc autem aliter futuram: nunc habere malos miſtos, tunc non habituram. Quid, rogo, manifeſtiùs poteſt dici? Calũniabantur Donatiſtæ catholicos, quòd aliã dicerent Eccleſiã, ad quã pertinet, quòd Chriſtus exhibiturus eſt ſponſam ſuam, non habentem maculam, aut rugam, hoc eſt cæleſtem illam, & beatam ſocietatem: alteram verò in hoc ſeculo, quæ malos habet, quòd eis, quanquam peccatores ad Eccleſiam non admitterent, non probandum videbatur. Reſpondent verò catholici, vt oſtendimus, id ingenuè negantes: ſed eandem Eccleſiam eſſe, & huius ſeculi, & in qua ſunt mali, inquiunt, & cæleſtis patriæ, in qua nulli

1. ad Tim. 3. *1. Timo. 4.* *Eiuſdem. 5.* *2. ad Tim. 2.* *Aug. Colla. 3. contra Donat.*

I ſunt

ſunt mali: noſtri verò non apertè Donatiſtæ, ſed pertinaces in cœpto errore, vt Eccleſiam incertam reddant: vt eius iudicium eludant: quod in Euangelio dicitur: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, ad inuiſibilem ſocietatem prædeſtinatorum referunt: non verò ad viſibilem Eccleſiam: aperto certè paralogiſmo, cum illa, de qua Chriſtus ibi loquitur, ſit eadem, quam poſtea iubemur audire. Et Donatiſtæ quidem ſaniori mente, quia peccatores alienos ab Eccleſia dicebant, nullo modo duas Eccleſias cogitandas eſſe in ſcripturis volebant: quod & catholici confirmant, non inquam duas, alteram cæleſtem, alteram terrenam, quæ certè magis poterant videri diuerſæ: quoniam longiùs diſtant, quàm viſibilis ex baptizatis, & profitentibus fidem: & inuiſibils ex prædeſtinatis: cùm negari non poſsit has duas, vt ita dicamus ſocietates, ſibi inuicem participare, & communicare, ſi non omnibus partibus ſaltem quibuſdam. Certè prædeſtinati omnes baptizati profitentes fidem ad externam illam Eccleſiam pertinent: Concio prædeſtinatorum neceſſariò aut iam eſt, aut aliquando erit pars externæ Eccleſiæ. Extra profeſsionem enim fidei veræ, & ſacramentorum participationem nullus ſaluatur: atque ita nullus prædeſtinatus perpetuò erit. Eſto, ſint aliqui in hac congregatione non prædeſtinati, cur propterea ab altera eam diſtinguimus prædeſtinatorum, cùm tota illa in hac ſit: hanc agnoſcat, & extra hanc certò ſciat, ſe non poſſe ſaluari. Alienum itaque hoc commentum duarum Eccleſiarum nó ſolùm reijciendum, ſed proponendum in exemplum contentionum, & ſophiſmatum, atque pugnarum verborum, quas cùm noui iſti doctores, vt Paulum ſe ſequi oſtédant, quotidie reprehendunt in nobis: illi multò magis exuſcitant. Hoc eſt verè pueriliter, & contentioſè de nomine rixari in ſcriptura. Dicere nomen Eccleſiæ dupliciter ſumi, pro viſibili, & inuiſibili, pro manifeſtè profitentibus fidem, & pro occultis, & occulto Dei iudicio prædeſtinatis. Hæc ſunt verè ſophiſmata, nulla certa ratione, nulla auctoritate maiorum circa ſenſum ſcripturæ inuecta. Nos verò non à vobis Vuirtenberg. aut Lutheranis ſenſum ſcripturæ accipiemus, ſed à legitimis,

Cap. 26. Quòd Eccleſia prædeſtinatorũ ſit etiam viſibilis.

&

& maioribus patribus: ſequentes ſalubre illud Clementis cõ- *Epiſt.5.*
ſilium, Oportet, inquit, ab eo intelligentiam diſcere ſcriptu-
rarũ, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam
ſeruat, vt & ipſe poſsit ea, quæ rectè ſuſcepit competenter aſ-
ſerere. Nã & cauſam admonitionis huius priùs appoſuit huic
loco valde conuenientem: ſic inquiẽs relatum eſt nobis, quod
quidam in veſtris partibus commorantes aduerſantur ſanis
doctrinis: & prout eis videtur, non ſecundum traditionem pa
trum, ſed iuxta ſenſum ſuum docere videntur. & ideo diligen
ter obſeruandum eſt, vt lex Dei cùm legitur, non ſecundum
propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. Hæc
quidem huic loco ſatis: de quibus alibi plura, quæ tamen o-
mittenda non duximus tanta indignitate huius diſtinctionis
moti. Quantò ſatiùs cùm de diuerſitate iſta eorum, qui in Ec *Cap.27.*
cleſia ſunt bonorum, & malorum, de ſanctitate ſcilicet, & pec *Quòd ſcriptura permiſti bonis, et malis loquẽs oſtendit, cã dem ex illis Eccleſiam.*
catis, de iuſtis, & peccatoribus loquendum eſt, regula illa no-
tiſsima omnibus, & probata à maioribus, & huic rei intelli-
gendæ accommoda, quam Auguſt. inter ſeptem illas Ticonij
claues, vel regulas ad intelligendam ſcripturam ſecundam po-
nit, quam ille de permiſta Eccleſia vocat, vtendum eſt: quam
& in hoc loco, vt explicemus qualiter duo hæc contraria pec-
cata, & ſanctitas, Eccleſiæ conueniunt, primò duximus conſi *Lib.3. de doct. Chri. cap.31.*
derandam. docemur enim illa, in ſcriptura ſacra, & in eodem
orationis contextu, atque eadem clauſula, quædam dici de bo
nis, & propter eos: alia de malis & propter malos: cùm de eiſ-
dem videatur ſcriptura loqui, propter commiſtionem ſcilicet,
& communionem externam ſacramentorum, & fidei. Sicut
enim in Eccleſia mali, & boni ſunt permiſti: ita in ſcripturæ
ſermone: vt vix ſcias diſcernere de quibus loquatur, niſi diligẽ
ter inuigiles. Nigra ſum, ait, ſed formoſa: quod ſuperiùs addu
ximus, inquit Auguſtinus, hoc modo eſt accipiendum, vt ni-
gra propter peccatores, & peccata: etiam formoſa propter vir
tutum iuſtorum pulchritudinem dicatur, & quod apud Eſa-
iam dicitur poſt multas promiſsiones gratiæ, inter quas illæ
ſunt. Educam cæcos in viam, quam neſciunt: ponam tenebras
coram eis in lucem, & praua in recta, hæc verba, faciam eis, &
non

non derelinquam eos: mox nullo interpoſito, conuerſi, inquit, ſunt retrorſum: quod vltimùm ad peccatores referendum conſtat, cùm priora manifeſtè ad iuſtos pertineant. Et quoniam, qui materiam quærunt, errādi, & in errores mittendi, ex hoc loco Auguſtini quædā deſumunt contra hanc tam certam veritatem, quam aſſerimus: ſunt eius loci verba attentè conferenda cum alijs. Primùm quia Ticonius bipertitum corpus Domini dicit, propter bonos, & malos, inquit Aug. quod quidem non debuit ita appellari. non enim reuerà Domini corpus eſt, quod cum illo non erit inæternum. dicendū ergo fuit de Domini corpore vero, & permiſto: aut vero, & ſimulato. En igitur (aiunt) Auguſtinus dicit, non eſſe verum corpus Domini, quod peccatores habet: ſed permiſtum, aut ſimulatum: quod certè contra verum diſtinguit. Vnde ſtatim addit: Hypocritæ etiā nunc non cū illo eſſe dicendi ſunt, quāuis in eius eſſe videantur Eccleſia: videantur, ait, eſſe in Eccleſia quo quid aliud ſignificat, quàm quòd ſecundum ſpeciem tantùm ſint, non reuerà: propter quod & poſtea inquit, videtur ſcriptura ſimul cum bonis, & peccatoribus loqui, tanquam vnum ſit vtrorunque corpus, propter temporalē commiſtionē, & cōmunionē. Hæc ne incautos offendāt in doctrina Auguſtini meritò ſunt nobis explicāda. Quia igitur ducēti illi octoginta ſex Epiſcopi, inter quos & ipſe hoc proprio ſubſcriptione ſignarunt, in Eccleſia bonos, & malos eſſe vſque ad finem ſeculi: de arca enim Noë loquentes in ea dicunt fuerūt munda & immunda, etiam exeunte coruo: ita in Eccleſia mali ſunt vſque ad finem ſeculi. Vbi ſimiliter dicunt commiſceri malos in Eccleſia huius temporis: atque inter retia ſacramentorum contineri. Quod multis alijs locis Auguſt. apertè loquitur: conſtatque ipſum, & catholicos, antiquosque patres pro eodem accepiſſe: eſſe peccatores in Eccleſia, & cōmiſceri in ea: & non tantùm videri, ſed eſſe apertè intellexiſſe. Nō eſt igitur cur offendamur illo verbo: videtur eſſe in Eccleſia. nam eo loco vbi maximè videtur negare eſſe in Eccleſia peccatores, etiam apertè affirmat: nunc, inquit, in vno ſunt: non tamē ſemper in vno erunt. Vbi quoniam nunc in vno eſſe dicit

Cap. 28. Aug. locus contra Ticoniū duo corpora Christi ponentem explicatur, & oſtenditur, noſtra confirmare.

dicit malos,& bonos,vnum illud manifeſtè Eccleſiam ſignificat,& congregationem.Et quoniam dicit non ſemper in vno erunt,oſtendit nobis,quo reſpiciant omnia alia,quæ priùs dixerat,quę ſi conſideremus confirmant maximè noſtra·& hanc diſtinctionem duplicis Eccleſiæ manifeſtè reijciunt. Ticonius duo corpora Chriſti ponebat: alterum peccatorum, alterum iuſtorum.hoc Auguſt. omnino reijcit.Abſit enim vt peccatores,quàm diu peccatores ſunt corpus ſint Chriſti:verùm ſunt potiùs membra mortua, quare nec vera. Peccatores itaque ſolos,& à iuſtis ſeparatos dicit Auguſt.non eſſe corpus Chriſti:& ideo non duo diuerſa corpora permittit dici.Hoc igitur ipſum eſt,quod nos aſſerimus:vnam eſſe Eccleſiam,non duas: ſicut nec duo corpora,ſiue duplex corpus: vt Ticonius dixit, & Auguſt.reprehendit.atque ideo dicimus, Eccleſiæ illi vni ſemper ſcripturam loqui ſiue iuſtis,ſiue peccatoribus loquatur. quare nec vnā ex peccatoribus,aliā ex iuſtis,vt Ticonius voluit:ſed nec vnam inuiſibilem,ex ſolis electis: alteram viſibilem eſſe affirmamus:cùm huius viſibilis iuſti omnes ſint viua,& vera membra: peccatores membra mortua,atque ideo non vera. ſunt ergo vt mortui in ea,quare nec verè ſunt. Hæc Auguſt.dixit:& tandem docuit, veram, & perpetuam Eccleſiam,in qua nullus ſit peccator,in futuro ſeculo tantùm inueniri.Vnitas verò malorum, & bonorum temporalis eſt: duo tempora Eccleſiæ docent catholici Epiſcopi in collatione illa:alteram præſentem,alteram futuram: in hoc mortalis, & propterea temporalis eſt: ſignificata inquiunt piſcatione illa ante Chriſti reſurrectionem:quando nec in dextram, nec in ſiniſtram iuſſi ſunt mittere rete, & quod rumpebatur inquit *Luce.5.* Euangeliſta: Futuræ verò vitæ tempus ſignificatum in altera piſcatione poſt reſurrectionem, quando in dextra iuſſi ſunt mittere,vt ſolos bonos poſt reſurrectionem intelligamus futuros.Hoc vltimum æternæ felicitatis tempus Auguſt. conſiderans dixit,non reuerà corpus Domini eſt, quod cum illo non erit inæternum. manifeſtè ſecundum Dei conſilium, & præſcientiam intelligens non eſſe verum corpus Chriſti eos, qui inæternum cum illo futuri non ſunt:eo modo, quo Ioan *Ioan.21.*

nes de nō perſeuerātibus ait, nō erāt nobiſcū: ſi fuiſſent, permā ſiſſent vtiq; nobiſcū. Similiter Aug. dicit, reuerà corpus Dñi nō ſunt, cùm alioqui, qui iuſti ſunt, q̃ diu ſunt, etiam ſi poſtea ſint excidēdi, ſunt vera mēbra Chriſti ſecundū illā præſentē iu ſticiā. Sicut Ambroſius intelligit etiā nō perſeueraturis dictū, nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis ſecundū (vt inquit) iuſticiā nō ſecundū præſcientiā. Et quoniā cùm agimus qualiter peccatores in Eccleſia ſint, id agimus, quod aduerſus Donatiſtas egit Eccleſia, eius ſenſum, quē cōtra nos diſputās habuit, præ cæteris oībus putamus inquirendū eſſe, & ſequendū: qui ſanè ſenſus ex libris Aug. quā plurimis certè copioſiſsimus, & doctiſsimus, aduerſus Donatiſtas maximè colligi poteſt: cùm illius rei præterquā in Aug. pauca ſunt antiquitatis monumēta: & inter cæteros Aug. libros tres illæ collationes cōſenſum Eccleſię maximè manifeſtāt, in quibus vt diximus ducēti octoginta ſex catholici Epiſcopi cōmuni cōſenſu hāc cauſam aduerſus Donatiſtas egerūt: & iudicati ſunt ſuperaſſe eos. Horū igitur ſenſum, qui nullo modo dubitari poteſt fuiſſe Eccleſiæ catholicæ, vt breuiter hoc loco proponamus, conſiderandū, Donatum, caput, & originem huius erroris cùm ab Eccleſia ob priuatas cauſas diſceſsiſſet, cum paucis ſibi adiūctis Epiſcopis cœpiſſe primò reliquis catholicis Africæ Epiſcopis obijcere, quod perſecutoribus fidei conſentientes libros ſacros comburendos illis tradiderint: atque hac cauſa eos, & reliquos totius orbis Epiſcopos, qui eis communicabant aſſerebant propter peccatum, quod alij commiſerant, alij ſuſtinebant, immundos eſſe, nec ad Eccleſiam pertinere, quæ immaculata eſt: dixeruntque apud ſe tantùm veram eſſe Eccleſiam. Cùm itaque crimen opponerent catholicis grauiſsimum, & contrarium fidei, & reuerà infidelitatis: exiſtimabant apud illos, tanquam infideles, non eſſe Eccleſiam. Hoc vt frequentiſsimè Aug. ōis dicit, nunquam probarunt in legitimo aliquo iudicio: ſed potiùs in multis tribunalibus contra eos iudicatum fuerit. Perſtabant tamen pertinaciter in errore. Contra hos igitur præter cauſam ipſam, quam prætexuerant ſuæ diuiſionis, egit Aug. & catholici omnes probantes ex ſcripturis, Eccleſiam catholicā per totum orbem eſſe diffuſam: propagatam

Cap. 29. Sēſus antiquorū patrum aduerſus Donatiſtas de ratione, qua peccatores ſunt in Eccleſia explicatur.

pagatam ab illis, in quos Spiritus ſanctus Hieroſolymis deſcenderat:à prima inquam illa Eccleſia per omnes populos, & nationes in omnibus, qui prædicationi Apoſtolorum, & primæ illius Eccleſiæ fidei adhærebant. In hac verò Eccleſia ſuſtineri peccatores, vel cùm occulti ſunt, ideóque illi ignoti, vel etiam ſi manifeſti ſint, propter euitanda maiora mala, ſcãdala, atque pericula plurimorum. Quanquam enim (ait Aug.) vigilare debet diſciplina Eccleſiaſtica, & coërcendi ſunt peccatores, quod exemplo ſuo Paulus docet: cùm tamen tolerantur, non propterea inficiunt alios, qui eis participant eodem templo ſacrificijs, orationibus, confeſsione fidei: nec efficiunt vt non ſit vera Eccleſia, in qua peccatores ſunt. Hoc vt inferiùs oſtendemus teſtimonijs prophetarum, & exemplis veteris, & noui Teſtamẽti Aug. oſtẽdit. & hinc totam cauſam abſolutam putat eſſe. Hoc enim aduerſus Donatiſtas ſatis tum iudicatum eſt, tolerari malos in Eccleſia poſſe, & deberi: neq; propterea eos, qui cum illis participant templo eodem, ſed non affectu, maculari, vel Eccleſiam ipſam propter illos incertam eſſe: ſed ſemper manifeſtam; ſemper conſpicuam, tanquã lucernam ſuper candelabrum, & ciuitatem ſupra montem poſitam. ideóque nec maiorum, nec minorum peccatis obſcurari: ſed, vt ex Cypriani teſtimonio confirmat Auguſt. ſub malo Epiſcopo inuenitur nonnunquam ſancta plebs: & ſub bono iniqua. Nihil aliud reuerà conati ſunt aduerſus Donatiſtas patres illi, quàm vt oſtenderent eodem templo, & altari ſacrificijsque, & orationibus participare malos, & bonos: & propterea omnes eſſe in Eccleſia, apertè oſtendentes Eccleſiã congregationem hanc externam eſſe, externis, & viſibilibus ſignis congregatam; & ſicut illa veteris legis vnum duntaxat corporale templum, & locum ſacrificandi habuit, in quem omnes cõuenientes, & ſibi inuicẽ eandẽ illam fidẽ, oſtẽdẽtes, participabant, & ad illam veterem Eccleſiam verè pertinebãt: Sic omnino quãquam apud nos in Chriſti Eccleſia plura ſint templa corporea, & plura altaria, ſed fides & ſacramenta eadem, ſacrificium vnum, quibus etiam corporaliter, & viſibiliter participantes omnes ad Eccleſiam pertinere, & in ea eſſe intellexerunt. Quanquam & illud etiam falſi ſunt, inter hos

alios magis,alios minùs ad Eccleſiam pertinere: vſque adeò, vt quidam etiam animo foris ſint, etiam ſi corpore intus maneant:prout Aug.de Baptiſmo aduerſus Donatiſtas dicit, de eo,qui ob ſolum temporale commodum in Eccleſia manet: De quibus & ait,quòd corde foris ſunt,quanquam corpore intus maneāt.Habet enim hæc Eccleſia interiora Dei dona, & abſcōdita : ſed interim externis ſignis cōgregatur:& Reſp. quædam humana eſt.in ea ſunt quotquot viſibilibus his ſacramētis communicant,& hanc fidē viſibiliter confitentur,quicquid ſit de peccatis occultis, vel manifeſtis etiam antequam legitimo iudicio eiecti ſint,vel ad tempus,vel perpetuò:prout conſueuit in Eccleſia fieri,ſunt ſubditi,ſunt prælati: ſunt miniſtri, Chriſti ſiue boni ſint,ſiue mali, qui eidem fidei, & ſacramentis participant cum alijs fidelibus: & quouſque ſeparati ſint,& hoc notum ſit Eccleſiæ, in ea manent, & eorum miniſteria non ſunt inania,ſed integra, & perfecta. Hæc eſt antiquæ Eccleſiæ aduerſus Donatiſtas doctrina, & fides. Iuxta horum patrum ſenſum ſicut interior, & exterior homo dicitur,nec tamen duo ſunt homines,ſed vnus: itá non duas ſed vnam Eccleſiam agnoſcimus: vt apertè intelligamus externam illam,quam dicunt aduerſarij eandem eſſe cum Sanctorum prædeſtinatorum ſocietate. Nam illud certum eſt,ſi iuſti ab illa ſeſe ſeparauerint Eccleſia, cui Chriſtus dedit paſtores,& doctores, & quam gubernandam tradidit hominibus,quæ externa & viſibilis eſt, quantumuis ſancti, & iuſti, hoc ſolùm nomine perituros.Huic igitur Eccleſiæ,huic externæ congregationi, quaſi vni homini, ex corpore, & animo conſtanti,promiſſa eſt ſanctitas:ſed in iuſtis,& prædeſtinatis tantùm eſt perpetuò permāſura. Sint igitur iſti tanquā anima, ſint,quod ad ſanctitatem attinet, abſconditi, & latentes intrinſecus:propter quos dicitur Eccleſiæ,abſque eo, quod intrinſecus latet:& omnis gloria filiæ regis ab intus.Latet enim reuerà hæc ſanctitas,intus eſt, Paulo dicente: non meipſum iudico,& non in hoc iuſtificatus ſum. De eadem verò, eò quòd peccatores ſuſtineat, quòd eos vſque ad finem ſeculi habitura ſit,vt ſatis oſtendimus,dicitur:permundabit aream [illegible] ſuam,

In cap.9.ad Rom.

Cap.30.

Quòd in Eccleſia iuſti, & praua, intrinſecus: peccatores,vt corpus, & extrinſecus ſint.

Canti.4.

Pſalm.44.

ſuam,&c.& ideo ij ſunt veluti corpus tantùm, & ſolus exterior homo. Nam etſi iuſti ad hoc externum corpus etiam pertineant, propter ſacramenta, propter miniſteria, & functiones: ſunt tamen, vt diximus, etiam intrinſecus: peccatores verò extrinſecus tantùm ſunt: vt meritò illud etiam de vtriſque aptiſsimè Aug. intelligat: ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis tabernacula Cedar, ad Iſmaëlē pertinent, vt ille inquit, qui non eſt hæres cum filio liberæ. Eſt ergo Eccleſia ſicut tabernacula Cedar deformis nigra, expoſito ſcilicet imbri, & æſtui peccatorum, in his, qui alieni ſunt ab hæreditate, quibus etiam dum ſancti ipſi participant, & compatiuntur, & pro eorum laborant ſalute, efficiuntur ſimiles, quo ad corpora attinet, & externa. Similes igitur peccatoribus; ſed non verè peccatores. In peccatoribus ergo eſt Eccleſia verè, ſicut tabernacula Cedar: in iuſtis verò ſecundum ſpeciem tantùm, inter quos Sanctus ipſe Sanctorum Chriſtus non dedignatus eſt nouiſsimus virorum videri, & quaſi deſpectus, & humiliatus: cùm verè languores noſtros ferret. In iiſdem verò iuſtis ſecundum interiorem pulchritudinem animæ, ſecundum dulcedinem illam, & ſanctitatem mentis, quam Spiritus ſanctus operatur in eis, eſt verè ſicut pelles Salomonis, pulcherrima, delicata, atque cooperta ab omni iniuria aëris, & intemperie, ab omni tentatione præſeruata, & abſcondita: Abſcondes, inquit Pſalmus, eos in abſcondito faciei tuæ, à conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo, à contradictione linguarū. Hæc eſt igitur ſanctitas Eccleſiæ, illa ſunt peccata, ſine quibus nō eſt: nec parum ei eſſe vtilia oſtendit hæc ſimilitudo. Sunt ſanè vtilia peccata, ſunt vtiles peccatores iuſtis, quantùm externa tegumēta iis, quę internis ſeruantur, ſed de hoc latiùs poſtea. Nūc verò illud ſit his proximum, quod ex his, quæ diximus, patrum doctrinis facilè eſt videre ſanctitatem hanc Eccleſiæ promiſſam duplicem eſſe: alteram perfectam, & conſummatam, quæ verè futuri ſeculi eſt, cùm non ſolùm nullus peccator, ſed nullum etiam peccatum, vel minimum, nulla imperfectio, nulla infirmitas, nulla vetuſtas, nulla macula, aut ruga erit, alteram verò huius vitæ quæ illius com-

Canti. 1.

Cap. 31. De duplici ſanctitate & perfectione Eccleſiæ altera huius vitæ altera beatæ.

paratione ſanctitas immundicia eſt, ſed eſt etiam ſuo modo ſanctitas,& perfectio,ſuo inquam modo, quo in hac vita eſſe poteſt.quam duplicis ſanctitatis diſtinctionem & Paulus nos
4.lib.cō. duas Pelag. cap.11. docet,& certiſsima doctrina patrum. Audiamus ſimul hæc omnia.citat Auguſt.Ambroſium in Eſaiam,& eius auctoritate ſua confirmat.Videmus,ait,Ambroſius impoſsibile eſſe, vt perfectè quis immaculatus eſſe poſsit in corpore conſtitutus, cùm etiam Paulus imperfectum ſe dicat.Sic enim habet: non quòd iam acceperim,aut perfectus ſim, & tamen pòſt paulò ait.Quicunq; ergo perfecti ſumus:niſi fortè.quia eſt alia perfectio in hoc mundo;alia poſt hanc vitam,illud perfectum,de quo dicit ad Corinthios: Cùm venerit quod perfectum eſt, & alibi:donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionem filij Dei in virum perfectum.Vt ergo perfectos ſecum multos ait Apoſtolus in hoc mundo ſitos; qui ſi ad veram perfectionem reſpicias, perfecti eſſe non poterant: ita immaculati ſunt in hoc mundo; & immaculati erunt in regno Dei. Hoc ipſum & Auguſt.ex his verbis Pauli,non vno loco affirmat.Hoc & Hieronymus vt in aſſertione noſtra catholica cap.
lib.3.cō.2. epiſt. Pela. cap.7. de lege oſtendimus.Eſt,ait Aug. perfectus viator, cùm bene promouetur acceſsio: quamuis non perficiatur intentio, quaſi facta fuerit peruentio.Sanctitas itaque Eccleſiæ in hoc ſeculo ſpei eſt; Spe inquit Paulus ſaluati ſumus: ita ſpe dicere poteſt Eccleſia ſancti ſumus.Hac enim ſpe fit, vt ad ſanctitatem in hac vita perpetuò anhelet, veroq; animo illá quærat.Aliud igitur tempus huius ſeculi, aliud felicitatis æternæ:aliud pueritiæ,aliud perfectæ ætatis:aliud diſcendi,videndi, & plenè cognoſcendi aliud:aliud pugnæ,aliud triumphi:aliud purgationis, aliud munditiæ: aliud infirmitatis, & medelæ,aliud integræ ſanitatis. Sic Paulus inquit, quòd Deus conreſuſcitauit
Ad Eph. 2.
Rom.8. nos Chriſto,& conſedere fecit ad dexteram in cœleſtibus.cùm tamen alibi dicat, noſipſi primitias ſpiritus habentes gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri.Vnde ergo gementes, ſi iam conſedemus ei in cœleſtibus ad dexteram? niſi quia id ſpe tantùm, re autem adhuc infelicem ſe,& captiuum vocat,in corpore mortis huius?

ſus? primitias inquit habentes ſpiritus, non tamen plenitudinem: perguſtationem, non ſatietatem: ſemen, nondum fructũ. Poſui, inquit alibi Chriſtus, vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. Hæc itaque ſpes vera, & firma eſt vitæ huius ſanctitas: ſecundum quam Ioannes, inquit, omnis, qui habet hanc ſpem, in eo ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. Præmiſerat enim, nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus, propterea mox ait. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Hæc eſt perfecta illa beatitudinis ſanctitas, poſtquam ſtatim deſcendit ad eam, quæ huius vitæ eſt. Omnis, inquit, qui habet hanc ſpem, perueniendi ſcilicet ad perfectam ſimilitudinem, ſanctificat ſe in veritate. nondum quidem ſanctitatem plenam habet, ſed ſequitur illam. Sanctificatio igitur dicenda eſt via, progreſſus, appropinquatio potiùs, quàm ſanctitas, vel eius poſſeſsio, vel quies. De qua etiam Paulus, cùm de promiſſione illa mentionem fecit: Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, ait: Has ergo habentes promiſsiones Chariſsimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus: perficientes ſanctificationem in timore Domini, quod eſt ſemper proficientes, & progredientes. quod alibi explicans: Licet is qui foris eſt noſter homo, inquit, corrumpatur: tamen is, qui intus eſt renouatur de die in diem. quod ſi quotidie renouatur, manet ſemper aliquid in eo vetuſtatis, & peccati, quę eſt huius vitæ ſanctitas, quam non dubitamus promiſſam eſſe Eccleſiæ in hoc tempore, neque vnquã in ea deeſſe. Qui enim maiora daturus eſt Eccleſiæ, qui ad plenam illam perducturus eſt ſanctitatem: non negabit quod minùs eſt, & via, atque præparatio ad illum. qui plenam coniunctionem daturus eſt ſponſæ: dabit etiam & in hoc ſeculo primitias & arram. Iuſtorum, inquit Sapiens, ſemita quaſi lux ſplendẽs procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem. Vnde in Canticis Eccleſia modò auroræ conſurgenti, modò virgulæ fumi ex aromatibus aſcendenti, aſsimulatur: in quibus ita eſt aliquid lucis, vt non deſit obſcuritas, & tenebræ, ſed conſurgere, & aſcendere dicitur Eccleſia, dum exuit ſemper quod imperfectionis

Ioan.15.
1.Ioan.3.
2.Cor.6.
Eiuſdem.7.
Eiuſdem.4.
Prouerb.4.

eſt:& aſſequitur quod perfectionis eſt. Hæc ſunt promiſſa Eccleſiæ: hæc non dubitamus in hoc ſeculo ſemper in ea inueniri: nec tamen in omnibus, nec in his, in quibus inuenitur ſemper vel eodem modo, ſed mutabiliter, variè, & incertè, modò in his, modò in illis: prout videlicet huius vitæ conditio patitur: & diuinæ gratiæ diſpenſatio à Deo ordinata requirit. ita vt mixta ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt, meritò ſanctitas occulta, abſcondita, & incerta ſit (nec enim notum eſt qui ſint verè ſancti: & ſi ex operibus externis luceat frequenter interior illa ſanctitatis lux) infirmitas verò imperfectio, & peccata apertiora, & manifeſtiora: illa veluti anima, hæc vt corpus.

Ca. 32. quòd ſanctitas Eccleſiæ promiſſa nõ ad oẽs, qui in ea ſunt, pertineat.

Quare meritò in aſſertione noſtra diximus, & nunc rurſus aſſerimus ſanctitatem non ſingulis promiſſam, nec in ſingulis inueniri: ſed in quibuſdam ſic ſemper, vt modò in his, modò in illis: atque ita Eccleſia ſemper ſancta eſt, & non ſinguli qui ad eam pertinent. quòd quia Brentius impugnat, & reijcit eſt vltimo in hoc loco explicandum, idque primò ex hiſce parabolis Euangelicis, deinde ex humani cordis incerto, denique ex ratione humanæ Reipub.

Cap. 33. Probatur illud ex Euangelica parabola areæ.

Math. 3.

In Euangelio igitur inter cæteras ſimilitudines illa notiſsima eſt, qua areæ confertur Eccleſia, ſicut alijs ſcripturæ locis torculari: Permundabit, inquit Ioannes Baptiſta, aream ſuam, & congregabit triticum in horreũ ſuũ, paleas autem cõburet igni inextinguibili. Vide igitur huius ſimilitudinis cõuenientiã, & vim quandã hoc explicandi mirabilem. Primò ſi areã intuearis cùm teruntur ſegetes, cùm ſub iumentorum pedibus, ſub prælij etiam acutiſsimis lapidibus, & grauitate conculcantur, atque verſantur. Denique toto tempore antequam ventulatæ fuerint, ſiue in aceruum redactæ ſint, ſiue effuſæ per aream, videberis tibi nihil videre quàm paleam, tanta eſt eius multitudo, tanta leuitas, vt eminẽtiùs appareat: granorum verò tanta grauitas, tanta raritas paleæ comparatione, vt ſi inexpertus eius rei videat, prorſus omnia, vt paleam, ſit contempturus. At verò cùm peruentum fuerit ad mundandum, cùm opportunus flauerit ventus, videbis paleam ſubleuari in altum, longiusque auolare in immenſum quendam aceruum: grana verò ſuo pondere rurſum

ſum cadunt, ſubſident, & purgata, ac ſegregata ab his, quibus priùs tegebantur in exuuijs, ab omni denique palearum leuitate reconduntur horreis, & in precio habentur, & tum demum apparet paleas, non niſi propter grana, fuiſſe: quibus vt & creſcere, & ad debitam maturitatem peruenire, & in ipſa area cuſtodiri poſſint, neceſſe habuerunt grana: ſine paleis enim nihil horum fieri potuiſſe docet ipſa natura. nónne ergo cùm Euangelium hac ſimilitudine vtitur, admonet nos cogitare; ſi Eccleſia area eſt, non admirandum ſi in hoc tempore quando non ventum eſt ad ſegregationem mali, & inſtabiles homines, qui tanquam puluis ſiue gluma vanis huius ſeculi deſiderijs, vt vento feruntur, emineant, appareant, glorientur: Boni verò, qui cæleſtis vitæ deſiderijs ſolidi ſunt, lateant, abſcondantur, & conculcentur? & tamen inter hæc certos nos eſſe debere omnia propter frumenta fieri, in omnibus vtilitatem illorum quæri. Et ſicut is, qui paleam comburit igni, areæ curam habet, illam amat & cuſtodit, ſed propter grana ſolùm. Nam illa ſola ſeruat. Sic & Eccleſia propter bonos cuſtoditur, propter electos chara eſt Deo, & curatur, nec tamen ſine paleis vnquam eſt, quàm diu area eſt, vſque ad vltimum ſcilicet iudicium. Si quis igitur meritò mirari poteſt, aut irridere quòd in area ſint paleæ, quòd non omnia ſint grana, is admiretur cum Brentio me dicentem non omnibus, qui in Eccleſia ſunt, ſed quibuſdam tantùm promiſſam eſſe, & conferri ſanctitatem. Si quis non agnoſcit aream, ſi quis negat aream eſſe, quia paleas habet, is neget Eccleſiam, quia peccatores continet. Ego verò cum manifeſta experientia, cum Euangelica parabola Eccleſiam non agnoſcerem, niſi peccatores haberet, vocarem horreum, & cælum, ipſamque beatorum congregationem. Cæterùm Eccleſiam eſſe huius ſeculi negarem, in qua paleæ non ſunt: Denique ſi, quis omnibus, quæ in area ſunt, putat veritatem grani, & frumenti conuenire, is putet omnibus, qui in Eccleſia ſunt, promiſſam eſſe ſanctitatem: ego verò contrarium doceor hac ſimilitudine Euangelica. Iam verò ſi humani cordis, & conditionis incertum cogitemus, multò magis admonebimur huius malorum cum

Ca. 34. Probatur idem ex incerto, & mutabilitate humani cordis.

bonis permiſtionis, & aliorum in alios mutationis: propter quod maximè hoc neceſſarium eſt, vt ſcilicet etiam manifeſtè mali non alieni ab Eccleſia habeantur: cùm facilè, & frequenter contingat, etiam eùm minùs ſperatur, ipſos mutari, & viua, veraque membra Chriſti fieri, cum ipſo regnatura perpetuò. Itaque hac parte illa ſimilitudo areæ longo interuallo ſuperatur. Nec enim vnquam viſum eſt in area, vt ex paleis triti cum fieret, vel econtrà. Vnde quamuis permiſta ſint, non eſt tamen difficile, vt vel contrectantis manu, vel attentiùs aſpicientis oculis diſcernantur. At in hac ſpirituali area, quoniam vt Irenæus inquit, liberi arbitrij ſumus, & non natura, ſed voluntate paleæ, vel frumentum, boni, vel mali, & frequenter ex alio in aliud mutamur: non eſt qui poſsit diſcernere, niſi is ſolus, cuius oculis præſentes ſunt iam fines, & exitus omnium. Cæterùm omnibus nobis meritò dicitur: Nolite ante tēpus iudicare. Cùm enim & qui ſtant, veræque charitatis participes ſunt, frequenter contingat cadere, vt ille, cui dicitur, memor
Apo.2. eſto vnde excideris, & age pœnitentiam: & alius ſimiliter cui
Eiuſdem.3. dicitur: tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuā: Me-
1.Cor.10. ritò omnibus, qui ſe iuſtos cogitant, dicitur: Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Et rurſum quoniam qui peccatis etiam ſepulti, & aſſueti, atque iam deſperati ſunt, frequenter reſurgunt, clamante Paulo: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus: meritò admonemur omnes de nullo etiam deploratiſsimo peccatore deſperandum, de nullo quantumuis ſanctiſsimo non timendum. quod oſtendunt multa Dei iudicia, quæ in Eccleſia, & in ſcriptura paſsim videmus. Hoc Iudas ex Apoſtolorum ſublimi throno in vltimum barathrum cadens, & latro ex ſupplicio vltimo ad regnum cælorum euectus nos admonent: Hoc Paulus ex perſecutore cōuerſus ad Chriſtum: Hoc Simon poſt baptiſmum conuerſus ad vomitum: Hoc denique non in vno, aut altero, ſiue in paucis, ſed in Iudaicę gentis parte illa, quæ à principio Euangelij, & vſque nunc Gentibus currentibus ad Chriſtum incredula permanet, ad magnam humilitatem omnium prædicatur à
Roma.9. Paulo, Gentes inquit, quæ non ſectabantur iuſticiam inuenerunt

rũt iuſticiã. Iuſticiã autẽ, quæ eſt ex fide. Iſrael verò ſectãdo legẽ iuſticiæ in legẽ iuſticiæ nõ peruenit. Et Saluator: Multi ab *Mat.8.* Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham in regno cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. De qua re quid poteſt aliud dici, quàm quod Paulus docet: Magnũ ſcilicet hoc myſterium eſſe in ſola Dei ſapiẽtia *Romano.11.* abſconditum. Nolo inquit vos ignorare fratres myſterium hoc, vt non ſitis vobiſipſis ſapientes, quoniam cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret. propter huius enim ſancti timoris vtilitatem, vt Auguſtinus inquit, ne regenerati, & piè viuere incipientes, aut multùm denique proficientes, & perſeuerantes tanquam ſecuri alta ſapiamus: quidam non perſeueraturi perſeueraturis Dei permiſſione, vel præuiſione, ac diſpenſatione miſcentur, quibus cadentibus territi cum timore, & tremore gradiamur viam iuſtam: donec ex hac vita, quæ tota tentatio eſt, tranſeamus ad aliam, vbi iam non ſit elatio comprimenda, nec contra eius ſuggeſtiones luctandum. Cæterùm in hac vita illud Pauli perpetuò eſt ante oculos habendum: Tu fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & ſeueritatem Dei in eòs, qui ceciderunt ſeueritatem, in te autem bonitatem ſi permanſeris in bonitate: alioquin & tu excidèris. ſed & illi ſi non permanſerint, in incredulitate inſerentur. potens eſt enim Deus inſerere illos. Vide itaq; quàm diſertè omnia, quæ ad ſalutẽ noſtrã pertinent, ſub libertatis nóſtræ incerto poſita ſunt. Si permanſeris inquit, alioqui & tu excidèris, & ſi illi non permanſerint, in incredulitate inſerentur: & quidem bonitati Diuinæ tribuit omne noſtrum bonum, quod fide ſtemus, quod perſeueremus: mala verò: quod non perſeueremus, & excidamur: iuſticiæ ſeueritatem, inquit, vidi in eos, qui pereunt, ſi iuſticiæ certè punienti peccata, peccatis igitur noſtris mala debita ſunt: bona verò nullis meritis, quæ reuerà non ſunt ante eius erga nos operantem bonitatẽ: Concluſit enim, inquit, Deus omnia in incrudelitate, vt omniũ miſereatur. In tanta ergo incertitudine arbitrij noſtri, in tam [illegible] inper-

Epiſt.107.

Romano.11.

inperſcrutabili abyſſo diuini conſilij quis de perſeuerantia maximè audebit quicquam ſibi tribuere, aut certus eſſe: Quis inquam illud: Ego vobiſcum ſum omnibus diebus: Et illud: Rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, qui maneat vobiſcum in æternum, vel ſibi tribuet, vel auferet alteri quantumuis grauiſsimo peccatori. Quis non videat, donū hoc perſeuerantiæ vſque ad finem nonnunquam ſeruari peccatori maximo, & iuſto non dari, certè latroni ſeruatum erat, Iudæ negatum. Cùm igitur hoc Eccleſiæ promiſſum ſit, vt in ea nunquam defutura ſit ſanctitas, multis verò quantumuis prædeſtinatis non præſtetur. Septies enim in die cadunt etiam iſti, & reſurgunt: ſicut cecidit Petrus, & alij Apoſtoli, ſicut Dauid. Vnde & alijs in fine vitæ tātùm datur ſanctitas, vt latroni: Alij interdum habent, interdum amittunt, alij poſtquam ſemel acceperint, vſque ad finem retinent, cuius rei nulla eſt certitudo, nulla ſtabilitas: ſed mira varietas, mira viciſsitudo, quid reſtat quàm vt agnoſcamus ſic nunquam in Eccleſia ſanctitatem deeſſe. Hoc enim eſt ei promiſſum à Christo, vt tamen non paucis eius membris etiam prædeſtinatis vel frequenter, vel quandoque deſit. ſed dum cadentibus alijs, alij ſtant: dum errantibus alijs, & cæcutientibus, alij in luco perſiſtunt: idque ita viciſsim, vt quiſque in altero cadente ſibi timeat, eumque adiuuet, vt ab eo verſa vice adiuuetur, Eccleſia ipſa ſancta perſeuerat, non verò ſingula eius membra ſancta ſemper ſunt. etſi Brentius contra hoc centies clamet. Accedit his & tertiū: Nā cùm Eccleſia ſit humana Reſpublica, vt ſuperiùs deduximus, quod ei dicitur, cui accipiendum eſt dictum eſſe? nūquid ſingulis? non certè, ſed Reipublicæ ipſi. nec enim omnibus promittitur omnium ſcientia, & ſi dictum ſit: Ponam omnes filios tuos doctos à Domino: non omnibus gratia miraculorum, etſi Chriſtus dixerit, ſigna eos, qui crediderint, ſequentur: in nomine meo Dæmonia eijcient, &c. non omnibus poteſtas iudicandi, & abſoluendi, vel retinendi peccata conceditur, etſi dicatur: Dic Eccleſiæ, & ſi Eccleſiam nō audierit, &c. Vnde Aug. veriſsimè dicit claues datas eſſe Eccleſiæ. Si enim hæc omnia paſsim omnium eſſent, quid aliud eſſet Eccleſia quàm confuſa quædam, & inordinata Reſpublica,

Cap. 35. Idē probatur ex ratione humanæ Reipublicæ.

ca,in qua nullus alterius egeret opera: nullus alij ſe ſubderet, quod cùm abſurdum ſit in omni humana Republica, quoniã repugnat ordini,de quo Paulus inquit,Quæ à Deo ſunt,ordinata ſunt:quantò magis alienum hoc eſſe debet ab Eccleſia, Republica, ſcilicet ſpeciali Dei conſilio inſtituta, & erecta, quòd etiam in ea maximè commendatur, eique maximè præcipitur.Omnia,inquit Paulus,honeſtè,& ſecundum ordinem fient in vobis.& in Canticis terribilis dicitur,vt caſtrorũ acies ordinata.In humana Republica,non omnes ingenui,non omnes liberi,non omnes conſulares,non omnes artifices,vel milites,non omnes eiſdem priuilegijs gaudent,non eiſdem legibus gubernantur. In Eccleſia igitur in omnium gratiam, in omnium vtilitatem,& bonum promiſſa ſunt ei, & conceſſa dona diuina, quorum ſinguli pro ſuo gradu participes ſunt. Vnde Paulus non plus ſapere,quàm oportet, dicit omnibus, ſed ſapere ad ſobrietatem, & vnicuique ſecũdum quod Deus diuiſit menſuram fidei. Et de cæteris rebus omnibus, inquit, nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes doctores?nunquid omnes virtutes?&c.Et, quod ad præſentem locum attinet, certè Eccleſiæ promittitur perpetua ſanctitas in hoc ſeculo,qualis hîc eſſe poteſt: Et tamen Paulus his certè, qui in Eccleſia erant,& quibus primò dicit: Attendite vobis,& vniuerſo gregi,in quo poſuit vos Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei:Quis hos dicet non fuiſſe in Eccleſia,non fuiſſe veros Epiſcopos,& presbyteros eius? & tamen illis ipſis dicit: Ex vobis exurgent viri loquentes peruerſa,vt abducant diſcipulos poſt ſe.Eſt igitur Eccleſia ſemper ſancta, ſicut ciuitas inuicta manet, nec expugnata eſt, quàm diu in ea fortes viri perſtant,& contra hoſtes ſtrenuè militãt, eamque tutantur,etiam ſi deſides fugiant, ſi alij capiantur,alij ſuccumbant.Certè ſi ciuitati illi ſic permanenti in bello promiſſa eſſet à Deo perpetua ſtabilitas, quis diceret nõ eſſe hoc impletum ob quorundam ſtragem,aut afflictionem: ita omnino non præualent aduerſum Eccleſiam portæ inferi,peccatores ſcilicet, & peccata,etiam ſi præualeant aduerſus quàm plurimos, qui priùs ei per veram charitatem vniti erant, & præde-

1.Cor.14.
Canti.6.
Roma.12.
1.Cor.12.
Act.20.

prædeſtinati etiam, inter quos multi ſunt, qui poſtea ex victis efficiuntur victores, atque hac ratione permanemus conſtantiſsimè, & alacriter in Eccleſia, eius gratiæ, eius promiſsionibus fiſi ſperamus, etiam cùm cadimus, & vulneramur, nos reſurrecturos: & quàm diu ab Eccleſia non recedimus peruenturos ad perpetuam ſanctitatem, ei promiſſam non diffidimus. In nobis itaque ipſis, in infirmitate noſtra tremimus, & deficimus: in Eccleſiæ ſocietate reſpiramus, & conualeſcimus. Ad meipſum inquit Pſalmus anima mea turbata eſt. propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm à monte modico. terra Iordanis, & Hermonijm Eccleſia, terra baptiſmatis, ad quam per Baptiſmum ingredimur. Hoc enim Iordanis meritò nos docet, terra humilitatis, & anathematis, quod vocabulum Hermon ſignificat: in qua abrenunciamus Sathanæ, & omnibus pompis eius. ſequimur humilitatē eius, qui inquit, Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Ex hac igitur terra, ex hac Eccleſiæ ſocietate, cùm ad noſipſos turbatur anima noſtra, memores ſumus Dei promittentis illi: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo. Huius ergo, & orationum ipſius Eccleſiæ, quas pro peccatoribus fundit, memores confirmamur contra infirmitatem noſtram. à monte inquit modico, à monte illo in oculis quidem hominum modico, & humili re autem vera altiſsimo, & maximo Chriſto: monte inquam domus Domini, ſuper quem ſcilicet Eccleſia ædificata eſt, à Chriſto inquā, à fide certiſsima, quā in eū habemus: qua ſponſum Eccleſiæ eſſe non dubitamus, memores ſumus Dei. Nam extra Chriſti Eccleſiam nulla vera memoria, nulla vera inuocatio Dei. In ea autem etiam publicanus exauditur, cùm percutiens pectus dicit. Deus propitius eſto mihi peccatori. Nónne ergo his omnibus manifeſtum fidei dogma hoc eſſe oſtenditur, quo aſſerimus totam quidem Eccleſiam promiſsionem habere præſentiæ Spiritus ſancti, non ſingula mēbra. Sed clamat contra hæc Brentius, primo ſuo loco de auctoritate principum, &c. quid inquiens noui, imò quid blaſphemiæ audio? & me nō ſana mēte eſſe vult, immane inquiēs, quantus

Pſalm. 42.

Ca. 34. Reſpondetur Brentio, & ex eius ratione oſtenditur ſanctitatē Eccleſiæ promiſſam non ſingulis membris conuenire.

quãtus hic eſt ſtupor? quãtus furor? at verò nos certis hoc fidei teſtimonijs probauimus, quæ nec Brētius negare poteſt: Peccant multi eorum, qui membra ſunt Chriſti, & exciduntur per peccatum, & rurſum eidem inſeruntur. non itaque ſingulis membris Eccleſiæ promiſſa eſt perpetua præſentia Spiritus ſancti, non, inquam, promiſſa eſt etiam illis, qui vera ſunt membra, quandoquidem excidunt à gratia, & nonnulli eorũ perpetuò ſeparabuntur: ij ſcilicet, quos Paulus luget, qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam, ſuper immundicia, fornicatione, & impudicitia: non igitur terremur vocibus Brētij, & contumelijs, quid rationis adferat videndum eſt. Profectò, inquit, ſicut Chriſtus adeſt toti Eccleſiæ, ita adeſt ſingulis eius membris: Et ſicut Spiritus ſanctus gubernat totam Eccleſiam, ita etiam gubernat ſingula eius membra. Hoc eſt oraculum Brentij. adducit quidem ſtatim Pauli verba, Si quis ſpiritum Chriſti non habet, is non eſt eius, & accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater: & non ſcitis quod membra veſtra ſint membra Chriſti, quod corpus veſtrum eſt templum habitantis in vobis Spiritus ſancti. Hæc omnia noſcimus, & confeſsi ſumus. Certè qui non habet ſpiritum Chriſti, alienus eſt & à Chriſto, & ab Eccleſia. nam, vt plurimum, membrum mortuum diximus hunc eſſe. quid illa omnia probant, certè omnes, qui ſpiritum Chriſti habent, & illi ſoli ſunt membra eius: non tamen propterea eodem modo adeſt Chriſtus illorum ſingulis, ſicut toti Eccleſiæ, quod inconſideratiùs dixit Brentius: nunquid ſingulis adeſt perpetuò? nunquid ſingulis conuenit non te deſeram, nec te derelinquam? Hoc quid aliud eſt, quàm Iouiniani commentum, nullum ſcilicet poſt Baptiſmum peccare poſſe. nanque baptizatis omnibus Chriſtum, inquit Paulus, induiſtis. quod ſi nunquam eos deſereret Chriſtus, vt Eccleſiam non deſerit, non laberentur, peccant verò, & quidem moriuntur in peccato: non igitur eodem modo adeſt ſingulis Chriſtus, ſicut Eccleſię, nec ſingulos ita gubernat Spiritus ſanctus: vt Eccleſiam. nũquid in nullum verum Chriſti membrum præualent portæ inferi? Simon ille baptizatus nunquid non fuit membrum Chriſti

1.Cor.12.

Act.8. de quo dicitur, quod & ipſe credidit, & cùm baptizatus eſ-ſe adhærebat Philippo? & tamen de eo inquit Petrus, in felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe. Deniq; hic fuit hæreticorum omnium parens, omniumque perditiſſimus. Nónne ergo caruit Brentius conſideratione, Chriſtum eodem modo adeſſe dicens ſingulis membris, ſicut toti Eccleſiæ. Eccleſiæ nanque perpetuò, infallibiliter, & certò: ſingulis membris nec perpetuò, nec infallibiliter, ſed modò adeſt, modò ſe ſubtrahit: cùm ſcilicet labuntur. Denique nec certò credimus alicui membro adeſſe: quicquid velint de ſua certa fide docere Brentius, & ſui. non tenemur credere Spiritum ſanctum gubernare iſtum, aut illum Chriſtianum quemcunque, aut eius animam inhabitare per gratiam: nullus inquam de alio hoc tenetur credere, ſed de Eccleſia omnes pariter id credimus, quæ eſt domus Dei, columna, & firmamentum veritatis. Sed addit Brentius non omittendam rationem. Paulus inquit corpus vnum eſt, membra hábet multa: omnia verò mẽbra cùm multa ſint, vnũ ſunt corpus: ſic & Chriſtus. Et enim per vnum ſpiritum omnes in vnum corpus baptizati ſumus, ex quo Pauli verbo ſic inquit: Quid manifeſtiùs dici poteſt, quàm quòd ſicut ſe habet corpus humanum, in quo ſunt diuerſa membra: ita ſe corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia. Ergo inquit, ſicut in humano corpore anima gubernat non tãtùm corpus, ſed ſingula membra: niſi fortè, inquit, manus, aut pedes deſtituantur viribus, ita in corpore Chriſti ſpiritus gubernat totum corpus, & ſingula eius mẽbra. quibus dictis quaſi triũphãs: audet, inquit de me impudẽter dicere Spiritũ ſanctũ gubernare totã Eccleſiã, non autem ſingula eius mẽbra. atq; ita me ab hominum conuictu expellit. quid, inquit, cum tali homine conferas, qui videtur ſenſu communi carere. ne igitur tali ſophiſmate decipiantur ſimpliciores, & Brentius glorietur contra tam certam veritatem dixiſſe. qua nos capite illo de concilijs aſſeruimus, poſſe peccare, & errare quemlibet Chriſtianorum, non verò totam Eccleſiam: quod cùm de Eccleſia vera Chriſti ipſe fateatur, & nos de ſingulis membris tã apertè falſum eſſe oſtenderimus: ſi hæc conſideraſſet, nõ tam

facilè

facilè leuiſsima apparentia putaſſet ſe obtinuiſſe. cadere poſſunt ſingula membra veræ Eccleſiæ, & quotidie cadunt multa. nunquam verò tota Eccleſia. Sed iam ad rationem. Sicut ſe habet corpus humanum, in quo ſunt diuerſa membra, ſic ſe habet Eccleſia. Similitudo hæc eſt aptiſsima quidem, ſed ſimilitudo, & metaphora: qua ſcilicet, obſeruata proportione, eſt ſemper vtendum. Cùm igitur ille addit. Sed anima gubernat totum corpus, & ſingula membra: ergo ita Spiritus ſanctus. Aduerte animam ſingula gubernare, ſingula membra viua, & vnita corpori: at verò ſeparata, & mortua, iam non viuificat. Ita nos dicimus ſingula membra viua Eccleſiæ, quàm diu corpori adhærent, Spiritus ſanctus gubernat. quòd ſi ſe ſeparant, iam non gubernantur à Spiritu ſancto. qui tamen non propterea totum reliquum corpus deſerunt. Argumenta, quæ ex myſticis verbis ſumuntur, frequentiſsimè fallunt, niſi attentè diſsimilitudo cogitetur: ſi ſingula membra corporis humani haberent natura ſua libertatem, & mutabilitatem, vt poſſent ſe ſeparare à corpore: & rurſum illi vniri: haberet verò anima inſeparabilem coniunctionem cum toto corpore: tunc per omnia corpus humanum ſimile eſſet Eccleſiæ. tunc enim poſſet anima viuificare modò hæc membra, modò illa: & ipſa, quæ viuificat, ſi ſepararentur non viuificaret; & vnita rurſus viuificaret. cùm tamen corpori ſemper coniuncta eſſent. Hæc omnia fingenda ſunt, vt illa ſit omnimoda ſimilitudo corporis humani, & Eccleſiæ, & ſic illuſtrat etiam veritatem, quam aſſerimus, ſed quia illa duo deſunt, nam membra noſtra natura ſemel mortua, non rurſum viuificantur, nec libertatem vllã habent: nec aĩa cõiunctionẽ indiſſolubilẽ cũ toto corpore, neq; cũ ſingulis partibus oppoſitũ oĩo eadẽ ratione ſequitur. Agamus ergo gratias Brẽt. qui hac ſimilitudine illuſtrauit etiã quod aſſerimus, ſi modò diſsimilitudo cogitetur: imò veritati ipſi potiùs illas agamus, quæ efficacia ſua, cũ magis impugnatur, fortior redditur. & Brẽtius videat nõ cõmuni ſenſu carere, qui totã Eccleſiã perpetuò aſſerit gubernari à Spiritu ſancto, & errare nõ poſſe totã, nec totã peccare: ſingula verò mẽbra quotidie errare, & peccare. Quoniã igitur quod ad cõfirmandam

F mandam

Ca.35. Tria quæ Brē. cō cedit: Peccatores ſcilicet miſceri Eccleſiæ, et mēbra mortua & Spiritū ſanctū per eos mittere ſua dona, ſatis eſſe ad cauſam obtinendam

mandam veritatem de ſanctitate Eccleſiæ, atque peccatis, quę
in ea ſunt, pro captu noſtro ſatis dictum eſt: audiamus iam,
quid circa hoc Brentius proprio loco de Eccleſia aſſerat:
quid in nobis impugnet: vt quàm ſit conſtans, & certa eius do
ctrina oſtendatur. Igitur dum confert Eccleſiam verè catholi
cam, vt ille appellat, noſtræ, quam ſcilicet ego deſcribo, & cu-
ius me eſſe membrum toto corde, & affectu confiteor, & cu-
pio, catholicam Eccleſiam ex Dei electione pendere, renaſci
ex Deo, non habere maculam, aut rugam aſſerit: cùm videa-
tur ſibi, me nihil horum in ea agnoſcere: ſed quàm verè, oſten
dunt, quæ proximè diximus. agnoſcimus enim, & prædica-
mus Eccleſiæ ſanctitatem. Interim tamē Brentius in ipſo qua-
ſi principio huius loci ſic inquit. Nam eius verba adferam, ac
fatemur quidem, qùod præcipuè in publica pace, & tranquilli
,, tate multi impij hypocritæ, & impœnitentes, qui verbo tan-
,, tùm Chriſtū, & Euangeliū eius confitentur: corde autem alie
,, ni ſunt à Chriſto, non tantùm admiſceantur veræ catholicæ
,, Eccleſiæ, ſed etiam tanta ſint hypocriſi, tanta potentia, & au-
,, ctoritate: vt fiant externi gubernatores Eccleſiæ, ac videantur
,, in vero populo Dei, qui eſt vera catholica Eccleſia, longè om
,, nium primi. Sed hoc vtcunque ſe habeat, certè firmum, fi-
,, xumque manet, quòd, qui non verè credit in Chriſtum, nō ſit
,, verum veræ catholicæ Eccleſiæ membrum. Hæc quidem in
principio. ſed iam prope finē audiamus, quid dicat. Poſt mul-
ta enim opprobria in me, & in Eccleſiam, quam deſcribo, ſic
loquitur. At enim dices, quid ſi Atoticus quiſpiam (ſic enim
,, libet ei loqui) impio, & Lucianico corde admiſceat ſe Eccle-
,, ſiæ veræ catholicæ: & profiteatur vnà cum pijs doctrinā Chri-
,, ſti, tanta eloquētia, tanta prudentia, tantaque vitæ externæ ho
,, neſtate: vt eligatur publico ſuffragio in miniſtrum, adeóque
,, Epiſcopum Eccleſiæ: num miniſterium huius eſſet veræ Ec-
,, cleſiæ inutile, & inefficax: an qui per hunc baptizarentur, non
,, eſſent verè baptizati, an qui per hunc audirent cæleſtem do-
,, ctrinam, non poſſent Spiritum ſanctum accipere? Hac igitur
,, propoſita quæſtione inter reſpōdendum ſic ait: ſed etſi hypo-
,, critæ ſint in externa congregatione, & ſocietate Eccleſiæ: ve-
ræ ta-

ræ tamen cùm ſint animo impio, Lucianico, & Epicureo, ni- „
hil certiùs eſt, quàm quòd non ſint illa catholica Eccleſia, ad- „
uerſus quam portæ inferi præualent: & ſtatim ita loquitur. ni- „
hilominus autem ſi fuerint ad miniſterium Eccleſię vocati, & „
docuerint, quæ pia ſunt: atque adminiſtrauerint ſacramenta „
iuxta Chriſti inſtitutionem, ipſi quidem ſint Deo abominabi- „
les, miniſterio autem eorum id efficitur, quod Dominus or- „
dinauit. Incrementum autem non eſt hominis miniſtri: ſed „
Spiritus ſancti, qui cùm ſit liberrimus donorum ſuorum diſpēſator, & miſereatur cuius vult, non reſpicit, quod ad ſe attinet, organi indignitatem: ſed ſuam ipſius clementiā, & liberalitatem. Itaque repudiamus Donatiſtas, qui docuerunt Spiritum ſanctum non eſſe per miniſterium malorum efficacem. Vide itaque tria ipſum diſertè concedentem: malos admiſceri veræ, & catholicæ Eccleſiæ eſſe in externa congregatione, tamen hos non eſſe vera veræ catholicæ membra: denique miniſteria horum non eſſe inefficacia, ſed fieri illis id, ad quod Dominus ordinauit: modò ſint vocati, & iuxta inſtitutionem Chriſti doceant, & adminiſtrent ſacramenta: contrarium eſſe Donatiſtarum errorem. Certè nobis hæc tria ſatis ſunt ad noſtra confirmanda. Damus hæc illi. ſed quid rogo tunc impugnat in nobis? aut quomodo nos contraria diximus? quod enim ad primum attinet, nos ingenuè aſſerimus, peccatores etiam manifeſtos eſſe in Eccleſia, quod non eſt aliud, quàm miſceri eos Eccleſiæ, quod ille inquit, aut eſſe in externa ſocietate Eccleſiæ, quod etiam ille dicit. Certè Aug. & catholici Epiſcopi contra Donatiſtas vtrunque aſſerunt, vt ſuprà oſtendimus. miſcentur mali Eccleſiæ, & ſunt mali in Eccleſia, ſagena eſt, area eſt, & ager in quo ſeminatur triticum, & ſuperſeminantur zizaniæ: & vt ſatis oſtendimus, falſum commentum eſt, duas Eccleſias inuehere, alteram externam, & viſibilem, alteram occultā, & ad hanc referri verbum hoc: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, non ad viſibilem. Vera Chriſti Eccleſia illa eſt, quam Apoſtoli congregarunt, quæ per totam Iudæam ædificabatur, & inde impleuit terram. Hæc eſt, aduerſus quam portæ inferi non præualent, cuius gloria

ab intus, exteriùs autem circumamicta eſt varietate. In hac vna Eccleſia, quam ſemper ſcriptura, & Patres cõfitentur, miſcentur mali, & ſunt mali: & qui primum admittit, & ſecundum negat, certè pugnam quærit verborum, non rem. Sicut, qui in externa ſocietate Eccleſiæ dicit eos eſſe, non autem in Eccleſia. nos verò cum Paulo circa quæſtiones, & pugnas verborum nec languendum, nec immorandum eſſe ſentimus, contẽtiones verborum ad nihil aliud vtiles eſſe, quàm ad ſubuerſionem audientium. quare illa non curamus. Sint peccatores in Eccleſia, vel miſceantur illi, dicat vt volet, nihil aliud exigimus. Quod circa ſecundum magis vide. Dicit ille, peccatores non eſſe vera Eccleſiæ membra: nos dicimus non eſſe viua membra. Ita enim diſertè aſſerimus, quod ipſe refert. & addimus, charitatem neceſſariam eſſe, vt quis ſit viuum mẽbrum Eccleſiæ, certè mortua non ſunt vera membra. Loquimur enim de veritate vitæ illius, quæ à Chriſto eſt. Sicut enim homo mortuus non eſt verus homo: ita manus mortua, aut caput mortuum, aut pes, vera non ſunt, quanquam ſi natura haberet, vt hæc membra ſemel mortua viuificari poſſent, retinerentur certè ſpe illa. Itaque mecum ſentit dicens, peccatores non eſſe vera membra Eccleſiæ: qui dico non eſſe viua membra, ſed mortua. Denique circa tertium, cùm ille fateatur malos miniſtros eſſe, & Epiſcopos Eccleſiæ, & miniſteria eorum efficacia eſſe ſi ſint vocati, & Chriſti inſtitutionem ſequantur. nos verò nihil vlteriùs requiramus, quàm quòd propter peccata non liceat eos, non agnoſcere, aut obedientiam ſubtrahere ab his, qui legitimè ad ea miniſteria vocati ſunt: Quid ergo eſt, de quo contendit? nam, quod poſt ea, quæ retulimus addit: ſi autem impij, & hypocritæ docuerint pu-
„ gnantia cum cæleſti doctrina: & peruerterint verum ſacramẽ-
„ torum vſum: nulla amplius nec reuerentia, nec obedientia
„ obſtricta eſt eis catholica Eccleſia, etiam ſi fuerint antea legi-
„ timè vocati, & longa ordinaria ſucceſsionis ſerie illuſtres. nõ grauatim etiam ei concedimus, etiam ſi Angelus de cælo aliud euangelizauerit, anathema ſit. certè hæreſis, & profeſsio falſæ fidei prælatum etiam legitimum priuat auctoritate: & omnino

omnino eijcit ab Eccleſia. quanquam iudicium huius rei non ad quoſlibet pertineat. ſed omnino falſiſsimum eſt quod dicit, ſe probaſſe noſtros prælatos contraria cæleſti doctrinæ docere, & peruertere verum vſum ſacramentorum: certè qui manifeſtè hoc facit, meritò non eſt agnoſcendus vt prælatus Eccleſiæ. ſed etſi iudicio Brentij, aut ſuorũ ita ſit: negantibus illud, non paucioribus teſtibus, quàm ſint ipſi, non propterea licuit illis ſe ſubtrahere. vt minimum, cauſa eſt dubia: iudicium ergo requirit. certa, & manifeſta hæreſis iam in Eccleſia iudicata, ſi manifeſtè aſſeratur, peccatum eſt præcedens ad iudicium. quæ Brentius, & ſui accuſant non ſunt huiuſmodi. ſed de his ſatis. Ad tertium illud redeamus: candidè interpretamur verba Brentij, atque cum eo ſentimus, legitimè vocatum, & ordinatum, quod ad ſacramenta attinet, etiam ſi ſit hæreticus, & impia doceat, ſi in eis adminiſtrandis inſtitutum Chriſti ſequatur, ipſa perficere: & Deum per ea, ad quod ordinata ſunt, nobis conferri, quod ad doctrinam verò, ſi doceat conſona veræ fidei, atque ea præcipiat audiendum eſſe: & ſi vtrunque eorum ille in ſuam perniciem efficiat, & mortuum tãtùm membrum ſit Eccleſiæ. Hæc tria integrè cauſam totam, quam præcipuè Brentius agit, de ſanctitate Eccleſiæ, vt ab ea peccatores excludat, ita definiunt, & terminant: vt ex eis non tantùm omnibus, quæ Brentius circa hunc locum contra nos adfert, reſponderi: verùm etiam ſibi contrarius, & manifeſtæ veritati, dum nihil aliud quærens, quàm quod reprehendat, nec mea, nec ſua ſatis expendit, oſtendi facillimè poſsit. quod mox faciemus. Sed priùs tria hæc ſunt nobis ante oculos poſita, in quibus tota cauſa eſt: in quibus nõ poteſt à nobis recedere, niſi à ſeipſo etiam recedat Brentius. Primũ, peccatores admiſceri Eccleſiæ, eſſe in externa congregatione Eccleſiæ: addo, eſſe in Eccleſia, quod idem eſt, quod miſceri, vel eſſe in externa conuerſatione, & congregatione: nec eſt inter hæc niſi nominis contentio. Secundum, peccatores non eſſe viua membra Eccleſiæ, & ideò non eſſe vera membra eius, nec certè veram Eccleſiam, quàm diu tales ſunt. Tertiũ, perfici à Deo miniſterio eorum id, ad quod ordinati ſunt, eſſe

Cap. 36. Ex illis tribus calũniæ Brẽtij oſtendũtur, & confutantur: circa veram, quã confitemur Eccleſiam.

veros paſtores, & Epiſcopos: certè nihil vltra nos aſſerimus. Quid ergo vociferaris Brenti, in loco de ſcriptura cōtra me, quòd palàm, & impudenter affirmem, non requirendam eſſe gratiam, aut interiorem aliquam occultam virtutem, vel in miniſtris, vel in membris Eccleſiæ, præter publicam, & legitimam profeſsionem fidei, & vocationem: quid inquam ita clamas, & in alium ſenſum detorques verba mea, quàm quem apertiſsimè ipſa loquuntur? non requirendam Dei gratiam, aut occultam virtutem interiorem in miniſtris, vel membris Eccleſiæ? abſit vt dicam. maximè requirenda eſt, & requirit illam Deus: Sancti inquiens eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. & confert eam, idoneos, inquit Paulus, nos fecit miniſtros noui Teſtamenti non litera, ſed ſpiritu, & ipſe Chriſtus, Accipite, ait, Spiritum ſanctum, &c. requirit illam excellentia ſtatus eorum, ſanctitas rerum, quas adminiſtrant, requirunt hæc omnia gratiam, & virtutem in miniſtris: vt dignè ſuo fungantur officio: requirunt, inquam, vt ipſi ſalui ſint, ne, vt Paulus inquit, cùm alijs profuerint, ſiue docendo, ſiue ſacramenta adminiſtrando, ſiue denique orando, & offerendo pro populo, ipſi reprobi efficiantur. Cæterùm vt Eccleſiæ munera integra perficiant, & ad eam pertineant, diximus eam non requiri: quod tertium illud à te conceſſum habet. Fateris enim Donatiſtarum eſſe, quòd per manus peccatorum non perficiantur miniſteria, ad quæ ordinati ſunt: Sic habent verba noſtra, quæ ipſe citaſti. neque gratia, nec virtus aliqua occulta requi-
„ renda eſt, vel in miniſtris, vel membris eius, præter publicam,
„ & legitimā fidei profeſsionē, & vocationem, vt ad eam perti-
„ neant, & eius munera integra perficiant. Hoc tu aſſeris. aut igitur id aduertiſti verbis meis ſignificari, & data opera ſic peruertiſti, vt, qui legerint, putent me, ſimpliciter ea non requiri, dixiſſe, quæ dixi, non requiri ad hoc, vt integra ſint Sacramenta: & certè non excuſari potes à grauiſsima impoſtura: aut non conſideraſti, quantùm interſit inter non requiri ſimpliciter gratiam, & non requiri ad integritatem Sacramentorū. & certè neſcio quomodo excuſeris à magna inconſideratione, rei videlicet, quæ præcipuè agebatur. Nos, vt propter
peccata

peccata quæcunque,quibus omnes ſubditi ſumus, non reijciatur auctoritas prælatorum, non reddantur incerta ſacramenta,& miniſteria Eccleſiaſtica,denique ne propter illa, incerta Eccleſia ipſa fiat·dicimus non requirendam gratiã,aut interiorem virtutem,vt hæc omnia integra,& certa maneant, & conſtent nobis.Vnde quid ea ſcriberemus aduertimus, ne diceremus,ſacramenta integrè perfici,per manus impiorum: quoniam quantùm attinet ad ipſos,& rationem agendi, certè illi maculant ſacramenta.Offertis,inquit Dominus, ſuper altare meum panem pollutum:& dicitis in quo polluimus te, &c.malè itaque illi faciunt, malè adminiſtrant, & corruptè: ſed ipſa integra manent.& per ea Deus operatur, quod Brentius concedit.Quid ergo aliud agit hæc mea referens, & peruertens,quàm occaſiones quærere calumniandi. Nam eadem ratione,eodem loco mox citat verba mea,in capite de concilijs:in quibus diço,neque ex electione Dei, aut vera fide, & charitate, interiùs pendere: vt quis ad Eccleſiam,cui dictum eſt:portæ inferi non præualebunt aduerſus eam,pertineat ſiue ſubditus,ſiue prælatus:ſed vt viuum membrum eius ſit, hæc requiruntur.& mox ea peruertit, ita in me dicens: os impudentiſsimum,audes tu Eccleſiam illam, aduerſus quam non ” præualent portæ inferi,hoc eſt veram, & firmam, ita infamare,vt affirmes eam nec ex electione Dei, nec ex vera fide, & ” charitate pendere. Hæc Brenti ego non dixi pendet Eccleſia ex electione Dei,ſed vt quis pertineat ad Eccleſiam tanquam membrum, ſcilicet mortuum,non pendet ex hoc, quòd electus ſit à Deo:aut veram habet charitatem. hoc diſertè diximus,&,vt nulla reſtaret ambiguitas,dicimus illa requiri, vt ſit viuum mẽbrum Eccleſiæ.certè tanta inconſideratio: (ex qua in contrarium ſenſum detorta ſunt,quæ diximus:& ipſe expoſitus fui irriſui,& contumelijs) Hæc inquam inconſideratio, vt quantùm fieri poteſt,te excuſem,indigna eſt viro docto,& graui. Iudicent hoc quicunque ſine affectu poſſunt. Ego autem tantùm dicam Brentio, ſi malè locutus ſum, teſtimoniũ perhibe,ſi autem bene, quid me lingua contumelioſa cædis? Ego quidem,quod ad me attinet,condono illi: qui illum ſe-

Mala.1.

 quuntur,

quuntur,videant,quem ſequuntur doctorem.tam præcipitẽ, tam inconſideratum, tam pronũ ad aliena reprehẽdenda, & inferẽdas contumelias, & ad rixas verborum concitandas. Sed hæc omnia Bren. reiecta illa diſtinctione,quam ſuperiùs improbauimus,de duplici Eccleſia,externa ſcilicet,& occulta:conſtat apertè reiecta eſſe.nam eò tendunt omnia ſua:cùm inquit Eccleſia illa,cui dictum eſt,portæ inferi,&c. hoc eſt vera,& firma:hoc inquã reiecto, quod ſuperiùs fecimus ex certa patrum doctrina, & quod ſolùm habet pugnam verborum,non aliud ſunt,quàm ſecundum in quo ſuperiùs ambo conuenimus:non ſunt peccatores viua membra Eccleſiæ:atque ideo nec vera.Iuxta hæc ſi expendas cætera,quæ proprio loco de Eccleſia Brẽtius loquitur,quid aliud inuenies, quàm ſanctitatis Eccleſiæ prædicationem, quam nos agnoſcimus, & prædicamus:nec ea,quæ nos refert dixiſſe de Eccleſia,cũ ea pugnãt.Nos fatemur Eccleſiã ex gratuita, & clemẽti electione Dei renaſci: non ex carne,& ſanguine:ſed ex Deo. verùm electionem,& ſucceſsionem legitimam neceſſariam eſſe prælatis, & miniſtris eius pariter docemus:vbi legit Brentius nos dixiſſe,Eccleſiam non conſtare ex electione Dei,nos dicimus Eccleſiam agnoſcere ſynceram prædicationem verbi Dei, & verum vſum ſacramentorum, ſicut tradit prophetica,& apoſtolica doctrina:in ea eſſe ſynceram doctrinam, rectum vſum ſacramentorum: agnoſciq; Chriſtum vnicum ſuæ ſalutis auctorem,& caput. cumque his nihil pugnare,traditiones non ſcriptas recipere,& miniſtros,quos Chriſtus illi præfecit, vicariumq; ſuũ in terris agnoſcere.ſed de his poſtea.nunc illud cõſtat,quod admiſſo tertio illo, peccata ſcilicet non priuare auctoritate, & poteſtate Eccleſiaſtica paſtores Eccleſiæ, & miniſtros Chriſti,nec inualida reddere eorũ miniſteria,quod Brentius fatetur,fruſtrà adduci, quicquid pertinet ad detrahendum vitæ,& moribus prælatorum.cùm nos hoc tantùm ſaluum eſſe velimus,vt propter peccata eorum nec inefficacia,nec incerta reddantur illorum miniſteria. Percurramus vel obiter, quæ priori loco,de poteſtate ſcilicet principum, adducit contra miniſtros Chriſti Epiſcopos,& cęteros Eccle

Cap.37. Quã iniquè B. mores miniſtrorum Eccleſiæ corruptos exaggerãs inde ab auctoritate, & gradu eos deijcere conetur cõtra ſeipſum.

ſiæ rectores, & quidem omnia hæc prolegomena Brentij vbique ſcatent contumelijs,& detractionibus catholicorum omnium Epiſcoporum, & reliquorum miniſtrorum Eccleſiæ catholicæ. ſed in primo illo loco nulla alia ratione,quod de legitima ſucceſsione dicimus, impugnat, niſi ex peccatis eorum. Adducit Annæ & Caiphæ peccatum in morte Chriſti. Vriæ ſummi pontificis, qui inſtituit in templo altare impium: filiorum Heli,aliorum denique ſacerdotum, & prophetarum: & quod legitimi prophetæ Hieremias, Eſaias & Ezechiel in eos loquuntur. Et quod Ioannes contra Phariſæos etiam,& Scribas inquit,Nolite dicere patrem habemus Abraham.Et quod Chriſtus Dominus:Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite:nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem dixi vobis, quam audiui à Patre meo: hoc Abraham non fecit.Ex quibus omnibus ſucceſsionem Epiſcoporum,legitimamque electionem non facere veros ſucceſſores Apoſtolorum clamat. In Canonibus, inquit, continetur, non ſanctorum filij ſunt, qui tenent loca ſanctorum: ſed qui exercent opera eorum.Et rurſum nos, qui præſumus non ex locorum,vel generis dignitate, ſed morum nobilitate inoteſcere debemus,& huiuſmodi quędã,quæ Gratianus diſtinctione 20.Decretorum colligit, quibus omnibus nihil aliud reſpondendum eſt,quàm vt nobis reſpondeat Brentius, ſint ne veri Epiſcopi,& veri miniſtri:ſint ne miniſteria eorum efficacia.quod cùm ita eſſe faſſus ſit, non eſt quod vltrà requiramus.nam & nos etiam fatemur, quòd cathedra,locus,electio humana non faciunt ſanctum, non faciunt verum filium Apoſtolorum.& quod ad ipſos attinet,qui hæc occupant,non ſolùm non eis proſunt: ſed obſunt quàm plurimùm. Hoc nos fatemur. Cæterùm Eccleſiam non inde reddi incertam, neque inefficacia eorum miniſteria eſſe: quod nos agimus, & Brentius ipſe teſtatur. Efficit, inquit, Spiritus ſanctus per malos miniſtros id,ad quod ordinantur. Vetus igitur illud verbum pontificum,& ſacerdotum apud Hieremiam non peribit: lex à ſacerdote,nec conſilium à ſapiente, nec ſermo à propheta arroganter dictum. quod ille contra nos affert ſine timore

Dei,ab impœnitentibus,& ſceleratis meritò reprehenditur. ſicut & alibi idem Propheta,nolite,inquit, confidere in verbis mendacij dicentes templum Domini: templum Domini: templum Domini templum Domini eſt.ideo mendacium dicitur,non quia templum Domini non erat:ſed quia à ſacrilegis cordibus Deum contemnentibus, & nihil minùs, quàm diuinam ſpectantibus reuerentiam, & nunc ſumentibus ſuperbiendi,& cõtemnendi Dei leges anſam,dicebatur.Sic omnino Epiſcopus, aut doctor,qui in ſua auctoritate ſapientiæ, & gradu gloriatur vitæ ſanctitatem non curans, arguitur à propheta,at verò ſubditorum eſt, quod Chriſtus dominus iubet:Quæcunque dixerint vobis ſeruate,& facite:ſecundum opera eorum nolite facere.quod de illis dictum eſt,qui ſupra cathedram ſedent Moyſi: qui legitimè adepti ſunt auctorita-
Mat. 23. tem docendi,& gubernandi Eccleſiam.His dicit Chriſtus, ex patre diabolo eſtis,&:væ vobis,qui clauditis regnum cælorũ ante homines· &, ſerpentes, genimina viperarum, & tamen non eos negat ſacerdotes, nec ab eorum obedientia ſubtrahit populum:nec ab eorum templo, aut ſacrificijs ſeſe vnquã ſegregauit. nec tranſlato iam ſacerdotio per mortem eius, quàm diu ſynagoga,vt Auguſtini verbis dicamus,cum honore ducebatur ad ſepulcrum:ante plenam ſcilicet prædicationem Euangelij, Apoſtoli ab eorum pontificatu ſe ſubtraxerunt:ſed potiùs illos manifeſtè agnoſcunt· principes populi, & ſeniores,inquit,Petrus. Denique Caiphas ipſe,quem Bren-
Actu.4. tius nominat,propheta ſſe dicitur à Ioanne Euangeliſta: non, inquit,à ſemetipſo,ſed cùm eſſet pontifex anni illius. Pontifex itaq; erat,& de illis,quibus Chriſtus dixit,vos facitis opera patris veſtri:ille homicida erat ab initio, non tamen mentitur Euangeliſta, qui eſſe ſacerdotem dicit. multò minùs Deus ipſe fallitur,qui prophetiæ dono dignitatem eius honorat.& quid pluribus opus eſt, Brenti, nónne faſſus es, quòd malorũ miniſterio efficitur id, ad quod ordinati ſunt à Deo. hoc ſolùm nos aſſerimus non propter peccata miniſtrorum inutilia reddi miniſteria eorum:aut Eccleſiam propter peccata illorum perire.Sed quia Brentius multa frequenter ex pec-

catis

catis,& erroribus ſacerdotum veteris legis, & ex ijs, quæ ad- *Cap.38. Ex*
uerſus eos in prophetis dicuntur, maximéque ex peccato *errore An-*
Annæ,& Caiphæ, & cæterorum in mortem Chriſti coniura- *næ, & Cai*
torum clamat, quæ turbare poſsint ſimplicium fidem, non *phæ confir*
ſunt omnino omittenda:ſed paucis reſpõdendum illis.Quod *matur, non*
igitur multis verbis agit priori loco,quò probet pontificibus *defuturã ve*
veteris legis, vniuerſoque populo Iſrael non minùs factas eſſe *ritatẽ do-*
promiſsiones de præſentia Dei, quàm nunc Eccleſiæ poſt di- *ctrinæ in*
uulgatum Euangelium,nõ omnino reijcimus. quanquã enim *Eccleſia.*
plura teſtimonia eorum, quæ adducit,ad Eccleſiam Chriſti meritò referri poſſunt,& certum eſt Eccleſiæ temporis gratię reuelatæ plura eſſe promiſſa, quod attinet ad aſsiſtentiam Spiritus ſancti,illuſtrationemque eius,& gratiæ dona:quàm antiquæ illi ſynagogæ:Ideoque moderatiùs loquendum eſt quàm Brentius loquitur,cùm inquit,non minùs Iſraeliticum populum habuiſſe promiſsiones præſentiæ Dei quàm nunc Eccleſia:tamen hæc omnia miſſa faciamus,quod ad præſentem locum non pertineat de ſtatu veteris legis dicere. Illud conſtat promiſsionem certiſsimam illi populo factam fuiſſe de Meſſia ex eo naſcituro, deque conſeruatione illius populi,quatenus ad hoc opus erat,vt promiſsio Chriſti certò impleretur. Sic eſt illud Pſalmi.Semel iuraui in ſancto meo,ſi Dauid mentiar,ſemen eius inæternum manebit:Et deinceps:Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint,& poſt cætera, quæ eo loco ſcripta ſunt viſitabo, ait,in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum:miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo. Hæc eſt ſumma,& vt Paulus inquit,finis legis,Chriſtus ſcilicet.Cæterùm & illud valde credimus diuinæ bonitati, ſcripturæque ſacræ,& exemplis ſanctorum conſonum eſt nunquam defuiſſe etiam in illo populo aliquos,apùd quos & fides, & expectatio illa venturi Chriſti, vitaque conſona legi, imò & gratiæ Chriſti perſeuerarint. Ii enim ſunt, qui eundem ſpiritum habuerunt, quorum quàm plurimi etſi ſub vmbra illa legis, & carnalium promiſsionum figuris agerent: tamen iam ad gratiam Chriſti,& nouum Teſtamentum pertinebant.hoc oſten

dit,quod frequenter ſcriptura ſancta loquitur de ſanctis,fidelibúſque illorum temporũ,in quibus maximè iniquitas præualuiſſe videbatur in illo populo: vt tempore Achab iniquiſſimi illius regis,quando Elias ſibi videbatur ſolus ſupereſſe in decem illis tribubus ſeparatis à Iuda:& tamen curæ fuit Deo multorum milium ſeruandorum etiam in populo illo idololatriæ dedito,& alieno à Dei cultu.ſed & tempore ipſo aduẽtus Chriſti,cùm ipſe naſceretur,& cuncta in illo populo cõfuſa,& quidẽ deiecta ferè viderẽtur, amiſſo iam regno, & ad alienigenam delato,& redactis omnibus ad imperium Gentium, hiſtoria ipſa Euangelica nos docet non defuiſſe quàm plurimos iuſtos,& incedentes in omnibus mandatis Domini ſine querela,viuenteſque in expectatione Chriſti, vt Zacharias ille,Simeon,Anna,& cæteri,quibus ipſa in templo loquebatur de illo, omnibus, qui expectabant redemptionem Iſ-
Lucæ.1. rael.Ex his igitur & multis alijs illud libenter amplectimur, illi populo promiſsiones præſentiæ Dei, gratiæque eius factas fuiſſe.Et quoniam ſacerdotibus doctrina legis commiſſa erat,illud etiam probabile eſt, nunquam defuiſſe Deum illis omnibus : vt permitteret omnes errare, & populum,qui eos ſequebatur,in errorem ducere,quàm diu ab illis neceſſariò pendebat populus.quod verba ipſius Chriſti maximè confirmant.Super cathedram Moyſi ſederũt Scribæ, & Phariſæi: quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite:ſecundum verò opera eorum nolite facere. Sed ex his Brentius multò acriùs in nos inſurgit:& ait, ſi ſacerdotum iudicium populus ſequi tenetur,& iuxta legis edictum morte plectendus eſt, qui non obedierit ſacerdotis imperio,moriãtur igitur Apoſtoli,& Ioſeph nobilis ille decurio : imò & ipſa beata virgo, quia non conſenſerunt conſilio Annæ, & Caiphæ, in morte Chriſti. Hoc ille inquit.quibus & nos hoc addimus: quod. ſi hæc vera eſſent ſaltem haberentur illi, qui morti Chriſti non conſenſerunt tranſgreſſores præcepti illius: Quæcunque dixerint vobis ſeruate,& facite.ſiquidem ſacerdotes tunc dicebant populo, Chriſtum ſeductorem eſſe, & falſum Prophetam. ſed quum ijs reſpondemus non fuiſſe illos à populo audiendos

tam

tam apertè contra legem, & Prophetas errantes in Chriſtum Brentius colligit, illud ſaltē ſequi errare etiam poſſe vniuerſos totius Eccleſiæ Epiſcopos: imò iam erraſſe aſſerit omnes, quotquot ſunt. ſiquidem agnoſcunt omnes Eccleſiam Romanam, & ab ea ſuſcipiunt ordinationem, & propterea à Brentio, non alio loco ducuntur, quàm, vt ille inquit, Synedrion Annæ, & Caiphæ. Iis igitur eſt nobis reſpondendum: quod breuiſsimè iam faciemus: imò ex illis noſtra confirmari oſtendimus. Errarunt ſummi ſacerdotes, & vniuerſum concilium eorum, & quidem grauiſsimè in Chriſtum ſuum, & Deum, eo Act. 4. ita permittente: imò hoc, errore eorum implente (vt Eccleſia in oratione inquit) quæ manus ſua, & conſilium fieri decreuerint. Sed hic tam neceſſarius (vt ita dicamus) error irrepſit in eos, eo tēpore, quo iā impletis promiſsis legis, & præſente Chriſto, nō ab eis neceſſariò pēdebat ſalus populi, & doctrina. vſq; ad aduentū Chriſti ſtatus ille primus populi, & ſacerdotum illud antiquum Aaronis neceſſarium erat, & ab eo pendebat populi gubernatio. iam verò præſente Chriſto vero legiſlatore, & doctore, ſacerdotē, atque pontifice ijs, quibus ipſe apertiſsimè ſe manifeſtarat, miraculis, & operibus, de quibus ille ait. Opera, quæ ego facio nomine Patris mei, illa teſtimonium perhibent de me: non amplius neceſſarij erant ſacerdotes legis. Itaque hoc exemplo comprobatur manifeſtiſsimè impleſſe Deum, quod promiſerat populo Iſrael: nec vnquam defeciſſe omnino à veritate ſacerdotum doctrinam: quouſq; priùs ceſſaſſet legis ipſius obligatio, & neceſsitas. Sicut igitur tempus legis vſque ad Chriſtum vel, vt ipſe inquit, vſque ad Ioannem, ſcilicet prædicantem pœnitentiam, & Chriſtū oſtendentem durauit: poſt hæc verò, incipiēte tempore gratiæ, permiſsi ſunt cadere legis illius doctores, & ſacerdotes: Sic omnino cùm tempus gratiæ, atque Eccleſiæ Chriſti vſque ad finem ſeculi perſeueraturum ſit, dicēte ipſo Chriſto, vobiſcum ſum vſque ad cōſummationem ſeculi: neceſſarium ſit, vt tam diu perſeueret ſacerdotium, atque doctrina veritatis apud eos, quibus Chriſtus illa commiſit. ita vt vel hoc exemplo erroris ſacerdotum in mortem Chriſti meritò confirmari poſſit,

ſit,durante hoc ſeculo non defuturam doctrinæ veritatem in ſacerdotibus Chriſti. Vbi non eſt omittẽdum, quod ille error vtilis etiam fuerit, & vt Paulus inquit, illorum cæcitas ſalus fuit Gentium, & reconciliatio mundi: non quidem hoc illorum merito, ſed Dei prouidentia. id tamen manifeſtè videmus, illum errorem nec in omnibus etiam tunc, cùm Chriſtus crucifigeretur, præualuiſſe: ſed in illis, in quibus gratia eius, & lux locum habuit: & qui iam ad legem gratiæ pertinebant. ſi non in omnibus perſeuerauit integra fides: mox tamen ipſo reſurgente reſtaurata eſt. Itaque error ille nihil detraxit ſaluti illius populi, quanquã multi ex eis ceciderint: & tamen etiam poſtquam errauerant, & lux Euangelica oſtendi cœperat, honorabatur illud ſacerdotium. vt Cyprianus ex Paulo probat, qui principem ſacerdotum faſſus eſt, ſe non noſſe: cùm parietem dealbatum illum vocaſſet. Sed de his poſtea, nunc ſatis ſit reſpondiſſe Brentio de errore hoc Annæ, & Caiphæ. Sequamur iam cætera. Multa alia adducit Brentius aduerſus Epiſcopos: Inter quæ citat & Baſilium deplorantem mala Eccleſiarum Orientalium, quæ certè, vt ille fatetur, ex hæreſi emanabant: non patet, inquit, aditus ad primam Eccleſiæ ſedem, niſi per impietatem. Itaque, qui grauiùs blaſphemat, dignior eſt ad Epiſcopatum populi. perijt auctoritas ſacerdotalis, quid id rogo aliud eſt, quàm quod nonnunquam non per portam, non per ianuam, vt Chriſtus inquit, intrant quidem Eccleſiã: ſed tanquam fures ſe intrudunt, qui cùm legitimè non ſuccedunt, meritò nec veri paſtores ſunt agnoſcendi. ſed nunquid defecerat propterea Eccleſia? Deerant multi alij in Oriente, inter quos erat Baſilius? nónne ille, & reliqui, qui cum eo erant ſcribebant ad Occidentales Epiſcopos catholicos, flagitantes vt ſecum in concilium conuenirent? Baſilius eo loco perſecutiones deplorat ab hæreticis illatas catholicis Epiſcopis: contra hęreticos loquitur, & violentos vſurpatores Eccleſiarum, qui non erant legitimi ſucceſſores: & vtrunque ibi confitetur illorum perſecutiones, & propria peccata. Ita enim ſequenti epiſtola de eadem re eiſdem loquens ait, vos ad cõmiſerationem commouebũt afflictiones noſtræ, quibus propter

Cap.39. Locus Baſilij à Brẽtio citatus explicatur.

Epiſt.69.

pter peccata noſtra traditi ſumus. Quorſum itaque hæc adducenda erant contra anctoritatem legitimè vocatorum Epiſcoporum? Addit Brentius ex libro 14. hiſtor. Nicephori errorem Theophili Epiſcopi Alexandrini, quod Syneſium philoſophũ non credentẽ reſurrectionẽ baptizauit, & ordinauit ſacerdotẽ: & inquit, vbi eſt hîc Spiritus ſanctus? quaſi nos vnquam dixerimus, aut ſuſpicati fuerimus, nullum Epiſcopum errare poſſe. Totam Eccleſiam tantùm dicimus nunquam errare, totum eorum concilium ſperamus nunquam deſtituendum Spiritus ſancti præſentia: cæterùm ſinguli eorum errare poſſunt: & frequenter errant. quod verò de Moyſe inſigni quodam heremita refert, adhuc ex Eccleſiaſtica hiſtoria apud Ruffinum: quòd à Lucio Epiſcopo Alexandrino non permiſerit ſe ordinari, nónne manifeſta eſt impoſtura, & bonam fidem deſiderari facit in Brentio. cùm apertè hiſtoria illa oſtendat Lucium hunc Arrianum fuiſſe, & non legitimè: ſed vi recedente Petro ſucceſſore legitimo Athanaſij, & Romam adeunte eum inuaſiſſe Eccleſiam Alexandrinam? Quorſum igitur diſsimulat Brentius, & inquit, ille Lucius etſi profitebatur, ſe rectam fidem ſequi, tamen perſequebatur reliquos Epiſcopos. Dixit quidem ille hoc Moyſi: at verò ſanctus ille, & integer eum tanquam apertè hæreticum, & illegitimè intruſum in Eccleſiam, & perſequentem catholicos omnes meritò noluit agnoſcere. Lõgè hæc cauſa eſt Brẽti à veſtra. At inquit ille, nos conſecrationem, ſeu ordinationem peteremus ab his, (de Catholicis ſcilicet loquens) qui nõ ſolùm ſunt ſæuitia crudeles, verùm etiam doctrina impij? quàm longè diſtat hæc cauſa ab illa? ille Arrianam hæreſim ſectabatur, & vi eiecto vero paſtore occupauit Eccleſiam: quo ſolo nomine conſtat eum non legitimè ſucceſsiſſe in ea, quod de noſtris nunquam tu Brenti probare poteris: ſed de legitima eorũ ſucceſsione poſtea dicemus. Quod autem ad impietatem doctrinæ attinet, quam illis imponis: certè nec probaſti vnquam: nec probare poteris, noſtros manifeſtè damnatam hæreſim in Eccleſia ſequi: aut perſecutos fuiſſe vllos pios. vociferatur quidem, & frequenter hoc inculcat contra catholicos noſtros Epiſcopos, quod

Cap. 55.

li. 11. cap. 6.

Cap. 40.

Quã manifeſtè calũniatur, cùm Epiſcopos, et catholicos oẽs doctores falſæ doctrinæ accuſat, oſtenditur.

quod contra apertam Chriſti doctrinam doceant. hoc fatemur ad rem eſſe, diximus ſuperiùs apertè falſam doctrinam ſequentem Epiſcopum non eſſe agnoſcendum in Eccleſia: etiam ſi Angelus de cælo, inquit Paulus, &c. Hoc itaque quia ad rem pertinet conſiderandum eſt, an probet Brentius. imò videamus ſaltem qualiter proponit: & ſeipſum proponendo damnet. frequenter igitur noſtros prælatos crimine hæreſeos aſpergens ab eis propterea recedendum eſſe affirmat. primo loco de auctoritate principum mox in principio hæc ſunt eius verba, de me loquens. Hos prælatos vocat, qui cùm nec honeſtate vitæ, nec puritate doctrinæ cum maioribus, quorũ ſe ſucceſſores gloriantur, conferri poſſunt (quod putauerim ego prælatos noſtros in vera humilitate daturos illi, agnoſcẽtes ſe longè diſtare puritate tum doctrinæ, tum vitæ à maioribus illis) ſed quod ſequitur quis vel humana modeſtia præditus ſuſtineat audire? ita enim ait. ſed potiùs Eccleſiam Dei peſsimis quibuſque exemplis offendunt, ac verè piam Apoſtolorũ doctrinam crudeliter perſequuntur. Primùm horum demus multis poſſe cõuenire. eſto, nõ deſint, qui Eccleſiã Dei malæ vitæ exemplo offendunt: ſed nunquid omnes? aut omnes fortè Brentius agnouit? & per omnes Eccleſias totius orbis diſcurrens vitam omnium Epiſcoporum inquiſiuit? cur ergo tot ſibi ignotos tam graui nota inurit? ſed nec illud ad cauſam pertinet, nec enim propterea non ſunt agnoſcendi veri Chriſti miniſtri, etiam ipſo confitente. Secundũ verò, quòd ſcilicet perſequantur veram piam Apoſtolorum doctrinam, poteſt quidem verè ita dicere Brentius: noſtro iudicio, noſtro inquam, qui Lutherum ſequimur, & nouum Euangelium mundo adnunciamus, quod omnibus retrò ſeculis in Eccleſijs Chriſti, vel vt minimum proximis trecentis annis ignotum fuit. Horum iudicio piam doctrinam catholici antiſtites perſequuntur. ſed non ſunt pauciores hodie, & in Romano imperio, & in reliquo orbe Chriſtiano, qui contrarium aſſerunt. nónne ergo alienum eſt ab omni humana æquitate, in ea cauſa, in qua diſcipuli Lutheri accuſatores ſunt noſtrorum, ſibi vſurpare iudicium, & ſententiam ferre? ita in capite de Eccleſia

Eccleſia rurſum eandem cantilenam repetens, ſed maiori con fidentia: ſi impij hypocritæ, inquit, docuerint pugnantia cum " cælesti doctrina, & peruerterint verũ vſum ſacramentorum " Chriſti, quales eſſe Afoticos prælatos ſuprà oſtendimus, & po " ſtea propitio Deo copioſiùs probabimus; nulla amplius reue " rentia, nec obedientia obſtricta eſt eis catholica Eccleſia. non " audis definitiuam ſententiam? Quis te conſtituit iudicẽ Brenti omnium prælatorum Eccleſiæ niſi Lutherus? ſed rogo vbi oſtendiſti, docere noſtros, quæ pugnant cum cæleſti doctrina? quia, vt ibidem ait, transferunt officium, quod ſolus habet " Chriſtus, in humana opera: & idcirco habẽt Ethnicas de Deo " cogitationes, profitentes verbis aliud, & aliud in latebris cor " dis retinentes. Hæc eodem capite parum antè diſſerit, quibus verbis id ſignificat, quod alibi apertiùs loquitur. quoniam dicimus bonis operibus afflatu ſcilicet Spiritus ſancti, & Chriſti virtute perfectis fidendum eſſe, & coram iudicio Dei per opera nos fore iudicandos: Sic enim inquit in ipſa nuncupatoria epiſtola ad ſuum ducem de me: Permittit quidem Deũ, " & Chriſtum eſſe ſaluatorem noſtrum, ſolum, ſed non ſolita- " rium: adiungit enim ei contritionem, ieiunium, quibus mani- " feſtè affirmat, confidendum eſſe: vt quæ ſint expiationes pec- " catorum noſtrorum, & merita æternæ vitæ. & mox exclamat: " Quid obſecro eſt impietas Ethnica, & idolomania, ſi hæc nõ " eſt? vbi poſt multa in hanc ſententiam, tandem ait, hoc eſſe " ex Deo patre, & filio eius facere Deum Platonicum. vt Chri- " ſtus quidem ſit Deus maiorum gentium, opera autem homi- " num ſint dij minorum gentium. Hæc itaque ſunt, cur receden dum ſit ab omnibus prælatis Eccleſiæ. non agimus nunc de hoc dogmate, quod non eſt à me aliter interpretandũ, quàm ab ipſo Brentio refertur. Inquit enim me dixiſſe bonis operibus, quæ ſcilicet ex diuina gratia fiunt, ita eſt fidendum, vt & ad expiandum peccata, iram Dei placandam, & vitã æternam conſequendam neceſſaria ſint, & vtilia. & addit. En hic eſt ho- " nor, hæc eſt gloria, qua afficiunt filium Dei. En igitur iſta ſunt " crimina idololatriæ, & impia doctrina, quam contra prælatos omnes catholicos adfert Brentius. & vt apertiùs ſit, ita &

in fine totius huius operis loco de Eccleſia. hanc ſuam accuſa tionem repetens, cùm accuſemus, inquit, ſodalitium Aſoticũ Antichriſtianiſmi, & reipſa manifeſtum ſit eos impia docere, & inſtitutiones ſacramentorum Chriſti deprauare, neceſsitas ſalutis noſtræ exigit, vt colluuiem eorum, qui in Apoſtolica doctrina non permanſerunt, deteſtemur. Ecce iam hoc loco manifeſtum dicit id, de quo nos accuſat. At verò nos apertè fatemur vnum ſolum verum Deum agnoſcere, & maiorum, & minorum gentium, & creaturarum omnium, & vnum mediatorem Dei, & hominum Chriſtum Ieſum. hoc ore, & toto corde ita tenemus, vt parati ſimus pro hoc aſſerẽdò mortem ſubire. Quòd verò inquit Brentius, latebris cordis nos contrarium tegere: ſperamus in iudicio Dei falſum eſſe oſtendendum, nam hoc ad illud ſolum pertinet, nec impias alias cogitationes tenemus in corde cum contritione, & bona opera, ſpiritu Chriſti, nos efficere: & eis propter Chriſtum, eiuſque gratiam fidendum eſſe aſſerimus. & quod ſcriptura nos docet nulla blaſphemia eſt, creaturas Dei laudare: illis vti, & virtute illarum fidere ad ea, ad quæ à Deo facta ſunt perficienda. nulla hìc idolomania. ſi accuſas Brenti ruſticum, quod pluuiæ temporali, & calori ſolis, & terræ fertilitati fidat, vt fructũ deſideratum conſequatur, quia ita à Deo ordinatùm eſt: militem equum ſuum, aut arma, aut vires, & robur corporis, quæ agnoſcit ſe à Deo habere: Deos dicis afficere & tanquã Deos minores adorare, quia congreſſurus cum hoſtibus illis vtitur, & fidit, vt donis Dei, & inſtrumentis belli: dicas idololatras eſſe me, & omnes catholicos, quia contritionem, ieiunia, eleemoſynas, & vota horum legitimè oblata Deo agnoſcimus dona eſſe eius ad ſalutem noſtram, & vitam æternam conſequendam nobis donata. atque ita illis fidimus ſub Deo. Hæc veſtra non aliud continent, quàm verba, & verborum pugnas, res verò nulla eſt, & pro hac dicis, diſcedẽdum eſſe à catholicis. Sed omittamus nunc hanc cauſam, id certò conſtat, nihil aliud probaſſe contra noſtros Epiſcopos, & doctores, quod attinet ad doctrinam, quàm hæc, & huiuſmodi alia, quæ ipſi ſibi inferre videntur, & putant neceſſariò ſequi, nobis è contrà cla-

mantibus

mantibus,& coram Deo in conſcientia cognoſcentibus, falſò illa imponi. Illud igitur tantùm in hoc loco agimus: vt apertum fiat, de cauſa impiæ doctrinæ nihil contra nos probaſſe nouos hos doctores, nullo iudicio legitimo, nos conuiciſſe, & ſuper omnia iniquiſsimè ſententiam ferre. Audi quid vltimò " in fine omnium Brentius dicat. An non, ait, hæc eſt noſtra cō " trouerſia, quòd ipſi quidem (de nobis loquens) diſceſſerint à " vera pia doctrina, nos autem iam profiteamur, ac diuina cle- " mentia teneamus. Hęc ſunt verba Brentij poſt omnia, quæ ſu- " periùs citauimus, quæ etſi contumelioſa, tamen libenter audiuimus. Hæc eſt veſtra nobiſcum controuerſia. quis ergo vos iudices conſtituit? in quo legitimo Eccleſiaſtico conuentu lata eſt ſententia, qua hoc, quod controuerſum eſt, iudicatum fuerit certum, & manifeſtum pro vobis contra nos? Itaque quicquid de impia doctrina, & hæretica Brentius obijcit, noſtris Epiſcopis, & Eccleſijs: conſtat ex veritate ſuorum dogmatum pendere, non oſtendere poteſt damnatam legitimo iudicio Eccleſiæ ſententiam illos ſequi: quod ſi probaret, illos ſtatim non agnoſceremus. Sed teſtimonia, quæ contra mores adhuc adfert, ſunt nobis perſtringenda. Poſt Baſilium igitur, Bernardum citat, ſermone. 33. ſuper Cantica, & ſermone de conuerſione Pauli, acerrimè arguentem prælatorum vitia, & liberrimè omnes inſectantem. Quærunt quæ ſua ſunt, ait, miniſtri Chriſti ſunt, & ſeruiunt Antichriſto: honorati incedunt de bonis Domini, &c. quæ ſequuntur in reprehenſionem exceſſus veſtium, menſæ, & reliquorum omnium. Idem in ſecundo loco, & poſt omnia inquit Brentius. Quid igitur nunc dicemus an in tanta turpitudine, ac fœditate audebunt adhuc de ordinaria ſucceſsione gloriari? num veritas doctrinæ certæ ſpectanda eſt ab his, qui, cùm in Eccleſia primatum habeant, primi ſunt in Eccleſiæ perſecutione? at nós viciſsim quærimus à Brentio. num per hos efficit Spiritus ſanctus id, ad quod ordinati ſunt, vel non? certè ipſe ſuperiùs aſſeruit. Quorſum ergo hæc adferuntur? nullus enim eſt, qui dubitet, multa ſæpe vitia in prælatis fuiſſe, nec tamen propterea non agnoſcendi ſunt prælati, aut miniſteria eorum, ad quæ ſcilicet

Cap. 41. Quàm ſint manifeſtè calumnioſa, quæ contra mores catholicorū prælatorum adfert ex teſtimonijs Bernardi, et recentiorum: imò, quàm verè noſtra confirment, oſtenditur.

ordinata ſunt, reijcienda. Audi igitur Bernardum de hac re aduerſus hæretic. ſermone 66. in Cant. vbi eos vulpeculas vocat, ita inquit. Iam verò qui Eccleſiam non agnoſcunt, nō eſt mirum ſi ordinibus Eccleſiæ detrahunt, ſi inſtituta non recipiunt, ſi ſacramenta contemnunt, ſi mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, ſunt Apoſtolici Archiepiſcopi, Epiſcopi, presbyteri, ac per hoc nec dandis, nec recipiendis idonei ſacramentis. nunquam verò iſta duo conueniunt, Epiſcopum eſſe, & peccatorem. Falſum eſt, Epiſcopus erat Caiphas, & tamen quantus peccator? Apoſtolus erat Iudas, & licet auarus, & ſceleratus, tamen electus à Domino. & poſt multa in hanc ſententiam, citato loco illo, Super cathedram Moyſi, &c. patet, inquit, quamuis Scribæ, quamuis Phariſæi, quamuis videlicet maximi peccatores, propter cathedram tamen Moyſi ad eos quoque nihilominus pertinere, quod item dixit: Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit. hoc nos duntaxat aſſerimus: ſi Epiſcopi ordinantur ad docendum, etiam ſi peccatores ſint, vel Brentio teſte Spiritus ſanctus per eos
" operabitur. Sed iam quæ ſequuntur audiamus. quò verò, ait,
" quales ſint prælati horum temporum, agnoſcatur, audienda
" ſunt teſtimonia Adriani Sexti Papæ, & delectorū cardinaliū,
" & aliorum prælatorum ad Paulum tertium: & legatorum ſe-
" dis Apoſtolicę ad Patres in concilio Tridentino. Adrianus in
" inſtructione legati ſui, quem ad comitia Norimberg. anno
" 1522. deſtinauit, ingenuè fatetur hanc perſecutionem Deum
" permiſiſſe Eccleſiæ ſuæ inferri, maximè propter peccata ſa-
" cerdotum, & prælatorum. Scimus, inquit, in hac ſancta ſede multa abominanda fuiſſe: abuſus in ſpiritualibus, exceſſus in mandatis, omnia denique in peruerſum mutata, omnes nos, id eſt, prælati Eccleſiaſtici declinamus vnuſquiſque in vias
" ſuas, &c. Hæc inquit Brentius ſummus pontifex ingenuè fate-
" tur, de vniuerſo ſuo ordine, & hos proponit nobis (in me lo-
" quens) in iudices cæleſtis doctrinæ. Ego verò Brenti non propono: ſed dico, quod & tu hos eſſe prælatos Eccleſiæ, et ſi peccatores, & miniſteria eorum non inefficacia eſſe. an verò inter miniſteria eorum ſit iudicare de dubijs doctrinæ fidei, poſtea

vide-

videbimus.nunc interim hæc peccata non abſtuliſſe ab Eccle ſia Epiſcopos, vel ipſam omnino corruiſſe tantummodo aſſe rimus:quod illis verbis Adrianus teſtatur, cùm prælatos Eccleſiaſticos nominat, quos in vias ſuas declinaſſe dicit. Sed iã ad aliud. Delecti Cardinales,& Legati à Paulo tertio ad conſultandum de Romana curia, & Eccleſia emẽdanda,libera & ſyncera veritate, prout ſibi iniunctũ fatentur nullius cõmodi pontificis,aut cuiuſpiam alterius rei ratione habita,ſignificãt ei grauiſsimos morbos,quibus iam pridem Eccleſia Dei, & præſertim Romana curia laborat. hæc illi primò teſtantur, quæ Brentius omiſit, deinde enarrant, quæ ille refert, vitia: nonnulli inquiunt pontifices præſeſſores tui prurientes auribus coaceruarunt magiſtros ad deſideria ſua: non vt ab eis diſcerent,quod facere deberent:ſed vt eorum ſtudio,& calliditate inueniretur ratio,qua liceret id,quod liberet: hinc factum eſſe,vt quidam docerent pontificem eſſe Dominum beneficiorum omnium: in eo non poſſe cadere ſimoniam: voluntatem ſuam,qualiſcunque fuerit,regulam,qua ſuæ operationes,& actiones dirigantur. ex quo tanquam ex Troiano equo,ortos referunt abuſus,& morbos grauiſsimos.per quos nomen Dei blaſphematur.ordinationem ſcilicet clericorum, presbyterorum abſque vlla cura, aut diligentia probandi mores,& reliquas à iure requiſitas qualitates: collationem beneficiorum,epiſcopatuum maximè non in vtilitatem Eccleſiæ, & gregis Chriſti,ſed eorum,quibus conferuntur:quòd Cardinales pendeant à regibus, & ita liberè ſententiam non poſſunt dicere:quòd magna ſit deformatio in ordinibus religioſorum, & in gymnaſijs multa impia in Italia doceantur,& diſputentur irreuerenter diuina coram populis. Hinc colligit Brentius teſtimonio horum,nihil ſani eſſe in vniuerſo corpore Eccleſiaſticorum prælatorum.& clamat,quòd hos ego cõſtituam,ad quos controuerſia doctrinæ religionis deferatur:à quorũ ſententia,tanquam ab ipſiuſmet Spiritus ſancti reſponſo pendeamus.Ego verò reſpondeo teſtimonium horum ſenſum eſſe membrorum Eccleſiæ,& dolorem ex morbis corporis.Quare non omnia corrupta ſunt:quod promiſsio Euan-

gelica Chriſti nõ permittit, vt credamus. Portæ, inquit, inferi non præualebunt aduerſus Eccleſiam. præualerent verò ſi corrumperent peccata vniuerſos prælatos, quod res ipſa oſtẽdit non eſſe, quàm diu ſunt in hoc ordine, qui vitia aliorum reprehendunt. Igitur hoc teſtimonium, atque libera, & ſalubris horum mordacitas oſtendit rectè conſiderantibus, veram eſſe Eccleſiam Chriſti, in qua ſunt, & cui vniuntur, qui hæc dicunt. idque duplici ratione: primò, quod hæc oſtendant eundem ſpiritum eſſe in eis, qui olim fuit in prophetis. arguebant illi vitia & populi, & ſacerdotum, vt oſtendimus, à planta pedis vſque ad verticem non eſt ſanitas, inquit Eſaias, & tamen non ſe ſeparabant ab eis vel fide, vel ſacramentis, vel templo. Idem ipſe Spiritus perſeuerauit poſtea in Eccleſia. quando Cyprianus collegas ſuas, vt Aug. inquit, à quibus tamen nulla corporali diſiunctione ſeparatus eſt. ſed prudenter, ac ſobriè ſaluberrimę mordacitatis inſerens medicinam, his verbis grauiter arguit: quia eſurientibus in Eccleſia fratribus, habere argentum largiter vellent: fundos inſidioſis fraudibus raperent: vſuris multiplicantibus fœnus augerent. Pro peccatis huiuſcemodi, inquiens, quid non perpeti tales meremur? vt apertiſsimè oſtenderet, inquit Aug. de his ſe dicere, cum quibus in vnius Eccleſiæ vnione viuerent, non dicit merentur, ſed meremur. Hunc eundem ſpiritum in his cardinalibus, & prælatis cùm ego intuear, cur nõ meritò agnoſcam hos ad veram Eccleſiam pertinere, ad quam & prophetæ olim, & Cyprianus, Auguſt. atque Bernardus pertinebant: & in his eundem eſſe ſpiritum, qui in illis fuerat. Deinde agnoſco non maiora, nec alterius rationis eſſe peccata, quæ nunc reprehenduntur in noſtris Epiſcopis, quàm illa, quæ vel priùs à prophetis, deinde à Cypriano, & Bernardo legimus fuiſſe reprehenſa ſuis temporibus: auaritiam, vſuram, & fraudes, ambitionem, dignitatem, pompam, faſtum intolerabilem. Agnoſco igitur in his morbos Eccleſiaſticos, à quibus quidam ſanantur, & conualeſcunt: quidam corrumpuntur omnino. corpus Chriſti eſt Eccleſia: ſed in hac peregrinatione non ſine morbis, non ſine periculis: ſicut non ſine ſpe ſanitatis, nõ ſine

Sermo. de lapſis.

Lib. 3. cont. epiſt. Permeniani. cap. 2.

ſaluberrimæ mordacitatis medicamine, vt inquit Auguſt. Hæc igitur teſtimonia adeo auctoritatem prælatorum Eccleſiæ nō labefactant, ſicut Brentius putat: vt confirment potiùs, nec debent certè vllum bene ſentientem ab Eccleſiæ Romanæ, & Apoſtolicæ vnione deterrere, aut tepidiorem in fide eius efficere: ſed potiùs adiuuare, & accendere. quando quidem oſtendimus verum eſſe in Eccleſia dolorem, & ſenſum malorum: non deeſſe in ea viros gementes, & dolentes ſuper cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius: vſqueadeò, vt ſi hoc non eſſet, meritò timendum eſſet nobis ne vel Eccleſia rueret, omnino (quod non permittit nos Chriſtus credere) vel, ne deeſſet nobis, quid reſponderemus hæreticis Eccleſiam contemnentibus propter tanta crimina, quæ verè agnoſcimus. Nunc autem agamus gratias Brentio, & ſuis, qui vndique colligunt, & reſeruant teſtimonia, quibus noſtram Eccleſiā eandem eſſe, quæ ſemper, eoſdem morbos habere, eaſdem medicinas, eadem vicia, eundem ſpiritum. oſtendamus, Deo ita mētes eorum obcæcante, vt putent, maxima contra nos offerre teſtimonia. ſed hæc eſt natura maliciæ, & corruptorum humorum, vt bona etiam vnde ſanari, & corrigi, atque in meliorem ſenſum reduci deberent, conuertant in perniciem, & corruptionem: coinquinatis autem, & infidelibus, vt Paulus inquit, nihil eſt mundum: ſed inquinatæ ſunt mens eorum, & conſcientia. Itaque bonus hic odor Chriſti, qui meritò eſſe debuerat in vitam. (Eſt enim odor vitæ libera vox in arguendis vitijs, liberum iudicium, liber ſenſus) factus eſt odor mortis in mortem his, qui inde Eccleſiæ detrahunt: & ſe ab ea ſeparant: ij autem ſunt, Paulo ibi dicente, qui pereunt. Itaque qui hæc afferunt, contra Eccleſiam, vt diximus, ſeipſos eius hoſtes eſſe nobis manifeſtè oſtendunt. Simile & huic eſt, quod ſequitur, audiamus, ait, Apoſtolicæ ſedis legatos ad Patres ſynodi Tridentinæ: noſtram, inquiunt, actionem, noſtram auaritiam, noſtras cupiditates his omnibus malis populum Dei priùs affeciſſe ſtatim inueniet, atque harum vi ab Eccleſijs paſtores fugari, eas pabulo verbi priuare: bona Eccleſiarum, quæ ſunt pauperū, ab illis tolli: indignis ſacerdotia conferri. Quid

Ad Tit. 1.

2. *Cor.* 2.

,, enim horum eſt, quod negare poſſumus à nobis per hos an-
,, nos factum eſſe? quare ſi Turca, ſi hæretici hoc idem aduer-
,, ſus nos faciunt, quid aliud quàm flagitia noſtra, & iuſtum Dei
,, iudicium videmus: iudicium verò plenum miſericordia. Si
,, enim pro meritis nos caſtigaret, iam pridem ſicut Zodoma &
,, Gomorrha fuiſſemus. Hactenus inquit Brentius, legati, qua
,, igitur fronte audet (de me loquens) nobis Sodomiticos, & Gomorriticos obtrudere, quorum iudicio ſalus Eccleſiæ cõſtet? vetus eſt hæc Brentij catilena, ſed multò impudẽtior: eoq; magis, quò manifeſtiùs contra illum pugnat. Nónne hac tam veridica, & humili confeſsione ædificari debet quiuis eam attentè conſiderans? video in ea Spiritum Danielis cofitentem, vt ille inquit peccata ſua, & populi ſui; peccauimus, impiè egimus, iniquitatem fecimus tibi Domine, iuſtitia nobis confuſio faciei, &c. quem nõ hoc meritò ædificare debeat, & docere ſpiritum prophetarum eſſe nunc in Eccleſia, vbi eſt vera cognitio peccati, vera humilitas? Brẽtius ipſe non multò poſt in eodem loco, explicans, quid ſit in nomine Chriſti conueni re: neque conuenitur, inquit, verè in nomine Chriſti, ſi conuenerint impœnitentes, qui hoc vnum præcipuè agunt, vt conſulant potiùs dignitati opibus, gloriæ, otio, & voluptati prælatorum, quibus verbis apertè indicat meritò in nomine Chriſti credendos eſſe conuenire eos, qui cum pœnitentia, & vt verè conſulant Eccleſiæ, conueniunt. cur ergo non agnoſcit in hac legatorum admonitione, quòd ille inquit, eos non ſine mandato pontificis, & cardinalium dixiſſe, quòd pœnitentes conueniunt pontifex, & cardinales per ſuos legatos: & ad hoc exhortantur cæteros omnes: atque ita in nomine Chriſti con uenerunt. Vides itaque, quòd vnde maximè ædificari debuit, & remediũ accipere, inde maximè hauſit virus. Scio ego Epiſcopos, & prudentes his legatorum verbis auditis exhilaratos animo, quòd in Eccleſia, atque adeò in eius præcipuis capitibus, veracem confeſsionem peccatorum, & humilem pœnitentiam viderint. quibus teſtimonijs confirmarentur in ea, quam certò habebant, fide: non defuturum Chriſtum ſuæ Eccleſiæ. ſed Brentius ex his in extremam prorupit contumeliã:

Dan. 9.

vt

vt Sodomiticos,& Gomorriticos appellet prælatos, & omnes maximis contumelijs oneret, ex vocula occaſione ſumpta. illi dicunt, ſi Deus pro noſtris meritis nos puniret, ſicut Sodoma eſſemus. Et Brentius non ait, ſicut, ſed pleno ore Sodomiticos,& Gomorriticos vocat. quibus verbis, nihil tuæ cauſæ, mihi crede, fauiſti Brenti, nihil tibi: ſed prodidiſti ſummam amarulentiam, qualem nunquam in aliquo noſtrûm legiſti, vel audiſti, quam non eſt fas vlli Chriſtiano in os aſſumere, dicente Chriſto: Qui dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ. niſi fortè tu Paulus aliquis, vel maior eo, datus es prælatis omnibus,& toti Eccleſiæ à Chriſto iudex:& reuelata ſunt tibi peccata omniū. Sed de his ſatis: quibus putamus dilutas eſſe obiectiones omnes, quibus propter mores, vel vitā catholicorum prælatorum auctoritati detrahit Brentius: aut eos ab Eccleſia,& eius miniſterijs excluſit. Nam quod attinet ad auctoritatem conciliorum, & definitionem dubiorum religionis, ſeorſim tractandum eſt. Hoc interim ex omnibus ſupradictis nobis certiſsimè conſtet, Eccleſiam nec propter manifeſta peccata, etiam prælatorum, nec propter occultam Dei gratiam incertam reddi, obſcuram,& incognitam: ſed perſpicuam ſemper,& viſibilem, permanere. His igitur ſic conſtitutis,& quaſi impedimentis ſublatis, quibus à cognoſcenda vera Eccleſia quodammodo impediri poſſemus: reſtat, vt diligēter inquiramus deinceps veræ Eccleſiæ ſigna, atque conditiones. quibus ſcilicet Chriſtus, eius ſponſus, eam conſtare vult: & quibus quaſi caracteribus,& coloribus eam depingat: quid denique ad eius integritatem, & veritatem requirat. Hæc inquiramus certa regula fidei, non vt pueriliter contendamus, & corrixemur: ſed vt pijs, & ſuam ſalutem quærentibus pro tenuitate captus noſtri vbi ſit vera tranquillitas, veráque conſolatio animæ fidelis, & vbi anchora cordis Chriſtiani tutò collocari poſsit, oſtendamus. Vbi in primis conſtituamus nobis, vt certiſsimum fundamentum, hoc non impoſsibile fidei, certam videlicet,& manifeſtam ita inuenire Eccleſiam, vt vltrà fides non habeat, quod quærat: niſi futura,& æterna. Hoc oſtendit manifeſtiſsima ratio fidei. Qui enim dixit omnibus

Cap. 42. Eccleſiam certam, & manifeſtam agnoſcere, ſicut ad ſalutē neceſſariū: ita non impoſsibile eſſe.

Matth. 24.

tam ſeriò,tā veraciter·videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo dicentes,Ego ſum Chriſtus,& multos ſeducēt,& deinde tunc ſi quis vobis dixerit,Ecce hic eſt Chriſtus,aut illic,nolite credere:ſurgent enim Pſeudochriſti, & dabunt ſigna magna,& prodigia:ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt,etiam electi. Ecce prædixi vobis, & quò hanc admonitionem magis neceſſariam oſtenderet, adhuc addit. Si ergo dixerint vobis,Ecce in deſerto eſt,nolite exire: ecce in penetralibus,nolite credere.qui inquā hęc,tam ſeriò nos admonet,nónne manifeſtiſsimè oſtendit,id magnoperè neceſſarium eſſe ad ſalutem,non credere ſcilicet, aut ſequi eos, qui abſtrahere nos volunt ab hac Eccleſia.quod cùm fieri nō poſſit,niſi vbi ea ſit agnoſcamus:non debuit in re tam neceſſaria, & quam tam ſeriò nobis præcipit, deeſſe, aut ſubtrahere lumen,in quo veram Eccleſiam poſſumus agnoſcere. Certè qui dicunt,hic eſt Chriſtus,aut illic.Eccleſiam conantur oſtendere.In cōfeſſo eſt enim nec extra Eccleſiam Chriſtum eſſe, nec

Lucæ 11. abeſſe ab ea.non igitur in re tam neceſſaria deeſſe potuit Chriſtus.nam qui ait, Nemo accendit lucernam, & in abſcondito ponit eam,ſed ſuper candelabrum,vt qui ingrediuntur lumē videant,non eſt credendus Eccleſiam ſuam,domum glorificationis ſuæ,in tenebris,abſque manifeſto lumine reliquiſſe. nō

Matt. 5. poteſt ait alibi ciuitas abſcondi ſuper montem poſita,quæ rogo alia dignior ciuitas,quàm Eccleſia, ciuitas Dei, ciuitas, de

Eſaiæ 2. qua glorioſa dicta ſunt,vera ciuitas Hieruſalem, cuius fundamenta in montibus ſanctis: Prophetis ſcilicet, & Apoſtolis: ſed primò omnium in monte illo verè domus Domini, qui eſt in vertice montium,hoc eſt Chriſto, omnium ſanctorum ſanctiſsimo:& leuabitur inquit ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes.Hæc ergo tanta ciuitas,ſuper tantum montem collocata,quomodo abſcondi poteſt, niſi his, qui conſuetudine tenebrarum,& proprij ſenſus tumore, ad manifeſtius lu-

2.*Cor*.4. men magis excæcantur?de quibus Paulus dixit, quòd ſi opertum eſt Euangelium in his, qui pereunt: opertum eſt in quibus Deus huius ſeculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti, cùm prius dixiſ-

ſet

ſet de doctrina Euangelica commendantes. noſmetipſos in manifeſtatione veritatis, ad omnem conſcientiam hominum coram Deo. Manifeſtum eſt itaque Euangelium, ſed his, qui conſcientiam coram Deo mundam ſeruantes, ſeipſos luce vera non priuant, Eccleſia lumen habet, & quidem euidens, & manifeſtum: ſed aſpiciendi virtutem ſolus is dare poteſt, qui docet hominem ſcientiam. quòd ſi ille non aperuerit nobis oculos, quò maiora lumina, cùm magis fulgida in Eccleſia lucent, eò magis excæcabimur: ſicut hi, de quibus Propheta inquit, impegimus meridie quaſi in tenebris, & quaſi abſque oculis attractauimus. Quare in hoc loco, in hoc inquam articulo, quoties de vera agnoſcenda Eccleſia aggredimur cogitare aut loqui inuocandus eſt altiſsima oratione Chriſtus, & cum ipſa Eccleſia clamandum eſt nobis, atque dicendum: Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, locum paſcuæ tuæ: De quo Pſalmus inquit, Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ, ibi me collocauit. Oſtende nobis ouile illud tuum, de quo inquis, Fiet vnum ouile, & vnus paſtor. montes illos Iſrael excelſos, de quibus inquis, Ego paſcam oues meas: in montibus excelſis Iſrael erunt paſcuæ earum: ibi requieſcent in herbis virentibus. terram inquam illam, de qua inquis, quòd congregatas oues tuas de populis educes in terram ſuam: locum hunc, vbi in meridie in feruore, & plenitudine lucis Euangelicæ fidei, & charitatis paſcis oues tuas, da nobis agnoſcere, & tenere: ne vagari, inquit, incipiam poſt greges ſodalium tuorum. Nanq; ſi Eccleſiam tuam ignorauerimus, neceſſe erit, nos tanquam errabundas oues deuia quæque ſequi: & greges illos hæreticorum, qui in diuerſa dogmata ſciſsi ſunt, qui nomen quidem habent Chriſtianorum, & ſigna, atque verba amicorum, & ſodalium tuorum, ſed reuerà dum diſcipulos trahunt poſt ſe, & à tuo ouili ſeparant, inimici ſunt veritatis tuæ, gloriæ tuæ, & nominis dum illam corrumpunt, hanc ſibi vſurpant, & nomē tuum blaſphemare inter gentes cogunt. Ne igitur poſt horũ greges, poſt errantes, & ducatum tuum non agnoſcentes incipiamus vagari: indica nobis Eccleſiam tuam, niſi enim illam

teneamus

Cap.45. Diuina gratia, lumineq; opus eſſe ad agnoſcendam Eccleſiã, quæ humili oratione impetranda ſunt.

Eſaiæ 59.

Cant.1.

Ezech.34.

teneamus, neceſſe erit hoc fieri. reuela oculos noſtros: da intellectum, vt ſcrutantes legem tuam agnoſcamus Eccleſiam: & deduc nos in ſemita mandatorum tuorum, vt eam perpetuò teneamus. Hac itaque humili oratione præmiſſa, hac fidelitate, & fiducia freti, diffiſi de nobis, & diuinæ gratiæ nixi accedamus iam ad manifeſta Eccleſiæ ſigna quærenda. Nos itaq; tria præcipuè lumina intuemur, quibus nobis fit Eccleſia manifeſta, non quaſi alieno, ſed quaſi ſuo, hoc eſt à Chriſto ſibi dato, ſplendore. Sunt enim hæc non extranea Eccleſiæ, ſed ita illi coniuncta: vt eis conſtet, & ædificetur. quæ quidem nos in catholica aſſertione, & ſcholijs breuiſsimè attigimus, inſinuantes magis rem, quod ratio inſtituti, & propoſiti illius exigebat: quàm accuratè, & plenè pertractãtes, de quibus iam, quod nobis datum eſt ſentire, ſine inuidia, & contentione in commune conferentes, quod poſſit vtile eſſe, & ad confirmandos, & quietandos piorũ animos, dicamus. Sunt igitur hæc tria: conſonantia, & cõſpiratio in publica doctrina fidei, & externo cultu Dei, cum antiqua, primitiua, & Apoſtolica Eccleſia, cumq; omnibus toto terrarum orbe diffuſis fidelibus, atque patribus illis, & doctoribus, quos conſtat iam inde ab initio Eccleſiæ populos ſibi commiſſos viam ſalutis conſona voce, docuiſſe: ſucceſſio legitima, continua, & non interrupta miniſtrorum ab Apoſtolis, atque hac ratione deriuatio poteſtatis docendi, miniſtrandi ſacramenta, gubernandi ad ſalutem æternã populos: & de his, quæ ad hanc pertinent iudicandi ab eiſdem Apoſtolis, & diſcipulis Chriſti: denique cognitio vnius paſtoris vicarij Chriſti, & loco eius capitis totius gregis, & corporis Chriſti ſuccedentis Petro: & vnio, atque communicatio cum prima matrice, atque Apoſtolica Eccleſia, cui ille præſidet, & cum cæteris ei participantibus, tanquam cum vnius Chriſti Reip. & Eccleſiæ membris. De quibus iam ordine dicendum eſt nobis: & oſtendendum hæc omnia neceſſaria eſſe Eccleſiæ, & ei ita coniuncta, vt ſine eis nulla ratione eſſe valeat, quodq; hæc non poſſunt, non eſſe perſpicua & manifeſta. Ex quibus & tertium conſtabit, eos videlicet, qui aut ea non vident, aut oſtenſa refugiunt, & aliò ſe vertunt, cæcos eſſe, & ſuam amare cæcita-

Cap. 44. Tria manifeſta veræ Eccleſiæ ſigna, & lumina.

cæcitatem, atque pro luce tenebras amplecti. adſit Chriſtus & ſcribenti mihi, & eis qui lecturi ſunt, & ſuam Eccleſiam nobis dignetur oſtendere. Vnde verò congruentiùs aggrediemur hæc omnia probare, veramque manifeſtare Eccleſiam, quam ab ipſa prima eius origine, quę non eſt alia, quàm Apoſtolorũ prædicatio, de qua vt abſque ambiguitate loquamur, ſecludamus interim Iudæorum, & eorum, qui præceſſerunt aduentũ Chriſti, Eccleſiam. Quamuis enim illa non ſit alia à noſtra, ſed vna ſemper Eccleſia conditione, & ſtatu diuerſa, primò in infantia quadam, & pueritia: deinde adulta, atque perfecta: tunc ſub vmbris, atque figuris: nunc in manifeſtatione, & ſplendida luce: & ſicut vna eſt, ita eandem habet fidem, & ſimilem originem. Illa enim vetus Eccleſia à doctrina eorum, quibus Deus ſe primò reuelauit, atque aliorum, quos conſtituit doctores, ortum habuit: ſicut & noſtra à primis ſuis doctoribus, Apoſtolis videlicet, ſuum traxit principium: ſic & cætera, quæ de noſtra Eccleſia dicturi ſumus, antiquæ iuxta ſuam quandam proportionem conueniunt. Sed omittamus nunc antiquam illã, & contemplemur noſtram Chriſti Eccleſiam, de qua nunc inter nos agitur: hanc videlicet, quam Chriſtus ante paſſionem ſuam prædicebat ſe ædificaturum. Huius itaque prima origo, atque ortus ex verbis Chriſti, atque Apoſtolorum: imò ex ipſis operibus illorum oſtẽditur, eſſe Apoſtolorum prædicatio. De hac enim primò illis dicit ante paſſionem ſuam, quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure audiſtis, prædicate ſuper tecta. & nolite timere eos, qui occidunt corpus, vbi quo illos magis animaret, & aſtringeret, addit: Omnis qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo: qui autem negauerit me coram hominibus, ego negabo eum coram Patre meo. quod apud alium Euangeliſtam explicans, qui me inquit erubuerit, & meos ſermones: hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua, & Patris, & ſanctorum angelorũ. quæ quocunque modo accipiamus, oſtendunt manifeſtè Apoſtolos, eorumq; ſucceſſores, denique totam Eccleſiam accepiſſe à Chriſto præceptum annunciandi publicè fidem, docendique omnes illam: nec

Cap. 45. Origo Eccleſiæ ab Apoſtolorũ prædicatione oſtenditur.

Matth. 10.

Luce 9.

nec vllo aut metu aut verecũdia hominũ id omittendi. multò
Matth. 28. verò apertiùs post reſurrectionem hoc præceptum illis iniũn
git: apud Matthæum inquit, Data eſt mihi omnis poteſtas in
cælo & in terra, Euntes ergo docete omnes gentes, baptizan-
tes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: docentes
eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis. Apud Ioan-
Ioan. 20. nem, ſicut miſit me, inquit, Pater, & ego mitto. miſit verò il-
Eſa. 61. lum Pater, vt Eſaias inquit, ad euangelizandum pauperibus, &
prædicandum annum placabilem Domino, & diem vltionis
Deo noſtro. Et ipſe teſtatur, quia oportet me alijs ciuitatibus
euangelizare, ad hoc enim miſſus ſum, ad hoc itaque ipſum il
los mittit. Lucas etiam & in fine Euangelij, & in tota hiſtoria
Luc. 4. actuum Apoſtolorum quid aliud oſtendit? Primò loquitur
Luc. 24. Chriſtus. Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis,
tertio die, & prædicare in nomine eius pœnitentiam, & remiſ-
ſionem peccatorum in omnes gentes. Vos autem eſtis horum
Act. 1. teſtes. Et in aſcenſione ſua accipietis, inquit Apoſtolis, virtu-
tem ſuperuenientis in vos Spiritus ſancti: & eritis mihi teſtes
in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vlti-
Act. 2. mum terræ. quod idem Euãgeliſta ſtatim refert, ipſos ſolicitè
executos: cùm aduenïete Spiritu ſancto ſtatim ipſa hora ſtans
Petrus cum vndecim, tam liberè, tam manifeſtè, tanto ſpiritu
teſtatus eſt de Chriſto, ante nõ multos dies ibidem crucifixo,
& cum ſummo furore populi, & inſtantia vltimo exterminio
iudicato digno: ita vt circiter tria milia baptizarentur. & dein
de vt hiſtoria illa oſtendit, frequenter, & ad populum, & ad ſa-
cerdotes in templo, & vbique tam ipſe, quàm alij Apoſtoli,
atque diſcipuli prædicarunt Chriſtum, non tantùm Hieroſo-
lymis, ſed per circuitum: atque ita egerunt, maximè accedente
tonitruo illo Pauli, de quo ipſe Chriſtus teſtatus eſt, vas ele-
ctionis eſt mihi: vt portet nomen meum coram gentibus, &
regibus, & filijs Iſrael: Sic itaque actum eſt, vt breui, non ſo-
lùm per totam Iudæam & Samariam, ſed inter gentes etiam
Antiochiæ, Athenis, Epheſi, & per totam Aſiam, & Macedo-
niam Euangelium audiretur, & reciperetur à pluribus: atque
ædificarentur Eccleſię, & frequentiſſimi cœtus coirent creden-
tium

rium in illam Apoſtolorum doctrinam. cùm ſolus Paulus ab Hieruſalem per circuitum vſque ad Illyricum repleuerit Euangelium Chriſti. Ecce Eccleſiæ Chriſti ortum, & natiuitatem, imò ecce iam perfectam, & integram Eccleſiam. nec enim credenda eſt tunc vtcunque, & imperfecta, ſed integra certè, & perfectiſſima: nihil ei quod ad veritatem, & perfectionem attinet deerat: non ſacramenta, non verus Dei cultus, non cognitio, & fides myſteriorum, non miniſtri, non denique aliquid, quod ad ſalutem deſiderari poſſet. Iam Spiritus ſanctus docebat Apoſtolos omnem veritatem: iam ipſi implebant, quod præceptum eis fuerat, vt ſuper tecta prædicarent, quod in aure audierant: Iam in omnem terrã ſonuerat feliciſſimum illud nuncium, appropinquauit regnum cælorum: Iam pulcherrimi illi pedes Apoſtolorum prædicantium pacem, & annunciantium bonum ſuper montes perfectę illius, & Chriſtianæ iuſtitiæ agnoſcebantur ab omnibus: quouſque tandem vſque ad vltimum terræ perueniret, & in ſemine illo Abrahæ, qui eſt Chriſtus benedicerentur vniuerſæ cognationes terræ, magnumque eſſet nomen Dei in gentibus, & in omni loco offerretur ei oblatio mũda. Hoc igitur primo inſtrumento vſus eſt Spiritus ſanctus, qui ſolus ſine ſtrepitu verborum, ſine diuerſitate idiomatum, ſine ambiguitate, aut obſcuritate ſenſuum, ſine vlla denique amphibologia, veram fidem perſuadet cordibus hominum. Hoc inquam Apoſtolicæ prædicationis organum ille, qui omnia ſuauiter diſponit, & hominibus per homines ſua myſteria dignatus eſt reuelare, accepit tanquam primum, & efficaciſſimum medium vocandi, & trahendi ad fidem: prius certè, & efficaciùs quàm ſcriptura. Namque in hoc ortu Eccleſiæ per omnes gentes non paucis diebus nulla fuit ſcriptura eius fidei, quam certò ſequebantur. Stabant quidem Prophetarum literæ de Chriſto venturo: Cęterùm de eius iam præterito aduentu, ratione que, & myſterijs eius iam completis, de incarnatione videlicet, & natiuitate ex virgine, de paſſione, & redemptione generis humani peractis, in quorũ omnium fidem illi congregabantur, & viuebant, qui Apoſtolis prædicantibus crediderant, nullæ erant ſcripturæ: ſed ſola prædicatio.

Rom. 15.

Mala. 1.

Cap. 46. Prædicatio Apoſtolorum, & Eccleſiæ prior ſcriptura.

dicatio. Itaque apertiſſimè conſtat origine, generatione, atque tempore Eccleſiam Chriſti, Eccleſiam inquam nouam, præceſſiſſe omnem noui Teſtamenti ſcripturam: ſicut & Eccleſia vetus, quam non dubitamus ante Moyſen fuiſſe, præceſſit omnem veteris inſtrumenti ſcripturã. priùs erat fides ſcripta in cordibus ſpiritu Dei viui, per linguas Apoſtolorũ hoc agente, quàm vlla eſſet ſcripturæ mentio: qui enim Apoſtolos miſit, hoc illis primùm iuſſit: nec vllum de ſcribendo tũc præceptum dedit. Quod non temerè, & inconſultò credendum eſt à Chriſto dictum eſſe, & factũ: vt ſcilicet nec ab ipſo quicquam haberemus ſcriptum, nec à ſuis primò quicquam ſcriberetur, quod non ſolùm maieſtati, & grauitati rerũ, quæ docebãtur, atque doctoris ipſius atteſtatur, cùm antiqui illi grauiſſimi philoſophi Pythagoras, & Socrates, & alij ſapientes Græci nihil ſcripſerunt, aut quàm minima, cordibus magis audientium, & fidei committentes doctrinãm, quàm vlli ſcripto: ſed multò etiam maiori ratione in hac cæleſti doctrina id factum eſt, non tantùm, vt abſconderetur impuris, & irriſoribus myſteriorum maieſtas, & incomprehenſibilium rerum altitudo non pateret indignis, ſed etiam quòd vox multò efficacior eſt ad perſuadendum, multò communior, & aptior ad docendum. Quare hoc inſtrumento, quod proximum eſt cordi humano, lingua ſcilicet, qua vnum cor in aliud tranſfundit ſeipſum, voluit Deus cordis etiam ſui ſecreta primò hominibus manifeſtari. & quidẽ ſcriptura non cordis ipſius primum ſignum eſt, & manifeſtatio. In corde enim nullum idiôma, nulla vox. Scriptura ergo vocis dũtaxat ipſius nobis ſpeciem præfert. Docuerunt igitur Apoſtoli viua voce, atque diuerſis linguis, Barbaris etiam, & ineruditis Euangelij veritatem: docuerunt plurimis, & continuis verbis, atque affluentiſſimè ad plenitudinem vſque audientium, iuxta captum eorũm, iuxta ingenium; non continuerunt ſe à docendo quouſque auditores planè intellexiſſe, & perſuaſos eſſe agnoſcerent. Nec dubitamus, frequenter eos repetiſſe, vel interrogantibus, & inquirentibus alijs, vel ſponte ſua, diſputaſſeque vſque ad plenam ſatiſfactionem audientium: & id vbicunque prædicarunt, hoc

Cap. 47. Viuæ vocis predicationem Apoſtolorũ multis nominibus ſcripturam eorundem excellere.

eſt

eſt inter omnes gentes omnibus linguis,& ingenijs.Hæc verò omnia impoſſibile eſt ſcripta fuiſſe, nec certè mundus capere poſſet eos,qui ſcribendi eſſent,libros(vt inquit Ioannes Euangeliſta),de Chriſti myſterijs. nunc autem de Apoſtolorũ prædicatione illud conſtat,omnes affluentiſſimè,& latiſſimè prædicaſſe,pauciores eorum ſcripſiſſe,certè tantùm quinque, aut ſex, & hi vna ferè tantùm lingua Græca ſcilicet. Solus enim Matthæus Hebraicè ab antiquis omnibus creditur Euangelium ſcripſiſſe. Et ij ipſi, qui ſcripſerunt, quantò plura ſunt credendi per totam vitam tam continuo labore docuiſſe, quàm ſcripſerint? Scripſit Lucas nonnulla eorum, quæ Petrus locutus eſt in die Pentecoſtes, ſed vt intelligeremus multò fuiſſe abſque comparatione plura, addidit, alijs etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortabatur eos. nec enim *Actuũ 20.* vnius horulæ ſpacium, ſed totius diei mora vix credenda eſt ſuffeciſſe flumini illi rapidiſſimo, & indeficientiſſimo, quod ex ore illius profluebat,multò verò minus cuncta,quę per omnes illos dies ibi aut in vicinis ciuitatibus docuit,ſcribi ab aliquo potuiſſe credendum eſt.Iam de Paulo, cuius prædicatio repleuit orbem, quique cùm ad frangendum panem veniſſet Troade,cœpiſſetque diſputare,& diſſerere cũ aſtantibus pro- *Act.20.* fecturus in craſtinum protraxit ſermonem vſque ad mediam noctem.vt hinc liceat conijcere,quantò latiùs diſputabat diebus illis ſeptem,quos ibidem ante egerat, aut denique omnibus illis,quibus non in procinctu itineris conſtitutus, ſed per otium huic ſoli negotio prædicandi ſe intenderet. vt Epheſi *Act.19.* cùm per tres menſes loqueretur cum fiducia ſuadens,& diſputans de regno Dei in ſynagoga: vel poſtea cùm per biennium ſegregatis diſcipulis quotidie in ſchola cuiuſdam tyranni diſputabat:ita vt omnes,qui in Aſia [illegible] audirent verbum Domini,Iudęi,& Gentiles.Huius igitur tam immenſam verborũ, & doctrinæ ſyluam, quis vnquam cogitauit ſcribi potuiſſe? Itaque ſi hæc rectè penſentur, apertè agnoſcimus, quæ ſcripta ſunt, breuiſſimum quoddam compendium, & vix monitorium aliquod eorum,quæ dicebantur,fuiſſe, idque circa ea ipſa,quæ ſcripta ſunt:vt omittamus nunc, quod eſt poſteà la-

tiùs probandum de his, quæ omnino ſcripta non ſunt. quis non apertè videt, quòd vox illa viua, quæ cum his, qui coram ſunt, agit, eorumq; vultus, & animos monet, & loquenti quodammodo oſtendit, ſe accommodet illorum captui, atque diſpoſitioni: & ſi qualis exigitur doctor fuerit, non ceſſat, non quieſcit, quouſq; auditorem plene inſtruxerit in his enim ſiqua ambiguitas accidit, aut obſcuritas mox tollitur: cum vel interroganti reſpondetur diſcipulo, vel diſputationis contextu aperitur, quod prius obſcurius dictum eſt. Itaque hæc vocis viuæ doctrina dum ſeipſam exponere, & ad interrogata reſpondere ſolet, quid aliud agit, ſi à prudenti doctore tractetur, quàm vt ſeipſam defendat, nec permittat ſe in alium ſenſum trahi, aut quauis alia ratione lædi: ſcilicet tanquam res viua: quæ omnia non dubitare licet Apoſtolos pleniſſimè fecisſe. Horum autem vix aliquid habet ſcriptura, & quidem noſtra illa vtriuſque inſtrumenti ſcriptura, quæ Spiritus ſancti opus eſt, per animum ſcribentium ſe explicantis, vndique excedit omnem humanam ſcripturam. Verùm quòd attinet ad abundantiam, & perſpicuitatem, ſatis oſtenſum eſt, quanto ſit minor prædicatione viua. Non enim dubium eſſe poteſt, populos, atque diſcipulos ab Apóſtolis edoctos ſic plane fuiſſe: vt omnium rerum, quas docebant, & ad ſalutem neceſſariæ erant, abſque vlla ambiguitate, aut diuerſorum ſenſuum multitudine plenam cognitionem conſequerentur. Vt exempli gratia dicamus nunquid enìm de ſacramento Euchariſtiæ loquerentur Apoſtoli, nihil aliud dixerunt, quàm quod ſcribit Paulus, aut alij Euangeliſtæ: nunquid non apertè explicarunt an ſignum tantùm illud Chriſti, vel potius verum eius corpus eſſet. Denique & cætera, quæ ad integritatē fidei huius ſacramenti pertinent, non tradiderunt? Similiter cùm de filio, aut de Spiritu ſancto loquerentur, & denique de alijs omnibus myſterijs: ſic credendum eſt eos eſſe locutos, vt Eccleſia apertè, & diſertè ab eis intelligeret, præter omnem ambiguitatem

1. Cor. 14. quid credendum eſſet. Paulus inquit, in Eccleſia mallet ſe quinque verba loqui ſuo ſenſu, vt alios inſtruat, quàm decem millia verborum aliter. & credemus hunc ambiguè, & obſcurè docuiſſe

euiſſe, cùm fideles inſtrueret? Certè hoc nulla ratio permittit. Et tamen ſcriptura ipſa Pauli, quãtam diuerſitatem ſenſuum, quantam dubitationem contineat, res ipſa docet. Manet ſcriptura muta, nec reſpõdet, nec ſe explicat, ſed, quolibet in ſuam ſententiam illam trahente, non queritur, nec reſpondet, certè tanquam mortua ſcriptura. Hoc enim Spiritus ſanctus, qui in ea, quibus vult, loquitur, permiſit. quoniam ſcripturæ, & literis humanis proprium eſſet, vt ſcilicet trahantur in diuerſos ſenſus, nec amplius, vt ita dicam, loquantur, vt viua vox. Hæc itaque ſi conſideremus, videbimus manifeſtè, quàm profundo Dei conſilio factũ ſit, vt prædicatio viua Euangelij, & non ſcriptura aliqua origo & principiũ eſſet Eccleſiæ. vt ſcilicet priùs viua voce, annunciato Euangelio, & viua fide ſuſcepto, conſtaret inter omnes gentes, & linguas Eccleſiæ, fides Euangelij, & confeſſio eius: vbi præter omnem ambiguitatem, & obſcuritatem, abſque omni ſenſus diuerſitate fidei dogmata cognita erant, poſteà verò cùm ſcribi cœpit hæc prædicatio eis linguis, quibus Spiritus ſanctus voluit, & quæ potiores erant, alia Iudæis, alia Gentibus, de ſcripturis iudicatum eſt ab Eccleſia, à fidelibus ipſis, ex illa certiſſima, quæ ſemper aderat, prædicatione fidei Spiritu ſancto dirigente. Atque hac ratione verè, & non ſuperficietenus tantum, Eccleſiam nobis tradidiſſe ſcripturam, certiſſimum eſt. quod cùm confiteamur omnes nos, ſcilicet, & aduerſarij, nullus tamen veraciter hoc poteſt agnoſcere, niſi qui, hanc originem Eccleſiæ agnoſcit. Priùs enim quàm vlla ſcriptura noui Teſtamenti eſſet, Euangelij fides erat in cordibus, ad quam ſcripturæ ipſæ Apoſtolorum, & Euangeliſtarum exactè, & diligenter ad illam certiſſimam regulam examinatæ, receptæ ſunt ab ipſis viuentibus Apoſtolis, eorumque diſcipulis. & non ſolùm ab his, qui ſcripſerunt, & quæcunque tunc, aut deinceps ſcripta prodierunt, quæ ſcimus non fuiſſe pauca de hiſtoria hac Euangelica, non ea fide, quæ oportebat, reiecta ſunt: etiam ſi nomine probatiſſimorum auctorum circumferrentur. vt Euangelium Thomæ, Andreæ, Nicodemi, & alia multa, de quibus primis illis temporibus, cùm recens eſſet memoria Apoſtolicæ prædica-

Cap. 48. Scriptura ſacra ab Eccleſia quo modo, & ratione ſuſcepta.

 tionis,

tionis, & conuerſationis eorum, quorum nomini editi libri tribuebantur, facilè potuerunt haberi certiſſima teſtimonia. Hac igitur ratione omnes, quæ in auctoritate ſunt ſcripturæ, agnitæ ſunt ab Apoſtolis, & primis Eccleſiæ doctoribus, eodem Spiritu ſancto, quo ſcriptę erant, in eis agente, & fide certiſſima commendatæ poſteritati, tanquam à Spiritu ſancto editæ, quæ omnia videmus apertè ab illa prima prædicatione habere. Vnde Auguſtinus intrepidè, & veraciſſimè dixit: Ego vero Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ commoueret auctoritas. Et alibi hanc originem apertiùs explicans, diſtincta eſt (ait) à poſteriorum libris excellentia canonicæ auctoritatis veteris, & noui Teſtamenti, quæ Apoſtolorum confirmata temporibus, per ſucceſſiones Epiſcoporum, & propagationes Eccleſiarum, tanquam in ſede quadam ſublimiter conſtituta eſt: cui ſeruiat omnis fidelis, & pius intellectus. nec tamen propterea credimus eſſe auctoritatem aliquam ſcriptura ſacra maiorem: aut Eccleſiam, tanquam ſuperiorem ſcriptura, illam nobis dediſſe aſſerimus, quod calumniantur aduerſarij: ſed hoc tantùm agnoſcimus, prædicationem viuam præceſſiſſe ſcripturam, ædificaſſe Eccleſiã, ex qua poſtea probatæ ſunt ſcripturæ. Nulla ergo ratione minoris auctoritatis ipſa prædicatione: ſed hæc ambo, prædicatio Apoſtolorum, & ſcriptura canonica Spiritus ſancti reuelatio ſunt: & de quālibet earum veriſſimum eſt illud Pauli: Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizauerit, præterquā quod euangelizatum eſt vobis, anathema ſit. Quia tamen prædicatio prior tempore fuit, meritò idem Apoſtolus alibi præſcribit contra non credentes reſurrectionem vniuerſalem, ex hac auctoritate primæ prædicationis, & fidei: ſiue inquiens ego, ſiue illi (alios Apoſtolos referẽs) ſic prædicamus & ſic crediditis. Et quia apertior, & communior omnibus, quia omnium linguis: & copioſior, vt probatum eſt, rectiſſime etiam ex eadem interpretatio ſumenda eſt ſcripturæ. vt enim apertè dicamus, loca ſcripturæ, quibus Arrius filium minorem patre probabat vnumque eſſe non natura, ſed conſenſu voluntatis, non alia ratione à patribus explicata ſunt, niſi ex hac prima prædicatione Apoſtolorum,

Lib. cont. epiſt. funda menti cap. 5.

Lib. 11. contra Fauſt. cap. 5.

Cap. 49. Ex prædicatione Apoſtolorum ſenſum ſcripturæ eſſe ſumendum.

Ad Gal. 1.

1. Cor. 15.

lorum, & fide certiſſima, quæ in cordibus, & ore omnium fidelium ſemper perſeueraret, de vera diuinitate filij Dei. Hæc fuit vera expoſitio huius loci, Pater maior me: & illius, Vt ſint vnum, ſicut & nos, vnum ſumus. ab hac prædicatione ſemper à patribus omnibus aduerſus hæreticos quæſita ſunt teſtimonia: vt totius Eccleſiæ hiſtoria manifeſtè oſtendit. Audi quid Irenæus Polycarpi, qui Ioannem Euangeliſtam audierat, vt ipſe teſtatur, diſcipulus, apud Euſebiū dicat aduerſus Florinum hæreticum. Hæc dogmata, quæ aſſeris, non ſunt ſanæ ſententiæ, hæc dogmata non ſunt conſona eccleſiaſticæ fidei, hæc dogmata, ſāncti illi presbyteri, qui ante nos fuerunt, nunquam protulêre, qui & Apoſtolos viderunt. Audi rurſus, quid apud Theodoretum, Alexāder ille Alexandrinus epiſcopus, ſub quo Arrius ortus, & ab eodem damnatus eſt, ſcribat de eius damnatione ad Conſtantinopolitanum Epiſcopum. Nos, ait, ita credimus, ſicut Apoſtolicæ placuit Eccleſiæ, hæc docemus, hæc etiam prædicamus, quæ ſunt Apoſtolicæ Eccleſiæ dogmata. Non eſt opus plura nunc referre, illud certiſſimū eſt, hāc fuiſſe rationem reijciendarum omnium hæreſium. aduerſarij etiam ipſi nobiſcum pariter confitentur, quod negare non poſſunt, ad Eccleſiam pertinere, vt interpretetur obſcurum ſenſum ſcripturæ: ſed cùm ad rem venitur, tergiuerſantur planè, dum ex ſcriptura tantùm interpretandam eſſe ſcripturam clamant. Sed quia de his poſteà latiùs agendum eſt, nunc tantùm ſufficiat interrogaſſe eos, cur non ex prædicatione ipſa Apoſtolorum licebit interpretari ſcripturam: cùm conſtet illam priorem fuiſſe, & certiorem, quę ſcilicet abſque ambiguitate, & varietate ſenſuum docuit fidem? quid poſſunt reſpondere, niſi manifeſtiſſima hæc negauerint? ſed conabuntur fortè hanc Apoſtolicam prædicationem incertam nobis reddere, & obſcuram, quaſi ſit antiquitate obliterata, ſed hoc, quàm ſit alienum à veritate, ne quem fortè decipiat, ex eiſdem principijs probandum eſt. Cùm enim oſtenſum ſit, hanc prædicationem fidei iniunctam fuiſſe Apoſtolis, ita vt ſicut Paulus inquit, vę illis eſſet, ſi nō euangelizarentur: & in ipſis, ætteris eorum ſucceſſoribus: de quo ſolicitè eos admonitos fuiſſe

Eccleſ. Hiſt. lib. 5. cap. 20.

Lib. 1. Hiſt. tripart. cap. 14.

Cap. 50. Prædicationem Apoſtolorum in Eccleſia nunquam obliuioni tradi poſſe.

2.ad Tim.4 ab ipſis Apoſtolis nō eſt dubium: ſicut Paulus Timotheo ſuo ſub conteſtatione Diuini iudicij, Prædica inquit, verbum, in-
1.ad Tim.4 ſta oportunè importunè. Et rurſus. Attende tibi, & doctrinæ, inſta in illis. & Tito: Loquere quæ decent ſanam doctrinā. Et
Ad Tit.2. iterum: Hæc loquere, & exhortare, ſic & ipſum, & cæteros omnes Apoſtolos verbis etiam feciſſe, cùm tam ſolicitè mitterent diſcipulos ad prædicandum, dubitari non debet. Cùm itaque hoc ſit præceptum Eccleſiæ, non fieri potuit, vt illa hoc prætermiſerit: quod ſi feciſſet neceſſe erat eam à vera Chriſti obedientia cecidiſſe, & præualuiſſe portas inferi aduerſus illam, at Chriſtus promittit illi perpetuam ſtabilitatem: nunquam ergo in ea hæc Apoſtolica prædicatio ceſſauit: nunquam defuere, qui ea, quæ Apoſtoli prædicarunt, crederent, memoria tenerent, & docerent ſubditos: & vbicunque opus erat confiterentur. non potuerunt hæc obliuioni tradi, niſi ſimul Eccleſia corruiſſet, & deeſſet illi promiſſio Chriſti. Superiùs audiuimus Eſaiam, imò Deum per ipſum dicentem, verba mea, quæ poſui in ore tuo non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis tui vſque in ſempiternum. Quis igitur dubitare poteſt in vera Eccleſia, nunquam non fuiſſe hanc vocem Apoſtolicæ prædicationis præſentem, & viuam in ore, auribus, & cordibus fidelium. quomodo igitur obliuioni tradi potuit? Quod ſi non potuit, ſed ſemper perſpicua fuit, & manifeſta, habemus ſignum non ambiguum, nō fallax veræ Eccleſiæ, quod ſemper in ea permaneat. Hæc eſt certè lucerna illa ſupra candelabrum poſita, Apoſtolica prædicatio, omniumque fidelium conſenſus in illam. Nam quod aduerſarij prædicationem ſynceram Euangelij iuxta ſcripturam, ſcilicet ſacram, vt illi dicunt, ſignum Eccleſiæ ponunt, atque ita ſolam ſcripturam ſacram regulam eſſe, & lumen Eccleſiæ, & nihil præter eam: meritò diximus in aſſertione noſtra catholica ſubdolū, & falſum eſſe, quod latius poſteà oſtendemus, quoniam Brentius hoc calumniatur. Nunc verò ex proximis ſatis oſtenditur, primò quod, vt diximus, Apoſtolica prædicatio ante ſcripturam eſt: & ea manifeſtior, & in Eccleſia ſemper cognita: deinde, quia cùm conſtet ſcripturam

ambi-

ambiguam eſſe, & incertam: & ſicut olim ab Arrio in ſuum ſenſum detorquebatur contra catholicos: & è conuerſo ab illis retorquebatur in Arrium: Ita nunc ab aduerſarijs contra nos:& à nobis contra eos:In qua controuerſia fatentur illi iudicium eſſe apud Eccleſiam:nónne manifeſtum fit,eos circuitu quodam deludere iudicium omne, dum de ſcripturæ ſenſu agitur, veram Eccleſiam iudicem admittunt, vbi verò de vera Eccleſia quæſtio eſt, ad ſcripturam redeunt: dicentes illam eſſe veram Eccleſiam,quæ ſolam agnoſcit ſcripturam,& eam docet. Prius igitur agnoſcenda ſcriptura eſt, veruſque eius ſenſus,quàm Eccleſia,quomodo ergo ab Eccleſia exponetur ſcriptura?ſed de hoc pluribus poſteà. quod ideo diximus, vt ex hoc, tanquam ex contrario appareat nos certiſſimum ſignum dediſſe agnoſcendi Eccleſiam,prædicationem Apoſtolicam,quam oſtendimus nunquam deeſſe potuiſſe. Ex quo etiam & illud oſtenditur, falſum eſſe, & pernicioſum, quod quidam aduerſariorum fallaci ſpiritu acti aiunt, Eccleſiam quidem omnino deficere,& perire nō poſſe,nec fidem catholicam poſſe in ea verè abſcondi,atque latere, Sicut, inquiunt, tempore Heliæ,cùm ille ſe ſolum reſiduum putaret: relictus, inquit,ego ſolus ſum: & tamen abſconditi erant ſeptem milia virorum, qui non curuauerũt genua ante Baal, ſic,aiunt,nonnunquam per plura ſecula Eccleſiam abſconditam,& occultã manere,& manſiſſe totis trecentis,& quadringentis annis: atque in ea veritatem occultam apud quoſdam tunc perſeueraſſe,quam nunc,ſi Dijs placet, Lutherus, & ſui educunt è tenebris, noui ſcilicet ſuſcitatores Apoſtolicæ prædicationis. Quod igitur ſepulta,& abſcondita fuerit Eccleſia,malitię hominum tribuendum. cæterùm promiſſionem Chriſti ideo aſſerunt conſtare,quoniam ſeruat ille,quos vult, & vbi vult, ſicut Heliam in deſerto ſeruauit: & centũ illos prophetas, quos Abdias abſcondidit, & pauit,ſub impijſſimo rege Achab. ſed hoc etiam manifeſtiſſimę conuincitur falſitatis, ex ipſis Chriſti promiſſionibus. Nam qui promiſit Eccleſiæ, quòd portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, idem etiam dixit: non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, nec accendunt

Cap.51: Apoſtolicã doctrinam nunquã abſcōdi potuiſſe in Eccleſia: nec ipſam Eccleſiã vnquam latuiſſe.

Caluinus in præfatione Inſtit.

3.*Reg*.19.

3.*Reg*.18.

lucernam,& ponũt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus,qui in domo ſunt.quod ſiue de Eccleſia,ſiue de prædicatione Apoſtolorum, aut cértè de vtroque accipias,apertè oſtendit neutrum eorum latere poſſe: niſi his fortè,quorũ Deus huius ſeculi mentes excæcauit, quod vt apertiùs fiat,ab his,qui hæc dicunt, rogamus: ſi Eccleſia, veraque fides latuit his trecẽtis annis vt dicunt,& inuecta ſunt in Chriſtianum populũ,multa Apoſtolicæ doctrinæ contraria: quomodo id fieri potuit?an quia obliti ſunt omnes prædicationis Apoſtolicę,& doctrinæ,atque hac ratione receperunt aliena, & contraria:ſiue id ſubito,ſiue paulatim,ſiue in multis, ſiue in vna vel minima re(vt apertè dicamus)alienũ aliquid, aut contrarium Apoſtolicæ doctrinæ crediderũt fideles omnes? quòd ſi hoc damus, defecit iam tota Eccleſia & Apoſtolorum prædicatio,omnibus ſcilicet contrarium credentibus, & non abſcondita tãtùm fuit,an fortè aliter fieri potuit?quibuſdam ſcilicet,non omnibus falſa docentibus & credentibus,cùm interim,qui veram fidem tenebant,tacerent,ſed hac ratione defecerunt verba illa poſita in ore Eccleſiæ, contra apertiſſimum vaticinium Eſaiæ, nec lucerna illa illuſtrauit domum contra Chriſti promiſſionem. Certè ſi quàm plurimis falſa docentibus, omnes, qui vera nouerunt, tacebant, illud præceptum Chriſti:prædicate ſuper tecta:Et: Qui me erubuerit, & meos ſermones, &c.omiſſum eſt in Eccleſia.& tunc non ſolùm defecerunt falſi illi doctores, aut prædicatores, ſed & reliqui omnes,qui,cùm veritatem fidei noſſent, eam confiteri noluerũt. Ore enim inquit Paulus confeſſio fit ad ſalutem. Perit igitur omnino Eccleſia, ſi aliquando vlla præualuit doctrina Apoſtolicæ prędicationi contraria: ſi defuerunt, qui apertè, & palàm reſiſterent falſitati. Vides ergo vt neceſſe ſit, Apoſtolicæ prędicationis fidem ſemper in Eccleſia audiri,non minus quàm ipſam Eccleſiam, vſque in finem ſeculi permanere, ſi Chriſti promiſſa ſtare debeant.Nec certè tempore Achab, & Helię defuerũt in populo Iſraël ſaltẽ Hieroſolymis, qui vnius veri Dei cultum contra idololatriam prædicarent: & reiectis vitulis, Hieroboam, & cęteris ſimulacris ad vnum verum Dei templum

templum confluxerűt. ita vt ſemper audiretur hæc vera fides, & expectaretur aduentus Meſſiæ,in quibus præcipuè tum Eccleſia congregata erat.Sic igitur nunc nunquam deerit publica,& manifeſtiſſima atteſtatio Apoſtolicæ doctrinæ, ex qua apertè contradicatur alienæ. Ex his, ſi attentè conſiderentur, duo colligũtur ſigna huic negotio agnoſcendi ſcilicet veram Eccleſiam,veramque Apoſtolicam prędicationem,& his oppoſitam,falſam videlicet Eccleſiam, & doctrinam plurimũ accommoda.quibus quantum poſſumus capere,maximè conſulitur tranquillitati piorum, & reuincitur proteruientium contentio. Alterum,quo agnoſcatur,quale ſit dogma, de quo agitur,alienum ſcilicet, vel conſonum doctrinæ Apoſtolicæ: alterum,quo diſcernatur vera Eccleſia à falſa. Primùm igitur ſic oſtenditur ex prædictis, dogma illud, aut ritus, cui,cùm primùm cœptum eſt prædicari,aut audiri in Eccleſia, contradixerunt hi, qui in vnione Eccleſiæ ſtabant,atque nouum illud dixere, & contrarium fidei illi, quæ perpetua ſucceſſione præcedentium omnium cordibus fidelium inhærebat,habendum eſt proculdubiò vt ſuſpectum, & non admittendum, quouſque id explicatum ſit conſenſu aut omnium, aut certè plurium doctorum,& Eccleſiarum permanentium in vnione, & conſenſu Apoſtolicæ illius doctrinæ.Nec fieri poteſt, vt in hac diſcernenda controuerſia deſint teſtimonia certa Apoſtolicæ prædicationis,& fidei, ſemper in cordibus fidelium ſeruatæ, nec aliquid poterit vnquam contrarium huic certiſſimæ veritati introduci in Eccleſia, cui non palàm, & apertè contradicatur: deficeret enim alioquin Eccleſia: Ex quo ſtatim fit,vt illud dogma, ſeu ritus, contra quem cùm primùm auditus eſt, nullus fidelium de nouitate aliena, & contraria Apoſtolicæ doctrinæ pręſcripſit, ſed ab omnibus ſuſceptum eſt, non poſſe contrarium eſſe veræ fidei,& Apoſtolicæ prædicationi. Vt itaque experientia fiat notum hoc, & experientia continua, notum eſt ex antiquis hiſtorijs, quod ante Arrium in pace agebant fideles omnes in confeſſione trinitatis: ſed cùm ille primùm filium creaturam cœpiſſet dicere,reclamarunt Eccleſiarum antiſtites,dicentes, hoc alienum, & con-

Cap.52.

Falſitatem cuiuſcunq; dogmatis, vel ritus Eccleſiaſtici ex nouitate certiſſimè oſtendi.

trarium Apoſtolicæ prædicationi & fidei illi, quam à maioribus acceperant, atque hac ratione illud publicè condemnarunt, & reiecerunt: nec fieri potuit, vt, non dicam centum annis, ſed vel minimo ſpacio hoc dogma ſuſtineretur in Eccleſia. Idem ſimiliter contra Macedonium Spiritus ſancti diuinitatem negantem ſcimus factum: atque contra Neſtorium Eutychetem & reliquos in myſteriū incarnationis errantes. Denique aduerſus omnes hęreticos. vt manifeſtè proditum eſt hiſtorijs. Nam vt propiùs accedamus, conſtat ante octingentos annos, cùm Berengarius Andegauenſis Archidiaconus in Sacramento altaris non veraciter, ſed tanquam in ſigno tantùm, eſſe Chriſtum aſſereret, mox tanquam rem nouam, & alienam antiſtites Eccleſiarum ſeſe oppoſuerunt, illud reiecere, quouſque tandem pluribus etiam conſilijs damnatū eſt, non aliunde certè, quàm ex illo conſenſu. Sic igitur reijciuntur falſa dogmata, ſic probantur vera, qui enim erroris aliquid arguit, oſtendat principium, & originem eius poſt Apoſtolos: & qualiter ei ab omnibus contradictum fuit. Nec enim potuit aliquid contrarium veritati ingredi tam ſenſim, & tacitè, vt dormitaret fides illa, & memoria prędicationis Apoſtolicæ, quam Chriſtus promittit nec defuturam vnquam nec obſcurandá. Cùm enim hæreſis vt inquit Cyprianus, & ſchiſmata poſtmodum nata ſint (poſt fidem ſcilicet prædicatam ab Apoſtolis) dum conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt: non poteſt fieri, vt ad primum illorum ortum Chriſtianæ fidei ſimplicitas non turbetur, & vocem illam alienorum oues Chriſti non fugiant, vel ſaltem, vt in hac Eccleſia, non contradicatur ei, & legitimè condemnetur: ſi id ad tranquillitatem, & ſalutem Chriſtiani populi opus fuerit. Hæc eſt igitur certiſſima cognitio diſcernendi vera dogmata à falſis, ſed de his poſteà latiùs, quæ nunc ſolùm propter veram agnoſcendam Eccleſiam, ex Apoſtolorum prædicatione dicta ſunt. Et hoc ſit iam ſecundum illud, quod inferri diximus, vt cùm quę ſit vera Eccleſia dubitatur, cogitemus attentè, illam eſſe vbi nullum dogma, nullus ritus receptus eſt, qui teſtimonio fide digno redargutus eſt, de nouitate aliena, & contraria fidei Eccleſiarum omnium, quam con-

Lib. de ſimpli. Prælat.

Cap. 53. Eccleſiā ex nouitate dogmatum, vel rituum conuinci.

conſtat ab Apoſtolis prædicatam, ſeruatam fuiſſe in cordibus fidelium. ita videlicet quòd vbi aliquid circa hæc inuenitur, cui mox in ſuo ortu contradictum ab his, qui in conſenſu illo Apoſtolicę prædicationis, & vnione omnium Eccleſiarum permanent, fuit: ibi in illa congregatione, non eſt vera Eccleſia. cuius rei non poteſt fieri vt deſint teſtimonia ſufficientia in alijs Eccleſijs. Itaque hoc aſtruimus: ſi oblatio ſacrificij altaris, oratio pro defunctis, inuocationes ſanctorum, vota monaſtica contra Apoſtolicam prędicationem fuiſſent: non dico trecentis annis, ſed nec vno quidem recipi potuiſſent in Eccleſia, quoniam eis mox contradiceretur, & teſtimonio publico Eccleſiarum adhærentium Apoſtolicæ doctrinę reijcerentur, quod cùm factum non ſit, etiam concedentibus aduerſarijs, inferimus Eccleſiam noſtram, quæ hæc omnia obſeruat, illam eſſe, quæ Apoſtolicæ doctrinæ conſonat, nec vnquam ab illa diſceſſit, atque idem dicimus de cæteris omnibus, quæ ab aduerſarijs impugnantur: ſi aliquod oſtenderint nos habere dogma, vel ritum, cui, mox vt ortum fuit, contradictum eſt, & reiectum teſtimonio Eccleſiarum conſpirantium cum Apoſtolica prædicatione, fatebimur noſtram non eſſe veram Eccleſiam, at verò nos apertè oſtendimus eorum dogmatibus ſemper contradictum fuiſſe in Eccleſia, ex quo audiri cœperunt: & verarum Eccleſiarum teſtimonijs ea eſſe reiecta, nunquam negatio purgatorij, & oblationis ſacrificij altaris, inuocationis ſanctorum, chriſmatis, & reliquorum huiuſmodi audita fuit, quin ei contradiceretur. Damus originem, & ortum aduerſorũ dogmatũ poſt Apoſtolos, & legitimam contradictionem eis factam, & damnationem, ideoque merito eos ab Eccleſia vera alienos oſtendimus. Si quis verò inquirat, quibus teſtimonijs in reijciendis, & manifeſtãdis nouis doctrinis vtendum ſit, ex ſupradictis facilè reſpondetur, Eccleſiarum omnium ab Apoſtolis ipſis incipientium, & per ſucceſſiones vſque ad nos primis illis adhęrentium, quod verum eſſe maximè oſtenditur in teſtimonijs doctorum, & patrum illorum, quos certiſſimè reipſa conſtat, in Apoſtolicæ prædicationis veritate, & vnitate permanſiſſe. atque diuerſas Eccleſias, diuerſiſque

Cap. 54. Qui decedũt ab Apoſtolica prædicatione, et noua ſequantur reipſa ſemper cuidens eſſe in Eccleſia.

ſiſque temporibus,ſed eadem, & conſona voce docuiſſe.Neceſſe enim fuit,vt fides vna eſſet ipſorum,& populorum,quos ipſi docebant. ſed quanquam hoc ita ſit, tamen ſic aperta eſt hæc perpetuò ab Apoſtolis prædicata doctrina animis omniũ inſcripta,atque vnio Eccleſiarum omniũ in ea, vt re ipſa oſtendatur,nec opus ſit alijs teſtimonijs. Manifeſtant enim hiſtoriæ antiquarum Eccleſiarum ſemper cognitos fuiſſe populos, & Eccleſias, quæ ſe ſeparabant, & apertè diſcretos ab his, qui permanebant in priori vnitate, qua ratione etiam nunc manifeſtiſſimum eſt: adeò vt quicquid ad hoc probandum adducitur,minus certum,& minus apertum videatur,quàm hoc ipſum,quod probare conamur.oſtendant nobis aduerſarij vbi, & quando nos ſeparauimus, neque enim vnquam in Eccleſia Chriſtus permiſit defectionem hanc, & ſeparationem multorum ab Apoſtolica doctrina, occultè fieri, & tacentibus his, qui in vnione permanent, certè nihil oſtendunt horum in vlla hiſtoria fide digna.at nos & in hiſtoria, & in eorum præſentibus geſtis,reipſa oſtendimus,quòd ſe ſeparent,& diſſenſiones faciant ab ea pace,& quiete fidei,& cultus, in qua non trecentis annis, quod ipſi fatentur, & eſſet ſatis ad eos non audiendos, ſed octingentis, & mille trecentis perſeuerarunt Eccleſiæ omnes, quæ Chriſti fidem ſequuntur, ita vt ſi qua ab his diſceſſerit,ſtatim fuerit nota diſceſſionis iniuſta.hæc ita aperta ſunt, vt nulla opus ſit ampliori probatione, ſed oratione tantùm humili ad Deum,quam nos toto animo effundemus, cum Eccleſia catholica, vt Deus, ac Dominus noſter eruat omnes,quos vnda baptiſmatis dignatus eſt abluere,ab erroribus vniuerſis, & ad ſanctam matrem Eccleſiam catholicam, atque Apoſtolicam reuocare dignetur.

Cap.55. Teſtimonijs Origenis oſtenditur, Apoſtolica prædicatio manifeſta ſemper eſſe in Eccleſia.

Poterant de hac re ſufficere, quę dicta ſunt:verùm ne noſtro ſenſu, ſed Eccleſiæ ipſius,quam aſſerimus, ea nos dixiſſe conſtet, adducenda ſunt vel nonnulla antiquorum patrum teſtimonia,quibus hęc eos,& Eccleſiam manifeſtè ſenſiſſe oſtendamus:quanquam ex parte id inter ea,quæ diximus confirmáda,fecerimus,ſed quia plurimùm hoc intereſt, apertiora nunc audiamus. Origines ille vetuſtiſſimus quàm manifeſtiſſimè hæc docet,& locos ipſos

ſos ſcripturæ, quos adduximus in hunc ſenſum interpretatur. in Matthæum quidem locum iſtum: Si dixerint vobis: Ecce hic eſt Chriſtus,ecce illic.ſic enarrat: Dicet enim qui ſeducere voluerit nos, & defendere contrarium veritati: Ecce hic eſt Chriſtus,demonſtrans verbi gratia hunc Euangelij locum,alterius autem erroris auctor dicet·Ecce hic eſt Chriſtus, offerens ad exemplum alterum textū,qui videtur defendere mendacium illius verbi, quod propoſuit.& ſic ex lege, & prophetis,& ex Apoſtolis profert vnuſquiſque, quæ videntur defendere mendacium illud, vtpote veritatem .multa dicit deinde diuerſimodè enarrans hæc verba, ſed omnia in hunc ſenſum, vt oſtendat, hæreticos nonnunquam ex abditis locis ſcripturæ,nonnunquam ex manifeſtis ſua confirmare,& tandem poſt omnia in fine ita inquit, quodcunque profeſſi fuerint ex ſcripturis,& de myſterijs,quę ſunt in eis ad demonſtrationem,nolite credere,quæ dicunt. Veritas enim ſimilis eſt fulguri egredienti ab oriente,& apparenti vſque ad occidentem,qualis eſt veritas Eccleſiæ Dei. Ab ea enim ſola ſonus in omnem terram exiuit,& in fines orbis terræ verba eorum: & velociter currit ſola virtus Dei. Hæc Orig. in illa loca, Vides igitur quò confugiat in dubio ſenſu,& dogmate fidei,nempe ad Eccleſiam manifeſtam, nempe ad ſonum prædicationis Apoſtolicæ, quem non dubitat percurriſſe omnem terram. Eodem etiam ſenſu, & verba illa eiuſdem Euangeliſtæ exponens, vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt etiam electi. Ita inquit,exaggerationis ſermo eſt,& oſtendere vult, quoniam frequenter valde perſuaſorij ſunt ſermones hęreticorū, & commouere potētes etiam eos,qui ſapienter audiunt Et poſt pauca quædam: propterea, inquit, non debemus attendere eis, qui dicunt: Ecce hic eſt Chriſtus:non autem oſtendunt eum in Eccleſia,quæ plena eſt fulgore,ab oriente vſque occidentem, quæ eſt plena lumine vero,quæ columna eſt,& firmamentum veritatis, in qua tota totus eſt aduentus Filij hominis dicentis omnibus vbicunque ſint: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi:& vbicunque fuerit,quod eſt ſecundum diſpenſationem paſſionis, cadauer eius,qui ideo cecidit,vt eri

Homelia 29

Homelia 30.

gat

Cap.55. gat eos, qui ceciderunt, illuc congregabuntur non qualeſcun
Idem oſten- que, ſed aquilæ diſcipuli, de quibus Propheta etiam dicebat:
ditur Clemẽ Aſſument pennas, vt aquilæ. Hæc etiam nónne apertè confir-
tis, & Ire- mant in Eccleſia apertam eſſe, & manifeſtam lucem, qua fit
næi teſtimo ſcriptura exponenda? Clemens ille Petri diſcipulus, & ſucceſ-
nijs. ſor ſupériùs citatus eſt, intelligentiam ſcripturarum non à
Epiſt.5. proprio ſenſu, ſed ab eis, qui eam à maioribus acceperunt ſu-
mendam eſſe docens. Irenæum in aſſertione noſtra catholicæ
adduximus capite de Eccleſia, & de Concilijs, eſt ille locuple-
tiſſimus omnium horum teſtis, & quidem fide digniſſimus.
Citauimus etiam proximè quod apud Euſebium dicitur ad-
uerſus Florinum hæreticum, quibus hæc maximè confirman-
tur, ſed nũc etiam admonemus, vt priora capita tertij libri ad-
uerſus hæreſes Valentini attentè legantur, quæ maximè expli-
Cap.3. cant, quæ diximus. vbi ex multis pauca audi. Primò enim præ-
dicationem Apoſtolorum in toto mundo manifeſtam eſſe in
Eccleſia, & perſpicuam docens, & diſcipulorum, quos Apoſto-
li inſtituerunt facta mentione, ſic de illis inquit: Qui nihil tale
docuerunt, neque cognouerunt, quale ab his deliratur hære-
ticos notans, contra quos loquitur, & ſtatim Eccleſiæ Roma-
næ mentióne facta, de qua poſteà dicemus, ſucceſſione om-
nium vſque ad ſua tempora, in quibus vt ille inquit, epiſcopa-
tum ab Apoſtolis, duodecimo loco Eleutherius tenebat, com-
memorans ſic ſtatim inquit, hac ordinatione, & ſucceſſione ea,
quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia traditio, & veritatis præco-
natio peruenit vſq; ad nos: & pleniſſima eſt hæc oſtenſio vna,
& eandem viuificatricem eſſe fidem, quæ in Eccleſia eſt ab
Apoſtolis vſque nunc conſeruata, & tradita in veritate, hæc
ſunt huius probatiſſimi patris verba. In quibus vides prædi-
cationis Apoſtolicæ auctoritatem primò omnium quærен-
dam, idque teſtimonio Eccleſiarum. Vnde & ſtatim Smurnen-
ſis Eccleſię, atque Polycarpi ab Apoſtolis ibi conſtituti epi-
ſcopi, & reliquarum Eccleſiarum Aſiæ, & Epheſinæ etiam à
Paulo fundatæ, & edoctæ plenius à Ioanne, teſtimonijs vtitur
ad confirmandam fidem: atque deinde Eccleſiarũ multarum
Cap.4. apud Barbaros, quæ ſine vllis, inquit, literis fidem ſuſceperunt,
& te-

& tenent mentione facta, ita tandem inquit, quæ per illam veterem Apoſtolorum traditionem, ne in conceptione quidem mentis admittunt, quodcũque portentiloquium eſt, atque deinde ortum,& progreſſum Valentini hęretici,& Cerdonis,Marcioniſque, & eorum, qui vocantur gnoſtici, à menandro Simonis diſcipulo referens,docet,ſub quibus Romanis epiſcopis inceperint,vel progreſſi ſint,tandem ait Omnes autem hi multò poſteriùs, mediantibus iam Eccleſiæ temporibus,inſurrexerunt in ſuam apoſtaſiam. Hæc quidem ille: In quibus obſerua, quàm veriſſimum ſit, quod diximus,ex Origine præcipuè, & nouitate excipiendum eſſe contra hæreſes. Tertullianus non eſt in hac re omittendus, totus ille liber de pręſcriptionibus aduerſus hęreticos nihil aliud cõtinet, quàm huius,quæ diximus,Apoſtolicæ pr̨edicationis, & fidei Eccleſiarum omnium teſtimonia manifeſtiſſima.quę ideo magis digna ſunt fide; quoniã ipſum auctorem errantem poſteà,& ad ſchiſma Montani deficientem maximè arguũt & conuincunt. Citauimus in aſſertione catholica nonnulla, quæ Brentius dicit me non intellexiſſe,& ſe explicaturũ promittit, quod cùm fecerit,agnoſcemus qualia ſint, quoniam verò omnia illius libri digna ſunt attentiſſima conſideratione,perſtringamus nõnulla huic propoſito conuenientia. Cùm igitur dixiſſet hæreticos ad ſcripturas prouocare, ſtatim ſic loquitur. Hunc igitur potiſſimum gradum obſtruimus:non admittendos eos ad vllam de ſcripturis diſputationem,quòd auctoritate Apoſtoli confirmamus. qui vt ille inquit, prohibet quæſtiones inire, nouis vocibus aures accommodare, & hæreticum poſt vnam correptionem vitare iubet adeò inquiens interdicit diſputationi,& poſt alia ita inquit.Ergo non ad ſcripturas prouocandum eſt,nec in his conſtituendũ certamen,in quibus aut nulla,aut incerta victoria eſt, aut parum certa. Nam etſi non ita euaderet collatio ſcripturarum, vt vtranque partem ſiſteret: ordo rerum deſiderabat illud prius proponi, quod nunc diſputandum eſt,quibus competit fides ipſa, cuius ſint ſcripturæ,à quo,& per quos,& quando, & quibus ſit tradita diſciplina,qua fiunt Chriſtiani,vbi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinę,

Cap.58. Idẽ teſtimonio Tertulliani probatur.

ſciplinę,& fidei Chriſtianę,illic & veritas ſcripturarũ,& expoſitionũ,& omniũ traditionũ Chriſtianorũ, vbi vide ſcripturæ expoſitionẽ ex fundata prius fide, & traditione ſumendã eſſe, & eodẽ loco ſtatim poſt ſupradicta docet, Apoſtolos à Chriſto electos miſſos fuiſſe ad prędicandum,& fundaſſe Eccleſias apud vnamquanque ciuitatem, à quibus inquit, [illegible] eius referam,traducem fidei,& ſemina doctrinæ cæteræ exinde Eccleſiæ mutuatę ſunt,& quotidie mutuantur, vt Eccleſiæ fiant.En igitur Apoſtolicam prædicationem originem Eccleſiarum eſſe. In eodem libro Origenes hæreticorum, contra quos præcipuè agebat,Marcionis ſcilicet,Valetini,& aliorum detegẽs errores,ſicut Irenęus præmittit Apoſtolorũ doctrinã, & de ea dicit dictum eſſe: Et ſi Angelus de cælo aliter euangelizauerit anathema ſit. & ſtatim ſic inquit, vbi tunc Marcion, Ponticus, Nauclerus, Stoicæ ſtudioſus, vbi tunc Valentinus, Platonicę ſectator.nam cõſtat illos, neque adeo olim fuiſſe, Antonini ferè principatu, & in catholicam primò penè doctrinam crediſſe, apud Eccleſiam Romanam, ſub epiſcopatu Eleutherí benedicti: donec ob inquietam eorum ſemper curioſitatem,qua fratres quoque vitiabant,ſemel,& iterum eiecti.& poſt multa,quæ de his hæreticis dicit,propoſita illa parabola,Euangelica de zizania ſuperſeminata,ſic inquit: ita ex ipſo ordine manifeſtatur id eſſe Dominicum,& verum, quod ſit prius traditum:id autem extraneum,& falſum,quod ſit poſterius immiſſum. atque deinde hæreſum aliarum, quarum Apoſtoli meminerunt,caſque damnarunt, recenſito longo cathalogo, ita inquit, eligant igitur ſibi tempora aliquæ hæreſes,quę,quando fuerint,dum nõ interſit, quæ quando, dum de veritate non ſint vtique,quæ ſub Apoſtolis non fuerunt, ſi
Lib.2.cap. 32. fuiſſent nominarentur:quæ verò ſub Apoſtolis fuerunt in ipſa nominatione damnantur,& tandem concludit. His defini-
Cap.59. tionibus inquiens,prouocatæ ſunt, & reuictę omnes hæreſes
Idem etiam auctoritate Auguſtini probatur. à nobis,quę referre nõ eſt opus.In his ſatis eſt oſtendiſſe, qualiter ex origine, & nouo principio hæreſes cognitæ & damnatæ fuerunt ſemper. Auguſtinus hæc frequentiſſimè aduerſus hæreticos repetit,maximè aduerſus Donatiſtas. Sed audi quædam

dam contra literas Petiliani:citatis illis verbis Pſalmi. In omnem terram exiuit ſonus eorum,&c. Hinc fit (ait) vt Eccleſia vera neminem lateat: vnde eſt illud, quod in Euangelio ipſe dicit:Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Et contra epiſtolam Permeniani: Nulla eſt igitur, ait, ſecuritas vnitatis,niſi ex promiſſis Dei Eccleſia declarata,quæ ſuper montem, vt dictum eſt, conſtituta,abſcondi non poteſt: Et ideo neceſſe eſt,vt omnibus partibus ſit nota. Et rurſum contra Creſconium Grammaticum, Eccleſia inquit, cunctis clara,atque perſpicua, quippe ciuitas, quæ abſcondi non poteſt ſuper montem cōſtituta, per quam dominatur Chriſtus à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terræ, tanquam ſemen Abraham multiplicatum, ſicut ſtellæ cæli, & ſicut arena maris, in quo benedicuntur omnes gentes. Hanc etiam Cyprianus ita commendat, vt eam dicat domum luce perfuſam, radios ſuos per orbem terrarum porrigere, ramos ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extēdere. Vides itaque Auguſt. Eccleſiam abſcondi non poſſe ex verbis Euangelij,quibus nos id probauimus,aſſerentem, & prędicationem Apoſtolicam verum eſſe lumen eius manifeſtiſſimè docentem.Et hæc quidem pręter illa,quę citata ſunt de librorum Canonicorum auctoritate,& de teſtimonio Eccleſiæ circa illos. Denique, & aduerſus Pelagianos antiquorū patrum multis teſtimonijs vtens tandem ait, Nimis longum eſſet omnia commemorare, quæ ſanctus Ambroſius aduerſus hāc hæreſim Pelagianorum tantò poſt exorituram non eis quidem reſpondens,ſed prædicans catholicam fidem, ſed nec illa commemorare potui, quę glorioſiſſimus in Domino Cyprianus poſuit, quibus demonſtratur quomodo ſit hæc, quam tenemus,fides vera,vereque Chriſtiana, atque catholica ſicut per ſcripturas ſanctas antiquitùs tradita, ſic à patribus noſtris, & vſque ad hoc tempus, quo iſti eam conuellere tentauere, retenta, atque ſeruata:& deinceps propicio Deo retinenda, atque ſeruanda. Et poſt pauca, ſicut autem vſque ad tempora noſtra ſeruata ea,quæ de his rebus antequam iſti ebullire cœpiſſent.Ambroſius cōſcripſit, oſtendunt & quòd eorum pro-

Lib.3.cap.5.

Lib.2.ca.36.

Lib.4. cont. duas epiſtol. Pela.ca.12.

phanas nouitates catholicæ aures, quæ vbique ſunt, horrue-runt: ſic deinceps eſſe ſeruanda, ſatis ſalubriter iſtorum partim damnatio, partim correctio declarauit. Et poſt pauca contra eorum calumnias Domino, inquit, miſerante, ſuamque Eccleſiam miſericorditer gubernante, ſic vigilauit catholica fides, vt non minus ſtultum, quàm impium dogma ſicut Manichæorum, ita etiã eorum non ſuſciperetur. Hæc illo loco Auguſtinus inter multa alia. In quibus vide manifeſtè, quo loco conſenſum patrum ponit, & qualiter ſentit in Eccleſia Chriſti gratia fieri ne nouitas aliqua prophana contraria Apoſtolicæ fidei ſuſcipiatur. ſed perſeueret ſemper in ea certiſſima illa, & prima traditio.

Cap. 59. Vincentij Lirinenſis auctoritate idem probatur.

Vincentius ille Gallus presbyter, & monachus Lirinenſis, & hic ante mille annos aduerſus prophanas omnium hæreſum nationes pauca ſcripſit, quæ nec integra habemus omnia, tamen modeſtè, eleganter, & maturo iudicio, veraque pietate ſcripta plurimum certè conducunt vitandis erroribus, & omnia ea, quæ diximus de Apoſtolorum prædicatione, de Eccleſia manifeſta, & nouitate ortus hęreſum omnium cõfirmant: cuius teſtimonijs vtemur poſteà: nunc ſatis ſit pauca eius perſtrinxiſſe. Sępe, inquit, magno ſtudio, & ſumma attentione, perquirens à quàmplurimis ſanctitate, & doctrina pręſtantibus viris, quonam modo poſſem certa quadam, & quaſi generali, ac regulari via catholicæ fidei veritatem ab hęreticæ prauitatis falſitate diſcernere, huiuſmodi ſemper reſponſum ab omnibus ferè retuli: quòd ſi ego, ſiue quis vellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere, laqueosq; vitare, & in fide ſana ſanus, atque integer permanere, duplici modo munire fidem ſuam, Domino adiuuante, deberet. Primò ſcilicet diuinæ legis auctoritate, tum deinde Eccleſiæ catholicæ traditione. Hæc primò loquitur: & deinde rationem inquirens, quare canon ſcripturarum, cùm perfectus ſit, non ad omnia ſatis, ſuperque ſufficiat, & quid opus ſit, vt ei Eccleſiæ intelligentiæ iungatur auctoritas, ſic reſpondet: quia videlicet ſcripturam ſacram, pro ipſa ſui altitudinẽ, non vno, eodemque ſenſu vniuerſi accipiunt. Et ſtatim exemplũ omnium hæreticorum ponens, idcirco, inquit, neceſſe eſt, vt propheti-

cæ

cæ, & Apoſtolicæ interpretationis linea ſecundum eccleſiaſtici & catholici ſenſus normam dirigatur. In ipſa itaque catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, vt id teneamus, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt: hoc eſt enim verè, propriéque catholicum, ſed hoc ita demum fiet, ſi ſequamur vniuerſitatem, antiquitatem, conſenſionem, ſequemur autem vniuerſitatem, ſi vnam hanc fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia: antiquitatem verò: ſi ab his ſenſibus nullatenus recedamus, quos ſanctos maiores, ac patres noſtros celebraſſe manifeſtũ eſt: conſenſionem quoque itidem, ſi eum ipſa vetuſtate omnium, vel certè penè omnium ſacerdotum, pariter & magiſtrorum definitiones, ſententiaſque ſequamur. Quid rogo ſalubrius, quid æquius, & moderatius dici poteſt, vel cogitari? vbi vides quid ſcripturæ, quid Eccleſiæ tribuendum ſit in expoſitione ſcripturæ, Et poſt nonnulla alia, mentione facta Ambroſij, & aliorum epiſcoporum, qui hæreſibus reſtiterunt, ſic, inquit, vniuerſum iam penè mundum ſæua repentinæ hæreſeos tempeſtate perculſum ad antiquam fidem à nouella perfidia, ad antiquam ſanitatem à nouitatis væſania, ad antiquam lucem à nouitatis cæcitate reuocarunt. ſed in hac diuina quadam confeſſorum virtute, illud eſt etiam nobis vel maximè conſiderandum: quòd tunc apud ipſam Eccleſiæ vetuſtatem, non partis alicuius, ſed vniuerſitatis ab his eſt ſuſcepta defenſio. Vbi vides hæreſes omnes nouitatis argui, Et quæ ſuperiùs diximus de ea, quæ ſemper in Eccleſia illis facta eſt, contradictione probari ab hoc pio, doctoque patre. quod poſt pauca ita confirmat. Siquidem mos iſte, inquit, ſemper in Eccleſia viguit, vt quo quiſque floreret religioſior, eo promptiùs nouellis adinuentionibus contrairet. exemplis talibus plena ſunt omnia, ſed ne longum fiat, vnum aliquod, & hoc ab Apoſtolica potiſſimùm ſede ſumemus: vt omnes luce clariùs videant beatorum Apoſtolorum beata ſucceſſio, quanta vi ſemper, quanto ſtudio, quanta contentione defenderit ſuſceptę ſemel religionis integritatem. Vide itaque quàm manifeſtè oſtendat, quod diximus, nunquam nouitates in Eccleſia introduci

potuiſſe, quin eis manifeſtè contradiceretur. Longum eſſet cætera omnia referre, quæ prudenter quidem, & ſalubriter eo loco proſequitur. Imponamus igitur finem huic primæ rationi, qua tanquam lumine quodam, & ſigno veram Eccleſiam agnoſcendam diximus, hoc eſt, conſpiratio, & conſenſus in publica doctrina fidei cum primitiua, & Apoſtolica Eccleſia, & omnibus toto terrarum orbe fidelibus, quod teſtimonio patrum, & doctorum, qui ab Apoſtolis ſuccedentes ſuis temporibus, & locis, quamuis diuerſis, eidem fidei teſtimonium perhibuerunt, oſtenditur: quam ſatis pro captu noſtro putamus explicatam, & confirmatam eſſe.

Cap. 60. Epiſcopos, & reliquos miniſtros neceſſarios eſſe in Eccleſia.

Secundum igitur illud ſignum, quo Eccleſiam etiam manifeſtari diximus, legitima ſcilicet, & continua ſucceſſio eſt breuiter explicandum, Et quidem illud certiſſimum eſt, Eccleſiam Chriſti ſine miniſtris, ſine paſtoribus, & verbi, Sacramentorumque diſpenſatoribus, non poſſe conſtare, ſine illis inquam, de quibus loquitur Paulus dicens: ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorũ eius, Et rurſus: Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti. (*1. Cor. 4.*) Hos enim neceſſarios eſſe omnium gentium conſenſus ſatis oſtendit. Apud quem vnquam populum, aut gentem templum fuit, aut cuiuſuis falſi Dei cultus ſine ſacerdotibus, alijſque miniſtris? confirmat veteris legis Diuina auctoritas, in qua tanta cura adhibita fuit ſacerdotum, & leuitarum conſtituendorum, & conſeruandorum. Ad hoc enim electio tribus Leuiticę: ad hoc tot leges, tot cæremoniæ, tot obſeruantiæ circa genus, & rationem vitæ, atque miniſteriorum templi conſcriptæ ſunt, quibus manifeſtum fit, primam curam Dei erga populum illum peculiarem, quem ſuo cultui reſeruauerat de ſacerdotibus fuiſſe: quod etiam Chriſtus dominus in Eccleſiæ ſuæ ædificatione curauit: elegit duodecim Apoſtolos, quibus poteſtatem ſpirituum immundorum tribuens, eos ad prædicãdum mittit: (*Luc. 6. & 9. Matth. 10.*) deſignat poſteà ſeptuaginta duos diſcipulos minori quidem gradu, ſed ad idem munus prædicationis, vtriſque dicit: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit: (*Lucæ 10.*) Apoſtolis ſpecialiùs: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis: (*Matth. 18.*)

& quę-

& quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Eiſdem rurſus, quorum remiſeritis, ait, peccata, remittuntur eis:& quorum retinueritis, retenta ſunt: hoc quidem poſt reſurrectionem:& tūc rurſus eos ad prædicandum mittit, & baptizandum. Et denique Petro ſpecialiter inquit, Si amas me, paſce oues meas, ſicut prius eidem promiſerat, tu es Petrus, inquiens,& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quis non intelligat ſine his non poſſe conſtare Eccleſiā, ſuper quos ædificatur. ſuperædificati, inquit Paulus, ſuper fundamenta Apoſtolorū, à quibus docetur,& regitur, Poſuit inquit idem, vos Spiritus ſanctus epiſcopos, regere Eccleſiam, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, à quibus paſcitur, atque deducitur. Paſcite, inquit Petrus, qui in vobis eſt, gregem Dei, prouidentes nō coactè, ſed ſpontaneè & ſecundum Deum: nec turpis lucri gratia, ſed voluntariè, neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Ecce ducatū, forma inquit facti gregis, de quo & Chriſtus inquit, cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur. quomodo ergo conſtabit Eccleſia,& concio populi ſine paſtore, cuius abſentiam ſolam docet Saluatorem eſſe perpetuam perditionem gregis? Lupus inquit rapit,& diſpergit oues, cùm prius dixiſſet, mercenarius fugit,& videt lupum venientem,&c. plena eſt Chriſti, & Apoſtolorum doctrina neceſſitate miniſtrorū verbi, & Sacramentorum, per quos & illa,& reliqua omnia, quæ Chriſtianis populis ad ſalutem æternam ſunt neceſſaria vice, & loco Dei adminiſtrantur. Colligit ferè omnia admirabili,& digna conſideratione doctrina Paulus, ſic ſcribens de Chriſto. Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ędificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum; in aſtutia ad circumuentionem erroris, veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus.

Ioan. 20. *Ioan. 21.* *Epheſ. 2.* *Actuū 20.* *1. Pet. 5.* *Ioan. 10.* *Epheſ. 4.* *Cap. 61. Ex teſtimonio, ad quid miniſtri ſint Eccleſiæ neceſſarij, oſtēditur.*

Quid apertiùs audiri, vel dici poteſt, opus eſt ait Paulus ad Eccleſiæ ædificationem, ad ſeruandam eam integram, & promouendam, paſtoribus, & doctoribus, cæteriſque functionibus à Chriſto diſtributis: opus inquam eſt primùm, vt paruuli ſpirituali ſenſu, non perpetuò in infantia illa permaneant, expoſiti omni tentationi, & periculo circumuētionis, falſæque doctrinæ: ſed aſſurgant ad exercitationem ſenſuum, diſcretionemq; boni, & mali. vt iam, inquit, nō ſimus paruuli: tum vt, qui adoleuerint, & exuta infantia cœperint, maturum ſenſum induere, proficiant quotidiana exercitatione, qua ad perfectam conſummationem contenditur, atque ideo in conſummatione ſanctorum, ait, datos diuerſos illos, de quibus loquitur, gradus. Et vt veritatem, inquit, facientes creſcamus in illo, qui eſt caput. Denique vt, qui profecerūt, alios adiuuent, & miniſtrēt eis, quibus & ipſi proficiant, in opus inquit miniſterij, vt his tandem gradibus perueniamus omnes ad metam, donec occurramus, inquit, omnès in virum perfectum, meritò enim inquit donec occurramus omnes in virum perfectum: nam

Hiere.31. poſteà nō docebit, inquit, propheta vltra vir proximū ſuum, & vir fratrem ſuum dicens: cognoſce Dominum, omnes enim cognoſcent me à minimo eorum vſque ad maximum ait Dominus. nunc autē doctrina, & inſtructione ſemper opus eſt

1. ad Tim.4. Paulo, & verbo, & exemplo ita docente. Inſta ait exhortationi, & doctrinæ. Quis non ex his intelligat, quod ſicut in corpore mutuis officijs egent membra, nec eſt vllum vel omnium minimum, quo non omnia reliqua egeant, nec poteſt ſicut

1. Corint. 12 Paulus teſtatur, oculus dicere manui, opera tua indigeo: nec iterum caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij, ſic etiam in Eccleſia cùm nullum membrum non neceſſarium ſit reliquis omnibus, multò verò magis paſtores, atque doctores, qui meritò in Eccleſia capitis, & oculorum officia tenent, ſiquidem gubernant, & dirigunt, ſicut ſine illis non aliter ſit Eccleſia,

Heb.13. quàm truncum, & ſine capite corpus. Obedite inquit Paulus præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, Ipſi enim peruigilant, tanquam rationem redditurı pro animabus veſtris, vt cum gaudio faciant non gementes, Hoc enim nō expedit vobis. Quod

ſi

ſi ita eſt, manifeſtè conſtat non tantùm miniſtros neceſſarios eſſe ad Eccleſiæ integritatem, ſed etiam ipſos à ſubditis agnoſcendos eſſe, & loco eius, cuius miniſtri ſunt, habendos, & ſuſcipiendos. Sicut enim ſuperiùs diximus, ipſe ait: Qui vos audit, me audit, qui vos recipit, me recipit. Quòd ſi hoc tam manifeſtum eſt, nónne apertè ſequitur, promiſſionem illam Eccleſiæ factã, quòd nunquã vſque ad finẽ ſeculi defutura ſit, de miniſtris etiam eius, imò de illis maximè accipiendam eſſe, ita ſcilicet, vt qui curam conſeruandi Eccleſiam ſibi ſuſcepit, idque certiſſimè præſtaturus eſt, eadem etiam ratione ſuſcepiſſe credendus eſt miniſtros perpetuò conſeruandi prouinciam. Nónne cùm in Euangelio inquit ſeruis, quos præpoſuit familiæ, vt dent illis cibum in tempore, vigilate. &: beatus ille ſeruus, quem, cùm venerit Dominus inuenerit vigilantẽ, apertè oſtendit vſque ad aduentum ſuum, vſq; ad diem, ſcilicet iudicij habiturum ſe ſeruos in Eccleſia, quorum curæ ſit commiſſa familia? alios quidem bonos, alios autem malos, de quibus mox eodem loco inquit, quòd ſi dixerit malus ſeruus in corde ſuo, morã facit dominus meus venire, & cœperit percutere conſeruos, &c. Quia itaque perpetuò ſeruos habiturus eſt, poſtquam ad vigilandum exhortatus eſt eos, apud aliũ Euangeliſtam addit: quod autem vobis dico vigilate, vt non tantùm ad pręſentes Apoſtolos, ſed ad omnes etiam poſt futuros miniſtros ſuos dicta illa eſſe intelligeremus. Nam & propterea, cùm eiſdem Apoſtolis diceret: Ego vobiſcũ ſum omnibus diebus, addidit vſque ad cõſummationem ſeculi: vſque ad quam Apoſtoli ipſi non permanſuri erant: vt agnoſcamus non perſonis, ſed gradui, & miniſterio id promitti. Igitur erũt perpetuò in Eccleſia miniſtri legitimi: aderit illis Chriſtus, agnoſcentur à populis, ab omnibus ſcilicet Chriſti. Quòd ſi quicquam horum omnino deficeret, neceſſe eſſet Eccleſiam ipſam deficere. Huic igitur tanquam certiſsimo fundamento illud addemus, legitimos miniſtros, & paſtores non eſſe alios, quàm qui à Chriſto poteſtatem accipiũt: Qui non intrat inquit ille, per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde: ille fur eſt, & latro; qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium,

Cap. 62. Non poſſe miniſtros Chriſti deeſſe in Eccleſia magis, q̃ eã deficere. Matth. 24.

Marc. 13.

Matth. 28.

Cap. 63. Legitimos miniſtros ſolos eſſe eos, qui à Chriſto poteſtatem accipiunt. Ioan. 10.

quod ibidem explicās, ego inquit ſum oſtium ouium. omnes, quotquot venerunt, fures ſunt & latrones. Venerunt inquit, non per oſtium, ſed aliunde, vt ibi ait aut aliter: venerunt ante me, ſcilicet, vt nonnulli legunt, hoc eſt nō ſequentes ordinem meum. quod quia ipſum vocabulum venerunt ſatis indicat, non eſt opus aliter explicare. Omnes quotquot venerunt, ſua ſponte, ſua auctoritate, ſicut alibi ait, per prophetam, non mittebam eos, & ipſi currebant, Hi fures ſunt, & latrones: quia ſcilicet in gregem Chriſti, eo non concedente auctoritatem ſeſe

Heb.5. intruſerunt, quod Paulus apertè explicat. Nemo inquiens aſſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tāquam Aaron. Domus Dei eſt familia eius: grex eius, eius res agitur. ad illum igitur pertinet conſtituere miniſtros. Vt igitur, qui legitimi ſint, diſcernatur, eius ordinatio agnoſcenda eſt, ab ea pendet, vt legitimus ſit miniſter eius, ſicut à miniſtri moribus, & doctrina, vt ſit bonus. Nam malos eſſe miniſtros diximus ab ipſo Chriſto ſignificatum, qualiter igitur Chriſtus Eccleſiæ ſuæ miniſtros dederit, mortales ſcilicet homines, qua via in Eccleſia ſua ex mortalibus ſcilicet hominibus conſtituta, vſq; ad finem ſeculi ipſos conſeruare diſpoſuerit, nobis cogitandum eſt, idque ex ipſis euangelicis, & Apoſtolicis ſcriptis, atque certiſſima hiſtoria antiquitatis Eccleſiaſticæ. Ex quibus illud certè

Cap.64. Oſtenditur modus, quo à Chriſto per Apoſtolos propagantur, & deriuantur miniſtri Eccleſiæ.

conſtat, non carnali propagatione, qua videlicet ex ſanguinibus, & voluntate carnis gignuntur homines, cōſeruari ſacerdotium Chriſtianum, ſicut olim Leuiticum ſacerdotium conſeruatum eſt: non ad certam familiam, & generationem miniſteria Eccleſiæ ſuæ aſtricta eſſe decreuit Chriſtus: nec enim hoc tempore gratiæ conueniebat, quod magis tempus recedendi ab amplexibus carnali ſcilicet coniunctione, quàm amplexandi eſt, vt Salomonis verbis vtamur, quando ſcilicet prędicatur omnibus omnium rerum temporalium vxoris etiam, & filiorum beatus, felixque contemptus. Sicut igitur Eccleſia non carnali generatione multiplicatur, ſic nec miniſtri propagantur carnaliter, ſed vtrunque doctrina, & ſacramentis fit, ſic Apoſtoli generant populos Deo, in Chriſto Ieſu, inquit Paulus, per Euangelium ego vos genui miniſtros, vt ipſemet

Paulus ſuos, Timotheum, & Titum germanos, & chariſſimos filios nominat, quos & Eccleſijs pręfecit. Relicta igitur carnali illa propagationis via manifeſtè legimus, vt ſuprà dictum eſt, Chriſtum duodecim Apoſtolos electione conſtituiſſe, eiſdem miniſteriorum omnium ſuorum, & gubernationis Eccleſiæ pleniſſimam dediſſe poteſtatem, qua vterentur poſt ſuam in cælum aſcenſionē, quos ad hoc ipſum plenè, & ritè agendum per Spiritum ſanctum de cælis miſſum perfecit. Hos tota reliqua Eccleſia mox poſt Chriſti aſcenſionem agnouit duces, & gubernatores ſuos: Hos ſecuta eſt illa familia, quam Chriſtus ipſe præſens gubernarat, vt Lucas in principio Actuum Apoſtolorum teſtatur: multò verò magis hoc ipſum agnouerunt reliqui omnes, poſt ad eorum pręddicationem credentes, & accedentes ad Eccleſiam: erant, inquit Lucas, perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum. Illi igitur hac Chriſti auctoritate vtentes Eccleſijs, quas ædificarunt, epiſcopis, & ipſis alios etiam ordinandi tradiderunt poteſtatem. Oſtendunt hoc hiſtoriæ. Petrus Ignatium Antiochiæ dedit Epiſcopum, Marcum Alexandriam miſit: Clementem poſt ſe conſtituit Romæ. Hoc itaque modo apertè oſtendimus, nullum agnoſcendum Epiſcopum, nullum legitimum miniſtrum Eccleſiæ, niſi aut à Chriſto, aut ab his, quos Chriſtus primò inſtituit, aut ab illis, quibus ipſi tranſfuderunt hanc ſuam auctoritatem, ordinatum inquam, ea ratione, & modo, quo à Chriſto inſtitutum fuiſſe credimus. Nam Paulus ipſe, quoniam non à Chriſto viuente in hoc ſeculo hāc accepit auctoritatem, ſed ab eo poſt aſcēſionem vocatus fuit, non aliter agnitus eſt, niſi & baptizatus, & Eccleſiæ vnitus, qui poſteà etiam ab ipſis Apoſtolis dextras accepit, vt ille inquit, Apoſtolum ſe dicit non ab hominibus, nec per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum: vnde & ait. Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatu circūciſionis operatus eſt mihi inter gentes, & tamen ab ipſis Apoſtolis voluit eum Deus probari, & Eccleſiæ vniri, certè in eadem baptizari, & ordinari. Ideo mittitur ad Ananiam, à quo & baptizatus eſt. Et poſteà, Segregate, inquit Eccleſię Spiritus ſanctus, mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos, & tunc ieiunantes, & orantes,

Act. 2. *Galat. 2.* *Gal. 1.*

imponenteſque eis manus dimiſerunt illos. Quid aliud his omnibus, quàm ordinatio ſignificatur, conſtat enim ita tunc factam fuiſſe in Eccleſia. Hîc igitur Apoſtolus poſt Chriſti aſcenſionem aduentu Spiritus ſancti vocatus, non propterea minor dignitate, aut gratia fuit cæteris Apoſtolis: & tamen oportuit aliorum auctoritate ipſum ab Eccleſia agnoſci, atque ordinari in ea, ita Spiritu ſancto volente. Hi igitur omnes, & quos præſens in carne, & quos poſt aſcenſioné elegit, Apoſtoli Chriſtiani populi ſunt patriarchæ, Sicut enim duodecim filij Iacob totius Iſraëlitici populi parentes carnales fuerunt: ita hi Chriſtiani populi ſpirituales progenitores, de quibus illud Pſalmi veriſſimè intelligitur Chriſto dictum, pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram, loco inquit patriarcharũ, quibus populus ille primus multiplicatus eſt, nati ſunt tibi Apoſtoli, quos ſimiliter totius terræ principes facias, vt ſcilicet ex eis per omnem terram populi tibi naſcantur: vnde inquit, memores erunt nominis tui Domine in omni generatione, & generationem. Illi inquam filij loco patrum nati, per omnes generationes annunciabunt nomen tuum, vt omnes ſint tui memores, & denique ait: Propterea populi confitebũtur tibi in æternum, & in ſeculum ſeculi. Hæc eſt totius mundi conuerſio, & Eccleſiæ perpetua perſeuerantia, quæ omnia per Apoſtolos ab ipſo Chriſto deriuata ita ſunt, ſicut à Iacob per filios totus ille Iſraëliticus populus, prophetæ ſcilicet, reges, & ſacerdotes. Itaque quod attinet ad veritatem, Apoſtoli ſunt Chriſtiani populi parentes, non aliter quàm per auctoritatem adminiſtrandi verbum, & ſacramenta, atque iuxta ea gubernandi populum: vnde & verè ſunt veri templi ſacerdotes, & Leuitæ, ſunt vera tribus Leui, ex qua ſola ſacerdotes eſſe poterant. Sicut itaq; nullus agnoſcitur in illo Dei populo, niſi per filios Iacob deſcendens, nullus in illo tẽplo miniſter, niſi ex genere Leui, ita reuera nullus Chriſtianus, niſi per Apoſtolos, nullus ſacerdos in Eccleſia, nullus miniſter niſi per eoſdem ſit & Chriſto genitus, & ſacris eius initiatus, per eoſdem certè doctrinam, & ſacramenta miniſtrantes. Quod vt ſcripturæ ſacrę auctoritate oſtendamus:

Cap. 65. Ex ſcriptura, et patribus ordinatio miniſtrorũ Eccleſiæ manifeſtatur.

mus Paulus Timotheum ſuum electione, & impoſitione ma- *1.Tim.1.*
nuũ ordinat. Admoneo, inquit, te, vt ſuſcites gratiam, quæ eſt
in te per impoſitionem manuum mearum, & rurſum: noli ne-
gligere gratiam, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impo-
ſitione manuum preſbyterij, vbi conſtat & electionis, & ordi- *1.Tim.4.*
nationis apertam fieri mentionem, eidem dat auctoritatem or
dinandi epiſcopos, & cæteros miniſtros. Propterea inſtruit ip *1.Tim.3.*
ſum, quales eſſe debeant, vt ſi tardauero, inquit, ſcias quomo-
do oporteat te conuerſari in Eccleſia Dei. vnde ei dicit: nemi-
ni citò manum impoſueris. Tito etiam manifeſtè inquit: Reli- *1.Tim.5.*
qui te Cretæ, vt ea, quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ci- *Ad Tit.1.*
uitates presbyteros, Apoſtoli ſeptẽ diaconos in miniſterium *Actuum. 6.*
neceſſarium Eccleſiæ oratione, & impoſitione manuum ordi-
nant. &, quod certiſſimis teſtimonijs antiquitatis conſtat, Ia-
cobum fratrem Domini, Petrus, Ioannes, & Iacobus Apoſto-
li Hieroſolymitanum epiſcopum oratione, & impoſitione ma
nuum ordinarunt, vt Anacletus Petri diſcipulus ab eo ſacer-
dos ordinatus, & in eadem ſede poſt Clementem ſuccedens,
apertè teſtatur epiſtola ad epiſcopos Italiæ. Vnde forma illa
vſque hodie permanet in Eccleſia, vt Epiſcopus non niſi à tri- *Ca p.4*
bus ordinetur, quod vt ipſe teſtatur Anacletus, Apoſtoli inſti *Cap.2.*
tuerunt, & Anicetus epiſtola ad Epiſcopos Galliæ idem te-
ſtatur, quod poſteà Nicænum concilium, & Carthaginenſe
quartum magnæ auctoritatis, vbi de omnium miniſtrorum or
dinatione facta eſt mentio, confirmant: nullum ſcilicet epiſco
pum minus quàm à tribus ordinãdum eſſe, ſicut presbyteros,
& alios miniſtros, non niſi ab epiſcopis ordinandos & ſupra-
dicti pontifices, & concilia, & tota ſemper clamat Eccleſia:
ita vt nullus magis irridendus ſit, quàm qui hoc probari ſibi
petat. Iam verò his omnibus per quam apertũ ſit, hanc de- *Cap. 66.*
riuationem poteſtatis, & ſucceſſionem miniſtrorum omnium *Succeßio*
eccleſiæ ab Apoſtolis, & ordinationem ita eſſe neceſſariam, *epiſcoporũ*
vt ſine hac nulla conſtet Eccleſia. Hinc eſt illa tam certa ſucceſ *ab Apoſto-*
ſionis Epiſcoporum in primis illis Eccleſijs memoria, omniũ *lis ſemper*
hiſtoriarum teſtimonijs tradita, quis ſcilicet Iacobo Hieroſo *cognita in*
lymis ſucceſſit: & Ignatio Antiochiæ, Alexandriæ Marco, *Eccleſia.*

Epheſi

Epheſi Ioanni, Romę Petro. & illis primis, qui alij ſucceſſerũt, quod Euſebius omnibus libris ſuæ hiſtoriæ diligentiſſimè tradit. Cur hoc? niſi vt apertè noſceremus ab Apoſtolis deriuari omnem hanc eccleſiaſticæ poteſtatis auctoritatem. Neque enim aliter illi ab antiquitate agnoſcerētur veri Epiſcopi, niſi propter hanc legitimam ſucceſſionem. Teſtantur hoc apertiſſimè antiquorum quàm plurimi: & citauimus nos in aſſertione catholica cap. de Eccleſia. Tertulliani, Irenęi, & Cypriani ex eiſdem libris, de quibus proximè diximus, manifeſtiſſima teſtimonia quæ hîc non eſt opus repetere: cùm libros illos totos legendos ab omnibus propoſuerimus. Tertullianus inquit Pater Chriſtum miſit, ille Apoſtolos, non ergo recipiendos alios, niſi illos, aut per illos deſcendentes. Cyprianus illos perfidos dicit, qui ſe prępoſitos ſine vlla ordinatione legis conſtituunt. Irenæus denique eadem ratione aduerſus hæreticos agendum eſſe cenſet, maximè quòd non poſſunt oſtendere ſuam ab Apoſtolis ſucceſſionem. Et quidem ad legitimam hanc auctoritatem non ſolùm ordinationem, ſiue manus impoſitionem neceſſariam eſſe, ſed etiam electionem legitimis ſuffragijs, & ſcrutinio faciendam ſemper agnouit Eccleſia, ipſius Chriſti exemplo, qui duodecim elegit, Et Apoſtolorũ, qui ſeptem diaconos ab plebe conſtituunt eligendos, quod Concilium illud quartum Carthaginenſe, de quo diximus: & Anacletus manifeſtiſſimè confirmant, quæ quidem electio longo tempore in Eccleſia à clero & populo facta eſt, cuius rei manifeſta ſunt teſtimonia in hiſtorijs omnibus, quia tamen hoc ad rationem pertinet politiæ, & legis humanæ, quam iuxta mores hominum ſecundum legem æternam, & æquitatis rationem, vt Auguſt. inquit, mutari oportet, conſtat mutatum deinde fuiſſe, Sicut enim, vt ille ait, modeſtum, & grauem populum poteſtatem habere ſibi creandi magiſtratus, eſt iuſtiſſimum, at verò ſi mutentur mores, & indiſciplinatus, atque diſſolutus populus fiat, iuſtiſſimè hæc illi aufertur poteſtas: ſic omnino in Eccleſia factum eſſe conſtat, vt aliter nunc electiones fiant, quàm olim, cùm multò eſſet ſanctior populus, ſed hoc legitima auctoritate, ſiue omnium manifeſto conſenſu, ſiue tacita

Cap. 67. Electio, & ordinatio miniſtrorũ oſtenditur neceſſaria.

De lib. arb. lib. 1. cap. 6.

cita

cita approbatione,ſiue neceſſitate cogente factum eſſe,res ipſa oſtendit, de quo nunc non eſt opus pluribus agere,id tantùm conſtitutum eſſe ſufficiat. Primò nunquam poſt Chriſti aſcenſionem,& Spiritus ſancti in Apoſtolos aduētum, ex quo ſcilicet Eccleſia hæc Chriſti cœpit,defuiſſe omnino in ea veros,manifeſtos, & publicè cognitos epiſcopos, cæteroſque miniſtros:ſicut ipſam nunquam poſſe deficere,conſtat. Deinde nullum eſſe legitimum miniſtrum Eccleſiæ, quantumuis accedentibus ſuffragijs totius populi,etiam principum,& denique quorumcunque aliorum, niſi legitimè ſit ordinatus ab his, qui ab Apoſtolis deriuatam hanc poteſtatem obtinent, qui aliter ingrediuntur in Eccleſiam,non iuxta ordinationem Chriſti ingredi conſtat:ideo nec per oſtium: fures igitur ſunt, & latrones. Ex quibus iam manifeſtiſſimum ſignum Eccleſiæ agnoſcendæ,ex legitimis videlicet epiſcopis, & miniſtris habentes, oſtendimus apud nos veram eſſe Eccleſiam: non verò apud nouos hos Euangelicos, qui ſe iactant, ſiue apud quoſcunque alios nobis non communicantes.Quęrimus itaque an epiſcopi illi, qui ante Lutherum, & nouum hoc ſuum Euangelium, ſiue in Germania, ſiue in alijs Chriſtiani orbis prouincijs,pacificè in ſuis ſedibus manebant,& à ſuis populis agnoſcebantur, atque ſibi inuicem communicabant,veri credendi ſint Epiſcopi; quòd ſi negent,ſi inquam negent omnes epiſcopos,omneſque reijciant,neceſſe erit negent etiam,tunc fuiſſe Eccleſiam,quo nihil magis blaſphemum dici poteſt, atque contra Chriſti promiſſionem certiſſimam. Si ante Lutherum non fuit Eccleſia,non fuerunt veri Epiſcopi, apud quos offerebatur ſacrificium altaris, & vſus erat chriſmatis, & electione, atque impoſitione manuum ordinabantur miniſtri. (Propter hæc enim & quædam ſimilia verba illi noſtros epiſcopos negant,& noſtram Eccleſiam) nullibi iam vera Eccleſia erat,nuſquam veri miniſtri, nec enim etiam ſi ad Eccleſias illas remotiſſimas Aethiopum, aut Indorum, vt aliquando ſolent,confugiant,etiam quæ nobiſcum non communicant, inuenient aliter fieri: non offerri videlicet ibi ſacrificium altaris, aut non eſſe vſum chriſmatis, aut ordinationem miniſtrorum,

Cap.68.
Veros epiſcopos eſſe apud nos et ab apoſtolis deriuatos probatur,et ex hoc veram eſſe noſtrã Eccleſiã.

Epheſi Ioanni, Romę Petro. & illis primis, qui alij ſucceſſerũt, quod Euſebius omnibus libris ſuæ hiſtoriæ diligentiſſimè tradit. Cur hoc? niſi vt apertè noſceremus ab Apoſtolis deriuari omnem hanc eccleſiaſticæ poteſtatis auctoritatem. Neque enim aliter illi ab antiquitate agnoſcerẽtur veri Epiſcopi, niſi propter hanc legitimam ſucceſſionem. Teſtantur hoc apertiſſimè antiquorum quàm plurimi: & citauimus nos in aſſertione catholica cap. de Eccleſia. Tertulliani, Irenęi, & Cypriani ex eiſdem libris, de quibus proximè diximus, manifeſtiſſima teſtimonia quæ hîc non eſt opus repetere: cùm libros illos totos legendos ab omnibus propoſuerimus. Tertullianus inquit Pater Chriſtum miſit, ille Apoſtolos, non ergo recipiendos alios, niſi illos, aut per illos deſcendentes. Cyprianus illos perfidos dicit, qui ſe prępoſitos ſine vlla ordinatione legis conſtituunt. Irenæus denique eadem ratione aduerſus hæreticos agendum eſſe cenſet, maximè quòd non poſſunt oſtendere ſuam ab Apoſtolis ſucceſſionem. Et quidem ad legitimam

Cap. 67. Electio, & ordinatio miniſtrorũ oſtenditur neceſſaria.

hanc auctoritatem non ſolùm ordinationem, ſiue manus impoſitionem neceſſariam eſſe, ſed etiam electionem legitimis ſuffragijs, & ſcrutinio faciendam ſemper agnouit Eccleſia, ipſius Chriſti exemplo, qui duodecim elegit, Et Apoſtolorũ, qui ſeptem diaconos ab plebe conſtituunt eligendos, quod Concilium illud quartum Carthaginenſe, de quo diximus: & Anacletus manifeſtiſſimè confirmant, quæ quidem electio longo tempore in Eccleſia à clero & populo facta eſt, cuius rei manifeſta ſunt teſtimonia in hiſtorijs omnibus, quia tamen hoc ad rationem pertinet politiæ, & legis humanæ, quam iuxta mores hominum ſecundum legem æternam, & æquitatis

De lib. arb. lib. 1. cap. 6.

rationem, vt Auguſt. inquit, mutari oportet, conſtat mutatum deinde fuiſſe, Sicut enim, vt ille ait, modeſtum, & grauem populum poteſtatem habere ſibi creandi magiſtratus, eſt iuſtiſſimum, at verò ſi mutentur mores, & indiſciplinatus, atque diſſolutus populus fiat, iuſtiſſimè hæc illi aufertur poteſtas: ſic omnino in Eccleſia factum eſſe conſtat, vt aliter nunc electiones fiant, quàm olim, cùm multò eſſet ſanctior populus, ſed hoc legitima auctoritate, ſiue omnium manifeſto conſenſu, ſiue ta

cita

cita approbatione,ſiue neceſſitate cogente factum eſſe,res ipſa oſtendit, de quo nunc non eſt opus pluribus agere,id tantùm conſtitutum eſſe ſufficiat. Primò nunquam poſt Chriſti aſcenſionem,& Spiritus ſancti in Apoſtolos aduētum, ex quo ſcilicet Eccleſia hæc Chriſti cœpit,defuiſſe omnino in ea veros,manifeſtos, & publicè cognitos epiſcopos, cæteroſque miniſtros:ſicut ipſam nunquam poſſe deficere,conſtat. Deinde nullum eſſe legitimum miniſtrum Eccleſiæ, quantumuis accedentibus ſuffragijs totius populi,etiam principum,& denique quorumcunque aliorum, niſi legitimè ſit ordinatus ab his, qui ab Apoſtolis deriuatam hanc poteſtatem obtinent, qui aliter ingrediuntur in Eccleſiam,non iuxta ordinationem Chriſti ingredi conſtat:ideo nec per oſtium: fures igitur ſunt, & latrones. Ex quibus iam manifeſtiſſimum ſignum Eccleſiæ agnoſcendæ,ex legitimis videlicet epiſcopis, & miniſtris habentes, oſtendimus apud nos veram eſſe Eccleſiam: non verò apud nouos hos Euangelicos, qui ſe iactant, ſiue apud quoſcunque alios nobis non communicantes.Quęrimus itaque an epiſcopi illi, qui ante Lutherum, & nouum hoc ſuum Euangelium, ſiue in Germania, ſiue in alijs Chriſtiani orbis prouincijs,pacificè in ſuis ſedibus manebant,& à ſuis populis agnoſcebantur, atque ſibi inuicem communicabant,veri credendi ſint Epiſcopi; quòd ſi negent,ſi inquam negent omnes epiſcopos,omneſque reijciant,neceſſe erit negent etiam,tunc fuiſſe Eccleſiam,quo nihil magis blaſphemum dici poteſt, atque contra Chriſti promiſſionem certiſſimam. Si ante Lutherum non fuit Eccleſia,non fuerunt veri Epiſcopi, apud quos offerebatur ſacrificium altaris, & vſus erat chriſmatis, & electione, atque impoſitione manuum ordinabantur miniſtri. (Propter hæc enim & quædam ſimilia verba illi noſtros epiſcopos negant,& noſtram Eccleſiam) nullibi iam vera Eccleſia erat,nuſquam veri miniſtri, nec enim etiam ſi ad Eccleſias illas remotiſſimas Aethiopum, aut Indorum, vt aliquando ſolent,confugiant,etiam quæ nobiſcum non communicant, inuenient aliter fieri: non offerri videlicet ibi ſacrificium altaris,aut non eſſe vſum chriſmatis, aut ordinationem miniſtrorum,

Cap.68. Veros epiſcopos eſſe apud nos et ab apoſtolis deriuatos probatur,et ex hoc veram eſſe noſtrā Eccleſiā.

ſtrorũ,itaque perierat iam tunc Eccleſia,vnde neceſſariò eos ſequitur,vt nõ ſolùm promiſſionibus Chriſti non credamus, ſed vt iam, neq; apud illos neq; alios vllos eccleſiá eſſe credendum ſit interrupta ſemel ſucceſſione illa legitima ab Apoſtolis, niſi fortè rurſum oſtendant Chriſtum nouos alios genuiſſe miniſtros, non deſcendentes à patribus illis, quibus dicit, Vobiſcum ſum vſque ad cõſummationem ſeculi, quæ omnia conſtant quàm ſint aliena à vera fide. Certè Cyprianus non de omnibus ſimul epiſcopis, ſed vel de aliquo in Eccleſia communi ſenſu agnito dubitare, putat infidelitatis eſſe. Audiamus itaque illum, & hoc ipſum, &, quod diximus de neceſſitate Epiſcoporum in Eccleſia, diſertis verbis confirmantem ad Cornelium, poſtquam enim multa, quæ in ſcriptura ſunt, de obtemperãdo ſacerdotibus collegiſſet, vt ſunt illa, quę in Deuteronomio ſcripta ſunt: Qui non exaudierit ſacerdotem, qui fuerit illis diebus, morte moriatur: & ex Euangelio: Qui vos audit, me audit: & exemplũ etiam Chriſti, nihil contumelioſè in pontificem dicentis, etiam cùm alapa percuteretur: & Pauli excuſantis: Neſciebam fratres, quòd princeps ſacerdotum eſſet. poſt hæc itaque omnia, ſic loquitur. Cùm hæc tanta, ac talia, & multa alia exempla præcedant, quibus ſacerdotalis auctoritas, & poteſtas Diuina dignatione firmatur, quales putas eſſe eos, qui ſacerdotum hoſtes, & contra Eccleſiam catholicam rebelles, nec præmonentis Domini comminatione, nec futuri iudicij vltione terrentur? neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quod ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus ſacerdos, & ad tẽpus iudex vice Chriſti cogitatur, cui ſi ſecundum myſteria Diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum ſacerdotum collegium quicquam moueret, nemo poſt Diuinum iudicium, poſt populi ſuffragiũ, poſt coepiſcoporum conſenſum iudicem ſe non iam epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſſidio vnitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet: nemo ſibi placens, ac tumens ſeorſim foris nouam hęreſim conderet, niſi ſi ita eſt aliquis ſacrilegę temeritatis, ac perditę mentis, vt putet ſine Dei iudicio fieri ſacerdotem, quum Dominus

Epiſt.3.li.1.

mus in Euágelio ſuo dicat, nónne duo paſſeres aſſe veneunt & neuter eorũ cadit in terrã ſine Patris cæleſtis voluntate? cùm ille nec minima ſine volũtate Dei fieri dicat, exiſtimat aliquis ſumma,& magna aut non ſciente,aut non permittente Deo in Eccleſia Dei fieri? et ſacerdotes id eſt diſpenſatores eius non de eius ſententia ordinari? hoc eſt fidem non habere,qua viuimus: hoc eſt Deo honorem nõ dare, cuius nutu,& arbitrio regi,& gubernari omnia ſcimus,& credimus. Vides quàm neceſſarium putat Cyprianus epiſcopum in eccleſia, cùm ex eo, quòd non agnoſcitur vnus,omnia ſchiſmata, & hæreſes oriri dicat,& quantam illi intelligat reuerentiã deberi. Vides quòd non permittat de eo dubitari, qui legitimo ſuffragio, & coepiſcoporum conſenſu conſtitutus eſt, quodque infidelitatis arguat illum,qui putat Deum non curare Epiſcoporum, hoc eſt diſpenſatorum ſuorum conſtitutionem in Eccleſia. Quid rogo diceret Cyprianus de eo,qui periiſſe iam diu Epiſcopos omnes in Eccleſia aſſereret,quod audent nõnulli nouatorum horũ aſſerere: aduerſus quos,neſcio quo apertiori argumento agamus,quàm hoc ipſo,quòd illi concedunt,deſeruiſſe ſcilicet Chriſtum longo tempore ſuam Eccleſiam,nec illi legitimos dediſſe miniſtros. quòd ſi hoc tam falſum eſt, vt nullæ Chriſtianæ aures patiantur, ſi Eccleſia ſemper firma conſtat, ſi ſemper legitimos habet miniſtros,tales erant, qui, cùm Lutherus cœpiſſet noua adferre, agnoſcebantur pacificè in Eccleſiæ.quòd ſi tales erant,deſcendebant proculdubio ab Apoſtolis, & Apoſtolicis Eccleſijs,quod ſi ita eſt,& hi,qui eis ſucceſſerunt, qui ab eis ordinati ſunt probata in Eccleſia,& legitima ordinatione,veri ſunt Epiſcopi,atque legitimè ſuccedũt. Quomodo ergo, vt verbis Cypriani proximè citatis dicam: Poſt diuinum iudicium,poſt populi ſuffragium, poſt epiſcoporum conſenſum, audet ſe aliquis iudicem non iam Epiſcopi, ſed Dei facere? quomodo negare Epiſcopum probata, & ſtatuta in Eccleſia electione,& ordinatione conſtitutum? tantáne eſſe poteſt impudentia hominum, vt in nullo legitimo iudicio conuictum, nulla legitima auctoritate depóſitum, Epiſcopum negare audeat? nec vnum tantùm, ſed omnes quot-

quot

quot ſunt in Eccleſia, non tantùm nunc, ſed longè etiam elapſo tempore? Abſit itaque tam perfrictæ frontis impudentia: & vel agnoſcant apud nos veros Epiſcopos, vel legitimo iudicio illos conuincant, & alios legitimè conſtitutos oſtendant.

Cap.69.
Apud Lutheranos nõ eſſe veros Epiſcopos.

Illud verò ex his omnibus apertiùs fit, apud hos nouos doctores veros Epiſcopos nõ eſſe. edant origines ſuarũ Eccleſiarum, ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis Eccleſijs: oſtendant ordinatos à tribus legitimis, & probatis in Eccleſia Epiſcopis ſuos, quos vocant, Epiſcopos, quod tantorum patrum auctoritas requirit, quod Concilium Nicenum declarat, & Carthaginenſe quartum ſequitur. Quod ſi non poſſunt, meritò cum Cypriano dicemus eis, quod ſuperiùs & in aſſertione catholica citauimus: ij ſunt, qui ſe vltro apud temerarios, & conuenas ſine diuina diſpoſitione præficiunt, qui ſe præpoſitos ſine vlla lege ordinationes cõſtituunt, qui nemine epiſcopatum dante, epiſcopi nomen aſſumũt, hoc auſi ſunt iſti facere, nec mirum. Imitantur enim omniũ priorum temporum hæreticos, nulla vnquam fuit ſecta, quæ ſe ab eccleſia ſeparauerit, quæ non ſtatim quacunque potuit ratione, Epiſcopos ſibi quæſierit, ſic Arriani, ſic maximè Donatiſtæ: cuius rei apud Cyprianum, & Auguſt. frequens eſt mentio, quum in Aphrica præcipuè magnus fuerit Donatiſtarum Epiſcoporum numerus. Vnde & Romæ auſi ſunt Epiſcopum conſtituere. Hoc fecerunt Manichæi, hoc denique reliqui hæretici, quid mirum igitur ſi hoc Lutherani audeant. Verùm illi non aliter ſibi conſtituebant Epiſcopos, quàm ordinatione illa, tunc in Eecleſia conſueta, vt ſcilicet à tribus ſaltem ritu Eccleſię ordinarentur. Cuius rei in locis Cypriani, & Cornelij, quos citamus, & in lib. Auguſt. contra Donatiſtas ſunt infinita exempla. Noſtri verò Euangelici ſine vlla ordinatione inuerecundiùs certè hoc audent, & non deſunt, qui eos ſequuntur clauſis oculis, & obturatis auribus, ad omnem æquitatem, & rationem ordinis audiendam.

Lib. de ſimpl. prælatorum.

Cap.70.
Qua fraude ſuperintendentes ſe quidam vocent Lutherani.

Sed vt videas, quanta ſit veritatis vis, quantus timor peccantium, quàm potens conſcientiæ teſtimonium, attende qua ratione id fecerint: nempe excogitato, callido, nouo nomine vocãt ſe Superintendentes, ſic in cõfeſſione, quam Saxones ipſi pri

primi Lutheri filij concilio Tridentino obtulerunt, alij ſe Paſtores, alij Superintendentes ſubſcribunt, non aliud agentes, quàm quia communi nomine) epiſcoporum ſcilicet præ verecundia,& timore, ne tantam eorum arrogantiam Chriſtianæ aures non ferant,vt epiſcopos ſe dicerent hi,qui vix in eccleſia vel minimo gradu digni habebantur,qui fortè nec vnquam ſacris ſunt initiati.Itaque quia hoc nomine nō auſi ſunt ſe oſtendere, nec nomen tam venerandum vſurpare, idem faciunt ſub alio nomine: quod enim Superintendentem Latinè dicimus, hoc epiſcopus Græcè dicitur: niſi fortè nomen hoc magis eis placet, quia nouam certè epiſcopatus rationem inuenerunt, quam nunquam Aug. Ambroſius, Hilarius,& vt de Græcis dicam, Athanaſius, Baſilius, & Chryſoſtomus nouerunt. Sed de his ſatis, quocunque nomine vocentur, duabus rationibus maniſeſtiſſimè eos ab omni Eccleſiaſtica auctoritate alienos oſtēdimus. Prima, quòd ab Apoſtolis,& legitimis eorum ſucceſſoribus nihil acceperint, niſi ſi qui fortè eorum in Eccleſia priùs ſunt ordinati. Retinebunt enim hi, fatemur, quam Sacramento conſecuti ſunt poteſtatem, ſed ea non niſi furtim,& ſacrilegè, atque ita in perniciem ſuam,& ſuorum, vti poſſunt, contra eorum ordinationem à quibus acceperunt. Secunda porrò ratio quare eos excludimus ea ipſa eſt, qua noſtros legitimos probauimus. Cùm enim qui priùs in pace Eccleſiæ habiti ſunt Epiſcopi,& qui ab illis ordinati ſunt nullo iudicio legitimo damnati fuerint, qui fieri poteſt, vt eorum populos vſurpantes atque Eccleſias, in quibus agniti erāt, poſſunt epiſcopi eſſe? Audiamus etiam adhuc Cyprianum de hac re: Chriſtus, ait ille, docet: erit vnus grex, & vnus paſtor: & eſſe poſſe in vno loco aliquis exiſtimat, aut multos paſtores, aut plures greges? Vides quàm impoſſibile Cyprianus putat ſuperſtite vero Epiſcopo alium conſtitui poſſe. Lege totum illū librum, & multa alia, quæ ad Cornelium ſcribit, quid aliud continet, quàm reprehenſionem audaciæ Donatiſtarum, qui hoc conabantur efficere. In omnibus illis id præcipuè agit, vt Eccleſiam ſcindere probet eos, qui receptis prius, & agnitis non legitimè dānatis Epiſcopis, alios ſuperinducere conantur: quod

Lib. de. ſimpli. prælatorum.

K &ipſe

& ipſe Cornelius Romæ eidem contẽporaneus Cypriano, contra Nouatũ teſtatur: vt habes apud Euſebiũ in epiſtola ad Fabianum Antiochenum, in qua fraudes, & malitiam Nouati detegens, Is, inquit de eo, qui Euangelium vindicabat, neſciebat in Eccleſia catholica vnum Epiſcopum eſſe debere, quod ideo dicit, quia ſe Romæ fraudulenter ordinari curauerat, quem tamen etiam ſi à tribus ritè prius conſtitutis epiſcopis, ordinatum nullo modo vllus agnouit catholicorum Epiſcoporum, hac etiam ratione, quia legitimo epiſcopo permanente furtim fuerat ordinatus. Quomodo igitur tales agnoſcemus epiſcopos in Saxonia, quomodo tãtum gregem illorum ſubitò ortum credemus, quomodo Brentium epiſcopum habebit vllus rectè ſentiens, qui tamen à ſuis Superintendens dicitur, & ipſe quidem non minori, quàm epiſcopus aliquis, auctoritate apud ſuos habetur: cùm populi ij, quorum ſe iactãt, & ab alijs iactantur ſuperſtites habeant epiſcopos priùs conſtitutos, & ſuccedẽtes ijs, quos cõſtat à principio ipſius Chriſtianiſmi in illis populis fuiſſe epiſcopos, de quorum veritate non magis licet dubitare, quàm de ipſa fide, quæ per eos primùm annunciata eſt. Cùm denique apud eos nulla ſit legitima ordinatio, nulla ſucceſſio, ſed intruſio, & temeritas manifeſta.

Lib. 6. Eccleſi. hiſt. cap. 33.

Cap. 71. Calumnijs Brentij contra auctoritatẽ & electionẽ miniſtrorum Eccleſiæ reſpondetur.

Freqũeter quidẽ Brentius in ſuis his Prologomenis minatur contra hanc ſucceſſionem ſe multa dicturum: ſed cùm ad rem ventum eſt mores arguit Epiſcoporum, atque ex eis probat, non eos legitimos eſſe Apoſtolorum ſucceſſores, quaſi verò non poſſint vlli eſſe mali epiſcopi, aut non poſſit in ſede, & auctoritate ſuccedere alteri, qui diuerſis, imò contrarijs eſt moribus: ſed de his iam ſuperiùs ſatis, quæ nec ipſe Brentius negare poteſt. Quorſum igitur poſteà proprio loco de Eccleſia clamat, quòd Eccleſia noſtra, quam ſcilicet ego credo, & aſſero, conſtat ex humana electione, & ſucceſſione, quaſi verò inquiens ſucceſſores Apoſtolorum, & auditorum ipſorum non poſſint eſſe ſceleratiſſimi, & impijſſimi nebulones: nos verò econtrario facilè ei reſpondemus impijſſimos, & ſceleratiſſimos poſſe eſſe veros epiſcopos, & perficere miniſteria propria, Spiritu ſancto id agente, quod ipſe confitetur: Succeſſores

res igitur Apoſtolorum ſunt in gradu, & dignitate: & ex his pendet proculdubiò Eccleſia. quod verò eodem loco nos eos dominos noſtros agnoſcere,& non ſeruos dicit, quàm ſit verè dictum, inferiùs oſtendemus.Certè id nec ex noſtris,nec ex vllius rectè in Eccleſia ſentientis ſcriptis verè colligi poteſt,nos videlicet epiſcopos,noſtros dominos agnoſcere. Citaſti Brenti,loco primo de auctoritate principum, ex concilio delectorum cardinaliũ ingenuè, & veriſſimè eos, qui pontificem dominum dicunt eſſe beneficiorum, adulationis, & mendacij criminibus ab illis grauiſſimis patribus notari, hoc non eſt agnoſcere dominum noſtrum, ſed tantùm vt Paulus docet miniſtrum Chriſti,& diſpenſatorem myſteriorum eius. Clamat rurſus contra electionem carnalium, inquit,cardinalium,& canonicorum, ſed quid hoc eſt aliud, quàm ſchiſma interminabile propagare in Eccleſia, vt ſcilicet omnes ſimul, quotquot in Eccleſia epiſcopi ſunt, & miniſtri reijciantur, quod quos tumultus, & interminabiles lites eſſe in Eccleſia allaturum quis non videat:neceſſe erit certè, vt nouis miraculis,aut Angelorum miniſterio eligantur miniſtri Eccleſiæ, ne clamet Brentius, quòd electi ſunt à carnalibus, cui breuiter hoc eſt dicendum.Primò noſti Brenti inter hos, quos tu carnales vocas, nullos eſſe gementes, & dolentes ſuper cunctis abominationibus quæ fiunt? tu ipſe citaſti, & pontificis Hadriani,& delectorum cardinalium,& legatorum ad concilium Tridentinum humilem confeſſionem,& exhortationem, qua ſe, & alios ad hunc gemitum pœnitentiæ ſaluberrimæ excitarunt, vt diximus. Quis ergo tam temerarium iudicium non exhorreſcat?quis non obturet aures tantæ temeritati, qua incognitos,vel de nomine, electores omnes epiſcoporum, per tot Eccleſias orbis diſperſos,vnico verbo damnat, & à iure eligendi reijcit Brentius. Deinde quid aliud dicturi ſumus ſic omnes reijcienti, quàm quòd Moyſes, & Aaron:Non contra nos murmur hoc eſt,ſed contra Deum:non iam prælatos impugnat,qui hoc dicit, aut eorum electores,quos carnales vocat, ſed Deum ipſum, cuius de conſeruanda Eccleſia, & miniſtrorum eius integritate,certiſſimas habemus promiſſiones:

deſuit illi modus ſeruandi Eccleſiã ſuam? Nunquid non nouit ille, etiam te teſte Brenti, per malos miniſtros perficere id, ad quod ordinati ſunt? cur igitur per carnales etiã electores, nõ veros Epiſcopos faciet? nunquid & per ipſos epiſcopos etiam malos, oues ſuas nõ poterit paſcere? Cur vis Brenti credere & docere totis quadringẽtis aut trecentis annis ante Lutherum, ne de pluribus dicam, nullam fuiſſe Eccleſiam veram, & manifeſtam: atque ita omnino nullam fuiſſe? quandoquidem non eſt, niſi manifeſta ſit, vt probauimus, vnde neceſſarium ſit, periſſe omnes quotquot baptizati ſunt, & Chriſtiano nomine nũcupati: quo quid, rogo, durius, & iniquius dici poteſt? quicquid enim dicas, quicquid fingas de latente Eccleſia: certè in aliena, & falſa Eccleſia conſtat damnari omnes, conſtat, inquam, falſam Eccleſiam fugiendam eſſe, & abominandã. Perierunt itaque toto illo tempore omnes, quotquot in Chriſtũ crediderunt, vt verbis Tertulliani dicam: tam diu regnauit error, quàm diu Lutherus non erat, & vt ille de Marcionitis, & Valentinianis inquit, ita ego dicã aliquos Lutheranos liberanda veritas expectabat, interea perperàm euangelizabatur, perperàm credebatur, tot milia perperàm tincta, tot opera fidei perperàm adminiſtrata, tot ſacerdotia, tot miniſteria perperàm functa: quid itaque rogo his durius? Nónne ſatius erit credere, Deum quidem & ob demerita noſtra, & propter ſua profunda iudicia permiſiſſe quàmplurimos malos prælatos, per quos tamen in communione Eccleſiæ permanentibus, & dignos ſe Dei gratia reddentibus ſpiritualia chariſmata, & ipſam denique æternã ſalutem dignatus fuerit conferre: quàm in tam extrema incidere? cùm etiam ſi omnes miniſtros malos negare nequaquam poſſemus, nec id fidei noſtræ, aut veritati Eccleſiæ quicquam obeſſet: nullum autem epiſcopum verum fuiſſe reliquum, qui aſſerunt, & Eccleſiam auferunt, & ſimul omnẽ ſalutis ſpem conuellunt, denique promiſſionibus Chriſti auerſantur.

Lib. de præſcriptionibus aduerſus hæreticos.

Cap. 72. Reſpondetur alijs calũnijs Brentij cõtra ordinationis ſacramẽtũ, & mores epiſcoporũ.

Sed adhuc vociferatur Brẽtius primo illo ſuo loco, de auctoritate principum, quòd ego vnctionẽ Chriſmatis neceſſariam dicam, & nihil aliorum ſufficere, vt quis ſit legitimè ordinatus: qua in re inſcitiam meam aſſerit me prodidiſſe,

didiſſe, quod ſcilicet non intelligam, quæ ſit miniſtrorum, de Eccleſia vera ordinatio: cui breuiter eſt dicendum, me capite de ordine patrum, & Conciliorum certiſſimis teſtimonijs, etſi breuiter, Sacramentum ordinis neceſſarium fore oſtendiſſe. Hanc ego intelligo veram ordinationem miniſtrorum, quam tamen & electio debet neceſſariò præcedere. hoc & ibi, & hîc etiam aſſerimus, quod cùm Brentius non oſtenderit falſum eſſe, nō oſtendit me neſciſſe quod certis teſtimonijs probaui, & tota habet Eccleſia. De vnctione verò alijs locis diximus, quòd patrū habet doctrina, cùm hæc Brentius oſtenderit falſum, fatebor me ignoraſſe, ſed nō eſt omittendū, quod eodem loco, & contextu ait, me nō conſideraſſe, quid ſit ſtatus huius controuerſię, non enim quæritur, inquit, num ſine legitima, & ordinaria vocatione liceat alicui inuadere in miniſteria Eccleſiæ, hoc enim non licere certiſſimè fatetur in Eccleſia filij Dei, quod nec in humana politia licet, ibi noſtra certè confirmat, quantò id certius eſt, tantò libentiùs amplectimur, nec ignorauimus hoc poſſe ad nomen trahi, vt ſcilicet quiſq; dicat ſe legitimè vocatum. Propter hoc igitur & in eo loco, & hîc etiā legitimè vocari aſſeruimus eū, qui iuxta Chriſti ordinationē vocatur, & ordinationem Chriſti oſtendimus, qualis fuerit, teſtimonio patrum, & Conciliorum: ex qua manifeſtum factū eſt, qui ſint legitimè vocati· ſed addit ille, Hoc quæritur, num Aſotus (ſic enim me vocat) & prælati eius, qui ſunt hoſtes doctrinæ perfectę, & Apoſtolicæ, & eam omni crudelitatis genere perſequuntur, ſint vera illa filij Dei Eccleſia, à qua miniſtri ordinationem petere debeant. Quid igitur dicemus illi, qui omnia ſic confundit, vt diximus: quòd ſi prẹlati noſtri ſunt hoſtes doctrinæ Apoſtolicæ, fatemur nón eſſe agnoſcendos, ſed hoc eſt quod quæritur Brenti, non, an, qui perſequuntur doctrinam Apoſtolicam, ſint vera Eccleſia filij Dei: ſed qui hoc faciunt noſtri, an veſtri? hoc quæritur, quod tu ipſe fateris. Sic enim capite de Eccleſia in fine inquis, An non eſt hæc noſtra controuerſia? quòd ipſi quidem (de nobis loquens) diſceſſerint à vera & pia doctrina: nos autem eam profiteamur. Si igitur hæc eſt controuerſia veſtra, oſtendite vbi ſit legitimè

definita, quòd ſi non eſt, cur aſſeris certò, iuſtè vos recepiſſe à nobis, id ſtatuens quaſi certũ, quod poſteà fateris in quæſtionẽ venire. Sed quod ſtatim ſequitur, audiamus. Hoc inquã quæritur, ait ille, num Petrus, & Ioannes, & reliqui Apoſtoli non priùs debuerũt Hieroſolymis prędicare Euangeliũ Chriſti, quàm ordinarentur ab Anna, & Caipha, an non erat iſte inquit ordinarius ſucceſſor Aaronis? Quid ergo ſi Romanus pontifex fiat Caiphas, an non ſine auctoritate, & vnctione eius licebit pio docto viro in Eccleſia, ad quam conſenſu magiſtratus, & populi vocatus eſt, Euangelium annunciare, & Sacramenta adminiſtrare? Hæc ſunt, quæ Brentius tanta confidentia inter ſuos docet. in quibus aduerte, rogo, quàm pudendum, & indignum hoc ſit, quod audiatur ab his, qui vel tantilla eruditione, & modeſtia prædıti ſunt. Loquitur enim, ac ſi à legis veteris ſacerdotio Apoſtolorum auctoritas penderet, & contumelioſus eſt in Epiſcopos, & blaſphemus in Chriſtum. Quid veritatis, rogo, habet Annam, & Caiphã, ab Aaron deſcendentes quantumuis legitimè, aſſerere, poteſtatem habere miniſtros in Eccleſia noui Teſtamenti ordinandi, neque quoſcunque miniſtros, ſed Apoſtolos ipſos? Nunquid Brenti propter ſua peccata non agniti ſunt ab Apoſtolis, quaſi legitimi prædeceſſores ſui, à quibus acciperent poteſtatem? an non apertè legiſti mutatum eſſe ſacerdotium Aaron? non aduertiſti illud decantatum in Eccleſia: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech? & Paulum id exponentem, reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem. nihil enim adduxit lex, &c. & quod ſequitur, alij quidem ſine iureiurando facti ſunt ſacerdotes: hic autem cum iureiurando, & illud etiam: tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt legis tranſlatio fiat? Non audiſti verbũ Chriſti in cruce: conſummatum eſt: & ſciſſionem veli, quo ſancta ſanctorum tegebantur ad mutationem legis, & ſacerdotij manifeſtè pertinere? Apoſtoli non ſecundum ordinem Aaronis, ſed veri Melchiſedech, hoc eſt Chriſti ſunt ſacerdotes. Idoneos nos fecit, inquit Paulus, miniſtros noui Teſtamenti. Ipſi ſunt origo miniſtrorum nouæ legis, non ab alio deſcendentes,

Cap. 73. Quanta blaſphemia Brẽtius epiſcopos noſtros cõferat pontificib. qui in morte Chriſti conſpirarunt.

Hebr. 7.

tes, quàm à Chriſto: certè ordinati, & vncti non externo chriſmate, ſed interna illa vnctione, de qua Pſalmus ipſe Chriſto loquitur: Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis: qui verò magis conſortes Chriſti, quàm Apoſtoli? Præ illis igitur Chriſtus, & à Chriſto illi vncti ſunt ſacerdotes, & miniſtri noui Teſtaméti. Et cùm inſufflaret poſt reſurrectionem, & diceret: Accipite Spiritum ſanctum, &c. Et cùm de cęlis in linguarum ignis ſpecie Spiritum ſanctum mitteret, vtrobique viſibili ſigno inuiſibilem ſanctificationē operatus. Nō ergo ob crimina ſua priuati ſacerdotio Anna, & Caiphas, aut ab Apoſtolis non agniti, ſed quia ceſſauerat, & abrogatum fuerat ſacerdotium illud, & nouum introductum. Imò audi Brenti Cyprianum in epiſtola ad Cornelium, de qua ſuprà diximus, quod Paulum legimus erga principem ſacerdotum feciſſe, exponentem. Paulus, ait, quamuis Domino iam crucifixo ſacrilegi, & impij, & cruenti illi ſacerdotes videlicet eſſe cœpiſſent: nec iā quicquam de ſacerdotali honore retinerent, tamen ipſum, quàmuis inane nomen, & vmbram quandam ſacerdotij cogitans, expauit, neſciebam fratres, inquit, quia pontifex eſt. Scriptum eſt enim, Principi plebis tuæ, ne maledixeris. Vides itaque quàm longè erant Apoſtoli, vt quicquam detraherent ſacerdotibus propter eorum peccata, eorum, quæ à Deo ipſis collata erant, vt potiùs inane nomen, & ſine vlla iam prorſus re honorarent. Miror certè quid Brentio in mentem venit. Nunquid Brenti, vis ita miniſtros Chriſti, & eorū auctoritatem ceſſaſſe, & finitam eſſe: vt veteris legis ſacerdotium, aduenięte Chriſto, vt iam falſum ſit, vobiſcum ſum vſq; ad cōſummationē ſeculi. Profer igitur, vt cū Tertulliano tibi loquar, nouā originē, & nouā ordinationē miniſtrorū à Chriſto de cælo rurſus inſtitutam, & certè aliam Eccleſiam, & nouam aliam legem, ſi vis non magis teneri miniſtros ſequentes à prædeceſſoribus, ab illis inquam, qui Apoſtolis ſuccedunt, in Eccleſia ſuſcipere ordines, quam Apoſtoli à legis veteris ſacerdotibus acceperunt. Pudeat te ſenem, & inueteratum hæc dicere, tam manifeſtè falſa: tā ſine vllo colore, ſine vlla probabilitate. Nam me certè, & piget, & pudet in reſpondendis his

Acto.23.

teneri: ſed facimus vt legentes videant, quale ſit ingeniũ Brentij, & quàm firmis rationibus ſtatuat ſua. Sed inquit prælatos vocat Bernardus ſeruos Antichriſti, non ſolùm Caiphas, ſed idem Bernardus non negat eos prelatos, aut ab eis ſuſcipiendos ordines: ſed cõfirmat potiùs. & Bernadus quidẽ auaritiæ, & ambitioni ſeruientes, & ſcãdalizantes Eccleſiã meritò dicit Antichriſti ſeruos: tu verò omnes ad vnum, quotquot ſunt in cõmunione Romanę Eccleſiæ, appellas Caiphas, & audes alio
" loco de auctoritate ſcilicet ſcripturæ ſic dicere, Colluuiẽ prę-
" latorum Aſoticorum non alio loco ducimus, quàm ſynedriõ
" Annæ, Caiphæ, Alexandri, & quotquot erant ordinaria ſucceſ
" ſione de genere pontificio, qui Chriſtum, Apoſtolos, & reli-
" quos Chriſti diſcipulos, ita perſequebantur: vt exiſtimarent, ſe
" in eis trucidandis Deo maximum cultum præſtare. Hæc verba retulimus ex Brentio, quibus priora illa explicat, & quanta temeritate in omnibus ſuis iudicijs feratur: nõ vides quanta con tumelia afficiat omnes prælatos Eccleſiæ, quorum nec minimam partem cognouit: & cùm neque cognita vitia, & nobis certa liceat contra fratres proferre, iſte proferat incognita, & incerta, contra omnes? Colluuiem vocat Aſoticam prælatos, concilium eorum ſynedrion Iudæorum conſpirantium contra Chriſtum, & pecunia corrumpentium Apoſtolos, quia videlicet cum Brentio, & ſuis non conſentiunt: neque Chriſto parcit hæc blaſphemia, qui ſic omnes legitimè ſuccedentes epiſcopos permiſit deficere, non ſtetit promiſſis & Eccleſiæ, & apoſtolis factis. Mittam, inquit, vobis Spiritum veritatis, qui maneat vobiſcum inæternum. Sed iam de his ſatis, atque de hoc ſecundo ſigno Eccleſiæ prælatorũ, ſcilicet certa, & legitima ſucceſſione. Reſtat igitur, vt tertiũ illud attentè conſideremus, quo diximus Eccleſiã manifeſtari, & re vera cõſtare, hoc verò eſt cognitio vnius capitis vicarij Chriſti, ſucceſſoriſque Petri, & vnio ad illũ, & Eccleſiã, cui ille prę ſidet, Romanã, & per illũ cõmunicatio cum omnibus & Eccleſijs, & paſtoribus, cæteriſque fidelibus eidẽ participantibus, hoc itaque vlti mo loco poſuimus, quod quantũ ſentire poſſumus, vltimum eſt, & velut cõplementum, & clauſura eccleſiaſtici ædificij: vt meri-

Cap.74. Romani pontificis agnitionem eccleſiaſtici ædificij fundamentũ oſtẽditur.

meritò credamus Romanum pontificem lapidem illum eſſe angularem,probatum, electū, vicem ſcilicet habentem illius, cui primò hoc conuenit Chriſto lapidi præciſo de monte ſine manibus,quem Daniel videbat meliùs quàm Nabuchodono- *Dan. 2.*
ſor confringentem, & comminuentem regna omnia terrena, in montem magnum creuiſſe, impleſſeque terram, montem, inquam,illum domus Domini in vertice montium preparatū: *Eſa.2.*
Is verè eſt fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere, quod poſitū eſt à Deo. Ipſe loco ſui Petro inquit: Tu es *1.Corin.3.*
Petrus,hoc eſt petra, aut ſaxum, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quod vt oſtendemus, non illi tantùm, ſed muneri,atque gradui eius, & ita ſucceſſoribus dictum eſſe accipiendum eſt.Nunc verò in hoc principio, id, quod ipſe Petrus de Chriſto quàm veriſſimè dictum accipit, credimus meritò ad ipſum ſuoſque ſucceſſores, qua parte eius tenent locum meritò referri debere ad quem accedentes, inquit Pe- *1.Pet. 2.*
trus fidelibus omnibus lapidem viuū, ab hominibus quidem reprobatum,à Deo autem electum, & honorificatum,& ipſi tanquam lapides viui, ſuperædificamini domos ſpirituales,in ſacerdotium ſanctum offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum, propter quod continet Scriptura:Ecce pono in Sion lapidem ſummum, angularem probatum, electum, pretioſum:qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali his,qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt, hæc omnia de Chriſto inquit Petrus, illi pleniſſimè omnia conuenire cognoſcimus,& quædam illi ſoli,qui crediderit in eum,quod ſcilicet illi,qua parte Deus eſt,conuenit:creditis in Deum ait, & in me credite: quę verò ex his ei,qua homo eſt, cōueniunt, ſcilicet electum eſſe à Deo lapidem angularem, & fundamentalem, ſuper quem ædificentur fideles, illi meritò etiam intelligimus cōuenire:cui dixit: Super te ædificabo Eccleſiam meā, *Ioan. 14.*
illi inquam gradui,& muneri,cui hoc Chriſtus conceſſit: non ſoli Petro hoc conuenire dicimus, qua ratione Chriſti gerit

Cap.75. perſonã,& vicem tenet. Hic eſt re vera lapis ab hominibus reprobatus,diſplicet enim humanæ ſapientiæ,diſplicet ſuperbiæ eorum,qui in oculis ſuis prudentes ſunt, vt homo fragilis,& imbecillis,quo nec eruditione,nec moribus,nec vlla alia ratione inferiores ſeſe iudicant,fundamentum dicatur Eccleſiæ,vt illi innitatur concio fideliũ:diſplicet, inquam, his, qui non conſiderant,quàm ſit hoc Deo facile:Deo inquam, qui appendit terram ſuper nihilum,ad cuius nutum columnæ cæli pauent,& contremiſcunt,quàm ſit facile,imò quàm ipſi cõueniens,& glorioſum,vt ex infirmis, & cõtemptibilibus mundi huius faciat fortiſſima,& inconcuſſa fundamenta.Denique & quàm expediens ad ſimul extollendam infirmitatem noſtram,& demittendam ſuperbiam,quàm denique cæteris Dei operibus ſimile.ſic placuit Deo viſibilibus nos ſanctificare Sacramentis, vt corporeis, & inſenſatis rebus ob illius obedientiam nos ſubdentes diſcamus humiliari, & ſic humiliati,ex earundem, ante quas nos humiliamus, verùm virtute diuinitus eis cõmunicata erigamur mira ratione in Deũ: ſic inquã voluit, vt detumeſcat ſuperbia eorum, quos in corpus Chriſti coaptare dignatur,dũ adire homines,& ſe illis ſubdere iubentur:ſicut Paulus Ananiæ ſubditur, idque conuenienti ordine, vt excelſo excelſior ſit alter ſacerdote epiſcopus: illo primas, & inſuper ſit vnus, quaſi vniuerſæ terræ rex: ſit inquam vnus vnius Eccleſiæ, vnius quàm veriſſimæ familiæ, & ſocietatis, quæ eſt catholica Eccleſia,præpoſitus, cui vice Dei omnes ſe ſubdant,cui inquam corporeè, & viſibiliter, quam Deo inuiſibiliter offerunt obedientiã, iuxta Dei ordinationẽ offerãt loco Dei.

Quantum ſapiẽtiæ humanæ diſpliceat & ſuperbiæ fides vnius vicarij Christi in Eccleſia, quantum diuinæ ſapientiæ cõueniat.

Iob.26.

Eccle.5.

Cap.76. Summus certè honor humanæ naturæ,in hac vita, & in ea ſummus gradus hominis,quem Deus inopẽ, & pauperem de terra, & ſtercore ſuſcitat: vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Illius enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.Summus itaque honor hominis,ſumma etiam occaſio omnibus humiliationis: dum ei, cui tanquam proximiori inuidere poſſint, quem vt magis familiarem contemnere,eidem propter Deum ſe ſubdant, & diuinam agnoſcant in eo virtutem,non conſiderantes quæcunque humana,

In Romano pontifice agnoſcẽdo quãtum exercetur fides, & humilitas, quantũ natura humana honoratur.

1.Regum 2.

quæ-

quæcunque infirma, quæcunque vitia, quantumuis nota, vt propter ea Deum in ipſo, aut non agnoſcant, aut minus reuereantur. Sicut nec Abraham corpus ſuũ emortuum, & emortuam vuluam Saræ, quare in promiſſione Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt, fide dans gloriam Deo, pleniſſimè ſciens quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere, ideo reputatum eſt ei ad iuſtitiã. Sic itaque placuit Deo, electum ſibi patriarcham exercere ad fidem: vt ſoli Deo diſceret fidere, dum fragilimis, & impotentibus planè medijs gratię ſuæ ſumma dona illum expectare vult, ſic placuit hunc futurũ gentium patrem exercere, vt in eo fides gentiũ oſtenderetur: fides inquã hæc, qua in Eccleſia ex frigido licet corpore humano, & emortua quodãmodo virtute humanæ noſtræ naturæ, ſi humana ſpectemus: ex Eccleſia videlicet, in qua emortua iamiam videtur fides illa, & viua charitas, recénſque memoria effuſi pro nobis ſanguinis Chriſti, & obliterata vera illa mutatio humilitatis eius, ex Eccleſia inquam Romana, quantumuis purpuratam meretricem vocet illam arrogantia, tumorque faſtidientium, Dei ordinatione expectemus vicarium Chriſti, lapidem angularem approbatum: ſic inquam exercetur fides noſtra, vt Abrahæ, cui ideo maximè reputata eſt ad iuſtitiam, non eſt enim, vt Paulus inquit, ſcriptum tantùm propter ipſum, quia reputata eſt illi ad iuſtitiam, ſed propter nos, quibus reputabitur credentibus in eũ, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, à mortuis in hunc tantùm credimus, huic innitimur, & ab eo per fragilia quantumuis media ſperamus, dona gratiæ nos conſecuturos, inter quæ, & hoc nõ infimum eſt vinculum pacis, atque vnitas ſpiritus: de qua, inquit Paulus, Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Hæc igitur vnitas, corporis vnius, quæ omnium fidelium vitæ cauſa eſt, ab illo ſupremo capite Chriſto expectanda eſt nobis, ſed, dum per illum hominem cui dixit: Paſce oues meas, perpetuò conſeruandam eam docuit, præbuit nobis perpetuæ humilitatis, & exercendæ fiduciæ in ipſum per totam vitam non minorem materiam, quàm Abra-

Roman. 4.

Epheſi. 4.

hæ,

hæ,cui per tam longa ſpatia vitę,ab emortua Sara expectanda fuit benedictio ſeminis illius. Sed & illi, qui cæteris præeſt,nõ minor humiliandi ſeſe ratio, & diffidendi ſibi, Deoque fidendi, & in ſeſe admirandi eius virtutem oblata eſt, quàm Saræ, ſed multò maior, quo ſibi propriè infirmitas magis cognita eſſe debet:ita videlicet, vt cùm ſuam infirmitatem agnouerit, veraciter ſibi diffidens ſi quid dignum ſuo gradu, & ordine, vel ab alijs ei exhibeatur honoris,vel à ſe fieri viderit opus vicario Chriſti non indignũ,admiretur potius, quàm ſibi quicquam tribuat,cum Sara dicens:Riſum fecit mihi Dominus,& quicunque audierit conridebit mihi:riſum nunquam, non vanæ,& humanæ lætitiæ,ſed humilitatis veræ, ob Dei gloriam, & fratrum ſalutem non ſe facere, ſed à Deo in ſe fieri exiſtimet homo ille,quem Deus præfecit ſuis fidelibus,ſicut in Sara genuit Iſaac,ex ea quidem, ſed non eius virtute,ſic ille exiſtimet:vt ſicut Paulus inquit, ſublimitas non ſit ex nobis, ſed virtute Dei: propterea enim,inquit,habemus theſaurum iſtũ in vaſis fictilibus:ex nobis lutei,ex nobis fragiles:ex Deo ſublimes,& firmi.

Gene:21.

2. Corin.4.

Cap.77. Ad fidem vnius vicarij Chriſti exhortatio.

Hoc itaque Dei conſilium(vt ad principiũ reuertamur)conſtituendi lapidem angularem,in fundamento Eccleſiæ ſuæ:hic gradus & auctoritas lapis eſt,qui quantumuis reprobetur à ſuperbis ædificantibus, à verè humilibus, à verè catholicis agnoſcitur à Domino factum eſſe, & mirabile eſſe in oculis verè credentiũ.Lapis verò eſt offenſionis,& petra ſcandali his, qui offendunt verbo, neq; credunt,ait Petrus,in quo & poſiti ſunt.Cùm enim poſiti ſint in Eccleſia,nõ credũt illam verè vnam eſſe humano ſcilicet more,& ratione,vnã,inquam,humanã Remp.quæ ſine vno homine gubernatore eſſe nõ poteſt,non credunt,inquam,in quo poſiti ſunt:in palæſtra ſcilicet exercendæ fidei,humilitatis,& obedientiæ præſtandę, non Deo tantùm, ſed homini propter Deum.Denique in humana congregatione,in arca,in torculari, vbi omnia permiſta ſunt,& in loco, in quo contra ſpem, in ſpem credendum eſt, hoc certè diuinum conſilium, ſi in vera cordis ſimplicitate, omni ſupercilio abiecto,omni tumore depoſito,& exutis humanis affectibus,ſuſciperetur ab omnibus, & crederetur,etiã

1. Petr. 2.

prius

prius quàm intelligeretur: non opus eſſet multis verbis, aut multis rationibus: Duceret enim nos vera fides, non ad intelligendam tantùm, ſed ad guſtandam etiam, & ſumma ſuauitate amandam Dei hanc ordinationem: & in ea ſumma cum vtilitate, & diuinorum chariſmatũ dulciſſima participatione permanendum: eò certè magis, quò minus noſtra fides ab hominum meritis adiuuatur: eò inquam magis, quò minus aut miracula, aut magnorum operum exempla commendatum reddunt hominem, quem Deus præfecit Eccleſiæ. Hac itaque ratione diximus eſſe eccleſiaſtici ædificij coronidem, & quaſi colophonem Eccleſiæ catholicæ vnionem hanc cum vicario Chriſti, & eius Eccleſia, de quo nobis poſt tanta virorũ doctorum ſcripta, non ſunt multa dicenda, ſed pauca quæ dederit Dominus confirmandis piorum animis, & huic veritati elucidandæ, imò reuera vt oſtendamus hanc eſſe lucem. cætera omnia eccleſiaſticæ veritatis membra quodammodo illuſtrantem. In quo loco non poſſum omittere verba, & teſtimonium omni acceptione dignum beati illius, & bonorum omnium memoria celebrãdi Thomæ Mori: cuius pietatis, & modeſtiæ Chriſtianæ in tota vita, profectuſque, & augmenti in his, quibus perpetuò quodam tenore in aula, in publicis muneribus, hiſque ſummis, denique domi, & foris ita ſplenduit; vt inter cætera, quibus in regno hoc Angliæ, vbi nunc agimus Diuinæ gratiæ dono, & ſanctorum exempla, quæ in memoria multorum reperimus, tanquam recentia quædam veſtigia ſanguinis martyrum, vnicè oblectati ſumus, & excitati ad ardorem virtutis: beati huius exempla non minima fuerunt, inter quæ cùm in eos incidimus, qui illum familiariter nouerant, & ex memoria depromebant, & verba, & opera eius, & ſcripta etiam quædam offerebant ſale quodam diuinæ ſapientiæ condita, multò magis quàm in amœniſſimis, quorum in hoc regno copia eſt, hortis ſuauiſſimè verſati frequenter ſumus, quaſi inter flores, & roſas, illius enim reuera odor, atque fragrantia, ſicut agri pleni, cui benedixit Dominus, excitat ſeneſcentes, & caligantes tepiditate præſentium temporum affectus, & ſenſus noſtros: cuius veſtigia vtinam digni eſſemus exoſculari.

Cap. 78. Teſtimonio martyrũ Angliæ, et præcipue B. Mori auctoritas vicarij Chriſti confirmatur, et probatur fundamentũ Eccleſiæ.

lari.Hic igitur beatus,&felix martyr eſt,& teſtis huius rei,quã nunc agimus,non ſolus,ſed cum alijs quorum memoria in benedictione eſt,& ille præcipuè,qui tanquam verus aries, præceſsit reliquum gregem,& aperuit viam ad martyrium,exemplumque præbuit reliquis,quorum nomina ſcripta erant in libro vitæ agni,qui occiſus eſt à conſtitutione mundi. Beatum Ioannem dico Phiſcerum,epiſcopum Roffenſem,cuius etiam ſcriptis,& doctrina vtemur in hoc confirmando. Horum itaque ſanguis clamat, & fortiùs quàm lingua vlla explicare poſſit,confirmat hoc Eccleſiaſtici fundamenti dogma.Itaque vbi tanta ſunt opera, & quidem ſumma,& vltima,maiorem enim charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis, non opus erat verbis, ſed tamen addam illa beati illius Mori,quæ à fide digniſſimis accepi teſtibus,quæ mihi loquendi materiam in hac materia miniſtrant. Is enim in principio exortæ illius tragœdiæ,atque ſchiſmatis, amico cuidam optimo dicebat, velle ſe attentè legere, & conſiderare, quid in hac re ſentiendum eſſet, cùm videret quàmplurimos hanc Romanæ ſedis auctoritatem magni facientes, nec ſciret ſatis quanta eſſet ratione,aut auctoritate fundata,hoc dicebat primò modeſtus ille,& non temerarius aſſertor,qui cum & officio,& profeſſione politicis magis cauſis, & gubernandæ Reipub. vacaret, quanquam nunquam propterea curam Chriſtianæ iuſtitiæ in aſſiduis ſecretis orationibus,ieiunijs, & contemplationibus, vt multa eius oſtendunt monumenta omiſerit,in re hac nõ tam inſtructum ſe agnoſcebat, vt ratio temporum iã poſtulabat,meritò amico dicebat velle diligenti ſtudio rei,quæ iam in controuerſiã venire cœperat, cognitionẽ quærere plenã dixit,& fecit,& pręſtitit,quod dixit, pręſtitit quidẽ nõ vana curioſitate,& ſupercilio humanæ ſapientiæ, ſed vera pietate,& humili oratione, quod teſtantur reliqua eius, quæ ſcripta vidimus. Exacto itaq; vnius menſis plus minus ſpatio redit ad amicum,& ô inquit amice,quàm ſolidis fundamentis innititur hic Romani pontificis primatus, imò non ſolùm ipſe firmiſſimè conſtabilitus eſt in religione Chriſtiana, ſed eſt reliquorum omnium, quæ in ea ſunt fundamentum, & baſis;

baſis: hoc ſubiecit Spiritus ſanctus ſuo futuro martyri: hic fuit verus fructus ſtudiorum piorum, quibus pietati, & lectioni ſemper quidem, & tunc ſpecialiter vacauerat: quod certè nobis quaſi oraculum quoddam eſt certiſsimum Dei in illo ſuo templo loquentis, & ipſiſsimum exprimentis ſcripturæ ſuæ ſenſum: quod cùm ego confirmare aggreſſurus ſum, vereor ne quicquid dixero minus ſit, & infirmiùs eo, cui confirmando adhibetur: ſed explicanda ſunt hæc pro tenuitate noſtra ad captum piorum, & ſimplicium: quibus, vt infirmis, nocere poſsint hæreticorum voces. Vnde igitur melius hoc aggrediemur, quàm ex ipſis Chriſti verbis? Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quibus coniũcta ſunt reliqua, quæ huc pertinẽt: & Petro præ cæteris Apoſtolis manifeſtè dicuntur omnia, ſcilicet alia eiuſdem loci. Beatus es Simon Bariona, &c. Secundò etiam, quæ his non parum conſonant, Lucæ verba attendenda ſunt, quæ in vltima cœna refert à Chriſto dicta Petro. Simon, Simon, ecce ſathanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Tertio denique loco conſideranda ſunt & alia, quæ apud Ioannem poſt reſurrectionem Chriſtum dixiſſe ſcriptum eſt ab eo loco. Simon Ioannis diligis me plus his? dicit ei: Etiam Domine: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos: & reliqua, quibus tertiò hoc dictum fuiſſe ſignificat Euangeliſta, & quod poſtea ſequitur: Cùm eſſes iunior, cingebas te, &c. quouſque tandem dicit illi: Sequere me. Multa quidem alia ſunt in Euangelio, ſed hæc ſunt omnibus alijs omiſsis nobis attentè conſideranda: & primò in eis ſenſus germanus conſenſu patrum, & totius Eccleſiæ eſt nobis inquirendus, quod ſatis eſſe debet ad ædificandam fidem: Verùm adiungemus deinde quæ ad hunc Eccleſiæ ſenſum manifeſtandum, & explicandum, perſuadendumque ſatis eſſe poſſint. Igitur vt ad oraculum martyris noſtri reuertamur. Nónne qui dixit, ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, manifeſtiſsimè oſtendit petrã illam, de qua loquitur, quæcunque illa ſit, totius Eccleſiæ eſſe fundamentum, hoc nullus dubi-

Cap. 79. Tria loca euangelij de Petro loquentia exponẽda proponuntur. Mat. 16.

Cap. 80. Locus ille Matth. Tu es Petrus, exponitur iuxta certiſſimum ſenſum patrum de Petro.

dubitare permittitur, oſtenſa illa à Chriſto petra fundamentũ dicitur totius Eccleſiaſtici ædificij, certè omnium Eccleſiæ partium, & membrorum omnium miniſtrorum, & miniſteriorũ, atque ſacramentorũ fidei ipſius, dogmatumq; eius: deniq; omnium operum pietatis Chriſtianæ fundamentum, oportet vt ſit petra hæc à Chriſto oſtenſa. Quandoquidẽ quicquid extra Eccleſiam fit, vanum eſt: fit autem extra Eccleſiam quicquid extra agnitionem vicarij Chriſti fit. Eſt itaque Eccleſiæ fundamentum non partiale (vt ita dicam) & dimidiatum: ſed plenum & integrum. Super hanc enim petram, inquit, ædificabo Eccleſiam meã: nõ certè partem, aut membrum, ſed totum ſuſtinet petra illa totius Eccleſiaſtici ædificij põdus, hìc ſunt ſacramenta, munia, & gradus Eccleſiæ: hìc fides, & doctrina: hìc opera & charitas, quæ omnia cùm extra Eccleſiam aut non ſint, aut fruſtrà ſint, neque Eccleſia extra eam indicatam petram: conſtat illa omnia eidem inniti petræ, atque ratione iſta vnitas hęc Eccleſiæ, cui cætera innituntur, extra quam fruſtra ſunt & opera, & ſacramenta, & omnis doctrina vni etiam innititur petræ, & ſolidiſsimo fundamento: quia enim nulla plurium rerum vnio & concordia, niſi per id, quod vnum vndique eſt, quodque vnum perfectè, & plenè eſt, conſtare poteſt, meritò Eccleſia ex multis vnita demonſtratæ illi petræ inniti iubetur. Illa igitur petra, quam conſtat fundamentum eſſe Eccleſiæ, quæ ſit, attentè conſiderandum eſt: & quidẽ fatemur ingenuè multos patrum frequenter per illam intellexiſſe aut Chriſtum. ſuper hanc petram, inquiunt, quam tu confeſſus es, aut fidem ipſam, quam Petrus confeſſus eſt, ſuper hanc confeſsionis tuæ petram: id tamen certiſsimum eſt omnes ferè patres, aut certè quàmplurimos conſonè de Petro illud accepiſſe, ita vt nullus vnquam negauerit hanc expoſitionem, nullus dixerit de Petro hoc non poſſe accipi: ſed hic fuit perpetuus, & conſtans Eccleſiæ ſenſus, Petro per hæc verba promiſſum eſſe ſingulare aliquid præ cæteris, & reuera primatum in eos, & in Eccleſiã vniuerſalẽ collegit ſanctus ille martyr Roffenſis epiſcopus proprio loco, in confutationem vigeſimi quinti articuli Lutheri contra primatum Romani pontificis omnium ferè patrum

Græ-

Græcorum,& Latinorum teſtimonia manifeſtiſſima huius primatus, & multa diligentia viginti locos Scripturæ ſacræ, decem ex Euangelijs,decem ex Actibus,&.epiſtolis Apoſtolicis, huius primatus Petri oſtendentes veritatem,poſt quem ſuperuacaneū certè videbitur de hac re plura agere, quem vnum omnibus doctiſſimis viris,quos vocat Brentius genuinos,ego verò Lutheri filios, opponendum duximus ex recentioribus noſtris mortuis: quoniam huic articulo proprio ſubſcripſit ſanguine.In vltima enim ſenectute, & emerita venerandaque canicie, pro hoc articulo diuturnum carcerem,& mortem alacriter ſuſtinuit:dignū profectò præmium tantorum ſtudiorū, tantorum meritorum,& digna corona talis vitæ, huic virtute inculpatæ vitæ,operibus,temperantia, caſtitate, modeſtia,nō dico nullus eorum,quos Brentius citat, viros doctiſſimos, vt dicit, nullus inquam horum ſanctiſſimo Roffenſi Epiſcopo, ſpeculo totius honeſtatis,& modeſtiæ,doctrinæ, atque pietatis comparandus eſt: ſed nec ex catholicis ipſis noſtri ſeculi quenquam illi conferre auſim, maximè poſt tam glorioſum martyrium. Non igitur meritò hunc opponemus illis omnibus? quem ſi in hoc articulo legere vellent, viderent apertè, quàm lōgè ab omni adulatione,ab omni aſſentatione.& turpi quæſtu, aut ambitione primatū hunc Romani pontificis defendat. Sed nos iam vel pauca addamus propter tardiores, de propoſito loco ſcripturæ, quem ex antiquis Cyprianus, Tertullianus, Ambroſius quos Aug. ſequitur eorum citatis verbis,Hieronymus, & Hilarius inter Latinos Petro tribuūt apertiſſimè: Ex Grȩcis Athanaſius, Chryſoſtomus,Baſilius, Theophylactus, & multa concilia Græcorum hoc ipſum diſertiſſimè fatentur, quos vt quàm breuiſſimè ob oculos ponamus Auguſt. primò omnium audiatur:Is enim, retractans librum quendam ſuum contra partem Donati: Dixi,inquit in quodā loco de Apoſtolo Petro,quòd in eo tanquam in petra fundata ſit Eccleſia,qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in verſibus beatiſſimi Ambroſij, de gallo gallinaceo vbi ait:hoc ipſa petra Eccleſiæ canente culpam diluit: vide itaque hic Auguſtinum Ambroſij ſenſum citantem, qui & alijs locis apertiùs *Lib.1.Retract,ca.21.*

hunc indicat ſenſum, vt in ſermone de fide Petri, quem in aſſertione catholica hoc loco citauimus, vbi ſic inquit: Denique pro ſoliditate deuotionis Eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait Dominus: Tu es Petrus, &c. Petra enim dicitur, eo quòd in actionibus fidei fundamenta poſuerit, & tanquam ſaxum immobile totius corporis Chriſtiani compagem, molemque ſu-
Cap. 1. ſtinuit. Sed audiamus adhuc Auguſtinum, Cyprianum citantem: ſic igitur inquit. 2. libro de baptiſmo contra Donatiſtas: magnum quidem meritum nouimus Cypriani Epiſcopi, & martyris: ſed nunquid magis quàm Petri Apoſtoli, & martyris? de quo idem Cyprianus epiſtola ad Quintum ita loquitur: Nam nec Petrus inquit, quem primũ Dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuã, &c. Vtemur poſteà hac auctoritate ad alia: nunc manifeſtè conſtat Cyprianũ de Petro illa verba accepiſſe, quanquã ſint etiam alia manifeſtiora teſtimonia huius rei apud ipſum: in lib. præcipuè de ſimpl. prælat. quibus poſteà id maximè cõfirmabimus. Interim ſufficiat aperte vidiſſe horũ trium patrum teſtimonia. Hieronymũ, atq; Hilariũ nõ eſt opus referre, qui in expoſitionẽ huius ipſius loci id apertè fatentur: imò hanc ſolam expoſitionẽ ſequuntur. Hieronymus enim ita inquit: Quia tu dixiſti mihi, Tu es Chriſtus filius Dei viui, & ego dico tibi nõ ſermone caſſo, & nullũ habẽte opus, ſed dico tibi, quia dixiſſe, feciſſe eſt, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meã. Sicut Apoſtolis donauit vt lumina mũdi appellarẽtur, & cætera, quæ ex Domino ſortiti ſunt, vocabula, ita & Simoni qui credebat in petrã Chriſtũ, Petri largitus eſt nomen, ac ſecundũ metaphoram Petri, rectè dicitur ei, ædificabo Eccleſiam meã ſuper te. Et Hilarius di-
Li. de præſ. aduerſus hæret. cit loquens Petro: O felix Eccleſiæ fundamentum in noui nominis nuncupatione. Deniq; Tertullianus eos redarguens, qui Apoſtolos quædã ignoraſſe myſteriorum fidei dicunt: Latuit inquit, aliquid Petrum ædificandæ Eccleſiæ petram dictum. & claues regni cęlorũ cõſecutũ. Sex itaq; ij patres Latini vno ore, abſque vlla trepidatione audent aſſerere ſupra Petrũ ædificari
Homel. in Matth. 55. Eccleſiam. Ex Grecis verò Chryſoſtomus in hunc ipſum locũ idem manifeſtiſsimè aſſerit, vt in aſſertione catholica adduximus:

mus:quem(vt ſemper)ſequitur Theophylactus apertè dicens, quòd ſuper eam ædificauit Eccleſiam,quàmuis ibidem etiam hoc ad confeſſionem referat,& fidem.Baſilius ſimiliter aduerſus Eunomiū, lib.de Spirituſancto, de Petro inquit, quòd in *Lib. 2.* ſeipſo ædificationem ſuſcepit Eccleſię.Et Athanaſius cum omnibus epiſcopis Aegypti in epiſtola ad Felicem Papam non ſolùm de Petro hoc intrepidè affirmat,ſed de ipſo ſucceſſore Petri Felice:Tu es(inquiunt)ſicut Diuinū veraciter teſtatur eloquium,Petrus,& ſuper fundamentum tuum Eccleſiæ columnæ ſunt confirmatæ:& hoc quidem,quod attinet ad loci illius ſenſum,meritò nobis ſufficere debet:vt quod tanti patres tam certò,& tam conſtanter ſequuntur, nos non dubitemus certiſſimè affirmare. Et certè contextus ipſe verborum *Cap. 81.* hoc magis oſtendit,quorum nulla expoſitio tam germana eſt, vt hæc:Nam verba illa,Ego dico tibi, & tu es Petrus, & quæ ſequuntur,Tibi dabo claues,&c.Petrum apertè deſignant: & de eo omnia intelligere,niſi recedamus ab ipſo contextu, cogunt.Fatemur alios ſenſus non eſſe alienos: nam veritati fidei conſonant,ſecundum quam, & Chriſtum agnoſcimus fundamentum,& fidem ipſam: ſed nunquid propterea negandum eſt,hunc etiam ſenſum eſſe: certè ſi neceſſaria aliqua fidei au-ctoritate probaretur,hoc omnino falſum, confugiendum eſſet ad alios ſenſus: nunc verò cùm vel tantorum patrum auctoritas conſona ſufficiat: vt non dubitemus hoc conſonum eſſe fidei,cur & hunc ſenſum non admittemus? Auguſtinus ſanè loco illo Retract. quem citauimus: Scio, inquit, me ſæpiſſimè expoſuiſſe,vt ſupra hanc petram,quam confeſſus eſt Petrus,id eſt,Chriſtum intelligatur,ac ſi Petrus ab hac petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ ſuper hanc ædificatur, & accipit claues regni cælorum: hoc dicit, cùm prius alium ſenſum, in quo de Petro id accipit retuliſſet, & addit: Harum autem duarum ſententiarum quæ ſit probabilior, eligat lector. Certè Auguſtinus hoc dicens, neutram reijcit, imò vtranque conſonam fidei docet eſſe: vt enim ille libris de Doctrina Chriſtiana habet,in dubio, atque diuerſo ſenſu ſcripturæ primò conſulenda eſt regula fidei, cui non conſo-

Conferuntur diuerſæ expoſitiones eiuſdem loci, & ex contextu ſuprapoſita probantur.

nans expoſitio reijcienda eſt. Si Auguſtinus ſupra petram ædificari Eccleſiam putaſſet contrarium fidei, ſtatim reieciſſet illum ſenſum: at verò probabilem eum dicit: nihil itaque contrarium fidei habet. Aedificatur Eccleſia ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum: nihil hinc derogatur Chriſto, qui primum eſt fundamentum: ita ſupra Petrum ſpecialiùs, quàm ſuper alios Apoſtolos ædificari Eccleſiam, tanquam qui ſit vicarius Chriſti, eiuſque vices ſuſtineat in terris, nihil derogat vnico fundamento Chriſto, quod & patres citati, & quàm plurimi alij antiquorum, & reuera totius Eccleſiæ conſenſus habet. Quid itaque opus eſt ex vno ſenſu, alium eiuſdem loci omnino excludere. Libet in hoc loco quid Brentius dicat referre. Cùm enim indignanter audit quòd ad patres, cùm de ſenſu ſcripturæ agitur, recurrendum ſit, vt quem illi ſequuntur probemus, inquit, annotemus etiam quædam loca ſcripturæ, in quibus interpretatio patrum pugnat, affert itaque duo loca. Secundus eſt hic. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: alij (ait) per petram intelligunt Petrum ipſum, alij intelligunt Chriſtum: quam igitur interpretationem agnoſcemus? Hæc quidem Brentius, nos reſpondemus vtranque: nec enim vna alteri eſt contraria, Chriſtum eſſe fundamentum, & Petrum etiam: nec ſibiipſis, nec fidei repugnant: quis ergo prohibet vtrunque intelligi. Non puto Brentium ignorare quid Auguſtinus & libro 12. confeſſionum. & in pri-
25. & 26. mo de Geneſi ad literam de diuerſis ſenſibus ſcripturæ dicat:
ca. 19. cap. Quanquam video illum in hoc loco illorum omnium oblitũ,
& ſequent. & certæ rationis. Si enim illorum memor eſſet, agnouiſſet nunquam anxiè diſceptandum eſſe, aut contendendum, quid auctor ſcripturę ſenſerit, dum modò verum ſit id, quod aſſeritur. quod cùm in hac aſſertione probatiſſimorum patrum conſenſu probatum ſit, quid amplius quærit. Denique ſi rationem vidiſſet, non dixiſſet duo hæc pugnare, Chriſtum eſſe fundamentum, & Petrum ſimiliter: ſed hæc ſunt illorum, qui non aliud agunt, quàm infirmiores in fide tentare, & impellere vt cadant. Quem paruulum vox illa Brentij non terreat: ‘‘annotemus loca quædam ſcripturæ, in quibus interpretatio

patrum pugnat, & tamen quis non rideat, cùm præſens exemplum audit, & quoddam aliud non magis id, quod vult, probans. Sed de eo aliâs. Quod autem attinet ad id, quod agimus, duo nobis conſtant ex horum patrum doctrina, alterum ſuper petram ædificari Eccleſiam, conſenſu ipſius Eccleſiæ certum eſſe: ædificari inquam tanquam ſupra vicarium Chriſti, & aliorum Apoſtolorum ſupremum, tanquam ſuper vnum totius Eccleſiæ rectorem, atque doctorem. Alterum hoc illis verbis ſignificatum eſſe, quæ nimirum, vt ingenuè loquamur, ſi ſola eſſent, fateremur non ſufficere ad id probandum: ambigua enim ſunt, plura ſignificare poſſunt, vt vidimus, quare neutrum illorum ſtatuunt: at verò cùm accedunt alia, quæ hoc apertiùs explicant, & accedit conſenſus Eccleſiæ, non eſt quòd de co'ſenſu dubitemus. Alia verò quæ dicimus huic accedere, vt cætera omittamus, duo illa, quæ adduximus, ſunt. Primum, quod apud Ioannem eſt, vbi tertiò dicitur, Paſce oues meas, ſiue rege, vtrunque enim transferri poſſe certum eſt, & quidem diligenter notat beatus epiſcopus Roffenſis ſemel dictum eſſe ποίμαινε, quod etiam regere propriè ſignificat tanquam paſtor, ſicut paſcere, vt ſæpius habet Scriptura: bis autem dicit βόσκε, quod ſignificat duntaxat paſce, ſiue ale, vt apertè poteſtatem intelligamus dari, non docendi tantùm, & prædicandi, ſed & regendi, & gubernandi. Dum verò hoc Petro corám cæteris Apoſtolis dicitur, vni inquam Petro, & à cæteris ſeorſim cùm ab eo exigitur, an plus quàm cæteri amet Chriſtum, apertè ſignificatur aliquid amplius, quàm cæteris ei tribuendum eſſe: & quid hoc aliud, quàm vniuerſalis omnium ouium Chriſti cura? qui enim dixerat: Erit vnum ouile, & vnus paſtor, iam implebat, oſtendebatque vni ouili in hoc ſeculo conſtituto: vni inquam ouili corporeo, viſibili, & manifeſto, paſtore etiam præſenti, viſibili, atque manifeſto opus eſſe: gubernatore inquam, rectore, atque doctore. Propterea inquit illi, Paſce oues meas: & hoc ipſum eſt fundamentum eſſe, ſuſtenta, & confirma oues meas. Hæc enim, & plura alia ad officium paſtoris pertinere, locupletiſſimè Ezechiel Propheta oſtendit:

Cap. 82. Locus Ioannis, Paſce oues meas exponitur, & ex eo confirmatur auctoritas vicarij Chriſti.

dit; quod perierat, ait Deus, requiram: quod abiectum erat, reducam: quod confractum fuerat, alligabo: quod infirmum, conſolidabo: quod pingue, & forte cuſtodiam, & paſcam illos in iudicio. Hæc ſi rectè cogitemus, & cum his duobus locis Euangelij conferamus, manifeſtiſsimè nobis oſtendunt, quid ſit ſuper Petrum ædificari Eccleſiam, & quid ſit Chriſti oues paſcere, aut regere: reuera idem vtriſque ſignificatur. Paſcere enim, ſiue paſtorem agere, etiam confirmare, ſtabilire, atque continere ſignificat. Illi igitur qui ſcandalizatur, cùm audit, ſuper hominem ædificari Eccleſiam, dicamus: an alienum ſit à fidei ſenſu hominem gubernare Eccleſiam, & paſtorem eſſe: quod certè nulli poteſt dubium videri, at hoc eſt fundamentum eſſe Eccleſiæ: quòd ſi & hic

Acto.20. dubitet infirmus fide, audiat Paulum dicentem. Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo poſuit vos Spiritus ſanctus regere Eccleſiam: imò videat ipſis oculis in qualibet Eccleſia Chriſtiana proprium paſtorem, proprium rectorem, ſuſtentantem, & ſtabilientem ſuam Eccleſiam, cui ipſa innititur, ſicut capiti membra: & vt partes ædificij fundamento: & hinc manifeſtiſsimè diſcat, non iuſtum eſſe, vt hoc deſit toti Eccleſiæ, quæ quamuis maior ſit, quàm ſingulæ priuatæ Eccleſiæ, non tamen minus eſt vna, minus indiuiſa, minus

1.Cor.10. coniuncta: vnum corpus certè omnes ſumus, qui de vno pane, & calice participamus. Sicut igitur Eccleſia quælibet, vt vna ſit, vnum habet gubernatorem, & vnum caput, vniens & gubernans omnia membra: toti Eccleſiæ Chriſti cur hoc deerit? aut quomodo vna eſſe poteſt, ſi careat vno paſtore? quis vniet diuerſos epiſcopos, diuerſas Eccleſias, vt idipſum

1. Cor.1. dicamus omnes circa fidei myſteria, vt Paulus iubet: quod illis verbis, Paſce oues meas, ſignificatum eſſe apertè eo loco interpretatur Chryſoſtomus: totius ſcilicet orbis curam Chriſtum demandaſſe Petro, & toti orbi magiſtrum præpoſuiſſe, quod ipſum Theophylactus, in hunc locum teſtatur, vt exemplaria antiqua Græca nobis oſtendunt, quæ Oecolampadius in illum locum, cùm reliqua transferret, dicit ſe

nón

non habuiſſe: nos autem non ſolùm in editione illa Græca, quæ Romæ quadrageſimo ſecundo anno facta eſt, ſed etiam in antiquiſsimo exemplari Oxonij legimus, in quibus, ſicut ferè in cæteris omnibus, ipſius Chryſoſtomi ſenſum habet. quod Auguſtinus & antiqui omnes confitentur, ille quidem in libro contra epiſtolam Fundamenti, de Petro inquit, cui *4. cap.* Dominus paſcendas poſt reſurrectionem oues commendauit, hoc ipſum Cyprianus dicit libro de ſimplicitate prælatorum. Non eſt opus plurimis hoc confirmare teſtimonijs.

Iam tertium illud Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, manifeſtè Petro ſpecialiter dici, totus oſtendit contextus. Simon (ait) ecce ſathanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum: primò omnes dicit expetitos à ſathana: & ſtatim: Ego autem inquit, rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Orat certè etiam pro alijs. Ego (inquit) non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi. Orat pro omnibus: ſed quòd ſpecialiter pro Petro, & ad Petrum dicitur, Rogaui pro te, ſpeciale aliquid oſtendit: & id præcipuè, quod ſequitur: tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Cùm enim propoſita omnium tentatione, vnus iubetur confirmare omnes, apertè vnitas fidei oſtenditur, quæ quod in omnibus eadem eſſe debet, meritò exigit, vt ad vnum tandem pertineat eius in omnibus confirmatio: vt vnus vltimus ſit iudex, & vnitatis conſeruator. Si hoc non eſſet neceſſarium, nequaquam vni præciperetur: Confirma fratres tuos. Et ſi non experientia manifeſta oſtenſum eſſet, quantum hoc Eccleſiæ contulerit, quàm verè confirmauerit Petrus fratres ſuos, dubitari fortè poſſet, an ab vno confirmandos omnes Chriſtus voluerit. Cùm verò, vt paulò inferiùs oſtendemus, omnes totius orbis Eccleſiæ eo tempore, & ſub his pontificibus, cùm vera vigeret diſciplina, ad Petrum confugerint, illius doctrinæ & auctoritati ſe confirmari, & ab aduerſarijs defendi poſtulauerint: quid opus eſt ampliori teſtimonio? Marcus Silueſtri proximus ſucceſſor non multò plus, quàm trecentis annis à Chriſto, Eccleſiæ Romanæ ſtabilitatem huic pro-

Cap. 83. Locus Lucæ Ego rogaui pro te, exponitur.

Epiſt. Athanaſio & omnibus Aegyptiorum epiſcopis.

promiſſioni tribuit: ex quibus omnibus hoc verbo, Ego rogaui pro te, agnoſcimus ſignificari rationem, qua Petrus ex infirmo homine, factus eſt ſaxum firmiſsimũm, & ex vno homine factus eſt pater ſuccedentium omnium ſibi: atque ita perpetuò confirmat fratres. Ratio itaq; huius oratio Chriſti eſt, Ego (inquit) rogaui pro te, hoc eſt verum Eccleſiæ fundamentum oratio Chriſti. Poſtula (inquit Pſalmus) à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, ipſa eſt validiſsimum robur, & omnis infirmitatis humanæ ſolida confirmatio. In mundo (inquit Chriſtus) preſſuram habebitis, in me autem pacem. Hæc
Ioan.16. oratio pro Petro ſpecialiter fuſa impetrauit illi, vt & ſi lapſus fuerit, non tamen in finem vſque perſeuerauerit, ſed mox redierit per pœnitentiam. Hæc obtinuit, vt deinceps fortior effectus confirmaret fratres, cùm in principio Eccleſiæ poſt aſcenſionem Chriſti, & aduentum Spiritus ſancti primò ipſe lo-
Acto.2. queretur populis, aſtantibus reliquis vndecim. ipſe & miracula frequentiora ediderit: ipſe & in templo populis, & in concilio ſacerdotibus loqueretur: ipſe denique Eccleſiaſti-
Acto.4. cam diſciplinam exerceret, vt in morte Ananiæ, & Saphyræ patet, & admirabilior cæteris haberetur: ita vt in plateis eijcerentur infirmi, vt veniente Petro ſaltem, vmbra illius obumbraret quenquàm eorum, & liberarentur ab infirmitati-
Acto.5. bus ſuis. Vbi iam in eo impleri videas illud promiſſum: Qui cre-
Ioan.14. dit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora ho-
Cap.84. rum faciet: quia ego ad Patrem vado.

Tria hæc loca conferuntur inter ſe, & alijs etiã locis Euangelij. Vide itaque in his tribus trium Euangeliſtarum Chriſti verbis ad Petrum, hoc opus Diuini conſilij, & admirandæ prouidentiæ conſtituendi in fundamentis Eccleſiæ ſuæ infirmũ hominem: vt admirabili ratione illi inniteretur ædificiũ illud, & domus, in quã etſi irruerint flumina, flauerint venti, & deſcenderint pluuiæ tyrannorum ſcilicet perſecutiones, hæreticorum verſutiæ non corruerit: nec vllæ inferorum portæ in eam vnquam præualituræ ſint. Hunc itaque ordinem, quo res tanta non ſolùm facta, ſed commendata nobis paulatim eſt, aduertamus. Primò promittitur hoc illi homini Petro apud Mat-

Matthæum, ſed non priùs quàm fuiſſet ei à Patre reuelatum arcanum diuinitatis Chriſti myſterium: non, inquam, priùs quàm dixiſſet pro omnibus, & aliorum nomine, Tu es Chriſtus filius Dei viui, tunc illi iam apertè promittitur, quòd fundamentũ ſit futurus Eccleſiæ: vt auctoritate patrum expoſitũ eſt. Non inquit ædifico Eccleſiam, ſed ædificabo, ait, quamdiu enim ipſe Chriſtus præſens erat, ſecundum viſibilem illam corporis preſentiam, non opus erat alio fundamento, infirmis ipſis hominibus, qui ei adhærebant. ædificaturus itaque Eccleſiam Chriſtus ſupra Petrum poſt reſurrectionem ſuam iã tunc, cùm hæc diceret, Tu es Petrus, petram ipſum efficit, & ſaxum. Nam, es, & non tantùm, eris, inquit. Datur igitur illi in præſenti non minimum fortitudinis donum, atque ita iuxta hanc ædificij metaphoram poſſumus meritò dicere, collocatur iam in fundamento. Aedificaturi enim ſolent nonnunquã aliquanto priùs tempore primos fundamenti lapides iacere, & ipſa ſola fundamenta aliquandiu ſic imbribus, & cælo patentia permittunt, probanda quodammodo, & obduranda. Id viſus eſt Chriſtus agere, cùm hæc diceret Petro. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quia inquit, ſuper te ædificanda eſt Eccleſia, iam te in fundamento colloco. Accede igitur, inquit, huc, hîc eſt locus tuus: adhære mihi, quem confeſſus es: ego ſum firmiſſimus lapis. Innitere igitur huic immobili, quam confeſſus es, diuinitati: hîc ſit locus tuus, vt proximus mihi factus, & coniunctus ſuſtinere poſſis Eccleſiæ ſolidiſſimum ædificium. Hic igitur primus gradus eſt ædificatoris noſtri cæleſtis, collocatum eſt primum illud fundamentum Eccleſiæ, & coniunctum eſt Chriſto: & vt magis aduertas, quanto conſilio, & cunctatione hoc fiat, vide adhuc quiddam aliud præceſſiſſe: cùm enim primò acceſſiſſet Chriſtũ Petrus, ſtatim ſub initium prædicationis, & teſtimonij Ioannis Baptiſtæ intuitus illum Ieſus ait, Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur, inquit Euãgeliſta, Petrus. Hoc enim vocabulo Cephas, quod vt Hieronymus inquit, Syrum eſt, ſoliditatem quandam in Petro futurã Chriſtus oſtendit: vocaberis inquit deinceps firmum, & ſtabi- *Ioan. 1.*

le ſaxum.quid hoc rogo, quàm deſignatio quædam eſt huius lapidis in fundamento collocandi,ac ſi diceret, te deſigno, & deputo,vt in fundamẽto colloceris.Itaque hic eſt primus omnium gradus, poſt æternam Dei prædeſtinationem,hîc incipit executio eius circa Petrum.Quos prædeſtinauit, inquit Paulus,illos vocauit,Iam vocatur Petrus,& ſignificatur deſtinatus in fundamento Eccleſiæ. Secundus ille eſt, quem expoſuimus ex Matthæo, vbi collocatur iam in fundamento: oſtenditurque ei proprius locus. At verò quoniam multa opus erat non Chriſto, ſed ipſi Petro probatione, vt ad veram ſoliditatem perueniret.relinquitur ſic collocatus tentationum turbinibus, vt paulatim eò fiat fortior, quò magis eſt conſcius infirmitatis propriæ.Nã & poſt parum audit: Vade poſt me Sathana,nõ ſapis,quæ Dei ſunt, quia enim Chriſto conſilium dare voluit, abſit inquit à te Domine, non erit tibi hoc de cruce,& paſſione loquens,quam indicauerat Chriſtus, atque ita præire volebat,& non ſequi:propter quod incipiebat iam ſcandalum pati crucis:admonetur à Chriſto vt ſequatur, vade, inquit, poſt me:vt teneat locum deſignatum ſibi,& oſtenſum priùs, vt adhæreat illi petræ, ſi vult conſtãs eſſe.Relinquebatur enim paululum arbitrio & ſenſui ſuo:& permittebatur nonnihil deflectere à rectitudinis illa linea, in qua collocatus erat à ſummo illo ædificatore,atque ita nutabat, ſed reductus à Chriſto rurſum ſtat. Verùm quia reſtabat vltima illa probatio, in qua caſurus erat Petrus, quia deſerturus erat locum fundamenti ſui, & non adheſurus petræ diuinitatis, ſed humanitati: vnde non mirum ſi cum ea, infirma quidem ſecundum ſpeciem exteriorem,pauente, atque timente ceciderit:ipſe cum cæteris in hora illa terribilis tentationis,quando,vt in Pſalmo ſcriptum eſt, liquefiebat terra,& omnes qui habitabant in ea,terra illa,caro ſcilicetChriſti,liquefiebat charitatis ardore,& humilitate:propter nos omnes verò habitantes in ea Apoſtoli ſcilicet,& diſcipuli timore, & trepidatione, quia itaque hoc reſtabat,& promiſerat ibidem Deus, ſe confirmaturũ columnas terræ huius, reſtauraturum ſcilicet, in conſpectũ hominum infirmitatem illam ſuam,& glorificaturum,oſtenſurumque illam fuiſſe omnem

nem

nem noſtram fortitudinem,& Apoſtolos etiam ipſos per Spiritus ſancti aduentum: inſtante hac hora, in illa vltima cœna lapidi illi ſuo, quem deputauerat fundamento, quē conſtituerat iam, in eo ſpecialiùs loquitur: Ecce inquiēs Sathanas expetiuit vos, ego autem rogaui pro te: in hac ſignificans tentatione communi omnibus ſpecialem ſibi curam eſſe de Petro: & quòd libero ſuo arbitrio dimiſſus caſurus eſſet, & ſeſe auerſurus à Chriſto: ne, cùm hoc conſpiceret, deficeret animo, & in eam laberetur deſperationem, in quam & Iudas: Ego, inquit, rogaui pro te: non præualebit, nec diu tenebit te ille caſus, & ideo conuerſus ab illa negationis auerſione, & conuerſus ad agnoſcendam infirmitatem tuam, quam nunc quaſi fortitudinem iactas, animam pro te ponam, & paratus ſum tecum & in carcerem, & mortem ire, dicens: Ab his itaque conuerſus ad me, agnita infirmitate, & peccato tuo, non miraberis infirmitatem proximorum: ſed quò mihi coniunctior, & propinquior eris, eò magis per compaſſionem infirmorum fratrum ad eos etiam conuerſus confirma illos exemplo ipſo tui caſus, & poſterioris fortitudinis, denique & veritate doctrinæ. Hoc itaque iam tertium eſt, quod circa petram efficit Chriſtus, magis videlicet ipſum ſibi viuens, & futuri caſus conſcium reddens, & permanſuræ promiſſionis ſuæ, quam & impleuit illi etiam inter ipſas ſuas abiectiſſimas paſſiones, cùm conuerſus Ieſus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini, & egreſſus foras fleuit amarè, Ecce conuerſum Petrum, ecce ad ſuũ locum, quem reliquerat, reductum: idque à Chriſto, ſe prius conuertente ad illum, & ſuis oculis ipſum trahente: vnde & poſt reſurrectionem ab Angelo, vt inſignis, inter cæteros nominatur, & ab eo, qui proculdubiò reliquis erat præſtantior. Ioanne plurimum illi delatum eſſe, idem ipſe ſcripſit, quum enim audiſſent, non eſſe corpus Domini in monumento, currebant, inquit, duo ſimul Petrus ſcilicet, & Ioannes, & ille alius diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit ad monumentũ, non tamen introiuit, quouſque Petrus veniret, & introiret: & tum inquit alius, qui prius venerat introiuit. Non vides quantam illi exhibeat Ioannes ille, qui ſuper pectus Domini recubuit,

Lucæ 22.

Ioan. 20.

buit reuerentiam? Verùm reſtabat vt apertiùs, & coram omnibus reſtitutum in ſuum locum Dominus Petrum oſtenderet. Sequitur igitur vltimum, Et aſtantibus reliquis ait illi: Simon Ioannis, diligis me plus his? vbi cùm ille reſpondeat: etiam Domine, & Chriſtus hanc reſponſionem non improbet, confirmat ipſum cæteris altiùs ſibi coniunctum eſſe, & ideo dignum à ſe factum, qui cæteris omnibus præſit, & præ cæteris in cura ouium, & gloria martyrij Chriſto accedat. Paſce, inquit, oues meas, &: cùm ſenueris, alius te cinget, & ducet, quò tu non vis, ſignificans qua morte eſſet clarificaturus Deum: & tandem, ſequere, inquit, me, præ cæteris videlicet omnibus mihi coniunctus eſto, quibus verbis (vt ſatis ſuperiùs oſtendimus patrũ teſtimonijs, & oſtendemus iamiam ſenſu Eccleſiæ totius orbis) commiſſa ei cura eſt, & Chriſto in aliam vitam tranſlato, & propterea dicente: Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cùm eſſem adhuc vobiſcum, illo, inquam, nõ cum eis exiſtente, ſed per tranſitum quendam eis apparente, Petrus ſubſtituitur, & non obſcurè, ſed coram quinque alijs Apoſtolis, & Nathanaele (hos enim refert Ioannes præſentes fuiſſe) declarat ipſum cæteros debere præire, & loco ſui habendum ab omnibus, hoc enim cuncta illa ſignificant, & præcipuè illud, ſequere me. Nec enim tunc magis ipſum, quàm alios corpore credendi ſunt Chriſtum ſequutũ, nec aliquò ibat Chriſtus, quò opus eſſet Petrum ſequi, ſed ſequere inquit, me in hoc magiſterio, & prælatione, atque ita nunc vltimò, non tantùm ipſum in fundamento conſtitutum oſtendit, ſed etiam ſuperædificat ipſi alios: & illum loco ſui cæteros habere præcipit. Hæc igitur circa Petrum à Chriſto perfecta, non certè illum ſingulariter reſpexiſſe, aut ad eum ſolùm pertinere, ſed ad ſucceſſores etiam ſuos in eo munere, & magiſtratu, quæ tunc inſtituebatur, perſuaſit Chriſtus ipſe Eccleſiæ ſuæ, vt ita agnoſceret perpetuum munus, perpetuum gradum, quod perpetuò in ea maneret, inſtitutum eſſe in Petro magiſtratum inquam proprium Eccleſiæ, & vnius hominis à Chriſto dependentem primatum, quo præcipuè vnitas Eccleſiæ conſeruetur, humano quodam more, ſed ſupra humanam virtutem, ſicut Eccleſia ſocietas quæ-

Ioan. 21. — *Lucæ. 24.* — Cap. 85. *Supradicta de Petro ſucceſſorib. etiã conuenire.*

quædam humana eſt, & ab homine gubernari eam Chriſtus voluit, cùm certè poſſet, ſi aliter velit, per ſe, abſque homine eam regere: ſed vt diximus in principio huius loci de Eccleſia, nimiùm eſſet abiecta humana cõditio, niſi miniſterio hominum Deus vteretur ad gubernandos homines. Qui ergò videmus ſingularum Eccleſiarum Epiſcopos, & paſtores, vicarios vtique Chriſti in eius grege, & capita, & agnoſcimus, vt ex Cypriano ſuperiùs citauimus, oportere in Eccleſia catholica vnũ eſſe Epiſcopum, quid mirabimur ſi in tota hac magna Eccleſia, cuius omnes aliæ partes ſunt, & membra, etiam ſit vnus vicarius Chriſti reliquis omnibus Eccleſijs, & earum capitibus ſuperior: per quem in vnitatem fidei, rituum, & morum, quaſi tũ neceſſarium eſt omnia membra, cùm diſſenſerint, colligantur: & ne diſſentiant cõtineantur? Cur inquam hoc duriùs accipiunt, qui ſequuntur ſenſum ſuũ? cur difficilius erit Deo, magnã hanc Eccleſiam totius orbis continere per vnum hominẽ, quàm minores alias, & priuatas, eius videlicet membra? aut cur volumus hìc inuiſibile caput Chriſtum, & inuiſibilẽ etiã dependentiam ab eo quærere? nunquid quia aut minus neceſſarium eſt vniuerſali Eccleſiæ viſibile caput, quàm particularibus; aut quia ſi non minus neceſſarium, non æquè poſſibile, aut facile? Quis verò hoc dixerit, niſi qui Dei non cogitat omnipotentiam, cui nihil difficile eſt? Primum verò, quis etiam nõ manifeſtè videat, affirmari non poſſe? quis non intelligat, quò partes Reipub. magis diſtant, quò latiùs patet ciuitatis, vel regni ſocietas, eò magis neceſſarium eſſe, vt in vnũ colligantur, & contineantur? Viciniora, & propinquiora facilè ſeſe agnoſcunt, & inuicem participant: At verò quæ nimiùm remota ſunt, maiori labore congregantur, & continentur. Certè hoc habet hominum natura proprium, vt ſicut exterior cultus illis neceſſarius eſt, quo interiora ſua exerant, & prodant, & per externa alijs ſignificent, & in eis conueniant: ita vt vnitas interioris, & exterioris cultus ſeruetur, neceſſarius eſt corporeus, & viſibilis locus, atque altare. Oſtendit hoc altare illud filiorum Ruben, & Geth citra Iordanem ędificatum, non quidem, vt illi fatentur, in holocauſta, aut victimas offerendas, ſed in teſtimonium,

Cap.86. Neceſſariò eſſe in Eccleſia vniuerſali vnũ caput viſibile.

Ioſue. 22.

nium,inquiunt, vt ſeruiamus Domino. Vbi duo conſideranda ſunt, huic propoſito non incommoda. Alterum quod ipſi fecerunt: alterū quod omnis reliquus populus Iſraël. Illi enim videntes ſe Iordanis flumine ſeparatos à reliquis timuerunt, ne ea locorum intercapedo,& fluminis impedimentum ſucceſſu ætatum,& generationum, occaſio fieret ſchiſmatis, atque diſceſſionis à veri Dei cultu. Viſibile quærunt teſtimonium, vt eadem inuiſibilis fides, & idem exterior cultus non minus ad ſe,& poſteros, quàm ad reliquos filios Iſraël, & ſucceſſores eorum pertinere oſtenderetur. Quod conſilium, cùm Eleazar ſummus ſacerdos, & totus populus Iſraël probant, meritò à Deo credendum eſt fuiſſe, & oſtendere, quantum ſit opus viſibiliter, & corporeè vniri eos maximè,quos longè diſtantes in eandem fidem, & cultum neceſſe eſt conuenire. Quod autem
Ioſue. 22. populus Iſraël tunc fecit conuenientes omnes in vnum vt dimicarent contra eos,& mittentes Phinees filium Eleazari, & decem principes tribuum ſuarū, atq; dicentes: quæ eſt iſta tranſgreſſio; cur reliquiſtis dominum Deum Iſraël, ædificantes altare ſacrilegum,& à cultu illius recedentes,& cætera, quæ illis dixerunt, quo à tanto ſchiſmate, quod timebant eos abducerent, quantum noſtra confirmant? quantum oſtendunt viſibilē hanc congregationem neceſſariā? Primò quòd in eo populo, qui Chriſtiani figura fuit, & vmbra vnum tantùm templum,& vnum duntaxat holocauſti altare voluit Deus eſſe, conſeruan-
Deut. 12. dæ vnitatis cauſa. Caue,inquit,ne offeras holocauſta tua in omni loco,quē videris: ſed in eo, quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarum offeres hoſtiam, quod & ſi non ſatis ſeruatū, cùm populus immolaret in excelſis, quàm diu tamen vnum tēplum agnitum fuit;& vnus locus diuini cultus: tam diu vnitas
3. Reg. 12. ſeruata eſt illius populi, & cùm primùm Ieroboā ab illo templo ſeparauit populum,erectis vitulis aureis,ſacerdoteſque illegitimos cōſtituit, & cultus Dei,& veræ fidei vnitas perierūt, quod ne fieret, prohibuerat Deus, & ſanè quando memoria erat legis eius,& recentium beneficiorū, eductionis ab Aegypto, & introductionis in promiſſionis terram, totus populus arma ſumpſit vt id prohiberet. Quid igitur moliuntur, qui à
paſto-

paſtore vno, quē Deus Eccleſiæ ſuæ præfecit, contendunt auertere Chriſtianum populum, vt videlicet non plus Germaniæ cum Italia conueniat in fide, & cultu, quàm in alijs politicis, & externis rebus: imò multò minus quàm inillis: & pari ratione cæteris Chriſtianis populis? Non opus hic eſt alio fortiori argumento, quo probemus hos vnitatem Eccleſię ſcindere, quàm re ipſa conſtituatur Eccleſiarum ſtatus, vt illi volunt, vt iam apud ſe cōſtituunt, vbi præualent: & re ipſa oſtenditur nulli Eccleſiæ quicquam commune eſſe cum altera, niſi quantum ſibi placuerit, atque ideo nullam poſſe eſſe concordiam, quia nullum iudicium, & nullus ordo. O certè miſerrimam conditionem talis Eccleſiæ, imò iam non vnius, ſed plurium. Si enim omnes illæ vna Eccleſia, vbi ratio, qua diſſidentes vniantur? quòd ſi hæc deeſt, deeſt vnitas. O confuſionem interminabilē vnius Eccleſiæ. Dicunt aduerſarij illa de vno altari, & templo ad tempus legis veteris pertinere, nunc verò quando in omni loco munda offertur oblatio Domino, quum magnum eſt nomen eius in Gentibus, iam his opus non eſſe. Fatemur quidem vnitatē Eccleſiæ ſpiritualē eſſe, non corpoream, dum in omni corporeo loco offertur Domino oblatio munda: ſed in vno ſpiritu, in vna concordia fidei, de qua ſcriptum eſt: quod multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Quia tamē, & ſi ſub ſpiritus lege ſumus, & ſpiritualis vnitas præcipuè nobis commendetur, homines tamen ſumus corporei, & corporeis rebus tenemur, & mouemur, & ab hominibus gubernari nos Deus voluit, quis nō videat Eccleſiam totam vniuerſalem ab vno homine regi oportere: nec corpoream illam vnitatem, quam ad conſeruandam morum, & fidei ſpiritualem inſtituit ipſe Chriſtus, cōtemnendam eſſe? Quare id tantùm reſtat, vt ſicut diximus, oſtendamus ſenſiſſe ſemper patres, atque doctores Eccleſiæ, & cum eis totam Eccleſiam in Petro à Chriſto Domino perpetuum inſtitutum magiſtratum, qui, quamdiu Eccleſia permanſura eſt, promiſſione Chriſti conſtabit, & præcepto eius agnoſcendum eſt ab omnibus in Petro, & in ſucceſſoribus omnibus eius Romanæ Eccleſiæ pontificibus: vbi ſedes illa voluntate Chriſti collocata eſt, conceſſum eſſe primatum

Act. 4.

Cap. 87.

Omnes patres, & vniuerſam Eccleſiā agnouiſſe ſucceſſores Petri, vt vicarios Chriſti.

tum Eccleſiæ adminiſtrationis, & vicariam poteſtatem vice Chriſti in vniuerſos fideles: atque ideo ipſos caput eſſe, & patres omnium fidelium, & Eccleſiam illam matrem omnium aliarum Eccleſiarum agnouiſſe Chriſto perſuadente totam Eccleſiam, eſt oſtendendum: quod cùm antiquum Eccleſiæ ſtatũ ex hiſtorijs fide dignis intuenti reipſa compertum ſit, moliuntur tamen aduerſarij non ſolùm obſcurare, ſed in contrarium etiam ita conuertere, vt ſimpliciores aut omnino decipiant, aut plurimùm turbent. Confirmandum eſt igitur nobis, non multis, quod ab alijs factum eſt, ſed certiſſimis, & lucidiſſimis teſtimonijs omnium ætatum, & temporum Eccleſiæ. In qua re magis periclitamur copia rerum, quàm penuria: Difficilius nobis eſt ex multis pauca ſeligere, quàm foret coaceruare immenſa: ſed conabimur, præcedente nos diuina luce, efficatiora, quæ occurrerint nobis referre. Primus igitur ex prima ætate Eccleſiæ, quam ab Apoſtolis vſque ad conciliũ Nicænum, & Conſtantinum imperatorem, atque Silueſtrum papam meritò computari poſſe iudicamus, quo tempore certum eſt Eccleſiæ ſynceritatem permanſiſſe, & totius auaritiæ, atque ambitionis ſpeciem quàm longiſſimè abfuiſſe ab ea, inter perſecutiones grauiſſimas, & martyria maximè Epiſcoporum, primus inquam ex illa ætate digniſſimus teſtis, Irenæus ille Lugdunenſis Epiſcopus, qui Polycarpi Apoſtolorum diſcipuli auditor attentiſſimus fuit, & præcedentium omnium tenuit memoriam, & ſcripto commendauit: laudes cuius Euſebius commendat frequenter in Eccleſiaſtica hiſtoria. Is igitur 3. lib. aduerſus hæreſes Valentini, poſtquam de traditione Apoſtolorum; ad quam in omni controuerſia fidei recurrendum docet, locutus eſt: & eam inquirendam dixit, in illis Eccleſijs, quas Apoſtoli inſtituerunt, & docuerunt, de qua re ſuperiùs ſatis dictum eſt, ſic loquitur. Sed quoniam valde longum eſt, in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones, maximæ & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & conſtitutæ Eccleſiæ, eam, quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam ab omnibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum

Cap. 88. Irenæi, & cum præcedentium patrũ fides de primatu Eccleſiæ Romanæ.

cap. 3.

porum peruenientem vſque ad nos iudicantes, confundimus eos, qui quoquo modo vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam ſententiam præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt eos, qui ſunt vndique fideles: In qua ſemper ab his, qui ſunt vndique, conſeruata eſt ea, quæ ab Apoſtolis eſt, traditio. Hæc primò inquit Irenæus, non quaſi noua, aut à ſe adinuenta, ſed vt re ipſa certiſſima, & teſtimonijs omniũ confirmata, in quibus vide ea, quæ diximus de vno magiſterio, & iudicio neceſſario ad vnitatis in fide conſeruationẽ, & de corporea, & viſibili vnione, atque loco ad ſpiritualem conſeruandam, ad hanc, inquit, Eccleſiam Romanam neceſſe eſt omnem Eccleſiam conuenire: hoc eſt eos, qui ſunt vndique fideles neceſſe inquit eſt: non voluntati permittit cuiuſlibet: ſed omnes dicit neceſſe eſſe ad hãc conuenire. Nunquid credi poteſt, hoc à ſe confinxiſſe Irenæum? quomodo auderet ad conueniendũ in Romanam Eccleſiam aſtringere omnes, aut quis ſuſtineret eum audire, niſi res certiſſima foret? neque ipſe hanc tam certam aſſertionem ſine teſtimonio reliquit, in hac inquiens conſeruata eſt ſemper ab his, qui ſunt vndique, Apoſtolorum traditio: ſemper ait, & ab omnibus, vel ab his, qui ſunt vndiq;, vt ille loquitur, cõſeruata eſt in hac Eccleſia veritas prędicationis Apoſtolorum. quomodo, rogo, ab omnibus conſeruata eſt in Eccleſia Romana hæc fides, niſi quia omnes ſemper agnouerunt in ea ſeruari: & ideo illius fidei ſe adiunxerunt, ad eam referentes quod crederent & quod dubitarent, vt ab ea explicaretur expectantes. Itaque habemus omnium præcedentium teſtimonijs illum ſuam confirmaſſe ſententiam: Habemus Romanam Eccleſiam maximam eſſe, antiquiſſimam, principalem, & potentiorem cæteris omnibus, fundatam à duobus Apoſtolis, in qua ſemper traditio Apoſtolorum ſeruata eſt, ad quam omnes tenentur conuenire, qui ſunt vbique fideles animorum videlicet, & cordium conſenſu. Sed audienda ſunt attentiſſimè omnia, quæ ſequuntur. Hæc igitur conſequẽter addit. Fundantes igitur, & inſtruentes beati Apoſtoli Eccleſiã, Lino epi-
 ſcopa-

ſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt:Huius Paulus in his,quæ ad Timotheum ſunt;epiſtolis meminit:ſuccedit autem ei Anacletus,poſt eum tertio loco ab Apoſtolis epiſcopatum ſortitur Clemens,qui & vidit ipſos Apoſtolos, & cõtulit cum eis:cùm adhuc inſonantem prædicationem Apoſtolorũ & traditionem ante oculos haberet:nõ ſolus enim, ſed adhuc multi ſupererant tunc ab Apoſtolis docti.Sub hoc igitur Clemente diſſentione non modica inter eos , qui Corinthi eſſent fratres,facta,ſcripſit,quæ eſt Romæ Eccleſia,potentiſſimas literas Corinthijs,ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum,& annuncians,quàm in recenti ab Apoſtolis receperat, traditionem. Et deinde quædam refert ad hanc traditionem pertinentia,quæ nunc non eſt opus referre. Hinc tamen collige:iam tunc Romanam Eccleſiam alias confirmaſſe,& reparaſſe fidem earum,& pacem:idque cùm ſuperuiuerent,qui ab Apoſtolis docti erant:vt iam impleretur illud Petro, & ſucceſſoribus(vt diximus)mandatum à Chriſto: Cõfirma fratres tuos. Audiamus iam qualiter contexit ſucceſſionem huius Eccleſiæ vſque ad ſua tẽpora.Clementi,inquit,ſuccedit Euariſtus,Euariſto Alexander , ac deinceps ſextus ab Apoſtolis conſtitutus eſt Sixtus,ab hoc Teleſphorus,qui etiam glorioſiſſimè martyrium fecit,ac deinceps Iginius,poſt Pius,poſt quem Anicetus. Cùm autem ſucceſſiſſet Aniceto Soter nunc duodecimo loco epiſcopatum ab Apoſtolis habet Eleutherius. Hac ordinatione,& ſucceſſione ea,quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia traditio, & veritatis præconatio peruenit vſque ad nos : & eſt pleniſſima hæc oſtenſio vnam, & eandem viuificatricem fidem eſſe, quæ in Eccleſia ab Apoſtolis vſque nunc ſit conſeruata,& tradita in veritate:Hæc omnia Irenæus. In quibus quanquã poſt priora illa de primatu Romanæ Eccleſiæ, non eſt cur apertiora teſtimonia quæramus: habes tamen quantum conſiderauerit antiquitas ſucceſſionem hanc Eccleſiæ Romanæ . Nam ea inquit Irenæus conſeruatur traditio Apoſtolorum, & peruenit, inquit, vſque ad nos præconium veritatis . Nouerat Irenæus ſucceſſiones aliarum Eccleſiarum in tam recenti memoria Apoſtolorum,& eorum,qui ab eis edocti ſunt, quas & hiſto-

hiſtorijs proditas habemus. Euſebius frequenter in Eccleſiaſtica hiſtoria meminit ſucceſſionis Hieroſolymitanæ Eccleſiæ, in qua primus fuit Iacobus: Antiochenæ, in qua Ignatius: Alexandrinæ, in qua Marcus: Epheſinæ, in qua Ioannes Apoſtolus ſedit; ſed Irenæo ſatis fuit illius Eccleſiæ ſucceſſiones texere, ad quam inquit, oportet omnem Eccleſiam conuenire. Adduxit ibi Polycarpi teſtimonium; & Ioannis etiam de vitandis hæreticis, & traditione Apoſtolica tenenda, refert Polycarpum Smyrnenſis Eccleſiæ conſtitutum Epiſcopum, in Aſia Romam veniſſe ſub Aniceto, quem decimo loco poſuit in illa ſucceſſione, ibique multos confirmaſſe in catholica fide: quum teſtimonium redderet Apoſtolicæ traditionis. Nec deſunt huius temporis, cuius mentionem facit Irenæus, & illorum pontificum, quorum meminit, quos agnoſcit, & probat veros ſucceſſores Apoſtolorum Petri, & Pauli teſtimonia. Habemus enim vitæ, & conſtitutionum ab eis editarum, diligentia Damaſi Papæ, conſcriptam memoriam. Habemus decreta, atque epiſtolas eorum plenas ſolicitudinis, & curæ omnium fidelium, & Eccleſiarum, & ad omnes ſcriptas. Anacletus quidem ad omnes fideles ſcribit, & tertia epiſtola eius Epiſcopis, & fidelibus omnibus Chriſti directa, quàm manifeſtiſſimam prædicationem habet huius poteſtatis Eccleſiæ Romanæ. Audiamus quædam eius. Hæc ſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino ſaluatore noſtro primatum obtinuit, & eminentiam poteſtatis ſuper vniuerſas Eccleſias, & totum Chriſtiani populi gregem aſſecuta eſt, ſicut ipſe beato Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, vbi refert cætera, quæ eo loco dicta ſunt. Ibidem quarundam Eccleſiarum mentione facta, tandem inquit: Inter Apoſtolos quædam fuit diſcretio: & licet omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe idipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & Cephas, id eſt, caput, & principatum teneret Apoſtolatus. Euariſtus huius ſucceſſor conſulitur ab Africanis Epiſcopis, de quibuſdam ad Eccleſiæ diſpenſationem pertinentibus:

tibus: & reſpondens illis de hoc priori epiſtola ſic loquitur: Dilectio veſtra normam ſecuta prudentium ad ſedem Apoſtolicam referre maluit, quaſi ad caput, quid debeat de rebus dubijs cuſtodire, potius quàm vſurpationem præſumere. Alexander, quem poſt hunc etiam refert Irenæus, ad omnes orthodoxos ſcribit epiſtolam, obedientiam præcipuè, & Eccleſiaſticarum traditionum cuſtodiam commendans, in qua & ſic loquitur: Relatum eſt ad huius ſanctæ, & Apoſtolicæ ſedis apicem, cui ſummarum diſpoſitiones cauſarum, & omnia negotia Eccleſiarum ab ipſo Domino tradita ſunt, quaſi ad caput, ipſo dicente principi Apoſtolorum Petro, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Non eſt opus plura referre, ex his pontificibus: nec admodum curamus, quod quidam volunt de epiſtolarum harum veritate, & auctoritate dubitare, id certum eſt antiquiſſimæ auctoritatis illas eſſe, in Eccleſia, vnde fieri poteſt, vt nonnulla ſit inter ſequentes ſcriptores diuerſitas: ſicut etiam eſt de primorum illorum pontificum ordine: nobis ſatis ſit teſtimonium Irenæi, & rei ipſius, quæ manifeſtum facit hos pontifices gubernaſſe alias Eccleſias, & agnitos fuiſſe ab illis, vt ſuperiores.

Cap. 89. Cypriani ſenſus de primatu Romanæ ſedis oſtenditur.

Sequamur iam ordinem primæ illius ætatis. Conſtat enim poſt duodecimum, quem Irenæus ponit, Eleutherium vſque ad Silueſtrum ſucceſſiſſe viginti alios pontifices, quos manifeſtum eſt ſimiliter omnium Eccleſiarum curam geſſiſſe. Hoc tempore fuit Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus, & totius Africæ primas, & maximæ viuus & mortuus in Eccleſia auctoritatis, qui contemporaneus Cornelio, & Lucio, & alijs pontificibus multa de hac cauſa ſcripſit; quibus putant aduerſarij Eccleſiæ ſe adiuuari. Ille igitur ſit nobis huius ætatis ſecundus fide dignus teſtis. Eſt igitur attentè audiendus: pauca quædam loca ex eo nobis ſunt adducenda, quibus eius ſententia lucidiſſimè oſtendatur. Igitur librum ſcripſit de ſimplicitate prælatorum, cuius ſuperiùs meminimus, aduerſus hæreſum, & ſchiſmatum, quæ poſt priores perſecutiones tyrannorum ſub Chriſti nomine emerſerant, in Eccleſiam peſtilentiſſimũ malum, & diaboli,

vt ille ait, callidiſsimam adinuentionem, qui, vt ait, ſecundum Apoſtoli vocem transfigurat ſe in Angelum lucis, & miniſtros ſubornat ſuos, tanquam miniſtros iuſtitiæ, aſſerentes noctem pro die, interitum pro ſalute, deſperationem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti: vt dum veriſimilia mentiuntur, veritatem ſubtilitate fruſtrentur. Audi igitur vnde omnes hæreſes, & ſchiſmata putet manare, & quod aduerſus ea proferat remedium: ſic loquitur proximè poſt illa, quæ diximus: Hoc eo fit, fratres dilectiſſimi, dum ad veritatis originem non reditur, neque caput quæritur, nec magiſtri cæleſtis doctrina ſeruatur, quæ ſi quis conſideret, & examinet, tractatu longo, atque argumentis opus non eſt, probatio eſt ad fidem facilis compendio veritatis. Hæc primò proponit, quæ rogo, non leuiter percurrantur. Tria dicit, vnde orta ſunt ſchiſmata, & hæreſes: quia non reditur ad originem veritatis: igitur agnoſcit Cyprianus veritatem fidei originem certam habere, & illam eſſe requirendam, ſi nolumus errare, & decipi. Secundum addit, quia caput non quæritur, agnoſcit igitur caput eſſe in Eccleſia, quod ab hæreticis omittitur: & quærendum ſit ab his, qui errare nolunt: & certè dixerat ipſe proximè Chriſtum ab hæreticis etiam agnoſci, & quæri: & tamen poſteà inquit, quòd caput non quæritur: quod verò, aut quale intelligat caput, etſi hac coniectura affirmare poſſemus, aliud eſſe à Chriſto, quem ſcit ab omnibus vt caput haberi: nolo tamen vt huic coniecturæ credatur: ſed ipſum audiamus hæc explicantem. Tertium poſtea dicit, vnde illa ſint mala, quia cæleſtis magiſtri doctrina non ſeruatur, de Chriſto apertè intelligens: nec certè ibi de vniuerſa Chriſti doctrina loquitur, quæ non tam breui compendio, vt ille ibi inquit, facilis eſt: non loquitur de tota ſcriptura: ſed de parte aliqua, quæ ad originem illam, & caput, de quibus locutus eſt, pertineat. Cùm itaque hæc tria propoſuiſſet, mox ad ea tractanda circunſpectiſſimè accedens, ſic inquit, nullo interpoſito poſt illa, quæ citauimus verba. Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi, inquit, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædi-

ficabo eccleſiam meam:& portæ inferorum non vincent eam: &, Tibi dabo claues regni cælorum: &, Quæ ligaueris in terra, erunt ligata & in cælis, & quæcunq; ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis: & eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit, Paſce oues meas. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem tribuat poteſtatem, & dicat: Sicut me miſit Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum ſanctum, cui remiſeritis peccata, remittentur ei: ſi cui tenueritis, tenebuntur: tamen, vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant vtique cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi honoris, & poteſtatis: ſed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt Eccleſia vna monſtretur: quam vnam Eccleſiam in Canticis Canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ, multa hoc contextu dicit de hac vnitate Eccleſiæ, de quibus poſteà referemus quædam: nunc verò ex his aduertamus, quam Chriſti doctrinam, quam originem veritatis, quod caput Cyprianus aduerſus hæreſes oſtendit, de nullo Euāgelij loco locutus eſt, niſi de eo: Tu es Petrus, &; Paſce oues meas, quæ Petro Apoſtolo dicta intelligit, & dicta ad Eccleſiæ vnitatem perpetuò ſeruandam. hoc dicit eſſe exordium, ſiue originem, atque ideo caput vnitatis Eccleſiæ: ſed exordium inquit, ab vnitate proficiſcitur: colligunt aduerſarij ex hoc loco, omnes Apoſtolos æquales fuiſſe Petro aſſeruiſſe Cyprianum: ſed hoc vtcunque ſit, Cyprianus manifeſtè Petro illi datum aſſerit, vt origo ſit, à quo proficiſcatur vnitas, & hanc originem in vno eſſe oportere, non in omnibus: vnitatis, ait, originem ab vno incipientem Chriſtus ſua auctoritate diſpoſuit: ſua inquam auctoritate, qua dixit: Tu es Petrus. Hoc nulla tergiuerſatione euadi poteſt. Petrus eſt ſecundum Cypriani ſenſum, quem certiſſimum iudicat, & præter omnem contentionem origo vnitatis, & caput. ad quod redeundum eſſe dixerat, hoc non datum eſt alijs Apoſtolis: ſed vni Petro. Quare non immeritò, quod dixit priùs, æquales fuiſſe omnes, paresque honore, & poteſtate, exponendum eſt ita; vt prærogatiua

gatiua hæc Petri non auferatur, vt conſtet vnum eſſe, à quo eſt origo vnitatis, & qui caput eſt; & hunc Petrum, non aliũ aliquem. Sit igitur æqualitas inter omnes Apoſtolos in ordine Apoſtolatus, vt multi interpretantur, ſicut omnes Epiſcopi ordine Epiſcopatus æquales ſunt: ſit tamen ſuperior omnibus Petrus, vt vnus ſit, qui omnes in vnum contineat. Sunt omnes Apoſtoli æquales propinquitate quadam ad Chriſtum, ab illo immediatè edocti, & ordinati, miſſi cum omni Apoſtolica poteſtate in mundum, ab illo donati Spiritu ſancto, non à Petro. Nam & ipſe Paulus, poſteà vocatus ad Apoſtolatum, tamen hunc honorem non patitur ſibi auferri. Paulus (inquit) Apoſtolus, non ab hominibus, nec per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum: & ibidem: Notum vobis facio, fratres, Euangelium, quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem: nec enim ego illud accepi ab homine, nec didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Et poſtea, Mihi, qui videbantur aliquid eſſe, nihil contulerunt, &c. Sint itaque in his pares omnes alij Apoſtoli Petro. Sed hoc non aufert, illum etſi ordine alijs parem, gradu tamen ſuperiorem eſſe. Itaque eiuſdem ordinis ſuperior eſt, ſicut archiepiſcopus epiſcopo: atque ideo caput, & origo totius vnitatis Eccleſiæ. Interpretantur quidam alij aliter hæc Cypriani verba, nec deſunt, qui exiſtimant Cyprianum ſenſiſſe, quòd fuerint omnes Apoſtoli æquales, antequam illud diceretur Petro; Paſce oues meas, vbi prælatus fuit alijs. Ideo enim interrogatur, Diligis me plus his? vt plus auctoritatis intelligerent omnes illi dari: quem ſenſum non reijcimus. Hoc conſtat certiſſimum, Cyprianum hoc loco manifeſtè aſſerere, in Petro inſtitutum eſſe munus perpetuò duraturum: in quo munere origo ſit vnitatis, atque auctoritas capitis, quibus in vnitate contineatur omnis multitudo fidelium. Loquebatur Cyprianus de ſuo tempore, in quo non Petrus, ſed ſucceſſores Petri erant in Eccleſia: hos dicit agnoſcendos eſſe, vt vnitas conſeruetur. Sed audiamus, quæ poſt pauca dicit de hac vnitate: ſic enim loquitur: Quam vnitatem firmiter tenere, & vindicare debemus, maximè epiſco-

Galat. 1.

Galat. 2.

pi, qui in Eccleſia præſidemus. vt epiſcopatum quoque ipſum vnum, atque indiuiſum probemus, nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat: Epiſcopatus vnus eſt, cuius ſingulis in ſolidum pars tenetur: Eccleſia vna eſt, quæ in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij, ſed lumen vnum: & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaciùs radice fundatum: & cùm de fonte vno riui plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium Solis à corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poteſt: à fonte præcide riuum, præciſus areſcit: ſic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit: vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur: nec vnitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latiùs expandit: vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater fœcunditatis ſucceſſibus copioſa. Hæc ibi Cyprianus vbi conſequenter multa & ſanctè, & eloquenter de hac vnitate loquitur. Sed nos hæc attentè cogitemus, & his, quæ proximè citauimus, coniungamus: cœperat ille originem, & caput quærere, ad quod recurrendum eſſet. Petrum inuenit, in quem vt dixit, Christus ſua auctoritate originem vnitatis diſpoſuit. Poſt hæc hanc vnitatem in his verbis, de quibus nunc agimus, tribus aptiſſimis ſimilitudinibus explicat: vnius lucis ſolis, & multorum radiorum: vnius radicis, & ramorum plurium arboris: denique vnius fontis, & riuulorum multorũ. Vide quàm propriè in his omnibus multitudo vnitur, non niſi per id, quod vnũ omnino eſt. Vna radix multos continet ramos: vna ſcaturigo fontis in plures diuiditur riuulos: vnũ lumẽ in plures radios. Quid ergo aliud his omnibus oſtendit, quàm in Eccleſia etiã vnum eſſe, quo multitudo colligitur: & quod aliud, quàm quod caput dixerat, & nunc iterum dicit, vnum caput, & vna origo eſt, à quibus præcidi, aut ſeparari, exiccari, & perire eſſe illis tribus exemplis confirmat. Præcide ramum ab arbore, germinare non poterit, riuum à

ſonte areſcit:radium à ſole,perit. Quid igitur apertiùs dici po tuit?Hæc enim omnia ad Petrum retulit: nec ad Petrum duntaxat illum ſingularem, ſed ad eum, qui etiam ſuo tempore in Eccleſia erat,ad munus videlicet,& gradum Petri. Calumniantur,quod dicat,Epiſcopatus vnus eſt,cuius à ſingulis in ſolidũ pars tenetur, quaſi nullus ſit vnus toti Eccleſiæ præſes. Certè qui id ex hoc loco colligunt,nimiùm ſunt ſuæ ſententiæ amore excæcati:vt contrarium colligant eius, quod maximè toto contextu Cyprianus conatur explicare:eſſe vnam radicem, & vnum caput in Eccleſia,eſſe,inquam,Petrum,vt radicem arboris,cæteros Epiſcopos,vt ramos.Quod igitur,inquit, Epiſcopatum vnum eſſe,nónne apertè oſtendit, in vno eſſe radicem, vt ita dicamus,& originem eius:à quo, qui ſe ſeparat, ſit vt ramus, aut riuulus à radice, & fonte præciſus.Audiant qui hæc legunt: Epiſcopatus vnus eſt; ſicut Eccleſia vna. Nam de hac vnitate loquitur. Vnus eſt epiſcopatus totius Eccleſiæ; nec enim de epiſcopatu priuatæ alicuius Eccleſiæ intelligi poteſt: ſed huius vnius totius Eccleſiæ epiſcopatus pars à ſingulis epiſcopis, Cyprianus inquit, tenetur in ſolidum, non à ſingulis, non in ſingulis origo eſt, & caput, ſed pars quædam, veluti riuulus,aut ramus:à ſingulis,igitur intellige,præter illum, qui caput eſt,tenetur pars:ab illo verò,qui origo eſt,nihil aufertur de aliorum poteſtate:ſicut radix nihil aufert à ramo,aut ſi hoc non vis, vt ſcilicet excipiamus illum,quum de ſingulis locutus eſt,ſic intellige,ſicut ſuprà dixerat, hoc erant cæteri Apoſtoli, quod erat Petrus: etiam ille Chriſti ordinatione ſuam habet Eccleſiam,quia vnus Epiſcopus eſt, & ordine epiſcopatus par cæteris. Dum ille itaque vnam proximè gubernat Eccleſiam, ſcilicet Romanam, oſtenditur Chriſti ordinatione plures eſſe epiſcopos,& iuſtum eſſe, vt ſingularum plebium, ſinguli ſint Epiſcopi: ſicut plures fuerunt Apoſtoli. Non igitur minus Epiſcopus eſt Carthaginenſis,aut Alexandrinus,ſiue Hieroſolymitanus,quàm Romanus: vnius epiſcopatus partem quilibet tenet, ſed omnes vnã habent originem, & radicem, Petrum ſcilicet illum, cui dictum eſt. Paſce oues meas,cui in Eccleſia perpetuò hoc munus commiſſum eſt vnitatis ſeruandæ.Nec illud

omittendum eſt, quòd inſolidum dicit à ſingulis partem teneri. Quod ergo in ſolidum Cyprianus dicit, ſignificare voluit, ex illis tribus ſimilitudinibus digniorem ſe elegiſſe, cui conferret vnitatem hanc, & multitudinem Eccleſiæ, lucem videlicet, quæ quo purior eſt, & ratione quadam altior corporibus, & ad ſimilitudinem ſpiritualium rerum plurimùm accedens: ſic non diuiditur per plures radios, ſed, integra in ſe manens, participatur à pluribus, ſicut vox cùm à multis auditur, quod non ita in ramis arborum aut riuulis fontium contingit. Huic igitur Eccleſiam aſſimulat: non diuiditur, ſed à ſingulis in ſolidum, hoc eſt, tota & integra eius vnitas habetur. Altera eſt hæc Eccleſia ab illa, ſed ſicut hic radius ab illo diuerſus eſt, vterque tamen plenam, & integram habet lucem: ita & quilibet Epiſcopus integram continet Eccleſiæ vnitatem, hoc eſt in ſolidum à ſingulis partem teneri. quæ de loco hoc Cypriani, eò dicta ſunt, quia quod ille grauitate & eloquij & ſententiarum, in qua inſignis eſt explicauit, in diuerſos ſenſus trahitur ab his præcipuè, qui nihil aliud nouerunt, quàm ad ſuam ſententiam omnem detorquere ſcripturam, etiam ſacram: quibus difficile eſt, & certè nobis impoſſibile, auferre contendendi materiã. Nos modeſtis ingenijs, non præoccupatis erroribus, & affectibus loquimur. Intueantur argumentum, quod hoc loco Cyprianus tractat, certè non aliud eſt, quàm aliter non poſſe errores, & ſchiſmata in Eccleſia deſtrui, quàm ſi caput, & origo teneatur: & ad illa ſemper recurratur. Hæc ex illo verbo Chriſti, Tu es Petrus, &c. Dicit facilè cognoſci: nam auctoritate Chriſti in Petro hæc ſunt conſtituta. His conſonant omnia alia, quæ loquitur, nec video ſi huius loci ſummam colligere velimus, aliã eſſe poſſe, quàm hæc, quæ dicta eſt. Nec tamen hîc ſolùm Cyprianus de hoc locutus eſt: duo alia ſunt nobis adferenda, quibus ille hunc, de quo agimus, locum magis explicat. Epiſtola igitur ad Cornelium papam, quæ primi libri epiſtolarum tertia eſt, poſt multa de auctoritate, & poteſtate ſacerdotali, de quibus ſuperiùs nonnulla diximus, ſic loquitur: Nec enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccle-

ſia

ſia ad tempus ſacerdos,& ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur:cui ſi ſecundum magiſteria Diuina obtemperaret vniuerſa fraternitas: nemo aduerſum ſacerdotum collegium quicquam moueret:in quibus verbis,qui meminit, quæ ſuperius di ximus, eſſe Cypriani: meritò debet eadem ipſa hîc explicatiùs dicta agnoſcere : atque ſi vtrumque locum attentè cogitet , & ex altero alterum exponere velit, aliquid hîc obſcurius eſt, ſed ex alio loco clareſcit:quòd vnum ad tempus ſacerdotem, & iudicem vice Chriſti cogitandum in Eccleſiá dicit. Referre fortè quis poſſet ad ſingulas Eccleſias , vt in qualibet vnus vicem Chriſti teneat , & quamuis hunc non eſſe ſenſum Cypriani , ſi quis attentè legat,iſte locus oſtendit(Quid enim Cyprianus totam Eccleſiam omnem Chriſtianorum congregationem vnã eſſe ſemper confiteatur,& doceat: cur in hac vnum nõ exiget vices Chriſti gerentem?Propterea inquit , quòd vniuerſa fraternitas ei ſecundum magiſteria Diuina obtemperare debet: & ſtatim ait,quòd nemo aduerſus ſacerdotum collegium quicquam mouere debeat, collegium ſacerdotum , Epiſcoporum congregationem intelligens,in qua ne ſchiſma ſit, agnoſcit Cyprianus vnum ſemper agnoſcendum eſſe, qui inter cæteros vices Chriſti teneat : ſicut in Aphrica Cartaginenſis , ita in tota Eccleſia aliquis.Hæc ex ipſis verbis colligi poſſunt)tamen confer ea his,quæ alio loco loquitur : dixerat ibi ſchiſmata eſſe, quia non reditur ad originem , & caput , quod Petrum eſſe in vna ac vniuerſali Eccleſia,ad quã pertinent omnes Apoſtoli,affirmauerat.Cùm igitur hîc ſimiliter dicit ſchiſmata oriri, quia non agnoſcitur vnus ſacerdos vice Chriſti in Eccleſia , nónne agnoſcis idem dici,quod ibi:& hunc vnum eſſe,quem dicit ibi originem, & caput ? Nam non poſt multa in hac ipſa epiſtola verba illa dicit , quæ ſuperius citauimus , quòd ſupra Petrum ædificata ſit Eccleſia . Sed audienda ſunt quædam alia eiuſdem epiſtolæ verba,quibus omnia ſupradicta exponantur,priùs tamen paucis argumentum epiſtolæ eſt explicandum. Schiſmatici quidam in Aphrica damnati Romam properauerant , & ſumma proteruia Corneliũ pontificem aggreſſi , vt reciperet quaſdam literas,quas contra Cyprianum adduxerant, inſtant.

Is enim

Is enim ſumma integritate,& grauitate Epiſcopo digna diſciplinam Eccleſiaſticam ſeueriſſimè retinebat, cõtra quem ſchiſmatici illi clamabãt, apud Cornelium ſe multa turpia,& probroſa aduerſus Cyprianum dicturos,niſi ſuas literas reciperet. Quibus verbis commotus Cornelius ad Cyprianum ſcripſit: & Cyprianus hac epiſtola reſpondit. Mirum quanta Chriſtiana libertate,quanta auctoritate epiſcopali. Nam ex ea ſumunt aduerſarij multa vnde colligunt Cyprianum nihil agnouiſſe ſuperioritatis in Cornelio, fratrem eum vocat: & miratum ſe dicit,quòd commotus fuerit illorum verbis,& planè obiurgat ipſum, ſed ſanctiſſima quadam vnitatis intentione, & zelo iuſtitiæ,& indignatur quodammodo, quod contra ſe aliquid ab illis ſchiſmaticis Cornelius audiret:vbi ſeipſum, quanquam inuitus,& ſubuereeundè commendat à perſecutionibus,& periculis conſtantiſſimè toleratis. Deniq;, quæ aduerſarij ex hac epiſtola maximè contra primatum Romanę ſedis portant,ſuo loco adferemus: nunc quod commodum eſt explanandis ſupradictis omnibus audiamus. Igitur contra ſchiſmaticos illos loquens,ſic inquit:Poſt iſta adhuc inſuper, pſeudoepiſcopo ſibi ab hæreticis cõſtituto,nauigare audent & ad Petri cathedram,atque Eccleſiam principalem, vnde vnitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis, & prophanis literas ferre. Audi hæc,rogo,vocat Romanam Eccleſiam cathedrã Petri,& principalem Eccleſiam: nónne ſatis hoc erat, vt principatum Romanæ Eccleſiæ agnoſcamus,Cyprianum docere? ſed quod ſequitur eſt attentè audiendũ:ex hac Eccleſia dicit vnitatẽ ſacerdotalẽ exortam eſſe,& quid hoc, quàm quod ex libro de ſimplicitate prælatorum diximus?quid aliud eo loco vocauit originem,& caput,niſi vnde oritur vnitas?ſic ibi dicit, poſtquam citauerat verba,Tu es Petrus, Exordium ab vnitate proficiſcitur,vt Eccleſia vna monſtretur:quis ergo non videat,caput illud,& originem,de qua dixerat, nunc fateri Eccleſiam Romanam eſſe?Itaque tria hæc ſic ſeinuicẽ exponunt,vt meritò apertiſſimam Cypriani ſententiam, & Romanæ Eccleſiæ primatũ agnoſcamus: atque ex ijs cætera Cypriani verba nouerimus exponenda eſſe. Audiamus tantùm alia his conuenientia, &

qui-

quidem manifeſtiſſima. ſcribit aliam epiſtolam eidem Cornelio, quæ libro tertio habetur, de ſchiſmaticis quibuſdam qui ab Eccleſia receſſerant, reuerſis, & errorem ſuum agnoſcentibus, & deteſtantibus: quos ille cum vniuerſo populo, ſummo cum gaudio ſuſceperat: & de hoc, atque eorum confeſſione, & verbis ſic loquitur: Vna vox erat omnium Deo gratias agentium, gaudium pectoris lachrymis exprimentes, complectentes eos, quaſi hodie pœna carceris fuiſſent liberati: & vt ipſorum propria verba deſignem· Nos, inquiunt, Cornelium Epiſcopum ſanctiſſimæ catholicæ Eccleſiæ erectum à Deo omnipotente, & Chriſto Domino noſtro ſcimus: nos errorem noſtrum confitemur: circunuenti ſumus perfidiæ loquacitate factioſa: videbamur quaſi quandam communicationem cum ſchiſmatico homine habuiſſe, ſyncera tamen mens noſtra ſemper in Eccleſia fuit: nec ignoramus vnum Deum eſſe, & vnum Chriſtum eſſe Dominũ, quem confeſſi ſumus, vnum Spiritum ſanctum, vnum Epiſcopum in catholica Eccleſia eſſe debere. Hæc ibi Cyprianus. Hæc fuit confeſſio, quæ ita ipſum, ſuamque Eccleſiam lætificauit. vt ſcribat Cornelio hæc eadem hora eodem momento ad te ſcripta tranſmiſi, vt nulla procraſtinatione habita, velut præſens nobiſcum Domino noſtro gratias agas. Vide quàm certiſſima hæc erant in Aphricana Eccleſia Cypriani tempore, Romanũ Epiſcopũ vniuerſalis Eccleſiæ eſſe epiſcopum, catholicæ, inquit, Eccleſiæ totius Eccleſiæ, non hic eſt locus cauillo, quo dicitur, quãlibet Eccleſiam catholicã eſſe: propterea addunt Pauli verbis, qui dicit, vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma, vnus epiſcopus in catholica Eccleſia, quibus vides quàm verè confirmentur, quæ diximus, quòd quum tota Chriſti Eccleſia non minus ſit vna, quàm quælibet alia priuata, non minus illa vnum epiſcopum habere debeat. Certè hæc confeſſio hoc habet, vt quicunq; vnum Deum, vnũ patrẽ, vnum dominum Chriſtum, vnum Spiritum ſanctum agnoſcũt: agnoſcãt etiam vnum Epiſcopum: Omnes inquã vnius Eccleſiæ mẽbra. Hæc igitur nobis ſufficiãt, vt Cypriani teſtimonium non tantùm fidei ſuæ, ſed totius Aphricæ, & certè totius orbis Chriſtiani, de Romanæ Eccleſiæ primatu habeamus.

Epiſtol. 11.

Cap. 91.

Cornelij, et Lucij Romanorũ *cõteporaneorũ Cypriano auctoritate probatur primatus* Rom. Eccleſiæ.

mus manifeſtiſſimũ.poſſumus & huic adiungere pontifici Romanorum,Cypriano contemporaneorum auctoritatem, certè ipſius Cornelij, qui eodem modo, quo ſuperiores pontifices, omnium Chriſtianorum curam geſſit: prima epiſtola eſt ad omnes ſanctæ Eccleſiæ filios,& recta fide Domino famulantes,ſecunda Rufo epiſcopo orientali dirigitur, in qua auctoritatis huius Romanæ Eccleſiæ, quaſi iam certè ſtabilitæ memoriam facit.Exigit tua,inquit, dilectio,frater chariſſime, vt ex auctoritate ſedis Apoſtolicæ tuis deberemus conſultis reſpondere,& poſteà inquit, hæc ſancti viri præceſſores noſtri, qui huic ſanctæ vniuerſali Apoſtolicę Eccleſiæ præfuerũt ante nos, &c.In cauſa verò Nouati hæretici quid egerit, & quibus ſcripſerit,ex Euſebij hiſtoria, & ex eius literis conſtat: omnia oſtendunt hanc auctoritatem.Lucius huius ſucceſſor,ad quem Cyprianus ſcribit, eodem modo omnium Eccleſiarum curam geſſit, ſcribit epiſtolá ad Galliæ, & Hiſpaniæ epiſcopos, & vt videas,qua auctoritate,ſic loquitur: Hæc ſancta & Apoſtolica mater omnium Eccleſiarum Chriſti Eccleſia, quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit, ſed vt in exordio normam fidei Apoſtolicæ percepit ab auctoribus ipſius, Apoſtolis Chriſti principibus, ſecundum ipſius Domini ſaluatoris diuinam pollicitationem, qui diſcipulorum ſuorum principi in ſuis loquitur Euangelijs: Petre, inquiens, ecce ſathanas expetiuit vos; &c. & poſt quædam ſic dicit de Chriſto,fidem beati Petri non defuturam promiſit, & confirmare eũ fratres ſuos admonuit,quod Apoſtolicos pontifices noſtræ exiguitatis præceſſores, confidenter feciſſe ſemper cunctis eſt cognitum: quorum & puſillitas mea, licet impar,& minima,pro ſuſcepto tamen miniſterio, diuina dignatione, cupit pediſſequa exiſtere: & deinde, quantum ad hoc aſtricti ſint pontifices Romani, oſtendit. Hæc igitur de huius temporis fide,qua in principio hoc Eccleſiæ primatus Romani pontificis,& Eccleſiæ ſuæ agnitus eſt inſtitutione Chriſti, & Euãgelicis teſtimonijs debent nobis ſufficere, vt in ore Irenęi, Cypriani,& quatuor, aut quinque pontificum Romanorum,

ſan-

ſanctiſſimorum martyrum, quos illi agnoſcunt, ſtet firmum hoc Eccleſiæ fundamentum. Verùm apponamus his, velut coronidem, teſtimonium Athanaſij, Alexandrini epiſcopi, ſedis videlicet illius, quæ ſemper in Eccleſia poſt Romanam iudicata eſt proximum locum tenere, propter Petri Apoſtoli nomen, & Marcum euangeliſtam diſcipulum eius, qui eã fundauit auctoritatem: Itaque Athanaſius & propter tantam ſedem, & propter celebratiſſimam famam, ſingularemque & eruditionẽ, & conſtantiam fide digniſſimus teſtis meritò eſſe debet, ſed nos etiam in illo, qui præſens fuit Nicæno Concilio ſummæ auctoritatis in Eccleſia, etiam ipſius concilij ſenſum credimus oſtendi. Nec enim ille alienũ ſequeretur ſenſum, ſed nec illius tantùm, verùm vniuerſorum Epiſcoporum Aegypti ſimul cũ eo habebimus teſtimonia, nec vnicum tantùm. Sit igitur primum ex epiſtola ad Marcum Romanum pontificem, quam ſcribunt petentes exemplaria Nicæni concilij, cuius capita Athanaſius fatetur ſeptuaginta fuiſſe à ſe ad Eccleſiam Alexandrinã deducta: verùm ab hæreticis combuſta, quòd valde conſiderandum eſt, cùm nos vix viginti habeamus. Igitur ſic habet illa epiſtola: Domino ſancto, & Apoſtolici culminis venerando Marco, ſanctæ Romanæ, & Apoſtolicæ ſedis, atque vniuerſalis Eccleſiæ papæ, Athanaſius, & vniuerſa Aegyptiorum Epiſcopi. Vide igitur ſi deſiderari poteſt apertior confeſſio Romanæ, & Apoſtolicę ſedis atq; vniuerſalis Eccleſiæ epiſcopum vocauit, nec verbis tantùm Athanaſius, ſed operibus etiã hunc primatũ Romanæ Eccleſiæ agnouit; imò vniuerſi orientales Epiſcopi, atque Græci hoc tempore agnouerunt tam catholici, quàm hęretici. Vide quid ſcribat Theodoretus de Euſebio Athanaſij aduerſario, atque à vera fide alieno, libro quarto hiſtorię tripartitæ: Calumnias, inquit, in Athanaſium Iulio Romano pontifici deſtinauit ſimul cum conſortibus ſuis: Iulius verò eccleſiaſticam legem ſecutus, ipſos Romam venire pręcepit, & venerabilem Athanaſium ad iudiciũ regulariter vocauit, vbi Athanaſium paruiſſe dicit, & veniſſe Romam, ſed non alios. Vide rurſum, quid eodem libro Sozomenus ſcribit, vbi Athanaſiũ Alexandrinum, Paulum Conſtantinopolitanum, atque duos alios

Cap. 92. Athanaſij, & omnium ſui tẽporis epiſcoporũ Aegypti, et Nicæni concilij auctoritate idem probatur.

alios Epiſcopos Romam veniſſe, vbi & erat Adrianopolitus epiſcopus, ſimiliter Græcus, refert, quorum omnium cauſas Romanus pontifex cognouit, ipſosque ſuis Eccleſijs reſtituit, intelligens Niceno concilio concordare, & orientalibus epiſcopis literas ſcripſit, increpans eos, quòd viros inculpabiles ſuis Eccleſijs expuliſſent: & licet illi maximè ſchiſmatici grauiter hoc tulerint, & Iulio reſcripſerint quædam ſeditioſiùs, illud etiam ex eodem conſtat, & ex epiſtola Iulij eius ſententiam præualuiſſe. Vide epiſtolam ipſam ad Orientales epiſcopos, pro cauſis Athanaſij, & epiſtolam Orientalium ad ipſum, & demùm reſcriptum ipſius ad illos, vbi hanc ſedis Romanæ auctoritatem manifeſtiſſimè aſſerit, & licet ſchiſmatici quidam reſtiterint, auctoritate tamen Niceni concilij, cuius aliquot capita ibi referens, quæ nos non habemus, tandem ſuam ſententiam confirmat, durè ipſos increpans, quod catholicos omnes orientales epiſcopos conſtat ſecutos fuiſſe. Itaque legantur illa & iam etiam Concilij Niceni teſtimonium huius primatus, & Grecorum omnium manifeſtiſſimum videbis. Ex illis igitur omnibus hoc duntaxat verbum hîc referemus. Iulius Orientalibus reſcribens ſic loquitur, Sancti patres in Nicea congregati leges ſtatuerũt, quas nos canones appellamus, ne facilè probi ab improbis damnarentur, ex quibus nonnullas ſententias his inſeri iudicauimus: vt tantorum patrum auctoritate noſtra roboraretur epiſtola. Primus igitur canon, quem adducit, hæc habet verba: Vt omnes Epiſcopi, in quibuſcunque grauioribus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam appellent ſedem: atque ad eam quaſi ad matrem confugiant: vt ab ea, ſicut ſemper fuit, piè fulciantur, & defendantur. Non eſt opus plura referre: Habemus ex his totius Eccleſiæ Latine, & Grece & ipſius concilij Niceni conſpirationem, & conſenſum in primatum Romane Eccleſiæ verbis, & operibus manifeſtum.

Cap. 93. Oſtenditur Patrum ſequentiũ cõſenſus de primatu Romani Pont.

Sufficere poſſint hec, niſi velimus credere tantos patres, imò & totam illorum temporum Eccleſiam erraſſe, ſed pauca addenda ſunt, quo ſequentis temporis conſenſus in hanc fidem oſtendatur in catholica aſſertione, cap. de ſummo pontifice, Ambroſij, Auguſtini, Chry-

ſoſtomi,& Theophylacti adduximus teſtimonia,aſſerentium Petrũ totius orbis curã cõmiſſione Chriſti geſſiſſe: & Ambroſius Damaſum toti Eccleſiæ, de qua Paulus dicit, quod eſt domus Dei,colũna,& firmamẽtũ veritatis præſidere dicit. Aug. dũ probat epiſtolas Aphricanorũ cõciliorũ ad Innocentiũ, & illius reſpõſa,hoc ipſum cõfitetur:reſcripſit(inquit) ille nobis ad omnia eo modo,quo opòrtebat, atq; decebat Apoſtolicæ ſedis antiſtitẽ:tã verò in epiſtolis duabus conciliorum Aphricanorum,& altera familiari quinque epiſcoporum,inter quos Auguſtinus ſe fatetur fuiſſe,quàm in reſponſionibus Innocẽtij apertiſſimè oſtẽditur hunc primatũ Eccleſiæ Romanæ Aphricanos tunc agnouiſſe.Atq; hæc omnia,non longè poſt Nicænũ concilium. Non eſt tamen inter hos omittendus Hieronymus horum temporum maximæ auctoritatis, & doctrinæ presbyter,in Eccleſia.Is nonnihil ante Innocentium,atq; Concilia illa Aphricana,de quibus Auguſt.tempore ſcilicet Damaſi,de contentione Arrianorũ in orientis partibus ad ipſum ſcribit duas epiſtolas:ambæ plenæ ſunt confeſſione huius primatus.Cõſtitutus enim in Syria apud Antiochænam Eccleſiã propter diuerſa dogmata,ſuſpectos habẽs epiſcopos quoſdam,à Damaſo petit reſponderi: quibus debeat cõmunicare.Omnia digna ſunt lectu:ſed pauca hìc apponamus verba.Ita igitur inquit,in priori.Ego nullum primum niſi Chriſtum ſequens beatitudini tuæ,id eſt,cathedræ Petri cõmunione conſecror:ſuper illã petrã ædificatam Eccleſiã ſcio:quicunq; extra hanc domum agnũ comederit, prophanus eſt:ſi quis in arca Noë nõ fuerit, peribit regnante diluuio.Quid apertiùs,rogo,dici poteſt, quàm illum perire,qui cathedra Petri non cõmunicat:& hoc,inquit, longè ſeparatus ab vrbe Romæ. Vide quid tandẽ dicat in fine huius epiſt.Quãobrẽ obteſtor beatitudinẽ tuã, per crucifixũ, mũdi ſalutẽ,per homouſion trinitatẽ:vt mihi epiſtolis tuis ſiue tacendarũ,ſiue dicendarũ hypoſtaſeon detur auctoritas In altera ſic etiã inquit:hìc in tres partes ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere me feſtinat,monachorum circà manentium gregis antiqua in me inſurgit auctoritas: Ego interim clamito, ſi quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt. Mileſius Vitalis, atque Paulinus tibi

Epiſt. 106.

2.tom.epiſt.

N hærere

hærere ſe dicunt:poſſem credere,ſi hoc vnus aſſereret: nunc autem aut duo mentiuntur,aut omnes.Idcirco teſtor beatitudinem tuã,per crucẽ Domini,&c.vbi per multa ſacra obteſtatur ipſum,vt mihi literis tuis,apud quẽ in Syria debeã cõmunicare,ſignifices.Noli deſpicere animã,pro qua Chriſtus mortuus eſt.Hæc itaque Hiero.ſcribit,vt vides quàm neceſſariũ hoc crediderit:hoc,inquit,ſcribit Damaſo,cuius tẽpore,vt Theodoretus ait, lata fuit à Gratiano Chriſtianiſſimo Imperatore lex,vt epiſcopis expulſis,qui cõmunionem Damaſi ſequerentur,ſuę redderentur Eccleſiæ,vt intelligas, quàm veræ Romanæ Eccleſiæ cõmunio neceſſaria ſemper credita fuerit. Ne igitur diutius teneamus lectorẽ. Non iã vnius,aut alterius patris teſtimonio,ſed antiquiſſimorũ conciliorũ duntaxat ſimus auctoritate cõtenti.Trium itaque,quæ poſt Concilium Nicænum à tota Eccleſia ſuſcepta ſunt,quæ ſimul cum illo de præcipuis dogmatibus fidei rectã doctrinã tradiderunt toti Eccleſiæ,quæ Gregor.ſicut quatuor euangeliorũ libros ſuſcipit:tria inquã,hæc teſtimoniũ perhibent primatui Romanæ Eccleſiæ: illi ſeſe vniunt,& ab ea pendere cõfitentur.Primũ Conſtãtinopolitanũ centũ quinquaginta patrũ,ſub Theodoſio imperatore,& Damaſo papa diuinitatẽ Spiritusſãncti cõtra Macedoniũ docet:& ſymbolum illud patrũ,quod in Eccleſia ſolẽniter canimus,in cõcilio Nicæno cœptũ cõpleuit,in quo vnã ſãnctã catholicam,& Apoſtolicam Eccleſiã confitentur.Scribũt patres huius concilij Damaſo, & reliquis ſãnctis Epiſcopis in maxima Roma collectis epiſtolam,cuius meminit Theodoretus,in Eccleſiaſt.hiſt.in qua ſic aiunt: Quia tamen fraternã circa nos charitatem miniſtrantes ſynodum in Romana vrbe Dei voluntate feciſtis,& nos illuc tanquã propria mẽbra literis Dei,amabilis principis,euocaſtis:Et poſt quædã: Oratio quidẽ noſtra fuit,ſi eſſet poſſibile,vt omnes noſtràs relinquentes Eccleſias deſiderio vtili iungeremur . Hæc quidem primò aiunt:vbi vides,quòd ſe membra agnoſcant Romanæ Eccleſiæ: & ad eius vocationem debere ſe conuenire:Deinde verò cauſas apertiſſimas,quare venire non poſſent referentes,tandem legatos mittunt,per quos inquiunt,& noſtram pacificam voluntatem, & inten-

Lib.9.hiſt. tripar. ca.2

Cap. 93. Triũ Conciliorum vniuerſaliũ Nicænũ ſequẽtiũ auctoritate primatus Romanæ Eccleſiæ oſtenditur.

Lib.9.trip. hiſt.cap.13.

intentionem habentem vnitatis oſtendimus. Epheſinum verò manifeſtiùs hunc primatum agnouit, in quo Cyrillus Alexandrinus epiſcopus vices Romani pontificis agebat: ſic enim habent acta quædam eius, prima actione concilij Chalcedonēſis recenſita, ſedentibus Deo amantiſſimis, & religioſiſſimis epiſcopis Cyrillo Alexandrinæ, & agente vices ſanctiſſimi, & beatiſsimi archiepiſcopi Romanæ Eccleſiæ Celeſtini. In Chalcedonenſi autem, horum quatuor vltimo, legati Leonis papæ primum ſemper locum tenent. Sic habet prima actio conueniente ſancto, & vniuerſali concilio, id eſt, Paſchaſino, & Lucentio reuerendiſſimis epiſcopis, & Bonifacio religioſiſsimo presbytero, tenentibus locum ſanctiſsimi, & reuerendiſsimi archiepiſcopi almæ vrbis Romę Leonis. Vnde & actione decima habes, quia miſſi Apoſtolici ſemper in Synodis priùs loqui, & confirmare ſoliti ſunt: & denique fatetur vniuerſum Conciliū Leonem pontificem caput eſſe, & præſidere, vt habes epiſtola, quam ad ipſum ſcribit, in fine tertiæ actionis: tu quidem, inquiunt, ſicut membris caput præeras in his, qui tuum tenebāt ordinem. Quid igitur opus eſt, pluribus hæc confirmare: certè Leo primus, & Gregorius ſanctiſsimi fuere Romani pontifices, & tales ſemper ab Eccleſia agniti. Quantam verò totius Eccleſiæ curam geſſerint, & quàm verè eorum auctoritas agnita fuerit ab omnibus: & denique quàm vtilis, epiſtolæ eorū oſtendunt: quæ omnes plenæ ſunt hac ſolicitudine. Poſteriorum temporum non eſt opus doctores citare, quum maniſeſtiſsimum ſit magno conſenſu omnes hoc affirmaſſe, & operibus in magnis cauſis oſtendiſſe. Tria enim ſunt, in quibus & ratio ipſa, & tota Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſeries docet, neceſſariā eſſe hanc auctoritatē vnius ſuper omnes in Eccleſia. Primùm ad ſynodum vniuerſalem congregandam. Quomodo enim vocari poſſunt omnes epiſcopi, niſi à ſuperiori: quomodo contineri? Si enim cuilibet liberum fuerit venire, aut non: nullū poterit Concilium fieri. In concilio Chalcedonenſi ab omnibus epiſcopis clamatum eſt, Epheſinum ſecundum non eſſe dicendum concilium, quia nec Apoſtolica auctoritate coactum eſt, nec ritè peractum. Socrates in Eccleſiaſtica hiſtoria Concilium

Cap. 94. Tria, ad quæ primatus Romanæ Eccleſiæ neceſſarius eſt.

Actione 10. prope finē.

ſium ab Euſebio Antiochiæ Syriæ celebratum, peſſimum & ſchiſmaticū refert,& inter cætera,quia nec Iulius inquit maximæ Romæ præſul interfuit:nec in locum ſuum aliquem deſtinauit:cùm vtique regula Eccleſiaſtica iubeat,nō oportere præter ſententiam Romani pontificis concilia celebrari. Secundū verò,ad quod hæc vnius auctoritas neceſſaria agnoſcitur, cauſæ fidei ſunt,cùm ſcilicet contraria ad rectam fidem pertinere à diuerſis aſſerantur: quum enim vna debeat eſſe fides totius Eccleſiæ,neceſſe eſt,vt vltimum ſit aliquod iudiciū,quod certè eſſe non poteſt,niſi ſit vnus ſupremus, ad quod etiam concilia vniuerſalia congregata ſunt:vt ipſa,quæ habemus, manifeſtiſsimè oſtendunt: in quibus Dei prouidentiſsima ordinatio oſtenditur:dum ita vnus præſidet omnibus,vt tamen omnium concilijs vtatur:quæ niſi vno colligente, & ordinante,quid eſſent,quàm tumultus,& murmur? ſed de hoc poſteà pluribus eſt agēdum.Deniq; & tertium,ad quod ea requiritur, maiores cauſæ ſunt: dū ſcilicet agitur de mutatione ſtatus Eccleſiarū, aut cōtrouerſiæ ſunt inter ipſos epiſcopos primates maximè. Hæc enim in Eccleſia frequēter eueniūt, nec enim trāquillitas perpetua huius vitæ, & tēporis eſt, atq; ita nec huius Eccleſiæ.

Lib. 4. tripart. hiſto. cap. 9.

Cap. 95. Nec certè quod aduerſarij volunt, patitur ſtatus Eccleſiæ peregrinantis,vt hæc omnia à Chriſto fiant: aiunt enim, difficile non eſſe illi,concordare omnia,de quo ſcriptum eſt: Qui habitare facit vnanimes in domo. Quid ergo opus eſt alio iudice,maximè cùm nonnunquā viderimus, aiunt iſti, hos,quos nobis loco Chriſti imponitis,erraſſe,& cecidiſſe in multis: idque nō rarò:quibus etiā addunt ſchiſmata,& cōtentiones,quibus inter eos ipſos ſæpe laboratū eſt: plures enim nōnunquā ſe geſſerūt,vt Romani pōtifices: & inquit inter hos Brent. ſuis his prolegomenis,quòd Damaſus ipſe, cuius ſuperiùs mentionē fecimus,& oſtendimus eius tēpore, & legibus imperialibus hanc auctoritatem Romanæ ſedis cognitam,per ſeditionem, & multas cædes eſt electus in pontificem:& iam eius tempore Roma,Babylon, & purpurata meretrix dicebatur. His multa addunt, quibus paruulos ſcandalizant, & omnino excludunt ab hac ſaluberrima vnione. Quid igitur reſpondendum eis? certè

Quòd contētiones & ſchiſmata Romanæ Eccleſiæ nihil detrahant certiſſimæ fidei primatus Eccleſiæ.

certè non aliud, quàm quòd ſi Diuinæ prouidentiæ in guber-nandis rebus omnibus,& ſua maximè vera Eccleſia rationem attentè cogitarent: vel ea ſola cõſideratio ſufficeret ad hæc,de quibus agimus,maximè illis perſuadenda: videmus enim in ipſius vniuerſi,omniumq; hominum moderatione, in principijs ſcilicet,& finibus,atque medijs & priuatorum hominum,& ciuitatum,atque regnorum,& monarchiarum Deum ita cuncta attemperaſſe,vt nec teſtimonia deſint prouidẽtiæ ſuæ, nec tanta,vt non ſit neceſſaria fides plurima: permittit curſui cuidam rerum,& humanæ prouidentiæ,quibus fit, vt malis cõtingant proſpera,bonis aduerſa,præualeant mali cõtra bonos: vt ſcilicet fide, & ſpiritu boni viuant, & cæleſtia quærant. Inter hæc verò quædam etiam ſpecialiá ſigna curæ, quã habet bonorũ, oſtendit, quod proſperitate illa Abrahæ, & Iſraelitici populi agebat: & ſunt vtriuſq; horũ in regnis omnibus,& quotidie in vita hominũ manifeſta exẽpla. Nec enim tã manifeſtè ſe Deus oſtendit gubernatorẽ omniũ,vt non multa inordinatè fiant,& ad tempus permaneãt: nec ita obſcurè,vt qui attendere velint, non habeant,quæ ſufficere poſſint teſtimonia. Et hæc quidem Deus in adminiſtratione temporaliũ harum rerum agit: nec in his tantùm,ſed & in ipſo ſalutis noſtræ myſterio,atq; diſpenſatione aſſumptæ pro nobis carnis. Sic enim omnia attemperata fuerunt in illo opere,vt quàmplurima humana ratione faceret Chriſtus: ita vt nihil in eis,quàm humana infirmitas,appareret. Sic expectauit moras illas naſcendi,creſcendi,& ad perfectum veniendi nobis conſuetas: ſic fuga declinauit hoſtes: ſic deniq; & paſſus eſt. Inter hęc verò adhibuit diuina quędã miracula,ne omnino fides diuinitatis periret: angelorũ teſtimonia: curationum remedia: & naturæ,rerumq; mutationes: vt obſcuratio ſolis,& terræ motus ipſo patiente. Hæc eſt itaque perpetua ratio adminiſtrationis rerum,qua Deus vtitur, quam meritò etiã in ſua Eccleſia per hanc peregrinationẽ deducenda, exercẽda & conſeruanda,quouſque tandem ad vltimã illam beatitudinem perducat,eam ſeruare ſi cogitemus: non ſolùm nullum patiemur ſcandalum in cõſideratione infirmitatũ,& imperfectionũ Eccleſiæ; ſed potiùs omnibus ędificabimur ad fidem. Subtraxit

ſe Chriſtus Eccleſiæ ſuæ. quare? niſi vt fide viuamus: ſubtraxit gratiæ ſuæ manifeſta ſignã, dũ ſic nos regenerat per baptiſmũ, & à reatu prçuaricationis Adæ liberat, vt tamen eidẽ morti, eiſdem moleſtijs, & caſibus, quibus & alij, qui nõ regenerati ſunt, laborãt, obnoxios relinquat: cur etiã, niſi vt fide viuamus? Eadẽ igitur ratione ſuç Eccleſiæ vnitatẽ, & pacem cùm videamus çum gubernare, vnde ſcandalizamur? ſi omnia perpetua ſancti tate, & puritate in ſua Eccleſia ſemper ſeruaſſet, vt certè poſſet, vbi fides? vbi pacientia ſanctorũ? vbi denique cõditio huma nç naturç? illa perfecta ſanctitas reſeruata çſt futuro ſeculo: vbi nõ iam merita, ſed præmia meritorũ ſunt. Alia verò debet eſſe huius ſeculi ratio, cui cõuenit, vt per ſpeculum, & in ænigmate Dei gratiã, & prouidentiã agnoſcamus in Eccleſia per fidẽ ſci licet, quæ probanda eſt. Certè nõ minus miraculum foret, nul lum malum, nullum ſcãdalum, in Eccleſia, in Chriſti miniſtris, deniq; in vicario eius perpetuò inueniri: quàm ſi ipſe Chriſtus præſens quotidie nobis appareret. Atq; ea ratione Deus Eccleſiã in hac peregrinatione ſic gubernaret, ac ſi iã in cæleſti eſſet patria. Hçc verò nõ expedire, ſatis probat, quod id nõ cõſonat cæteris Diuinæ gubernationis legibus: Dum itaq; lapſus ponti ficũ, abuſus Romanæ ciuitatis, vel Eccleſiæ, & ſchiſmata mihi narras, video curſum humanarũ rerũ, video homines, & illorũ mores. Putaueras nõ eſſe homines, qui Chriſtiani ſunt, aut nihil humanũ in eis futurum, quod maius miraculũ poſſet quærere infidelitas? certè vt Paulus inquit, euacuatũ eſſet ſcandalũ crucis: & ego dixerim, & meritũ fidei. His enim modis illa exercetur: ſed ne omnino deficeret, miris argumẽtis Diuinæ prouidẽtiæ ratio in hac ipſa hominum infirmitate illã confirmat: dũ videlicet inter hos omnes humanos lapſos per hominũ infirmo rum, morientiũ, & ſibiinuicẽ ſuccedentiũ, diſcordantiũ, & contendentiũ miniſteria ſuã fidẽ, ſuã Eccleſiã, ſicut promiſit, vſq; hodie per M.D. & eo amplius annos ſeruauit: vt nõ dubitemus vel hac experiẽtia, etiã vſq; ad finẽ ſeculi ſeruaturũ. Liberiùs, inquit Brentius, conſenſit Arrianis, diuerſa eſt etiã in hiſtorijs huius rei ſentẽtia: ſed quid ad nos? nunquid propterea aut tota Eccleſia conſenſit Arrianis? aut ipſa ſaltẽ Eccleſia Romana ſuccubuit?

cubuit?& nõ potiùs,ſi Theodoreto credimus,magna fuit oſtẽ ſa cõſtantia Romanorum: cùm Felici Diacono Liberij à Conſtantio ſuffecto nunquam Eccleſia cõmunicauerit,quouſq; demùm redditum obtinuerunt Liberiũ. In quo iuxta hunc hiſtoricũ nihil Arrianæ hæreſis, aut cõmunionis cũ illis reperimus, quãuis alij aliter ſcribãt:& diuerſa ſit hiſtoriarum ſentẽtia. Verùm & tunc,nec Romanæ Eccleſiæ fides defecit,nec ſucceſſio iſta pontificum Romanorum perijt,ita teſtantibus catholicis, qui proximi fuerunt,vt Auguſt.Hieron.& Ambroſius.Sufficiant nobis hi teſtes:agnoſcunt ſucceſſores Petri Damaſum,poſt Liberium,& cũ eis tota Eccleſia.Thurificauit Macellinus idolis,aiunt,quid nocuit hoc Eccleſiæ, quod nec illi quidem obfuit?redijt mox ad ſe,publicè confeſſus eſt in Eccleſia,& pontifex agnitus ab ea,& glorioſum martyrium peregit. Hæc ſunt multò maiora miracula, quàm ſi nihil horum malorum eſſet: dum agnoſcimus homines infirmos fuiſſe omnes, nec tamen hanc infirmitatem Eccleſiæ nocuiſſe:certè ſi hæc attentè cogitemus,& totius Eccleſiæ progreſſum vſq; ad noſtra tempora, multa Diuinæ prouidentiæ argumenta,quibus ad fidem cõfirmamur,habemus. Sed hoc vnũ Romanæ ſedis perpetuò ſeruatæ in ſana fide,& legitima ſucceſſione non immeritò admirabimur:de quo vel paucis nunc nobis agendum eſt.Auguſtinus enim ante mille,& eo amplius,annos, hoc tanti fecit: vt referens,quæ eum in Eccleſia catholica tenebant,dixerit:tenet me in Eccleſia catholica,ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcẽdas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commiſit, vſque ad præſentem epiſcopatum,ſucceſſio ſacerdotum: quod Auguſtinus poſt miracula,quibus fides confirmata eſt,poſt conſenſum in ea gentium,& populorum proximum refert:ſatis oſtendens hoc non minimum fuiſſe miraculum;quantò verò maius reputaſſet Aug. miraculum, ſucceſſionẽ hanc mille quingentorum iam annorum? Ille triginta octo (ni fallor) pontifices refert in Eccleſia Romana vſque ad Anaſtaſium, ſcribens Generoſo:inter quos, vt eius teſtimonium, quod proximè diximus, non omittamus, poſt Liberium. non Felicem,vt quædam hiſtoriæ,ſed Damaſum ponit.Sed de Auguſtini ſententia

Cap. 96.

Prouidentia Dei inſeruãda ſucceßione Eccleſiæ Romanæ admiranda.

Lib.cõt. epiſtol. Funda. cap. 4.

Epiſt. 165.

in hac epiſtola plura inferiùs adferemus: nunc interim meritò annotandum eſt nobis,quòd ſi ille triginta octò pontificũ ſucceſſiones,& quadringentorum plus minus annorum tanti fecit:quanti nos nunc facturi ſumus ſucceſſionem continuã ducentorum,& ampliùs,quàm triginta pontificũ vſque ad Paulũ huius nominis quartũ:mille quingentorũ, & amplius annorũ, de quibus & dicere poſſumus,quod Auguſt.eo loco inquit,in hunc ordinẽ epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro, vſq; ad Paulum quartum, qui nunc eadẽ cathedra ſedet, etiam ſi quis traditor per illa tempora ſurrepſiſſet,nihil præiudicaret Eccleſiæ,& innocentib.Chriſtianis,quibus Dominus prouidẽs, ait, de malis prępoſitis: Quæ dicunt facite,quę autẽ faciunt,facere nolite: dicunt enim,& non faciunt. Vbi duo, rogo, attentè in Auguſt.vide. Alterũ,quòd verã ſucceſſionẽ agnoſcit ex publico teſtimonio Eccleſiæ:vnde non dubitẽ Anaſtaſium cathedrã Petri tenere:imò hoc ipſum dixit priùs ſibi perſuadere in eccleſia eſſe manendũ. Nõ dubitauit itaq; ille,quos cõſenſus populorũ fideliũ ſucceſſores Petri agnouiſſet,cõfiteri,nec ſchiſmatibus,& diſſentionib. territus fuit,quæ nouerat cõtigiſſe,& hæreticis illa obijciẽtibus reſpondet alibi,ſed continuã ſucceſſionẽ agnoſcit. Reliquũ eſt,quòd peccata illorũ etiã traditionẽ,ſiue proditionẽ fidei in libris ſacris(de hac enim agebat)nihil nocere Eccleſiæ docet,vt certa,inquit,ſit ſpes fideliũ,quæ non in homine:ſed in Domino collocata nunquã tempeſtate ſacrilegi ſchiſmatis diſſipetur. Itaque ſucceſſionẽ hominũ agnoſcimus in ſede Petri:ſed non in homine ſpes noſtra collocata eſt. Deũ agnoſcimus cõſeruare hanc Eccleſiã:(ſicut promiſit:) ſchiſmata,& peccata hominum nõ curamus: quæ ſi aliquando ad tempus permanſerint:tamen ſicut vſque ad ſua tẽpora Auguſtinus agnouit,non propterea defeciſſe legitimã ſucceſſionem: ita & nos agnoſcimus,nec vſque ad nos defeciſſe:ſed iã prouidẽtiæ Dei veſtigia in hoc vno opere cõſideremus. Nõne Diuinæ virtutis,& præſentiæ agnoſcendũ eſt fuiſſe opus, quòd prioribus illis tẽporibus,cùm vbique,& Romæ maximè,lux Euangelica oriri cœpiſſet,& repugnãti Diabolo,qui tũ regnabat, regnãte ſapiẽtia,& potentia huius mundi:atq; ideo grauiſsimis perſecutioni-

tionibus,pœnis,mortibusq;,& tormentorũ generib.& acerbiſſimis,& diuturnis & imperatores ipſi fidẽ Chriſti perſequerentur: ita vt etſi vſq; ad Conſtantinum decẽ vel duodecim perſecutiones ab imperatoribus ſuſcitatas quidã referant, ſi tamen rectè hiſtoria conſideretur, perpetua quædã perſecutio à Nerone vſque ad Conſtantinum,nòn multò minus quàm trecentis annis,licet nonnunquam paulò remiſſior,vel ad breue tempus intermiſſa videri poſſit:nónne igitur miranda diuinæ prouidentiæ efficacia fuit, quòd in ſede Romana Sathanas,& imperatores obtinere non potuerunt,vt deeſſet certa,& legitima ſucceſſio? Certè qui hæc per ſingula (vt ita dicamus.) membra conſiderauerit, intuebitur miranda Dei opera. Occidebantur vno die Petrus, & Paulus, & tàm atrociter ſæuiebat Nero in Chriſtianos, vt ex cadaueribus interfectorum lumina continuata per aliquot noctes fuiſſe dicantur: & tamen intrepidè audet Linus locum Petri tenere,nec officio deeſſe boni paſtoris: afficitur ille ſupplicio vltimo,& mox ſuccedit Clemens,aut accedit potiùs ad periculum, & victimam: atque ſic demùm omnibus illis temporibus neque defuit populi,& cleri cura,& conſtantia in eligendo pontificem,nec in electis virtus,& charitas animas ſuas ponendi pro ouibus. quæ maiora miracula ſpectare debemus quibus hæc confirmetur fides? ſuccedunt poſt hæc mutationes circa imperium, diuerſæque irruptiones in Italiam, & Romam, & hinc circa electiones ipſas pontificũ difficultates plurimæ ortæ ſunt, & cõtẽtiones,& inter hæc omnia nec defuit hæc ſucceſſio, nec legitimi pontifices defuerunt officio ſuo: ita vt etſi nonnulla aliquando fuerit turbatio,vnde & in hiſtorijs inuenitur diuerſitas,tandem ſemper illuxit diuina gratia Eccleſię ſuę,qua & agnoſceretur verus paſtor,& ipſe vel præſtaret,quod ſui erat muneris, vel certè non læderet Eccleſiam.Multa ſunt horum omnium exempla,ſed illa ſanctiſſimi Agapeti, & Siluerij ſucceſſores eius, atque Vigilij maxima ſunt.Inſtat Iuſtinianus Imperator potentiſſimus, cum Agapeto Conſtantinopoli apud ſe agente, ad quẽ auertendæ irę eius cauſa ab Italia venerat, vt Anthemium confirmet hęreſiarchã in Conſtantinopolitana ſede: minatur etiam multa, ſed demũ

ſuperatus cōſtantia pontificis, eius ſententię cedit, & catholicū pontificem ab eo ordinari petit, quod & fecit, atque tunc Agapetus ſub tanto imperatore Cōſtantinopoli, vt Petri ſucceſſor agnitus eſt, & vt ſuperior toto Chriſtiano populo hæreticum pontificem damnat, catholicum conſtituit: idque agit conſtantia liberrima, & increpatione ſeuera, humiliato, & ad obedientiam inclinato potentiſſimo monarcha. hoc non agnoſcemus diuinæ prouidentiæ opus, infirma mundi in pontifice eligente vt confunderet fortia, & in imperatore oſtendente ſe eum eſſe, de quo ſcriptum eſt: Cor regis in manu Dei eſt, & quocunque voluerit, vertet illud. Sed perſtat malitia Diaboli, & quo hæc Dei cura magis oſtendatur, agit Theodora imperatoris vxor. vt Silverius, qui Agapeto ſucceſſit Anthemium hæreticum reſtituat, additis etiam grauiſſimis minis: reſtitit ille ſanctiſſimè: excitatur fœminis furor, & demum falſò impoſitis criminibus, cogitur Silverius ſe pontificatu abdicare, & in exiliū mittitur: quia non vult iniquæ voluntati conſentire, ſuccedit Vigilius eius Diaconus, & quidem non ſatis, vt videtur, ritè ingreſſus. At cùm Theodora imperatrix ab eo poſteà exigeret, vt promiſſis ſtaret, & reſtitueret hæreticū, quo videtur ipſum, qui tunc Conſtantinopoli erat, ambitione iniquum aliquid promiſiſſe. ſed vtcunque ſit, mortuo Silverio eius conſtantiam non imitatus ſolùm, ſed ſuperans nolle ſe malis promiſſis ſtare reſpondet: & ſuſtinet potiùs, vt captus Conſtantinopolim duceretur, quàm vt iniquitati conſentiret: & ibidem multis iniurijs affectus, diuturnoque carcere vexatus perſtat in officio, vſque ad mortem. Vbi videtur certè ſedis ipſius ſanctitate purgatus fuiſſe, qui merito ſuo indignus videri poterat. Vexatus enim longa carceris inædia, & afflictione tandem liber dimittitur Romam. Nec verò permiſit Deus illum eò peruenire: ſed in via mortuus, vt verus Petri ſucceſſor, ſepulchrum Romæ obtinuit. Qua in re oſtendit Deus apertè, quantam curam habuerit Eccleſiæ ſuæ: atque illud impleſſe quod ſcriptum eſt. Si autem dereliquerint filij eius legem meam, viſitabo in virga iniquitates eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, nec prophanabo teſtamentum meum. Hoc enim vero

no-

noſtro Dauid Chriſto promiſſum meritò accipere poſſumus, vt peccantibus filijs,& iram Dei prouocantibus nobis,non au fert miſericordiam ſuam,ſed implet promiſſa: Portæ inferi nō præualebunt aduerſus eam.& in hac præcipuè ſede vicarij Chri ſti illud,quod in domo Dauid,ex cuius ſucceſſione Chriſtus na ſciturus erat, factum legimus , videmus impleri , vt remaneat, ait,lucerna ſeruo meo Dauid cunctis diebus coram me in Hie ruſalem ciuitate,quam elegi,vt eſſet nomen meum ibi. 3.Reg.11.

Multò enim iuſtiùs dicere poſſumus,elegiſſe Chriſtum Romam,in qua ſedem ſuam collocaret , dum eam principū Apoſtolorum ſanguine fundauit,& multorum milium nobiliſſimorum martyrum conſtantia , & meritis ædificauit:vt ſimul hoc vno opere duo digna ſapientia , & virtute ſua iudicia nobis oſtenderet , quæ & anteà ſatis pronunciata erant : alterum in punitione Iudæorum , eorumque directione, & ſubleuatione gentium : Alterum in huius mundi potentia ſuperanda, Iudęos quidem, ciuitatemque Hieruſalem propter grauiſſimū illud in ſe commiſſum peccatum, propter Meſſiam ſuum non cognitum,ſed crucifixum,& in eo prophetias omnes,denique Deum ipſum contemptum,& abiectum, propter Apoſtolorū prędicationem repulſam,ſicut prędixerat illis,& figuris oſtenderat,ex populo primogenito , ex capite,& primo voluit vltimum eſſe,& ſibi gentes prȩlatas in regno hoc Dei , in Eccleſia Chriſti humiliter agnoſcere:dum Aethiopia præuenit manus eius Deo,& populus,quem non cognouerat,prius, ſeruiuit ei. & in auditu auris obediuit ei:filij verò alieni facti mentiti ſunt ei,& claudicauerunt à ſemitis ſuis:& cùm,vt Paulus inquit,gētes quę non ſectabantur iuſtitiam, inuenerunt iuſtitiam. Iſraël autem ſectando iuſtitiam,in legem iuſtitiæ,non peruenit: quia non ex fide,ſed quaſi ex operibus,& denique cùm inueniretur à non quærentibus,& palàm appareret his,qui eum non interrogabant.Hoc itaque iudicio factum eſt, vt fieret populus Iudæorum , & magna illa ciuitas Hieruſalem ſicut vmbraculum in vinea, & tugurium in cucumerario,& ſicut prædixerat illi Deus: Aduena, qui tecum verſatur in terra, aſcendet ſuper te, eritque ſublimior: tu autem deſcendes , & eris inferior: ipſe

Cap. 97. Admiranda Dei iudicia in primatu Eccleſiæ Romæ collocandæ.

Pſal.67. *Pſal.17.* *Rom. 9.* *Ibidem.* *Eſa. 65.* *Eſa. 1.* *Deut.28.*

erit

Ephe.2. erit in caput,& tu eris in caudam.Sic factum eſt,quum gentes, quæ,ſicut Paulus inquit, erant ſine Chriſto, alienatæ à conuerſatione Iſraël, & hoſpites teſtamentorum,facti ſunt propè,& denique ciuitas illa gentium ferè omnium domina facta eſt caput, & Hieruſalem manſit deſolata. vbi etiam & alterum impletum eſt iudicium, vt potentia illa, quæ domarat orbem ſapientia, & prudentia: Denique malitia Sathanæ, & ſuperbia, quæ omnia ſedem ſuam collocauerant Romæ, infirmorum hominum ſola prædicatione, & virtutibus ad terram proſterneretur,& crucifixi pedibus, imò & ſeruorum ſuorum ſubia-

Eſa.25. ceret: meritò cantemus cum Eſaia: Domine Deus meus es tu, exaltabo te,& confitebor nomini tuo: quoniam feciſti mirabilia,cogitationes antiquas, fideles, amen.quia poſuiſti ciuitatẽ in tumulum, vrbem fortem in ruinam, ſuper hoc te laudabit populus fortis, ciuitas robuſtorum timebit te, quia factus eſt fortitudo pauperi,fortitudo egeno.Hæc quidẽ de totius mundi conuerſione,proſtrataque idololatria: cùm quàm veriſſimè dicta ſint, meritò etiam ea referemus ad ciuitatem,de qua meritò Aug.inquit,quod vt omnibus gentibus imperaret,omniũ gentium ſeruiuit Dæmonijs, facta caput ſuperſtitionis totius: quod ſolius diuinæ potentiæ opus meritò fuit perpetuò ante oculos habendum in hac Romana vrbe. De qua rurſum idem Eſaias,cùm de ædificatione Eccleſiæ loquitur, vide an nõ aper

Eſa. 26. tè mentionem faciat.In die,inquiens,illa cantabitur canticum iſtud in terra Iuda,vrbs fortitudinis noſtræ Sion ſaluator: ponetur in ea murus, & antemurale: aperite portas, & ingredietur gens iuſta,cuſtodiens veritatem, quæ omnia ad ædificationem Eccleſiæ,doctrinam, atque baptiſmum,meritò referenda ſunt: portæq; quibus ingreſſæ ſunt gentes omnes,vt cuſtodientes veritatem confeſſionis peccatorum iuſti fierent,& propterea ſtatim clamat: vetus error abijt,ſeruabis pacẽ, pacem, quia

Roma.5. in te ſperauimus.Nonne hoc eſt illud Pauli, Iuſtificati ergo ex fide,pacem habeamus,ſiue habemus, ad Deum per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? Pacem inquit propheta ſeruabis, quia in te ſperauimus,nõ in nobis.& ſequitur,ſperaſtis in Domino, in ſeculis æternis, in domino Deo forti in perpetuum.

Hoc

Hoc iam ſpem illam fidelium omnium prædicat, qua per omnes vſque ad finem ſeculi generationes, quouſque tandem ad æternitatem perueniamus, ſperamus, innixi his diuinis promiſſionibus: vobiſcum ſum: portæ inferi, &c. Hanc verò ſpem voluit Deus certiſſimis argumentis omnipotentiæ ſuæ, quæ ſemper ante oculos noſtros eſſet, confirmare: inter quæ maximũ eſt totius orbis ſubiugatio in obſequium fidei contrariæ penitus omni ſenſui carnis. Huius verò operis in ipſa vrbe Romana, piſcatori ſubdita, voluit nos perpetuum habere exemplum: vt nouerimus Deo nihil impoſſibile eſſe: atq; ideo ſperemus conſtantiſſimè in illo. Et vide, an non hoc propheta explicauerit: cùm enim dixiſſet: Speraſtis in Domino in ſeculis æternis, in domino Deo forti in perpetuum: ſtatim ſubdit, quia incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatem ſublimem humiliabit: humiliabit eam vſque ad terram, detrahet eam vſque ad puluerem, conculcabit eam pes, pedes pauperis, greſſus egenorum. Quid manifeſtiùs dici poteſt de Roma illa olim triumphante, quæ iam vſque ad terram, & puluerem coram Chriſto humiliata eſt: & agnouit in multis nobiliſſimis ſuis ſenatoribus, & conſulibus, & imperatoribus maximis, ſe puluerem eſſe, & cinerem, & à ſolo Chriſto veram ſtabilitatẽ habere poſſe. Nónne ad terram humiliabatur Roma, dum Conſtantinus crucem, auro, & margaritis formatam, vexillis ſuis imponeret: cùm ſacerdotibus Chriſti ſe ſubderet: cùm Philippus Imperator, & Theodoſius publicam pœnitentiam non reſpuerent? Proſtrati enim inter peccatores pauimentum Eccleſiæ lachrymis irrigarent, & purpura imperiali tergerent. Verè ciuitas ſublimis humiliata erat, & conculcarunt eam pedes pauperis Chriſti, & greſſus egenorum piſcatoris Petri, & Pauli ſcenofactoriç artis. *Cap. 98.*

Iudicia Dei in inimicos, et impugnatores huius primatus, et præcipue in Conſtantinopolim.

Hoc igitur opus tantæ ſapientiæ, tot iudiciorum Dei, putamus facilè deijci poſſe, quod iam per mille quingentos annos confirmatum ſic ſtat, vt quanquam impugnatum fuerit, & quidem ab ipſo ſuo ortu omnibus Sathanæ machinis, tamen nunquam præualuerunt in illud: ſed hoc tantùm egerũt, quotquot obſtinatè contradixerunt ei, nec Diuinæ ordinationi æquanimiter paruerunt, vt ſibi ipſis primò auferrent ſalutem, & de-

& demum in miſeram ſeruitutem inciderent. Vide ſuperbam illam Conſtantinopolim,& cum ea Græciam, & imperium illud Conſtantinopolitanum à Conſtantino erectum, & prioré gloriam temporalem Romæ in ſe tranſlatam habens, quod iá ante multos annos aduerſus Romanam Eccleſiam ſe erigebat ab oriente aſſerens aduenifſe in occidentem prædicatores, & lucem fidei:& fidebat æruditioni ſuæ in ſacris literis, multitudinique reuera ſanctiſſimorum, & doctiſſimorum patrum, qui primi in tractandis ſacris literis,& confutandis gentium erroribus claruerunt.In hac igitur contentione, quàm apertum iudicium Dei oſtenſum fuit Gregorij ſanctiſſimi tempore.Ná quanta ille,&. quàm humiliter,& patienter paſſus fuerit,à Mauritio Imperatore Ioannem Conſtantinopolitanum patriarchá ſuperiorem Gregorio conantem efficere,& vniuerſalis Epiſcopi nomen,& auctoritatem ei conferre: ſatis oſtendit regiſtrum Gregorij, eiuſq; epiſtolæ omni ſanctitate, & modeſtia refertæ manifeſtant abundè. Sed iudicium illud Dei in Mauritium Imperatorem, quod priùs etiam miraculo apparentis in veſtitu monachi publicè voluit Deus reuelatũ eſſe, vt Imperator ipſe, & omnes agnoſcerent eum Romanæ Eccleſiæ fundatorem, & defenſorem,& propugnatorem, ſeruique ſui Gregorij defenſorem, ſatis edocuit, quem exitum huius diuinæ ordinationis contemptores habeát. Interfectus eſt igitur Mauritius,& priùs ante illum vxor, & filij ab infimo milite Phoca. Suſcepit verò ille hoc Dei iudicium,& pœnam humiliter,ſed interim oſtẽdit Deus dignum fuiſſe illum, qui vicarij ſui ſucceſſionem auferre conatus eſt,qui priuaretur ſucceſſione omni,& ſpe poſteritatis in imperio,& mundo.Poſſint dicere,qui volent, hoc ob alias cauſas Mauritio contigiſſe,cæterùm nobis ſatis ſit, quòd conatus ille Romanæ ſedis primatum ſubuertendi, cum Mauritio tunc extinctus eſt, & cognouerunt ſucceſſores eius, hanc auctoritatem:& Phocas illud lege confirmauit,vt produnt hiſtoriæ,quos exitus habuerunt imitatores Mauritij, & res ipſa iam prodidit, quem exitum imperium illud Conſtantinopolitanum habuerit.Ab eo enim tempore, quo huic ſchiſmati locum dedit,cœpit paulatim deficere,& demùm gladio infideliũ

traditum in miſerrimos errores, & ſeruitutem lapſum, & tandem non ante multos annos ipſa Constantinopolis ſubacta in miſeram ſeruitutem Mahometi: in pœnam proculdubiò rebellionis ſuæ, qua ſuaue Christi iugum ob ſuperbiam refugiẽs incurrit miſerrimam hanc ſeruitutem: quod priùs Brigittæ ſanctiſſimæ prophetijs comminatus fuerat illi Deus, quarum beatus martyr Roffenſis meminit, & inter hæc audet Brentius hunc ſedis Apoſtolicę primatum ita ſuorum ſcriptis deiectum aſſerere, vt in loco de auctoritate ſcripturæ, hæc verba auſus ſit proferre: Non poſſum mirari, quòd in tanto ſplendore Euãgelij Chriſti, & tot eruditiſſimis ſcriptis aduerſus primatũ põtificis in lucem editis, audeant adhuc de ſuo primatu gloriari. Vbi lectorẽ rogo videat, quanta ſit hęc arrogantia: certè maior quàm prudentes & modeſtæ aures pati poſſint. Miratur quòd in tanto ſplendore Euãgelij, & tot eruditiſſimis ſcriptis, quid, rogo Brentij, per Lutherum, & neſcio quos eius ſequaces ſplẽduit nunc Euangelium? Lutheri ſcripta aduerſus primatum põtificis, quæ nihil habent niſi meras calumnias, & conuitia, impoſturaſque manifeſtiſſimas, ſunt eruditiſſima ſcripta? vt enim omittam interim viuentium memoriam, talia ſunt Lutheri, & ſuorum ſcripta, vt conferri poſſint cum tot ſanctiſſimorum, & eruditiſſimorum patrum ſcriptis, quæ ſuperiùs citauimus, Irenæi ſcilicet, Cypriani, Athanaſij, Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, Chryſoſtomi, & Baſilij, & denique Concilijs ipſis, quæ vos cum multa reuerentia nominatis, Nicæno Conſtantinopolitano, Epheſino, & Chalcedonenſi, quæ vt quatuor Euangelij libros Gregorius recipit? Digna ſunt ſcripta veſtra, ſi Dis placet, eruditiſſima, vt cum his conferantur: quæ ſolius beati Ioannis Roffenſis epiſcopi, & martyris veritate, grauitate, & auctoritate longo interuallo ſuperantur? apud vos certè ſola verba ſunt: qualia hìc à te audio, & audes poſt tantam iactantiam, & arrogantiam, contumeliam etiam addere, quam viſus es tibi facetè dixiſſe, mihi verò videtur in magnam tui ipſius infamiam: Huic enim, ais, aſino λυκόττι ita detracta eſt, vt meritò eum pudere debeat in publicum prodire: ego verò ſi de me loqueris (ſic enim dicis, vt ad omnes poſſit referri, qui hanc tenent fidem) liberè,

Cap. 99. Cõtumeliæ Brentij contra primatũ Romanæ Eccleſiæ deteguntur & refelluntur.

berè, certè, & citra vllum pudorem prodeo in publicum, & hoc tantùm tibi reſpondeo, hæc inania verba eſſe, quæ ſi attendiſſes, nuſquam dixiſſes, vidiſſes enim in quos hanc contumeliam iactabas. Nunquid enim Hieronymus ille, tanquam aſinus, leoni deoperiebatur, quum diceret Damaſo? Ego Chriſtū ſequens beatitudini tuæ, id eſt cathedræ Petri, communione conſecror: ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Aſinus erat Ambroſius, qui eundem Damaſum dicit, Eccleſiæ illi Chriſti præeſſe, de qua Paulus dixit, quod eſt domus Dei, columna, & firmamentū veritatis? Denique patres reliqui quos citauimus Latini, & Græci, Cyprianus, Irenæus, Athanaſius, Baſilius, & Chryſoſtomus, & Concilia illa ſanctiſſima leonide induebantur tanquam aſini, quam vos nunc demum Luthero duce detraxiſtis? pudeat te tam venerandæ patrum caniciei contumelioſum eſſe, pudeat te ſola verba iactare in rebus tam grauibus: qualia ſunt, & illa, quæ poſtea dicis eodem loco de auctoritate Scripturæ ſacræ, cùm enim ad loca hæc Scripturæ, quæ nos citauimus: Tibi dabo claues regni cælorum, &: Quicquid ſolueris in terra, &c. reſpondet, ſic inquit: ſed hæc loca non ſolùm ſacræ Scripturę, verùm etiam Eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtimonijs à vanis, & impijs ſophiſtarum commentis vindicata ſunt. Hæc ille, vt ſcilicet ſophiſta ſit Hilarius, Chryſoſtomus, & impia commenta ſint eorum expoſitiones, quibus hæc de Petro exponunt, ſed ſequitur, inquiens: hæc ita vindicata eſſe à noſtro errore, vt exiſtimet me in alio orbe hactenus commoratum, quod neſcio: quid in hoc orbe aduerſus Romanenſium adulatorum deprauationes dictum, ſcriptum, atque etiam depictum ſit: miranda certè fiducia, & miſeranda hominum ſibi ſolis placentium cæcitas. Non putat Brentius vixiſſe inter homines illum, qui ineptiſſima commenta ſuorum clauſis auribus, & oculis præterire volet. omnes ſunt illi Romanenſes adulatores, & deprauatores, qui non probant Lutherum, & ſuos. Non fuit adulator, nec deprauator Hilarius, non Chryſoſtomus, non Auguſtinus, Bernardus, qui loca illa ſic interpretantur, vt nos? & vide tandem, quò prorumpit arrogantia ſibi placentium, ad picturas nos mittit, ad ea quibus plebi ſimplici

plici imponunt, eamque à veritate miſerrimè auertunt: quas putabam certè nec ipſis, qui inter eos communi aliquo ſenſu vigent, placere. Sed nunc video probari Brentio ſeni, & tanto illorum doctori: vt de nullo catholicorum velit, niſi cum dedignatione loqui: ſi quod depictum eſt, attendendum eſſe putamus, quantò iuſtiùs antiquiſſimis picturis, & illorum temporum, quo in tranquillitate, & vnitate confeſſionis fidei Chriſtiani omnes viuebant, adhibenda eſt fides. ſed ad ſuas nos mittit picturas, quas, rogo? Nunquid ad ineptiſſimum illud figmentum Lutheri, quod Papaſſelum vocat? Nam, quam poterit maioris auctoritatis picturam ex ſuis proferre, quàm primi præceptoris, & magiſtri ſui: qua tamen pictura, nullum maius teſtimonium deſiderari à me poteſt, ad auertendos omnes à Luthero, quàm quòd tale adinuenerit monſtrum: aut adinuentum à Sathana ſuo commento curauerit luſtrari, & in lucem emitti: & quid opus eſt de alijs Diaboli, & membrorum eius blaſphemijs, & adinuentionibus figurarum, & imaginum, quas paſſim vidimus in Germania, mentionem facere, nunquid perſuadere poſſunt quicquam prudenti homini tam indigna figmenta? ſed poſt tanta conuitia audiamus, ſi iam aliquid rationis adfert. Sic igitur, inquit, in hoc loco poſt illa, quæ proximè citauimus, Claues Eccleſiæ datæ ſunt Petro, & Confeſſoribus Petræ, quæ eſt Chriſtus: & nō ſunt datæ Liberio, Arriano, & Marcellino idololatræ: datæ ſunt miniſtro Eccleſiæ, non hoſti Eccleſiæ: datæ ſunt ſeruo Chriſti, non ſeruo Antichriſti. Hæc eſt, qua tandē vtitur, ratio: & quid rogo illa aliud continet, quàm veterem ſuam cantilenam: nempe vt ex moribus prauis auctoritatem neget prælatorum: contra quod apertè ipſe Brentius teſtatus eſt: & nos ſuperiùs illi conceſſimus: quòd ſi à vera fide deceſſerit epiſcopus, aut paſtor, meritò ſit reijciendus. Itaque ſi de fide loquitur, nihil contra nos adfert, qui manifeſtè alienum à fide, ab Eccleſia etiam alienum dicimus, ſi de moribus verò, Antichriſti ſerui poſſunt non minus, quàm Iudas, gradum in Eccleſia Chriſti tenere: ſed quorſum rogo neceſſe erat Liberij, &

Marcellini hic mentionem feciſſe? nunquid vt paruulos ſcandalizet?nos non in homine aliquo ſpem ponimus:neque ad fidem noſtram pertinere putamus diſputare, an vnquam à Deo permiſſum fuerit,aut permittendum, vt erret tanquam homo Romanus pontifex:ſatis eſt nobis,quòd non dubitamus, non permiſſurum Deum, vt hic error in Eccleſia præualeat, quòd exempla quæ ipſe adfert, confirmant. Thurificauit metu Diocletiani Imperatoris Marcellinus:quid nocuit Eccleſiæ, qui, vt diximus, mox pœnitentiam egit, & humilimè in concilio multorum Epiſcoporum peccatum defleuit, & ab eis agnitus eſt,vt verus pontifex? & tandem à Diocletiano martyrio coronatus, fidem,quam negauerat, vſque ad mortem confeſſus eſt: & hunc ſanctiſſimum martyrem idololatram audet appellare Brentius.Liberius an Arrianis conſenſerit,an non, dubitant antiquiſſimæ hiſtoriæ: & ipſe Euſebius Cæſarienſis, & Theodoretus non ſatis conſonant.ſed eſto,conſenſerit Arrianis:certè,vt proximè dictum eſt,mox vt à catholicis hoc agni-
Epiſt.ad Generoſū.165. tum fuit,ab eius communione ſe ſepararunt. Auguſtinus certè illis temporibus ſatis vicinus Liberium inter veros pontifices refert,ſicut & Marcellinum:& tandem,inquit,in hoc ordine epiſcoporum, qui à Petro computatur, etiam ſi traditor quiſpiam ſurrepſiſſet,nihil præiudicaret Eccleſiæ, & innocentibus Chriſtianis, quibus Dominus ait, de præpoſitis malis: Quæ dicunt,facite:quæ faciunt, facere nolite:vt certa ſpes fidelis,quæ non in homine, ſed in Domino collocata eſt, nunquam tempeſtate ſacrilegi ſchiſmatis diſſipetur. Quantò igitur ſatiùs Brentius ſtylum temperaſſet, & abſtinuiſſet à blaſphemando ſanctiſſimo martyre Marcellino: nec aſſeruiſſet, vt certum,quod de Liberio antiquitas incertum habuit:quum etiam ſi vtrunque verum eſſet,nihil fidei noſtræ detrahit. Duo ſunt in prolegomenis his reliqua contra hoc,quod agimus,nō
" omittenda.In fine enim primi loci de poteſtate principum, ſic
" loquitur. Quod alligat nos ad Romanam Eccleſiam, tanquā
" primam, & matrem aliarum Eccleſiarum, atque prælatos
" eius:vetus eſt Romanenſium adulatorum cātilena: vbi iam noſti, quos patres Romanenſes adulatores vocat: vt igitur hoc
reij-

reijciat, ad mores confugit. Quid, inquit, hoc tempore Roma ‶ ſit, alij differant, temporibus Damaſi, qui per multas cædes, & ‶ ſeditiones electus eſt in pontificem, iam tum dicebatur purpu ‶ rata meretrix, & Babylō, ſed an intereà temporis melior facta ‶ ſit, res ipſa declarat, & talem, inquit, pro matre Eccleſiarum ag ‶ noſceremus, vnde doctrinam æternæ noſtræ ſalutis peteremus? Hæc ad eadem pertinent, quæ ſuprà diximus, & quidem Hieronymus, à Damaſo ipſo, & à Romana Eccleſia petunt doctrinam ſalutis, vt ſuprà oſtendimus: nec deterritus eſt cædibus, & ſeditione, quibus electus fuerat: nec prauis moribus, quos Brentius accuſat tunc fuiſſe. Igitur reſpondebo ego viciſſim Brentio: non agnoſces tu matrem quam Hieronymus? Non petes doctrinam ſalutis ab ea, à qua Hieronymus? ſed addit eodem loco, non adimimus ei omni ex parte matris nomen, ſi quando miſit ad alias regiones, aut vrbes pios viros, qui Euangelium Chriſti annunciarent: & filio Dei Eccleſiam ſuam congregarent: & fatetur priùs, quòd in initio Roma mi ‶ ſerit aliquoties miniſtros Eccleſiæ ad alias partes occidentis. ‶ Vbi aduerte, quòd hic blandiri Græcis ſe velle oſtendit, & hoc argumento ad orientalem Eccleſiam auctoritatem, & primatum transferre vult. Sit, inquit, Roma mater illarum Eccle- ‶ ſiarum, quibus miſit prædicatores, ad occidentales nempe ali- ‶ quas. Cæterùm manent iam primò exemptæ orientales om- ‶ nes: imò ad eas transferamus hanc auctoritatem, in quibus, priuſquàm Romæ, docuerunt Apoſtoli. ſed huic commento nos reſpondemus cum Irenæo, & Cypriano, cum Ambroſio, & Auguſtino, & cæteris omnibus patribus: Romam eſſe, ad quam omnem Eccleſiam oportet conuenire, matricem, & fontem vnde vnitas ſacerdotalis emanat: in qua ſola eſt cathedra Petri, & ſucceſſor eius: cui Dominus poſt reſurrectionem paſcendas oues commiſit. Hæc ſunt certiſſima patrum teſtimonia, non humana auctoritate, aut induſtria primatus Eccleſiæ Romanæ ceſſit: ſed inſtitutione Chriſti, qui vnū eſſe caput voluit in Eccleſia. Sed quod vltimo in hoc loco inquit Brent. non eſt omittendum. Hieroſolymitanam Eccleſiam matrem vult eſſe, quoniā non extat, vt ita nullam habeamus matrem.

Cap. 100. Quòd callidè, & falſè Brētius Hieroſolymam matrem omniū Eccleſiarum faciat.

« « Dauid,inquit, magnus auus Chriſti proponit nobis pro Eccle
« « ſiarum matre Sionem, virgā virtutis tuæ emittet Dominus ex
« « Sion.Et Eſaias,atq; Micheas: de Sion exiuit lex . Et ipſe Chri-
« « ſtus,inquit,prædicandā in nomine eius remiſſionē peccatorū,
« « initio facto à Hieroſolymis.Hác igitur,inquit,nobis dant pro-
« « phetæ,& Chriſtus pro matre, cur ad Romā confugiemus ; ſed
« « ad montem,inquit,illū domus Domini,& ad eā doctrinā,qua
« « Apoſtoli,accepto Hieroſolymis Spiritu ſancto, vulgauerūt in
totū orbē,& literis Apoſtolicis noui Teſtamenti nobis tradita
eſt.In quibus verbis videtur mihi Brent.Iulianū imp.imitatus,
qui vt auerteret à Chriſto populos,templū Hieroſolymis ędifi
cari voluit:verùm qui dixerat, Relinquetur filia Sion ſicut vm
braculum in vinea,& tuguriū in cucumerario , non permiſit:
ſed iudicio manifeſtiſſimo oſtendit,collectum eſſe fructū, quē
ex illo templo colligi voluerat Deus.Ita nunc Brentius in odi-
um Romanæ Eccleſiæ conatur nobis erigere Hieroſolymita-
nam,quam reipſa conſtat iam diu à ſynceritate fidei defeciſſe,
veſtigijs tantùm quibuſdam relictis , ob fidem reſurrectionis
Chriſti,quam,nunquam in Eccleſia deſunt, qui profiteantur,
atque adorent , longa & periculoſa ſuſcepta peregrinatione.
Cæterùm nouit iam vniuerſus Chriſtianus orbis , quòd in
quamplurimas ſectas, & ſchiſmata diuiſi ſint Chriſtiani Hiero
ſolymis habitantes . Igitur ſicut non paſſus eſt Deus tyran-
nidem Iuliani, qui contra verbum ſuum conabatur templum
vetus ædificare,præualere : ita nec Brentij calumniam perſua-
dere permittet fidelibus,Hieroſolymitanam Eccleſiam,etiam
quū ſtaret,& floreret,Romanæ præferri:dixerat enim Deus Iu
dæorū populo,& in eo maximè regali illi ciuitati, & capiti: fa-
ciam te in caudam,non in caput:& aduena,qui eſt apud te,erit
ſuperior , & tu eris inferior , & vide Brentium, Scripturæ ſa-
cræ dignitatis , auctoritatiſque magnum propugnatorem,
qualiter exponat prophetarum promiſſa : verba hæc : Vir-
gam virtutis emittet Dominus ex Sion , dominare in medio
inimicorū tuorū:Dicit ſignificare Eccleſiarū matrē eſſe Hieru
ſalem:& idem Eſaiæ & Micheæ verbis : de Sion exibit lex, &c.
Vbi,rogo,quis hic ſenſus eſt ſcripturæ?Cur enim ad Hieruſalē
terre-

terreſtrem illud referemus, quæ magis ad eam, cuius ipſa figura eſt, referri oportet. Nam ciuitas Hieruſalem, ſedes Dauid, & domus Iacob, ſatis nobis oſtenſum eſt in Euangelio ad Eccleſiam referenda eſſe, cuius figura erant. Dabit, inquit angelus, illi Dominus (de Chriſto loquens) ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Ecce ſpirituale regnum, & æternum regnum, non terrenum, & temporale: ſed cuius nõ erit finis. Non ergo in terreſtri Hieruſalem: ſed in ea, de qua loquebatur propheta Eſaias: Venite, inquiens, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos vias ſuas: & ambulabimus in ſemitis eius: quia de Sion exibit lex: & verbum Domini de Hieruſalem. Hæc eſt vera Sion, & Hieruſalem, ſedes Dauid, in qua perpetuò regnat Chriſtus. Hæc datur nobis pro matre à prophetis, non terrena illa. Sentit quidem hoc Brentius, cùm tandem inquit, ad doctrinã illam, quã Apoſtoli accepto Hieroſolymis Spirituſancto vulgarunt, recurrendum nobis eſſe: quanquã nec hoc ſit ſatis. Nec enim tantùm doctrinam, ſed & Eccleſiam etiã quærimus: certã illius ſedem, & hanc per verba illa intelligimus. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalẽ. Hoc itaq; de Apoſtolorũ prædicatione libenter ſuſcipimus. Sed quid eſt, quod primò dicere voluit? Dauid nobis Hieruſalem & Sionem pro matre Eccleſiarum dare. Eſto de illa terrena ciuitate accipiamus verba illa: Emittet Dominus ex Sion: & de Sion exibit lex: ortum quendam, & initium (vt ille inquit) prædicationis Euangelij nobis ſignificant: inde incepit, inde egreſſa eſt à Chriſto, ab Apoſtolis: deniq; à Iudæorũ populo, cuius filij erant: ſalus enim ex Iudæis eſt, ita dicente Chriſto Samaritanæ. Inde igitur cœpit, ſed non ibi quieuit: non ibi ſedem conſtituit: hoc nos nomine matris intelligimus, Eccleſiã, in qua prima reſidet auctoritas: vbi ſedet ſucceſſor eius, quẽ Chriſtus loco ſui præfecit omnibus: vt perpetuò vſq; ad finem ſeculi locum eius viſibiliter teneret. In hac ſede, quæ propter vnitatem ſeruandam inter omnes Eccleſias, & Epiſcopos, propter eandem fidem, & pacem prima eſt, & ſuprema auctoritas, non in Hieruſalem: vbi iam nouimus veram Eccleſiam defeciſſe; ſed Romæ, cuius ſucceſſio tene-

Luc. 1.

Eſa. 2.

Ioan. 4.

Cap. 101. Dei prouidẽtia ſeruatam ſucceſsionẽ, in ſede Petri oſtendit defectus aliarũ primarũ Eccleſiarum.

tenebat Auguſtinum in fide [illegible] ab omnibus catholicis patribus agnita fuit: hoc eſt matrem Eccleſiarum eſſe. Et vt huius Diuinæ prouidentiæ, miraculis etiam confirmatæ, mentionem faciamus: quantum hoc fidem noſtram confirmare debet, quod cùm conſtet, Deum voluiſſe, & infirmitati noſtræ conueniens eſſe, vt vnus agnoſcatur viſibilis, & manifeſtus, atque præſens corpore paſtor totius Eccleſiæ: & hunc eſſe ſucceſſorem Petri, Romanumque pontificem: videmus defeciſſe iam, aut omnes aut ferè omnes primas illas ſedes, Antiochenam, Alexandrinam, Hieroſolymitanam, & cæteras: & præualuiſſe in eas portas inferi, atque ab vnione ſe ſubtraxiſſe: ſtat tamen vſque in hodiernum diem Romana ſedes, Romana Eccleſia, & habet ſucceſſorem Petri in vniuerſo orbe Chriſtiano agnitum: quod nec imperatorum infidelium tyrannis, nec nimia proſperitas, & luxus, qui illam ſequitur, & reliqua omnia mala, quæ non negamus Romæ fuiſſe, & eſſe, impedire potuerunt: nec certè innumeræ clades, & vaſtationes, & Italiæ, & ipſius vrbis. ſemper enim manſit in Eccleſia illa integra fides, & certa ſucceſſio. Quanquam vitio hominum ad tempus nonnunquam obſcurata, Deo id ad manifeſtationem potentiæ ſuæ permittente. Quare nec dubitamus vſque ad finem hanc ipſam permanſuram. Nec enim fortiores machinæ Sathanæ, & acriores expugnationes excogitari poſſunt contra hanc, quàm quas iam præceſſiſſe nouimus: etſi fortiores poterunt excogitari, fortior eſt in immenſum, qui illam defendit. Non hîc quicquam agimus de loco, de dominio temporali, & ſplendore illius Eccleſiæ, ſed de fide vera, de ſucceſſore Petri. hæc à Chriſto promiſſa ſunt Petro, & vſque hodie ſeruata, nec dubitamus ſeruanda vſque in finem.

Cap. 102. Criminatio Brentij grauiſsima in Romanum Pontificem, & auctoritatem eius, cui reſpondetur.

Sed vltimò iam audiamus acerbiores B. criminationes in Romanum pontificem. Ita igitur loco de traditionibus inquit. In Cõcilio Aphricano petunt legati Romani pontificis, vt liceat Epiſcopis Romam prouocare, & proferunt canonem Nicæni Concilij, cuius auctoritate exigunt, vt Aphricanæ Eccleſiæ ſubijciantur Romanæ: ſed patres Aphricani Concilij petunt ab Eccleſia Alexandrina, & Conſtantinopolitana vera exempla-

ria

ria Canonum Nicæni Concilij: & deprehendunt Romanum ‹‹ pontificem ambitione excitatum deſignaſſe in proferendis ‹‹ canonibus Nicænis crimen falſi: quare inuehuntur in eum ‹‹ grauiſſimè, & arguunt eum apertè mendacij. Hæc Brentius eo loco: & citat verba ipſa ex epiſtola quadam Concilij Aphricani ad Bonifacium de cauſa hac, quæ cœperat in ſexto Concilio Carthaginenſi agi, & ita demum hoc exaggerat Brentius, vt rurſum hic dicat: ſi Romani pontifices, & Legati eorum ‹‹ non ſunt veriti coram venerando Concilio Aphricano, ‹‹ cui etiam Auguſtinus interfuit, crimen falſi committere: & ‹‹ quamuis manifeſtè in eo crimine deprehenſi erant, perſtiterunt ‹‹ tamen, vt acta teſtantur, poſtulata ſua vrgere: ſuſpecta no ‹‹ bis eſſe debent omnia alia, quæ de Apoſtolicis traditioni- ‹‹ bus, & primatu Romanæ Eccleſiæ ſuo ipſorum teſtimonio ‹‹ confirmant. Et rurſum ibidem: cùm in Romanis pontificibus ‹‹ deprehenſum ſit, manifeſtum crimen falſi, ſumma eſt temeri- ‹‹ tas, traditiones, & dogmata de æterna noſtra ſalute ſine teſti- ‹‹ monio ſcripturæ agnoſcere. Hæc ſunt nimiùm certè amarulentæ criminationes Brentij in Romanum Pontificem, quas vſqueadeò extulit, vt nec rhetorices figuram omiſerit, qua quod de vno Romano pontifice dixerat, pluraliter poſteà protulerit: nec ſemel in Romanis, inquiens, pontificibus crimen ‹‹ falſi manifeſtum deprehenſum eſſe, & præter colorem om- ‹‹ nem rhetoricũ ſuſpecta, ait, nobis eſſe debent omnia alia, quæ ‹‹ ſuo teſtimonio affirmat de Apoſtolicis traditionib. & primatu ‹‹ Romanæ Eccleſiæ: atq; ita omnes pontifices, & omnia eorum teſtimoniã ſuſpecta vult eſſe. Quia igitur res grauis eſt, & meritò mouere poteſt legentes: cùm maximè vix credibile ſit Brentium crimen falſi commitere voluiſſe, quod reprehendit in Romano pontifice Bonifacio: & cuius facilè conuinci poterat, ſi ita feciſſet: quia itaq; res grauis eſt, & ſumma amarulentia exagitata à Brentio reſpondendum eſt attentè, & excipiendum, quòd dicimus in omni ſinceritate, & charitate Chriſtiana, nec ſine magno cordis dolore, quòd hæc audiamus, & quòd hæc liceat edere in lucẽ, & venditare pro rebus ad æternam noſtrã ſalutẽ pertinentibus, Deo propter peccata noſtra permittente,

vt impunè liceat ſummam iniuriam ſummis Eccleſiæ membris inferre: & quod leges omnes humanæ, atque Diuinæ non ferunt in rebus minimis, in re maxima fieri: & priuari iure ſuo, quod pacificè poſſidet vicarius Chriſti, à quouis, & cuiuſuis conditionis homine: & quod maximè dolendum eſt, cum tot milium animarum iactura. Sed iam ad rem quàm breuiſſimè fieri poterit. Aguntur enim duo: Primum, quòd Aphricani epiſcopi, & inter eos Auguſtinus Romanæ Eccleſiæ primatū nolint agnoſcere: atque ideo nec à nobis agnoſcendus ſit vel tantorum, tam grauium epiſcoporum auctoritate. Alterum verò, quòd Bonifacius, & legati eius de crimine falſi coniuncti fuerint, in grauem certè, & perpetuam infamiam, non ſolùm eius, ſed ſuæ ſedis: ita, vt auctore Brentio, omnia teſtimonia eius ſuſpecta ſint habenda.

Cap. 103. Auctoritas Romani Pontificis oſtenditur cognita ab Aphricanis Eccleſijs, in ſexto Concilio Carthaginē ſi, & ante, & poſt.

De primatu igitur Romanæ Eccleſiæ ſuperiùs ſatis oſtendimus, quid Auguſtinus ſentiat, quem, Brentius dicit, Concilio illi Aphricano adfuiſſe: fatetur pontifices illius, ſucceſſores eſſe Petri, cui poſt reſurrectionem Dominus paſcendas oues commiſit: & Eccleſiam illam alijs ſuperiorem. Sed quod ad hanc cauſam attinet, audiamus quid ad ipſum Bonifacium, quem dicit Brentius conuictum apertè crimine falſi, ſcribat Auguſtinus. Ita igitur inquit libro primo contra duas epiſtolas Pelagianorum ad ipſum Bonifacium: Noueram te quidem fama celeberrima prædicante, atque veraciſſimis nuncijs, quanta eſſes Dei gratia plenus: acceperam beatiſſime, atque venerande Papa Bonifaci, ſed poſteaquam te etiam præſentia corporali frater meus vidit Alexius, &c. tantò maior in me tuæ ſanctitatis eſt facta notitia: quantò certior amicitia: nec enim dedignaris, qui non alta ſapis, quāuis altiùs præſideas, eſſe amicus humilium, & amorem rependere impenſum. Vides itaque quis Bonifacius fuerit teſte Auguſtino: & quod ad cauſam attinet, vides, quia fatetur illum altiùs præſidere: & ne hoc in diuerſum ſenſum trahatur, ita poſt pauca eodem loco inquit: cùm non deſinant hæretici fremere ad Dominici gregis caulas: atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oues aditus vndecunque rimari: communiſque ſit omnibus nobis cura, qui fungimur epiſcopatus officio,

cio,quamuis ipſe in eo præemineas, celſiori faſtigio ſpeculæ paſtoralis. Hæc Aug.ad Bonifacium,quod licet in noſtra catholica aſſertione adduximus:ideo hoc loco cenſuimus repetendũ, vt eorundem temporum apertius Auguſtini teſtimonium haberemus:ſimiliter epiſtolæ Concilij Aphricani,ad Innocentiũ, & familiares quinque epiſcoporum , inter quos Auguſtinus fuit , ad eundem, de quibus eodem loco mentionem fecimus, quid Aphricani ſenſerint de hoc primatu, ſatis oſtendunt . Inquit Concilium Aphricanum:Hoc itaque geſtum,domine frater , ſanctitati charitatis tuæ duximus intimandum,vt ſtatutis noſtrę mediocritatis,etiam Apoſtolicæ ſedis adhibeatur auctoritas,pro tuenda ſalute multorum : & in familiari epiſtola eidẽ Innocentio dicunt de Pelagio,quem fama erat purgatum fuiſſe in oriente,aut ergo à tua veneratione accerſendus eſt Romã aut per literas cum eo agendum , &c . Hoc quidem dicebant, quò iudicium illud cum eo priùs factum, aut probaretur à Romano pontifice,aut reijceretur : vt videas quam auctoritatem illi tribuant.Et reſpondet illis pontifex: Nobis perſuaderi non poteſt,eum eſſe purgatum, neque aliquas de hac re literas accepimus. Reliqua ibi lege. In quibus Innocentius ab Aphricanis ſibi delatum hoc iudicium agnoſcit, nec detrectat , quamuis non illum vocandum ad ſe putet:qui,inquit,ſi confidit non ſe dignum eſſe damnatione,ipſe potiùs debet feſtinare,vt poſſit abſolui:quòd ſi accerſendus eſſet, ab his meliùs fieret , qui magis proximi ſunt:ſed non deerit,inquit,cura, ſi medicinæ ille præbeat materiam . Hæc adduximus , vt exemplo conſtet, quantum detulerint ſedi Apoſtolicæ Aphricani epiſcopi tempore Auguſtini,& quòd pontifices ipſi Romani nulla ambitione , nulla celſioris gradus faſtu elati ſint , quærentes tantùm Eccleſiæ,& animarum ſalutem , minus etiam poteſtatis , & iuriſdictionis,quàm ſibi deferetur ſuſcipientes.Innocentius hoc loco non recipit,vt ad ſe accerſitum Pelagiũ examinet:ſed per viciniores,inquit,meliùs fieri poſſe.Iã ad cauſam illã Bretij.Petiuit,inquit,in Concilio Aphricano legati Romani pontificis, vt liceat epiſcopis Romã prouocare, & proferunt canonẽ Nicæni Concilij.Verum eſt non tantùm à Bonifacio,ſed primũ à

Zozimo eius præceſſore miſſi ſunt legati in Aphricam de ea cauſa acturi, vt ſexto Concilio Carthaginenſi patet: ſed, cùm il le vnum annum tantùm, & paucos dies ſediſſet, ſucceſſit Bo nifacius, ad quem ex eo Concilio ſcriptum eſt ab Aphricanis: ſe quidem in canonibus, quos habere poterant, Nicæni con cilij non reperiſſe ſtatutum: vt ad Apoſtolicam ſedem appella ri liceret, vt à ſuis legatis proferebatur: velle tamen ſe id ſerua re, quod petebatur: quoadusque authentica, & veriora exem plaria, Nicæni concilij habere poſſent: quandoquidem diuer ſitas erat inter ea exemplaria, quæ ab Apoſtolica ſede profe rebantur, & quæ in Aphrica inueniri poterant, quæ vt haberen tur authentica, & ipſi ad Eccleſiarũ Græcarum antiſtites, Con ſtantinopolitanum, Antiochenum & Alexandrinum ſe nun cios mittere profitentur: & petunt, vt & à Bonifacio mittan tur: hæc omnia conſtant ex ſexto illo concilio Carthaginenſi, & epiſtola, quæ poſt Concilium Aphricanum, quod ſequitur, ſeptimum Carthaginenſe poſita eſt: idque factum eſſe in eodẽ ſexto Carthaginenſi concilio conſtat, conſentientibus Apoſto licæ ſedis legatis: vt ſcilicet authentica exemplaria quæreren tur: Sic habes quinto capite eius concilij: Fauſtinus Epiſcopus legatus Eccleſiæ Romanæ dixit: Nec ſanctitas veſtra præiudi cat Eccleſiæ Romanę, ſiue de hoc capitulo, ſiue de alijs, quia di cere dignatus eſt, frater noſter, & coepiſcopus Alypius, dubios eſſe canones: ſed hæc ipſa ad ſanctum, & beatiſſimum papam noſtrum ſcribere dignemini: vt ipſe integros canones inqui rens, cum ſanctitate veſtra de omnibus conſtitutis tractare poſ ſit, &c. ne contentio in Eccleſijs naſci videatur: ſed magis cha ritate fraterna deliberare poſſitis. Vide igitur in his omnibus, quàm longè erant legati Eccleſiæ Romanę à tanto crimine, corrumpendi ſcilicet Nicæni concilij canones: imò vide quan ta modeſtia omnia agebãt, cùm enim ſuſpecti ſui canones, quos proferebant, ingenuè ab epiſcopis dicerentur: Non, in quiunt illi, præiudicat ſanctitas veſtra Eccleſiæ Romanæ: & pe tiuit vt id tantùm ſcribatur pontifici, & præcipuè cauent, ne contentio oriatur inter Eccleſias: ſed de omnibus charitate fra terna deliberetur. Quàm longè hæc omnia à crimine falſi intẽ tando.

tando. Vbi iam hoc eſt attentè cogitandum, non in eo Concilio de auctoritate capitis actum fuiſſe inter Romanam, & Aphricanas Eccleſias, quam iam inde à Cypriani tempore, vt ſuprà oſtendimus, & anteà agnoſcebant Romanæ Eccleſiæ conuenire: & tunc manifeſtè tempore Auguſtini ad Innocentium ſcribentes confeſſæ ſunt: ſed de vſu, atque exercitio poteſtatis huius, qua in re magna integritas Epiſcoporum omniũ, & magna modeſtia Romanorum pontificum meritò nobis eſt conſideranda: cùm apud omnes æqualitas quædam, & libertas veræ Chriſtianæ charitatis ita vigeret, vt ſuperiores per humilitatem inferioribus ſe ſubderent: & inferiores conſcientiæ ſecuritate, & ſolius Dei vero timore, libertate quadam ſinceriſſima cum ſuperioribus agerent. Itaque illud Euangelij ab omnibus audiebatur: Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur: vos autem nõ ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiet ſicut minor, & qui præceſſor ſicut miniſtrator. Et rurſum: Quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus: atque ita in humilitate ſpiritus ſuperiores ſe inuicem arbitrantes, & cogitantes Romani pontifices poteſtatem ſibi traditam in ædificationem, non in deſtructionem eſſe, non ea à principio paſſim vtebantur: ſed cùm id ſaluti Eccleſię expediret. Nec tam ſoliciti erant, vt ſua auctoritate res fieri videretur, quàm vt fieret quod Eccleſiæ expediebat. Multa poſſemus huius rei adducere exempla: cùm & in conuocandis concilijs imperatoribus omnem deferebant auctoritatem, inferiores ſe illis, & tanquam ſeruos exhibentes, vt ſcilicet ita eos lucrarentur Chriſto, & interim cùm opus erat, & Eccleſiaſtica ſeueritas poſceret, & Ambroſius Theodoſium ad publicam pœnitentiam cogit, cùm priùs interdixiſſet illum ingreſſu Eccleſiæ: &, quod admirandum magis eſt, inter ipſas ferè perſecutiones, & ſummas Eccleſię anguſtias Fabianus Philippum, vnum inter omnes illorum temporum imperatores Chriſtianum, non permittit in ſolennitate paſchali ſacrificijs communicare fidelium: niſi priùs confiteretur peccata, & inter pœnitentes ſtaret in Eccleſia; vt videas quanta humilitas tantę auctori-

Cap.104. Diſcrimẽ auctoritatis, et poteſtatis põtificis Romani, & vſus eius.

Lucæ 22.

Matth.20.

Lib.9. hiſto. trip. cap.30.

Lib.6. hiſto. Euſeb. ca.25.

ctoritati coniuncta fuerit in illis. Ad eam etiam humilitatem pertinet, quod & ipſis imperatoribus parebant:& de ordinatione ſua decretum eorum ſuſcipiebant. Bonifacius ipſe, cuius Brentius meminit, electus in ſchiſmate cum Eulalio Auguſtorum iuſſu egreditur Romam: & confirmatus iam Bonifacius concilio ducentorũ, & eo amplius, Epiſcoporũ eorundem Imperatorum auctoritate obtinet: vt, ſi duo Romæ electi fuerint, nullus admittatur. Itaque quærebant, quod vtile erat Eccleſijs de ſua auctoritate parum ſoliciti: quæ certè ſola eſt veriſſima ratio eam ſtabiliendi: cùm ſcilicet propter gloriam, & ſalutem animarum videtur negligi. Lege epiſtolas plurimas Gregorij ad Imperatores, & Leonis papæ: vide quàm obliti ſuæ auctoritatis loquuntur, & ſi illius antiquitatis alia videre placet, lege epiſtolam Agatonis papæ Conſtantino, Heraclio, & Tiberio Auguſtis Cõcilio Romano directa, quæ eſt actione quarta ſextæ ſynodi. Nos, inquiunt, exigui Eccleſiarum præſules, veſtri Chriſtiani imperij famuli. Non eſt opus plura proſequi. Hoc ſit ſatis. Illorum temporum ſimplicitas à prima illa Apoſtolorum Eccleſia deriuata ea erat, vt quiduis poſſet inferior apud ſuperiorem proſequi, loqui, & agere: ſed in vera, & Chriſtiana ſubiectione: & nihil humilitatis ſuperior detrectaret apud inferiorem: modò in fraterna charitate, & ſancta pace coleretur Deus, & ſalus animarum promoueretur. Igitur iuxta hãc modeſtiſſimàm rationem fatemur Romanos pontifices in vſu, atque exercitio tantæ poteſtatis ſibi à Deo conceſſæ paſſos fuiſſe præſcribi ſibi à patribus modum, quem paci Eccleſiæ, & ſaluti iudicarent conuenire: vt ſcilicet præceptum illud primi ſui prædeceſſoris, primique vicarij Chriſti ſeruarent: non quaſi dominantes in cleris, ſed forma facta gregis ex animo, hoc agnouerunt Chriſtum ab eis exigiſſe, & verbis, & exemplis. Ego, inquit, non veni miniſtrari ſed miniſtrare. Propter quod etiam Paulus ſaluberrimè admonuit: debemus nos, inquiens, firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere. Etenim Chriſtus, non ſibi placuit. Sic in concilio Niceno aliquid ſtatutum eſt, & habemus in paucis illis capitulis, quæ nobis ſunt reliqua ſextum caput, in quo de cõſuetudine, qua Romanus

Cap. 105. In vſu poteſtatis præſcriptum eſſe ab alijs patribus & conſuetudine Romano pontifici.

1. Pet. 5.

Rom. 15.

manus, epiſcopus curam habebat vicinarum Eccleſiarum, vt minimum fit mentio,& ibi, atque ſequenti capite de Hieroſolymitanæ,atque Antiochenæ auctoritate agitur: & vt cuilibet Eccleſiæ,ſua ſeruentur priuilegia,ſtatuitur. Vbi vides iam tunc vix trecentis annis à Chriſto,& conſuetudines, & iura, atque priuilegia introducta fuiſſe circa vſum iuriſdictionis, & poteſtatis inter Eccleſias. Ibidem etiam cap.5. canetur,ne excommunicati in vna prouincia in alijs recipiantur. Et Zozimus ipſe, quem diximus, primùm legatos miſiſſe in Aphricam de hac cauſa appellationis epiſcoporum ad Romanam Eccleſiam, ſic inquit, in decreto apud Gratianum contra ſtatuta patrum condere aliquid,vel mutare,ne huius quidem ſedis poteſt auctoritas: apud nos enim inconuulſis radicibus viuit antiquitas, cui decreta patrum ſanxêre reuerentiam. Nihil ergo contra primatum Romanæ Eccleſiæ eſt,quod hoc, aut illud quandoque illi non fuerit permiſſum. Certè Cyprianus ipſe, cuius tam aperta teſtimonia huius primatus vidimus, in ea ipſa epiſtola ad Cornelium poſtquam Romanam Eccleſiam cathedram Petri, atque principalem Eccleſiam,vnde vnitas ſacerdotalis exorta eſt dixit: quod citauimus ſuprà,& oſtẽdimus quid ſignificet: mox poſt illa verba ſic loquitur Cornelio; Cùm ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit pariter, ac iuſtum: vt vniuſcuiuſque cauſa illic audiatur,vbi eſt crimen admiſſum: & ſingulis paſtoribus portio gregis ſit âſſcripta, quam regat vnuſquiſq;, & gubernet, rationem ſui actus domino redditurus: oportet vtique eos, quibus præſumus, non circuncurſare; nec epiſcoporum concordiam cohærentem ſua ſubdola,& fallaci temeritate collidere. Loquitur ibi multa Cornelio etiam nonnihil ſubiratus, ſed modeſtiſſimè, atque ſanctiſſimè nolens permittere, vt à ſe excommunicatos audiret Romanus pontifex. quę omnia ſatis oſtendunt,& iſta,& multa alia, quæ ab aduerſarijs adferuntur, non eſſe contra auctoritatem illam primatus, quam Chriſtus conceſſit Petro, & ſucceſſoribus: quę magis pertinent ad modum rationemque illa vtendi, in qua viribus, conſuetudinibus, patrumque decretis iuſtiſſimè Romani pontifices parent, ſeruata ſibi in omnibus auctoritate diſpenſandi, vt Paulus inquit, pro-

2. Cor. 2. propter vos in perſona Chriſti, hoc eſt in Eccleſiæ vtilitatem, & gloriam Chriſti. In qua re id maximè in prima illa Eccleſiæ integritate cautum videmus: ne vlla vel ſpecies ſecularis faſtus, aut terroris tyrannici in Eccleſia locum haberet. Extant huius rei Cypriani verba digniſſima, quæ Auguſtinus meritò in exẽplum concordiæ, & modeſtiæ in Eccleſia proponit. Nec enim, inquit Cyprianus in Concilio, quiſquam noſtrûm epiſcopum ſe eſſe epiſcoporum conſtituit: aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit: quando habent omnes epiſcopi pro licentia libertatis, & poteſtatis ſuę proprium arbitrium, tanquam iudicari ab alio non poſſent, quomodo nec quis poteſt alterum iudicare: ſed expectemus vniuerſi iudicium domini Ieſu Chriſti, qui vnus eſt, ſolus habens poteſtatẽ præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicandi. Hęc cum ſumma modeſtia loquebatur Cyprianus in concilio, ſuperior ipſe cæteris omnibus, libertatem omnibus non tam tribuens, quàm excitans ad loquendum liberè, quod ſentirent de baptizatis ab hęreticis. quæ ſanè verba modeſtè, ſicut dicta ſunt, accepta oſtendunt in dubijs fidei, & Sacramentorum, rebus nondum exploratis, nullum quantumuis gradum ſuperiorem ſuam propriam ſententiam alijs debere obtrudere: quouſque, vt Auguſtinus eo libro loquitur, vniuerſę Eccleſiæ concordi auctoritate, rebus bene diſcuſſis firmata ſit veritas: de quo etiam memorabile illud Cypriani verbum in epiſtola ad Quintum Aug. meritò eodem loco commendat. Nam nec Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam: cùm ſecum Paulus de circuncisione diſceptaret, poſtmodum vendicauit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit: vt diceret ſe primatum tenere, & obtemperari à nouellis, & poſteris ſibi debere. Hæc Cyprianus. In quibus vide iam, rogo, attentè id, quod hic agimus, à Cypriano apertiſſimè oſtendi? primatum habet Petrus, habent eius ſucceſſores, de Petro hoc loco manifeſtè id dicit, vt ſuprà oſtendimus, & de ſucceſſoribus oſtenſum eſt, quid ille ſentiat. Non igitur inquit hoc loco, quòd Petrus non verè diceret, ſe primatum tenere: quin potiùs fatetur, id verum

In Concilio Carthagin. 2. li. de Bap. cont. Donat. cap. 2.

cap. 1.

eſſe:ſed laudat illum modeſtiæ, quòd nihil arroganter dixerit, nec deſpexit (inquit ſtatim) Paulum, quòd Eccleſiæ perſecutor fuiſſet:ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ, quam Paulus attulerat,facilè conſenſit: Documentum ſcilicet nobis & concordiæ,& patientiæ tribuens: vt non pertinaciter noſtra amemus: ſed quæ aliquando à fratribus, & collegis noſtris vtiliter,& ſalubriter ſuggeruntur,ſi ſint vera, & legitima ipſa potiùs noſtra ducamus. Hęc omnia Cyprianus illo loco:ex quibus conſtat primatum quidem eſſe in Eccleſia, & in Petro;non tamen infallibilem circa gubernandi rationem, &, qui nunquam errare poſſit,ſenſum.Quare modeſtiſſimè is cui Deus primatum dedit, & audire alios, & ſequi meritò debet. Quod Cyprianus docet ex ipſo Petro: & agit ipſe in ſuo Concilio:& à Cornelio petit,vt pariter & ipſe agat.Hoc igitur conſtituto,ea ſcilicet, quæcunque ſunt à Brentio ex illo Aphricano concilio adducta; nullo modo eſſe contra primatum Romanæ Eccleſiæ. Intueamur iã an crimen falſi, aut quoduis aliud, vnde Romanæ Eccleſię teſtimonia ſuſpecta eſſe debeant,quod Brentius agit,ex eis probetur. Ait igitur ille: Patres Aphricani concilij petunt ab Eccleſia Alexandrina, & Cõſtãtinopolitana vera exemplaria canonũ Nicęni concilij. Verũ eſt, petunt ea, id etiam volentibus legatis Romani pontificis, « ſequitur Brentius:& deprehendunt Romanum pontificem am« bitione excitatum deſignaſſe in proferendis canonibus Nicæ« nis crimen falſi.quare inuehuntur in eum grauiſſimè & arguũt« eum apertè mendacij.Hęc ille.vbi illum in primis rogo,patien« ter ferat, ſi ipſum falſitatis apertè redarguam: non enim dico mendacij, neque criminis falſi: quod ille Romano pontifici tribuit:ſed falſitatis duntaxat illum arguo, quantę autem culpę,quantique peccati id ſit,Deo relinquo,& omnibus,qui volunt ſine affectu iudicare.Certè huius rei non habemùs certiora teſtimonia,quàm ipſas epiſtolas Aphricani Cõcilij. inde ſcribunt alij,quòd pro ſuo affectu fortè colligunt,ſicut nunc Brentius:ſed nos inquiramus ex illis veritatem. Quis pontifex Romanus ambitione excitatus admiſit crimen falſi in canonibus Nicæni Concilij? quem pontificem Aphricani patres arguunt aper-

Cap.106. Ex teſtimonio Aphricanorũ conciliorũ probatur nullius criminis falſi cõmentum eſſe Romanum pontificem.

apertè mendacij? Prima epiſtola Aphricani Concilij ad Bonifacium ſcribitur,&ſic aiunt: Quoniam Domino placuit,vt de his quæ egerunt nobiſcum fratres noſtri, coepiſcopus Fauſtinus,& conpresbyteri Philippus,& Aſellus, vt non beatæ memoriæ epiſcopo Zozimo(à quo ad nos mandata, & literas tulerunt)ſed tuæ venerationi,qui in eius locum es diuinitus conſtitutus humilitas noſtra ſubſcriberet, ea breuiter inſinuare debemus, quæ vtrorumque concordia determinata ſunt: & deinde: quatuor, aiunt, nobiſcum agenda mandata ſunt eis, quorum vnum de appellationibus epiſcoporum ad Romanæ Eccleſiæ ſacerdotem fuiſſe referunt:omittamus reliqua.Et tandem de hoc reſpondent vt ſuperiùs diximus: ſe id ſeruaturos, niſi aliter habeant canones Nicæni Concilij. Quamuis enim, inquiunt,plurimos codices legeramus: ſed nuſquam in Nicæno Cōcilio in Latinis codicibus legimus,quemadmodū in ſupradicto cōmentario inde directa ſunt: vnde tandem mittūt ad Eccleſias orientales, & hæc eſt ſexti Carthaginēſis Cōcilij con cluſio. Vbi primò vide Zozimum legatos miſiſſe, & per eos in ſuo, vt vocant monitorio, illos canones Nicæni Concilij: & mortuus eſt Zozimus antequam quicquam reſcripſiſſent patres Aphricani,antequam in orientales Eccleſias miſiſſent: atque ita re adhuc illa de canonibus Nicæni Concilij dubia, vnde de ea non ad illum,ſed ad ſucceſſorem Bonifacium ſcribūt. Zozimus igitur vnius non eſt conuictus criminis falſi, neque quòd ambitione excitatus fuerit,vt Brentius dicit.nec arguūt eum apertè mendacij,vt ipſe manifeſtiùs falſè dicit,quippe qui iam mortuus erat, priuſquam vllas literas ſcriberent Aphricani:nec ipſæ literæ vllum verbum cōtinent, quo id ſignificetur, nec poterant quidem, quandoquidem adhuc res, vt his literis fatentur,dubia apud eos erat: Non arguunt igitur Zozimum vllius criminis,non Bonifacium, qui nihil egerat. Subindicant quidem modeſtiſſimè Bonifacio, ne aliquid imponatur Eccleſijs Aphricanis, quod non in concilio Nicæno ſit conſtitutū. Itaque dicunt: credimus, adiuuante miſericordia Dei tua ſanctitate Eccleſiæ Romanæ præſidente,non ſumus iam iſtum typum paſſuri: ſed ſeruabuntur erga nos ea, quæ cuſtodiri debeant

beant eum fraterna charitate, quæ ſecundum ſapientiam, atq; iuſtitiam, quam tibi donauit altiſſimus etiã ipſe proſpicis eſſe ſeruanda, ſi fortè aliter ſe habeant canones Cõcilij Nicæni. Vides itaq; liberam quandã, ſed plenã modeſtiæ querelã, & petitionem humilem. Fatetur enim ſe aliqua coactos toleraſſe: vel intolerabilia paſſos, quæ commemorare, aiunt, nolumus: Hæc pertinent ad libertatẽ, quam diximus: ſed nihil in eis criminis falſi. Audiamus iam quæ ſequuntur, recipiũt ab oriẽtalibus Ecclesijs exemplaria Concilij Nicæni, quantum videtur illa duntaxat capita, quæ nos habemus continentia: & viuente adhuc Bonifacio aduertunt, non ea contineri, quæ à Romana Eccleſia miſſa fuerant: idque ſignificant Bonifacio, cuius rei teſtimoniũ habemus in altera epiſtola nõ ad Bonifaciũ, ſed ad Cæleſtinũ ſucceſſorẽ eius ſcripta: & ingenuè fatentur, quia illud, quod pridem per eundem coëpiſcopum noſtrũ Fauſtinũ, tanquã ex parte Nicæni Cõcilij exinde tranſmiſiſtis, in exẽplaribus verio rib. Cõcilij Nicæni à ſancto Cyrillo Alexandrinæ Eccleſiæ epiſcopo, & à venerabili Attico Cõſtantinopolitano antiſtite trãſmiſſis, ex authentico: quæ etiã ante hoc venerabilis memoriæ Bonifacio epiſcopo prædeceſſore veſtro à nobis tranſmiſſa ſunt: in quibus tale aliquid nõ potuimus reperire. Hęc ad Cęleſtinũ ſcribunt. Ex qua etiã epiſtola patet, per eoſdem legatos, eadẽ capitula Nicæni Cõcilij Cæleſtinũ rurſum miſiſſe: ſed nec vllũ verbũ eſt in his omnib. de crimine falſi, nec vlla cõiectura, vnde id colligi poſſit. Nũquid tres põtifices Zozimus, Bonifacius, & Cæleſtinus cõtinuè ſibi ſuccedẽtes, cũ quibus hæc cauſa acta eſt, ambitione excitati falſarũt exẽplaria Nicęni Cõcilij: aut hoc credi poteſt? certè nihil de hoc loquuntur Aphricani, nec verbũ in eis eſt de mẽdacio, vel crimine falſi: nec ex monumẽtis illius temporis aliud colligi poteſt: meritò igitur dicam ego, falſum dixiſſe Brentium: cùm dicit, quòd Aphricani arguunt pontificem apertè mendacij, ignorantia, an affectu, an vtroq; potiùs, ipſe viderit: ego, quod dicit, video eſſe falſum. Habet hæc ſecunda epiſtola Aphricani concilij, quæ eſt ad Cæleſtinum, nonnihil querelæ de Fauſtino legato Apoſtolicæ ſedis præcipuè. Nam primum, inquiunt, quantum obſtiterit omni

ni congregationi diuerſas iniurias ingerendo, quaſi Eccleſiæ Romanæ aſſerens priuilegia. Hæc de legato ſuo dicunt pontifici: & quòd in cauſa Apiarij magis ſuſcepit patrociniū, quàm iudicium, & defenſionem, quàm diſceptationem: ſed de ipſo etiam pontifice conqueruntur, & ſatis apertè, quàmuis modeſtè: & humiliter illum arguunt in cauſa illa Apiarij, quòd ſcilicet nimium feſtinauerit in reſtituendo eum cōmunioni: quòd facilè credidit illum ad ſe appellaſſe, quod probare, inquiunt, non potuit. ſed hæc quàm longè ſunt à crimine falſi, vel pontifici, vel legatis inurēdo? Habet etiam hæc epiſtola plurima ſynceriſſimæ certè libertatis: præfato itaq; (inquiunt) debitæ ſalutationis officio, impendio deprecamur, vt deinceps ad veſtras aures hinc venientes non faciliùs admittatis: neque à nobis excommunicatos in cōmunionem vltrà velitis accipere: quia hoc etiam Nicæno Cōcilio definitum facilè aduertit venerabilitas veſtra. Nam ſi de inferioribus clericis, vel laicis videtur ibi præcaueri: quantò magis de Epiſcopis hoc voluit obſeruari? Deinde aiunt presbyterorum quoque, & ſequentium clericorum improba refugia, ſicut te dignum eſt repellat, ſanctitas tua: quia nulla patrum definitione hoc Eccleſiæ derogatum eſt Aphricanæ. Et poſt multa de ea re. Nam vt aliqui aiunt, tanquam à tuæ ſanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus patrum ſynodo conſtitutum. Executores etiam clericos veſtros, quibuſcunque petentibus, nolite mittere: nolite concedere ne fumoſum typum ſeculi in Eccleſia Chriſti, quæ lucem ſimplicitatis, & humilitatis diem videre cupientibus præfert, videamur inducere. Quæ ex illa epiſtola ideo hoc loco adduximus, vt quanta tunc fuerit libertas in Eccleſia oſtendatur, & quanta modeſtia in pontificibus, quod an tempore Auguſtini ſcriptū ſit, non ſatis nobis conſtat. id duntaxat hinc habemus, quòd in tanta libertate, nihil quòd ſapiat crimen falſi audimus. cùm tamen Brentius dicat, quòd pontificem apertè arguunt huius criminis. Sed inquiet Brentius, Aphricani dicunt, non inueniri in authenticis exemplaribus, quod pontifex ſcripſerat: reijciunt illud, & amplectuntur Græca exemplaria: hoc non eſt arguere criminis falſi: imò inde quàm maximè ego te arguo

Brenti,

Brentí, quòd hoc tu in peiorem partem tam ſiniſtrè interpreteris: tu inquam, aut quiſquis ille eſt, vnde id deſumpſiſti, cogitare debuiſtis, potuiſſe pontificem bona fide, quos putabat Nicænos canones protuliſſe: quoniam ſic ad manus eius venerant. quod non eſt difficile contigiſſe, etiam nullo ex intẽtione hoc agente, vt corrumperet ſcripturam. Quot huiuſmodi diuerſitates inuenimus ex inſcitia, aut incuria ſcriptorum in ipſis ſacris literis? in numero annorum primæ illius ætatis mundi, in ipſis prophetarum verbis. inter Hebraicã originem, & tranſlationem ſeptuaginta. Quid ergo mirum, ſi quod alterius Concilij proximum erat, Concilio Nicæno inter ſcribendum affixum fuerit: ita vt ratione aliqua eiuſdem creditum fuerit: quod multis modis fieri potuit: & poſtea ab alio eodem modo tranſſcriptum, & ſic demùm lectum, & creditum. Quis vnquam eum, qui falſum etiam inſtrumentum in iudicio profert, dicet conuictum eſſe criminis falſi, eo quòd inſtrumentum conuictum ſit falſitatis? poteſt enim bona fide protuliſſe, quod hic Brentius agit, tam certò, tam conſtanter, vt ter etiam id repetat: vt lectores bene aduertant rem tam indignam: ſed, ſi de re ipſa agitur, quanquam non magnopere ad nos pertineat, qui tantùm primatum aſſerimus, cui non ſolùm nihil repugnat limitatio quædam, & moderatio vſus illius, ad quam hoc pertinet, ſed conducit potius: Tamen vt de hoc etiam dicamus: multò nobis probabiliùs eſt, veriora fuiſſe exemplaria Romanæ ſedis: quod ita patet.

Primò ex his, quæ ſuperiùs attulimus ex Athanaſij epiſtolis, atq; Aegyptiorum ad Marcũ, Iulium, & Felicem, & duabus epiſtolis Iulij, ad Orientales, & altera Felicis, atq; ex Caſſiodoro, & Theodoreto, & hiſtoria tripartita ſatis conſtat: & quòd agnita fuerit, & quantum fidei etiam paci Eccleſiæ tunc contulerit ſuperioritas iſta Romanæ ſedis, & facultas ad illam appellandi, qua tunc vſus eſt Athanaſius ſanctiſſimus, & conſtantiſſimus veritatis aſſertor: imò conſtat iam tum hoc habuiſſe Eccleſiaſticam regulam. Ita inquit Caſſiodorus: Iulius ſequens Eccleſiaſticam legem, & ipſos (de calumniatoribus Athanaſij loquens) Romam venire præcepit: & venerabilem *Cap. 107. Exẽplaria Nicæni Cõcilij à Romana ſede prolata veriora fuiſſe probabiliter oſtenditur.*

Athanaſium ad iudicium regulariter euocauit. Non eſt opus de hac re plura referre. Conſtat Romani pontificis auctoritate reſtitutum Athanaſium ſedi Alexandrinæ, à qua fuerat ab hæreticis eiectus, idque imperatore etiam conſentiente, fuiſſe à catholicis omnibus Epiſcopis agnitum, vt legitimum: ſcribit Iulius in epiſtola ſua hoc etiam cautum eſſe in Nicæno Concilio, & aliquot canones citat triginta ſcilicet, & ſex eiuſdem concilij: inter quos illi ipſi ſunt, quos in Aphricano Concilio legati pontificis proferebant: & hoc ſcribit Iulius, viuente Athanaſio, & non dubium quin multis alijs, qui Concilio Nicæno interfuerant, cùm recens eſſet eius memoria: quomodo ergo tunc poſſet corrumpere, & crimen falſi admittere in canonibus Nicænis, quũ multi ſupereſſent teſtes, quibus conuinci poſſit falſitas? accedit quòd ad ipſos orientales hæc ſcribit, apud quos concilium celebratum fuerat, quique quantũ poterat, reſiſtebát Iulio, & Athanaſio. Præterea Athanaſius 70. capitula fuiſſe Nicæni Cõcilij aſſerit, quæ (inquit) decreto omniũ Epiſcoporũ attuli, & corã omnib. recitaui, atq; tranſſcripſi: quæ conqueritur ab hæreticis cõbuſta eſſe, vt ſuprà diximus: atque ideo ab Eccleſia Romana eoſdẽ canones ſibi mitti petit. Ex quibus omnibus ſatis oſtẽditur nullo crimine falſi, imò nulla falſitate, ſed integerrimè canones illo Romæ ſeruatos, & poſt centũ fermè annos prolatos in Concilio Carthaginẽſi: quibus cùm illi nõ adhibuiſſent fidẽ, recipiunt ab Eccleſia Conſtantinopolitana, & Alexandrina quantum videtur, non plures Canones quàm nos habemus, viginti & vnũm duntaxat. Itaque meritò credere poſſumus integra omnia fraude hæreticorum in Eccleſijs orientalibus perijſſe, etiam ſi per Marcum pontificem fuiſſent tranſmiſſa. Vbi ego magis video modeſtiam magnam Bonifacij, & Romanæ Eccleſiæ, quòd Aphricanis negantibus veritatem exemplarium Romanæ Eccleſiæ, non duriùs, & obſtinatiùs reſtiterint: nec turbauerint propterea pacem Eccleſiæ, propter rem videlicet non tam fidei, quàm cuiuſdam conſuetudinis, quæ pro diuerſitate temporum ſolet diuerſa eſſe, & reuera de hac crediderim ego ab initio Eccleſiæ magis conſuetum fuiſſe, vt omnia agerentur ab Epiſcopis, atque metropolitanis; quod Cyprianus in epi-

ſtola

ſtola ad Cornelium dicit apertè, & in Aphrica id fortè ſeruatum fuit vſque ad Concilium iſtud ſextum Carthaginenſe: quia fortè non occurrerat neceſſitas vlla, ob quam fuiſſet confugiendum à catholicis epiſcopis ad Romanam Eccleſiam poſt priora illa tempora Cypriano vicina. Certè valde conſonum veritati videtur, quòd in Concilio Nicæno, quando, pace data Eccleſijs, licitum fuit maturiùs, & quietiùs de ſtatu Eccleſiarum cogitare, & fontem ipſum inſtitutionis Chriſti expendere, ſtatutum fuerit: vt ad Romanam Eccleſiam licitum eſſet confugere Epiſcopis: ſicut de non conuocandis Concilijs ſine eius auctoritate: nec cauſis maioribus fidei finiendis: quod ita videmus ſeruatum ab Athanaſio, & alijs catholicis orientalibus Epiſcopis eiuſdem temporis: de quo ſuperiùs diximus. Illud conſtat ex hiſtoria tripartita, Socrate auctore, Sardicenſe Concilium, grauiſſimum quidem auctoritate Iulij pontificis Romani vndecimo anno à Conſtantini morte fuiſſe celebratum: cui trecenti Latini Epiſcopi interfuerunt: quanquam pauciores Græci in Concilio tantæ auctoritatis, cui etiam plures interfuerunt ex his, qui Concilio Nicæno præſentes fuerant, manifeſtiſſimè ſtatutum fuit de appellando ad Romanam Eccleſiam licitè: vt patet ſeptimo capite illius: in quo omnia illa, quæ Aphricani negant in illo Concilio ſexto conſtituuntur, & tamen poſt annos centum plus minus videntur nondum hæc agnita fuiſſe in Eccleſijs Aphricanis: quia, vt diximus, fortè non fuerat vlla neceſſitas: & cùm cœpiſſet Romana Eccleſia hoc exigere ab illis occurrente tunc cauſa reſiſtebant ſancti etiam Epiſcopi Aphricani: & inde illa, quæ citantur à Brentio ſunt: quæ omnia ſi bene penſentur, magis ex illis vnde ædificari poſſumus, quàm contrarium videbimus. Romana ſedes non importunè, neque intempeſtiuè ſua auctoritate vti voluit: aut illam obtrudere præter neceſſitatem. Hinc factum eſt, vt apud quoſdam non ſatis cognitum eſſet, quid in exercendo vſu eius ſtatutum in antiquioribus Concilijs fuerat, & demùm, quem exitum res hæc habuerit apud Bonifacium ſecundum huius nominis, eſt videre, eius tempore hoc pacificè ag- *Lib.2.ca.23.*

P 3 noue-

nouerunt Aphricani,damnaruntq; cõtraria omnia,quæ quantũ ego credo aliquanto poſt Auguſt. & ſextũ illud Concilium immoderatiùs acta ſunt:etiã cũ ſchiſmate, atque diuiſione ab Eccleſia tẽpore ſcilicet Bonifacij primi,& Cæleſtini ſucceſſoris eius. Vide epiſt.huius Bonifacij ſecundi,ad Eulaliũ Alexandrinũ epiſcopũ de reconciliatione Carthaginenſis Eccleſiæ:in illa eſt exemplar literarum ipſius Carthaginẽſis epiſcopi de re hac. Satis igitur hæc eſſe debent, vt & primatus ipſe Romanæ Eccleſiæ certiſſimè conſtet inſtitutus à Chriſto, & agnitus in Eccleſia:& vt denique Romanorum pontificum inculpata fides ab iniurijs,& maledicentijs Brentij oſtendatur immunis.

Cap.108. *Signorũ Eccleſiæ veræ, quæ allata ſunt, & quæ à Brentio ponuntur, collatio.*

Supereſt vltimam manum huic loco imponere, de vera ſcilicet agnoſcenda Eccleſia. Oſtenſum eſt enim manifeſtiſſima eſſe,quæ diximus ſigna, & perſpicaciſſima lumina: vt nullum latere poſſint:conſenſus in doctrina fidei, & cultu cum Apoſtolica prædicatione, & fide ſuſcepta iam inde ab ipſis Apoſtolis in Eccleſia conſenſu patrum, & populorum: ſucceſſio certa,& continua miniſtrorũ ab Apoſtolis,& Apoſtolicis Eccleſijs:Deniq; vnio cũm Romana Eccleſia, & pontifice eius vero ſucceſſore Petri,& vicario Chriſti:quodlibet horũ tam perſpicuum eſt,vt nulla fraude hæreticorũ poſſit abſcondi. Varia ergo hæc noſtræ Eccleſiæ catholicæ ſigna dicemus, quibus ab omnibus etiam inimicis agnoſci poſſit, ſicut reuera certa ſunt ſigna,quæ Brentius profert ſuæ Eccleſiæ, quam ille catholicam dicit,quibus & ipſi,& nos illam agnoſcamus. Nec Brentius nec ego erubeſcimus Eccleſiæ noſtræ, vt ita dicam, teſſeram, & caracterem. Quare libet nunc in fine vtriuſque ſigna ſimul conferre. Quod Brentius loco illo de Eccleſia fecit: vbi & noſtræ,& ſuæ omnia collegit: niſi quòd in quibuſdam imponit nobis:& in alijs,vt illi ſolent, minus apertè loquitur. Ita igitur ait Eccleſiam ſuam conſtare ex gratuita, & clementi electione Dei per filium eius in Spirituſancto·noſtram verò, ex meis verbis colligens,non conſtare ex electione Dei,ſed ſufficere quòd confiteatur Chriſtũ ore,etiã ſi corde ſit Epicureo: ſuã renaſci non ex carne,& ſanguine:nõ ex humana electione, ſed ex Deo per ſermonẽ ſuũ:noſtrã verò fieri ex electione hominum

minũ,quia nos dicimus veros epiſcopos ex legitima electione
pendere:ſuã agnoſcere ſincerã prædicationem verbi Dei,& ve
rũ,& rectũ vſum ſacramentorũ:noſtrã vtrunq; corrũpere, ver
bũ,quia nõ tantùm recipit ſcripturã,ſed traditiones:ſacramen
ta,quia ſordidat,inquit,baptiſmũ fictitijs appendicibus ab hu
manis traditionib.& poculũ cœnæ Dominicæ dicit,nõ biben-
dũ omnibus. Suã,inquit,interpretari patres,traditiones,& Cõ
cilia per ſcripturã,eandem ſcripturã,per ſeipſam: noſtrã inter
pretari ſcripturam per patres,per traditiones,& concilia: Suã
fundari ſuper doctrinam propheticam,& Apoſtolicam,nec vl
la dogmata extra ſcripturas ſacras ſuſcipere : noſtram fundari
ſuper traditionibus,& dogmatibus,extra ſcripturã:Et deniq;,
breuiter,inquit, ſuam vnũ ſolùm caput agnoſcere, tã in cælo,
quàm in terra,Chriſtũ:illi ſoli eſſe alligatã,miniſtris eius vtitur,
vt ſeruiant ipſi,iuxta regulã præſcriptã in ſcriptura:noſtrã ve-
rò in terris pro ſuo capite agnoſcere Romanũ pontificẽ,& alli
gatam eſſe prælatis illi ſubiectis,nec pẽdere à ſolo Chriſto,ſed
quærere etiam ſalutẽ in contritione,in ieiunio,in horis canoni
cis,& omnib. ſuis operibus,quibus cõfidit ſe gratiã Dei merc
ri.Sic igitur Brẽtius iſta rerũ,& ſignorũ antitheſi,& cõtrapoſi
tione vtrãq; Eccleſiã,quã ille ſcilicet deſcribit,& quã ego,imò
veriùs quàm oẽs ſui,& omnes noſtri, apertè ſatis oſtendit. Ex
quibus ſi auferamus quæ manifeſtè imponit,& quæ detorquet
ſiniſtrè,facilè erit ante oculos vtranq; habere Eccleſiam:nec id
difficilè erit ex iam dictis colligere. Satis enim oſtenſum eſt fal
ſum nobis imponi,quod ſcilicet dicamus,Eccleſiã verã nõ pen
dere ex electione Dei, vel non renaſci ſpiritu eius. Hæc enim
apertè aſſeruimus Eccleſiæ conuenire: ſed falſi ſumus ad eam
pertinere peccatores, non quidem, vt viua membra, quàm
diu ſunt peccatores: ſed vt ſubditi, vel prælati, vt miniſtri, &
quibus miniſtranda ſunt verbum, & Sacramenta. Similiter
quid aliud præter Chriſtum agnoſcamus ad noſtram ſalu-
tem æternam neceſſarium, ſatis ſuperiùs oſtenſum eſt, falſò
imponi nobis: nihil ſpectamus niſi Chriſtum, & quod ab il-
lo nobis donatur,aut conſtituitur: ſic ſpectamus Epiſcopos,
& paſtores: ieiunia, vera, & pia opera: ideo dicimus nos gra-

tiam mereri, quia ſunt affectus gratiæ, quod Brentius ipſe diſertè refert nos dixiſſe. His ergo reiectis iam ad illa ſigna accedamus. Hæc igitur ſunt contraria noſtræ, & ſuæ Eccleſiæ ſigna. Noſtra Eccleſia, quam confitemur, & credimus, viſibilis eſt, omnes complectitur, qui fidem publicè confitentur, & viſibilia ſuſcipiunt Sacramenta. Inter hos non dubitat eſſe electos à Deo, & prædeſtinatos: & admonet quemlibet de ſe dubitare, an prædeſtinatus ſit, ſed in ſancto timore, & bonis operibus id ſperare: nec vllos extra ſe manentes ſaluari credit: Brentij verò Eccleſia, quam ille credit veram, & firmam, ſolos prædeſtinatos, & electos à Deo habet: & iubet quemlibet de ſe credere, quòd à Deo prædeſtinatus ſit, & electus, omnes alios, peccatores ſcilicet, contemnit, & reijcit à ſe: & omnino alienos ducit. Confer rogo hæc. Certè illud primum negari non poteſt, noſtram, quæ peccatores continet, & quemlibet docet, de ſe timere, & de Deo ſperare characterem habere Chriſti, & Apoſtolorum: nouit non eſſe opus valentibus medico, ſed malè habentibus: Chriſtum veniſſe propter peccatores, quorum primus (inquit Paulus) ego ſum. Altera verò characterem Iudaicæ ſuperſtitionis, quæ murmurabat de CHRISTO, quod peccatores reciperet, & manducaret cum eis: & qui dicunt, vt Eſaias ait, Recedas à me, & non appropinques mihi, quia immundus es. Nónne hoc apertè dicit, qui ait Roma iampridem purpurata meretrix dicebatur, nec intereà temporis melior facta eſt, & nos talem agnoſcemus pro matre Eccleſiarum? Nónne hoc dicit, qui clamat, indignum eſſe aſſerere, quòd ad Eccleſiam pertineat, qui Epicureo corde, & vita Sybaritica ſit? In hac itaque cauſa nos eas partes Chriſti tenemus, quas ille aduerſus Phariſæos egit: Illi quas econtrariò Phariſæi aduerſum Chriſtum. Alterum porrò circa hoc non omittam, quod qui ex prædeſtinatis tantùm Eccleſiam conſtare dicit, nullo modo poteſt, quòd aliqui ad eam pertineant certò aſſerere, quandoquidem de nullo ſciri poteſt, an prædeſtinatus ſit. Quare igitur Brentius ſe, & ſuos, ad hanc Eccleſiam pertinere dicit? Nam etiam ſi fide hoc de ſe credere velit, quòd prædeſtinatus

65. cap.

natus

natus ſit, certum eſt de nullo alio ſe id credere poſſe, quouſque veniat Dominus (vt Paulus inquit) qui manifeſtabit abſcondita tenebrarum. Nullam ergo habet Eccleſiam Brentius, cur ergo dicit iure optimo illis adiuuimus catholicæ Eccleſiæ nomē & nobis vendicamus. Qui, inquam, vos eſtis? vos prædeſtinati, vt Catholicæ Eccleſiæ nomen vobis vendicetis, quod ſi de Eccleſia externa dicere hoc referatis, intelligant omnes vos catholicam veram Eccleſiam nullam agnoſcere: & mirabor ſi etiam veſtri non à vobis diſcedant, vtpote qui nullam veram Eccleſiam cui certò à Chriſto promiſſa ſit gratiæ ſuæ, & protectionis præſentia credant. Eccleſia enim catholica, quam definit Brentius, cuius tanta priuilegia refert, nulli agnita eſſe poteſt, de quibus ſatis iam ſuperiùs diximus. Sed hæc dicta ſint nobis de duobus illis prioribus ſibi oppoſitis ſignis Brentij, & noſtrę Eccleſiæ. reliqua breuiter perſtringamus. Eccleſiam catholicā naſci ex Deo, inquit, Brentius, noſtram ex electione humana, & ſucceſſione. hoc verum eſt: Hanc nos dicimus veram Eccleſiam, quæ ſuccedit Apoſtolis: ſed hęc etiam renaſcitur ex Deo. Hęc duo non ſunt contraria, ſed ſi contraria ſigna quærenda ſunt, ſic dicamus: Eccleſia, quam Brentius agnoſcit, contemnit omnem humanam electionem, & ſucceſſionem ab Apoſtolis: Eccleſia noſtra hæc duo, tanquam à Deo ordinata agnoſcit, nec vllos miniſtros recipit, niſi legitimè electos, & primis, quos Chriſtus inſtituit ſuccedentes. Nónne etiam hęc ſunt manifeſtiſſima ſigna? Nónne nos verbum Chriſti habemus, qui non intrat per oſtium fur eſt? Nónne Apoſtolos electione, & impoſitione manuum conſtituiſſe miniſtros ſcimus? ſequimur ergo inſtitutionem Chriſti, qui verò econtra electionem & ſucceſſionem contemnunt, caracterem illum præferunt, de quo Chriſtus inquit, Qui vos ſpernit, me ſpernit, ſatis ergo hæc duo ſigna cuius ſit Eccleſia Brentij, nempe Antichriſti: cuius noſtra, hoc eſt Chriſti, oſtendunt. Quæ ergo tertio loco ponit audiamus. Eccleſiam catholicam agnoſcere ſinceram prædicationē verbi, & rectum vſum ſacramentorum: noſtram verò vtrumque peruertere, ſed hoc falſum dicit. Fatemur eam, quæ verum Dei verbum, & vera Sacramenta non agnoſcit non eſſe veram

Eccleſiam : ſed eſſe verum verbum Dei, quod Brentius & ſui credunt,& verum vſum Sacramentorum,quem obſeruant negamus:Verùm vtrumque ex conſenſu patrum, & conſuetudine ab Apoſtolis deriuata iudicandum eſſe cùm dubium aliquod eſt, dicimus.Itaq; hæc non ſunt ſatis aperta ſigna: illa ponamus, quæ nullus noſtrum negare poſſit. Eccleſia,quã Brentius deſcribit,nullas traditionẽs ſuſcipit,circa fidem, & Sacramentorum vſum:nec ea quidem,quæ per totum orbem ſeruat Eccleſia,ſed ſolam ſcripturam: noſtra, quam agnoſcimus Eccleſia,traditiones Apoſtolorũ, quæ ſcilicet ab eis traditæ ſunt illis,quos præfecerunt Eccleſijs,& ab illis ſucceſſoribus ſuis,& ſic ad nos vſque peruenere, & ſemper per totum orbẽ in Eccleſia ſeruatæ ſunt, veneratur, & ſuſcipit. Iam intueamur, quid magis conſonet veritati. Certè nos Paulo obedimus, tenete,inquit,traditiones,quas accepiſtis ſiue per epiſtolam, ſiue per ſermonem:& ſcimus plura illũ ordinaſſe in Eccleſia quàm ſcripſerit:cætera inquit,Corinthis cùm venero diſponam. Illi ipſam ſcripturam negant, negantes tenendum eſſe, quod ſine epiſtola,ſermone traditum eſt. Huc etiam pertinẽt duo ſequentia ſigna,de ſenſu ſcripturæ.Catholicam,inquit Brentius, Eccleſiam, quia non agnoſcit niſi ſcripturam,interpretari traditiones, patres,& concilia,& ſcripturam per ipſam ſcripturam: noſtram ſcripturam per patres,& concilia.veriſſimum eſt hoc. ita fatemur,cùm ſcriptura eſt dubia,vt frequenter eſt,conſenſu patrum,conciliorum iudicio, & conſuetudine totius per orbem Eccleſiæ dicimus explicandam, & in his tribus non aliud quærimus,quàm Eccleſiæ ſenſum,quæ eſt columna, & firmamentum veritatis.Nos ergo hunc caracterẽ præferimus: Chriſtus dedit in Eccleſia ſua paſtores, & doctores : vt non ſimus paruuli,& circunferamur omni vento doctrinæ.Illi verò econtra habeant ſuum caracterem, qui non acquieſcunt ſanis ſermonibus,& ei,quæ ſecundum pietatem eſt,doctrinæ, &c. Sed & duo ſequentia huc pertinent : catholicam enim Eccleſiam, ait,fundatam eſſe,ſuper doctrinam Apoſtolorum, & prophetarum, & nulla dogmata extra ſcripturam agnoſcere: noſtram verò fundari ſuper traditionibus: ad idem hæc pertinẽt.Dicat

igi-

igitur ſic, quòd noſtra Eccleſia doctrinã Chriſti, & Apoſtolorũ & cõſenſu totius Eccleſiæ cognitã & non ſcripturã tantùm ſuſcipit: Illi ſolam ſcripturam. Ex quo conuicimus, quòd nec ſcripturam recipiant, quæ præcepit: tenete traditiones ſiue per epiſtolam, ſiue per ſermonẽ. ſed de traditionibus poſteà agemus. Vltima duo audiamus, reiectis, quæ de operibus, & contritione loquitur. nam oſtendimus falsò impoſita eſſe nobis. Ait igitur, Eccleſiam catholicam vnum ſolum caput agnoſcere in cælis, & in terris, ſcilicet Chriſtum, vti verò miniſtris, vt ipſi ſeruiant, iuxta regulam præſcriptam in ſcriptura: Noſtram verò Romanum pontificem agnoſcere pro capite ſuo, & alligatam eſſe prelatis. Hoc fatemur inſigne noſtrum eſt, Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, illorum ſit: ſunt enim multi inobedietes, vaniloqui, & ſeductores, non poſſumus certè his ſignis non manifeſtè cognoſci. Illi nullum caput, nullum ſuperiorem niſi iuxta ſenſum, quem illi concipiunt ex ſcripturis, agnoſcũt: ideo nullam vnitatem colunt, nos vnum Deum, vnum Chriſtũ, vnum in Eccleſia catholica Epiſcopum, & ſub eo reliquos ſpecialium Eccleſiarum, & ab his ordinatos miniſtros ſuſcipimus. & in dubijs illorum expectamus iudicium: atque ita non vnitatem, quàm nos nobis ſomniamus, ſed quam inſtituit Deus cuſtodimus: habemus miniſtros homines, & ex hominibus, atque humana electione, & ſucceſſione cognitos: ſed quos Deum ſuo ſpiritu non dubitamus gubernare, vt Eccleſiæ ſuæ præſint. *ad.Tit.1.*

Cap.109. Defectio Iſraelitici populi ſub Ieroboam à cultu Dei de præſentibus hæreſib. exponitur & verbis Abiæ regis ſectatores earũ deterrẽtur 2.Para.13.

Quare claudamus iam vniuerſa hęc exhortatione illa veriſſima Abiæ regis Iuda, quam habuit ad Ieroboam, & decem tribus, quæ ſe à regno Dauid ſeparauerant. quæ huic loco optimè conueniunt, optimè regnum Dauid temporale quidem, & terrenum, regni ſpiritualis Chriſti figura eſt. Legimus autem quod, cum decem tribus à domo Dauid, & hoc eius regno ſe ſeparaſſent, Deo hoc propter peccata Salomonis permittente, & Roboam ſtultè, & ſuperbè agente, quanquam hæc ſeparatio primò non ad ſpiritualia ſpectaret, & religionẽ: ſed ad temporale dominium ſolùm, mox tamen ſecuta eſt religionis, & fidei diuiſio conſtituente Ieroboam impijſſimo rege nouum, & falſum idolorum cultum, atque ad eum trahen-

te

te populũ:vt à Hieroſolymitano tẽplo ſepararet:atq; hac ratio ne & falſi ſacerdotes,atque leuitæ,falſi prophetę, falſa & ſacrilega ſacrificia, & peruerſio totius cultus veri Dei ſequuta ſunt. Nonne hæc omnia manifeſtiſſima ſunt figura hæreſion omniũ & ſchiſmatum.Quid enim aliud hęreſis eſt,quàm idolũ quoddam, & figmentum,opus manuum hominum: cùm ſcilicet quiſque,quod ſibi placet,quod ſibi gratũ eſt, elegit in religione,& fide? Separatio igitur illa à regno Dauid ſcindentes ſe ab Eccleſia nobis ſignificat, idolorum erectio nouarum opinionum, & hæreſeon figura eſt: & hęc in omnibus hæreticis ſemper fuit, ſemper illi humana adinuenta coluerunt. Manichæi, Marcioniſtæ, Valẽtiniani,& reliquæ illos ſequentes peſtes,neſcio quem nouum Deum alienum ab eo,quem fides prædicat, ſicut Arriani,Sabelliani,& Macedoniani, aut patrem ſine filio, quare non verum patrem: aut vtrumque ſine Spiritu ſancto, quare nullum verum Deum coluerunt? Sic reliquæ omnes hæreſes, quamuis de Deo non falſum aliquid aſſererent: atque ideo nec nouum fingerent Deum, ſemper tamen alienum aliquid veræ fidei adiungentes,Deo impoſuerũt, & ratione quadam fabricarunt ſibi idola,atque ita meritò ad regnum Hieroboam,& idola eius pertinent. Verùm plures horum quanquã falſum aliquid fidei admiſcẽtes, participes facti ſunt huius idololatriæ, tamen dum in cæteris omnibus eoſdem ritus ſequuti ſunt, quos tota Eccleſia: idem offerentes ſacrificium, eiſdem orationibus,& cæremonijs, quibus reliqua Eccleſia, eiſdemq; initiati ſunt ſacramentis, & denique omnia eiſdem ritibus fecerunt:minus impietati Ieroboã videntur ſimiles. At verò noſtri hodierni hæretici, qui vltimis his temporibus exorti ſunt, à centum proximis annis, Antichriſto iam efficacius myſteriũ operante, in Ioanne Vviclef,quem Lutherus, & omnes poſteriores hæretici magna ex parte ſequuti ſunt,quanquam mitiùs atque ſuauiùs poculum falſitatis videri volunt attemperaſſe. Hi igitur omnes hęretici,dum omnes Eccleſię ritus, omnes cæremonias,Sacramenta omnia,opera denique ordinem, & gubernationem immittant,& conuellunt:quid aliud agũt, quàm vt cum Ieroboam nihil aliud, quàm idola ſua, colant. Meritò igitur

igitur illis aliã Eccleſiam oſtentantibus, alia Sacramenta, alios ritus,&c. & contra nos dimicantibus,etiam magna eloquẽtia, magnis clamoribus,conuitijs,& maledicentijs nos obruere co nantibus dicam quòd Abias ille fortiſſimus rex,qui cum quadraginta milibus veniebat contra Ieroboam, qui in octoginta milibus,duplici ſcilicet numero , gloriabatur , concionabatur ad illos:Audi, inquit,Ieroboam,& omnis Iſraël.Num ignoratis,quòd dominus Deus Iſraël dederit regnum Dauid ſuper Iſraël,in ſempiternum ipſi,& filijs eius in pactum ſalis?Et ſurrexit Ieroboam ſeruus Salomonis filij Dauid & rebellauit contra dominum ſuum,congregatique ſunt ad eum viri Belial , & præualuerunt contra Roboam filium Salomonis . Hæc vobis iam dico,ô Brenti,& Lutherani omnes , nunquid non certum eſt,non agnitum , & prædicatum in vniuerſis Eccleſijs per vniuerſum orbem, Chriſtum conſtituiſſe vicarium , & regno ſuo præpoſuiſſe Petrum, & filios eius, legitimos ſcilicet ſucceſſores,vſque in ſempiternum,fœdere ſtabili , & indiſſolubili , rogaui, inquiens,pro te,vt non deficiat fides tua? Nónne res ipſa indicat , exurrexiſſe Ioannem Vviclef priùs pontifici Romano ſubditum, in eius obedientia ordinatum in Eccleſia,& doctoris officio fungentem,aduerſus illum, cui adhæſerũt filij Belial veluti primi anteſignani, Ioannes Hus , & Hieronymus de Praga,qui præualere non potuerunt aduerſus eum , quem conſtituerat in Eccleſia? Nec enim hic vt Roboam à Deo permiſſus eſt rudis,& pauidi cordi eſſe,ne reſiſtere poſſet. Damnati ſunt igitur hi omnes publico iudicio Eccleſiæ,&vt dignum erat,vltimo ſupplicio affecti,imperatore ipſo, & principibus imperij cogentibus?quantò ergo iuſtiùs iam vobis dicam,quod Abias: Nunc ergo vos dicitis , quòd reſiſtere poſſitis regno Domini, quod poſſidet per ſucceſſores Petri . Improperandum meritò fuerat Ieroboam,quòd præualere ſe putaret contra conſtitutũ regnum à Deo: etiam iam cùm iam principia ei proſpera ſucceſſiſſent: quia non tan tùm humanum regnum,ſed Dei ipſius impugnat, à cultu vero auocans ſuos:quantò iuſtiùs improperandum eſt vobis, quòd putetis pręualere vos poſſe damnatis, & exterminatis communi conſenſu Eccleſię primis auctoribus huius

huius tragœdiæ,& prophetiam dicatis eſſe, quam Huſſitarum moneta habet, ex perſona Ioannis Hus, centum reuolutis annis Deo reſpondebitis,& mihi:quaſi hoc ipſo tempore ſurrexerit nouus propheta pro illis Lutherus, non duplici ſpiritu blaſphemiæ,& obſtinationis illorum, ſed multiplici præditus: habetiſque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos,quos fecit vobis Ieroboam in Deos. Gloriamini in multitudine populorum,quos ex Germania veſtra ſeduxiſtis,& vitulos aureos geſtatis,noua,& aliena dogmata aduerſus orationes Eccleſiæ in ſanctorum inuocatione,& commendatione defunctorum,aduerſus ſacrificium altaris, aduerſus Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordinem, quibus inuitatis populos,& dicitis: nolite vltra aſcendere in Hieruſalem in ciuitatem in qua collocauit Dominus originem,& caput Eccleſiæ vnitatis,& inſuper
3 Reg.12. clamatis: Ecce Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra Aegypti,quod eſt:Hæc ſunt ſalutaria dogmata,in his fides catholica & animarum ſalus ſita eſt,&,ſicut,inquit,Abias,eieciſtis ſacerdotes Domini,filios Aaron, atque Leuitas,& feciſtis vobis ſacerdotes ſicut omnes populi terrarum, quicunque initiauerit manum ſuam in tauro,de bobus, & arietibus ſeptem fit ſacerdos eorum, qui non ſunt, Dij: quæ omnia quàm veriſſimè in vos quadrant, qui reiecta vnctione ſacerdotali, reiecto ſacramēto Ordinis, feciſtis vobis è media plebe,& vulgo,ex ſutoribus,& coriarijs,ſacerdotes,nullo legitimo ordine,ſed eos, qui manus ſuas, & opera,atque linguas maioribus contumelijs, & ardentiore contentione, & iniurijs, atque blaſphemijs in ſanctiſſimam,& antiquitus fundatam religionem, & cultum Dei inter vos,quibus hoc ſacroſanctum eſt, conſecrarunt. Nos verò etſi peccatores,etſi quod veriſſimo animo dicimus, tam ſancta fide indigni:ſed ſummo Diuinæ gratiæ dono ſeruati meritò dicere audemus: cum eodem rege, Noſter autem dominus Deus eſt,quem non reliquimus:ſacerdotesque miniſtrant Domino de filijs Aaron,& Leuitæ ſunt in ordine ſuo: Holocauſta quoque offeruntur Domino per ſingulos mane, & veſpere, & thymiama iuxta legis pręcepta confectum:& proponuntur panes in menſa mundiſſima,eſtque apud nos candelabrū aureum & lu-

& lucernę eius:vt accendantur ſemper veſpere.nos quippe cuſtodimus præcepta Domini,quem vos reliquiſtis. Hæc omnia gratiæ Dei accepta referentes, audemus in vnione ſanctæ Eccleſiæ participes effecti omnium timentium Deum, etſi in nobis ipſis peccatores, aſſerere, quòd dominus noſter Deus ſit, cuius inuiolatam fidem ſeruamus,quòd ſacerdotes, & Leuitæ miniſtrent apud nos in ordine ſuo, quem Apoſtoli tradiderũt Eccleſiæ:quem teſtimonio ſanctiſſimorum patrum ſcimus ſemper ſeruatum in Eccleſia, qui meritò audiunt Pauli exhortationem omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in vobis. 1.Cor.14. Seruatur itaque ordo conſonus & vniformis: cùm apud vos, quod negare non poteſtis, tot ſint Eccleſiaſticę ordinationes, quot capita:alia Nurenbergenſium miſſa, alia Vvirtenbergen. holocauſta quoque apud nos offeruntur per ſingulos dies,&c. In ſacrificio altaris,in pijs precationibus, & orationibus,in horarum canonicarum quotidiano penſu, quæ etſi ipſi, qui ea agimus,peccatores ſimus, Chriſti nomine,& præcepto,& ſanctorum omnium, atque totius Eccleſiæ peracta nõ dubitamus Deo accepta eſſe, & multò magis,quàm thymiama illud legis gratum Deo,ex quibus videlicet aſcendit fumus de manu Angeli,hæc offerentis in conſpectum Domini.Sed & candelabrũ, atque lucernæ, Euangelium ſcilicet,& certiſſimæ patrũ expoſitiones apud nos ſunt: quæ omnia vos corrupiſtis:Nos quippe ſeruamus prǫcepta Dei, dum illius adiuti gratia, vel ea implemus,vel tranſgreſſionem per humilem confeſſionẽ in vnione Eccleſię orantes & confitentes peccata,veniam conſequimur: quæ eſt teſte Auguſt. vera legis impletio: quæ cùm reliqueritis,meritò dicimus,quòd in eis reliqueritis etiam Deum. Ergo vt cum illo rege orationem claudam: In exercitu noſtro Deus eſt,& ſacerdotes eius,qui clangunt tubis,& reſonant contra vos.Habemus orationem concordiæ,& vnitatis,quibus cõtra vos,quàmdiu rebelles,& obſtinati eſtis,ſed reuera pro vobis fundimus:vt conſentientes,& humiles vos recipiamus.Ergo filij Iſraël,baptiſmo Chriſti geniti, in vnicæ ſponſæ eius gremio memores huius:nolite pugnare contra dominum Deum patrum veſtrorũ; nolite illum Deum abijcere, & eius cultum,

quem

quem patres veſtri, ſanctiſſimi ſacerdotes, & doctores agnoue runt, nolite inquam pugnare, contra Dominum, quia hoc nō expedit vobis. Quòd ſi verba hæc vos non deterrent, deterreat ſaltem illius loci exemplum: Cùm enim Ieroboam minus hæc curans totus humanis intentus Iudam, quem quadringentorum milium numero ſuperabat, clàm & dolò ſuo ambiret exercitu, clamante tamen Iuda ad Dominum, & vociferantibus ſacerdotibus, ita deterriti ſunt à Deo, vt quingenta milia
Lucæ. 28. perierint. Hoc vos deterreat. Quod etſi ad horam diſſimulare videatur Deus, tandem faciet vindictam electorum ſuorum clamantium die, ac nocte, & exiget à vobis tot milia animarum, quæ falſa doctrina perditis: exiget anguſtias, & lachrymas deſolatorum fidelium, quos ad defectionem cogitis, aut miſerrimè afflictos facitis in gemitu vitam ducere: exiget iſta Deus ſi non in hoc ſeculo, certè in futuro, quod nos, & vos expectat ad iudicium: vbi nullus locus verbis, & clamoribus, nullus tergiuerſationibus, & calumnijs, cunctæ hæreſes deſtruentur, illuſtratione aduentus Chriſti: quod ne tunc vobis contingat Deum oramus, vt ſaniorem mentē vobis det, & ſalubriter perterreat: vt deficiente omni cæcitate, & pertinacia, corruat, quod in vobis malum eſt, & viuant, quas ille redemit, animę, & ad hoc ipſum vos quantum poſſumus hortamur.

De

De vno præſente, & certo iudicio Eccleſiaſtico, in dubijs fidei neceſſa rio, & ratione eius.

NEceſſarium eſſe in Eccleſia iudicium vnum, & certum, atque manifeſtum, in quo dubia, & controuerſiæ de fide, cultu, atque inſtitutis Chriſtianæ vitæ definiantur, tam manifeſtum eſt, tam certum, & perſuaſum: vt ad id probandum vix aliquid adferri poſſit manifeſtiùs: nec apud aliquem de hoc agi poteſt, qui non id ſine vlla difficultate concedat. Itaque nunquam mihi, aut verbo conferre cum homine alicuius iudicij, aut legere cuiuſuis ſcripta, de rebus hoc ſeculo noſtro controuerſis, contigit: qui non hoc in primis non concederet tantùm, ſed primò etiam proponeret, efflagitaret, & ardenter deſideraret: adeò animis omnium hoc inſitum eſt, vt à primo ipſo tẽpore, quo Lutherus noua hæc, vel antiqua potiùs, & damnata in Eccleſia dogmata exuſcitare cœpit: omniũ principum, omnium populorum conſenſu generale conciliũ, ad terminandam hanc controuerſiam efflagitatum fuerit: & in omnibus imperij comitijs, publicisque conuentibus concluſum, petendam eſſe ſententiam generalis concilij. Cùm itaque omnes agnoſcamus, neceſſarium eſſe, vt in controuerſijs fidei certum ſit tribunal, cui omnes parere debent: idque Brentius, cui nunc reſpondemus, non ſolùm affirmet, ſed magnoperè cõtendat ſine illo non poſſe fidem conſtare: fruſtra videri poſſem laborem ad hoc probandum aſſumere. Verùm quoniam, & ſi hoc ab omnibus concedatur facilè, non tamen ab omnibus ſatis intelligitur, quantam vim habeat, ab aduerſarijs quidem certè peruertitur, & præcipuè à Brentio in ſuis prolegomenis in diuerſa trahitur, & obſcuratur. Denique & multis hoc factum eſt in occaſionem, & excuſationem aut ignauiæ, & negligentiæ infidelis, dum putant ſibi prætereà nihil curandum aliud circa fidem, quàm vt expectent hanc definitionem, etiam poſt mille annos: aut, quod in altero

Cap. 1. Quòd iudicium de rebus controuerſis oẽs fatentur neceſſariũ, ſed nõ omnes eodemmodo.

extremo eſt, temeritatis, & ſuperbæ præſumptionis, dum hoc iudicium facilè perſuadent ad ſe pertinere hi, quibus nulla res minus pertinet. In quo negotio conficiendo vires omnes ſuas in primo loco de poteſtate principum Brentius exerit. Quia igitur tam diuerſimodè hoc accipitur, & baſis eſſe debet eorum, quæ hoc loco, & ſequentibus etiam dicturi ſumus, dignũ eſt, vt id, breuiter quidem, ſed, quantum pro captu noſtro poſſumus, apertè confirmemus, & proprijs ſuis medijs, & rationibus explicemus, quaſi à propria id origine deducentes.

Quæ certè non alia eſt, quam ea ipſa, de qua à principio præcedentis loci egimus. Si enim conſtitit, Deum ab hominibus non priuatim & ſingulariter, nec per domos, & familias diuiſim, ſed in Eccleſiã, & cœtu omnium voluiſſe coli, nónne manifeſtum fit, nec priuata vlla ſacrificia, aut obſequia ſingularia ſed totius Eccleſiæ communia illi placere? Cùm itaque primũ Chriſtianæ religionis ſacrificium, primũ obſequium fides ſit, dicente Paulo, Accedentem ad Deum oportet credere: Nam ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, certiſſimum eſt, non illi gratam eſſe ſingularem alicuius fidem, non priuatam, & propriam, ſed Eccleſiæ totius, res certè digna conſideratione, adeò enim placuit Deo nós inuicem coniungere, atque vnire, tot vinculis vnitatem noſtram conſtrinxit, vt nec fidem noſtram, quæ in corde ipſo abſcondita, ei ſoli nota eſt, voluerit à nobis ſuſcipere, niſi priùs in ipſa nos conueniamus, & concordemus: concordemus (inquã) omnes, quotquot volumus noſtram fidẽ illi probare, cum Eccleſia ſua, cum ijs, quos primos dedit nobis eius fidei doctores, & deinde nobiſcum: ita vt, quod omnes baptizati incertũ videmus cordibus noſtris, nulli Chriſtiano liceat non curare, quod alij credant, quod alij ſentiant de Deo religioneque: quaſi ſatis eſſet cuique fidem ſuam priuatim offerre, & cum illis eodem templo, & in ijſdem ſacrificijs, & inſtitutis participare quamcunque alij fidem habeant, quod (vt Auguſtinus inquit) philoſophorum iactantia, & paganorum confuſio habuit: & meritò ille efficaciſſimum oſtendit, vt agnoſcatur apud illos non fuiſſe veram religionem, nec apud alios aliquos, quàm apud ſolam vniuerſalem, & catholicã Eccleſiam.

Hebr. 11.

Lib. de vera religione cap. 5.

Suſci-

Suſcipiebant philoſophi eadē ſacra, cum populis conueniebāt in eodem templo, de natura verò Deorum ſuorū, deque ſummo bono, contrarias ſententias coram eodem populo aſſerebant: vt certum eſſet, illos non ab vno illo generis humani primo auctore gubernari, non illi placere, qui humanum genus adeò vnitatem colere voluit, vt ab vno tantùm homine, non vel à duobus, maſculo, & fœmina ſcilicet, ſed à ſolo, & vno viro vniuerſum propagari decreuerit. Itaque philoſophi ab hac vnitate curanda adeò longè erant conſtituti, vt potiùs ſingularitate, & diſcordia gauderent, atque gloriarentur: non aliud curantes, quàm vt alij alios multitudine diſcipulorum ſuperarēt. Itaque meritò ad Babylonicam illam turrim, ad confuſionem linguarum, & diſperſionem pertinere ſe oſtendebant, atque ideo ad auctorē totius diuiſionis Diabolū: at verò Chriſtiana diſciplina quàm lōgiſſimè ab hoc vitio diuina inſtitutione abeſt. nullum admittit ad eadem participanda ſacramenta, iiſdéque, & communibus orationibus, & templo fruendum, qui de Deo aliter quàm ipſa ſentit, nec enim apud nos alia eſt religio, aliud ſtudium ſapientiæ: ſed mox vt aliquis de Deo, de fide, reuelationibuſque eius, non communiter cum Eccleſia ſentit, ſed priuatum vnius, aut plurium ſenſum ſequitur, à communione omnino ſecernitur, etiamſi eadem ſacramenta habeat, cuius rei teſtes ſunt iam innumerabiles hęreſes, quæ à communione catholica excluſæ, propria vocabula, proprioſque conuentus meruerunt, Arriani, Macedoniani, Photiniani, & huiuſmodi innumera monſtra hæreticorum, quibus manifeſtum fit quàm ſit neceſſaria vna fides communis totius Eccleſię, vt in principio prioris loci diximus: ita vt meritò illud Euangelij huic loco conueniat. Si offeres munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque munus tuum ad altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum, ita certè ea ipſa ratione, imò multò maiori, qua hæc dicta ſunt: quia non amat Deus ſacrificia diſſenſionis, & diſcordiæ, non ſeparata, & ſingularia: primò omnium in fide, quę prima eſt omnium bonorum, quę illi placent, id obſeruari voluit, vt quódcunque illud *Matth. 5.*

ſacrificiũ ſit, quodcunque obſequium, quod illi cupimus gratum eſſe, offerentes Deo priùs curemus cum fratribus in fide conuenire: certique ſimus ſi nos ab illis, aut illi à nobis in fide diſſentimus, iam alteros alienos eſſe ab illo, & eius Eccleſia, cùm alteros neceſſe ſit alienam fidem tenere, atque propterea neque nobis, qui cum Eccleſia certa, de qua dictum eſt, conuenimus, quique non ab illis, ſed illi à nobis diſceſſerunt, licet ſacrificium fidei noſtræ, aut quoduis aliud offerre, ſine ſolicitudine fidei aliorum fratrum, & niſi, quod noſtrarum eſt partium, omnes egerimus, vnuſquiſque pro virili ſua, vt ſeparati ad vnitatem redeant. Quæ omnia eò dicta ſunt, vt apertiſſimè conſtet, quòd non ſolùm nobis vna debet eſſe fides, vnũ baptiſma, ſicut vnus Dominus, vnus Deus, & pater omniũ qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, vt Paulus inquit (hæc eſt enim vnitas illa ſpiritus, quam in vinculo pacis ſolicitè colendam præcipit, qua ſumus vnum corpus, & vnus ſpiritus, & habemus eandem ſpem vocationis noſtræ) Non itaque ſolùm vnam hanc fidem nos Deo debere conſtat, ſed etiam nobis inuicem, vt non ſolùm, quod Petrus Apoſtolus iubet, parati ſimus rationem reddere omni poſcẽti à nobis de fide, ſed ſpecialiùs hoc debent Chriſtiani ſibi inuicem, vt quãdo in vna Eccleſia baptizati ſunt, in vna inquam catholica matre, cogitet quilibet, quòd mox vt ab alijs circa fidem, & inſtitutã Chriſtiana diſſentit, totam offendit fraternitatem, & omnes ad vnum fratres inquietat, & turbat: &, quantum in ſe eſt, hoc agit, vt in his, quæ ad æternam ſalutem pertinent, ſuum iudicium probans, omnium aliorum damnet, atque hoc opere eos alienos à ſalute & in æternum perire dicat. Nónne igitur meritò, ſicut martyres, qui veræ fidei teſtimonium perhibuerunt proprio ſanguine, bene meriti ſunt de fidelibus omnibus, omnes confirmant, & lætificant: ita etiam qui contradicunt fidei, quam priùs ipſi cum alijs in Eccleſia tenuerunt, malè merentur de omnibus, & ab omnibus malè audiunt, meritóque tenentur ſingulis confratribus hoc exigentibus rationem reddere? nec vlla eſt cauſa, ob quam iuſtiùs expoſtulari poſſit contra aliquem, quàm quòd à communi diſcedat fide. quo ſolo no-

Cap. 3. Quòd fideles ſibi inuicem debent communem fidem ſeruare.

Ephe. 4.

lo nomine iuſtiſſimam cauſam dat omni Eccleſiæ vindicandi etiam in illum, & vlciſcendi omni genere pœnarum crimen hoc admiſſum in fidem communem, ſummiſque teſtimonijs, & tot millium martyrum ſanguine confirmatam: in quos certũ eſt grauiſſimè peccare, qui hoc faciunt, & in primis in ipſum Chriſtum, cuius ſanguini, & reliquorum omnium martyrum contradicunt. Vnde meritò ſeueritas illa legis Moyſi omnes armat aduerſus nouatores fidei, & cultus: ſi audieris, inquit Moyſes, in vna vrbium tuarum, quas dominus Deus dabit tibi ad habitandũ, dicẽtes aliquos, Egreſſi ſunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis tuæ, atq; dixerunt, Eamus, & ſeruiamus Dijs alienis, quos ignoratis: quære ſolicitè, & diligenter, rei veritate perſpecta, ſi inueneris certum eſſe, quod dicitur, & abominationem opere perpetratam: ſtatim percuties habitatores illius vrbis in ore gladij: & delebis eam, omniaq;, quæ in illa ſunt vſque ad pecora, quicquid etiam ſupellectilis fuerit, cõgregabis in medio platearum eius, & cum ipſa ciuitate ſuccendes: ita vt vniuerſa conſumas domino Deo tuo, & ſit tumulus ſempiternus, nõ ædificabitur amplius: & non adhære bit de illo anathemate quicquã in manu tua: vt auertatur Dominus ab ira furoris ſui. Vides itaq; quanta diligẽtia, celeritate, atq; ſeueritate vindicari vult Deus in peccata fidei contraria: imò quàm digna ſint ira eius, qua in totam Eccleſiam vindicet paucorũ peccata: vt auertatur inquam Dominus ab ira furoris ſui. Ibidẽ rurſus loquitur, ſi tibi voluerit perſuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, aut vxor, aut amicus, quẽ diligis, vt animã tuã, dicens eamus, & ſeruiamus Dijs alienis, &c. non acquieſcas ei: nec audies, nec parcat ei oculus tuus, vt occultes eũ, ſed ſtatim interficias. Citat hunc locũ Brentius, ſed quàm conſonè ſenſui ſcripturæ breui oſtendemus. Nunc id ex omnibus his ſit conſtitutũ, nihil eſſe propter quod iuſtiùs Chriſtiani omnes, Eccleſiæq; filij expoſtulare cum aliquo poſſint, quàm propter nouam fidem: imò non fieri poſſe, vt noua fide exurgente non ſtatim in Eccleſia diſſentio ſit, non alij de alijs, & meritò quidem, conquerantur, atque alij aduerſus alios clament: quod nunc res ipſa oſtendit: quantum qui permane-

Deutero. 13.

mus in ea, quam ante quadraginta annos omnes fatebamur ab Apoſtolis deriuatam fidem, clamemus, & conqueramur de his, quos conſtat ab ea receſſiſſe: oſtendunt & ſcripta catholicorum, & opera plus quàm verba: & econtrario quantum illi contra nos conuitiorum, & maledicentiæ proferant, vel ſola hæc prolegomena Brentij oſtendunt. Rogo igitur nunc, quo pacto ſeruari poteſt vnitas hæc fidei, quam Deus à nobis exigit, & vt à nobis inuicem eam exigamus præcipit, niſi certum habeamus tribunal, ad quod in dubijs confugiendum ſit: & illud quidem vnum, cui ſcilicet omnes parere debeamus: vnum inquam iudicium viſibile, & manifeſtum, in quo & audiri accuſatores, & rei poſſint, & hac ratione diſceptari cauſa, atq; proferri ſententia? Nã fides hæc viſibilis eſt, cùm exteriùs manifeſtetur, & teneatur eam quilibet alteri in Eccleſia oſtendere, & de illa viſibiliter (vt ita dicam) manifeſtè ſcilicet, inter Chriſtianos neceſſe ſit contendi. Quod ergo ad Spiritus ſancti perſuaſionẽ confugitur, vt Brentius facit, de quo poſteà, quàm ſit doloſum, res ipſa oſtendit. Nónne quilibet contendentium dicit, & credit, ſe à Spiritu ſancto illuſtrari, quanquam alij tantùm verè? ſed cùm exteriùs eandem fidem tenere debeamus, nec Eccleſiam ſuam Deus miraculis, aut nouis oraculis, & reſponſis, vt Iſraëliticum populum, regat: nulla ratione vnitas fidei ſeruari poſſet, niſi vnum iudicium omnes agnoſceremus: & quid plura de hac re dici opus eſt, aut quaſi latens, & abſconditum iudicium hoc inquiremus vlteriùs, dicente Chriſto: Si peccauerit in te frater tuus, corripe ipſum, &c. Quòd ſi te nõ audierit, dic Eccleſiæ: vt cùm conſtet, nulla ratione magis vnũ fratrẽ in alterũ peccare, q̃ nouitate fidei, nullũq; peccatum magis cõtra fraternitatem eſſe, quã in Eccleſia profeſſi ſumus, vtpote quod primo ipſi principio, & origini vnitatis opponatur: cumque nullum peccatum magis contra ſalutem æternam omnium fratrum ſit, quàm hoc: quis dubitare poteſt, Eccleſiæ meritò denunciandum eſſe; & illam iudicium de hac re meritò ſibi ſumere, & ſententiam ferre debere: ita vt, ſi quis eam non audierit, habeatur vt ethnicus, & publicanus? Hac ratione etiam ſuperiùs confirmauimus Eccleſiam certã, & viſibi-

Cap. 4. Eſſe vnum, viſibile, & certum iudiciũ in dubijs fidei, cùm ſint ſub vno omnes in Eccleſia, probatur ex vnitate fidei.

ſibilem eſſe debere,& eadem rurſus nunc iudicium vnum, perſpicuum,& manifeſtum, & hoc Eccleſiæ in controuerſijs fidei probamus:nec eſt,qui,hoc negandum eſſe,vel credat, vel affirmare auſit. Quod etiam res ipſa,& conſuetudo perpetuò ab ipſis Apoſtolis vſq; hodie ſeruata,maximè cõfirmant. Apoſtoli ipſi,mox vt de fide diſſenſio orta fuit,& cultu:quũ quidã deſcẽdẽtes de Iudæa docerẽt:Fratres, quia niſi circuncidamini ſecundũ morẽ Moyſi,nõ poteſtis ſaluari:& de ea re facta eſſet diſceptatio non minima,Paulo & Barnaba cõtradicentibus: ſtatim congregantur,veniente Paulo,& alijs in Hieruſalẽ ad eos: fitq; in concilio Apoſtolorũ,& ſeniorũ magna conquiſitio,& audiebantur omnes:& tandem cõſtituitur certa ſentẽtia, dicentibus Apoſtolis,& ſeniorib' cũ omni Eccleſia, viſum eſt Spiritui ſancto & nobis,&c. Nónne hoc exemplar ſemper in Eccleſia præ oculis fuit omniũ:vt inſurgente dubitatione fidei,conciliũ cogeretur:& ex prouincijs ſingulis,& ex toto orbe? & proditum eſt hiſtorijs,eo tẽpore, quo propter perſecutiones cogi cõcilia. nõ potuerũt,nec in vnũ cõueniri à Chriſtianis,hæreſes & ortas fuiſſe,& viguiſſe,quouſq; tandẽ reddita pace, maximè per Conſtantinum magnum Imperatorem,licitum fuit,conuentus fieri Chriſtianorum:& de communibus rebus cõmuniter tractare. Oſtendit hoc magnũ illud,& ſanctiſſimum Nicænũ cõcilium, & quæ poſt illud ſequuta ſunt. Quanquam & ante iſta non defuerunt multa alia, Aphricana quidem,ſub Cypriano, & prædeceſſoribus ſuis. Et Romæ etiam, ſub Marcellino, & alijs legimus frequentiſsima concilia ita illis temporibus celebrata: vt non ſolùm ſingulæ prouinciæ inter ſe conuenirent, ſed ſibi inuicem etiam per literas communicarent ſua conſilia, atque ſententias:agnoſcentibus ſemper omnibus,rem fidei conuenienter non poſſe tractari priuatim apud aliquem, aut etiam multos,ſed omnium,ad quas fides pertinet, Eccleſiarum communi conſenſu. Itaque quod ratio ipſa vnitatis fidei, quã Deus ab omnibus exigit,primò nobis oſtendit,de vno certo iudicio,cõmuniq; omnibus neceſſario:id etiam hæc manifeſtiſſima cõſuetudo,& ſenſus Eccleſiæ perpetuus cõfirmant. His ergo duabus rationib. in hac ſententia ita permaneamus, vt nulla ratione per

Cap. 5. *Idem probatur ex perpetua conſuetudine totius Eccleſiæ.* *Acto. 15.*

mittamus nos ab ea diuelli, vnum eſt neceſſariũ in Eccleſia fidei iudicium, vnum ſemper agnitũ fuit in Eccleſia, ſicut vna fides.

Cap.6. *Brẽtij ſententia de auctoritate principũ ſeculariũ in controuerſis fidei detegitur, & impugnatur manifeſta experientia.*

Hoc tantopere ideo commendamus, & repetimus, quoniã non ſatis mirari poſſumus, quanta calliditate, & verſutia nobis ab aduerſarijs auferatur, etiam quum maximè illud videntur aſſerere. Certè in his Brentij prolegomenis, hoc præcipuè agi video, vt hoc iudicium incertum, & promiſcuum ita credatur: vt quilibet apud ſe iudex fidei iure eſſe ſibi videri poſſit. Attentè igitur conſiderandum eſt, quorum hoc iudicium fidei ſit, ad quos pertineat iudicare, & definire fidei controuerſias. Nam Brentius epiſcopos, paſtores ſcilicet, & doctores Eccleſiæ, etiam ſi ſancti, & docti ſint, reijcit ab hoc iudicio: & principibus ſecularibus, & his, quos ipſi ad hoc accerſierunt, illud in totum permittit. Nouum certè, & inauditum hucuſque in Germania, & in Eccleſia vſque ad Henrici octaui, Angliæ regis extinctum iam Dei miſericordia ſchiſma: ſed ita manifeſtè nunc exuſcitatur à Brentio, vt vix ipſe cùm legerem, credere poſſem. Quare ſunt nobis eius verba referenda: Sic enim in principio primi ſui loci, quem de officio principum ſecularium in Eccleſia Chriſti filij Dei nominat, poſt non pauca in prælatos obiecta crimina: oſtendemus (inquit) Diuina clemẽtia adiuti, quòd non ad prælatos illos tantùm, imò ne quidem vlla ex parte ad ipſos, quippe qui iam non ſunt Eccleſiæ membra: ſed præcipuè ad pios principes, & ad eos, qui tam ex miniſtrorum Eccleſiæ numero, quàm ex reliquo hominum, qui doctrinam Chriſti agnoſcunt, cœtu in conſilium adhibentur, pertineat de doctrina religionis cognoſcere, & iudicare. Deinde apertiùs: perſpicuũ, inquit, eſt, quòd vt priuatus priuatam, ita princeps publicã habeat de doctrina religionis poteſtatem, iudicãdi, & decidendi. Et deinde, vaniſſimum eſſe, dicit, quòd ego nunc hîc, nunc illic in ſcripto meo (vt inquit) balbutio: principes, & populos, nec poſſe, nec valere, nec debere diſſenſionẽ hanc circa fide definire. Vnde tandẽ in peroratione huius primi loci, meminerint (ait) principes eſſe ſui officij, nõ vt politica tantùm curent, ſed in hoc quoq; incũbant, vt & ipſi cognoſcãt, quæ ſit vera, pia, ac efficax doctrina ad ſalutẽ, & quã cognouerunt in Eccleſijs ſuarum

rũ regionũ ſumma, qua poſſunt, opera inſtituãt, & conſeruent. Hęc ſunt noua Brentij adinuenta, quæ nõ opus eſt impugnare, quæ ſeipſa manifeſtè deſtruunt, & pernicies ipſa ſunt præſentiſſima, & manifeſtiſſima & ſpiritualis, & temporalis boni totius Chriſtianę Reip. perpetuã enim diuiſionẽ in regno Chriſti adferunt. Quare nõ alio hîc opus eſſet negotio, vt agnoſcerent homines, qualis ſit eorũ, qui ſe ſemel errori deuouerunt ſenſus, & quàm cæca iudicia, quàm vt apertè hoc illi confiterentur. Certè in hac cauſa fateor, me imparem eſſe, qui poſſim ſanare vulnera & apoſtemata errorum præſentiũ: ſed hoc nomine mihi gaudeo, quòd potuerim detegere virus latens, & abſconditũ, quòdque eò traxerim Brentium, vt in tam apertam contradictionem, quam nunc videmus occultè latuiſſe in eorum cordibus, quamuis nonnunquam per iudicia quædam ſe proderet manifeſtè proruperit. Huculque Concilium generale præ ſe ferebant, ad illud ſemper appellabant, & Tridentinum in comitijs publicis Auguſtæ ſuſceperunt ſe adituros, & hæc ipſa confeſſio, quam impugnauimus ibi oblata eſt, quorſum ergo hæc omnia, ſi ſoli principes, & quos illi vocauerunt, & non epiſcopi definire poſſunt controuerſiam fidei. Certè cùm illa diceretis, & Concilium vniuerſale haberetis in ore, hæc latebant: vos illi nullam fidem daturos, niſi quæ vobis placuiſſent, definirentur. Denique ad veſtros principes omnia vos reſeruare: quod cùm iam apertè dixeris Brenti, iam non eſt, cur ſpecie illa Concilij generalis amplius fallatis Eccleſiam. dicite apertè, vos nullos alios agnoſcere, quàm principes veſtros, dicite mendaciter & ſubdolè vos priùs dixiſſe, diſcrimen eſſe inter principum officium, & epiſcoporum munus, confundite prophanum, & ſanctum: & apertè dicite Conciliũ Tridentium vos nunquã agnouiſſe in quo per epiſcopos ſolos cauſa agebatur fidei: ſed ſimulatè illud adiſſe, vel iam poſt illa mutaſſe vos ſententiam, & fidem. Dele igitur, non quod illuſtriſſimus Dux (nam non illi tribuo, ſed tibi, qui auctorem te oſtendiſti huius Cõfeſſionis) dele inquã, quod in præfationem eius ſubdolè, & hypocriticè dixiſti, non ignoramus diſcrimen eſſe inter politicam, & eccleſiaſticam functionem, & denique dic, non curandam vritatem

fidei à Chriſtianis,ſed cuilibet principi poſſe ſuam conflare fidem,neque poſſe alium,præcipuè qui non eſt eius ſuperior,rationem ab eo exigere,aut cum eo tractare,& cùm conſtet in Ecclesia plures eſſe principes, quorum nullus alteri ſubditus eſt, neceſſariò fiet, vt cuilibet ſua fides permittatur. Habeat regnum Galliæ,quam volet Rex eius: ſiquidem ille eſt, ad quem pertinet de ea definire,quia primum membrum eſt illius regni, nec in tota illa ſuperiorē agnoſcit. Habeat regnum Hiſpaniæ ſimiliter ſui Regis fidem, quod nunquam vllus Chriſtianorum Regum præter vnum illum,quem diximus,auſus eſt, cuius temeritatem Deus ita puniuit, & manifeſtam toti orbi fecit,vt vel hoc ſolùm non minima ſit confirmatio veritatis. Denique ſecundum hanc Brentij ſententiam nulla eſt ratio, aut via fidem vnam ſeruandi in Eccleſia, niſi Deus ſuo ſpiritu, & oraculo non tantùm interiùs oſtendat:ſed exteriùs etiam inſonet ſententiam & definitionem, in qualibet controuerſia fidei habeat,permittente Brentio,quælibet Reſpublica ſuperioris ſui fidem:quælibet inquam, ſed excepta veſtra Germania: Nam in ea non permittetis Imperatori veſtro,vt quicquam vobis definiat de fide.Scitis enim quid ille ſentiat,& quid definierit,ſed modeſtia qua decebat catholicum principem, noſtis: nec latet totum orbem Chriſtianum, quid egeritis pro veſtra, quam dicitis,religione contra veſtrum Imperatorem.

Cap.7. Quòd illa Brētij ſententia omnē vnitatem Eccleſiæ deſtruat.

Sed quid de his loquor tanta temeritate,& inconſideratione à Brentio nunc aſſertis,niſi quòd tam ſunt abſona, vt ſatis explicari non poſſint. Inferiùs oſtendemus contra ſtatum temporalem Reipublicæ illa eſſe,contra omnem principum auctoritatem,inteſtina,& ciuilia bella,inextinguibilia gignere:Nunc autem oſtendimus ſpiritualia omnia, fidemque,& vnitatem eius omnino auferre. Nam multò apertiùs eſt falſum, quod cuilibet permittit eligere ſibi proprio iudicio fidem, & quid, permittit,dico?Præcipit etiam ſub diſpendio ſalutis æternæ. Hæc
" enim ſunt eius verba:Cùm iam cæcus agitur in ſtabilienda hac
" principum ſuorum auctoritate, ſimulque, vt probatum eſt,
" deſtruenda: nullo modo licitum eſt, in cauſa æternæ ſalutis
" alienæ ſententiæ ita inhærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio

dicio amplectamur:vt videlicet quot capita,tot iudicia ſint, in ‹‹
fide,nullusque ſit Rex in Iſraël: ſed vnuſquiſque quod ſibi vi- ‹‹
debitur verum, id faciet. An non licebit mihi hic exclamare ‹‹
iuſtiùs,quàm Brentio,O miſeram Eccleſiæ conditionem, imò ô miſerrimam confuſionem Babylonicam,& tenebras Aegyptias? vt nullus videat proximum ſuum, neque quidem curet. O certè infelicem conditionem hominum, qui nullum ſequi poſſunt, nulli credere, etiam de rebus, quæ proprium excedunt captum, & ingenium: ſed ſuum proprium iudicium, quod ſe habere non poſſe cognoſcunt, quotquot ſe agnoſcunt ſcripturæ ſacræ ignaros, ſequantur: Hoc enim ſignificant illa verba,nullo modo licitum alienæ inhærere ſententiæ ſine proprio iudicio. Sed de hoc ſequenti loco Chriſto dante pluribus: Nunc autem ſatis ſit ad hoc impoſſibile duxiſſe bis etiam Brentium:vt primò in politica gubernatione nulla agnoſcatur ſuperiorum auctoritas in cauſa fidei: in qua tamen tenentur illi omnibus viribus curare, vt ſeruetur, quam putant,vera fides:nullus tamen, niſi ita crediderit, obedire teneatur. Deinde vt ſimiliter in negotio ſalutis æternæ, & Eccleſiaſtico ordine, nulla ſit vnitas, nec teneatur quis alteri obedire contra ſuum iudicium:imò nec poſſit ſaluari,niſi proprium habeat iudicium,& illud ſequatur:ad hæc duo tam abſona ducentes eos,qui ſequuntur illam ſententiam. Oſtendimus quàm ſit ipſa abſurda,& quàm meritò ab omnibus hominibus cum ſumma indignatione reijcienda. Principes reijciant illam, quæ omni ſuæ auctoritati repugnat, & imponit eis, vt ſummis viribus conentur efficere cum ſubditis, quod illi, niſi voluerint ex propria ſententia,curare non debent: reijciant ſubditi cuiuſcunque ordinis:ſed maximè ſimplices,& plebei illam, quæ nec ſaluare eos poſſe aſſerit,ſi non proprium habeant iudicium adhibito ſtudio, & diligentia omni in inquirenda ſcriptura erga difficillimas quæſtiones fidei.Ita vt non poſſint,humili obedientia, aliorum fidei adhærentes in tranquillitate agere: denique reijciant omnes illam, quæ omnes turbat, & confundit,& contra ſeipſos armat.

Cap.8. Quòd quæſtio hæc, cuius ſit definire dubia fidei, ex ordine Eccleſiæ pendet, qui inter cætera Dei opera meritò eſt admirandus.

Quia verò hæc falſitatem oſtendunt tantùm, & quaſi ad homi-

hominem ſunt, nunc Spiritu ſancto adiuuante confirmandum eſt nobis ex proprijs principijs, quorum ſit in Eccleſia definire dubia, & controuerſias fidei, & religionis: quod eò tendit, vt perſpiciatur quis ſit ordo Eccleſiæ, qui gradus, quæ inter eos connexio, & habitudo. Denique qua diuina ratione, quaſi cathena quadam indiſſolubili tota connectatur, & gubernetur Eccleſia, hoc enim ad ſummam rerum pertinet: quod in præfatione noſtræ catholicæ aſſertionis breuiſſimè, ſed veriſſimè conati ſumus dicere: neque, quod ad rem pertinet, nos dixiſſe pœnitet. Sed quia vnicam illam præfationem omnibus ſuis prolegomenis Brentius maximè conatur euertere, oſtendenda eſt catholica veritas de diuerſitate graduum, & functionum, eorumque ordine, & vnitate in Eccleſia. Vt enim ibi diximus, in qualibet multitudine non confuſa, non inſipienter, aut caſu, ſed prudenti, vereque ſapienti iudicio congregata, maximum eſt ordo: vnde vnitas manat, & ad quem diuerſitas graduum requiritur: quod in vniuerſo hoc creaturarum omnium maximè oſtenditur, dicente ſcriptura: Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona: & experientia nos docet, quantum ordo creaturarum admirabili diuerſitate, & conſonantia velut harmonia quadam dulciſſima, diuinas laudes prædicet, quo fit, vt ſi quis hunc ordinem peruertat: aut doctrina ſua infamet, & confundat, meritò inimicus creaturarum omnium, atque Dei ipſius iudicetur. Multò igitur iuſtius Eccleſia, nobilior certè, & pulchrior cælis ipſis corporeis, imò omnibus in ſuis naturis conſideratis creaturis (eſt enim nouus ille mundus, nouum cælum. & noua terra à Deo ædificata, in quo Paulus inquit, quòd facta ſunt omnia noua, & vetera tranſierunt) maximè Deum glorificat ordine ſuo, & diuerſitate graduum, ſed diſtributione certiſſima, & conſtantiſſima: nec ſolum Deum glorificat: ſed confert quamplurimùm hominibus, & in admirationem quandam diuinæ bonitatis adducit conſiderantes omnes, atque ædificat, & oblectat quæcunque enim anima id attentè conſiderauerit, ſuperabitur magnitudine tanti ſplendoris & agnoſcet in his diuina opera, multò iuſtiùs, multò delectabiliùs
Matth. 12. & vtiliùs quàm regina illa Saba, quæ à finibus terræ venit audire

dire ſapientiam Salomonis. Nam reuera plus quàm Salomon hic, in Eccleſia ſcilicet noſtra Chriſtus, cuius vmbra erat quicquid boni in Salomone fuit: in quo nihil mali, quod in eo fuit, deprehendi poteſt. Si igitur illa videns domũ, quã ædificauerat Salomõ, & cibos menſæ eius, & habitacula ſeruorũ, & ordines miniſtrantiũ, & holocauſta: nõ habebat vltra ſpiritũ, & clamabat: verùs eſt ſermo, quẽ audiui de ſapiẽtia tua, & maior eſt ſapiẽtia tua, & opera tua, q̃ rumor, quẽ audiui, Beati ſerui tui, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam: ſit dominus Deus tuus benedictus: quantò rectiùs hoc dicet, quicunque domus huius veri Salomonis Eccleſiæ ſcilicet, conſiderauerit pulchritudinem, & ordines miniſtrantium, veſteſque, & habitacula eorum: prorumpet in admirationem, & ædificabitur ad fidem: & dicet meritò, verè plus quàm Salomon hic. Qui igitur hunc ordinem confundit ſua doctrina, & harmoniam hanc diſſoluit, grauiùs peccat, quàm qui in totum hunc mundum idem agit, & diuinæ maieſtatis læſæ reus eſt, cuius meliora, & digniora peruertit opera. Et ſicut vniuerſum nullus ſatis admirari poteſt, nec eius admirabilem ordinem vel cogitare, non dicam eloqui, eodem modo imò longè magis Eccleſiæ Chriſti ordinem: vnde pulchritudo omnis, & perfectio eius eſt, ad quem reliqua omnia ordinantur & in quo continentur, nullius ingenij perſpicacia dignè cogitare, nullius eloquentia dicere valet. Nos igitur in hoc loco non laudandum ſuſcepimus hunc ordinem, ſed oſtendendum tantùm, & monſtrandũ, vindicandumquè à confuſione nouatorum. Interim verò ſatis ſit admonuiſſe omnes ad hoc cogitandum, quod nos præſtare non poſſumus: atque vtinam vel id, quod aſſumimus, pro dignitate, vel ex parte aliqua tractare poſſemus. ſed iam ad rem.

3. Regũ. 5.

Si in omnibus Eccleſiæ functionibus nihil niſi ordinatè à Deo inſtitutum eſt, nihil ab illa niſi ſummo ordine fit, ſi vt exemplo dicamus, baptiſmus ſumma ordinis cõgruentia peragitur, ſi ſacra ſynaxis ordinatiſſimè celebratur, ſi denique diuinarum laudũ tempora, & verba ordinatiſſima ſunt, Deo ita agente, qui Eccleſiam ſuam gubernat: quantò putandum eſt ordinatius fieri oportere, quæ ad doctrinam pertinent, quam Paulus,

Cap. 9. Quòd cum in Eccleſia nihil ſine ordine fiat, maximè tamen circa doctrinã fuerit ordo à Chriſto inſtitutus.

lus, & Chriſtus, atque prophetæ inter Eccleſiaſtica munia ſu-
1. Corin. 10. premo loco collocant? Non, ait Paulus, Miſit me Chriſtus ba-
Eſa. 63. ptizare, ſed euangelizare. Et Eſaias ex perſona Chriſti: ſpiritus
ait, domini ſuper me, euangelizare pauperibus miſit me: quem
Lucæ. 4. locum & Chriſtus ipſe dignatus eſt in ſynagoga legere, & ſua
poſtea ſententia confirmare, & explere opere: quia & alijs, in-
quit, ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia
ideo miſſus ſum, & mox Euangeliſta, & erat, inquit, prædi-
cans in Synagogis Galileæ: quæ oſtendunt, quantum ſit hoc
euangelizandi munus, quanti à Deo ipſo fiat. Non ergo per-
mittit vlla ratio cogitare, id ſine certo ordine relictum à Deo:
ſed quicquid ad hoc munus pertinet, ſummo ordine con-
ſtitutum eſſe, credendum eſt: & in primis, quoniam & id pri-
mum eſt, inſtitutio miniſtrorum ad hoc munus quomodo ſine
ordine fieri potuit? imò quis non videt apertiſſimè Chriſtum,
cùm ad prędicādum ſuos mitteret, cùm præſens eſſet in carne,
Lucæ 6. ſummo id feciſſe ordine? Primò enim, Euāgeliſtis narrantibus
Mat. 10. duodecim eligit ex diſcipulis, quos & Apoſtolos nominauit:
Lucæ 9. Deinde illos mittit prædicare regnum Dei, & poſteà alios ſe-
Lucæ 10. ptuaginta, duos deſignat inferiori, vt manifeſtè patet, gradu:
quos ante faciem ſuam etiam mittit in omnem ciuitatem, &c.
In quibus manifeſtè ordo oſtenditur inter miniſtros ipſos: vt
videlicet non ſit confuſio docentium, vnde & doctrinæ ipſius
neceſſariò confuſio ſequeretur. Dum enim inter doctores nul
lus alium agnoſceret ſuperiorem, fieret, vt nullus alij cederet,
aut conſentiret: atque ita confunderetur doctrina. Conſtituū-
tur ſtatim duodecim, quia ab ipſo principio prædicationis
Chriſti ei adhæſerant, & rerum omnium teſtes fuerant vſque
Acto. 1. ad aſcenſionem ſuam, vt Petrus inquit. His ſumma rerum com
mittitur circa doctrinam: ſequuntur hos ſeptuaginta illi, vt in-
telligant ſe ſub illis eſſe, & nihil ſua temeritate aggredi debere:
Denique inter duodecim ipſos, quos Deus voluit quaſi neceſ-
ſarios teſtes tantarum rerum toti mundo eſſe, & in primis Iu-
daico populo, tanta, Spiritu ſancto in eis agente, ſeruata eſt
concordia, tanta vnitas in doctrina: vt cùm in die Pentecoſtes
aſtaret Petrus cum vndecim ante vniuerſum populum, ipſe ta-
men

men ſolus loqueretur, & diceret: & nos huius rei teſtes ſumus, de reſurrectione Chriſti loquens, cæteri verò ipſo ſuo ſilentio ei atteſtabantur: & ſic deinceps, & in concilio, & vbique, aſtantibus cæteris vnus loquebatur Petrus, quem ſuprà oſtendimus conſtitutum à Chriſto vnitatis caput, & originem: vt vnitatem agnoſcamus, & concordiam doctrinæ neceſſariam, quæ ſine ordine eſſe nõ poſſunt. Denique & Paulus ipſe, ſeorſum quodammodo ab his duodecim electus à Deo, huic numero additus, cùm à Deo edoctus eſſet, & per reuelationem Ieſu Chriſti Euangelium ſuſcepiſſet: tamen non omittit, vt oſtendimus ſuprà, humanæ rationis ad vnitatem ſeruandam, & ordinem agnoſcendum diligentiam. Reuelatione itaque Diuina aſcendiſſe ſe dicit Hieroſolymam, & contuli, ait, euangelium, quod prædico in gentibus, cum illis, & ſeorſum his qui videbantur aliquid eſſe, ne fortè in vanum currerem, aut cucurriſſem. Et eodem loco apertiùs hoc indicans de Petro, & Iacobo, & Ioanne dicit: quòd videbantur columnæ eſſe, quo ſignificat agnitos eſſe ab alijs, vt excellentiores, & inter ipſos Apoſtolos cùm ſimul agerent ſummam rei tractaſſe. Quod ergo tanto ordine à Chriſto inſtitutum eſt, & ab ipſis Apoſtolis obſeruatum, quis non intelligit non permiſſurum Deum, vt ſine ordine in Eccleſia ſua tractetur? Vnde ſicut meritò nullum agnoſcimus prædicatorem præter hos, quos Chriſtus miſit, & eos, qui in hoc ordine ipſis ſuccedunt ab eis deſcendentes, vt ſuprà oſtenſum eſt, ita etiam & inter hos illis ſuccedentes, & inter quoſlibet denique legitimos prædicatores, & miniſtros verbi nullũ agnoſcimus, niſi ſecundum ordinem, qui in illis fuit docentẽ, & vnitatem ſeruantem: nullum, inquam, agnoſcimus, qui in doctrina epiſcopis non pareat, non illos ſequatur, qui locũ Apoſtolorum tenent: Nec inter epiſcopos quenquam, qui non vnitatem colat, & in doctrina cũ his conferat, ab his dexteras accipiat, qui maiores ſunt: vt epiſcopi ab archiepiſcopis, & primatibus illi à primis, & ſummis patriarchis: & denique omnes cum eo, qui Petro ſuccedit, conſpirent, eidemque fidei atteſtentur. Atque hoc ordine fit, vt in Eccleſia præſens ſemper habeamus iudicium in controuerſijs fidei: vt cùm de con-

ad Gal. 2.

Cap. 10. *Dubia fidei definire ad epiſcopos, & generale Conciliũ atq; Romanum pontificem pertinere, ex ordine ſupradicto, & conſuetudine Eccleſiæ probatur.*

ſenſu

ſenſu patrum,& primę Eccleſiæ circa dogma aliquod quæſtio verſatur,habeamus iudicium ſimile illi,ad quod Paulus,& Barnabas retulerunt quæſtionem de circunciſione: vt ad illud, ſi opus fuerit, referamus dubia noſtra,& nulla ſit in Eccleſia circa doctrinam controuerſia,nulla confuſio·ſed mox vt orta fuerit dubitatio,& ſententiarum contrarietas,nouerimus, quo fine terminanda ſit. Ex his itaque omnibus colligamus. Iam ab ipſo fonte inſtitutiones Chriſti, quod docere fidem ad nullum pertinet niſi ad Chriſtum,quem Pater miſit ad Apoſtolos,quibus ille inquit,Sicut miſit me Pater, ego mitto vos: & ad illos denique, quos Apoſtoli primò miſerunt, & qui poſteà ab his miſſi ſunt. Nullum audimus niſi per hoc oſtium intrantem, niſi miſſionis ſuæ manifeſta teſtimonia habentem:nullum inquā, etiam ſi millies clamet interiùs ſe à Spiritu ſancto mitti, & vrgeri ad prædicandum, niſi id Eccleſię manifeſtis ſignis, & quidem miraculis Spiritus ſancti oſtenſum fuerit. Quòd ſi nullū admittimus ad prædicandum, & docendum euangelium, niſi hoc ordine,multò minus nullum admittimus ad definienda dubia circa prædicationem fidei, nullius agnoſcimus iudicium, niſi ex illis ſit,qui ad prædicandum ſunt miſſi, & ordinem illū inter doctores conſtitutum à Deo agnoſcat,& ſequatur. Nec enim dubitari poteſt maximum, & ſupremum omnium, quæ circa doctrinam ſunt,eſſe dubia,& controuerſias definire,maius eſt hoc,quàm docere:vel vt veriùs dicamus:hic eſt ſummus actus docendi,hoc eſt,difficiliora docere,dubia ſcilicet, docere doctores ipſos,docere totam Eccleſiā. Eſt ergo hic ſupremus docendi actus, ſupremus gradus, nulla itaque ratione ei competere valet,cui non commiſſa eſt doctrina, imò nec omni, cui illa commiſſa eſt, hoc competere poteſt: ſed ſummis tantùm,atq; ſupremis,hoc eſt epiſcopis,ſic conſentientibus,& eo ordine à Deo cōſtituto vnitis, quo Apoſtolos vidimus vnitos,& ordinatos, quod eſt Concilium epiſcoporum, & aliorū miniſtrorum Chriſti pręcipuę doctorum:ſunt enim & alij poſt epiſcopos,& ſub illis, quale illud fuit quod Hieroſolymis congregatum erat, de quo proximè diximus: & poſt diffuſam per totum orbem Eccleſiam,coguntur diuerſa concilia vel ex ſingulis

gulis prouincijs, aut regnis, vel ex toto etiam orbe, id quod poſt illud primum Concilium Apoſtolorum, vt proximè etiã diximus, ſemper ſeruatũ fuiſſe tota antiquitatis hiſtoria oſtendit. Nouimus congregata Concilia ex toto orbe, vt Nicęnum, Epheſinum, & cætera vniuerſalia: ſed ea, quæ per ſingulas prouincias cogebantur, apertè videmus conſenſum etiam aliarum Eccleſiarum, & totius orbis, auctoritate, præcipuè Romanæ Eccleſiæ, ad quam ſcribebant, atque, vt teſtatur Caſſiodorus, eius auctoritas ante mille annos in celebrandis Concilijs neceſſaria agnoſcebatur ſecundum Eccleſiaſticam regulam. Scribũt itaque frequenter ex prouincialibus Concilijs ad Romanos pontifices, vt auctoritate Apoſtolicæ ſedis confirmentur, quæ ipſi conſtituerunt: Pro tuenda, inquit Concilium Carthaginenſe in epiſtola ad Innocentium, multorum ſalute, non nunc agimus, vt omnia, quæ ad hoc pertinent, explicentur: id duntaxat huic propoſito ſufficiat, quòd manifeſtè conſtat iudicium circa dubia fidei illorum duntaxat eſſe, quorum eſt ipſam docere: conſtat, inquam, hoc ex ipſa inſtitutione Chriſti, & ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine. Quando ſeculares principes, ſiue reges legimus dubia fidei deſuiſſe inter tanta Concilia, quę certiſſimum eſt à Conſtantini tempore celebrata in Eccleſia? non reges, non principes ſeculares, ſed epiſcopi dixerunt ſentẽtias, ab illis ſuſceperunt ipſi. apertiſſima ſunt ea, quę Conſtantinus patribus Nicęni Concilij loquitur, vos Dij eſtis, non debetis ab hominibus iudicari: & hoc quidem ille etiam de temporalib. cauſis dicebat: quantò verò magis de fide ipſa ad eos referendum putaui, à quibus vt inſtrueretur poſtulabat, & quid plura opus eſt, oſtendat nobis Brentius in quo vnquam Concilio ſeculares principes ſederunt vt iudices, & definierunt. Mirandum eſt certè, quòd rem tam manifeſtam negare ſit auſus. Nunquid putabat nullum eſſe, qui hãc manifeſtiſſimam conſuetudinem Eccleſię agnoſceret: cùm certè magis dubitare poſſet, an inueniri valeret vel vnus, cui res tam certa nota non eſſet? adeò ne putas, Brenti, deſipuiſſe omnes Chriſtianos, vt tu poſſis eis perſuadere nulla ex parte ad epiſcopos pertinere in Concilijs, vbi de fide agitur, intereſſe, & definire,

Tripar. hiſt. lib. 4. cap. 9.

Cap. 11. Ab epiſcopis, & non à ſecularibus, principib. definienda dubia fidei, probatur ex 4. primæ auctoritatis Concilijs, maximeq; Chalcedonenſi.

ſed omnino ad principes ſeculares? quaſi hoc aliquando in Eccleſia conſuetum fuerit: cùm nullus ſit, qui non certò intelligat Concilia ſemper ex epiſcopis coacta eſſe. Agnoſcitis in confeſſione veſtra Concilium Nicænum, illud ex trecentis decem & octo epiſcopis conſtitit, agnoſcitis Conſtantinopolitanum, illud à 150. epiſcopis celebratum eſt: Denique Epheſinum, Chalcedonenſe, quæ pariter confitemini, ex epiſcopis fuerunt, nec vlla mentio, quod attinet ad cauſas fidei definiendas, principũ ſecularium, regum, vel imperatorum fit, ſed hoc tantùm manifeſtè legimus, aſtitiſſe imperatores, & ſua auctoritate præſtitiſſe, vt ritè peragerentur, & peracta obſeruarentur, & tenerentur ab omnibus. Et ne quis calumnioſè reſpondeat, in quibuſdam antiquis Concilijs interfuiſſe iudices ab imperatore datos, vel ipſos etiam imperatores, quorum iuſſu, & ſententia omnia fiebant, vt ſynodus ſexta, atque ſeptima oſtendunt: qualiter id, & qua ratione ſit accipiendum ex verbis Chalcedonenſis ſynodi oſtendamus, quorum ſuperiori loco mentionem fecimus. Sed quoniam ad hæc, de quibus nunc agimus, confirmanda plurimùm valent, audienda ſunt à principio. Sic igitur in relatione ad papam Leonem, vt habetur actione tertia, ſcribunt congregati epiſcopi: repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua noſtra exultatione: hanc tanquam propriam nobis prophetiam gratia coaptauit, à quibus pietatis eſt reſtitutio confirmata. hoc dicunt propter damnatam hæreſim Eutychetis, de confuſione naturarum in Chriſto. Audi quod ſequitur: quid enim, inquiunt, fide ſublimius ad lętandum? quid agnitione dominica feſtiuius ad coronas? oſtendũt in his cauſam ſui gaudij eſſe quod vera fides, & Chriſti doctrina fuiſſet agnita, & quaſi de tenebris educta in eo Concilio. Sed audi iam illos oſtendentes Concilij ſui originem, ordinem, & auctoritatem, & confirmantes omnia, quæ diximus: ſic igitur loquuntur de agnitione dominica, oſtendentes quid agnouerint à Chriſto ſibi præceptũ: quam nobis olim Saluator ipſe tradidit ad ſalutem, inquiens, Eũtes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docẽtes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis; quam velut auro textam ſeriem, ex
veſte

veſte Chriſti,& præcepto legiſlatoris venientem vſque ad nos, ipſe ſeruaſti vocis beati Petri omnibus factus interpres, eius fidei beatificationem ſuper omnes adducens. Vides qualiter ex miſſione Chriſti ſuam auctoritatem intelligunt deriuatam, & ſerie ſucceſſionis,tanquam veſtem contextam, vnius ſucceſſoris Petri cognitione vnitã. En itaque originem, & ordinem, quibus Concilia conſtãt. Audi adhuc,quæ ſequuntur, vnde & nos, inquiunt, vt in coactore bonorum te ad vtilitatem vtentes Eccleſiæ filijs hæreditatẽ, ſortemque veritatis oſtendimus: non ſigillatim faciente in occulto vnoquoque doctrinam, ſed vno ſpiritu,vna conſpiratione,atque cõcordia confeſſionem fidei declarantes:& eramus in communi corona gaudij, quaſi in imperialibus cœnis,delitijs ſpiritualibus epulantes,quas per tuas literas Chriſtus præparauerat inuitatis: & ſupercæleſtem ſponſam inter nos conuerſantem, nos cernere putabamus: ſi enim vbi ſunt duo,aut tres congregati in nomine eius, ibi ſe in medio eorum fore perhibuit,quantam circa ſacerdotes peculiaritatem potuit demonſtrare,qui & patriæ,& liberis ſuæ confeſſionis notitiam protulerunt:quibus tu quidem, ſicut mens eis,caput,præeras in his, qui tuum tenebant ordinem beneuolentiam præferens.Imperatores verò ad ornandum decentiſſimè præſidebant, ſicut Zorobabel Ieſu Eccleſiæ Hieruſalem ædificationem renouare circa dogmata adnitentes. Hæc dicit ſynodus Chalcedonenſis, quam in ſua confeſſione venerantur Vvirtenbergẽſes,ibi agnoſcunt,vt caput Romanũ pontificem: ab eo ſe congregatos fatentur,literas eius ſuſcipiunt de fide,& agnoſcunt ex auctoritate prędicandi,quam à Chriſto habent, ſed in Concilio conuenire,& dubia definire fidei:Imperatores verò ornare, & adiuuare, vt veritas dogmatum reſtauretur. Hæc inquam eſt ſynodus Chalcedonenſis ſancta, vt Gelaſius inquit,mediante Martiano Auguſto,in qua Neſtoriana, &Eutychiana hæreſes damnatæ ſunt,hic erant ſexcenti triginta epiſcopi: Et ne teſtimonium hoc epiſcoporum ſuſpectum ab aliquo haberi poſſit in eodem Concilio habemus Martiani imperatoris manifeſtam confeſſionem,actione enim ſexta Concilium alloquitur,ſanctam (inquiens) ſynodum hoc ſtudio fieri

ſtatuimus, quatenus omni errore,& caligine terſa, religio noſtra, quæ pura,& ſancta eſt, prout Deus ſe manifeſtare voluit, & doctrina patrum oſtendit, vniuerſorum mentibus inſinuata ſuæ veritatis luce fulgeſcat: & poſteà, nos(ait)non ad potentiam aliquam exercendam,ſed ad fidem corroborandam exemplo religioſi principis Conſtantini ſynodo intereſſe voluimus. In quinta etiã,& ſexta,atq; ſeptima ſynodis aperta ſunt imperatorũ de hac re teſtimonia. Igitur contra tanta,& tã manifeſtiſſima teſtimonia, qua temeritate audet aliquis contrariũ aſſerere?& vnico verbo ab ipſis Apoſtolis vſque in hodiernum diem conſuetudinem conſeruatam velle conuellere?quod nullus vnquam auſus eſt vſurpare, quod ſemper delatum eſt ab omnib. ad epiſcopos tam breui momento Brentius auferet?certè hoc non eſt neque modeſtè de omnium hominum iudicijs ſentire, nec de ſe quidem. Dicam tibi Brenti qui ſis, ergo tu es ſolus homo:& tecum morietur ſapientia.Erratum eſt in Eccleſia totis mille quingentis annis: erratum eſt ab omnibus principibus in Germania, quoties Concilium generale ferendum eſſe, & quidem à Romano pontifice iudicarunt:errauit & imperator, qui hoc in gratiam Germaniæ curauit. Hæc omnia tam manifeſta ſunt,vt reprehendi poſſim,quòd tam aperta putauerim referenda eſſe: ſed etiam ſi nihil horum, quæ tam manifeſta ſunt haberemus: meritò ſententiam hanc Brentij nihil vel probabile,vel veriſimile habere ex ipſa Chriſti inſtitutione cõſtat. Oſtendat Brentius vbi Chriſtus poteſtatem euangelium prædicandi ſecularibus principibus dederit,oſtẽdat ſi aliquando dictum eſt eis,Docete omnes gentes:quod ſi hæc affirmãs, meritò irrideri poteſt(quid enim maiori irriſione dignũ,quàm quòd ſeculares principes,eo ipſo quòd principatum tenent,& membra ſunt nobiliſſima Eccleſiæ, poteſtatem habeant illius ſupremi muneris, ad quod Chriſtus miſſus eſt à Patre, & ipſe Apoſtolos miſit, aſſerere) meritò multò magis irridendus eſt, qui ad eos tranſfert auctoritatem dubia fidei definiendi, quod non aliud eſt,quàm ſupremus doctrinæ actus.Itaque & inſtitutioni Chriſti certiſſimè,& conſuetudini Eccleſię repugnat,hęc temeritas,& hæc oſtendunt ad doctores Eccleſiæ,hoc eſt: epiſcopos,

ſcopos,& per eos ad id miſſos,tantummodo pertinere hoc iudicium. Sed quò veritas hæc magis oſtendatur,& confirmentur pij,attentiùs eſt hoc tractandum,& altiùs exordiendum:conſtat ſanè docente Paulo ſublimiores poteſtates regũ, & principum etiam infidelium, & impiorum à Deo & eſſe, & ordinari: quare iuxta hanc ordinationem parendum illis eſſe, eodem loco docet:non ſolùm, inquit,propter iram,ſed etiam propter conſcientiam:&,qui reſiſtit poteſtati,Dei ordinationi reſiſtit:qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Hoc eo tempore Paulus docet,quo omnes principes infideles erant, & hanc Dei ordinationem docet, tanti eſſe faciendam, vt & pro illis orare præcipiat in Eccleſia huic etiam doctrinæ concordans Petrus Apoſtolus à Deo illos conſtitutos eſſe dicit, Subiecti,inquiens,eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum,ſiue regi,quaſi præcellenti,ſiue ducibus,tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei:quibus Apoſtolicis teſtimonijs, principum ſecularium poteſtas,& confirmatur, & proprijs terminis circunſcribitur: dum enim à Deo eſſe poteſtas hæc ſecularis dicitur,origo oſtenditur,atque principium eius: ordinatio ſcilicet diuina, ordinatio inquam, non lege aliqua externa,& poſitiua,quam vocant promulgata, ſed naturæ ipſi indicta, eo lumine,quod ſignatum ſuper nos Pſalmiſta dicit, quod meritò legem naturæ vocarunt,quia regula quædam ſit, quæ obligat,& aſtringit omnes homines,vt rationabiliter,ſapienterque iuxta naturam ſuam viuant.Hæc eſt lex quæ quicquid in decalogo Deus locutus eſt, & in lapide poſteà ſculpſit, docet omnes, & cordib.indelebiliter inſcribit. propter quod Paulus inquit de gentibus bona operantibus, quòd legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex,qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis:ab hac lege cordibus hominum inditum eſt multitudinem omnem gubernatore egere, nec poſſe pacificè,& ordinatè in ſocietate coire homines, niſi poteſtas aliqua ſit, quæ in officio omnes contineat,malefactores puniat,& remuneret bonos,itaque in hac parte natura ipſa à Deo eius auctore didicit,nõ tantùm hominibus legem neceſſariam eſſe, qua quid

Cap.12. De origine poteſtatis ſeculariũ principum,vt inde, quò perueniat, agnoſci poßit.

ad Rom.13.

1.Timoth.2.

1.Pet.2.

Rom.2.

facere,&quid cauere debeát præcipiatur: ſed etiam vt lex hæc vnum,& præſentem propugnatorem, ac vindicem habeat: ne videlicet impunè liceat ab hominibus,hanc diuinæ procul dubio ordinationis maieſtatem præteriri, & contemni. nullique ſit liberum, imaginem hanc diuinam, cuius hæc lex maxima pars eſt:qua cæteris præcellimus,animantibus,in Dei,& hominum omnium iniuriam conſpurcare,& violare, docuit itaque natura,quòd leges omnes poſteriores amplexæ ſunt,ſiue coactiua vi,ſiue præmijs,& pœnis,ſiue præſente executore minus efficaces eſſe leges omnes: & quidem habet hæc lex naturæ etiam in ipſis cordibus ſuum defenſorem, ſuum executorem, & vt ita dicam carnificem,punientem tranſgreſſiones, quæ eſt

Hierem.2. reprehēſio ipſa cordis: arguet,inquit propheta, te malitia tua, quam & Paulus vocat conſcientiam,& cogitationem accuſantem in iudicio Dei,ſicut adeſt etiam in animo pręmium bonorum operū,quies,& tranquillitas conſcientiæ. Hæc enim duo tam naturaliter nobis hærent, vt in æternum non ſeparentur à nobis.pœna enim illa,quæ torquet peccantem inęternū,non

Eſa.66. ſeparatur ab eo, nec ipſo igne minor eſt. Ignis eorum, inquit Propheta,non extinguitur,& vermis eorum nō moritur.Vermem manifeſtè hanc accuſationem cōſcientiæ intelligens quę non minima eſt,vt diximus, damnationis portio: ſicut bonæ conſcientiæ teſtimonium non minima pars æternæ remunera

Eſa.3. tionis credenda eſt.Dicite,inquit,Propheta,iuſto quoniam bene:quoniam fructum adinuentionum ſuarum comedet. Hæc etſi verbis ſacræ Scripturę probauimus, quę ſolis fidelibus loquitur,certiſſimè tamen infidelibus etiam futura non dubitamus,quippe quę naturalem legem ſequuntur:& eidem tanquā ſatellites quidam aſſiſtunt.quæ quanquam ita ſint, voluit eadē natura,vt propter minùs ſapientes, propter propenſionem hominum in malum,& multitudinem corruptorum,qui legis huius diuinitùs inditæ nobilitatem,&,vt ita dicamus, ingenuitatem,atque ſuauitatem minùs conſiderantes alios etiam in corruptionem facile traherent,inſipientiores maximè, adſint etiā præſentes,& viui homines,quorum ſit curæ,vt inuiolata ſeruetur hæc lex:vt hæc apud homines ſeruentur,aut omittantur,& in co-

In eorum iudicio: hos autem illos meritò futuros, qui ſapientia,& virtute cæteris præſtarent. eadem ratione natura omnes docuit, vt ſcilicet quamprimùm multitudo in vnum coire voluerit, eligat ipſa ſibi eum, qui inter omnes prudentia,& virtute cæteris præſtantiorem, & quoniam natura nos non tantùm in quibuſdam doctos, in his ſcilicet primis principijs, ſed multò magis diſciplinabiles etiam condidit, vt ex naturali illo lumine, accedente experientia, attentione, atque ſolertia, plura vel adinuenire vel doceri poſſemus, hinc factum eſt, vt hi, quos ſapientiores,& meliores ſibi præfecerunt, alij ea, quæ ad quietem, atque tranquillitatem, & vitam in virtute agendam expedientia iudicarent, conſtituere poſſent, & alijs tanquam præcepta quædam artis rectè viuendi proponere: & ad hæc quæ vtilia vel ſingulis, vel Reipublicæ ſunt, peruerſos,& malefactores tanquam indiſciplinatos pueros ſeruanda verbere, & correptione cogere. Hæc ſunt origines, & radices ſecularis poteſtatis, ex his, quanquam diuerſimodè attemperatis, vt modò ex electione, vel totius populi, vel paucorũ modò ex ſucceſſione, poteſtates ſeculares conſtituerentur, manat eorũ auctoritas,& poteſtas, his nititur. Quacunq; itaq; ratione legitimè in aliquẽ deferatur pietas, hæc à prima illa voluntate, & electione pendet populorum:& quacunque via princeps ſucceſſerit, non aliter ſe habere debet, nec aliter æſtimare ſe, ad hoc perueniſſe, quàm voluntate eorum, quibus præeſt, quæ & præceſſit primò in origine,& poſteà adeſt cùm illi parent. Ex his fontibus, ex his fundamentis agnoſcendum eſt quanta ſit hæc poteſtas, quouſque perueniat, quem gradum, & locum teneat in Eccleſia Chriſti. Hæc oportebat Brentium cogitare,& ex his, ſi quid principibus ſecularibus deferre volebat, deducere,& deriuare, quod, quia ille omiſit, iam nos agamus. Si nihil poteſt ſupra virtutem ſuæ originis conſcendere: ſi neceſſe eſt fines principijs reſpondere: ſecularis hæc poteſtas, à naturali lege,& voluntate humana orta, nihil poteſt aliud, quàm naturale, & quod hominũ ſubeſt facultati. Eſt hęc poteſtas à Deo, fatemur à Deo creante, à Deo creaturas ſuas ad proprios, & naturales fines gubernante: à Deo, inquam, ornante vniuerſum hoc, ſicut

Cap. 15. Oſtẽditur diuerſa origo Eccleſiaſticæ poteſtatis à ſeculari, et inde deducitur, ſeculares principes in his, quæ ad doctrinã, & ſacramenta pertinent, nõ habere poteſtatem.

varietate,& pulchritudine diuerſarum creaturarum, ita etiam humanas Reſpublicas, regna, monarchias diſponente ſecundum fines humanos:hos enim erigit,& exaltat triũphis,dilatatione imperij, & omni humana gloria, vt Romanos, Aſſyrios, Medos,& Perſas: alios verò, aut eoſdem ipſos deijcit, priuatque omnibus his, prout oſtendit viciſſitudo tanta horum, de quibus mentionem fecimus regnorum: idque agit Deus vel permittendo,malas hominum voluntates in aliorum,quos punire vult ob grauiora peccata, ſęuire: vel ſi nondum perfectas, iuſtas tamen,& in iudicio humano æquas voluntates aut adiuuando, aut premiando quibuſdam temporalibus bonis: atque hac ratione,ſicut diuerſitate temporum:vt nocte, & die, hyeme,& æſtate,& rebus,quæ hæc conſequuntur, quiete & labore:vigilia & ſomno· & cęteris naturalibus viciſſitudinibus,quibus releuatur tædium,& conſulitur neceſſitati,& ſaluti corporum,viſibilem hunc mundum ornat:ita imperia & regna,morum bonorum,atque malorum diuerſitate,& proſperis,atque aduerſis ſucceſſibus, quæ bona, vel mala ſunt huius ſeculi, & iudicio hominum, non aliud quàm temporalia cogitantium, pulchra diuerſitate admiranda efficit: ita vt ſicut diuerſitas tẽporum, & ſucceſſio naturalium rerum Dei ſapientiam oſtendunt, ita ſucceſſio regnorum & principatuum ſpecialem eius prouidentiam circa humanam naturam longè aliter, quàm cæteras creaturas manifeſtat. Hæc igitur omnia, regna, & mutationes eorum à Deo ſunt:ſed nondum redimente, & ad æternam beatitudinem vocante humanum genus: nondum Filium ſuũ illi mittente, & infundente in cordibus Spiritũ ſanctũ ſuũ. Hæc enim ſunt diuinæ gratiæ opera:ad hæc dignatus eſt homines coadiutores,& cooperatores eligere: his ipſe, non quam homines dare poterant,ſed ſolus ipſe,non ad naturalia quædã bona inter homines curanda, ſed ad æterna illis communicanda poteſtatem dignatus eſt dare qua congregarentur homines in fide rerum omnem humanum captum fugientium, in communicatione cæleſtium, & omne deſiderium humanum excedentium bonorum, & in æternorum bonorum expectatione certiſſima,ſed humilima,manifeſtæ ſcilicet viſionis, & fruitio-

nis

nis Dei,& participationis illius beatitudinis,qua Deus ipſe bea tus eſt, hæc eſt Eccleſia ex iiſdem quidem hominibus, quibus Reſpublicæ humanæ conſtans: ſed aliud longè meditantibus, aliò tendentibus ad hos iuxta hæc gubernandos,ad diuina,cæ leſtiaque impartienda illis conſtituti ſunt à Chriſto miniſtri: vt quidam eorum dicit,non ab hominibus,nec per hominem. *ad Galat.1.*
Et idem rurſus:Sic nos exiſtimet homo,vt miniſtros Chriſti,& *1.Cor. 4.*
diſpenſatores miniſteriorum Dei, quæ ſi rectè cogitemus, & expendamus,oſtendunt quanta ſit diuerſitas poteſtatis ſecularium principum, & epiſcoporum, miniſtrorumque Chriſti. Certè quantum natura diſtat à gratia,quanto generatio ex carne,& ſanguine,ab adoptione filiorum Dei:tantum neceſſe eſt poteſtatem temporalem à ſpirituali poteſtate diſtare. Hæc neceſſaria eſt Eccleſiæ Chriſti,ſine miniſtris enim, vt proximo loco diximus, à Chriſto inſtitutis non poteſt eſſe Eccleſia;illa verò ſecularis poteſtas nec neceſſaria eſt Eccleſię, neq; quidē illi contraria.Quando nulli erant reges, aut principes Chriſtiani, non minus integra,non minus perfecta erat Eccleſia.Hęc enim illorum poteſtas,& extra Eccleſiam orta eſt,& permanſit ſicut temporalia reliqua:& quod veriſſimū eſt etiam idololatriæ ſeruiens, ſuum tamen ius, & gradum inter homines non amiſit. Sicut enim placuit Deo nec propter peccata alia, nec propter idololatriam homines nobilitate,& pulchritudine eius, quam priùs dederat, naturæ priuare:ſic nec eorum principes auctoritate,& poteſtate ſuper eos. Quantū igitur diſtat inter cælum, & terram:cæleſtem,& terrenum hominem,pacem, & felicitatem terrenam,& cæleſtem,quę exuperat omnem ſenſum:quantum denique inter hominem ſeruientem huic mundo, & principi eius, & ſeruientem Deo ipſi vero eſt diſcriminis, tantum inter principes ſeculares,& miniſtros Chriſti.Si ergo quod natum eſt ex carne caro eſt, & ad carnalem hominem pertinet, nec poteſt huius natiuitatis virtute,ad ſpiritualia,& gratiæ cæleſtis dona attingere,temporalis etiam poteſtas regum,& principum caro eſt,& fœnum,& omnis gloria eius flos fœni,& omnis poteſtas eius cum fœno illo, quod exſiccatur, & cuius flos decidit,pertranſit quod ex ſe eſt,& non poteſt in ea,quæ diui-

næ gratiæ ſunt, opera: quanta ergo confuſio eſt doctrinæ hoc non agnoſcere,& diſtinguere?Temporalis princeps,qua parte hoc principatu fungitur,aut extra Eccleſiam eſt,aut ſi ad illam pertinet,ideo eſt,quia ſe,& ſuum principatum Chriſto ſubdit & miniſtris eius : quibus vt proximo loco diximus, Chriſtus

Lucæ 10. ait,qui vos audit,me audit:& qui vos ſpernit,me ſpernit,& illi inquiunt, vt vnus eorum omnium nomine pro Chriſto lega-

2. Corin. 5. tione fungimur,tanquam Deo exhortante per nos.miror ſi poteſt tanta eſſe cæcitas,& confuſio in aliquo:vt ei,qui à populo electus eſt,nullo alio fine, quàm vt temporalia curet, nec alia virtute,quàm humana,à Deo quidem illa ordinata,& deriuata vt dictum eſt,ſed in temporalem finem:qui denique à Chriſto ad miniſterium verbi non eſt vocatus,poteſtatem tribuat,non ſolùm docendi fidem:ſed dubia,quod maximum eſt,definiendi:non ſolùm imperandi populis, ſed ſacerdotibus & miniſtris Chriſti: imperandi inquam vtriſque de rebus ad miniſteria Chriſti,& verbi doctrinam pertinentibus:denique imperandi epiſcopis,tanquã ſeruis, & mancipijs.Sic enim auſus eſt Brentius, neſcio quid cogitans de illorum iudicio, qui hæc legere poterant, dicere mancipia eſſe epiſcopos,& omnes quotquot hodie ſunt Chriſti miniſtri,mancipia viliſſima Eccleſiæ, & imperatorum ſeruos ſubditos, à quibus gubernari debeant, vbi hoc rogo,Brenti inueniſti,vt qui Eccleſiæ gubernandæ à Deo dati ſunt loco ſui:& ſine quibus, Eccleſia eſſe non poteſt, gubernentur in his, quæ ad miniſteria Chriſti pertinent ab his, quorũ poteſtas extra Eccleſiã nota eſt, ſine quibus illa integra manet?ſed de his ſatis. nec enim, crede mihi Brenti, vnquam perſuadebis hoc vel mediocriter de rebus humanis, & Eccleſia Chriſti ſentienti: & vt apertè dicam, nec illuſtriſſimo Duci domino tuo,ſi hæc audiret credam futura eſſe grata,ſed ingratiſſima potiùs.ſunt enim manifeſtè contra ea, quæ in præfatione confeſſionis veſtrę ex eius perſona digna certè illius modeſtia poſuiſtis.non ignoramus ſuum eſſe diſcrimen inter politicam,& eccleſiaſticam functionem : veriſſimè quidem dictum, & propriè explicatum. cùm altera politica, altera eccleſiaſtica vocata eſt,ſuum eſt diſcrimen ex origine.quia hæc à gratia, illa

à na-

à natura eſt,& fine,quia hæc ad cœleſtia, illa ad terrena tendit: denique materia, & rebus, circa quæ verſantur, illa terrenas, hæc cęleſtes,contra hæc veritatis,&modeſtiæ,omnique ratione conſona verba clamat Brentius ad principes: ſummas cauſas fidei, & nulla ex parte ad epiſcopos pertinere. ſatis itaque de his. Ne verò quiſpiam vel calumnietur, vel putet nos principes aut ab Eccleſia excludere,aut contemnere,quod certè nunquam fecimus,nec in priori aſſertione noſtra, neč in hoc loco agimus: ne tamen cuiuſquam animum hæc ſuſpicio ſubeat:& denique,vt hunc locum omnino,quantum nobis occurrit,explicemus,illud eſt hîc attentè cogitandum,quod pertinet ad modum, rationemque, qua poteſtas temporalis prior quidem,& extra Eccleſiam orta,in eam ingreſſa eſt, vnde conſtabit,quem locum in illa teneat,& quatenus,quæ ad fidem,& pietatē pertinent,curanda ab ea ſint. & quidem manifeſtè conſtat,eadem ianua principes ingreſſos Eccleſiam fuiſſe, qua cæteri omnes,fide ſcilicet,pœnitentia malę priùs actæ vitæ,& baptiſmo.Hæc enim ſunt ianua illa, quam princeps Apoſtolorū aperuit,cùm prædicato euangelio, credentibus dixit: Pœnitentiam agite & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm. Ad hanc porrò fidem non ſine magno Dei iudicio, qui infirma mundi,& ſtulta,& ignobilia, & contemptibilia elegit:vt confundat ſapientes,potentes, & nobiles, actū eſt vel permiſſum:vt non ſolùm primi non venerint principes ſeculi,ſicut nec ſapientes:ſed longo potiùs tempore perſecuti fuerint eam fidem, totamque Chriſti Eccleſiam: de quo ſuperiori loco pauca attigimus.Implebatur tū verè & quod Chriſtus dixerat: Ante reges,& præſides trahemini propter me,in teſtimonium Iudęis,& Gentibus: & quod per prophetam dictum fuerat:Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum,& aduerſus Chriſtum eius: & tamen tanta fuit doctrinę Chriſtianæ modeſtia, vt non ſolùm Chriſtiani reuererentur principes, & ſub illis ſe eſſe in humanæ ciuitatis, & pacis ſocietate & commertio agnoſcerét omnes: ſed etiam pro eis iuxta Chriſti præcepta, & inſtitutionem Pauli magno affectu orarent: cùm tamen à Tiberio,ſub quo cœpit prędicari euangelium,vſque ad Con-

Cap. 14. Qualiter ſecularis poteſtas ingreſſa fuerit in Eccleſiā, et quē gradum in ea tenet.

1. Cor. 1.

Matth. 10.

Conſtantinum, ſolus Philippus imperator Chriſtum agnouerit, & Chriſtianus fuerit: cæteri omnes aut perſecuti ſunt, aut perſequi permiſerunt hanc fidem: idque non minus trecentis annis, vt diuina oſtenderetur virtus in euangelio, quod ab idiotis, quod ad omnem humanam ſapientiam attinet, & abiectis, atque omni humano præſidio deſtitutis prædicatum, renitente omni temporali potentia, & ſapientia, ſubiecit ſibi mundum & hominum corda: cùm hoc primùm ſperari poſſet à credentibus, quòd vſque ad mortem perſecuturi eos eſſent inimici
Matth.13. Chriſti. Iam enim iuxta parabolam illam Euangelicam, regnũ cælorum, Eccleſia, fideſque eius, & prædicatio tanquam fermentum abſconditum, vi quadã mirabili, & occulta tria ſata farinæ, Aſiam, Europam, & Aphricam penetrabat: tunc demũ, vt victoria non hominibus, ſed Deo tribueretur, cùm iam mundus plenus eſſet Eccleſijs Chriſtianis, & martyribus, tandem cœperunt imperatores, & principes reſipiſcere, agente quidem Deo, non interna tantùm inſpiratione, ſed manifeſtis etiam miraculis, & beneficijs cum Conſtantino imperatore, qui hæreditario quodam iure, vt Ambroſius inquit, fidem Chriſti Romanis reliquit imperatoribus: tunc quos priùs, qui habitat in cælis, irridebat: & Dominus ſubſannabat, oſtendens vanos illorum conatus in perſequenda ſua fide, dignatus eſt ſua miſericordia, vt & inciperent iam reges intelligere, & erudirentur,
Pſalm.2. qui iudicabant terram, apprehenderentque diſciplinam, & verum regem agnoſcerent, & oſcularentur Filium, qui de ſe lo-
Matth.17. quitur, Data eſt mihi omnis poteſtas, in cælo, & in terra: & in Pſalmo: ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion, montem ſanctum eius prædicans præceptum eius: ſignificans his verbis ſolam prædicationem ſufficere ad aſſerendum hoc regnum Chriſto: illam ei pro exercitibus, pro armis, & machinis, & diuitijs omnibus eſſe, cui ſoli omnia hæc humana crederent. Hoc itaque, cùm agnouiſſent reges, cùm à ſomno illo humanæ ſublimitatis, & proſperitatis, adulationiſque hominum, & delitiarum omnium excitati demùm eſſent, cognouerunt, quod ad primam vocem cognouerant pauperculi, & abiecti homines: vt in hoc iudicio admoneantur reges vel hoc exemplo,

plo, quanto impedimento ſit faſtus, & ſublimitas humana ad agnoſcenda diuina, de qua Chriſtus dicit, quod altum eſt apud homines, abominatio eſt apud Deum: tunc tandem quando hoc cœperunt agnoſcere, & cum rege illo, & propheta, qui eos ad hoc exhortabatur dicere: cuſtodiens paruulos dominus humiliatus ſum, & liberauit me: cœpit impleri, quod per eundem dictú erat: Adorabunt eum omnes reges. Et per Eſaiam: Venient ad te curui filij eorú, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum, qui detrahebant tibi: tunc humiliati principes, potuerunt ianuam illam fidei, imò Chriſtum ipſum, qui inquit, Ego ſum oſtiú, ingredi: quod humillimum cùm ſit nullum capit, niſi humiliatum, nullum admittit ſuperbú, hoc fecit, vt pij illi imperatores Cōſtantinianæ pietatis hæredes effecti, non de ſuperiori gradu in Eccleſia cogitarent, non ſe iudices doctrinæ, & veritatis fidei conſtituerent: ſed coram Chriſto incuruati, vt Eſaias inquit, & fidem, & baptiſmú, & inſtitutionem vitæ ab epiſcopis ſuſciperent: túc igitur quod manifeſtiſſima ratio docet, & fecerant, tenēturque facere Chriſtiani omnes quicquid erant, quicquid poterant, quicquid habebant & poteſtatis humanæ, & honorum, atque diuitiarum, agnouerunt ſe habere à Deo creatore, atque auctore naturæ, & multò minus eſſe, multò inferius Chriſtiana gratia, & præ illa contemnendum, atque eatenus curandú, & amandum, quatenus eidem gratiæ, & fidei vtile eſſe poſſet. Sicut itaque recepta fide omnes homines, omnia ſua eidem ſubſtrauerunt, ad eius obſequium ordinantes omnia, atque hac ratione cœperunt ſub Deo veriùs illa poſſidere, quàm anteà ſub Diabolo poſſederant, & circa illa omnia euangelicam legem & modeſtiam ſeruare ſcientes, illa, quæ à Deo erant per naturæ ordinē conceſſa, in eius obſequium, & in miniſterium gratiæ meritò conuertenda eſſe: gratia enim Chriſti, & diſciplina Chriſtiana temporalia omnia, quibus priùs Dæmonijs ſeruiebatur, non tanquam mala reijcienda, ſed vt naturæ bona referenda ad gratiam, & conuertenda in vſum eius docet: ita cum imperijs, regnis, & poteſtatibus omnibus ſecularibus actum eſt in Eccleſia, probata ſunt illa, & purgata quidem à vitijs, quibus anteà

Luc. 16.

Eſa. 60.

quam

quàm Chriſtum agnoſcerent, plena erant: oſtenſum eſt his, qui hæc poſſidebant, in obſequium Chriſti conuertenda eſſe, & pro eius gloria, atque defenſione fidei, priùs etiam quàm pro pace Reipublicæ omnem eorum vim exerendam. Itaque humiliati principes, qui prius inflati erant, & turgidi ſublimitate humana cœperunt ſeruire, non ſuis affectibus, ſed Chriſto: cœperunt ſua omnia pręceptis Chriſti, & moderatione poſſidere, & ad eius referre gloriam, atque hac ratione temporalia omnia, & quod in illis ſublimius eſt, imperia effecta ſunt Chriſtiana, & quamuis poſt fidem ipſam diuerſæ mutationes, & varietates, atque etiam origines, & ortus principatuum ſecularium fuerint, nihilominus tamen non minùs illa prima originis diſtinctio permanet: vt ſcilicet humana ſit hæc poteſtas naturam ſequens: atque ideo in miniſteria Chriſti, in ea, quę propria ſunt ſuæ Eccleſiæ, nihil potens virtute ſua: ſed ad horum obſequiū iuxta regulam euangelicæ doctrinæ iuxta ęquam moderationem miniſtrorum Chriſti ordinanda. Vnde manifeſtum fit, certiſſima ratione, temporalem omnem, & politicam poteſtatem in Eccleſia inferiorem eſſe Eccleſiaſtica illa miniſtrorum Chriſti: & ſicut tempore poſteriùs ingreſſam in eam, ita dignitate, & gradu, vt velint, nolint aduerſarij meritò Eccleſiaſtica poteſtas luminare maius, temporalis verò luminare minus dicantur: illa ſol eſt, quo illuminatur hic mundus luce fidei, luce cæleſti, qua ſub die, qui Chriſtus eſt, ambulamus omnes, & ſeculares ipſi principes, & priuati: illa verò luna eſt, qua nox huius ſeculi temporalia commercia, & tranquillitas temporalis inter peccata, & ſcelera hominum illuſtratur: ſed luce illa, quam participat à Chriſtiana fide, à doctrina Eccleſiæ, & miniſtrorū Chriſti: ſi enim iuxta hæc leges condat, adijciat pœnas, & exequatur, illuſtrat quàm veriſſimè pręſens hoc ſeculum.

Cap. 15. Quid ad ſeculares principes circa fidem pertinet, exemplis oſtenditur.

Hac igitur tam certa ratione, & pij principes, & ſanctiſſimi epiſcopi iudicarunt, dignum eſſe, vt ſeruiret poteſtas hæc temporalis paci Eccleſiæ: vnde ſæpe ad imperatores, miniſtrosque eorum confugerunt, & non ſolùm probarunt imperatorum leges aduerſus hæreticos, & idolorum templa, atque ſacrificia: ſed etiam ad hoc eos exhortati ſunt, vt ſeueritate legum hære

ticorum inſaniam comprimerent. Diſputat de hoc Auguſt. aduerſus Donatiſtas, qui, cùm & ipſi frequenter poteſtate principum vſi fuiſſent contra aduerſarios ſuos, arguebant, quod Catholici ad iudicia confugerent imperatorum: ſed ex occulto, inquit Auguſt. imperio Dei, per manifeſtum hominum imperium multa, quibus & hæretici, & pagani ſeueriſſimè coërcentur, ſunt conſtituta. Nam & ſimulacra falſorum Deorum euerti, atque confringi iuſſa ſunt: recentioribus legibus, inquit, idque & exẽplis Scripturæ ſacræ cõfirmat: vt Nabuchodonoſor, qui, miraculo ſolo viſo, liberationem puerorum ab igne decretum ponit, vt quicunque blaſphemauerit Deum, qui eos liberauit ab igne interiret, &c. quam lectionem Auguſt. obſeruat in Eccleſia cantari in Paſchali feſtiuitate: quando ipſa, inquit feſtiuitas feruentiores facit: vnde ait: Meritò Chriſtianos reges hæc audientes accendi ad exemplum, vt cùm cognoſcũt ethnicum regem decreuiſſe, ne blaſphemaretur Deus temperator ignium, & liberator trium puerorum, cogitent quid in regno ſuo diſcernere debent aduerſus hereticos: ne in ſuis fidelibus idem ipſe Deus exſufflétur remiſſor peccatorum, & liberator iam totius orbis terrarum. Non eſt opus de his pluribus dicere, manifeſtę ſunt leges imperatorum aduerſus hęreticos vel proprio titulo de hęreticis Manichęis, & Samaritanis, codice Iuſtiniani, illas catholici imperatores tulerunt, & in primis Conſtantinus ipſe: agnoſcentes hoc ſe debere Chriſto, & eius ſponſę, vt ad gloriam Dei, & tranquillitatem Eccleſiæ, & animarum ſalutem ordinarent, & vterentur poteſtate illa, & gladio. At verò auctoritatem docendi, aut definiendi dubia fidei, abſit, vt vnquam vel cogitauerint ad ſe pertinere, quod ſuis legibus Imperatores ipſi ſupremi in Eccleſia catholica principes confeſſi ſunt, Theodoſius in ea, quam citauimus, lege cunctos populos. C. De ſumma trinitate, & fide catholica (licet magnopere Brentio id diſplicuerit, cui poſteà reſpondebimus) non, quam ipſe ſequitur fidem, ſuó iudicio iubet alios ſequi: ſed iudicio epiſcoporum, quam pontificem Damaſum ſequi claret, inquit, & Petrum Alexandrinum epiſcopum virũ Apoſtolicę ſanctitatis. Hos adhibet duces, hos ſequendos docet. Et quan-

Lib. 1. contra epiſt. Perme. cap. 7.

Daniel. 3

Lib. 2. cõtra literas Petiliani. cap. 92.

quanquam ſint plura alia teſtimonia, cęteris omiſſis, epiſtolam illam Iuſtiniani Imperatoris ad Ioannem Romanum pontificem. C. eodē titulo poſitam audiamus: Reddentes, inquit Imperator, honorem Apoſtolicę ſedi, & veſtrę ſanctitati, omnia, quę ad ſtatum Eccleſiarum pertinent, feſtinamus ad notitiam deferre veſtrę ſanctitatis, &c. Ideoq́ue omnes ſacerdotes vniuerſi orientalis tractus & ſubijcere, & vnire ſedi veſtræ ſanctitatis properauimus: ergo, inquit, quę commota ſunt, quamuis manifeſta, & indubitata ſunt, & ſecundum Apoſtolicę veſtrę ſedis doctrinam ab omnibus ſemper ſacerdotibus firmè cuſtodita, & prędicata, neceſſarium duximus, vt ad notitiam veſtræ ſanctitatis peruieniant: nec enim patimur quicquam, quod ad Eccleſiarum ſtatum pertinet, quamuis manifeſtum, & indubitatum ſit quod mouetur, vt non etiam veſtrę innoteſcat ſanctitati, quia caput eſt omnium ſanctarum Eccleſiarum. Hęc ibi Iuſtinianus, in quibus pręter manifeſtam confeſſionem primatus Eccleſię Romanę, de quo ſuprà egimus, apertè confirmat; quę ad ſtatum Eccleſiarum pertinent, non ſine auctoritate epiſcoporum, & precipuè Romanæ ſedis, etiam ab ipſis imperatoribus eſſe conſtituenda: quantò magis, quæ ad ipſam fidei ſubſtantiam pertinent. Confitetur ibi imperator fidem ſuam, imò omnium Eccleſiarum orientalium: dicit, quòd eam habeant ab ipſa Apoſtolica ſede: & ab omnibus ſacerdotibus, inquit, ſemper firmiter cuſtoditam, & prædicatam fuiſſe. Hos itaque ſequitur, non iudicium ſuum: & tandem poſt omnia petit Romani pontificis reſponſum: quia hoc ait, pertinebit ad augmentum auctoritatis Romanæ ſedis, & amoris, atque reuerentiæ aliorum verſus eam: quando, inquit, per vos didicerint omnes beatiſſimi epiſcopi eorum, quæ ad vos relata ſunt, ſinceram veſtræ ſanctitatis doctrinam. Pertinet igitur ad principes, certā, & indubitatam fidem profiteri, ad eam tenendam omnibus vijs agere, cum omnibus ſibi ſubditis. Sic enim olim & imperatores, & alij reges egerūt aduerſus præcipuè Arrianos, ſic Conſtantinus Nicæni Concilij fidem, ab omnibus præcipit obſeruari: ſic cæteri imperatores confirmarunt ſuorum temporum Concilia. Quanta ſunt Hiſpanorum noſtrorum regum de hac

re prodita exempla in Concilijs Toletanis? vide Toletanum octauum Concilium, in quo manifeſtam confeſſionem fidei rex pius,& amator eius, obtulit exhortans, vt quæcunque in ea ſcripta erant,attentè,& ſtudioſè inſpicientes,quæ extiterũt, inquit,placita Deo, veſtri oris ad nos ſacro referãtur oraculo: vbi non inſtruere eos, ſed inſtrui potiùs ab illis conatur, & curat:legemq́ue Dei iuxta prophetam de ore ſacerdotum requirit: quorum labia cuſtodiunt,inquit,ſcientiam. Vide etiam & in.3. Toletano Concilio dignam Chriſtiano principe circa catholicam fidem ſolicitudinem,& deuotionem, qui non ſolùm ipſe ab Arriana hæreſi ad vnionem Eccleſiæ reuerſus fidem ſuam ſumma cum deuotione obtulit in Concilio, ita propria manu ſubſcribens: ego Richaredus rex fidem hanc ſanctam,& veram confeſſionem,quam per totum orbem catholica confitetur Eccleſia,corde retinens,ore confirmans mea dextra Deo protegente ſubſcripſi:ſed etiam totius Gothicæ gentis, quam ad vnionem Eccleſiæ reduxerat,confeſſionem propriam offerri in Concilio,& ſubſcribi curauit.Confeſſio regis habet poſt multa de Nicæna ſynodo, & tribus illis maximæ auctoritatis ſequentibus, omnium quoque orthodoxorum venerabilium ſacerdotum Concilia, quæ ab ipſis quatuor ſupraſcriptis fidei puritate non diſſonant,pari venerationi obſeruent:& poſt hęc omnia quanto fidei feruore rex conſtituit, vt omnes inquit Hiſpaniarũ, & Galliciæ Eccleſiæ hanc regulam ſeruent:vt omni ſacrificij tempore ante cõmunicationem corporis Chriſti, & ſanguinis, iuxta orientalium partium morem vnanimiter clara voce ſacratiſſimam fidei recenſeant ſymbolum: vt primùm populi,quam credulitatem teneant, fateãtur. Hæc piorũ principum exempla ſunt & proponenda, & meritò præ oculis habenda à Chriſtianis principibus: quibus ad modeſtiam, ad ſeruandum à Chriſto inſtitutum ordinem admoneantur:ne temerè tranſgrediantur limites, quos poſuerunt patres eorum.

Vbi duo nobis conſideranda occurrunt digna certè Eccleſiæ Chriſti, quæ ſummi regis regnum ſtabile, ciuitas glorioſa,& domus ordinatiſſima eſt.Primum illud ſit,quòd reges, & principes ſeculi ſua hac ad Chriſtum conuerſione, & ſubmiſ-

Malach.2.

Cap.16. Principes Chriſtianos ſeruos eſſe ſubditorum ſuorũ, & Eccleſiæ: qua ſeruitute nihil obſeruãtiæ, & honoris amittunt circa tẽpora lia. etiã erga ipſos Chriſti miniſtros.

ſioneq; nihil amiſerunt auctoritatis, & dominij, quod habebant: ſed duntaxat illud, quod vanitatis, & tyrannidis aut habuit in multis dignitas illa, aut habere potuit. Didicerunt planè reges illud præceptum Chriſti ad ſe vèraciter pertinere: & illam exprobrationem meritò ſibi fugiendam: Principes gentium dominantur eorum. Et qui poteſtatem exercent in eis, & benefici vocantur: non ita erit inter vos: ſed quicunque voluerit maior fieri, ſit veſter miniſter, &, qui voluerit inter vos primus eſſet, erit veſter ſeruus. Nam, ego inquit, in medio veſtri ſum, tanquam qui miniſtrat. Hæc non ad Apoſtolos tantùm, non ad epiſcopos duntaxat, & cæteros Eccleſiæ miniſtros: ſed ad omnes etiam, qui in Eccleſia ſunt: ad omnes Chriſtianos quis dubitat pertinere? & quis non intelligat quàm vanè Brentius dicat; epiſcopos eſſe ſeruos: principes Dominos in Eccleſia? ſed de hoc breui dicemus. Verùm quod nunc ad hæc verba attinet, ſi principes Chriſtum imitari non debent: ſi ad eos non pertinet verbum illud, ſi quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & qui ſequitur me, non ambulat in tenebris: certè non ſunt ſerui Eccleſiæ, non ſunt miniſtri eorum, quibus præſunt. quod ſi illud falſum eſt. ſi Chriſtũ in Eccleſia omnes imitari tenentur, & ſequi: intelligant principes non ſolùm ratione illa humana, qua ethnici etiam ipſi agnouerunt reges veros ſuorum ſubditorum cauſa eſſe, & in eorum vtilitatem illud, quicquid regiæ dignitatis eſt, expendendum: ſed multò altiori ratione, quia Chriſtiani ſunt redempti à Chriſto, & membra eius effecti, in qua feliciſſima tranſmutatione nihil relictum fuit niſi peccatum, quod huius gratiæ particeps eſſe non poteſt: reliqua omnia, auctoritas, honor, ſplendor in Chriſti corpus tranſierunt: reges etiam, qua parte reges ſunt, Chriſto inſiti ſunt, in quo non eſt ſeruus, nec liber, in quo ſumus inuicem membra, & debemus inuicem, quod Paulus inquit, vt vnuſquiſque proximo ſuo placeat in bonum ad ædificationem. Hac itaque Chriſtiana ratione multò magis principes ſeruos ſe agnoſcunt omnium. Maximè verò Chriſti, & Eccleſiæ ſuæ, quę ſeruitus ſolùm ſuperbiam, & faſtum aufert ab eis, & ingerit Chriſtianam ſolicitudinem, verumque Dei timorem: reliqua verò omnia bona

Matth. 20.
Luc. 22.
Rom. 15.

na adeò non aufert, vt potiùs cumulatiſſima reddat, & ab omnibus ſibi reddenda doceat. Hinc fit, vt ſecundum diuerſum rationis ordinem, ſecundum rerum, negotiorumque diuerſitatẽ modo ſuperiores omnibus, modò ſubditi quibuſdã agnoſcantur. quod enim ad Reipublicæ pacem, & ordinem, quod ad defenſionem, & expurgationem à malis pertinet, ſuperiores ſunt omnibus, & in hac re ſicut ethnici ab ipſis Apoſtolis ſunt agniti, multò magis Chriſtiani ab epiſcopis ſanctiſſimis, & tota Eccleſia habiti ſunt ſuperiores, & agnouerunt in hoc temporali ſtatu in his, quæ ad temporalia omnia pertinent, eorum leges, eorum iudicia, & cum gratiarum actione vſi ſunt priuilegijs, & immunitatibus ab eis cõceſſis, de quibus habes iuris ipſius ciuilis multos, & manifeſtos titulos, de ſacroſanctis Eccleſijs, de epiſcopis, & clericis, de epiſcopali audientia, de his, qui ad Eccleſias confugiunt, in quibus oſtenditur, quanta deuotione principes egerint cum Eccleſia: quanta pace, & humilitate epiſcopi ipſi, qui eos in his, quæ ad ſalutem animæ, & fidei, atque morum diſciplinam ſumma cum libertate, vt ſubditos ligabant, & abſoluebant: in his verò, quę ad ſtatum temporalem Reipublicæ pertinent, vt ſuperiores reuerebãtur: quo ſcilicet agnoſcerent, nihil ſe amiſiſſe illa ad Chriſtum conuerſione: nec aliquid eſſe, quare non magnopere gratulari deberent, quòd Chriſtiani eſſent effecti. Qua in re & ſecundum illud non omittendum, quòd in hac viciſſitudine mutua ſuſcipiendorum, & reddendorum officiorũ ſancta quædam, & pia contentio inter pios principes, & dignos epiſcopos, miniſtroſque Eccleſiæ fuit: dum alij alios humilitate, & honore ſuperare contendebãt ſine vlla inuidia, ſine vlla æmulatione, aut cõtentione, ſine vllo denique auctoritatis aut ſpiritualis, aut temporalis præiudicio, ſed cum ſumma pace, cum ſumma quiete, cũ ſumma populi ædificatione, vt eſſet tunc videre pulcherrimam illã faciem, quã Chriſtus depinxerat, Qui voluerit inter vos maior eſſe, erit veſter ſeruus: & de qua Paulus in humilitate ſuperiores inuicem arbitrantes. Itaque id ipſum, quod ſuperiori loco diximus inter Romanum pontificem, & reliquos epiſcopos obſeruatum; id nunc adnotamus inter epiſcopos, & princi-

Cap. 17. Summa modeſtia principũ ſecularium, et epiſcoporũ in antiqua Eccleſia.

pes:in omnibus enim vigebat ſancta illá charitas,quæ nõ quæ-
rit,quæ ſua ſunt,quæ nihil dedignatur. Conſtantinus epiſco-
pos de ſuis cauſis ab eo audiri quęrentes hortatur,quòd à Deo
ſperent iudicium:Nam inquit vos Dij eſtis, & non debetis ab
hominibus iudicari: illi econtrariò ſumma veneratione eum
ſuſpicientes magna ſubmiſſione ea,quæ volebat ille, in bonũ
fidei exequebantur:& iuſtas eius iuſſiones, vt conuenirent, vt
tractarent tanquam Dei ordinationem ſuſcipiebant: ita ad
principum vocationem cogebantur Concilia: & quicquid illi
ordinaſſent,ſine quorum ſuprema auctoritate nõ poterat tran
quilla eſſe Eccleſia,ſuſcipiebant,non de prærogatiuis,& inani-
bus titulis contendentes, ſed vtilitatem quærentes fidelium.
Conſtantinus econtrà ſanctos confeſſores fidei,vt Deos quoſ-
dam venerabatur,oſculans etiam oculos,& membra,quæ pro
Chriſti confeſſione amiſerãt:& Helena mater eius ancillis Chri
ſti Hieroſolymis ancillæ habitu, & officio ſeſe ſubmiſit. Hæc
erant illius feliciſſimi ſeculi in Eccleſia Chriſti principum, &
prælatorũ contentiones: imò reuera hæc erat ſumma illa con-
cordia iũcta inconfuſo, & imperturbato ordini. Dum ita quiſ-
que,quod ſuum erat,cùm opus eſſet, agnoſcebat, & agebat:
vt tamen,cùm neceſſitas non poſtularet, magis gauderent om-
nes modeſtia,& humilitate.Hæc eſt igitur noſtra, imò catholi-
cæ Eccleſiæ de diſcrimine ſpiritualis, & ſecularis regni, & ſa-
cerdotalis ordinis ſententia,quam in præfatione aſſertionis no
ſtræ catholicæ perſtrinximus,tantum nõ cogitantes opus eſſe,
vt res tam certa, & manifeſta confirmaretur rationibus: ſed
quia hæc omnia Brentius in primo ſuo loco de officio princi-
pum ſecularium in Eccleſia conatur inuertere, & totum hunc
ordinem mutare in Eccleſia:audiamus iam, quid loquatur, &
quem ordinem conſtituat: namque ſine ordine non Eccleſia,
ſed ciuitas confuſionis, & vera Babylon, turriſque diuiſionis
linguarum neceſſe eſt, vt ſit. Vt igitur breuiter Bren-
tij ſententiam complectamur: conſtituit ille Apoſtolos in pri-
mis,deinde multò magis eorum proximos ſucceſſores, maxi-
mè verò noſtri temporis epiſcopos omnes,& miniſtros Chriſti
ſeruos eſſe Eccleſiæ:ſic enim loquitur, inquit Paulus non præ-
dica-

Cap.18. Epiſcopos ſecundũ officiũ publicũ membra eſſe Eccleſiæ, & nobiliora etiã q̃ principes ſeculares, quod Brentius negat, oſtenditur.

dicamus noſipſos, ſed Ieſum Chriſtum dominum noſtrum: ‹‹
nos autem ſeruos veſtros per Ieſum. Et rurſum omnia veſtra ‹‹
ſunt,ſiue Paulus, ſiue Apollo,ſiue Cephas,&c.Et alibi, inquit ‹‹
Brentius,ingenuè fatetur, quòd cùm ab omnibus liber eſſet, ‹‹
fecit ſe ſeruū omnium.Huic addit:Principes verò pij, hoc eſt, ‹‹
qui Filium Dei, & eius euangelium fide ſua complectuntur, ‹‹
ſunt præcipua veræ Eccleſiæ membra, & ad eos præcipuè per- ‹‹
tinet confiteri Filium Dei, confiteantur tibi, inquit, Domine ‹‹
omnes reges terræ: ad eos pertinet impiam doctrinam ex ani- ‹‹
mo deteſtari,& crudeles hypocritas ſeueriter punire,exemplo ‹‹
Dauidis,qui Pſalmo 139. Dicit:Nonne qui oderunt te Domi- ‹‹
ne oderam:& ſuper inimicos tuos tabeſcebam: perfecto odio ‹‹
oderam illos:quod exemplo etiam Ioſaphat,Ezechiæ,& Ioſię, ‹‹
quæ tanta cura cultum legitimum Dei inſtauraſſe, & alienum ‹‹
abſtuliſſe leguntur,confirmans:hoc verò, inquit, facere non ‹‹
poſſunt,niſi cognouerint, & iudicauerint prius, quæ ſit vera, ‹‹
pia doctrina:nec enim aut confiteri, aut defendere poteſt,quā ‹‹
non nouit,pia,an impia ſit.pertinet igitur ad illum de doctrina ‹‹
iudicare:cur etiam non & docere exemplo Dauidis:venite filij ‹‹
audite me timorem Domini docebo vos: & docebo iniquos ‹‹
vias tuas:& exemplo Salomonis eccleſiaſten agere,atque cum ‹‹
Ezechia mittere etiam legatos ad exhortandos populos ad ‹‹
Dei cultum,& preſcribere illis quid concionari debeant:quod ‹‹
ſanctum illū regem Ezechiam feciſſe legimus? Habent itaque, ‹‹
inquit,principes publicam poteſtatem cognoſcendi, & iudi- ‹‹
candi de doctrina religionis: imò adhibere poſſunt(ait) in Con ‹‹
cilium,& vocare ad hoc agendum eos, quos duxerint idoneos, ‹‹
tam ex miniſtris Eccleſiæ, quàm ex aliorum hominum cætu. ‹‹
Quod ſi quæras ab eo quid igitur epiſcopi? non, inquit, ſunt ‹‹
iam Eccleſiæ membra, quod ne putes illum propter vel doctri
næ,vel vitę defectum,quem ſemper obijcit,epiſcopis,& præla-
tis noſtris dixiſſe,& hoc addit:ſperamus inter epiſcopos,& re- ‹‹
liquos prælatos aliquos eſſe viros pios. agamus igitur illi gra- ‹‹
tias, quod vel pios aliquos agnoſcit epiſcopos, vel prælatos
eſſe: ſed iā,quid de his ſentiat,audiamus,quod ad priuatam,in-
quit, eorū perſonā attinet, mēbra quidem ſunt Eccleſiæ,non ‹‹

 autem

,, autem ipſa tota Eccleſia: quod verò ad publicum eorum offi-
,, cium attinet, miniſtri ſunt Eccleſiæ, non domini: & ſeruiunt
,, Eccleſiæ iuxta verum, & certum verbum Domini, &c. Igitur etſi piorum prælatorum meminit, non tamen propterea illis poteſtatem vllam tribuit circa iudicium de doctrina: & tamen principibus, & quos illi in Concilium adhibuerint publicam tribuit poteſtatem de doctrina fidei iudicandi. Hæc eſt Brentij ſententia multis quidem verbis, & clamoribus exaggerata ab eo, multiſque conuitijs in omnes, qui aliter ſentiunt, confirmata. Cæterùm probata non aliter quàm diximus, ex gradu ſcilicet, & loco, quem principes in Eccleſia habent: & reuera inde quicquid circa hoc dicitur, quod verum, & ſolidum eſſe poteſt confirmari debet. Iam igitur conſideremus attentè quantum ſibi, & veritati conſonet. Hæc doctrina Brentij: nec enim parui eam fecit ille: nec, ſi vera eſt, parui fieri debet.

Quod ergo facit principes membra veræ Eccleſiæ, & id quidem ſine diſtinctione, videndum eſt, quid ſibi velit. Primò enim quoniam Brentius duplicem facit Eccleſiam, alteram inexpugnabilem, & veram: alteram verò externam, & manifeſtam, cuius Eccleſiæ ſuos principes membra facit: veræ inquit Eccleſiæ ſunt membra. at hanc Brenti inuiſibilem facis, & ex æterna Dei prædeſtinatione, & electione pendere dicis: cuius, vt priori loco oſtendimus, nullum certò membrum oſtendere vales. fatere igitur de nullo tuorum principum te ſcire, an ſit veræ Eccleſiæ membrum: aut vide quomodo hæc conſonent cæteris, in quibus ais, non eſſe certum, qui cœtus hominum ſit Eccleſia illa à Chriſto fundata inuiſibilis. quod ſi membra Eccleſiæ externæ, & viſibilis principes tuos dixeris, quod magis tuis principijs conſonat: Iam ad illud reſponde: ſint ne membra Eccleſiæ ſecundum priuatam eorum perſonam, an ſecundum publicum officium, quod habent: & vide quàm inconſideratè locutus es, hoc diſtinguens in epiſcopis, & prælatis, non in principibus. numquid publicum officium principum pertinet magis ad Eccleſiam, quàm publicum officium epiſcoporum? non audebis hoc affirmare, vt magis pertineat ad Eccleſiam officiũ ſecularis principis, ſine quo fuit longo tempore Eccleſia, vt

proba-

probatum eſt, quàm officium epiſcopi, quod eſt verbum, & Sacramenta adminiſtrare, & gubernare populos iuxta Chriſti legem, ſine quo non eſt Eccleſia. Si igitur non minus pertinet hoc ad Eccleſiam quàm illud: imò multò magis, cur principes ſecundum publicum officium membra ſunt nobiliſſima Eccleſiæ, & non epiſcopi. Quod ſi principes ſecundum priuatam tantùm perſonam membra ſunt Eccleſiæ, certè non ſunt nobiliſſima: namque poſſunt eſſe ex priuatis, & infimę plebis hominibus ſanctiores, & meliores illis, ita vt ſi velis nullum membrum Eccleſiæ eſſe niſi ſecũdum priuatam tantùm perſonam, illi nobiliora membra ſunt, qui ſanctitate præcedunt: & hac ratione nullus ordo in Eccleſia, nulla diſtinctio (niſi fortè apud Deum, qui ſpirituum ponderator eſt) & iuxta hoc non eſt inter principem, & prælatum diſtinctio. Quod ſi fatearis, & dicas ſecundum publicum officium in Eccleſia eſſe ordinem certum, quod veriſſimum eſt: Nam ſecundum functiones diuerſas eſt ordo conſtitutus in miniſterijs Chriſti, aut igitur dicito membra pùblica eſſe prælatos, & principes ſecundum eorum officia, aut de vtriſque nega, & quidem ſi ſcripturam, & rationem conſulamus, non eſt, cur ſecundum publica officia non ſint alij in Eccleſia capita, dicente Scriptura, Optimates capita populorum, ſcilicet epiſcopi: alij vel manus, vel pedes ſecundum miniſteria, quibus funguntur. cur enim, quæ Paulus inquit de diuerſitate membrorum Eccleſiæ ex ſimilitudine corporis humani, non ſecundum hanc diuerſitatem publicorum miniſteriorum ſunt intelligenda? cùm apertè ipſe dicat, Quod ſumus ſinguli alter alterius membra, habentes donationes, ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis, differentes, ſiue prophetiam, ſiue miniſterium in miniſtrando, qui docet in doctrina qui præeſt in ſolicitudine, qui tribuit in ſimplicitate, & cætera, quę eo loco refert. Nónne hæc ſunt diuerſa officia Eccleſiæ? Nónne apertiùs alibi inquit, datos eſſe à Deo quoſdam Apoſtolos, quoſdam prophetas, alios paſtores, & doctores in ædificationem corporis Chriſti? Hæc manifeſtiſſima ſunt. Secundum publica officia, & miniſteria ſunt prælati, & miniſtri Chriſti membra Eccleſiæ: quorſum Brenti, illis hoc auferes?

Rom.12.

Ephe\ſ.4.

aut cur hoc das principibus ſine vlla diſtinctione? niſi quia om nia confundere vis? diſtingue apertè, & principes, & epiſcopi ſecundum priuatam perſonam priuata membra ſunt: eum gra dum tenent ſecundum hunc ordinem, quem ſua merita illis conferunt coram Deo. ſecundum enim ea alij alijs maiores ſunt, & gratiores Deo: ſecundum verò publica officia membra ſunt publica, & quem tenent gradum, & ordinem ex ſua vocatione, non eſt obſcurum agnoſcere: atque ita hæc diſtinctio membrorum manifeſtã eſt. Hoc igitur agendum erat Brentio, vt oſtéderet ad quid vocētur in Eccleſia epiſcopi à Chriſto. ad quid principes: quod cùm nos oſtenderimus ex ipſa ſcriptura, ex conſenſu totius Eccleſiæ, manifeſtè ſecundum illud ſequitur, epiſcopos, cæteroſque miniſtros Eccleſiæ, locum capitis, oculorum, & reliquorum organorum eius tenere docent, gubernant verbo doctrinæ, influunt virtutem, & motum fidelibus per Sacramēta: reſpectu igitur omnium aliorum, qui hæc ab eis ſuſcipiunt capita ſunt: quid igitur principes quàm alia proximiora membra dixeris: & poſt hæc capita nobiliora? ad quos pertinet defendere Eccleſiã, & fidem temporali gladio, & propagandis illis operam dare, quantum vires eorum ſufficiunt. Non eſt ergo, cur nobiliſſima membra Eccleſiæ, & altiora cogitentur, quàm ſint epiſcopi, nec vlla ratione, quod in hoc Brentius dixit, probari poteſt. Nam quod ait, epiſcopos ſeruos eſſe: quid impedit hoc? nunquid principes non ſunt etiam ſerui? nunquid non ſatis oſtendimus ad eos etiam pertinere illud verbum: qui voluerit inter vos maior eſſe, erit omnium ſeruus. Hæc ſeruitus nullam habet deiectionem, nullam infamiam: non eſt hæc mancipiorum ſeruitus, quod contumelioſè, & falſiſſimè dixit Brentius, neque cogitans ea, de quibus loquebatur, nec quæ affirmabat: & quod neceſſe eſt, multò minùs intelligens, inquit enim Brentius, Paulus dicit, cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci. quomodo non cogitauit, quod Paulus ipſo contextu liberum ſe eſſe dicit, Nō ſum liber? non ſum Apoſtolus? ſic enim aggreſſus eſt de hac re loqui eo loco, quem Brentius citat. Primo omnium ſtatuit ſe liberum eſſe, quippe qui miniſterium ſuum honorificat, & qui ait,

Cap. 19. Auctoritas, & ſuperioritas epiſcoporũ in Eccleſia oſtenditur magna, multis Pauli ſententijs.

1. Cor. 9.

ait, Malo mori, quàm vt gloriam meā quis euacuet. Liberum igitur, & ſuperiorem ſe agnoſcit omnibus his, quos docebat, & gubernabat. Et ſtatim poſt hanc tam manifeſtè aſſertam ſuā libertatem, cùm liber, inquit, eſſem ex omnibus omnium me ſeruum feci: vt plures lucrifacerem. Nunquid amiſſa libertate? abſit. Sed vide quomodo, ſicut ſe fecit Iudæis tanquam Iudæū, vt Iudæos inquit lucrarer: & his, qui ſub lege erant, quaſi ſub lege eſſem, vt eos lucrifacerem: his qui ſine lege, tanquam ſine lege, cùm tamen, inquit, non eſſem ſub lege; nec ſine lege. Ecce fit omnibus omnia, non amittens quod erat: ſed coaptans ſe omnium vſibus: pari igitur ratione ex eodem contextu omnium ſe ſeruum fecit: cùm tamen liber permanſerit. Liber certè Apoſtolus à neceſſitate alteri ſe quàm Deo ſubijciendi: liber à cura placendi alteri, quàm Deo, an quæro, inquit, hominibus placere? Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem: liber ab omni ſubiectione legis, & cæremoniarum eius, ab omni denique humano reſpectu, ſic enim loquitur de ſubintroductis falſis fratribus, qui venerant explorare libertatem noſtram, quam habemus in Ieſu Chriſto, vt nos in ſeruitutem redigerent: quibus nec ad horam ceſſimus. Hæc eſt vera libertas, vera celſitudo animi illius, & pectoris Apoſtolici, de qua meritò gloriatur: Non ſum liber? &c. & tantæ libertati animi libertatem etiam, & ſuperioritatem officij publici ſui coniungit cùm inquit, non ſum Apoſtolus? & alibi Apoſtolus, inquit de ſe: non ab hominibus, nec per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum & Deum patrem, in qua auctoritate ſuperioritatis nec alijs coapoſtolis, qui etiam eum tempore præceſſerant, in apoſtolatu ſe ſubijcit, mihi, inquiens, qui videbantur aliquid eſſe, nihil contulerunt: & iterum nihil exiſtimat ſe detraxiſſe à magnis Apoſtolis, & reliquis omnibus, cum ſumma auctoritate ſe præfert, an experimentum, inquiens, quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus, vnde & ait prædixi enim, & prædico, vt præſens, vobis, & nunc abſens his, qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus, quoniam ſi venero iterum non parcam: & tandem eiſdem, arbitrantur nos (ait cum quadam pia indignatione, & grauitate) tanquam ſecundū carnem ambulemus, in carne

Ad Gal. 1.

Ad Gal. 2.

Ad Gal. 1.

Ad Gal. 2.

2. Cor. 11.

2. Cor. 13.

2. Cor. 10.

ne enim ambulantes non ſecundum carnem militamus: nam arma militiæ noſtræ, nõ carnalia ſunt, ſed potentia Dei. Et poſt multa eodem loco de hac ſua auctoritate, qua omnes ſibi ſubijcit, addit tandem. Nam etſi amplius gloriatus fuero aliquid, de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non deſtructionem veſtram non erubeſcam. Ecce veram libertatem Apoſtolorum: ecce ſuperioritatem poteſtatis, & auctoritatis, quam Paulus in ſe ob exemplum certè aliorum oſtendit. Hi enim ſunt, de quibus Chriſtus inquit, ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos: legati eius repræſentantes, & exhibentes ipſum, propter quod, inquit, qui vos audit, me audit: & qui vos recipit, recipit me, & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit. Hanc auctoritatis libertatem epiſcopis omnibus te-
2. Cap. nendam commendat Paulus ipſe, cùm alibi Tito ſcribit: hæc
1. Cap. loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te
1. ad Tim. 4. contemnat. Et alibi, Increpa illos durè. Et Timotheo: Præcipe, inquit, hæc, & doce: nemo adoleſcentiam tuam contemnat: & ſtatim, indicans qua ratione hanc auctoritatem tenere debeant Chriſti miniſtri, inquit: Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate: dum venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ: hæc meditare, in his eſto, vt præfectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Vides nunc non pompa, non multitudine famulantium, non ſplendorum veſtium, non dedignatione aliorum, denique non ſpecie aliqua ſuperbiæ, & faſtus ſecularis Apoſtolum docere ſeruandam eſſe
2. Cap. auctoritatem ſacerdotalis ordinis. Et Tito etiã hoc apertè dicit: in omnibus præbe teipſum exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate verbum ſanum, & irreprehenſibile, vt is, qui ex aduerſo eſt vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Vides etiam quod ſeipſum adiungit Paulus: vt ſcilicet oſtendat, quibus ille rationibus ſuam tantam au-
Cap. 20. ctoritatem tuebatur. Vnde etiam manifeſtum ſit, quòd
Qualiter epiſcopi ſerui ſint Eccleſiæ: et quod hæc huic tam ingenuæ libertati, & poteſtati Apoſtolicæ nullo modo aduerſatur, neque contraria eſt ſeruitus illa Euangelica, de qua Chriſtus: Qui voluerit maior eſſe inter vos, ſit omniũ ſeruus: de qua etiam gloriatur Paulus, Nos, inquit, ſeruos veſtros

per

per Ieſum: non enim amiſſione poteſtatis à Chriſto datæ fit hęc ſeruitus, non animi deiectione: ſed vera charitate, & humilitate propter quam admonet Paulus Chriſtianos omnes, Vos inquiens, in libertatem vocati eſtis fratres, tantùm ne libertatẽ in occaſionem carnis detis: ſed per charitatem ſpiritus ſeruire inuicem. Hæc eſt ſeruitus, qua Chriſtus ipſe dignatus eſt nobis ſeruire: in qua quò quis dignitate, & gradu propinquior eſt Chriſto, magis ſeruit alijs: & quò magis ſeruit, altior eſt, propter hanc admonet ſeniores, conſenior ipſe, & teſtis Chriſti paſſionum Petrus paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum, nec turpis lucri gratia, ſed voluntariè: nec vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo, Et Paulus ipſe, quem hactenus audiuimus tantæ auctoritatis gloriari, & quodammodo ſe extollere, quoties videbis quaſi illorum omnium oblitum, non ſeruũ modò ſe exhibere, ſed omnium ſeruorum humilimum: & de hoc cum ſeruis omnibus certare, cùm ob infirmorum ſalutem id opus eſſet Theſſalonicenſibus ſcribit: ipſi ſcitis, fratres, introitũ noſtrũ ad vos, quia non inanis fuit: ſed antè paſſi multa, & contumelijs affecti, ſicut ſcitis, Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſolicitudine: & multa ibi loquitur de ſua hac charitatis ſeruitute, ex quibus pauca audiamus: non quærentes, inquit, neque à vobis, neque ab alijs gloriam, cùm poſſemus vobis oneri eſſe, vt Chriſti Apoſtoli facti ſumus paruuli in medio veſtrûm, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos, ita deſiderantes vos cupidè. Memores enim facti eſtis fratres, laboris noſtri, & fatigationis, vel, vt alij dicunt, ſudoris, nocte, & die operantes, ne quem veſtrûm grauaremus, prædicauimus in vobis Euangelium Dei. Vos teſtes eſtis, & Deus, quàm ſanctè, & iuſtè, ſine querela vobis, qui credidiſtis, fuimus. Et iterum inquit eiſdem: Non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo: ſed in labore, & fatigatione, nocte, & die operantes. Et alibi ſic loquitur, Quę mihi opus erant, & his, qui mecũ ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Hæc illa ſeruitus eſt, de qua & alibi dicit, ego per omnia omnibus placeo, non quærens, quod mihi vtile eſt:

ſeruitus nec auctoritati repugnet, nec libertati

Ad Gal. 5.

1. Pet. 5.

1. Theſ. 2.

Cap. 2. 3.

Act. 20.

1.Cor.10. eſt: ſed quod multis, vt ſalui fiant, hoc Apoſtolos Chriſti ſeruos facit, non auctoritatis defectus, ſed voluntas ſalutis omnium, propter quam vide quid de ſe, & alijs Apoſtolis Paulus
1.Cor.4. dicat, puto enim, quòd Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tanquam morti deſtinatos, quia ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus: nos ſtulti propter Chriſtū, vos prudentes in Chriſto, nos infirmi, vos fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles: vſque in hanc horam eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes manibus noſtris, maledicimur, & benedicimus, perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus: tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſēma vſque adhuc. Vide ſi potes eſſe humilior, & magis officioſus ſeruus: & vide quàm non hęc prioribus illis contradicunt, in quibus de tanta poteſtate, & libertate gloriabatur, atque ita intelliges, quod ſeruitus illa epiſcoporum, quam Brentius tantoperè vrget, nihil detrahit auctoritati, quin potiùs, quàm plurimum auctoritati ſuorum principum detraheret, & veritati Chriſtianæ, ſi eos ab hac ſeruitute eximeret, quam Paulus illis non in opprobrium certè, ſed in gloriam tribuit. Miniſtri enim Dei ſunt, inquit, in hoc ipſum ſeruientes: & cui rogo ſeruiunt principes, cùm pœnas ſu-
Rom.13. mūt de malis: de quo Paulus loquitur ibi, niſi Reipublicæ. hoc eſt ſuis ipſis ſubditis? Colligamus igitur hæc omnia, quibus probatū eſt, neque quod tribuit Brentius principibus ſuis eis verè conuenire: neque quod aufert ab epiſcopis verè negari, vtrique ſunt membra Eccleſię, ſiue ſecundum priuatam perſonam, ſiue ſecundum publicum officium, ſed in Eccleſia altiora membra epiſcopi, & magis neceſſaria ſunt, quàm principes: & illud etiam conſtat ſeruitutem, quam epiſcopis conuenire dicit, principum eſſe: nec quicquam derogare auctoritati, pergat igitur Brentius ſua illa ratiocinatione, principes ſunt nobiliſſima membra Eccleſiæ, prælati ſerui ergo imperent illis, & iudicent de eis in his, quæ ad doctrinam fidei pertinent: & ex duabus illis præmiſſis in contrarium totius veritatis ſenſum detortis inferat tam manifeſtum commentum, quo tota eccle

ſiaſtici

ſiaſtici ordinis ratio auferatur, & miniſteriorum Eccleſiæ, atque miniſtrorum, origo Chriſti ſcilicet, inſtitutio, & finis aboleatur. & denique ipſorum ſecularium principum ignoretur functio propria, & vocatio. Hæc omnia manifeſtè oſtenſa ſunt ex eius dictis, & interim vocet me inſani capitis, & qui vertiginem patior, & dicat ſe neſcire, an vnquam aliquid cogitauerim de diuerſitate vocationum in Eccleſia. Hæc inquam, mihi dicat, cum his vitijs ille maximè laboret. Nam quæ maior incogitantia diuerſitatis vocationum, quàm quæ tribuit principibus id, ad quod vocati, & miſſi ſunt Apoſtoli? Hoc eſt ad doctrinam conſeruandam in Eccleſia? quæ maior ſenſus vertigo, quàm ſecularia eccleſiaſtis miſcere, imò auferre à Chriſti miniſtris præcipua miniſteria, & principibus tradere? & quæ ſanitas doctrinæ eſt, reiectis primis Chriſti miniſtris, ad præcipua miniſteria eius, ex media plebe, imò ex infima, vocare quos libuerit principibus? & vnico verbo perpetuam, & manifeſtam, & ab omnibus agnitam totius Eccleſiæ conſuetudinem in finiendis dubijs circa doctrinam religionis ab epiſcopis, & miniſtris Eccleſiæ, & non à principibus conuellere? * Sed nec hic quieſcit verùm omnium hic tantus innouator: maiora audet, quę pòſt parum videbis: verùm priùs obiter, ne quicquam, quod æquum eſt, principibus dari, abſtuliſſe videamur, non eſt omittendum, quòd ea, quæ primò principibus tribuit Brentius, nec negamus, nec vnquam negauimus, pertinere ſcilicet ad eos confiteri fidem, & defendere: atque ideo perſequi impietatem, & impios in religione: cùm hæc omnia illis adeò catholici non denegarint, vt potiùs ſuſtinuerint Donatiſtarum calumnias de hac re: iniquum enim, illi dicebant vt ad principes fidei negotia referrentur, nec tamen propterea illi id omiſerunt, calumnijs illorum reſpondit Auguſt. multa multis locis, ex quibus ſuperiùs nonnulla diximus. Quamplurimùm ſanè contulerunt catholici principes illis temporibus Eccleſijs aduerſus hæreticos, & multis in rebus vſi ſunt catholici epiſcopi eorum opera: vel cùm eſſet conferendum cum hæreticis: vel cùm Concilia congregari oporteret: vel certè cùm temeritas eorum foret comprimenda, oſtendunt hoc collationes illæ Augu-

Cap. 21. Quid circa fidem, & eccleſiaſtica negotia principibus delatũ ſit in antiqua Eccleſia.

Auguſtini cum Donatiſtis, in quibus iudices ex principum ordinatione dati erant, & ſuſcepti à catholicis omnibus epiſcopis, quorum auctoritate, & interlocutionibus tergiuerſationes hæreticorũ comprimerentur, & ſtatueretur cuilibet, quid probare deberet, & an hoc vt oporteret feciſſet definiretur: in illa certè collatione cum Donatiſtis cognitor ſententiam ſcripſit, confutatos Donatiſtas à catholicis omnium documentorum manifeſtatione pronuncians. Oſtendunt idem & Nicænũ ipſum, & reliqua prima illa Concilia principum opera congregata: oſtendunt etiam & leges imperatorum, & epiſcoporum apud eos inſtantiæ pro Eccleſijs aut defendendis ne vi opprimerentur ab hæreticis, aut recuperandis illis, quæ vi ablatæ fuerant, vt eccleſiaſticæ hiſtoriæ oſtendunt. Sed in his omnibus ſatis iam oſtendimus principes non dubia definiſſe, ſed vt ab epiſcopis definirentur, vt nulli fraudi, aut calumniæ locus eſſet: vt rata haberentur, quæ definita erant, poteſtate illa temporali egiſſe.

Cap. 22. Quod cõtra auctoritatem epiſcoporum ex hiſtoria Socratis, & Theodoſij opere Brentius adducit, explicatur.

Hæc cùm ratione certa oſtenſa ſint, & hiſtorijs etiam ipſis, & operibus manifeſtantur, certè Brentius libenter ſe inueniri poſſent antiquitatis teſtimonia, pro ſe adduxiſſet. Cùm verò tam aperta ſint Concilia ipſa omnia ab epiſcopis celebrata, & definitiones fidei in ipſis ab epiſcopis prolatæ, quid potuit contra tam apertam veritatem adferri? ſed quia videbat, quantum hæc perpetua cõſuetudo Eccleſiæ habeat ponderis, quæſiuit etiam, vnde videretur aliquid probaſſe. Socrates (ait Brentius) in hiſtoria eccleſiaſtica lib. 5. cap. 10. inquit de Theodoſio imperatore quod cùm apud eum diuerſa agerent diuerſarum ſententiarum, in quas tunc ſcindebatur religio, epiſcopi cum alij Arriani, alij Macedoniani, alij Eunomiani, quæ tres ſectę erant contra ſubſtantialitatem Trinitatis, tandem ita inquit Socrates, determinata die, cuiuſcunque religionis epiſcopi ad aulam vocati conueniunt, vbi cùm conueniſſent, excepit eos imperator, & accepto cuiuſque dogmatis ſcripto, ſolus ſeorſum Deum orat: deinde, lectis omnibus, reliqua omnia tanquam ſeparationem ſanctæ Trinitatis inducentia reprehendit, & rupit: ſolum verò quod homouſianam fidem continebat, laudat, & complectitur. Hæc ex Socrate ille citans, quid hic (inquit)

mihi

mihi dices? quis eſt in controuerſia eccleſiaſticę doctrinę iudex? Primò imperator non accedit ad epiſcopos, tanquam ad ſuos dominos: ſed vocat eos, tanquam ſeruos, ad ſuam aulam. Hoc de tuo aſſumis Brenti, quaſi neceſſè foret aut eos ſeruos imperatoris eſſe, aut econtrariò imperatorem eorum certè. Socrates non dicit, tanquam ſeruos fuiſſe vocatos, vnde ergo colligis, quia vocati ſunt ad aulam? nunquid propterea ſerui, aut propterea inuiti tracti? vocati ſunt ipſi deſiderantibus, & petentibus: quomodo enim catholici epiſcopi, qui nec priuatorum domos dedignari debent, cùm id ad ſalutem animarum expedit, exemplo Pauli, qui dicit, quod publicè, & per domos docuerit: & teſtificatus fuerit Iudæis, & Gentibus veritatem Euangelij: quomodo inquam dedignarentur aulam imperatoris adire? & non magis hoc ambirent ſancta certè ambitione, quò poſſent veræ fidei rationem Catholico, & æquiſſimo principi oſtendere? hoc agebant vtrique & catholici, & hæretici, vt Socrates ibi dicit. Quod igitur vocat eos imperator, nō eſt ſuperbiæ, aut contemptus eorum: ſed humanitatis, & modeſtiæ: quod illi veniunt, non ſeruitutis, & ſubiectionis, quam erga illum circa ſpiritualia agnoſcebant, ſed neceſſitatis: quia nouerant pôteſtati temporali, & gladio deferendum eſſe hunc honorem, à quo tranquillitas, & pax Eccleſiarum ſanctarum contineri, & ſeruari poterat. Hoc reuerebantur pij omnes epiſcopi in imperatoribus: hoc nomine illis ſe ſubmittebant, à quorum miniſtris Chriſtus, & Apoſtoli non dedignati ſunt iudicari inìquè quidem ſecundum cauſam quoniam impij erant: cùm verò iam pij erant, iuſtè eis ſe ſubmittebant epiſcopi ad temporalem hanc tranquillitatem Eccleſiarum quærendam: quod tunc maximè agebatur à catholicis. Sequitur Brentius, accepto cuiuſque ſcripto, imperator non eſt contentus iſtius, aut illius iudicio: ſed proſternit ſe precibus orans mentem ſuã gubernari à Spiritu ſancto: vt inter ſententias diuerſas illam eligat, quæ conuenit veritati. Hæc libenter recipimus, conſonant hiſtoriæ, & pietati Theodoſij. cur non oraret Deum, & agnoſceret ſuo ſpiritu opus eſſe, vt rectam ſequeretur fidem, & vt eam alij ſequerentur, ageret? ſed addit Brentius, legit ipſe ſcripta,

Act. 20.

„ pta,& expendi ea ſummo ſtudio:& cum dono Spiritus ſancti
„ illam veram agnouiſſet, quæ tradit æqualitatem diuinarum
„ perſonarum publico edicto iubet, omnes hanc doctrinam ſequi. Hæc ait Brentius, ſed ex ſuo etiam in extrema omnia trahens. Nam quòd inquit ſummo ſtudio expendiſſe Theodoſiũ hæreticorum,& catholicorum ſententias,& dono Spiritus ſancti cognouiſſe alteram veram eſſe, meritò quæram ab eo, quomodo expendit, num vt iudex doctrinæ, conſulens loca omnia Scripturæ, & diſputationes quàmplurimas circa illa perlegens? certè ad hoc longo tempore, & multo ſtudio opus habebat: quod tunc imperatorem conſtat non habuiſſe: Denique nec tantũ iudicij ſibi arrogabat imperator, qui humilimè ab Ambroſio ſe fatebatur edoctum, quæ eſſet differentia ſacerdotis, & imperatoris: nec auſus eſt presbyteriũ ingredi, etiam rogante Conſtantinopolitano epiſcopo: ſed dixit, ſe inueniſſe verum epiſcopum Ambroſium, qui eum doceret, quantum diſtaret inter purpuram, & ſacerdotia. Quomodo Theodoſius, vir inclitaris, totus bellicis rebus occupatus poſſet de myſterijs fidei difficilimis ſenſum Scripturæ penetrare? aut quomodo ſe iudicem conſtituere auderet ſecreti myſterij trinitatis? qui rem tantò minorem fatetur ſe non niſi edoctum ab Ambroſio intellexiſſe? ſed orauit, inquit Brẽtius, & Spiritu ſancto eſt illuſtratus. Veriſſimum eſt certè, non feciſſet rem tã dignam catholico imperatore, niſi à Spiritu ſancto illuſtratus: Spiritus autem ſanctus humiles illuſtrat, & eos, qui non plus ſapere volunt, quàm oportet: ſed ad ſobrietatem. Abſit ergo, vt Theodoſius hoc contenderit ſuis precibus, vt de re tam difficili iudex fieret toti Chriſtiano populo. Sed ne coniecturis agamus, nónne manifeſtè conſtat Nicænum Concilium præceſſiſſe, & in eo definitam hãc quæſtionẽ à. cccxviij. patribus, hanc definitionem à Conſtantino probatam, & in tota receptam Eccleſia? quod Theodoſius non ignorabat, cum hiſtorijs ſit proditum, quòd nec baptizari voluit à Theſſalonicenſi epiſcopo, niſi priùs intellexiſſet eum Nicæni Concilij fidem tenere. Hoc ergo ille egit: non vt ſuum ſequeretur iudicium, ſed Nicæni Concilij: hoc curauit, vt agnoſceret quorum ſcripta illi Concilio

cilio conſentiebant, & illa probauit. Quid ergo hinc Brentius clamat, Imperatorem fuiſſe iudicem? quod refert vnius hiſtorici verbum, eſt de opere vno duntaxat vnius imperatoris, quomodo ex hoc contra omnium hiſtoriarum teſtimonia, contra auctoritatem tot grauiſſimorum Conciliorũ, imò contra omnia alia Theodoſij imperatoris opera, perſuadebit nobis Theodoſium ſe iudicem conſtituiſſe dubiorum fidei. Certè ſi hoc ita eſſet, corrigendum foret in Theodoſio plurium ſcilicet, imò & omnium aliorum catholicorum principum, & Conciliorum auctoritate, & nõ ex vno priuato opere omnibus alijs, & conſenſui Eccleſiæ derogandum. Brentius vnum verbulum potuit inuenire contra tot milia, imò omnia de hac re hiſtoriarum, & patrum verba: meritò igitur, hoc ex alijs iudicantes, accipimus factum ab imperatore pia, & ſancta intentione: erat enim ille certiſſimè pius, vt ſcilicet videret quid Nicæno Concilio conueniebat, in quo ſciebat certam eſſe regulam fidei firmatam etiam legibus ſuorum prædeceſſorum, & non vt ille denuò iudicem ſe conſtitueret: quæ ſi rectè penſemus non parũ noſtra confirmãt. Ecce in tanta multitudine eccleſiaſticarũ hiſtoriarum, ſolùm hoc verbulum potuit Brentius inuenire, vnde aliqua veriſimilitudine, ſed falſa, perſuadere poſſet, quod tam conſtanter & confidẽter affirmat, cũ omnia, quæ hiſtorijs prodita ſunt, de hac re, manifeſtè contrariũ oſtendant. Sed & alia, quæ dicit exemplo Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Ioſaphat, Ioziæ piorum regum pertinere ad principes: demoliri alienos à vera religione ritus: & exhortari etiam per legatos ſuos omnes ad verum Dei cultum, & timorem libentiſſimè ſuſcipimus: atque vtinam catholicos Principes tanto zelo ardentes nobis mitteret Deus, vt ſicut rex Iozias congregato populo legem Dei ipſi exponerent, ipſi exhortarentur ad eam ſeruandam in toto corde nonnunquam paſſum infundum cum Deo à populo curarent. Vtinam & cum Ioſaphat tanto arderent deſiderio, vt & de principibus ſuis quoſdã ſacerdotibus, & verbi miniſtris adiungerent: efficerentque, vt per vniuerſos ditionum ſuarum fines maiori cum auctoritate, & annunciaretur, & commendaretur omnibus diuina lex. Hæc verò, quæ

Cap. 23. Quod ex Dauide, & Ezechia, & alijs pijs regibus Brentius adducit, oſtenditur nõ probare, quod ad principes pertineat definire dubia fidei.

4. Reg. 23.
2. Par. 17.

ad veterem legem pertinebant, non putauimus hoc loco tra-
ctanda, quæ ſolùm vmbra erant noſtrorum quæ longè explica
tiora ſunt,& probata, hoc enim legimus à pio illo rege factū,
nec tamen, quod Brentius aut diſſimulat, aut credi vult à le-
gentibus, principes miſſi ſunt à rege ad docendum: quaſi
confuſa eſſent miniſteria hęc in populo Iſraël, cuius contrariū
ſatis nobis vel hic locus oſtendit, cùm apertè ſcriptum ſit ibi,
quòd miſit principes,& cum eis Leuitas,& Sacerdotes: Doce-
bantque, inquit, ſcriptura, populum in Iuda, habentes librum
legis domini: & circuibant vrbes Iuda: atque erudiebant popu
lum. Qui, niſi Leuitæ, & Sacerdotes? aut ſi manis mordicus lite
ræ adhærere principes hoc fecerunt: non tamen ſine illis. Vtri-
que igitur hoc agebant, principes iuxta gradum ſuum, & Sa-
cerdotes, atque Leuitæ iuxta ſuos, principes ergo per illos,
quibus fauebant regio mandato, & illi per principes, quibus
regia auctoritate aſtantibus excitabantur ad id, quod ſui mu-
neris erat agendum, inſtruebant populum. Quanquam etiam ſi
principes illi docuiſſe probentur, nihil tamen impedit ordinē
Eccleſiæ, fortè enim in lege veteri, vbi non tam ſpiritualia erāt
miniſteria, quàm nunc, non erat tanta diſtantia: quamuis ipſe
2.Paral.19. Ioſaphat manifeſtè ſatis diſcernat, quid ſacerdotibus conue-
niat: fieri etiam potuit, vt ipſi principes ſacerdotes eſſent. Vti-
nam igitur hæc exempla iam intuerentur noſtri principes: à
quibus non longè ſunt ea, quæ de Conſtantino,& pijs alijs re-
gibus atque imperatoribus diximus, ſed in his omnibus nec
Ezechiam, nec Ioziam, nec Ioſaphat legimus dubia, & incerta
aliqua religionis definiſſe: ſed nec ipſum Dauidem, aut Salo-
monem, quamuis prophetico ſpiritu præditos, vſquam legi-
mus fuiſſe iudices controuerſiarum fidei,& religionis. Doceat
quantum ei dederit Deus, Dauid filios ſuos, atque populum ti-
morem Domini: doceat iniquos vias Dei: conetur omnes in
amorem eius accendere. Loquatur Salomon vel verbo, vel ſcri-
pto Eccleſiæ: & quamuis illi ſpeciali hoc diuina reuelatione fe
cerint: quanquam & hos dominos conſtet prophetiæ ſpiritū,
& diuinas reuelationes habuiſſe, atque ob hoc, quod circa fi-
dem religionemque aut ſcripſerunt, aut geſſerunt, non regia,

ſed

ſed prophetali auctoritate geſſiſſe credi poſſunt: cùm tamen hoc omiſſo quæ eos legimus feciſſe, nō modò decuerit, ſed à cunctis etiā inferioribus principibus fieri. Doceat quilibet, & exhortetur filios ſuos, familiam, & domeſticos, ſubditos etiam, & populos. quis vnquam hæc prohibuit? ſed quàm longè hæc omnia à ferenda ſententia in controuerſijs? illa enim omnium ſunt: ab omnibus fieri poſſunt, iuxta captum cuique proprium: ad illa non opus eſt aut magna Scripturæ ſacræ ſcientia, aut difficilium locorum ſtudio, neque eruditione quidem: pietas, & affectus ſimplices, & humiles de his omnibus docent: dubia verò fidei, & difficilia ſoluere, & in eis ſtatuere certum, res ipſa oſtendit, quàm ſit paucorum: quanta ad id neceſſaria eruditio, lectio, & attentio animi, &, quod primum omnium eſt, humilitas, & mentis puritas! propter quod illud Pauli ſaluberrimè auditur in Eccleſia, non plus ſapere, quàm oportet, ſed vnicuique, ſecundum quod Deus diuiſit menſuram fidei. Itaque ſana & catholica fides nec principes, nec priuatos excludit à negotijs religionis, non à cura, & ſolicitudine propagandæ, & promouendæ pietatis, ſicut non eximit à ſtudio, & meditatione diuinæ legis, confeſſioneque fidei, nec opus erat Brentio id multis agere nobiſcum, qui nihil horum negamus.

Rom. 12.

Cap. 24. Oſtenditur Brentij ratio qua ſuorum principū aſſerit auctoritate, ſibi contraria, & totus ſeditionis cauſa.

Atque vtinam his ille contentus non plura addidiſſet. Sed vt cognoſcas, pie lector, quæ ſit fidentium iudicio ſuo doctrina, audi paucis, quod Brentius his ſuperædificat: & quia ratione ad principes ait, imò ad pios omnes pertinet cognoſcere ſuorum doctorum errores, omnéſque ad hoc obliget, inquiens: omnibus dicitur illud Ioannis, Nolite omni ſpiritui credere: & illud Pauli, ſi Angelus de cælo aliter euangelizauerit anathema ſit, at, inquit, hæc non poſſunt facere, niſi prius iudicauerint, „ quæ ſit vera fides, niſi prius cognouerint, & ſtatuerint, quid „ certum, quidue incertum ſit, quod ſine iudicio proprio fieri „ non valet: neque quidem vllo modo licitum eſt, in cauſa æternæ ſalutis alienæ ſententiæ ita inhærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio amplectamur. Hæc enim ſunt eius, quaſi ex oraculo quodam, prolata verba, de quibus ſequenti loco Deo adiuuante agemus. Nunc audiamus, quid infert ex his principijs:

[illegible] hic etiam eius referam verba, ſic enim colligit, Non ſolum igitur ad vniuerſam Eccleſiam Dei, & ad eum cœtum, qui in nomine Chriſti publica auctoritate conuenit: verumetiam ad vnumquemuis hominem priuatum, qui eſt Eccleſiæ membrum, pertinet de doctrina religionis iudicare, & veram, à falſa internoſcere. Sed hoc intereſt, ait, inter priuatum, & principem, quod vt priuatus priuatam, ita princeps publicam habet de doctrina religionis poteſtatem iudicandi, & decidendi. Vbi multa meritò occurrũt & obſeruanda, & cauenda, de quibus ſequenti loco: illud duntaxat nunc aduertamus, quod ſatis eſt, vt videri poſſint, quanta ſit auctoritas adhibenda Brentio. Ecce enim ſuo gladio cuncta ſua, quæ priùs dixerat ipſe confodit: & ſic ſibi contrarius eſt, vt vniuerſam Eccleſiam confundat. Oſtendimus ſuperiùs illum hoc apertè egiſſe circa miniſtros, & miniſteria omnia Chriſti, & circa fidem ipſam, quod hæc eius proxima verba etiam nobis tacentibus clamant. Vult quemlibet in rebus dubijs fidei ſuum ſequi iudicium, vt nulla alia ſit vnitatis fidei ratio, ſed quiſque, quod ſibi videbitur, id ſequatur. Sed de his prius ſatis. Nunc ipſam ſuorum principũ auctoritatem, cuius tam acerrimus eſt defenſor, vnico verbo ſic deſtruit & euertit: vt nihil relinquat integrum in ea eorum, quæ maximè conatur illis tribuere: vt enim apertè dicamus, omnes liberat ab obedientia, & ſubiectione eorum in rebus ſalutis, & fidei: quod apertiſſimè iam vide. Obligat principes, vt diligenter dubia fidei ipſi agnoſcant, & definiant, ad ea tenenda cogant ſubditos ſuos omni ſeueritate pœnarum: etiam morte perſequantur contrariam doctrinam: & deinde permittit priuatis omnibus, imò obligat eos, vt ipſi iudicẽt, nec [illegible] conſentit, vt quis alienæ ſententiæ, ſine proprio iudicio con[illegible]tiat, quamobrem ad quemlibet, ait, priuatum hominem pertinet iudicium de his rebus: itaque nullus, [illegible], tenebitur parere iudicio principis. Quis vnquam talem conſtituit auctoritatem, & poteſtatem: mandandi ſcilicet aliis ſub grauiſſimis pœnis, quod tamen illi, pro ſolo ſuo iudicio [illegible]re poſſint? quæ rogo eſt hæc auctoritas, cui nullus, [illegible] pro ſuo arbitrio, parere tenetur? Precariò itaque regnabunt principes,

fru-

fruſtrà igitur mandabunt,& pœnas apponent illis, qui obedire non tenentur. Demus, quod Brentius docet fieri, & cogitemus, quæ ſit facies illius Reipublicæ, vbi princeps ſtatuit, quid circa fidem ſit tenendum ſecundum iudicium ſuum, & grauiſſimis pœnis, atque mortē vindicat inobedientiam circa hæc: ex ſubditis verò alij, quibus illud iudicium placet, conſentiūt, reliqui contradicunt, quod & tenentur facere ſecundum Brentij ſententiam, nec enim poſſunt alienæ ſententiæ ſine proprio iudicio inhęrere, nec his contentus quemlibet etiam priuatum hominem armat, & excitat ad ſeueriter animaduertendum in ſuaſorē erroris: citato enim loco ex.13. capite Deuteronomij, Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, &c. Dicens eamus, & ſeruiamus dijs alienis, &c. non acquieſcas ei, nec parcat ei oculus tuus, vt miſerearis, & occultes eum: ſed ſtatim interficies, ita, inquit, qui iubet quemuis etiam priuatum hominem, in Eccleſia populi Dei tam ſeueriter animaduertere in ſuaſorem idololatriæ: an non eadem ſeueritate exigit, vt de idololatria iudicet, ac alienos deos à vero Deo diligenter diſcernit? vbi ſi quæram ab eo, ánne licitum fecerit hæc lex cuilibet priuato, proprio iudicio, ſiue publicæ poteſtatis ſententia, interficere ſuaſorem idololatriæ, neſcio quid reſpondeat, ego apertè video, legem iubere priuato, vt talem accuſet, ſitque contra illū teſtis, non occultes, inquit illum: & deinde, ſit primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manum. Hoc certum eſt à lege ſtatutum, vt cùm publica ſententia aliquis damnabatur, vt teſtes primò lapidarent. Itaque lex non exigit à priuato, quòd animaduertat ipſe proprio iudicio, ſed nec permittit: iubet tantùm, vt iudicet, & perſonam agat teſtis. Quod ſi Brentius ita intellexiſſe ſe dicat, libenter audimus: ſed cur ſtatim inquit, quod lex eadem ratione exigit à priuato, vt iudicet de idololatria, & diſcernat deos alienos à vero? nónne hoc eſt Scripturæ apertè contradicere? certè ſic debet iudicare de idololatria, ſicut de occidendo: hoc autem non poteſt, ſed ſolùm teſtis eſſe debet. Iudicium ergo de homicidio, & idololatria non ad eum, ſed ad iudicem pertinebit, quantò ergo, germaniùs hunc locum intelligemus, legem exigere à priuato,

vt manifeſtam defectionem à Dei cultu ſuadentem accuſet: permittit verò publicæ poteſtati iudicium? alioqui ſi neque ſubditi ſuperiori obediant, nec iudicium illi permittant, & priuati ſuo etiam iudicio contra ſe inuicem inſurgant, ipſique iudices ſe conſtituāt in cauſa omnium maxima, vt Brentius docet: quanta hic erit, rogo, confuſio, quanta ſeditio? videor mihi
Eſa. 3. maledictionem illam Eſaiæ ibi compleri: tumultuabitur puer contra ſenem, & ignobilis contra nobilem, & corruet populus, vir ad virum, vnuſquiſque ad proximū ſuum. Hoc eſt principum auctoritatem confirmare, conſtringere ſcilicet eos ad præcipiendum, & puniendum id, in quo nullus ſubditorum teneatur illis obedire? certè hoc ego magis dixerim, deſtructionem eſſe auctoritatis principum, & certè totius humani conuictus, & tranquillitatis, atque pacis, quam ædificationem boni cuiuſquam. Et inter hæc, inquit Brentius, ineptum me eſſe, quòd cauſam, quam ago prælatorum, magis deſtruam, certè quod pura conſcientia dicere poſſum, ſolius Chriſti, & veritatis cauſam cupio agere, Brētius verò, qui cauſam agit ſuorum principum, tanta dexteritate agit, vt oſtendimus: quòd nullum eis ſubditum relinquit in ea ipſa re, in qua auctoritatem illis tribuit, quod vt exemplo proprio iam dicam, certè principi ſuo illuſtriſſimo duci, nullus hoſtis plus poteſt inferre malorū, quàm quæ ex hac doctrina Brentij contra eum manifeſtiſſimè ſequuntur. Non ignorat Brentius, nec eſt vllus, qui ignoret quod ſit iudicium circa controuerſias has Cæſaris, ſupremi principum Germaniæ domini. Deinde Ferdinandi Romanorū regis, & domini Auſtriæ, cuius Vvirtenbergenſis dux feudatarius eſt, & ſubditus: nec ſolùm nouimus quid ſentiant, ſed, quod id velint ab omnibus ſubditis obſeruari, & teneri, ſæpe teſtati ſunt principibus in ſuis publicis conuentibus. Si ergo debent principes omnium pœnarum genere perſequi contrariam fidem, ſequentes eius, quam ipſi iudicant veram, debet imperator, & rex Romanorum ducem Vvirtenbergenſem cogere ad ea ſequenda. Armat itaque Brentius Principes ſummos contra ſuum dominum, vt ſcilicet ipſi meritò poſſint dicere: ecce doctoris tui, & propugnatoris Brentij ſequimur ſententiā, & om-

& omnino fidem, quam nos certò veram eſſe credimus multò iuſtiùs quàm tu tuam, volumus vt ſequaris: idque omni auctoritate noſtra, vt fiat, ſumus acturi: aut igitur ditionem, & vitam amittes, aut parebis. Nónne hæc manifeſtiſſimè Brentius docet: & hoc ex illa doctrina vtilitatis adfert ſuo domino, imò fidei ſuæ, contra quam hóc verbo potentiam excitat tantorum principum: ſic igitur ſuo principi conciliat ſuperiorum principum gratiam: ſed hoc nomine dignus, cui ille agnoſcat, quòd primò in totam fidem ſuam, quam ille pr̨e omnibus alijs rebus amare debet: Denique & in ſeipſo idē commiſit: excitat enim vires imperatoris, & regis Romanorum, primò certè in primos auctores nouæ huius fidei, quorum ille non infimus eſt. Quid igitur mirum ſi ſua tam præcipiti loquacitate noceat principi ſuo, qui in ſe primò ſummam potentiam excitauit? ſi, quod Brentius dicit illi fecerint, primò ille peribit, niſi fortè audeat imperatorem, & Romanorum regem impios principes dicere. Non habet quò effugiat Brentius, niſi fateatur, quod reuera agit, vt in hac cauſa ſalutis, & fidei quemlibet ſuo iudicio relinquat. Sed quia vidimus quid attulit ſuo principi erga ſuperiores, videamus iam, qualiter ſubditos illi reddit deuinctos, Præcipiat (ait) princeps, quod videbitur. & qui aliter iudicauerint, non pareant: quia nec debent, nec poſſunt quidem, niſi vt iudicauerint. Itaque ſuperiores, imperator, & Romanorum rex perſequentur ducem, niſi illorum fidem ſequatur: ſubditi verò non parebunt ei: & hoc eodem modo eueniet principibus Germaniæ cæteris. Vide igitur qualiter egerit illorum cauſam Brentius, & vide quàm verum ſit illud prophetæ, Qui te beatum dicūt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. Fateor me credere, quòd cùm hæc Brentius ſcriberet, memor non erat imperatoris, & Romanorum regis. Nàm ſi hoc cogitaſſet, aut tacuiſſet, aut non tantis verbis eos excitaret, & armaret aduerſus, non tantum dicam, ſuum dominum, ſed etiam ſeipſum, & ſuos omnes. Non vidit, quòd hac doctrina ſeditionem totius Germaniæ, & vltimam deſolationem afferebat. Sed quanta h̨ec inconſideratio, nō cogitare, cùm de principibus loquitur, primos, & ſummos Ger-

maniæ principes,& cùm pro eorum auctoritate declamat,omnes ſubditos ab eis eximere? Non itaque opus eſt, vt reſpondeamus Brentio, quandoquidem tam manifeſtè ſibi ipſi contradicit,& ſeipſum deſtruit.Paradoxon illud,vel oraculum potiùs,nullo modo licitum eſſe alicui in cauſa æternæ ſalutis alienæ ſententiæ inhærere, vt illam amplectatur ſine proprio iudicio:non eſt opus alijs verbis confutare, cùm ex eo totius humani generis diſſentio ſequatur: & omnis auctoritas, omniſque poteſtas eſt eccleſiaſtica,& ſpiritualis negetur: auferaturque omnis obedientia in rebus omnibus fidei, & ſalutis æternę,in quibus maximè neceſſaria eſt:ob quam etiam conſeruandam vtraque poteſtas,& eccleſiaſtica,& ciuilis,maximè in Eccleſia introducta ſunt.Ex his igitur,quæ Brentius & pro ſuorũ principũ, & cõtra epiſcoporũ,miniſtrorumq; Chriſti auctoritatẽ in definiẽdis dubijs circa religionẽ dicit:& quàm vera ſint: & quantũ cauſam ſuam adiuuẽt ſatis credimus oſtenſum eſſe.

Cap.25. Quàm fruſtrà contra epiſcopos legitimos Brentius excipiat de moribus: quod nõ minus contra principes fieri poteſt.

Nec eſt hoc loco omittendum, quod, vt epiſcopos à iudicio excludat dubiorum,excipit aduerſus eos, de corruptione morum,& vita longè aliena ab Apoſtolis,vt propter hæc à loco ſuo eos deijciat, quaſi verò nihil horum in principibus inueniri poſſit, aut ignoremus qualis fuerit Iulianus Imperator: vt de Nerone, Maximiano, Decio, & alijs, qui alieni omnino fuerunt à Chriſto taceamus:& inter eos, qui religionem Chriſtianam profeſſi ſunt,non latet qualis fuerit Valens imperator, vel quid Iuſtina imperatrix per filium Valentinianum iuuenem egerit aduerſus catholicam Eccleſiam, & ſanctiſſimum Ambroſium:& ipſorum imperatorum, & principum piorum, & optimè meritorũ de Eccleſia,& religione noſtra,non pauca legimus grauiora etiam crimina. Itaque ſiue antiquos principes ſpectes, ſiue proximiores nobis ſpectemus, non eſt quod ad mores attinet vita eorum omnino inculpabilis: vt ſi epiſcopos propter hoc reieceris,non ſit defuturum,quod contra principes excipi poſſit, quod ſine cuiuſquam iniuria dictum accipi volumus. Nec enim nunc vel in aliquem certum, quod nobis nec licet,nec libet, dicimus nec in ſtatum ipſum, in quo non dubitamus,ſicut & in cæteris hominum conditionibus, vitæque

que inſtitutis,non deeſſe quamplurimos omni præditos virtute,alios mediocri, alios etiam reprehenſibiles:ſed hæc eò allata ſunt,vt, quàm iniquè Brentius omnes prælatos tam frequenter in his Prolegomenis traducat, oſtendatur, cuius criminationibus præcedenti loco reſpondimus,quamuis nulla alia reſponſione ſit opus,quàm ſua ipſius,qui per malos miniſtros fatetur effici id,ad quod à Domino ordinati ſunt. At nos oſtendimus epiſcopos, legitimoſque paſtores, & doctores Eccleſiæ quales ſunt: qui ſedi Petri communicant, & legitimo ordine ingreſſi ſunt Eccleſiam, ordinatos eſſe à Chriſto ad docendos populos in his,quæ ad ſalutem æternam ſpectant. Et quidem certiſſimum eſt ex dictis,aut nullos eſſe à Chriſto ad hoc ordinatos(quod ne veriſimile quidē eſt) aut nullos alios eſſe, quàm iſtos,quibus ille dicit,Prædicate euangelium,& docete omnes gentes, &c. ergo etiam, & ſi peccatores ſint, efficiet per illos Spiritus ſanctus ad quod ordinati ſunt.Fruſtrà itaque de vita, & moribus calumniatur Brentius,& oſtendit ſe nihil aliud agere,quàm vt hoc nomine odioſos reddat,& contemptibiles populis miniſtros Eccleſiæ:& tamen,ait mox in principio, quòd ſi quid duriùs in prælatos dici videbitur, mihi ſit imputādum. quare obſecro? quia dico ad principes non pertinere dubia erga fidem, & religionem definire. ſi hoc falſum eſt, mihi eſſet inurenda nota,non prælatis omnibus. ſed qui veritate certiſſima ſe premi videbat,cùm eam haberet odio, quid potuit agere,quàm in contumelias prorumpere. Hæc enim ſunt eorum, quæ loquitur in hoc præcipuè loco de principum ſuorum auctoritate,maxima certè portio:cui cùm ſit reſponſum, iam reſpondendum eſt his,quæ contra ea, quæ diximus in præfatione catholicæ noſtræ aſſertionis Brentius loquitur, non reijciens tantùm,ſed cōtemnens illa. Diximus enim,quæ maximè credimus neceſſaria præcipuè principibus, & ea ipſa nunc iterum conſideranda proponimus: vt terminis ſuis quiſque contentus ſit;nec velit iudex eſſe harum controuerſiarum fidei, quòd nec ceſſabimus vnquam,& illuſtriſſimo duci,& cunctis,qui audire volunt inculcare, & repetere:ne ſe conſtituant iudices fidei,& religionis.quo vnico verbo adhibita eſt medela præſentibus

Cap.26. Verba illa, Vade poſt me Sathana nihil contumelioſum habere.

tibus omnibus malis. Hoc ago in illa præfatione, quod, vt explicem, dico: primò omnium agnoſcendum eſſe cuilibet, & ei maximè, qui zelo quodam religionis, & fidei fertur, quem gradum habeat in Eccleſia, vt illum non tranſgrediatur: quod eſt, Deum non ſequi, ſed præcedere, Dei ordinationem ad ſe trahere, nō ſe ab illa duci permittere, Ne dicatur illi, Vade poſt me Sathana, ſcandalum mihi es, non ſapis quæ Dei ſunt. cuius verbi cauſa, bone Deus, quantùm vociferatur in nos Brentius, dicens me in ſummo Eccleſiæ gradu ita collocare epiſcopos, & miniſtros Chriſti, vt ſeculares principes non videantur tantùm ſcabellum pedum eorum: verùm, etiam ſi ſuſceperint confitendam veram ſuam fidem, vel refutandam aliorum impietatem, quod eſt cuiuſque pij officium, continuò audiant à prælatis illis, & vicarijs Chriſti, Vade poſt me Sathana: ſcandulum mihi es, &c. Et iterum inquit, quòd ita deijciam à ſummo gradu principes, vt ſi extenderint manum ſuam ad ſuccurrendum ruēti, & iam caſuræ Eccleſiæ, abigam eos à ſubſellijs, grauiſſimis verborū contumelijs laceratos, & tanquam Sathanam in æternum barathrum detrudam. Quid enim aliud, inquit, vult ſibi illa vox haudquaquam in loco ſuo vſurpata, Vade poſt me Sathana, vbi vt non reſpondeam Brentio, cùm inquit, ſi principes ſuſceperint veram ſuam fidem confitendam, & refutandam aliorum impietatem: quid ſi è contra falſam fidem confiteantur, & veram pietatem impugnent, dici ne poterit, Vade poſt me Sathana? ſed vt hoc omittam. Hoc primò reſpondebo, me, cùm hæc dicerem, neque principis alicuius, nec priuati mentionem feciſſe: tantùm in vniuerſum admonuiſſe omnes ad gradum ſuum agnoſcendum, & ſequendum: qui autem nimio zelo tranſgrediuntur gradus ſui limitem, ſimiles eſſe inſinuo Petro, qui nimio amore Chriſtum ipſum conabatur impedire, ne pateretur: quare illi dictum eſt à Chriſto, vade poſt me, quod non eſt, tanquam Dæmonem in barathrum detrudere, ſed potiùs ad ſe vocare ſequendum, vade poſt me, non præcedas, ſed ſequere: vbi ſi attentè cogitemus contextum, & Auguſtino credamus, quod dicitur Sathana, non ad opprobrium pertinet: ſed nuda tantùm eſt manifeſtatio, quòd aduerſaretur

Chri-

Chriſto,ac ſi diceret,vade poſt me, & non aduerſeris, non ſis mihi impedimento. Deinde omnia illa excuſationem quandã magis habent illius peccati, atque ideo manſuetam tantùm correptionem bono zelo errantis.non,inquit, ſapis quæ Dei ſunt:ac ſi diceret,putas mihi conſulere, ſed aduerſaris: atque vt domeſticus,& dulciter quidem, (vt cum Bernardo dicam) ſed non prudenter me amans ad illos pertines, de quibus eſt dictum:Inimici hominis domeſtici eius. Certè vtcunque hoc ſuſceperit Brentius, negari non poteſt germanum illius loci ſenſum non eſſe,vt ſignificetur detruſio in infernum,vel abiectio aut deſpectio: ſed admonitio pia,ad ſequẽdum Chriſtum. Oſtenditur Petro ſuauiter quidem error, & remedium apponitur:vade poſt me:ego verò nõ in alieno ſenſu,ſed in proprio ea vſurpo,& transfero in ea ſignificatione, qua à Chriſto dicta ſunt,ad eos,qui,vt Petrus,nimio zelo excedũt terminos ſuos. Nónne igitur & Scripturæ ſenſum corrumpit,& manifeſtè imponit mihi ex hoc verbo,quòd in barathrum detrudam principes. Hoc agit Brentius acerrimus quidem in me vindex alienæ interpretationis Scripturæ. quomodo igitur ita nunc eam peruertit, vt hoc verbum Vade poſt me Sathana, intelligat ſignificare detruſionem in infernum, ac ſi dictum eſſet, vade à me,ſecede longè in infernum:& non videt, quantum hæc duo diſtent:certè,qui ſequitur me, inquit Chriſtus, habebit lumen vitę,vade itaque poſt me: inuitatio eſt ad lumẽ,& ad vitã: vade in barathrũ,proiectio eſt in mortẽ,& tenebras æternas.quę igitur maior corruptio Scripturæ, & ſiniſtra interpretatio mei ſenſus?cùm etiam ſi opprobrium haberet aliquod,nullus poſſet in principes dictum meritò accipere,cùm in vniuerſum dictum ſit in omnes tranſgredientes limites ſuos, etiam ſi bono animo id,& vt conſulant religioni faciant.Nunquid qui docet auarum, aut adulterum Deo odioſos eſſe, & ob id hæc vitia maximè principibus fugienda: iudicandus eſt proptereà iniuriã affeciſſe principes? & quidem non plus ego feci, imò verò hoc ipſum excuſaui, quod reprehendi, cùm hæc verba dicerẽ, vade poſt me Sathana. Primò quòd Petro ſignificaui ſimiles eſſe,qui hoc faciunt: cùm ille dixit Chriſto, abſit à te domine:
Dein-

Deinde quòd pia quadam intentione id fieri poſſe oſtendi, ſicut & Petrus hęc verba dixit. Non poteſt calumniari aliquis, maiorem contumeliam me dixiſſe: quàm quæ in Petrum dicta eſt: at verò Petrus non priuatus eſt, quia hoc dixit, priuilegijs, & laudibus paulò antè ſibi promiſſis: Beatus es Simon Bariona: Et tibi dabo claues regni cælorum. Oſtendo igitur non eſſe hoc, de quo loquor, ſemper, & neceſſariò tam graue peccatum: vt vel diuino fauore, vel gratiæ promiſſionibus indignum reddat. Et inter hæc omnia, non dico, vel à me dicendū hoc verbum alicui, vel à prælatis ipſis: ſed tantùm dico ne dicatur ei, certè ab ipſo Chriſto, & ſpiritu eius, non ab vllo prælatorum. Quid ergo hic iniuriæ, cùm dico in vniuerſum omnibus, caue ne velis præire Dei ſpiritum, ne dicatur tibi, Vade poſt me Sathana, hoc non eſt dicere, quod audiant, principes à venerabilibus illis vicarijs Chriſti, vt Brentius irridendo dicit, Vade poſt me Sathana: ſed tantùm timendum eſſe his, qui non ſe continent intra proprium gradum, quicunque illi ſint, ne dicatur eis hoc ipſum à Deo, vbi etiam ſimul admoneo de vero remedio, vt ſcilicet ad ſe conuerſi audiant à Chriſto, Vade poſt me, ne aduerſeris mihi, cùm putas obſequi: & humiliter ſequantur ordinem eius. Sed audiamus, quæ ſequuntur, cùm enim ego, vt de terrena à transgreſſione proprij limitis, & vſurpatione alieni miniſterij in Eccleſia, exempla adduco Oſiæ regis Iuda, qui à Deo percuſſus eſt lepra, eò quòd offerre voluit incenſum: & Ozæ, qui occiſus eſt, quoniam tetigit arcam Dei ſe inclinantis. Brentius propter hæc multū contra me clamat. Primò, inquiens, mirari ſe, cùm his exemplis principes à ſuſcipienda cognitione, & iudicio de doctrina religionis deterrere volo: ſi quicquam cogitaui de diſcrimine vocationum. Nam, inquit ille, ſequi legitimam vocationem aliud eſt, quàm illegitimam vſurpare. ego verò magis meritò mirari debeo, quod tā inconſideratè reprehendat ea, quæ, cùm reprehendit, maximè confirmat. Eo loco nihil in ſpeciali agimus de vocatione principum, aut aliorum: ſed hoc tantùm, quod primò omnes quidem, ſed maximè principes curare debeant, ne tranſgrediantur vocationis ſuæ terminum, quod illis exemplis manifeſtum eſt, quàm

Cap. 27. De peccato Oſiæ offerentis incenſum. 2. Paral. 26. 2. Reg. 6.

quàm ſit pernicioſum: longè pòſt incipio ego inquirere, & pro captu meo, atque pro exigentia illius loci oſtendo, quæ ſit vocatio principis, quæ ſacerdotis illa impugnet Brentius, poſtea, vt facit: ſed hìc falſiſſimè dicit, vt ſcripta ipſa oſtendunt: me his exemplis deterrere principes à ſuſcipiendo iudicio doctrinæ, cùm apertè tantùm agam, vt his exemplis doceam quàm neceſſarium ſit principibus etiam gradum ſuum agnoſcere, & tenere, quod, vt diximus, efficaciſſimè perſuadent illa exempla. Deinde quomodo non cogito de diſcrimine vocationum, qui poſt pauca in eodem loco mox deſcendo ad oſtendendum, quæ ſit cuiuſque vocatio? ſed ait Brentius, impudenter, & mendaciter me dixiſſe, Oziam nihil detraxiſſe cultui diuino. Annõ eſt detrahere, inquit cultui diuino, quod ſibi diuina ordinatione, & aperto, manifeſtoque verbo Dei prohibitũ eſt vſurpare? ſcio quidem omni peccato detrahi Dei cultui, communi, & vniuerſali ratione: quia ſcilicet eius præcepta tranſgredimur, vnde minus eum colimus: id verò maximè cùm prohibitum à Deo erga proprium cultum vſurpatur. Cæterùm cogitare debuit Brentius, erga cultum Dei, qui ad religionis virtutem pertinet, ſicut erga cæteras virtutes, quæ in mediocritate quadam conſtitutæ ſunt, dupliciter peccari: nonnunquam ſimilitudine virtutis, ſed exceſſu, ſicut prodigus erga liberalitatem peccat, & plus nimio abſtinens, & vltra vires, erga temperantiam: aliquando verò contrario actu, & defectu virtutis, ſicut auarus, & tenax contra liberalitatem, & qui crapulæ, & ebrietati vacat contra temperantiam, iſti defectu à virtute, & actu omnino contrario peccant. ideoque grauiùs: alij vero ſimilitudine virtutis, ſed dum nimij in ea ſunt, & contra eam agunt, ſed multò minùs, quàm alij. Prodigus, quod attinet ad liberalitatem, melior eſt auaro, quia hic detrahit, ille ſuperaddit. Hac ratione dixi, Oziam non detraxiſſe cultui Dei, non peccaſſe contrario actu, & defectu religionis, vt peccaret ſi prohiberet offerri incenſum Deo: aut illum blaſphemaret, qui hoc ageret, detraheret, deficeretque à religione. peccauit verò excedens ſicut prodigus, & reuera ſuperſtitioſus: idque dixi, quo rem magis exaggerarem: peccauit Ozias contra religionem, ſed non grauiſſi-

uiſſimo peccato in hoc genere, quale fuiſſet ſi cultum Dei impediſſet, ſi Deum blaſphemaſſet, aut eius detraxiſſet gloriæ: ſed peccauit Deo volens ſacrificare, atque ita non detrahens, ſed ſupra addens, & tamen punitus grauiter eſt. Diſcrimen hoc etiam in ipſa ſcriptura obſeruatur: loquitur Deus de ſua lege, Non addes quicquam, nec minues. Et alibi, Non declinabis, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram, ecce vbi duæ rationes recedendi à medio iudicantur: Ozias non minuit quicquam de lege, ſed addidit. non legimus eum prohibuiſſe ne ſacerdotes offerrent incenſum: ſed hoc tantùm, quòd voluit etiam ipſe offerre. peccauit non ad ſiniſtram idololatriæ declinans, ſed ad dexteram, nimium colendo. Hæc cogimur dicere ob tantã calumniandi, & reprehendendi omnia auiditatẽ Brentij. Nam quod ipſe poſtea circa hoc opus Oziæ, & rationem offerendi ſacrificij à ſolis ſacerdotibus ſecundum allegoriam loquitur, probamus. ſit illud in figuram Chriſti mandatum, ſint ſacerdotes legis vmbra, & figura Chriſti: & cùm ſoli permittuntur offerre incenſum intelligamus ſignificari Chriſtum ſolùm ſua interceſſione, & paſſione placare iram Dei, & nos reconciliare Patri: hoc certiſſimè credimus. Quod verò ait, nos hanc Chriſti maieſtatem transferre in opera aliorum hominum, non tantùm falſum imponit nobis, ſed ſibi contradicit: ait enim nos dicere, opera noſtra non hanc virtutem ſatisfaciendi, aut placandi Deum ex ſe, ſed ex gratia habere: quod ſi non voluit intelligere etiam cùm diceret, ſaltem nunc audiat: ex gratia hoc facere opera, non aliud eſſe, quàm quòd ipſa opera Chriſtus in nobis operatur, ſed per nos, iuxta illud Pauli, qui operatur in nobis velle, & perficere: imò velle, & operari, quod verba ipſa Pauli ſignificant. Chriſtus ergo ſolus hoc facit, ſed non ſolum per ſe, verùm etiam per nos. Eſt'ne hoc gloriam Chriſto auferre? Sed ait ille, ſoli perſonæ Chriſti hoc conuenit: ſed vos creaturæ tribuitis: quaſi verò opera perſona aliqua ſint, cui laus, vel vituperium debeatur. Ridicula ſunt hæc, quæ tanto clamore ingerunt in auribus ſimplicium: quanquam autem hoc alterius ſit loci: illud tamen obiter à Brentio quæram, oratio Chriſti, obedientia patientis reconciliauit nos Deo? placauit nobis Patrem?

Epheſ. 2.

trem? puto non eum negaturum. Nam inquit Chriſtus ſola ſua interceſſione placaſſe Patrem: interceſſio itaque Chriſti placauit Patrẽ, at hæc eſt creatura, timebimus ergo ne hoc dicentes creaturæ tribuamus, quod ſoli perſonæ Chriſti conuenit? non certè, quia creaturæ non tribuimus hoc, vt auctori, atque perſonæ alicui: ſed potiùs vt actui, & operi Chriſti. Itaque veriſſimum eſt nulli perſonæ conuenire hoc, niſi Chriſto: cæterùm conuenit actionibus Chriſti, & ſicut orationi, & paſſioni Chriſti hoc tribuimus, ita orationi, & contritioni, quæ ille operatur in nobis, non dubitamus conuenire, vt formis quibuſdam, doniſque ab eo collatis, non verò vt agentibus, atque meritis noſtris, neque hoc nobis tribuimus, ſed cum Paulo dicimus, gratia Dei ſum id, quod ſum: & operamur, non autẽ nos, ſed gratia Dei nobiſcum: nos, qui Catholicam, & antiquitus fundatam fidem ſequimur, glorificamus Chriſtum, agnoſcentes eum non per ſeipſum tantùm, ſed & per fideles ſuos, & membra ſua, gratia ſua donata, & à ſe ad operandũ mota, recõciliare nos Patri: vt veriſſimũ ſit illud, prout ab Auguſtino exponitur de credentibus: Opera quæ ego facio faciat, & maiora horum faciat, non vos, qui nihil Chriſtum poſſe, niſi per ſeipſum apud Patrem credi vultis, cùm gloriæ eius derogari dicitis à nobis, quia aſſerimus opera, quæ in nobis ille facit recõciliare nos Patri, quod non aliud eſt, quàm Chriſtum hoc agere per infima ſua membra: valeant ergo tam vanæ impoſturæ.

1. Cor. 15.

Ioan. 14.

Verùm acerbiùs reprehendit, quod aduerſùs, inquit, Scripturam dixerim, luculentum mendacium: cùm aio, exemplum Ozæ deterrere debet eò vehementiùs, quò ſimpliciùs ille, & præter vllam temeritatem manum admouere, vt arcam Dei ſe inclinantem teneret, credidit ſibi licere. Hæc ego dixi, fateor, ait igitur Brentius textus ſcripturæ ſic habet. iratus eſt Dominus indignatione contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritatem, ecce Scriptura inquit, punitum propter temeritatem, & ille (de me loquens) ait, præter temeritatem. Hæc dicit Brentius inimicus ſophiſtices, & amator ſimplicium ſermonum, ego dico Ozam ſimplicitate quadam credidiſſe ſibi licere, præter temeritatem, hoc eſt credidiſſe non id ad temeritatem ſibi impu-

Cap. 28. De peccato, & temeritate Ozæ in tenenda arca teſtamenti.

uiſſimo peccato in hoc genere, quale fuiſſet ſi cultum Dei impediſſet, ſi Deum blaſphemaſſet, aut eius detraxiſſet gloriæ: ſed peccauit Deo volens ſacrificare, atque ita non detrahens, ſed ſupra addens, & tamen punitus grauiter eſt. Diſcrimen hoc etiam in ipſa ſcriptura obſeruatur: loquitur Deus de ſua lege, Non addes quicquam, nec minues. Et alibi, Non declinabis, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram, ecce vbi duæ rationes recedendi à medio iudicantur: Ozias non minuit quicquam de lege, ſed addidit. non legimus eum prohibuiſſe ne ſacerdotes offerrent incenſum: ſed hoc tantùm, quòd voluit etiam ipſe offerre. peccauit non ad ſiniſtram idololatriæ declinans, ſed ad dexteram, nimium colendo. Hæc cogimur dicere ob tantã calumniandi, & reprehendendi omnia auiditatẽ Brentij. Nam quod ipſe poſtea circa hoc opus Oziæ, & rationem offerendi ſacrificij à ſolis ſacerdotibus ſecundum allegoriam loquitur, probamus. ſit illud in figuram Chriſti mandatum, ſint ſacerdotes legis vmbra, & figura Chriſti: & cùm ſoli permittuntur offerre incenſum intelligamus ſignificari Chriſtum ſolùm ſua interceſſione, & paſſione placare iram Dei, & nos reconciliare Patri: hoc certiſſimè credimus. Quod verò ait, nos hanc Chriſti maieſtatem transferre in opera aliorum hominum, non tantùm falſum imponit nobis, ſed ſibi contradicit: ait enim nos dĩcere, opera noſtra non hanc virtutem ſatisfaciendi, aut placandi Deum ex ſe, ſed ex gratia habere: quod ſi non voluit intelligere etiam cùm diceret, ſaltem nunc audiat: ex gratia hoc facere opera, non aliud eſſe, quàm quòd ipſa opera Chriſtus in nobis operatur, ſed per nos, iuxta illud Pauli, qui operatur in nobis velle, & perficere: imò velle, & operari, quod verba ipſa Pauli ſignificant. Chriſtus ergo ſolus hoc facit, ſed non ſolùm per ſe, verùm etiam per nos. Eſt'ne hoc gloriam Chriſto auferre? Sed ait ille, ſoli perſonæ Chriſti hoc conuenit: ſed vos creaturæ tribuitis: quaſi verò opera perſona aliqua ſint, cui laus, vel vituperium debeatur. Ridicula ſunt hæc, quæ tanto clamore ingerunt in auribus ſimplicium: quanquam autem hoc alterius ſit loci: illud tamen obiter à Brentio quæram, oratio Chriſti, obedientia patientis reconciliauit nos Deo? placauit nobis Patrem?

Ephes. 2.

trem?

trem? puto non eum negaturum. Nam inquit Chriſtum ſola ſua interceſſione placaſſe Patrem: interceſſio itaque Chriſti placauit Patrē, at hæc eſt creatura, timebimus ergo ne hoc dicentes creaturæ tribuamus, quod ſoli perſonæ Chriſti conuenit? non certè, quia creaturæ non tribuimus hoc, vt auctori, atque perſonæ alicui: ſed potiùs vt actui, & operi Chriſti. Itaque veriſſimum eſt nulli perſonæ conuenire hoc, niſi Chriſto: cæterùm conuenit actionibus Chriſti, & ſicut orationi, & paſſioni Chriſti hoc tribuimus, ita orationi, & contritioni, quæ ille operatur in nobis, non dubitamus conuenire, vt formis quibuſdam, doniſque ab eo collatis, non verò vt agentibus, atque meritis noſtris, neque hoc nobis tribuimus, ſed cum Paulo dicimus, gratia Dei ſum id, quod ſum: & operamur, non autē nos, ſed gratia Dei nobiſcum: nos, qui Catholicam, & antiquitus fundatam fidem ſequimur, glorificamus Chriſtum, agnoſcentes eum non per ſeipſum tantùm, ſed & per fideles ſuos, & membra ſua, gratia ſua donata, & à ſe ad operandū mota, recōciliare nos Patri: vt veriſſimū ſit illud, prout ab Auguſtino exponitur de credentibus: Opera quæ ego facio faciat, & maiora horum faciat, non vos, qui nihil Chriſtum poſſe, niſi per ſeipſum apud Patrem credi vultis, cùm gloriæ eius derogari dicitis à nobis, quia aſſerimus opera, quæ in nobis ille facit recōciliare nos Patri, quod non aliud eſt, quàm Chriſtum hoc agere per infima ſua membra: valeant ergo tam vanæ impoſturæ.

1. Cor. 15.

Ioan. 14.

Verùm acerbiùs reprehendit, quod aduerſus, inquit, Scripturam dixerim, luculentum mendacium: cùm aio, exemplum Ozæ deterrere debet eò vehementiùs, quò ſimpliciùs ille, & præter vllam temeritatem manum admouere, vt arcam Dei ſe inclinantem teneret, credidit ſibi licere. Hæc ego dixi, fateor, ait igitur Brentius textus ſcripturæ ſic habet. iratus eſt Dominus indignatione contra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritatem. ecce Scriptura inquit, punitum propter temeritatem, & ille (de me loquens) ait, præter temeritatem. Hæc dicit Brentius inimicus ſophiſtices, & amator ſimplicium ſermonum, ego dico Ozam ſimplicitate quadam credidiſſe ſibi licere, præter temeritatem, hoc eſt credidiſſe non id ad temeritatem ſibi impu-

Cap. 28. De peccato, & temeritate Ozæ in tenenda arca teſtamenti.

imputandum, quia videlicet non ſine cauſa, ſed ob imminentem neceſſitatem, ne arca maiori irreuerentia decideret, videbatur ſibi neceſſarium, itaque ego animum excuſo, non opus à temeritate, non dico admouit manum præter temeritatem, ſed credidit ſibi licere præter temeritatem. Vſus autẽ ſum vocabulo temeritatis ea ſignificatione, qua temerè fieri dicitur, quod ſine cauſa, aut neceſſitate aliqua fit, & confero opus hoc Ozæ Oziæ regis operi, iſtum intelligo ſine vlla cauſa, aut vrgente neceſſitate voluiſſe afferre incenſum, cùm non deeſſent, qui id facerent, nec repentinum aliquid accidiſſet, cur id fieri oporteret à rege, quare meritò intelligo eum temerè hoc tentaſſe: Ozam verò, quia in repentino illo caſu imminenti, ne arca decideret, ſubuenire voluit, dico ſimpliciter, hoc eſt non malitia putaſſe hoc ſibi licere, præter temeritatẽ, quia erat imminens neceſſitas, Scriptura pronunciat fuiſſe temeritatem, & præcipitationem Concilij. quoties verò opus aliquod malum fit, non mala intentione, homicidium non animo occidendi, ſed potiùs ſaluandi, ita, quòd Scriptura dicat, eſſe temeritatem non neceſſariò infert in intentione etiam fuiſſe temeritatem, quam ego negaui: quia non eſt contra Scripturam: & quia manifeſta & præſens neceſſitas, quodammodo coëgit eum habentem animum cauendi arcæ caſum, & ruinã: nec volo hoc omittere quod verbum השל quod interpres noſter temeritatem tranſtulit, apud Hebraicæ peritos ignorantiam, & errorem ſignificat, vnde quidam interpretantur, percuſſit eum ſuper errore, vel ignorantia: & noſter quidem interpres temeritatem accipiens prò præcipitatione Concilij, ad idem videtur retuliſſe: vt temeritatem intelligamus errorem, vel ignorantiam, quæ ſolet frequenter contingere, cùm in repentino periculo non adhibetur maturum conſilium, ideo ille peccauit, & temeritatem commiſit, cùm animus, & intentio longè alia ex ipſo contextu oſtendatur. nihil itaque contra Scripturam dixi, ſed ex circunſtantia literæ collegi bonam intentionem conſulendi maieſtati diuinæ, imminenteque illa cauſa, Oza putaſſe, non temerè agere. Deus verò profert ſententiam, cum erraſſe in hoc iudicio, & temerè feciſſe. vbi quod Brentius operoſiùs

agit

agit de cauſa huius diuinæ vindictæ,& alios irridet,alios ſubſannat,ad noſtram cauſam non pertinet, & vt ingenuè dicam opus non eſt,vt in Scriptura diuinemus,quod illa tacet, maximè,quòd aliam cauſam quærere, ſit hoc Dei iudicium minoris æſtimare. certè peccatum quod Deus puniuit in Oza, apertè Scriptura inquit illud fuiſſe,quod in tangendo arcam commiſit.Hoc vocat temeritatem,vel errorē,& ignorantiam : quid opus eſt aliud quærere?ſed ſit ſatis,iſtud ſuſcipere,vt agnoſcamus tentationem Dei eſſe, atque eius iram grauiter prouocare,ſi quæ nobis promiſſa non ſunt,tentemus etiam animo Eccleſiæ ſuſtentandæ.vult enim,vt certi de omnipotentia ſua, nō dubitemus ipſum,qui curam habet Eccleſiæ ſuę,ſine tranſgreſſione limitis nobis præfixi,eam,& poſſe cuſtodire, & certè facturum,nec propterea nos,quicquam audere debere,quod nobis non permiſſum ſit, Cuius,inquit Iob,adiutor es? nunquid imbecillis, & ſuſtentes brachium eius, qui non eſt fortis? Et Paulus, An æmulamur Dominum, nunquid fortiores illo ſumus?Hoc egit Oze, & ecce ipſe mortuus eſt, & arca Dei non cecidit,ſic & omnes,qui vltra conceſſa ſibi manum extendunt, nouerint ſe Deum prouocare, vt in eos primò oſtendat ſe potentem eſſe:& deinde Eccleſiam ſuam, non niſi legitimo, & à ſe conſtituto ordine ſeruat, ſeruaturuſque eſt in perpetuum.

Cap.26.

1.Cor.10.

Cap.29.

Legis veteris præceptū, quo reges à ſacerdotibus legē deſcriptā accipere iubentur, explicatur: & oſtenditur ſacerdotes regibus ſuperiores in legis doctrina.

Accedit iam propiùs Brentius:& ea,quibus gradum quem quiſque circa doctrinam fidei tenere debeat dicimus in Eccleſia, impugnat.ego igitur, ſtatuto priùs in Eccleſia ſummum eſſe ordinem,maximè in his,quæ ad doctrinam pertinent, adducens ordinem, quem circa hoc in lege veteri Deus diſtinxit inter reges, populum, & ſacerdotes: vt videlicet inde iuxta analogiam ſynagogæ ad Eccleſiam, & legis veteris ad nouam, idē oſtendam in Eccleſia:non quòd veteris legis præcepta obſeruanda putem,quod Brentius calumniatur,cùm dicam ſynagogam vmbram eſſe Eccleſiæ, quod nec intactum permiſit, de quo poſtea.Priùs igitur diſtinctè,& diſertè explico legis verba, vt erant ſuo tempore ſeruanda: deinde ad Eccleſiam accedo. Affero ergo primò illud,quòd Deut.xvij.regi præcipitur: poſtquam ſederit in ſolio regni ſui deſcribet ſibi Deuteronomium

legis huius, accipiens exemplar à ſacerdotibus, legetque illud, vt diſcat timere Dominum. Hinc colligo regem non eſſe conſtitutum doctorem, ſed diſcipulum legis, eamque à ſacerdotibus debere diſcere: hoc dico de rege Iſraëliticæ gentis, fruſtrà ergo Brentius ait, quòd quia dico legem veterem ſeruandam à regibus priuari iuſtè poſſint miniſtri Eccleſiæ omnibus bonis temporalibus: quoniam Leuitas præcipit lex non habere poſſeſſionem inter fratres, vbi, rogo, quid calumnioſiùs, & inuidioſiùs dici potuit. Calumnia eſt, quòd me dixiſſe ait legis veteris præcepta obligare Chriſtianos: cùm manifeſtè dicam illa omnia eſſe vmbram, vnde adumbrare potiùs ſequitur, & ſubobſcurè oſtendere iuxta analogiam vmbræ, ad veritaté, quòd habet Chriſti Eccleſia. inuidiam autem quantam conciliat miniſtris Eccleſiæ, cùm inquit, quòd prælati noſtri occuparint iã magnã partem orbis Romani, ſed ſtatim huic obuians incommodo, non inquit hæc commemoro, vt cenſeam ſua cuiquam eſſe auferenda. Quid ſentiat Brentius poſſet fortè aut ex ſuis, aut ex ſuorum vel diſcipulorum, vel magiſtrorum operibus agnoſci, ſed interim cùm nec vlla eſſet vel ratio, vel apparentia, vnde colligeret me dixiſſe legem ſeruandam à nobis, quid quærit, qui ait magnam occupaſſe orbis partem prælatos Eccleſiæ, & iuxta legem auferendam eſſe ab eis, niſi vt intelligamus, qualiter affectus ſit & affectos velit in eos ſuos principes. Sed ſequamur, quę deinde dicit, cùm enim videt, hoc ſibi non ſuffragari, aliò conatur elabi, ait igitur, non propterea, quòd à ſacerdotibus iubetur rex accipere exemplar legis, illis ſubijcitur pluſquam, aut Chriſtiani ſubijcimur Iudæis: quia, vt Auguſtinus inquit, cuſtodes ſunt ſacrorum bibliorum: aut certè magis, quàm qui emit à bibliopola, ſacrã biblia, illi ſubijcitur. quod quàm ſit inſulſum, quis non videat? certè ſcimus quantũ fuerit creditum ſacerdotibus veteris legis, cùm ab eis duntaxat exemplar illius petendum præcipitur, res ipſa ſatis oſtendit, & Hebręorum omnium certiſſimus ſenſus, qui non dubitant ſolos eos libros canonicos, & in auctoritate eſſe, quos ſacerdotes ſemper ita ſeruarunt, & ſuis poſteris ſeruandos tradiderunt, atque ita per manus ſacerdotum, & auctoritatem, ſacri

libri

libri à non ſacris diſcreti ſunt: hæc non eſt auctoritas bibliopolæ, nec quidem Iudæorum incredulorum, & pertinacium. Intelligo igitur illud exemplar regi accipiendum eſſe, quod auctoritas ſacerdotis commẽdaſſet: ab eo regem debere diſcere. ſolius igitur eius doctrinæ diſcipulus eſſe debuit, quam ſibi, vt certam, & diuinam tradidiſſet ſacerdos. nihil plus in hac parte illis tribuo. Quod verò ait Brentius, non ſomnia ſacerdotũ Deum pręcepiſſe, vt ſibi deſcriberet rex, omnino fatemur, nec verum eſt nos velle, vt ſomnia noſtrorum epiſcoporũ ſequantur principes, ſed de hoc poſtea: quod ad ea, quæ nunc agimus, pertinet, ſacerdotibus conſtat creditam eſſe Dei legem, &, vt verbis Pauli dicam, quærenti quid amplius ſacerdoti, quàm regi in lege veteri? reſpondebo, multum per omnem modum. Primùm, quia credita ſunt eis eloquia Dei: neq; alia ſuſcipienda erant, quàm quæ illi dediſſent, id duntaxat ex hoc loco volumus, ſacerdotes eſſe conſtitutos iudices, vt quid pro vero verbo Dei, quid pro falſo, & adulterino, aut dubio habendum eſſet iudicarent. Hoc iudicium circa verba Dei, quæ meritò Dauid pretioſiora omni auro, & lapide pretioſo, & dulciora omni melle, & fauo dicit, datum ſacerdotibus, ſupra reges extulit ipſos. Sed ait adhuc Brentius, ſi diſcipulum legis regem ego facio, ergóne ex diſcipulo non debet fieri doctor? an non magna pars eorum, qui in academia operam dant literis, idcirco ſunt diſcipuli, vt fiant doctores? vide ergo quæ grauitas doctrinæ, officium regis tractamus, an ad illud pertineat docere: Nam nec verum eſt omnem, qui diſcipulus eſt, doctorem eſſe debere, quod fatetur Brentius, præcipitur rex diſcere timorem Domini: vt ſcilicet nouerit, quid ſibi erga Deum agendum ſit, & regnum adminiſtrandum: non verò, vt alios doceat, præcipuè dubia, & obſcura religionis, & fidei. Nam quod de Dauid affert Brentius, Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos: ſuperiùs diximus qualiter ſit accipiendum. Hæc itaque de præcepto illo legis, vt tunc ſeruandum erat, dicta ſunt, quæ qua analogia ad tempus euangelicæ legis applicanda ſint, poſteà oſtendemus. Adduximus etiam, ſecundo loco, ex eodem capite Deuteronomij, quid circa dubia Deus fieri pręcipit:

Cap. 30. Legis veteris ſtatutũ de audiendo ſacerdotis iudicio circa dubia explicatur: et oſtẽditur auctoritas ſacerdotum in hac parte ſuperior, etiã regũ poteſtate.

cipit:aſcende ad locum,inquit, quem elegerit dominus Deus tuus, venieſque ad ſacerdotem Leuitici generis, & iudicem, qui fuerit illo tempore, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint,qui præſunt loco,quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius.& quod ſequitur,Qui nō obedierit ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo,ex decreto iudicis moriatur homo ille:ex quibus quia lex populo oſtendit gradum ſuum circa doctrinam fidei eſſe,vt ſacerdotem audiat:regi vt in contemptores ſacerdotalis iudicij animaduertat: Lex itaque non concedit regi docēdi munus. Contra hæc igitur primò inquit Brentius,quòd vt auctoritatem principibus dem, facio illos ſacerdotum apparitores, & lictores: & fatetur ille principes miniſtros eſſe Dei ad vindictam malorum, tamen quod principes omnia verba ſacerdotum,tanquam oracula Spiritus ſancti ſuſcipiant ſine vllo ſuo iudicio, vt quos illi voluerint interficiāt, & opprimant,contra ſcripturam, inquit, & in contumeliam Spiritusſancti eſt,idque multipliciter conatur probare. Primò
,, lex inquit, quod docuerint te iuxta legem Domini, ad legem
,, ergo Dei alligat eorum ſententia:cùm autem certam regulam
,, quam ſequantur, oſtendit, libertatem concedit grauato iudi-
,, candi,num ſecundum legem Dei pronunciatum ſit, & princi-
,, pibus maximè.Quid enim ſi ſacerdos definierit contra legem Domini?quid ſi ipſe obedire noluerit legi?quid ſi fiat ſummus ſacerdos pſeudopropheta, & iubeat alienos deos ſequi, habeatque ſecum maximam partem ſacerdotum? nō liceret principi iudicare de hac impietate ſacerdotum,& iuxta ſeueritatē legis animaduertere in eos? Hi ſunt frequentiſſimi clamores Brentij,quibus etiā adiungit, Nónne Annas,& Caiphas,legitimique ſacerdotes crucifixerunt Chriſtum, & perſecuti ſunt Apoſtolos? erat igitur tunc ſequenda eorum ſententia? occidendus erat, qui non ſequeretur eam? moriatur igitur inquit Maria, Nicodemus, & quotquot non conſenſerunt tam iniquæ ſententiæ.Quibus breuiſſimè reſpondemus, certum eſſe ſententiam ſacerdotum ad regulā legis Dei alligatam eſſe, nō igitur ſequenda eſt,quando manifeſtè eſt contra legem:neque opus

opus erat multis verbis, multò verò minùs clamoribus, vt hoc daremus Brentio, quod diſertè etiam frequenter aſſerimus: ſi manifeſtè contra legem Dei doceant ſacerdotes, imò Angeli, ipſi non ſunt audiendi, ſed reijciendi ab Eccleſia: agant in eos principes omni ſeueritate, qui ad idololatriam, & defectionem à Deo populum trahunt: nec populus illos agnoſcat, vt ſuperiores ſuos, & prælatos: cæterùm lex non loquitur niſi in cauſa dubia: cùm difficilè, inquit, & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, in hoc caſu ſacerdoti defertur iudicium, non vt pro ſuo arbitrio, aut libidine: ſed cum timore Dei, & attenta ſcripturæ conſideratione definiat. Huic definitioni, qui non paruerit, iubetur occidi: cur hoc rogo, niſi ne perpetuò dubia permaneant, quæ definiri neceſſe eſt, vt ſit denique vltimum aliquod iudicium. Nam quod Brentius dicit ex eo, quod regula præſcripta eſt, iuxta quam ſacerdos debet iudicare: permitti cuilibet damnato iudicare, & definire (ſic enim dicit) num ſit iuxta legem definitum, nō ſolùm falſum eſſe dicimus, ſed apertiſſimè primò legis, & ſcripturæ verbis, deinde ſibi ipſi, & denique omni ſenſus humani rationi repugnans: legi quidem, quia ſi licet poſt ſententiam ſacerdotis iudicare cuilibet de ea, fruſtrà eſt illud iudicium, non eſt vltimum: debuit igitur aliud aſſignare iudicium, Quis enim nō videat ridiculum eſſe iudiciū, de quo cuilibet iterum iudicare permittitur ſine vllo ordine ſuperioritatis, atque ideo inutile, & fruſtrà, quid prodeſt adire iudicium, ſi poſt definitionem ita maneat liberum de eo dubitare, vt antea. Præterea quis non videt, ſi cuilibet liceat definire, an ſecundum legem iudicatum ſit, omnes conſtitui ex æquo doctores, & interpretes legis. Nam ſi alij doctores ſint, alij diſcipuli, ridiculum eſt perpetuò diſcipulo permitti, vt de ſententia doctoris iudicet, ex quibus vides quàm ſibi contradicit, qui confitetur à Deo iudicium conſtitui, & ab eodem præcipi, & parari, quomodo efficax executio fiat: & tamen licitum eſſe ſemper priuato cuique, non ei obedire: aut enim neceſſe eſt, eum, qui non obedit, iniuſtè facere: aut eum, qui exequitur, & tamen Deus iubet, executioni mandari. Denique vides, vt omni humano ſenſui repugnet, licere ſemper grauato definire, nū

iuxta legem iudicatum ſit contra eum. cùm enim in omni iudicio neceſſe ſit, alterum grauari, alterum abſolui: cùm ſemper ſit grauatus aliquis, ſemper reſtabit aliud iudicium: nunquam itaque erit vltimum. Sed, quod pulchrius eſt, permittit iudiciũ in propria cauſa grauato, quo quid ineptius? quid magis contra omnem rationem, quàm in propria cauſa poſſe aliquem eſſe bonum iudicem? & credendum eſſe, poſſe meliùs ſentire de legis intellectu, qui propriæ cauſæ affectu tenetur, quàm iudicem, qui ab eo affectu liber eſt, non ergo eſt opus hæc ita cõfundere, & vniuerſum naturæ, & rationis ordinem peruertere: manifeſta, & certa non egent iudicio. Illa, quę manifeſtè contra legem Dei ſunt, à nullo ſunt ſuſcipienda, nullum excuſant. Inter hæc fuit damnatio Chriſti, de qua tamen poſtea latiùs agemus propter quam tam vanè clamat Brentius, non eſſe parendum ſententiæ ſacerdotum. De manifeſtis itaque, non eſt ſtatutum iudicium, in dubijs parendum eſt ſupremo: dubia verò à manifeſtis, in re quacunque communi ſenſu diſcernuntur: nec opus eſt alio iudicio. Manifeſta omnibus conſtant, dubia verò ſimiliter non ab omnibus eodem modo accipiuntur. Denique, Brentius ait, legem non ſolis ſacerdotibus permittere iudicium: ſed adiungere etiam iudicem, iudices verò, vel reges non fuiſſe ex tribu ſacerdotali, etſi non admodum ad nos pertineat, qui modò non agimus de gubernatione populi Iſraëlitici, ſed Chriſtiani, tamen reſpondendum eſt etiam illi, quòd lex ad ſacerdotem, & iudicem mittit, qui ſi fortè quandoque vnus erat, vt Heli, & Samuel, vtrumque ad eum pertinebat, & definire dubium legis, & punire non obedientem. quando verò alius iudex, alius ſacerdos erat, ad vtrumque mittit lex: ſed apertè diſtinguit eorum munia: ſic enim tandem inquit, qui autem ſuperbierit nolens audire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo ex decreto iudicis moriatur ille: ſacerdoti itaque tribuit, vt minimum poſtremũ, & vltimum iudicium: iudici verò executionem, hæc nos dicimus: nec Brentius oſtendit etiam in lege, vbi minus diſtincta erant miniſteria hæc, aut reges iuſtè, vel impunè ſacerdotum officia occupaſſe: aut econtrà ſacerdotes regum, cùm diuerſi eſſent,

ſent, cùm ve rò in vnũ conueniſſent duo illa, quod illi tempori ad figurandũ Chriſtũ non erat alienũ, vnus vtrumque agebat.

Iam vltima circa hoc audiamus. ego enim poſt hæc legis veteris pręcepta, accedo ad Eccleſiã, quę, aio, ſi ad Eccleſiã referamus cuius ſynagoga vmbra erat, &c. & mox in hoc principio occurrit Brentius, idque reprehendit, perinde, inquiens, ac ſi non fuiſſet in veteri Teſtamento vera Eccleſia: vt videas quanta ſit hæc libido reprehendendi. Nam hac ratione, & Paulum reprehendit dicentem, vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam rerum imaginem: & iterum, de omnibus qui in lege erant, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſtus, & ſexcenta ſunt huius rei loca Pauli, nunquid propterea non erat vera lex, verum ſacerdotium, vera ſacrificia, veræ ſolennitates, vera bella, veræ victoriæ, antiqua illa omnia, quia figuræ erant aliarum longè eis præſtantium rerum? eadem igitur ratione nunquid non erat vera Eccleſia, quia figura erat noſtræ? nihil poteſt magis ridiculum dici, quàm eum, qui aſſerit ſynagogam fuiſſe vmbram Eccleſiæ Chriſti, accuſare, quaſi propterea neget in ea fuiſſe veram Eccleſiam: erat quidem vera, imò eadem Eccleſia cum noſtra: ſed interim illa ſub figuris, & vmbra abſcondita habuit, quæ nobis ſunt manifeſta, iuxta hanc itaque euidentiam & lucem, noſtra ab illa diſtinguitur, & illa huius eſt vmbra, ſubſtantia tamen fidei, & rebus ipſis eadẽ omnino ſunt, & vna Eccleſia vetus, & noua, ſequamur alia: infero ego multò rectiùs, in Eccleſia Chriſti agnoſcendos eſſe veros ſacerdotes, qui deeſſe non poſſunt, nec in eis veritas doctrinæ deficere, quos Chriſtus conſtituit iudices, quæ omnia iam hoc loco probata ſunt, quę tunc tantùm propoſueramus, inde deducimus, principes non debere proprios ſibi magiſtros aſciſcere, ſed tradita à legitimis ipſi tenere: &, vt à ſuis ſubditis ſeruentur, curare. Hoc ibi exemplo legis Theodoſij, atque Gratiani, & Valentiniani imperatorum explicauimus, & cunctos inquiunt illi populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam diuum Petrũ Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamque pontificem Damaſum ſequi claret,

Cap. 31. Legis illis præcepta, quã analogia nũc ad Eccleſiã referenda ſunt.

Hebræ. 10

Cap. 32. Exemplo legis Theodoſij oſtendi tur, ſeculares princi pes ab epiſcopis fidem accipere, & eam à ſubditis ſibi popu lis ſeruandã curare.

ret, & Petrum Alexandriæ epiſcopum. Hæc eſt prima codicis lex, de ſumma trinitate, & fide catholica, ex qua hoc oſtendi, catholicos illos imperatores non ſe iudices doctrinæ, & fidei conſtituiſſe: ſed legitimorum ſacerdotum ſecutos doctrinam, Romani ſcilicet, & Alexandrini. Sed mirum & quantum hoc Brentio diſplicuit, miratur enim primò, quòd legem hãc commemorem, & nec videam, quid pro me, aut contra me dicam: & quamuis ille in hac lege nihil contra me adferre poteſt, placuit tamen hoc dicere, quò magis odioſum me ſuis redderet. Sed audiamus vt probet, quòd contra ipſum non ſit, hęc (ait) lex iubet omnes ſequi fidem, quam Petrus docuit, & quã ſequebantur Damaſus, & Petrus Alexandrinus. Hæc erat vera fides trinitatis, de qua tunc potiſſimum agebatur, ſed nos, ait, loquimur de epiſcopis, qui impiam religionem docent. Cui ego reſpondeo, impiam docẽt religionem ſacerdotes, de quibus loquimini, veſtro quidem iudicio, ſed falſo, & peruerſo. Sed etſi hanc legẽ ſolùm adduxi, vt exemplo Theodoſij oſtenderẽ, principum eſſe, doctrinam ſacerdotũ ſequi: &, vt ab omnibus obſeruetur curare, quod illa lex agit: verùm ex illa etiam oſtendo Brentium, & ſuos ſequaces contrà illam agere: reijciunt religionẽ quam Damaſus ſequutus eſt, agunt igitur contra legem illam. Damaſus, teſte Hieronymo contra Vigilantiũ, ſacrificium obtulit altaris, veneratus eſt reliquias martyrum, probauit cœlibatum, & ſeruari curauit à ſacerdotibus, & alijs quibuſdam miniſtris, teſte toto illo ſeculo, & omnibus illius temporis patribus: qui igitur hoc contemnũt, à religione recedunt Damaſi, quam & Petrum Apoſtolum tradidiſſe compertum tunc erat, tunc, inquit Brentius, tantùm de fide trinitatis agebatur, quam Arriani impugnabant. fateor hoc præcipuè agebatur, contra eos ſpecialiter lex hæc lata eſt, verùm manifeſtum eſt, quòd omnes includat, qui in quocunque alio articulo, à religione illa diſcedunt, quam tunc Damaſus ſequebatur, & Petrus Alexandrinus epiſcopus, & cùm eis duæ iſtæ Eccleſiæ primæ, altera Latina, altera Græca, vtraque à Petro orta, quia Alexandrina ab eius diſcipulo Marco fundata. ſic enim vniuerſaliter lex præcipit, quam Damaſum ſequi claret, & Petrum

trum Alexandrinum. Poſteà verò ad ſpecialia deſcendens, de trinitate contra Arrianos mentionem facit: ſed ait adhuc Brentius, nunquid Theodoſius abſque vlla cognitione propria, contentus tantùm horum duorum pontificum iudicio, hoc iubet? non faciunt (ait) hiſtoriæ tam ſtupidum Theodoſiũ. Nam ideo præpoſuit Petrum Apoſtolum, quia priùs cognouit Romanum, & Alexandrinum pontifices cum doctrina Petri conuenire. Cui apertè reſpondemus, commenta hæc eſſe eius: ille arbitratur ſtupidi principis eſſe, iudicium ſequi præcipuorum pontificum, & Eccleſiarum, ſed veritas contradicit illi: quid enim prudentius principi temporalibus curis deſtricto cui nec otium, neque exercitium ad diſcutienda dubia, & con trouerſa fidei eſt, quàm ſequi iudicium probatiſſimorum pon tificum, & conſenſu, teſtimonioque omnium populorum, & eius quæ per totum orbem diffunditur Eccleſiæ traditionem agnoſcere Apoſtolicam. Hoc fecit Theodoſius: non alia putauit euoluenda vel Scripturæ, vel patrum volumina, ad traditionem confugit, hanc rei ipſius euidentia, hoc eſt, conſenſu omnium Chriſtianorum agnouit, quam, inquit, Dominum Petrum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quid hoc rogo eſt aliud, quàm religio ab ipſo vſque adhuc inſinuata declarat, quàm quod traditio Petri perpetuo illo conſenſu oſtenditur: quadringentis plus minus annis à prædicatione Euangelij hoc dixit Theodoſius: cuius tem poris recentiſſima erat memoria, & manifeſtiſſima monumen ta, conſenſuque omnium, qui à ſuis maioribus ita acceperant, agnoſcebatur Petrum religionem illam tradidiſſe. non plura putauit Theodoſius ſibi quærenda eſſe, non quia ſtupidus, ſed quia prudens erat: non quia inſipiens, ſed humilis erat, cogitabat itaque illud, altiora te ne quæſieris, &c. de qua re abundè, adiuuante Domino, Brentio ſequenti loco reſpondebimus, nunc cùm ille nihil probet de maiori diſcuſſione, aut cognitione Theodoſij, nos tantùm eius verba in teſtimonium adducimus, non, inquit, omnes ſequantur hanc religionem, quam nos iudicamus Petrum tradidiſſe, aut quam nos ſequimur: ſed duces ſequendos primos pontifices poſuit, nec iudicium ſuũ

aliud addidit, ſed conſenſum, & teſtimonium omnium ab ipſo principio doctrinæ vſque ad ea tempora adduxit ad confirmandum traditionem, quantò rectiùs Brenti, omnes principes Chriſtiani hoc nunc agerēt, quantò prudentiùs conſenſu Chriſtianorum omniū traditionem agnoſcerent, de ſacrificio altaris, orare pro defunctis, cœlibatu, & ſimilibus omnibus, quàm vt ipſi, vel ſuo iudicio, vel veſtro, ſcripturam ſe putantes intelligere, hæc omnia reijcerēt? Sed torquetur acerbiùs Brentius, quoniam addidi in hac lege Theodoſium iuſtiſſimè ſtatuiſſe & nomina, & notas, quibus quiſq; in Eccleſia inſigniri debet: quis ſcilicet Catholicus, quiſue hæreticus nominari. Quoniā ſic ſtatuitur ibi, hanc legem ſequentes catholicorum nomen iubemus amplecti, reliquos verò dementes, veſanóſque iudicantes hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere, hoc inquit Brentius contra Arrianos dictum eſt, contra negantes conſubſtantialitatem perſonarum, quam nos diſertè fatemur: & iniqui conſilij me arguit in principes ſuos: inquit enim, quòd cùm principes pios hæreſios inſimulem: & ſtent leges publicæ diſcernentes grauiſſimas pœnas, aduerſus hæreticos: facilè intelligi poteſt, quæ pericula non tam ſpiritualia, quàm corporalia eis miner. quid igitur illi reſpondebo, quàm quòd hìc apertè à conſcientia propria oſtendit, ſe accuſari: ego verba Theodoſij appoſui: & nec in eos, nec in alios aliquos illa detorſi. Cur ergo Brentius quæritur, ſi non agnoſcit ſe, contra traditionem Apoſtolicam tempore Theodoſij conſenſu omnium probatam, aliquid tenere, & docere? non accipiat hæc verba in ſe dicta. Nam lex eos hæreticos dicit, qui ab ea recedūt traditione, ſi agnoſcit ſe hoc agere, ſi negare non poteſt, agnoſcat etiam remedium, redeat ad traditionem, & ad Eccleſiam matricem, redeat ad cōmunionem omnium Eccleſiarū: & euadat notam, quam timet. Nam quòd in principes nos iniqua conſilia moliri dicit, non eſt cur occultum aliquod conſilium quærat, nos palàm, & manifeſtè dicimus, qui traditionem Apoſtolicā non ſequuntur lege Theodoſij, hæretici ſunt, non comminamur magis pericula temporalia, quàm ſpiritualia, ſed multò magis ſpiritualia damnationis æternæ: qui enim non credit, iam

iam iudicatus eſt. Hæc cupimus principes maximè timere: de quibus dicitur, quòd exiguo cōceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patiūtur: tēporalia verò dāna, tu videris an meritò timenda ſint, nos illud apertè tibi dicimus, Brenti, non putes tuo, vel tuorum iudicio, principibus Catholicorum, vel hæreticorum nomina dandę ſint quantumuis potentes, permittant ſe, quantum volent, piorum, & Catholicorū nomine à ſuis laudari: totius orbis tota Eccleſia, imperatores, reges, populi cenſebunt: & perpetuò manebit cum eorum memoria vera in eos nota apud homines, & multò certiùs apud Deum, & Angelos: hi erunt iudices, non tu, vel ego: parùm ad rem eſt, quid ego dicam, certum manebit cuique ſuum nomē apud poſteros, nulla in perpetuum delebit obliuio, nec vlla excuſatio auferet hæreticorum nomen, & infamiam ab his, qui eis digni ſunt, quoſque Theodoſiana lex notauit. Satis igitur in hoc loco oſtendimus, diſcrimen epiſcopi, & principis, & vter illorum iudex fidei ſit ex vera origine vtriuſque poteſtatis, & manifeſto vſu, conſenſuque omnium ſeculorum deduximus: Brentioque contra hęc molienti reſpondimus pro captu, & facultate noſtra. ex quibus cùm, qui ſint iudices controuerſiarum religionis, & fidei duntaxat oſtenſum ſit, exigit hic locus, & Brentij clamores contra nos, vt de hoc iudicio, ratione, ſcilicet & medijs, quibus in eo procedendum ſit auctoritateque, & certitudine eius diſertè dicamus. Nam quia nos in Concilijs epiſcoporum dubia ſcripturæ explicanda dicimus, & definienda, ex traditione Apoſtolica, conſenſuque patrum, Brentius frequentiſſimè ſingulis ferè verbis clamat, me in ſcripturam ſacram ſacrilegum, quòd eam ſubijciam humano iudicio, quòd præferam illi traditiones non ſcriptas, multaque in hunc modum: Deinde, etiam ait, quòd omnia confundam, ac in mille formas me vertam, vt vim eludam Scripturæ, & auctoritatem eius eleuem. quæ omnia ille me ait dicere, non quia in meis legat ſcriptis, nunquam enim verbum aliquod horum legit, ſed quia putat ex meis inferri, ſua illa confidentia, & auctoritate, qua ſolùm, quia ſibi ita videtur, nulli dubitandum eſſe credit. Vt igitur ab his iniurijs me purgem, & pręcipuè certam, & ſa-

Cap. 35. Ratio & ordo, quo ab epiſcopis dubia fidei & ſcripturæ definiendæ ſunt in Concilio, ſcilicet ſacra Scriptura & traditio & conſenſus patrum.

& ſanam doctrinam manifeſtè oſtendam, quæ ſua ipſa virtute, ſuo ſplendore, & luce facilè tenebras errorum excludit, niſi ab eorum fortè oculis, quorum Deus huius ſeculi excæcauit mentes, vt non fulgeat eis illuminatio euangelij gloriæ Chriſti. De ratione, qua iudicandum eſt in dubijs religionis dicturi, oſtendemus priùs Scripturam ſacram eſſe fundamentum, ad quam in hoc iudicio tanquam ad primam regulã cuncta ſunt exigenda. Deinde quod hæc Scriptura neceſſè habeat ex Apoſtolica traditione explicari, quæ traditio auctoritate quidem, non inferior eſt Scriptura, quę in ea probatur, & commendatur, antiquitate verò illã præcellit. Quare vbi Scriptura ambigua eſt, & obſcura, ab ea exponitur: vbi ſuccinctè, & minùs plenè aliquid docet, ab ea explicatur. Tertiam quòd traditio hæc conſenſu omnium Eccleſiarum, & temporum agnoſcenda eſt: conſenſus verò hic Eccleſiarum teſtimonijs conſonis patrum, qui ab Apoſtolis verbo, & ſcripto Eccleſias docuerunt, certiſſimè probatur. Quartum denique conſenſum hunc in Concilijs epiſcoporum inquirendum eſſe, & ex eo definienda dubia circa fidem & religionem. Itaque, vt in aſſertione catholica diximus, vltimum hoc viuentium, ſcilicet & præſentium epiſcoporum Concilium, iudicium eſt viuum, & quod ſemper ad manum haberi poſſit, atque ideo vltimum, cui omnes parere debeant. Si verò quæratur à me, vnde, & ex qua lege, & auctoritate iudicare debeant, non dubito reſpondendum eſſe, quòd ex Scriptura ſacra huius intellectum, & explicationem, quum ambigua eſt, ex traditione Apoſtolorũ aſſerimus quærendam: traditione Apoſtolorum, teſtimonijs, & conſenſu patrum probari. Quatuor itaque hæc, quæ ſunt propoſita, Scriptura ſacra, traditio Apoſtolica, patrum conſenſus, epiſcoporum Concilia, nobis à Deo data, in quibus veram fidem, & religionem ad æternam noſtram ſalutem neceſſariã, quærere debeamus, & inuenire poſſimus: nec quicquam horum extra illa, quæ non aliena, aut contraria inter ſeſe cogitanda ſunt, ſed conſona, & per omnia conſentientia: atque ideo ordinatiſſima Dei diſpoſitione inter ſe cohęrent, ita, vt ab illo primo, vſque ad hoc vltimum ordinatè ſit deſcendendum

dum

dum nobis, & ab hoc vltimo ad primum illud aſcendendum: poſtquã enim ſacri libri ſcripti ſunt, & recepti in Eccleſia, primùm in ſtabiliẽda fide ſcriptura eſt: primùm inquã certitudine, & auctoritate. Secundũ huic proximum Apoſtolica eſt traditio, qua Scriptura ipſa ſuſcepta eſt in Eccleſia, & explicatur: quare, quòd ſecundum gradum ei damus poſt receptam ſcripturam, vt dictum eſt, ſecundum certitudinem intelligimus. Nihil eſt in Eccleſia certius, nihil magis conſtat, quàm canonici libri, præcipuè de quibus nunquam dubitatum eſt: traditio verò Apoſtolica non ita eſt conſtituta, nec certa omnibus, ſed non minor eſt auctoritate ipſa Scriptura, vt oſtendemus: verùm à Scriptura hoc ſibi propriũ quodammodo, ac peculiare traditio ſibi vendicat, quòd apertior eſt, & plenior: non quòd ſcriptura imperfectum aliquid habeat, quæ ab ipſo Deo ſcripta, eiuſque infallibili iudicio, ad humani ingenij captum perfectiſſimè coaptata eſt pro huius vitæ ſtatu, & conditione, & reliquis omnibus, quæ Deus per eam, & in ea efficere intendit. itaque Spiritus ſanctus ſapientiſſima diſpoſitione inter ſcripturam, & traditionem Apoſtolorum, quibus ſua nobis myſteria reuelare dignatus eſt, hæc ita diſtribuit, vt altera certior, altera plenior & explicatior ſit, cùm vtraque reuera ab ipſo ſit. Iam tertium locum dignitatis, & auctoritatis damus conſenſui patrum, qui ipſe eſt conſenſus Eccleſiæ, cuius nunquam certa monumenta deſunt, & teſtimonia: quare in eo ſcripturæ, & traditionis veritatem, & ſenſum inuenimus. Quartum denique locum præſentibus, & viuis Concilijs damus, per quæ tanquam per iudicem viuum præſentia omnia dubia finiantur. Hic igitur eſt ordo, & diſtinctio horum quatuor, quæ nobis certa regula fidei tradit: & vt ab hoc vltimo iam aſcendamus ad primum, in Concilijs quæritur veritas fidei, & morum Chriſtianorum, idque ex ſcriptura, Apoſtolica traditione, conſenſuque patrum omnium præteritorum, ita ſcilicet vt quod conſonum eſt naturæ noſtræ, ab inferioribus, & proximioribus aſcendentes ad ſupremum illud, & vltimum perueniamus. Hoc pacto, in Concilijs quæritur ſenſus patrum præcedentium, atque Eccleſię: idque ex teſtimonijs, & ſcriptis eorum. Hoc oſtendemus

demus reipſa actum fuiſſe in Concilijs, ex hoc conſenſu, & teſtimonijs patrum traditio Apoſtolica, eſt enim certum hunc conſenſum non aliunde ortum, quàm quia quæ Apoſtoli tradiderunt ſuis diſcipulis, quos magiſtros dederunt Eccleſijs, eadem ipſi ſibi proximis reliquerunt: atque ita vſque ad vltimos ventum eſt. in hac verò traditione intelligitur, verus ſenſus ſcripturæ, cùm verba ambigua, vel contra ſe pugnantia occurrunt, & integra ratio cultus, & reliquorum pertinentium ad ſalutem, quæ in ſcriptura implicitè tantùm, & ſub vtili ratione tradita ſunt. Hæc & ex his, quæ proximo loco dicta ſunt, & priùs in aſſertione noſtra catholica, & ſcholijs in capitibus præcipuè de Scriptura, de Eccleſia, de Concilijs, de ſcriptoribus eccleſiaſticis ſatis putamus probari, & explicari, auferrique circa ea quicquid meritò dubitari poterat, niſi placuiſſet Brentio nullis certè rationibus, ſed clamoribus & conuitijs, vt alia omittamus, omnia confundere, miſcere, & turbare in oculis ſimplicium. Nam, quod teſte conſcientia coram Deo aſſerimus, nihil aliud in his prolegomenis inuenimus, quàm quæ ad ſubuertendos ſimplices, & nimium credulos valere poſſint: niſi quod ſuo more in quibuſdam manifeſtis quidem, & certis immoratur, & ſpaciatur, vt illis venenum abſcondat, & laqueos. licet itaque ſatis hæc explicata ſint, & probata, & oſtenſum nullam in eis contradictionem eſſe, nec ſcripturã ſubijci, aut poſtponi humanæ alicui auctoritati, ita, vt non habeat Brentius, quid inquirat amplius, quia dicimus apertè in dubijs fidei, proximos, ad quos ſtatim eundum eſt, epiſcopos eſſe, & eorum Concilia: iſti conſenſum patrum inquirentes ex illo traditionem agnoſcunt: ex qua ſcripturam interpretantur, & explicant: in his nihil incertum, aut confuſum eſt, cùm ſcriptura eſt ambigua, nec explicata, traditio quærenda eſt, traditio inuenitur in conſenſu, & teſtimonijs patrum: ex iſto iudicant viuentes patres, & præſentia Concilia: nec alterum horũ aliud impedit, aut aufert vel auctoritatem, vel efficaciam alterius: ſed ſeinuicem adiuuant, ſibi inuicem ita coniuncta ſunt, & colligata: vt qui alterum reiecerit omnia reijciat. Quamuis itaque hæc ita ſint conſtituta, vt moleſtum nobis ſit, diutiùs de

illis

illis loqui, addamus tamen pauca, quo lucidiora fiant: & oſtendamus primùm, quàm inter ſe quatuor iſta, quæ diximus cohæreāt: ita, vt qui vnum ex eis negauerit, reliqua omnia negaſſe communicatur. Atque ab his, quæ proximè diximus, aggrediamur, ſcriptura inquit, Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram, eadem dicit, cætera cùm venero ipſe diſponam: quo oſtenditūr Paulum multa præſentem verbo conſtituiſſe in Eccleſijs quæ ad ordinem, rationemque cultus pertinent, & vt Auguſtinus dicit, hic locus, ex epiſtola ad Corinthios, præcipuè oſtendit ritum Sacramenti Euchariſtiæ, quem tota ſeruat Eccleſia ab eo traditum. Denique de eodem Paulo ipſa Scriptura inquit: Perambulabat confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodiri præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum, ſiue dogmata quæ erant decreta ab Apoſtolis, & ſenioribus, qui erant Hieroſolymis. ipſa igitur ſcriptura traditionem eſſe, & æquali ſecum auctoritate habendam oſtendit, idem Paulus dicit, Eccleſia eſt columna, & firmamentum veritatis: & Chriſtus. Portæ inferi non præualebūt aduerſus eam: eadem ſcriptura ait, Chriſtus dedit quoſdam quidem Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios paſtores, & doctores in ædificationem corporis Chriſti, & ipſa præcipit his obedientiam præſtari ab omnibus, Obedite, inquit, præpoſitis veſtris & ſubiacete eis, confirmat igitur conſenſum Eccleſiæ certiſſimum eſſe: confirmat patrum, & doctorum ſenſum Eccleſiæ etiam eſſe debere, hoc eſt, ſubditorum omnium & populorum, atque ita vtrumque horum firmum, & ſtabile in fide, & Chriſtianis, pijſque moribus eſſe. Eadem ſcriptura tandem ait: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis, vbi enim ſunt duo, vel tres in nomine meo, in medio eorum ſum. Ipſamet, inquit: cùm orta eſſet contentio, & dubitatio de obſeruatione legalium, conuenerūt Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc. Et ibidē, quod poſt diligentem diſputationem eis viſum eſt dicunt. Spiritui ſancto & ſibi viſum eſſe. Et eadem mittit omnes in dubijs, ad audiendos patres vnientes: interroga patrem tuum, inquit, & annunciabit tibi, & iterum: In multitudine presbyterorum pruden-tium

Cap. 14. Scriptura ſacra, Apoſtolica traditio, cōſenſus patrū, Concilijū viuū, quatuor hæc ſe inuicē probant, & confirmant.

2. Theſ. 2.
1. Corint. 11.
Act. 15. & 16.
1. Timot. 3.
Matth. 16.
Epheſ. 4.
1. Corint. 12.
Heb. 13.
Matth. 18.
Act. 15.
Eccleſ. 6.

tium ſta,& ſapientiæ illorum ex corde coniungere: vt omnem
Matth.23. enarrationem Dei poſſis audire. Et Chriſtus ipſe, Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ,& Phariſæi,omnia ergo, quæcunque dixerint vobis,ſeruate, & facite dat ergò auctoritatẽ Concilijs patrum, & omnes ſubijcit illis. Ita igitur ſcriptura ipſa traditionem Apoſtolicam, cõſenſum Eccleſiarum,& patrum, & eorum Concilia commendat,eam auctoritatem illis dat, vt qui alterum horum negauerit, neceſſe ſit eum ſcripturam ne-
2 ad Ti.2. gare. Ipſa eadem,quæ de ſe ait, omnis ſcriptura diuinitùs inſpirata,vtilis eſt ad docendum,ad arguendum,&c. vt perfectus ſit homo Dei,docet nos, & reliqua hæc tria nobis oſtendit, tanquam fundamenta certiſſima fidei,& pietatis. Hæc de ſcriptura,iam ad ſecundum. Traditio primò dat nobis Scripturam ſacram: illa dicit,hęc eſt diuina ad nos reuelatio,hęc ſcripta ſunt
Lib. contra epiſtolã Fundamẽti ca. 5. à Spiritu ſancto dicente Auguſtino, Ego verò euangelio non crederem,niſi me Eccleſiæ commoueret auctoritas,& manifeſtiſſima ratione hoc oſtendente. Non enim euangelium nomine Andreæ,aut Nicodemi reiectum eſt,& Matthæi,atque Marci, & reliqua duo recepta alia ratione,quàm quia ita Apoſto-
Lib.2. de doctrina Chriſtiana cap.8. li tradiderunt: idque vt Aug. affirmat teſtimonio Eccleſiarũ, quas Apoſtoli conſtituerunt. Eadem traditio habet ſucceſſionem Apoſtolorum, & auctoritatem ſuccedentium eis: eadem habet vſum, & conſuetudinem cogendorum in rebus dubijs Conciliorum. Itaque & hæc etiam traditio reliqua tria confirmat,ſcripturam,teſtimoniorũ patrum auctoritatem,Concilia, nec de ipſis teſtimonijs patrum,& Concilijs,opus eſt, vt plura dicamus: manifeſtiſſima ſunt conſona teſtimonia patrum de ſcripturæ auctoritate,& veritate, de traditionum certitudine, & ſtabilitate, & de neceſſitate Conciliorũ, ſicut etiam in ipſis Concilijs manifeſtiſſimè eſt recepta,& probata ſcriptura,agnita traditio,& conſenſus patrum inueſtigatus,& inuentus.

Cap.35. De ſcripturæ ſacræ auctoritate & vtilitate. Sed iam de ſingulis horum pauca attingenda ſunt: quo hæc confirmentur,& Brentij calumnijs reſpondeatur. Aggrediamur ergo de ſcriptura,& traditione ſimul. Scripturæ ſacræ maieſtatem, & auctoritatem, quibus in culmine eſt literarum omnium,omnes agnoſcimus,& confitemur: quantumque beneficium

neficium Dei ſit,nobis eam dediſſe, fatemur non poſſe nos ſatis aut dicere,aut intelligere. De qua meritò Pſalmiſta inquit, Quomodo dilexi legem tuā Domine?tota die meditatio mea eſt.Et iterū,Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo: Et alibi,Deſiderabilia ſuper aurū,& lapidem precioſum multum. Agnoſcimus altiſſimum Dei cōſilium, & curam ſalutis noſtræ in data nobis ſacra Scriptura, in qua æternæ illius ſapientiæ,& vnigeniti verbi Patris habemus rationem, atque iudicium de Deo,de nobis,deque rebus omnibus quid ſequi debeamus; & agnoſcimus Dei voluntatem primam, & ſolam regulam piarum omnium actionū, & hæc habemus quaſi in repoſitorio quodam, & theſauro recondita in Scriptura ſacrā,vnde quoties neceſſe eſt liceat nobis haurire diuinæ ſapientię ſalutarem aquam,& bonitatis eius immenſam dulcedinem deguſtare,qua ignorantia noſtra inſtruitur,erigitur infirmitas, prauæ & indiſciplinatę cogitationes expelluntur ex cordibus, generātur alię dignæ Deo,& accenditur cor noſtrum ad amanda & deſideranda diuina, & contemnenda terrena. Quis ſatis dicere valet ſacræ Scripturæ fructum, propter quem meritò de ea dictum eſt, Non recedat volumē legis huius ab ore tuo, *Ioſue.1.* ſed meditaberis in eo diebus,ac noctibus:vt cuſtodias,& facias omnia,quæ ſcripta ſunt in eo:tunc diriges viam tuam, & intelliges eam.En fructum Scripturæ ſacræ, quā dignatus eſt Deus ipſe ſcribere, dum ad hoc agendum & mouit animos ſcribentium,& illis ita aſtitit, vt non dubitemus ab eo eſſe omnia illis ſuggeſta,& quæ ſcriberent, & modum,rationemque quā ſcriberent:& veriſſimum eſſe de omnibus ſacrarum literarum ſcriptoribus, quod in Pſalmo ſcriptum eſt, Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.quia enim verba ſunt,quæ ſcribuntur, ad ſubueniendum defectui memoriæ, ad loquendum abſentibus,meritò linguam ad ipſa referimus verba, quę ſcripta ſunt: id quod Petrus apertiùs dixit,Non voluntate,inquiens, *2.Pet.1.* humana, allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. Hanc igitur ſcripturā, de cuius veritate nulla ratione dubitandum eſt, cuius auctoritati omnis humana ratio,& auctoritas, imò & Angelica cede-

re debet. Agnoſcimus à Chriſto, & Apoſtolis nobis commendatam eſſe non verbis modò, ſed etiam exemplis: dum & ſcripturæ auctoritatibus ſua confirmant: & , vt nos hoc ipſum faciamus, admonent. Chriſtus ſuam diuinitatem probãs Iudæis: Quomodo, ait, Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum dicens: Dixit dominus domino meo. Et rurſum citãs illud, Ego dixi, Dij eſtis. Si illos vocat deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, quia ſic ſanctificauit: & in perpetuum dicitis, Blaſphemas, quia dixi filius Dei ſum. Et illis ait, Scrutamini ſcripturas, in quibus putatis vos vitam habere, quia illæ teſtimonium perhibẽt de me. Et diſcipulis ait, Quia ſic ſcriptũ eſt, & ſic oportuit Chriſtum pati, & aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturam. Et Apo-
2. ad Tim. 3. ſtoli ipſi idem agunt cum ſuis diſcipulis. Permane, inquit Paulus Timotheo ſuo, in his, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris, & quia ab infantia ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem per fidem, quæ eſt in Ieſu Chriſto. Illud etiam agnoſcimus, quàm ſint efficaces prophetiæ ad perſuadendam fidem & Iudæis, qui ea, quæ tanto tempore priùs legerint, manifeſtiſſimè in ſolo Chriſto poſtea impleri conſpexerunt. in quibus prophetijs adeò nihil corũ, quæ facta ſunt, omiſſum eſt: vt etiam ſuæ ipſorum cæcitatis manife-
Deuter. 28. ſtiſſimas habuerint prophetias: de quo Aug. exponit illud, Erit vita tua pendens ante oculos tuos, & non credes vitæ tuæ. Et
Eſa. 65. eſt illud apertiùs de eadem re, Expãdi manus meas tota die ad populum incredulum. Nec ſolùm Iudæis, ſed Gentibus, & nobis omnibus totius temporis Chriſtianis efficaciſſimè perſuadet fidem, tanta, tamque certiſſima conſonantia prophetarum & euangeliorum: dum quod in iſtis legimus factum tam ſuauiter, tam ſine vlla violentia, tanto tempore priùs prædictum in illis agnoſcimus: quæ ſaluberrimè etiam efficit in nobis, vt pauca quæ complenda reſtant, de vltima reſurrectione, & iudicio, atque retributione æterna, videntes tanta, quæ prædicta erant, & impoſſibilia videbantur, tam plenè impleta, non dubitemus certiſſimè futura. Hæc omnia nobis, & multò plura confert Scriptura ſacra, in qua, & per quam felix quidam conuictus fit inter Deum, & hominem: vt audiamus ipſum loquentem nobis:

bis:& quaſi cum præſente ipſi loqui poſſumus & hoc quoties libuerit, quoties placuerit libros ſacros inſpicere. Meritò proinde de hac diuina ſapientia, quæ ſacris libris continetur, & æterna ipſa, quæ in eis nobis loquitur, in libro Sapientiæ ſcriptum eſt. Propoſui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendũ, ſciens quoniam mecum communicabit de bonis ſuis, & erit allocutio cogitationis, & tędij mei. Felix proinde ille qui hanc ſcripturam, & Deum in ea in ſocietatem, & contubernium vitę aſſciuit: & beatus planè, cuius delectatio omnis in lege Domini, & in ea meditabitur die ac nocte, iuxta Pſal. ſententiam. *Cap. 8*

Hæc quidem certiſſima ſunt, de quibus nec vnquam dubitauimus, nec niſi magna cum animi voluptate, & ardenti deſiderio locuti ſumus in laudem, & commendationem ſcripturæ. quod ideo dicimus, quoniam audet Brentius dicere pręter voluntatem meã, & inuitum me aſſerere libros ſacros eſſe à Spiritu ſancto, & ſcripturam ſacram eſſe diuinam reuelationem factam Eccleſiæ. Vbi intuere, rogo, libertatem hominis, & temeritatem iudicandi: nam ſi de animo meo iudicat, oſtendat vnde hoc habet, vbi ſcilicet, aut dixerim, aut oſtenderim Scripturam ſacram mihi non placere, aut me de ea non bene ſentire, vel minus, quàm quòd ſit diuina reuelatio, cui ſubdita eſt omnis creatura. Sed illo omiſſo, reſtat vt paucis etiam de ratione, qua ſcripta ſunt diuina verba, agamus. Igitur illud ſtatuatur vt certiſſimum, quòd hoc ſcribendi diuina verba, atque reuelationes conſilium, ob imperfectionem, & infirmitatem humanam eſt excogitatum à Deo, atque infirmioribus, & imperfectioribus magis expediens, ſanctioribus verò & purioribus, aut minus, aut nullo modo neceſſarium: id quod apertiſſima nos docet experientia, quæ oſtendit etiam nec ſemper fuiſſe ſcripturam, atque ideo non neceſſariam omnino ad fidem. De qua re, cùm multa à multis dicta ſunt, & à nobis etiam, quibus hoc certiſſimum eſſe conſtat, in hoc loco ſolius Chryſoſtomi nobis ſufficiat auctoritas, qui homelia prima in Matthęũ ſanctiſſimè, & eloquẽtiſſimè, Oportuerat quidem, inquit, nihil nos indigere auxilio literarum: ſed tam mundam in omnibus exhibere vitam, vt librorum vice gratia Spiritus ſancti vteremur,

Cap. 36. Quod lex vetus ſcripta fuit ad imperfectionem ſtatus illius ſignificandam pertinet.

reinur,& ſicut atramento illi, ita corda inſcriberentur à ſpiritu:quia verò hanc à nobis excuſſimus gratiá, agè vel ad ſecundam nauigationem animum adijciamus. Hæc ille in exordio proponit, moxque ſublimiùs multò eſſe ſine literis, vel ſcriptura Spiritus ſancti gratia Deum agnoſcere ex verbis ipſius Dei, & operibus oſtendit. Nam & Noë, inquit, & Abrahæ, eiuſque poſteris,& Iob,& Moyſi,nō per literas,ſed per ſemetipſum locutus eſt: quia ſcilicet munda eorum corda rexerat, poſtquam verò omnis populus Iudæorum in vitiorum ima delapſus eſt,neceſſariò iam inde literæ dantur,ac tabulę:quòd oſtendit etiam in nouo Teſtamento accidiſſe: ſiquidem nec Apoſtolis,inquit,ſcriptum aliquid tradidit Chriſtus: ſed pro literis ſancti Spiritus ſe illis daturum gratiam repromiſit, Ille, inquit,docebit vos omnia.Vides,quàm ſanctè, quàm dilucidè Chryſoſtomus ſcripturarum ardentiſſimus amator imperfectioni, & impuritati noſtræ tribuit, quòd Scriptura ſacra ſit data nobis,quòd illa indigeamus, & agnoſcat multò puriùs, & integriùs Dei cognitionem, aut ſolo verbo, aut certè interiori tantùm reuelatione hominibus participari. & ſanè quo diuina nobis purgatiora,& vt ita dicam,ab omni ſimilitudine, atque ab omni re corporea magis ſéparata traduntur, ſignum eſt purgatioris animi, diuinarumq́ue rerum capacioris, & illa multò perfectiùs agnoſcuntur.De qua re altiſſimus ille theologus Dionyſius frequenter,& libro de diuinis nominibus,& de myſtica Theologia ſpecialiter loquitur:nebulam illam, & caliginem, in quam Moyſes ingreditur,interpretatur,de ſumma à ſenſibus omnibus, & creaturis in cognoſcendo Deo elongatione. Adiungamus & his duobus tertium Aug.qui, in libro Lib.1.ca.39. de doctrina Chriſtiana etiam poſt ſcripras iam ſacras literas, ingenuè fatetur ſubnixum fide,ſpe, & charitate non indigere libris,niſi ad alios docendum:nam multos,inquit,in ſolitudine per hæc tria ſine codicibus viuere, in quibus illud impleri credit: Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, &c.Et ad illa tria conſeruanda ſcripturas omnes,quaſi machinas dicit.Ex his verò & illud agnoſcimus, quod ſcripturæ, & patrum doctrina confirmat: tantam illam ſcribendæ legis,veteris

teris cura Dei, atque lapideis etiam tabulis in arca Teſtamenti ex incorruptibili ligno, atque auro fabricata ſeruandi ad duritiem cordis Iſraëlitici illius populi, & legis ipſius, atque temporis, & ſtatus, quo ſub illa viuebant ſignificanda pertinuiſſe: & longè illa omnia à nouæ legis perfectione, ſtatuque noſtro, & tempore gratiæ reuelatæ fuiſſe. Scribitur itaq; tabulis lapideis lex: quę, vt Paulus inquit, mortis miniſtratio erat, 2. Corint. 3.
& lapideis cordibus timore edomandis, & in ſeruitutem redigendis, populoque duræ ceruicis data eſt, agit ſanè Deus, quaſi cum abſentibus, & longè poſitis, cum Iudæorum populo per illas literas. Lex itaque illa ex ſua propria ratione non ad iuſtificandum dabatur, nec perficiendum homines. Nam, vt Paulus inquit, ſi ex lege iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt: & rurſum, quicunque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt: ſcriptum eſt enim, Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea, & denique ait, nihil ad perfectum adduxit lex: & propterea nec Deo homines coniungebat, aut adoptionem filiorum conferebat: ſed tanquam ſeruis, qui non manent in domo inæternum ſeuerius proponebantur edicta. Ex quibus omnibus legem illam propria quadam, & neceſſaria ſibi ratione ſcriptam vocamus: quæ niſi ſcriberetur, quod ad eã attinet, quæ exteriùs tantùm proponebatur, & ad eos, qui ſub illa erant, neceſſe erat vt non ſtaret. Quicquid itaque de diligentia ſcribendæ legis à Moyſe fieri, vel à Deo præcipi legimus, & de tabulis à Deo traditis, de quibus Brentius loco ſuo de ſcriptura loquitur, intelligamus propriè, & peculiariter ad veterem illam legem pertinere: quam non vano labore, ſed magno certè fructu, & in ædificationem noſtram ſcimus ſcriptam. Euangelium verò lex gratiæ in alium longè finem, & alio fructu à Deo datum per prophetam, cuius teſtimonio Paulus vtitur, oſtenditur nobis non ſcriptum eſſe literis, in tabulis: ſed infuſum cordibus. Feriam, inquit propheta, domui Iſraël, & domui Iuda fœdus nouum, non ſecundum pactum, quod pepigi cum patribus veſtris, vt educerem illos de terra Aegypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus ſum eorum: vel vt Paulus inquit,

Ad Gal. 2. *Ad Gal. 3.* *Heb. 7.*

Cap. 37. Euãgeliũ, & legẽ gratiæ nõ neceſſariò ſcripta: ſed infuſa ſunt cordibus: quo nomine à lege veteri differt.

Hier. 31. *Ad Heb. 8.*

quit,& ego neglexi eos. Hæc eſt igitur lex, de qua meritò inquit ille, ſi culpa vacaſſet, hoc eſt integra, & perfecta eſſet, non vtique ſecundi, hoc eſt noui Teſtamenti locus inquireretur: vnde ſequitur in Propheta, Hoc erit pactũ, quod feriam cum domo Iſraël: dabo legem meam in viſceribus eorũ, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Vides legem nouam cordibus inſcribi, cordibus, inquam, quæ Deus promittit per alterum prophetam: Dabo vobis, inquiẽs, cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri. Hoc enim poſt promiſſionem baptiſmi ibi poſitum, poſtquam dixerat: Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, manifeſtè oſtenditur, ad nouum Teſtamentum pertinere: quod, vt Paulus inquit, conſtat non litera, ſed ſpiritu: litera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. vnde ſicut, ibidem Paulus ait, quod non eget epiſtolis commendatitijs ad eos, quos docet, aut ab eis: quia, inquit, epiſtola noſtra eſtis vos manifeſtati, quod epiſtola eſtis Chriſti miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Nos meritò dicere poſſumus legem gratiæ, Teſtamentumque nouum non neceſſariò egere vllis literis: ſed natura ſua eſſe infuſum cordibus per Spiritum ſanctum: cuius tanta eſt efficacia, vt non putauerit Paulus eam aliter poſſe explicari, niſi diceret, Chriſtianos epiſtolam eſſe Chriſti, hoc eſt in eis Chriſtum deſcriptum eſſe in cordibus ſcilicet, & moribus fidelium, multò firmiùs, quàm vel literis, vel penicillo, in tabulis, quia, inquit, ſpiritu Dei viui. Multò igitur minùs in noua lege ſcriptura neceſſaria eſt, & poſt Chriſtum, quàm ante: cùm tamen & antea ſine ſcriptura conſtiterint apud homines diuinæ reuelationes non pauco tempore. At verò Chriſtum nihil ſcripſiſſe, nec mandaſſe quidem Apoſtolis, vt ſcriberent, certò credimus: non eis tabulas, ſed Spiritum ſanctum dedit: non ſcriptum aliquod eis præcepit tradere cuſtodiendum, & legendum: ſed prædicate, inquit, Euangelium, & docete omnes gen-

Ezech. 36.

2. Corint. 3.

gentes: quod & ipſos diligenter obſeruantes prædicaſſe quidem, ſuperiùs oſtendimus, poſt aduentum Spiritus ſancti pleniſſimè, & quidem omnes: longè verò ſcripſiſſe pauciores ex eis: & comparatione eorum, quæ prædicauerant pauca. vnde & Paulus, qui in ſcribendo cæteros exceſſit, in ſcriptura prædicationem citat, & ad eam quodammodo mittit legentes. Notum, inquit, vobis facio, fratres, Euangelium, quod prędicaui vobis, quod & accepiſtis, &c. & ſtatim, Tradidi enim vobis, quod & accepi: & alibi etiam, Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis: in quibus illarum rerum breuem quandam recapitulationem facit, ſignificans certè latiùs ſe illa tradidiſſe verbo: de qua re ſuperiùs multa diximus. præſenti igitur loco id duntaxat ſufficiat: vt ex diuerſitate hac temporum, & legum atque ſtatuum populi Dei apertè agnoſcamus verbum Dei, hoc eſt manifeſtationem eius, & cognitionem rerum omnium, quas ipſe nobis reuelare dignatus eſt ad ſalutem, non idem eſſe, quod ſcriptura: quandoquidem & ſine illa fuit, & in noua maximè lege non omnino neceſſariò eam exigit: imò verò illud etiam conſtitit, tantò verbum Dei digniùs à Deo tradi, quantò remotiùs ab omni ſcriptura, imò etiam ab omni vocali verbo: quando ſcilicet ſola diuina reuelatione ſine vlla imagine, & phantaſmate, ab eo infunditur cordibus.

1.Cor.15.
1.Corint. 11.

Cap. 38.
Verborum Dei quatuor quidã gradus, veluti genera eius.
1.Ioan.1.

Igitur ab illo æterno verbo, quod Ioannes contemplatus tanquam perniciſſima aquila attigit dicens: In principio erat verbum: (de quo & alibi loquitur, quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris: quod perſpeximus: & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ) ab hoc inquam immenſo, & incomprehenſibili, & vnico verbo deriuantur plura quidẽ, & captui noſtro proporcionata diuina verba: quibus ſcilicet ſeipſum, & reliqua omnia nobis reuelat: quæ meritò dicere poſſumus illius verbi quaſi participationes quaſdã, & veluti ſemina: quæ cùm mẽtes noſtrę ſuſcipiũt, atq; cogitationes ſuas, & affectus illis ſubijciũt, nõ aliter ſe habẽt ad Deũ, q̃ diſcipuli ad magiſtrũ. Mane, inquit, Eſaias, erigit mihi aurẽ vt audiã eũ, quaſi magiſtrũ, et quodãmodo deificatur, & hoc quidẽ pro gradu, & puritate cuiuſq;: ita vt

ab illo ſummo verbo deſcendẽtibus, quaſi quibuſdam gradibus occurrat nobis primò verbũ Dei in cordibus illorũ, quos ad hoc elegit, ſcriptum: reuelationes ſcilicet prophetarũ, in ſuis ipſorũ cordibus à Deo infuſæ: ſecundo loco verba prolata, de ijs qui corde tenebant, & miniſterio vocis ad aliorum corda trãſmiſſa. hæc ſunt doctrinæ & prædictiones propheticæ, quibus non dubitamus Abraham ſuos docuiſſe: ſicut ante illum Seth Adæ filias, & Noë, atque adeò ipſe Adam: quibus ſimiles in nouo Teſtamento Apoſtoli ſunt: & verbo primo ad fidem cœperũt trahere, & quos traxiſſent inſtruere. Quartum verò, & vltimum gradum verborum Dei ſcripta tenent, quæ cùm voces ipſas ſignificent, & quaſi abſentibus edant, meritò poſt illas vltimum locum tenent: à quibus aſcendentes inuenimus quatuor quoſdam verborum Dei gradus, ſcilicet ſcriptura diuina, prædicatio prophetica & apoſtolica, reuelatio ipſa prius in eorum cordibus permanens, & ſuper hanc verbum ipſum æterni Patris, his omnibus verbis nulla humana ratio, aut auctoritas æquari poteſt: ſumus igitur his omnibus ſubditi, quare etſi Chriſtus euangelium ſcribi non iuſſit, vt diximus: ſed quia poſtea ipſo inſpirante ſcriptum eſt ab his, qui in eccleſia auctoritatem obtinuerunt, certiſſimam habet auctoritatem verborum Dei, ſicut reliquæ ſcripturæ Apoſtolicæ.

Cap. 39. Dei prouidentia ſcripta etiã eſſe Euangelij, & nouæ legis quædã: ſed alia ſolo verbo tradita.

Qua in re etiam & infirmitati noſtræ ſubuenit Deus, & gratiam nouæ legis humana conſuetudine attemperauit: vt ſcilicet ſcriberentur quædam, & tranſmitterentur ad poſteros. Si enim omnia ſola interiori gratia ageret, quæ ſecretior eſt, & ipſi ſoli cognita: minus condeſcendiſſet Deus conſuetudini humanæ, vt igitur humano more conſtaret euangelica prædicatio, addita ſunt ſcripta humanis verbis, & phraſibus, quibus alia humana ſcribi ſolent. id quidem in ipſa originali, & prima lingua, qua ab auctoribus ſcripta ſunt: & multò magis poſtea cùm in diuerſas gentium linguas transferrentur: non iam diuino ſpiritu, ſed humana diligentia interpretantium: quamuis. 70. etiam ſpiritu Dei tranſtuliſſe Aug. non improbabiliter opinetur: de quo non eſt nunc agendum. Habemus itaque noui, & veteris Teſtamenti libros, diuerſos quidem, ſicut

lex,

lex,& euangelium diſtinguitur.in illis veteris Teſtamenti lex ſcribitur,quæ quaſi pędagogus illius ætatis puerilis erat,vt Paulus inquit: in iſtis verò noui Teſtamenti ſcriptum eſt euangelium,& quoniã lex in origine ſua,& ortu ſcripta eſt,ſatis probabile eſſe credimus , nullam aliam traditionem diuinam neceſſariam fuiſſe inſtituendo illi populo poſt legem : cui cùm vmbræ tantùm,& figuræ commiſſæ eſſent , non erat , cur non omnia ſcriberentur. Dubia quidem , & ambigua habuit ſoluenda à maioribus: cæterùm ita fuerant omnia præſcripta tanquam ſeruis, tanquam paruulis: vt meritò extra illa nihil vt à Deo reuelatum ſit habendum.& quamuis non deſint,quibus videatur habuiſſe etiam illos traditiones, ſine ſcripto de neceſſariis ad ſalutem,& cultum:id nunc inquirere ſuperfluum credimus. etiam ſi nullas habuerit lex illa,non inde ſequitur , eas non eſſe,vel non conuenire in lege noua:illa enim ex ſua natura,& in primo ſuo ortu ſcripta non fuerit: ſed partim verbo ab ipſo filio Dei: partim interna reuelatione tradita. propter quod dicit Chriſtus, Multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modò, cùm autem venerit ſpiritus veritatis,docebit vos omnem veritatem. Non eſt ab Apoſtolica prædicatione ſeparanda ſcriptura noſtra:nec ita reſtringenda noſtra fides ad eam, vt nihil niſi ſcriptum recipiamus. & hæc eſt traditionum Apoſtolicarum origo , & auctoritas, naſcuntur ex Apoſtolica prædicatione,& ſunt dogmata fidei,& Dei cultus,prædicata ab Apoſtolis:de quibus Paulus veriſſimè dicebat,ſed & ſi vobis aut Angelus de cælo euangelizet , præter quod euangelizauimus,anathema ſit, non dicit præter quod ſcripſimus. nihil apertiùs dici poteſt. Nam prædicationem oſtendimus ſuperiùs fuiſſe pleniorem,& manifeſtiorem,ſicut priorem ſcriptis: hac tradita eſſe alia, quàm quæ ſcripta ſunt.deinde grauiſſimorum patrum auctoritate , Dionyſij ſcilicet Areopagitæ, Irenæi, Cypriani, Baſilij,Euſebij Cæſarienſis,Tertulliani,Origenis,Augu.probauimus. Verbum Dei , ſiue ſermo vtrunque complectitur,ſcilicet ſcripturam & traditionem : vnde fruſtra etiam Brentius calumniatur me,quòd verbum illud Petri, habemus firmiorem propheticum ſermonem , dixi , non de ſola

Ad Gal.1.

ſcriptura intelligendum, quia ſermonem dixit, quod commu-
›› ne eſt ſcriptis, & non ſcriptis ſermonibus: & ait Brentius, hæc
›› eſt clara, & manifeſta verborum Petri deprauatio. ſed audia-
›› mus quare. quia, inquit, hæc non poſſunt niſi de ſcriptura in-
›› telligi. Petrus enim coëtaneis, his ſcilicet, quibus ſcribebat, lo-
›› quitur: hi verò non audierunt prophetas loquentes: ſolùm eorum ſcripta habebant, ſicut & ipſe Petrus illa citat: habemus, inquit, propheticum ſermonem, falſè igitur, inquit, me hoc referre ad non ſcripta. at ego ingenuè dico verbum illud vniuerſaliùs capi, quàm Brentius dicat: non damnamus ſenſum, quem ille affert, vt Petrus ad ſcripturam propheticã mittat audientes: ſed hoc ſolùm ſignificari, nec ex contextũ, nec vlla certa ratione fidei Brentius poteſt probare. nos igitur in ſcriptura ſacra illum ſenſum magis amplectimur, qui capacior eſt, atque amplior, qui plura complectitur modo veritati, & contextui conueniat: hoc enim dignius eſt Deo, immenſæque eius ſapientiæ, à qua eſt ſcriptura. Intelligo ergo, & fateor, me ita intellexiſſe, quum hoc ſcripſi, Petrum loqui de ſermonibus omnibus, quos concionabatur, & de quibus ibi mentionem fecerat, de transfiguratione ſcilicet Chriſti in monte, de voce Patris audita: propterea dixerat non indoctas fabulas ſecuti notam fecimus vobis Chriſti virtutem, &c. de his igitur, & omnibus quæ docebat, inquit, habemus firmiorem propheticum ſermonem, hoc eſt, quæ vobis loquimur, prophetica quædam ſunt: vox illa Patris, claritas Chriſti: denique quicquid aliud concionatus ſum ad vos, habeo ex diuina reuelatione: quare prophetica ſunt, & nõ humana: & huic conſonat quod ſequitur, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat: quod etiam magis conſonat contextui, quia comparatiuum illud firmiorem, pro poſitiuo accipi intelligunt, qui phraſim Græcam conſiderant: & Auguſtinus ipſe. Non ergo dicit, firmiora eſſe prophetarum ſcripta tantùm: ſed omnia, quæ docuit, firmam eſſe prophetiã. inter illa non dubitamus prophetias citaſſe, & de illis poſtea inquit, quòd omnis prophetia ſcripturæ propria interpretatione non fit, quanquam nonnulli libri, & certè plures eorum,

quos

quos habemus tantùm habent omnis prophetia, ita quòd in toto illo contextu nulla ſit mentio ſcripturæ. Eſt etiam phraſis ſcripturæ habere ſermonem Dei, habere prophetiam ad ſignificandum quod à Deo aliquid horũ recipiatur. Hieremias, inquit, qui habet ſermonem Domini, loquatur, &c. Et Paulus, cùm conuenitis, inquit, vnuſquiſque veſtrûm pſalmum habet, doctrinam habet, &c. Ita igitur Petrus: habemus propheticum ſermonem de ſe ſuiſque conſortibus dicit. non igitur habet Brentius, quòd falſitatis me arguat: aut quare prouerbio illo vtatur contra me, ſemel malus, &c. Ego intelligo locum Petri, vt à viris doctis intelligitur: & nullum alium ſenſum excludo. Satius fuerat Brentio ſua attentè cõſiderare, & non adeò præcipitem ferri in Scriptura ſacra commendanda, vt excefſerit limites omnes. Moyſes, inquit, acceperat legem, & euangelium, & vtrumque ſcripſit: quod certè & falſum, & alienũ eſt ab omnium patrum, & Eccleſiæ, atque ſcripturæ ſenſu. A Moyſe lex ſcripta eſt, de qua Paulus apertè dicit, lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum. non eſt dubium in lege promitti euangelium, & quidem ſub obſcuris verbis, & factis prophetarum: ſed euangelium pertinet ad lucidam illã prædicationem præſentis iam Chriſti, atque gratiæ eius. Nunc autem, inquit Paulus, ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata à lege, & prophetis. Hæc manifeſtatio eſt euangelium, de quo Paulus ait, quod virtus Dei eſt in ſalutem omni credenti: quod ſemper à lege diſtinguit. alienum itaque eſt ab omni doctrina, & inconſideratè dictum, euangelium ſcriptũ eſſe à Moyſe, quod etſi non magnopere curandum putem, & verum ſenſum habere poſſit, ſcripſit euangelium, hoc eſt, promiſſionẽ de Chriſti aduentu: ſed in hoc loco vbi de ſcriptura veteris, & noui Teſtamenti agitur, propriè loquendum eſt, & diſtinguendum euangelium, à lege, vt oſtendimus Paulum diſtinguere: & legiſlatorem ab euangeliſta. Sed iam audiendum, quàm falſè, & iniquè mihi imponat Brentius, quòd ſophiſmatis puerilibus in re tam ſeria ludam: vbi ipſe nõ ſophiſmatis, ſed præſtigijs magis egit. Quia enim ego dico dogmata fidei non minus ſeruari poſſe in cordibus hominum, cùm ita Deus ſeruari vo-

1. ad Cor. 14

Cap. 40. Traditiones diſtinguere, ſcripturã catholicã eſſe: nec quidquã inde detrahi ſcripturæ.

ri voluerit, quàm ſeruentur in tabulis, & papyro conſcriptas: quod apertè dico, & manifeſtè, cùm contra eos aſſero credenda eſſe certò dogmata quædam, quæ non ſunt ſcripta, ſed tradita: qualia ſunt, quæ ad Sacramentum Ordinis, & reliqua Sacramenta, & ſubſtantiam eorum pertinent, & plurima alia, de quibus poſtea. Cùm itaque dixerim eſſe dogmata fidei extra ſcripturam ſcripta in cordibus non minus fideliter, non minus tenaciter, quàm tabulis, ille fabellam narrans pluſquam puerilem cuiuſdam dicentis, Chriſtianam religionem fundatam eſſe in panniculis laceris, quia deſcripta eſt in papyro: ait me Scripturam ſacram putare eſſe papyrum corruptibilem. quid igitur dicemus huic homini, certè hoc agunt in patria mea præſtigiatores, & impoſtores: cùm populis imponere cupiunt, & ad ſua commoda trahere: ludunt ineptis fabellis, vt inter riſus, & iocos non attendant ſimplices quò trahuntur: ſic agit nunc Brentius, cùm manifeſtè falſa mihi impingat, quæ nec dixi, neque quidem aliquid, vnde eorum vel leuiſſima ſuſpicio oriri poſſit, inter fabulas iocoſas (inquit quaſi ex meo nomine) Scriptura ſacra continetur membranis, & veteribus panniculis. Hæc putreſcunt, ergo Scriptura ſacra, & addit de me quanta eſt huius hominis impudentia? Imò verò Brenti, non te pudet, tam apertæ falſitatis? ego Scripturam ſacram veriſſimè, & certiſſimè ſententias ipſas à Deo in ea reuelatas intelligo: ſed ſcriptas lingua, & ſtilo humano, ſententias has certiſſimè veneror vt diuinas: ſed vltra has dico eſſe alias ſententias non ſcriptas niſi in cordibus, non minus certæ fidei, non minus diuinas, quàm ſint aliæ, quæ ſcriptæ ſunt in tabulis. Eſt hoc dicere Scripturam ſacram eſſe membranas, & veteres panniculos? non certè, niſi ei qui nihil videre vult niſi quod reprehendat. Scriptura ſacra, velis, nolis, ſententiæ ſunt, & reuelationes diuinæ, ſcriptæ ſermone, & ſtylo humano in tabulis, vltra hęc ſunt dogmata inſcripta cordibus, ſine vllis literis, ſine vllis humanis vocibus: &, vt inquit Dionyſius Areopagita, ea ſunt, quæ ſancti duces, ac præceptores noſtri tradiderunt, & ex animo in animum medio interueniente verbo corporali quidem, ſed quod carnis penitus excedat ſenſus, ſine literis transfuſa ſunt.

Cap. 1. lib. de Eccleſ. Hierarchia.

Audis

Audis ſine literis,& ſine tabulis ex animo in animũ. Hoc nõ eſt ridiculũ:hoc nõ eſt puerile ſophiſma,diſtinguere verbũ Dei,et aliud aſſerere inſcriptũ tabulis,& atramento: & aliud inſuſum cordibus . Hoc Dionyſius agit illo loco : hoc Chryſoſtomus vbi citauimus:hoc Aug.hoc res ipſa clamat. Eſt puerile dicere Abrahã,& ſanctos illos,cũ quibus Deus locutus eſt,feliciùs & puriùs ſine ſcripturis diuinas reuelationes habuiſſe , quàm qui ex ſcripturis habent,quod dixit Chryſoſtomus?Eſt puerile cũ Auguſtino dicere, literas ſacras iã ſcriptas machinas eſſe , quibus charitatis ædificium perficiatur in cordibus noſtris , quæ cùm plena fuerit,iam literæ neceſſariæ non erunt, atque ſine illis perfectiùs Antonium , & Paulum in deſertis , feliciuſque vixiſſe,quàm alij cum libris? Hi patres omnes diſtinguunt verbum ſcriptum literis,à verbo infuſo cordibus,hoc non eſt puerile, hoc non eſt Scripturam ſacram eſſe membranam , ſed eſt credenda eſſe,& diuina habenda dogmata quędam,quę in Scriptura ſacra ſcripta non ſunt, cordibus fidelium commiſſa. De quibus Paulus illud dixit.De quo in catholica noſtra aſſertione ſatis ſumus locuti,Quæ audiſti à me per multos teſtes,hæc commenda fidelibus hominibus,qui idonei erunt alios docere,non ait,quæ ſcripſi, tu tranſſcribe,& trade , ſed quæ audiſti commenda . Aſſerimus igitur falſiſſimè vos dicere, Apoſtolos ſcripſiſſe omnia,quæ docuerunt,hoc inquam dicimus eſſe contra ipſam ſcripturam,contra patrum omnium ſententiam à vobis dictum , ſine vlla ratione, ſine vlla auctoritate,diuinatione quadam. Quando itaque de hoc agimus , & diſtinguimus dogmata ſcripta à non ſcriptis,non ludimus ſophiſmatis , ſed ſeriò agimus,& ſeriò vos falſum dicere auctoritate patrum confirmamus,cùm omnia credẽda ſcripta aſſeritis. Hoc,ſi verum putas, erat tibi Brenti confirmandum , & non confugiendum ad aniles fabulas,& præſumpta,atque conficta conuitia: reuerſus,de me inquis, fuerat fortaſſis paulò antè à ſynodo puellarũ monacharum:& inter hæc non pudet etiam te dicere traditionarios,aut ſicut iniquis, ſi breuiori vocabulo delectaris traditores : atque alibi Talmudicos eſſe eos , qui extra ſcripturam dogma aliquod ſuſcipiunt : & deinde audes perfricata fronte

dice-

dicere contra traditiones, quod Irenæus ſcribit hęreticis fuiſſe ſolenne:cùm vrgerentur ſcripturis, ad traditiones confugere. Citas locum ex tertio libro, quem agnoſco, ſed à te apertè detortũ:nam in his, quæ citaſti, verbis,refert illos ad traditiones confugere,cum reprehenſione ſcripturę: Quaſi,inquit ille, non rectè habeant ſcripturæ, nec ſint ex auctoritate, eas accuſant. Hoc nos non agimus,ſed ſcripturæ omnem auctoritatem diſertiſſimè ſemper tribuimus. Nam eodem loco eos arguens oſtendit,ad quam traditionem confugerent: Hanc,inquit, ſapientiam non per literas, ſed per viuam vocem traditam vnuſquiſque eorum eſſe dicit, quam à ſemetipſo adinuenit fictionem. Hanc traditionem aſſerere hæreticorum eſſe dicit Irenęus: nam poſt quædam etiam verba eodem capite eoſdem reprehendit,quòd Apoſtolicam,& certam traditionem,non agnoſcunt. Inquit enim eodem capite, ex quo alia citaſti, & parum poſt ea quæ dixiſti,Ad eam iterũ traditionem, quę eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſiones presbyterorum in Eccleſijs cuſtoditur,prouocamus eos, qui aduerſantur traditioni. Dicent ſe non ſolùm presbyteris, ſed etiam Apoſtolis ſapientiores, ſinceram inueniſſe veritatem: & tandem ita concludit, Euenit itaque nec ſcripturis, nec traditioni conſentire eos. Aduerſus tales certamen nobis eſt dilectiſſime qui more ſerpentium lubrici vndique fugere conantes, &c. Vide itaque quàm longè ab illis ſimus, qui traditionem,& ſcripturam negant, nos, qui vtrumque confitemur. Sed quod magis oſtendit apertè te impoſuiſſe Irenæo: cùm verba eius, quæ citas in contrarium ſenſum,quàm ille accepit,torquens:ſequens caput eiuſdem libri eſt:in quo apertè traditionem Apoſtolorum in toto orbe manifeſtatam in Eccleſia adeſt perſpicere omnibus, qui vera velint audire. Dicit hìc hæreticorum eſſe agnoſcere traditionem? Nequaquam: ſed potiùs omnium, qui vera volunt audire. Vos ergo, qui traditionem non agnoſcitis, Irenæus dicit vera nolle audire: nam omnes agnoſcunt traditionem, qui volũt vera audire. Hoc meritò dicimus impudentiæ eſſe, truncatam ſententiam afferre, vnde contrarium intelligatur eius,quod manifeſtiſſimè,& ex profeſſo is,à quo ſumitur,agit.

Cer-

Certum eſt Irenæum in eo loco traditiones non ſcriptas probare. quem locum quia aliter corrumpis, poſtea latiùs explicabimus. nunc ſatis hæc nobis ſint de ſcripturæ, & traditionũ ratione: reliqua de ijſdem ſunt explicanda, quæ impugnantur à Brentio. Aſſerimus nos, & quidem Catholici omnes Patres ſcripturam primò difficilem eſſe intellectu, & propter rerum ſublimitatem, & propter verborũ ambiguitatem, idque non ſine magna Dei prouidentia factum agnoſcunt omnes. hoc nolumus in præſenti multis probare. Petrus ipſe Apoſtolus, de epiſtolis Pauli inquit, quòd in eis ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles deprauant ſicut cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perniciem. Hieronymus in epiſtola illa ad Paulinum de omnibus diuinæ ſcripturæ libris non aliud agit omnibus eloquentiæ neruis, quàm vt difficultatem ſcripturarum, & quanto ſtudio opus ſit, quantaque diligentia doctores audiendi ad eam intelligendam, oſtendat. Auguſtinus ſecundo de doctrina Chriſtiana loquens de ſacra ſcriptura: Multis, inquit, & multiplicibus obſcuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temerè legunt aliud pro alio ſentientes: quibuſdam autem locis, quid vel falsò ſuſpicentur, non inueniunt: ita obſcurè quædam dicta denſiſſimam caliginem obducunt: quod ſanctiſſimè ibi conſiderans prouiſum diuinitùs non dubitat ad edomandam labore ſuperbiam, & auferendum faſtidium, quod ſequi ſolet facilitatem inueniendi: non dubitat quidem, quod certiſſimum eſt, multa eſſe manifeſta, & aperta, quibus, inquit, fami conſulitur, ne deficiat lector: ſed multa alia obſcura, ne torpeat, aut faſtidium incurrat: neque opus eſt aliter probari, quòd res ipſa cogit eos, qui id maximè negant, confiteri. Propter hanc difficultatem, & ambiguitatem ſcripturę docét nos Patres ab humilibus quidem, & vero corde agnoſcendi diuinam voluntatem lectione, atque doctrina maiorum, & in primis puritate animi aut omnia, aut quàmplurima attingi poſſe: ad quod conſequendum Aug. inter cæteros patres, quatuor illos libros de doctrina Chriſtiana edidit, plenos præceptorum, & obſeruationũ proteruos verò ſuo ſenſui hærent ex ſcripturis cõuinci impoſſibile iudicarũt om-

Cap. 4. Obſcuritas ſcripturæ ſacræ probatur, quodq; nihil hoc obſit ſaluti legentiũ.

omnes. Attulimus manifeſtiſsimas Tertulliani, & Irenęi, de hac re ſententias, quas ipſi experientia, & rationibus confirmant: & ſuadent non deſcendendum cum hæreticis ad certamen de ſcripturis. Et ait Tertullianus eos nullo iure hoc petere poſſe: quippe qui alieni ſint ab Eccleſia, ad quam ſacrorum poſſeſſio librorum pertinet. Inquit Brentius, me hunc locum non intellexiſſe, & promittit ſe oſtenſurum: quòd ſi fecerit non me tantùm, ſed omnes docebit, qui totum librum illum de proſcriptionibus hæreticorum ſciunt hoc præcipuum habere argumentum: & neceſſe erit Brentio non ſolùm nouum ſenſum, ſed nouas etiā ſignificationes dictionum adinuenire. Sed vtcunque ſe res habeat, hoc quod aſſerimus de ſcripturæ obſcuritate, vide qualiter à Brentio, qui id impugnat, maximè confirmetur. profert igitur primò quædam de Scripturæ ſacrę perſpicuitate ex eodem teſtimonia. Lex Domini immaculata conuertens animas: teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Iuſtitiæ Domini rectæ lętificantes corda: præceptum Domini lucidū illuminans oculos. Et illud, Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis: Et, Vos eſtis lux mundi. Et illud Petri, Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco. Quę omnia verba nos non negamus de ſcriptura accipi poſſe, quàuis de prędicatione, & nō tātùm ſcriptis verbis ea etiam accipiamus. Ait igitur Brentius, Quomodo illuminabit oculos, quomodo lucerna erit pedibus ſcriptura, & cętera omnia, quę illi tribuūt, habebit niſi aperta ſit, & manifeſta? Imò quo fructu data nobis eſt ad ſalutem, ſi tam obſcura eſt, vt Platonis Timęus? Igitur, inquit, & ſi negari non poſſit, quòd in ſcriptura obſcuritas aliquoties imperitis occurrat, & impijs: atque incredulis maxima pars ſit obſcura: tamē pijs, & ſpiritu Chriſti donatis, pręcipua capita Chriſtianę doctrinæ manifeſta ita ſunt, vt de eis auderēt cū Sathana decertare. Alioquin ſi verbū Dei illis eſſet ignotū, quomodo firma fide illud poſſent apprehendere, & tanquam gladio quodam ſpiritus ipſo vti aduerſus omnes tentationes Sathanæ? Hęc vides quanta auctoritate à Brentio agātur. Imperitis, inquit, ali-

Cap. 42, Patrū modeſtia in agnoſcēda propria ignorantia circa ſcripturā ſacram, verbis Brentij confertur.

quoties occurrit obſcuritas in ſcripturis, omnes ergo vt imperitos contemnit Brentius. Sit itaque illi imperitus Hieronymus, qui præter ea, quæ in epiſtola ad Paulinum dicit, paſſim fatetur, quas difficultates in intelligenda ſcriptura patiatur. Ad Edibiam de verbis ſeptimi capitis ad Romanos, Quid ergo dicemus, nunquid eſt iniquitas apud Deum? &c. Ita inquit, Omnis quidem ad Romanos epiſtola interpretatione indiget, & tantis obſcuritatibus inuoluta eſt, vt ad intelligendum eam Spiritus ſancti indigeamus auxilio, qui per Apoſtolum hæc ipſa dictauit, maximè verò hic locus. Sit illi Auguſt. imperitus, qui tanto labore, tot libris primum caput Geneſios conatus eſt intelligere, & vix aliud effecit quàm inquirere, & dubitare. Sint denique illi Baſilius, & Gregorius tam magna lumina Eccleſiæ imperiti, de quibus refert Rufinus, quod tredecim annis in monaſterio, reiectis omnibus alijs ſecularium Græcorum libris, ſolis diuinis Scripturis operam dabant, earum intelligentiam non ex propria præſumptione, ſed ex maiorum ſcriptis inquirentes. Hæc omnia puto contempturum eſſe Brentium, qui imperitos reputat, quibus in ſcripturis vel aliquoties occurrit obſcuritas. Igitur dicamus illi apertè, quæ citat de ſcripturæ ſplendore, & perſpicuitate, pijs, & humilibus noſtra confirmant, qui non dicimus omnia in ſcriptura obſcura eſſe, ſed quàm plurima manifeſta, & quidem quæ maximè pertinent ad ſalutem: ſed ſunt etiam non pauciora obſcura, quibus tamen nihil impediuntur à ſalute ſua veri fideles: quoniam, cùm ea non intelligunt, humiliantur, & deferunt honorem Deo, & pro his, quæ intelligunt gratias agentes, & agnoſcentes ex eius dono eſſe: vel inquirũt, cùm opus eſt, aut illis vacat à doctoribus humiliter interrogantes, à Deo inſtanter orantes, atque ita perueniunt ad intellectũ, vel cùm nondum perueniunt, aut ad id perueniunt, quod non ſatis eſt, certum, continent ſe in his, quę certa fide iam conſtãt, expectantes illud ſibi in poſterũ reuelari, iuxta verbum Pauli, Si quid aliter ſapitis, & hoc vobis Deus reuelabit. Veruntamen

Quæſt. 10.

Lib. 11. Eccleſiaſticæ. ca. 9.

Philip. 3.

ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus: in eadem permaneamus regula. Ita ſe exercent inter obſcura, & aperta ſcripturæ veri filij Eccleſiæ in omnibus ſemper proficientes fide, ſpe, & charitate, & ad maiora anhelantes. Habent verbum Dei tanquam lumẽ, quo illuſtrantur, Lucerna pedibus meis, &c. Et tamen clamant, Reuela oculos meos, conſiderabo mirabilia de lege tua: Et iterum, Mirabilia teſtimonia tua: ideo ſcrutata eſt anima mea. Et cùm magis hoc egerint, magis Scripturæ ſacræ agnoſcentes immenſitatem, orāt, Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam. Vt de Scriptura ſacra veriſſimum ſit, quod

Eccleſ.18. de Deo Sapiens inquit, Quis inueſtigabit magnalia eius? Virtutem autem magnitudinis eius quis enunciabit? Aut quis adijciet enarrare miſericordiā eius, &c. Quæ ibi loquitur: quę meritò ſcripturæ cōueniunt, de his enim ipſis Dei perfectionibus, & magnitudine ſublimiter loquitur. Et illud maximè, quod ait ibidem, Cùm cōſummauerit homo, tūc incipiet. Et quidem cùm in omni, quæ vel ex parte aliqua vera eſt ſapientia, certiſſimum ſit, verum profectum eſſe, cùm quis hoc vnum incipit ſcire, quod neſcit: id maximè in ſacrarum ſcripturarū profun-

Epiſtola ad Voluſianum. ditate neceſſarium eſt. Quarum Aug. ardentiſſimus amator, & ſtudioſiſſimus. Tanta eſt, inquit, Chriſtianarū profunditas literarum, vt in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia vſque ad decrepitam ſenectutem maximo otio, ſummo ſtudio, meliori ingenio conarer addiſcere. Et quoniam hūc locum adduximus, non ſunt omittenda, quæ ſequuntur: quibus, quæ dicta ſunt maximè confirmantur. Cùm enim tātam difficultatem ſcripturarum oſtendiſſet: ſtatim ne quis frangeretur animo, ſic inquit, Non quod ad ea, quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta in eis perueniatur difficultate: ſed cùm quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua piè, rectèque non viuitur, tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus reſtant: tantaque non ſolùm in verbis, quibus iſta dicta ſunt, verumetiam in rebus, quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ: vt annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrantiſſimiſque cupiditate diſcendi hoc contingat, quod eadem Scriptura habet. Cùm conſummauerit homo, tum incipiet. Vides ita-

itaque quàm certiſſima ſunt,quæ circa hæc diximus, & quàm ſit arroganter dictũ, quod imperitis occurrit aliquoties nonnulla obſcuritas in ſcriptura. Hæc enim ſunt Brẽtij verba,cùm nimium voluit condeſcendere noſtræ ſententiæ, qui magnam difficultatem,& obſcuritatem ſcripturæ fatemur. De qua re libet etiam confeſſionem Auguſtini referre, cùm enim non ſemel ſuam confiteatur ignorantiam in rebus quamplurimis, ad Hieronymum, ad Oroſium, ad Petrum presbyterum, ſic ait, Ianuario reſpondens: Tantùm abſum ab eo,quod putaſti,nihil me latere, vt nihil in epiſtola tua legerim triſtius: quia & apertiſſimè falſum eſt,& miror,quia hoc te latet, quòd non ſolùm in alijs innumerabilibus rebus multa me latent, ſed etiam in ipſis ſanctis ſcripturis multò neſciam plura, quàm ſciam. Hæc tantæ modeſtiæ, & veritatis verba quàm apertiſſimè Brentium falſitatis,et immodeſtiæ condẽnant. Quid rogo,nocuit Auguſtino, quid eius detraxit ſaluti ignorantia tanta in ſcripturis diuinis? Imò quod magis mirandum eſt, nec ſapientiæ, quàm maximam in eo ſemper tota cognouit Eccleſia, non ſolùm nihil detraxit: ſed oſtendit potiùs eum verè ſapientem eſſe, dicente Paulo, Qui ſe putat aliquid ſcire nondum ſcit,quomodo oportet eum ſcire. Sed quam ſibi conſtet Brentius,& ſui omnes in hac re oſtendit,quòd in hoc eodem capite, de ſcriptura loquitur aduerſus Patres, & Concilia. Negari,inquit,nõ poteſt,quin in Patribus ſint ſui errores, & alienæ à ſenſu ſcripturæ interpretationes. Hæc ſunt eius verba,quæ & poſtea confirmare nititur ex diuerſitate expoſitionum Patrum,cui ſuperiùs reſpondimus,& latiùs adhuc reſpondebimus: tamen, vbi ait,
» poſt aliqua exempla errorũ. Longum, inquit, eſt ſingulos per-
» currere: adnotemus etiam quædam loca ſcripturæ, in quibus interpretatio Patrum repugnat:& quibuſdã adductis, de quibus ſuperiùs aliquid diximus, Quam igitur inquit intérpretationem agnoſcemus? Et Concilia erraſſe frequenter dicit, nec Nicæno Concilio omnium probatiſſimo parcit. Primo enim capite de officio principum, cùm patres,ait, Nicæni Concilij definierunt,Chriſtum Dei filium æqualem eſſe Patri, Chriſtus fuit in medio eorum, quia tũc non ſecuti ſunt ſuas opiniones,

Epiſtola 28. contra Priſcil. & Originiſtas lib. de origine.

Epiſtola. 119. cap. 21.

1. Corint. 8.

Cap. 43.

Quòd maniſeſtè Brentius, & ſui ſibi contradicant, dicẽtes apertam eſſe ſcripturã,& præcipuos articulos eius: circa omnes illos reprehẽdentes alioꝛũ doctorum ſenſum.

ſed ſententiam Spiritus ſancti. Cùm autem poſtea iudicarent eos, qui profeſſi Chriſtum, ad militiam redirent, dignos damnatione: damnarunt legitimam militiam, quam Ioannes Baptiſta probauerat. Oſtendemus poſtea falſiſſimè hoc dixiſſe Brentiũ. Nũc interim ſatis eſt, vt audiamus, quod in intelligẽda ſcriptura etiã Nicęnũ Conciliũ erraſſe dicit, cui & poſtea plus detrahit, ſed de hoc aliâs. Id dũtaxat ex his colligamus quantũ ſibi conſtat Brentius, & omnes ſui, quum hinc dicunt ſcripturam per ſe apertam eſſe: & imperitis occurrere fortè obſcuritatem, & frequenter Patres pugnantes expoſitiones attuliſſe, & tam ipſos, quàm Concilia erraſſe in eorum intellectu. Aut igitur omnes erant imperiti: aut ſcriptura in ſeſe difficilis eſt intellectu, circa quam intelligendam tot, tantique viri iudicio Brentij errarunt. Eodem etiam vitio laborat, cùm in hoc capite conatur probare præcipua capita doctrinæ Chriſtianæ nota, & manifeſta eſſe. Illum igitur audiamus: Quatuor dicit hæc eſſe præcipua capita, Decalogum, Symbolum Apoſtolicum, Orationem Dominicam, & Sacramenta. De ſingulis verò ſic probat, quòd aperta ſint. Decalogus, ait, continet omnia, quæ à nobis facienda, & omittenda Deus exigit: quæ manifeſtè explicãtur in literis Propheticis, & Apoſtolicis. Vbi vide iã, vt ſibijpſi cõtradicat. Si Decalogus eſt apertus, quomodo circa primũ & vltimum præceptum de vnius Dei dilectione, & prohibita concupiſcentia clamant erraſſe longo tempore doctores omnes in Eccleſia: & ex illis probari aſſerunt concupiſcentiæ motus peccata eſſe damnabilia contra hæc præcepta: atque propterea manere in baptizatis peccatũ originale, contra patres omnes clamant? De qua re cõfeſſio, quam Brentius
" defendit, ſic habet. Quod aliqui docent, peccatum remanens
" poſt baptiſmum in homine non eſſe natura ſua verum pecca-
" tum, exiſtimamus pernicioſiorem eſſe errorem, quàm vulgus hominum iudicat. Vulgus itaq; ſumus illis Catholici omnes: ſed hæc omittamus. Illud ſolùm dicamus, quomodo obſcurus nõ eſt Decalogus, circa cuius intellectum omnes alios reprehendunt? De Symbolo Apoſtolico ait, quod omnes articulos fidei continet, & vniuerſam Euangelicam doctrinam, &

quod

quod habent ſinguli articuli in ſcriptura aperta, certa, clara, et perſpicua teſtimonia. Sed vt omittamus interim innumeros antiquos errores, propter quos oportuit in diuerſis Concilijs latiùs multò explicari Apoſtolicum ſymbolum: de natura ipſa diuina, & perſonis contra Arium, Sabellium, & Macedonium: de creatione rerum omnium à Deo, contra tot portenta antiquarum hæreſum, Valentiniani, Marcionis, & denique Manichæi: de incarnatione Chriſti contra Apollinarium, Neſtoriū, Eutychetem: de reſurrectione carnis, & cęteris omnibus. Vt igitur hæc omittamus: quorum declaratio viſa eſt Patribus neceſſaria ad ſalutem, ea ipſa, quæ vos noui omnes doctores mouetis contra Eccleſiam, & Romani Pontificis primatum, circa verba illa, Credo ſanctam Eccleſiā catholicam, turbant & confundunt eos, qui vos audiunt, reprehendentes Catholicorum omnium ſenſum. Similiter quæ de remiſſione peccatorū, boniſque operibus, & mercede vitæ æternę docetis. Circa hos articulos reprehendunt Catholicorum omnium ſenſum, vt non poſſint, ſi veſtrum iudicium audiatur, hæc non eſſe dubia, & obſcura. Sed quod circa Sacramenta dicit, maximè miramur, quòd ſcilicet duo ſint à Chriſto inſtituta, Baptiſmus, & Cœna Domini: & hæc nihil habeant obſcuritatis: niſi ‹‹ quam ſophiſtæ, inquit, importunis diſputationibus, & impijs ‹‹ deprauationibus inferunt. Vbi primùm nos econtra dicimus, non duo tantùm, ſed ſeptem eſſe ſacramenta, quæ Eccleſia omnis docet, quæ ab omnibus certa fide agnoſcenda ſunt. Ea omnia, ritúſque, & cæremonias, quibus traduntur, ab antiquis patribus, non à ſophiſticis, & Aſoticis cognita fuiſſe, vt tradita ab Apoſtolis. & habemus horum omnium certiſſima teſtimonia, quibus confirmamur, & ſumus parati vſq; ad ſanguinem hæc defendere: certi hoc nobis ad ſalutem profuturum, imò neceſſarium eſſe. Qua ergo temeritate Brentius clamat certa eſſe, quæ ille iudicat certa, non tantùm contra omnes theologos trecentorum proximorum annorum: ſed contra antiquiſſimos etiam Apoſtolis proximos, quorum nos afferimus teſtimonia quamplurima, & quidem à multis alijs copioſiùs, & pauca à nobis, ſed quę ſufficere poſſent, adducta ſunt in noſtra

catholica aſſertione? Quomodo igitur præter ſummam temeritatem poſſunt à Brentio certa omnia, & manifeſta circa hæc dici: in quibus aliquando apertè ipſi antiquam Eccleſiam reprehendũt. Nam in capite de Baptiſmo, inquiunt: manifeſtum eſſe, vſitatum in Eccleſia fuiſſe externum Chriſma: ſed tamen eſſe abrogatum, cum elementis mundi: de quibus Paulus inquit: Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, &c. Et omnes alios ritus Baptiſmi audent otioſos dicere, quos Patres cum multa veneratione ſuſcipiunt, confirmantes etiam ex eis dubia fidei. Meritò igitur & ſibi contradicere, & intolerabili arrogantia laborare conuincuntur, qui cùm tanta damnent in doctrina Eccleſiæ, quæ ab omnibus ſuperioribus ætatibus probata ſunt: aſſerunt nihilominus ſcripturam maximè circa præcipua capita religionis apertam eſſe. Quòd ſi cætera, quæ in hoc loco Brentius loquitur, vel tantillum conſideremus, multò apertiùs hoc ipſum oſtendunt. Diſtinguit igitur ille inter pios, & nos, quotquot hæc, quæ diximus, contra eos defendimus. Ait, pios quidem, etſi circa hæc præcipua capita

Ad Gal. 2.

Cap. 44.

Quàm iniquè B. Catholicos oẽs dãnet Epiſcopos, & circa ſenſum ſcripturæ reijciat, et ſuos recipiendos aſſerat.

" aliquid obſcuritatis inueniant, etiam ſi ineruditi ſint, certas habere reſipſas, & à Spiritus ſancti vnctione edoceri, de reliquis,
" nos verò omnes illos eſſe, quorum princeps huius ſeculi excæcauit mentes: ideoque relinquendos eſſe, & non audiendos, ſed
" hoc ſolùm reſtare affirmat, vt, quod in veteri lege factum eſt,
" id nunc fieri credatur. Quemadmodum enim, inquit, Deus gubernauit populum Iſraël: vt & antequam haberent reges in
" ſummis periculis, excitaret iudices, qui populum vindicarent
" ab iniuria hoſtium, & poſt reges Prophetas etiam, qui viam
" euadendi demonſtrarent in extrema neceſſitate: ſic nũc guber-
" nat Eccleſiam: & quia defecit ordinaria ſucceſſio ſacerdotum (ſic enim dicit) & putat Brentius ſe ſuperiùs probaſſe ordinarios ſucceſſores Apoſtolorum inimicos eſſe, & perſecutores Eccleſiæ. Atque ideo hoc quaſi certò conſtituto, ait, nunc Deum ad gubernandam Eccleſiam heroam quempiam ſiue eccleſiaſticum, ſiue politicum, vt vocat, excitaturum, qui tenebras diſcutiet, & hoſtibus obſiſtet. Hæc igitur eſt vltima Brentij de ſcripturæ perſpicuitate reſolutio: hæc ratio confirmandi

di ſuos, & armandi aduerſus nos omnes. Paucis igitur ea conſideremus, vt quanta ratione in re tam graui Brentius ſententiam ferat, agnoſcamus. Poſſet iuſtè primò ab eo peti, qua auctoritate hæc faciat: aut quis illum conſtituerit iudicem in hac cauſa, in qua de tota religione, & ſalute æterna omnium agitur: ſed hæc omittamus. Quod igitur inquit, pios doceri vnctione Spiritus ſancti, etiã ſi imperiti ſint, de rebus ad ſalutem neceſſarijs, quàm maximè probamus: quos Deus vera pietate donat, quos agnoſcit oues ſuas, non permittit errare, vel diutiùs in errore perſiſtere: & quamuis multa ignorẽt, cùm tamen à magiſterio Chriſti nõ diſcedunt ſuperbè, & pertinaciter, non imputatur illis in peccatum ignorantia manentibus in Eccleſia. Quo argumento nouitas hæreticorum maximè arguitur. ſi enim multa præter peccatum ignorantur, ſi cognitis pręcipuis capitibus fidei, vt Brentius inquit, aliarum rerum ignorantia, de quibus, cùm opus eſt, à Spiritu ſancto inſtruuntur, non impedit ſalutem: cur non meliùs conſuleretur Eccleſiæ, & præcipuè ſimplicibus, ſi nihil moueretur contra antiquam illam fidem, quam in Eccleſia conſtat ſemper habitam? Clament illi, quantum volent contra Sanctorum inuocationem, & ſacrificium altaris, atque purgatorium: certè illud conſtat, tutiùs in antiqua fide manentes cõſiſtere, cùm non dubitante, nihil his honori Chriſti, & plenitudini meritorum eius detrahi: etiam ſi in hac perſuaſione (quod nullo modo credimus) aliquid erroris eſſet. Si illa pręcipua capita ſatis ſunt ad ſalutẽ, cur nõ permittit Brentius, & reliqui ſui, quieſcere in gremio Eccleſiæ pios, & ineruditos homines? Nam quòd Brentius nos omnes, qui cõtra eum ſentimus, impios affirmat, & excæcatos, eſt ante victoriam triumphum agere. Illud certum eſt, nullum, qui ab Eccleſia recedit, pium eſſe nullum, qui non eam, quã Chriſtus inſtituit vſque ad finem ſeculi immobilem, & manifeſtam agnoſcit. Et vt de his non plura dicamus, quem iuſtiùs putabimus excæcatum, qui lucernam, quam Chriſtus abſcondi non poſſe dicit, non videt, atque ideo aſſerit defeciſſe, vel qui hanc agnoſcens quædam alia circa doctrinam fidei, vel ignorat, vel de illis ita dubitat, vt non propterea ab Eccleſia velit diſcede-

re?de qua re pleniùs,dante Domino, vltimo loco agemus. Iactant ſe edoctos à ſpiritu, illuſtratos à verbo Dei, & interim, aut nulla,inquiũt, fuit Eccleſia multis præteritis ſeculis,& nũc etiam: aut abſcondita manſit ſine ſacerdotibus, & miniſtris Chriſti, ſine ſuæ fidei manifeſtatione. Hæc eſt lux Brentij, hi ſunt illi pij, & vnctionem habentes à Deo. Sed de his ſuperiùs ſatis. Quæ nunc diximus propter hanc,de qua ſe iactant,lucẽ. Nam quod ſequitur, quòd Deus permittens ſucceſſores omnes ordinarios Apoſtolorum deficere, exſuſcitet heroam aliquem vel eccleſiaſticum,vel politicum, quid aliud eſt, quàm adulatio maniſeſtiſſima? Lutherum fortè dicet eſſe hunc eccleſiaſticum heroam: niſi fortè ſe malit,nunc apud ſuos hunc haberi,quæ multò eſt maior arrogantia. De temporali verò,ſiue politico: quem vocat,quid aliud eſt, quàm ſuo domino, illuſtriſſimo Duci blandiri,& adulari,vt ſeducat,eùm Brẽtius his, quos Deus ex lapidibus ſuſcitat, auctoritatem à Deo datam oſtenderit in totam Eccleſiam manifeſtis illis miraculis, quibus aut Ioſue, aut Gedeon, & ſimiles ſuam miſſionem, & auctoritatem confirmarunt, adhibenda eſſet ei fides? Cæterùm nemo ſibi hanc auctoritatem præſumere etiam in veteri populo auſus eſt, niſi Theudas ille, aut Iudas Galilæus, de qui-
Act. 5. bus in Actis Apoſtolorum ſcriptum eſt: multò verò minùs nunc id à quouis præſumendum eſt: eò maximè, quòd certiſſimè auctoritas miniſtrorum Chriſti vſque ad finem ſeculi certa promiſſione Euãgelica confirmata eſt in Eccleſia. Et,quod nec Brẽtius negare poteſt,etiam ſi illi ſint mali, audiendi ſunt: & per eos Deus efficit, ad quod ordinati ſunt. Ergo docet per eos Eccleſiam,verbum ſuum, & Sacramenta miniſtrat. Quare intolerabilis eſt hæc tanta aſſerendi vt certiſſima,quæ tam dubia,& reuera falſa ſunt,audacia. Qua reiecta,ſit nobis hoc certiſſimè conſtitutum,ſcripturam dubiam eſſe, & ſæpius in Eccleſia circa intellectum eius oriri controuerſias, & hoc aſſerimus Catholici ad Eccleſiam referendum eſſe, & eius expectandam ſententiam circa ſcripturæ ſenſum: cuius etiam ſentẽtia ipſam ſcripturam nos ſuſcepiſſe fatemur. Et de hoc quidem agendũ eſt poſtea, quod attinet ad Eccleſiæ auctoritatẽ.

Nunc

Nunc tantùm de ſcripturæ ſacræ dignitate loquamur. De hac igitur præcipuè criminatur me Brêtius. Sacroſanctam, inquit, Scripturam ſubijcit traditionibus, Patribus, & prælatorum Concilijs: hoc eſt diuina oracula humanis ſentẽtijs, & decretis. Citat dixiſſe quendam, ſcripturam ſi deſtituatur auctoritate Eccleſiæ, valere ſicut Fabulas Aeſopi. Hoc nos non diximus, nec certè gaudemus ſimili comparatione, quamuis ſi Catholicus aliquis hoc aſſeruit, ad id fortè referri voluit, quod Aug. contra epiſtolã Fundamenti dixit, Si de auctoritate Eccleſiæ inciperem dubitare, vel illi in aliqua re nõn credere, multò magis tunc de auctoritate ſcripturæ dubitarem: quam Eccleſiæ auctoritate ſuſcepi. Dicit apertè Manichæis: Si non crederem Eccleſiæ dicenti mihi, vos eſſe hæreticos, mox dubitare inciperẽ de ſcripturæ auctoritate, & etiam ſi in ea legerem Manichæum eſſe Apoſtolum Chriſti, non crederem: quia, inquit, cui credidi dicenti Manichæum eſſe hæreticum, eidem credidi tradenti ſcripturam ſacram. Quare ſi de altero cœpero dubitare, de vtroque dubitabo. Hæc eſt Auguſtini ſententia eo loco certiſſima quidem, & manifeſta: ita vt nec à Brentio negari poſſit, ſi Eccleſiæ non tribueret auctoritatem Auguſtinus, nec libris canonicis tribuerit. Dicamus igitur modeſtiùs: ſine auctoritate Eccleſiæ Scriptura ſacra auctoritatem non habet, hoc certiſſimè fatemur. Eſt igitur nobis reſpondendũ criminationibus Brentij qui clamat, quòd ſit ſumma irreuerentia in ſacram Scripturam, & Deum ipſum. Simile peccatũ irriſioni Chriſti, cùm Iudæi, & milites genua flectentes, & ſalutantes, Aue rex Iudæorum, eum percutiebant. Nam quod dicimus, Scriptura ſacra eſt reuelatio Spiritus ſancti, genua flectere, inquit, eſt: quod autem poſtea dicimus pendere à Patribus, & Concilijs, alapam eſt impingere. Hæ ſunt iniuriæ ſummæ, quas nos Scripturæ ſacræ inferimus: à quibus vt Brentius eam vindicet, dixit, quæ audiuimus, & multa alia, de quibus poſtea, his nunc pro Scripturæ ſacræ auctoritate, & maieſtate, cui nullo modo contradicimus, eſt reſpondendũ, nec multis. Primò igitur illud dicimus, quod hæc ipſa duo, quæ nos aſſerimus, Eccleſiam habere poteſtatem Scripturam ſacram nobis proponen-

Cap. 45. Quam inique calumnietur nos, & imponat Brẽtius: quòd ſcripturã ſubijciamus humanæ auctoritati, cùm nõ aliud dicamus, ꝙ quod Patres etiam ipſi ſatentur.

ponendi,ipſamque,& dubia fidei interpretandi,& definiendi, diſertè,& dilucidè in confeſſione ſua Brentius, & Vvirtenbergenſes confitentur. Capite enim de Eccleſia inter quædam, quæ ei tribuunt,numero ſexto,& duobus ſequentibus, ſic dicũt: Confitemur quòd hæc Eccleſia habeat ius teſtificandi de ſacra Scriptura, iudicandi de omnibus doctrinis, & interpretandę ſcripturæ.Nunc igitur ab eis quærimus, cur quæ fatentur in nobis impugnant?Si Eccleſiam habere auctoritatẽ dandi & interpretandi ſcripturam, eſt ſcripturam ſubdere Eccleſiæ, & iudicijs hominum, illi ergo ſubijciunt ſcripturam humanæ auctoritati. Quòd ſi hoc non eſt, cur nobis hoc imponunt,qui non aliud quàm hoc ipſum aſſerimus.Rurſum ſi ſcriptura non eſt ambigua,ſi ſufficiens modus eſt exponendi ſcripturam per ſcripturam,& per vnctionem Spiritus ſancti· fruſtra Eccleſiæ datur hęc auctoritas,quæ nõ eſt neceſſaria. Quid eſt,rogo,Eccleſia habet ius interpretandi ſcripturam, & iudicandi de omnibus doctrinis, & ſcripturam ſufficienter per ſeipſam exponi, & vnctione Spiritus ſancti? Hoc veriùs

Cap.46. Conuincit B. et ſuos quòd irriſorie, & fruſtrà Eccleſiæ auctoritatẽ tribuat cẽſendi de libris canonicis, & ſenſu eorum.

dicemus in vos,quod de nobis dixiſtis irriſoriè. Eccleſiæ datis hanc auctoritatem, vt ſic placetis pios animos, quidam olim Pelagiani faciebant concedentes baptizandos pueros in remiſſionem peccatorum,& gratiam Chriſti neceſſariam, poſtmodum reuera negantes omnia, ſic vos hoc Eccleſiæ tribuitis, & coram ea genua flectitis, ſalutãtes ſponſam Chriſti,& ius hoc illi permittentes. Poſtea verò negantes vllius humani iudicij auctoritati credendum eſſe, circa ſenſum ſcripturæ percutitis illam, & infirmorum conſcientias. & vide quanto dolo hoc agunt in ſua confeſſione Vvirtenbergenſes: cùm enim vident ex hac auctoritate Eccleſiæ ſe poſſe teneri,quò effugiant, omnemque humanam auctoritatem euadant:mox Eccleſiam hãc incertam,& dubiam ita efficiunt, vt nunquã poſſit dubiũ eſſe circa fidem,& religionem:quin de Eccleſia ſit dubitãdum. De qua re ſuperiùs multa dicta ſunt,ibi inquiunt eſt Eccleſia, vbi ſynceriter prædicatur euangeliũ, & ritè adminiſtrãtur Sacramẽta.Et iã ex ſupradictis perſpicuũ eſt, Eccleſiam illã, contra quã nõ præualẽt portę inferi,incertã,& ſoli Deo cognitã ab il

lis definiri:ita ſcilicet,vt iura illa, quę Eccleſię dāt teſtificandi & interpretandi ſcripturam, quæ non conueniunt niſi ei, quæ ſuperari à ſathana non poteſt,vana ſunt,& caſſa: dum nulla eſt Eccleſia nobis cognita, cui hæc conueniant. Nónne hoc eſt ſimiliùs irriſioni Chriſti, quod in eius Eccleſiam facitis? habet ius interpretandi ſcripturam,dicitis: & tamen à nullo homine cognoſci poteſt interpretatio. Hæc,rogo, & teſtificatio de libris canonicis,cui fit?Deo,hominibus,aut Angelis?Cui eſt neceſſaria?Hominibus credo:nam Deo,nec Angelis,non eſt ſcriptura. At verò fruſtrà interpretatur hominibus, à quibus cognoſci non valet:imò vt apertiùs dicam,neceſſe eſt Vuirtenbergenſes aut nullam certam habere ſcripturam ſacram, aut certam agnoſcere veram Eccleſiam: illa habet eis confitentibus auctoritatem teſtificandi de ſcriptura: ſine eius ergo teſtimonio temerè ſuſcipitur ſcriptura aliqua,vt diuina.Si ergo Eccleſia,quæ deficere non poteſt,prædeſtinatorum eſt congregatio, ſi ſoli Deo cognita,nullius verę Eccleſiæ teſtimonia habetis de libris ſacris. Quomodo enim teſtimonium alicuius certū haberi poteſt, ſi ille ignoretur?Vera igitur irriſio eſt quicquid de libris canonicis iudicatis,quum nullam agnoſcatis Eccleſiam, quę non erret.Si errant Patres,ſi errant Concilia,vt dicis Brenti,dubium eſt quicquid de libris certò,& indubitanter pro canonicis habendis,de quibus in veteri,& vera Eccleſia nūquam eſt dubitatum,dicis.Nam cùm ille etiam veram Eccleſiam electorum tantùm, & prædeſtinatorum congregationem affirmat eſſe,de quo ſuperiùs dictum eſt, incerta eſt illi vera Eccleſia,quo fit,vt etiam libri canonici ſint ei incerti: ſiquidem non nouit ille veram fuiſſe Eccleſiam, quæ illos recepit, nec vllam veterem Eccleſiam,quæ non in quibuſdam errauerit,agnoſcit. Quomodo non dubitandū eſt illi,de libris canonicis? Sed hūc locum inferiùs commodiùs explicabimus: Nunc hæc ſatis ſit annotaſſe. Ex quibus oſtenditur,quàm inconſideratè illi agūt, qui Eccleſiam,& ſcripturam ita diſtinguunt,quaſi alterius auctoritas alteri detrahat, vt Vuirtenbergenſes videntur agere.Si enim dixerimus Eccleſiam iudicare debere de dubia expoſitione ſcripturæ, ſtatim inferunt iniuriam fieri ſcripturæ: cùm

reuera

reuera hæc duo ita coniuncta ſint, vt alterum in altero, qui rectè quęrit, ſemper inueniat: niſi quòd vt oſtenſum eſt, Eccleſia eſt antiquior ſcriptura, & eius auctoritate nobis eſt tradita.

Cap.47. Eccleſiā ſubditā eſſe ſcripturæ, & de libris canonicis, ſenſuq; corū iudicare, nō cōtradicere, ſed vtrūq; veriſſimum eſſe oſtenditur.

Quomodo verò hoc non ſit ſcripturam Eccleſiæ ſubijcere, dicēdum eſt, vt Brentio ſatiſfiat manifeſtè. Nos pro certiſſimo habemus, quòd omnis reuelatio, quę à Spiritu ſancto procedit, ſubijcit ſibi Eccleſiam. Quidquid enim vel verbo, vel ſcripto Deus loquitur, ſuperius eſt omni intellectu, & omni humana, & Angelica ratione: Scripturā verò ſacram oſtendimus à Spiritu ſancto ſcriptam eſſe: non itaque dubitandum eſt, quin illi Eccleſia ſit ſubdita. Hanc ſententiam ſemper tenuimus, & quanquam ſunt Catholici, qui æqualis volunt auctoritatis eſſe Eccleſiam, & ſcripturam: & quidam plus tribuant Eccleſiæ, nihil putantes detrahi alteri ex alterius excellentia: maximè quum quicquid ſcriptura, vel Eccleſia habet, totū ſit à Spiritu ſancto, qui inter eas, prout vult, diuidit auctoritatē. Hoc nonnulli aſſerunt, quos non dānamus, quia hoc ſentiunt non damnantes etiam eos, qui aliter ſentiunt, ſed nobis multò magis contrarium placet, vel hac ſola ratione, de qua diximus: quia Spiritus ſanctus reuelat, & dat Eccleſiæ Scripturam ſacram: quare non poteſt non illi ſubdita eſſe, ſi enim Paulus ſuæ ipſius prædicationi ſubditus erat, ſi ea ipſa, quæ per os eius Spiritus ſanctus loquebatur Eccleſiæ, illum ita obligabāt, & tenebant ſubditum, quia erant à Spiritu ſancto reuelata, vt meritò ille dixerit, Licet nos, aut Angelus de cælo euāgelizet, pręterquam quod euāgelizauimus vobis, anathema ſit. Quomodo non omnis fidelis, & tota Eccleſia eiſdem ſubdita eſt, ſiue verbo ſolo, ſiue ſcripto reuelata ſint? quod ſi ita eſt, ſi certiſſimè Eccleſia ſubdita eſt ſcripturæ, quomodo illi ius tribuimus teſtificandi, & interpretandi ſcripturam, niſi quia hoc nō vt ſuperior ſcriptura facit: ſed vt ſubdita? Cùm enim Vuirtenberg. in cap. de Eccleſia dixiſſent, Ius hoc, quod Eccleſiæ damus, non ſic intelligendum: quod habet liberam poteſtatem vel mutandi ſcripturam vel noua dogmata fidei condendi, aut nouam religionem, & nouum cultum Dei ſtatuendi: hoc nos maximè probauimus, oſtendentes hoc eſſe certiſſimum,

Ad Gal.1.

& à

& à noſtris etiam recentioribus doctoribus, & nominatim à Thoma aſſertum. Ex quo etiam illud apertè ſequitur, quod ibidem affirmant, & nos laudamus, Eccleſiam agnoſcere vocem ſponſi ſui in libris canonicis, & habere certam regulam, iuxta quam obſcura interpretatur, et dubia definit, Propheticam ſcilicet, & Apoſtolicam prædicationem. Hæc certiſſima ſunt, non quia Eccleſia vult, auctoritatem dat ſcripturæ: ſed Deus potiùs hoc agit, dans eam vt reuelationem propriam Eccleſiæ, quod illa agnoſcens ſubijcit ſe reuelationi, & teſtificatur nobis, ſe hîc agnoſcere, & certa fide intueri verba, & Spiritum ſponſi ſui. Et rurſum, cùm de ſenſu huius ſcripturę dubiũ eſt, non quod ſibi placet definit Eccleſia: ſed quod ex illa regula prædicationis Propheticæ, & Apoſtolicæ certum habet, id definit, oſtendens filijs ſuis hunc eſſe ſenſum ſponſi ſui. Itaque ſemper ſubdita manet Eccleſia ſcripturæ, vt ipſe Spiritui diuino, & reuelationi eius: & tamen nobis dat ipſam ſcripturam, & explicat illam: Hoc eſt ſubijcere ſcripturã humano iudicio? Quis hoc dicat, niſi qui obſtinato animo decreuit omnibus cõtradicere, & nihil intelligere? Sed vide quid illos moueat, ſi Eccleſia ſubdita eſt ſcripturę, ſi iuxta eam & regulã Apoſtolicæ, & Propheticæ prædicationis iudicare debet, cur non licebit nobis eius iudicium ad hanc regulam exigere, vt ſi illi non cõſonet, reijciatur? Hoc eſt frequentiſſimè in ore Brentij, ſed vide quàm inconſideratè, nec ſeipſum agnoſcit. Quod agit, nõ eſt Eccleſiam ſcripturæ ſubdere, ſed ſuo iudicio. Si tu Brenti de iudicio Eccleſiæ iudicas, ſuperiorem te conſtituis Eccleſia. Nec enim, vt apertè dicamus, iudicium Eccleſiæ aliud eſt, quàm quòd ita ſit intelligenda ſcriptura, vel ita ſentiendũ iuxta regulam prædicationis Apoſtolicæ. Si ergo hoc iudicium tu iterum examinas, nónne ſuperiorem te facis Eccleſia? idque duplici ratione, Primò auctoritate: ſecũdo ſcientia & iudicio? Itaque dum Brentius pro maieſtate ſcripturæ putat, aut ſimulat ſe agere, agit reuera pro ſua auctoritate, vt liceat illi, ſuiſq; omnibus ſuperiores eſſe Eccleſia, & eius iudicium retractare, & ſeipſos ſapientiores Eccleſia confidenter dicere, quantò iuſtiùs, & ſenſui humano, fideique conuenientiùs Catholici impera-

Cap. 48. Oſtẽditur nõ pro honore ſcripturæ, ſed pro libertate ſua certare eos, qui Eccleſiæ iudicio in dubio non ſtandum docent.

pera-

peratores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius pronunciantes. Iniuriam, inquiunt, facit iudicio reuerendiſſimæ Synodi ſi quis ſemel iudicata, ac rectè diſpoſita reuoluere, & publicè diſputare contenderit. Huius legis auctoritate te premo Brenti, omneſque confeſſionis tuæ. Si iudicium eccleſiaſticum reijcitis, imperiales leges, & auctoritatem non poteſtis non agnoſcere. Cauete ne ex illis ſitis, qui nec Deum timent, nec hominem reuerentur. Sed quoniam de lege diximus ciuili, & iudicio ſeculari, illius exemplo agamus vltimo cum illis. Si inter duos cauſa agitur, & vterque habet pro ſe Iuriſperitorũ ſententias, qui ſuas leges ita exponunt, vt in contrarias ſententias ſecundum eas ſcindantur: & alij iudicandum pro altero, alij contrà ſentiant, ita quòd dubium eſt de ſenſu vero legum: aditur iudex à litigantibus, & Aduocatis: & poſt cauſæ diſceptationem audiunt ſententiam, in qua iudex alteram partem damnat, alteram abſoluit, & ſimul aliorum Iuriſperitorum ſententiam probat, aliorum reijcit. Quis rogo, ſi hic ſit ſupremus iudex, à quo prouocari non poſſit, dicet, Hunc iudicem ſuperiorem conſtitutum fuiſſe legibus, quia interpretatus eſt eas? Quis non intelligit, quàm hoc ſit falſum? Iudex ille litigãtibus eſt ſuperior, & Aduocatis, illos iudicat, non leges, quas ſequitur, per quas iudicat. Sic igitur Brenti inter nos quæſtio eſt, verbi gratia, An vita cœlebs, votumque eius ſit cultus Deo gratus, atque ad ſui obſeruantiam vouẽtem obligans, an non? Diſputamus de ſcripturæ locis, qui de hoc loquũtur, Volo omnes eſſe ſicut meipſum. Propter fornicationem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, Et illud de viduis, Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Et illud, Non omnes capiũt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Et, Qui poteſt capere capiat. Vos interpretamini prout vobis videtur, nos prout accepimus à Patribus, quantum etiam nobis videtur, ſi Eccleſia ferat ſententiam, ſi in Synodo reuerẽdiſſima hoc conſtituatur, vos falſum ſenſum ſcripturæ habuiſſe, nos verum. Quæro iam nunquid Eccleſia hoc definiens fecit ſe ſuperiorẽ ſcriptura? Certè non magis quàm iudex ille, de quo diximus, ſuis legibus ſe ſuperiorem conſtituit, aut certè tu cùm aſſeris

L. nemo. C. de ſumma tri. & fide Cat.

1. Corint. 7.

1. ad Tim. 5.

Matthæi. 19.

ſic intelligendam ſcripturam. Non ergo nos agimus, vt ſcripturam ſubijciamus Eccleſiæ,& iudicio humano, ſed vt priuata humana iudicia Chriſtianorum circa fidem, & ſcripturam ſubijciantur publico Eccleſiæ iudicio, non vt Eccleſia iudicet ſcripturam:ſed nos, qui diuerſa de illa ſentimus. Tantum agimus,vt ego,& tu,noſque omnes,& vos omnes publico Eccleſiæ iudicio ſubiecti ſimus: quod vos apertè refugere oſtenditis: idque facitis quaſi honorem ſeruantes Scripturæ ſacræ: Sed reuera illam ſubuertitis, cùm Eccleſiæ nō vultis eſſe ſubditi, de qua ſcriptura dicit:Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus, Et eſt columna,& firmamentum veritatis. Hoc maximè oſtendit, quod in fine huius loci de ſcriptura Brētius agit.Reiectis enim Traditionibus, Patribus, Concilijs tandem inquit, Quid igitur tandem fiet? Quis erit controuerſiæ huius finis? Quod erit vltimū iudiciū? Quibus reſpondet: Agnoſcimus iudicem, quem in Symbolo Apoſtolorum didicimus,iudicē viuorum,& mortuorum,eius dicit expectandum iudicium. Quod multis exemplis noui, & veteris Teſtamenti conatur probare,confirmans ſuos ad conſtantiam, vel obſtinationem potiùs. Sic enim ait de me,Habet quod ſæpe,ac multū in ſuo ſcripto vrget,quē iudicē,aut quod ſupremum iudiciū agnoſcamus,atque ita claudit hunc locum in quo ſuſceperat vindicandam ſcripturæ auctoritatem, vt intelligas hunc fuiſſe ſcopum eius vindicandi ſibi libertatem. Dicas igitur Brenti manifeſtè nulli humano iudicio vos velle parere,& reuocare quicquid diximus in præcedenti loco de principum officio in Eccleſia, & apertè dic te nulli Principi velle obedire,niſi ſequatur quæ tu doces,& vanam eſſe omnem auctoritatem,non ſolùm eccleſiaſticam,ſed & ſecularem: Quæ enim nunc aſſeris, hoc manifeſtè continent. Et vide tu, aut quiſquis communi ſenſu non caret, cur magis vos noui doctores nulli teneamini parere circa hæc fidei dogmata, quàm nos? Cur,inquam, magis vobis liceat ſolius Chriſti iudicium audire velle,quàm nobis, idque in qualibet alia controuerſia fidei? Si fiat, opus erit noua annūciatione de cælo,aut miraculis in omni controuerſia religionis, & fruſtrà erit,quidquid laboris

Matth.18.
1.ad Tim.3
Cap.49. Sūma obſtinatio in proprio ſenſu Brentij oſtenditur,ſimulq; quàm ſibi ſit cōtrarius.

boris in Concilijs Eccleſiaſticis aſſumptum eſt à Patribus, vel aſſumi poteſt. His itaque putamus ſufficienter reſponſum eſſe criminationibus Brentij, quibus nos arguit, quòd Eccleſiam ſubijciamus humano iudicio: & oſtenſum eſſe, quàm veriſſimè ſcriptura ſit ſuperior omni creatura: & tamen non minus verè Eccleſia tradit nobis ſcripturam, & interpretatur dubia. De ratione verò, qua hoc Eccleſia facit, dicetur cùm egerimus de cæteris tribus, quæ propoſita ſunt. Nunc igitur de traditionibus dicẽdum eſt nobis, quæ meritò coniungendæ ſunt Scripturæ.

Cap. 30. Quid ſit Apoſtolica traditio.

Igitur circa traditiones aſſerendas non eſt nobis diutius laborandum, conſtat è ſuperioribus, Apoſtolicam prædicationem primum omnium eſſe (quod ad externa attinet) quibus ædificatur fides, in hanc fundantur traditiones, non quæcunque: ſed Apoſtolicæ. Sit ergo hìc conſtitutum, nos non de alijs traditionibus loqui, quàm de Apoſtolicis. Quãquam non negamus poſſe Patres, atque Concilia aliqua tradere, & conſtituere præter illa, quæ ſcripta ſunt, cùm id diuinæ gloriæ, & ſaluti animarum expedire iudicauerint, hæc eſt enim auctoritas illis conceſſa ad gubernandos fideles: de qua Paulus inquit, Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant, tanquam rationem reddituri pro animabus veſtris. Has Prælatorum traditiones præter Apoſtolicas illas, nunc omittimus, cùm illas quærimus tantùm, quibus ſcriptura tradita eſt nobis, atque exponitur, & dubia circa fidem definiuntur ab Eccleſia. Non igitur quas illa poſt Apoſtolos tradidit, iure illo, quo ad ſalutem æternam gubernat populos: ſed quibus à Deo acceptis per Apoſtolos gubernatur, & quas in omni ſuo recto iudicio conſulit. Iuxta quam diſtinctionem, traditionem Apoſtolicam nos vocamus, quicquid Apoſtoli acceperunt à Chriſto, atque vnanimiter, & concorditer docuerunt Eccleſias. Quum enim certum ſit, in ſubſtantia fidei, cultus, & morum Chriſtianorum Apoſtolos à Chriſto, & ſpiritu eius edoctos, atque eadem omnino docuiſſe, quia vno, & eodẽ ſpiritu. Docere autẽ non ſit aliud, quàm tradere id, quod docetur, eis, qui audiunt, & diſcũt: meritò Apoſtolicam traditionem vocamus quodcunque dogma à Deo acceptum, quod

Apoſtoli docuerunt prædicantes Euangelium,& (vt diximus) fidem, cultum & mores Chriſtianos formantes, & à Deo inſtituta tradentes. Hanc traditionem extendimus ad ſcripta etiã & non ſcripta. Quamuis enim appropriato nomine traditiones eas dicere multi conſueuerint, quæ ſine ſcripto recepta ſunt in Eccleſia ab Apoſtolis, nihil tamen obeſt ſi vniuerſaliùs accipiamus: cùm hoc Catholici omnes certũ habeamus, Apoſtolos multa docuiſſe quæ non ſcripſerunt: & ea ipſa quæ ſcripſerunt, multò latiùs docuiſſe, pluribus ſcilicet verbis,& quidem non ſemel,ſed frequentiſſimè,nec vnius linguæ hominibus,ſed diuerſarum & multarum, cùm in yna tantùm Græca vel vt multum duabus,hoc eſt,etiam Hebraica ſcripſerunt. De quibus ſatis dictum eſt proximo loco. Traditio igitur Apoſtolica nobis ſit quoduis dogma à fidelibus,& Eccleſijs, quas Apoſtoli docuerunt, ex eorum doctrina certa fide ſuſceptum. Ex hoc enim,quod poſtea ſcripſerint,breuiùs certè & compendioſiùs exponendum eſt, ex eodem etiam quod non eſt ſcriptum,certa fide percipitur. De his igitur traditionibus loquitur antiquiſſimus Irenæus. Et quamuis ſuperiùs multorum grauiſſimorum Patrum teſtimonia in noſtra aſſertione catholica adducta eſſe diximus,quibus probatur tradita eſſe quædam ſine ſcriptura, & plurima eorum in eis ipſis quæ ſcripta ſunt,traditionem conſulendam manifeſtè docent. *Cap.51.*

Locus Irenæi de traditionibus non de ijs ſolùm, quibus ſcripturæ ſunt traditæ,intelligendus, vt Brentius inquit: ſed de omnibus, quæ Apoſtoli docuerunt, oſtenditur.

Sed locus hic Irenæi eſt nobis diligenter expendendus: quia & noſtra confirmat,& Brentius tertio hoc loco de traditionibus conatur in alienum ſenſum trahere. Irenęus igitur in principio tertij libri de ratione conuincendi efficaciter Valentinum,& cæteros hæreticos differens refert, primò eos & ſcripturas & traditionem contemnere. De quo ſuprà locuti ſumus reſpondentes Brentio. Et mox, quod ibi diximus,inquit, Apoſtolorum traditionem ab omnibus videri poſſe, qui vera volunt audire: eam ex ſucceſſione Eccleſiarum, quas fundarunt Apoſtoli, dicit agnoſcendam eſſe, & recenſet Romanæ Eccleſiæ pontifices continuò ſuccedentes in ea ab Apoſtolis, vſque ad Eleutherium duodecimo loco,eo tempore,quo hæc ſcribebat Eccleſiam illam gubernantem. De quibus omnibus

Z ſatis

ſatis ſuperiùs dictũ eſt. Inter ea Polycarpi auctoritatẽ vtitur, quem Eccleſiæ Smyrnenſi præfectum Epiſcopum ab Apoſtolis refert, & Romam veniſſe ſub Aniceto, multoſque hæreticos ad Eccleſiam conuertiſſe. Vnam, inquit, hanc veritatem annuncians ab Apoſtolis ſe percepiſſe, quam & Eccleſiæ tradidit. Poſt hæc omnia ſic loquitur, Tantæ igitur oſtenſiones quum ſint, non oportet apud alios quærere veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere: cùm Apoſtoli, quaſi in depoſitorium diues pleniſſimè in eã contulerunt omnia quæ ſunt veritatis. Hæc proponit: in quibus bene conſidera, quòd non ad ſolam ſcripturam, ſed ad Eccleſiam nos mittit, in quam dicit Apoſtolos omnia, quaſi in depoſitorium quoddam, cõtuliſſe, & non in ſcriptura ſolùm: non aio ipſum negaſſe ſcripturam, quoniam de ea in his verbis mentionem non fecit. Conſtat in principio huius libri non longè ante hæc de quatuor Euangelijs ſcriptis dixiſſe. Non itaque ſcripturam dico ab Irenæo nõ agnoſci: ſed id aſſero, quòd nõ ad ſolã ſcripturã nos mittat. Et vt apertè quid ſentiat Irenæus agnoſcamus, audienda ſunt quę ſequũtur. Perſuadet omnibus ad Eccleſiã veniendũ eſſe, Hæc eſt enim vitę introitus, inquit, omnes autẽ reliqui fures ſunt & latrones: propter quod oportet deuitare quidem illos: quæ autem ſunt Eccleſiæ cum magna diligentia diligere, & apprehendere veritatis traditionem. Quid enim, etſi quæ de aliqua modica quęſtione diſceptatio eſſet, nónne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias in quibus Apoſtoli conuerſati ſunt, & ab eis de præſenti quæſtione ſumere quod certum, & re liquidum eſt? Hæc, rogo, attentiùs conſidera. Ad Eccleſias antiquiſſimas mittit in dubijs, in quibus, inquit, Apoſtoli conuerſati ſunt. Et non ex literis dicit quærendum eſſe, ſed ab eis Eccleſijs, hoc eſt, teſtimonijs earum ſumendum eſſe, quod re liquidum (inquit) eſt. Non quod ſcripturam neget legendam eſſe, ſed quia ſciebat ex verbis eius dubia frequenter oriri: quum in diuerſos ſenſus trahuntur. Id quod ſequentibus verbis magis explicat: ſic enim poſt ea quæ citauimus immediatè loquitur, Quid autem ſi nec Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nónnę oportebat ordinem ſequi traditionis, quam

tradiderunt ijs,quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum eorum,qui in Chriſtum credunt, ſine charactere vel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem,& veterem traditionem diligenter cuſtodientes. Vides vt hîc apertè traditionem diſtinguit à ſcriptura,& eam refert ad omnia quę ab Apoſtolis prædicata ſunt,& ab ea ſumendam eſſe certitudinem in omnibus controuerſijs docet.Quod etiam parum pòſt ſequentia oſtendunt.Hanc (inquit) fidem qui ſine literis crediderunt, quantum ad ſermonem noſtrum Barbari ſunt: quantum autem ad ſententiam, & conſuetudinem, & conuerſationē propter fidem perquàm ſapientiſſimi ſunt,& placent Deo, conuerſantes in omni iuſtitia,caſtitate & ſapientia: quibus ſi aliquis annunciauerit ea quæ ab hæreticis adinuenta ſunt, ſtatim concludentes aures longiùs fugient, nec audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illam veterem Apoſtolorum traditionem, nec in conceptionem mentis quidem admittunt quodcunque eorum potentiloquium eſt. Hęc eo loco Irenæus. In quibus iam apertiùs habes, & quàm ſit latior traditio ſcriptura,& quàm apertior:quòd Barbari habeant traditionem ſine literis, per illam omnia aliena dogmata reijciunt, & eo modo ad traditionem confugiendum ac ſi neque ſcripturam nobis reliquiſſent Apoſtoli. Brentius autem hunc locum Irenæi de traditione interpretatur, quā nobis Scriptura ſacra,& quæ in ea continentur tradita,inquit,ſunt.Hæc,ait, traditio neceſſaria eſt nobis, & modis omnibus amplectenda, de qua loquitur,ait,Irenæus. Nam propterea exiſtimat illum ſucceſſionem Epiſcoporum recenſere,non vt Epiſcopis liceat noua dogmata contra ſcripturam fingere: ſed vt ex ſucceſſione illa habeamus teſtimonia, quibus ſcripturam certò agnoſcamus.Hanc traditionem ſcripturæ, inquit, certiſſimè à ſe & ,,
ſuis teneri,& pro ea,inquit, tanquam pro aris & focis pugnamus ,,
contra traditores.Hic eſt ſenſus Brentij:ſed quàm conſonus ,,
auctori,quàm verax,ipſe iudica. Irenæus apertè dicit Barbaros habere traditionem ſine ſcriptura, & ex ea omnem vitare hæreſim dicit;ſi Apoſtoli non tradidiſſent ſcripturam,ex illa tra-

la traditione ſola agnoſci poſſe veritatem. Et docet poſt traditam ſcripturam ad hanc traditionem in dubijs confugiendum. Quomodo ergo loquitur de traditione ſcripturæ, quum dicat apertè traditionem hanc apud Barbaros eſſe ſine literis & atramento? Hoc nō eſt apertè corrumpere ſenſum Patrum, expoſitionem è diametro pugnantem cum manifeſtis eorum verbis afferre? Inquit Irenæus, Traditionem hanc habent Barbari ſine literis, & Brentius inquit, Loquitur Irenæus de traditione ſcripturæ. Nunquid ſcriptura poteſt haberi ſine literis? Conſtat itaque quàm ſit confictus hic ſenſus, & quàm manifeſtè Irenæus traditionem Apoſtolicam omnem doctrinā, quam ab eis ſuſceperunt Eccleſiæ, dicat, ſiue ſcripta ſit, ſiue non ſcripta. Et eadem ratione ſumitur à Tertulliano libro de Præſcriptionibus hæreticorum: ſic enim concludit multa quæ de hac re grauiſſimè loquitur. Quid Apoſtoli prædicarint, quid illis Chriſtus reuelauerit, non aliter probari debet, niſi per eaſdem Eccleſias, quas Apoſtoli condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viua, quod aiunt, voce, quàm per epiſtolas. Poſtea, Conſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſijs Apoſtolicis matricibus, & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, ſine dubio tenentem quod Eccleſiæ ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo ſuſcepit, reliquam verò doctrinam omnem de mendacio præiudicandā, quæ ſapiat cōtra veritatē Eccleſiarū, & Apoſtolorū, & Chriſti, & Dei. Hoc modo nos hìc loquimur de traditionibus, ad quas in omni cōtrouerſia docēt Patres hi cōfugiendū eſſe: tā cùm de ſenſu ſcripturę, q̃ cùm de re alia ad religionem pertinente agitur. Inter has etiā illæ ſunt, quæ ſine ſcriptura in Eccleſia tenentur.

Cap. 52. Loca de ſufficiētia ſcripturæ, quæ B. citat non probare, nō eſſe traditionibus ſine ſcriptura ſtandum.

De quibus nunc eſt nobis cum Brentio congrediendum: quem vix certè intelligas, probet illas, an neget. Cap. de ſcriptura quanta dicit aduerſus eos, qui traditiones præter ſcripturam ſuſcipiunt, de quibus nonnihil ſuperiùs! Traditionarios & traditores nos appellat, & ex profeſſo diſputat de ſufficientia (vt inquit ille) & perfectione ſcripturæ. Idque primò ex verbis illius legis, Quæ tibi præcipio, hoc tantùm facies, nec addas quicquam, nec minuas. Quod, inquit, idem nobis eadem grauitate dici-

dicitur, Si nos, aut Angelus de cęlo aliter euangelizauerit, præter id quod euangelizatum eſt, &c. Et ne reſponderi poſſet, quòd Paulus non dixit, Præter id quod ſcriptum eſt, ſed quod euangelizauimus vobis, quod ad prædicationem referri debet. Addit Euangelium, quòd Apoſtoli prædicarunt, non voce tantùm vulgatum eſſe, ſed in ſcriptura prophetica prius comprehenſum, vt Paulus inquit, Segregatus in Euangelium Dei, quod antè promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis: & iam, etiam inquit, tum mandabatur literis Apoſtolicis. Iis adiungit curam Chriſti & Apoſtolorum circa probanda ea quæ docebant ex ſcripturis. Nam, inquit,
" Apoſtoli in Synodo illa ſua, de qua Actuum 15. ſcribitur, non
" audent quicquam definire abſque ſacræ Scripturæ auctorita-
" te, ex ſolis traditionibus ἀγράφοις. Citant enim Prophetarum
" oracula. Et Petrus, inquit, tanti fecit ſacram ſcripturam, vt præ
" ipſa manifeſtè damnet Patrum traditiones. Redempti, inquit, *1. Pet. 1.*
" eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis. Et Pau
" lus Colloſſenſibus ſcribẽs apertè dehortatur, ait Brẽtius, à ſe-
" ctandis hominum traditionibus. Videte, inquiens, ne quis vos *2. Cap.*
" decipiat per philoſophiam & inanem fallaciam ſecundum
" traditionem hominum. Et idem etiam ſeipſum reprehendit.
" Abũdantius, inquiens, exiſtens æmulator paternarũ mearũ tra
" ditionum. His itaque & traditiones proprio nomine reprehen
" di videntur, & exemplis Chriſti & Apoſtolorum admonemur
" omnia probare ex ſcripturis. Sufficientes ergo ſunt, & conti-
" nent quæ ad veram noſtram ſalutem cognitu ſunt neceſſaria. *2. ad Timoth. 3.*
" apertè teſtãte Paulo cùm inquit, Omnis ſcriptura diuinitùs in
" ſpirata vtilis eſt ad docendum, &c. Et, Vt perfectus ſit, inquit,
" homo Dei, & ad omne bonum opus inſtructus. Quibus ver-
" bis nihil poteſt maius dici de ſufficientia ſcripturæ. Quibus *Luc. 16.*
" etiam illa ſuffragantur Chriſti, Habent Moyſen & Prophetas,
" audiant illos. Et quæ apud Ioannem, Multa quidem & alia ſi- *Ioan. 20*
" gna fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta, &c. Hæc autem ſcripta
" ſunt vt credatis, quod Ieſus eſt filius Dei: & vt credentes vitã
" habeatis in nomine eius. Igitur ſatis nobis ad ſalutẽ & fidem
" ſufficiunt, quæ ſcripta ſunt. Petebant hæc omnia reſponſio-

 nem,

nem,niſi Brentius reſpondiſſet ſibi.Nam poſt hæc omnia,quę de perfectione ſcripturæ, & quod contineat omnia ſufficientia ad ſalutem dicta ſunt,refert, quod nos in ſcholijs diximus, exponentes ſcripturam ſufficientem eſſe: quia in vniuerſum omnia complectitur, vel eò maximè, quòd docet audiendos Prælatos,& Eccleſiam:atque in ea eſſe auctoritatem gubernandi nos ad ſalutem.Quare ſpecialia iam ab Eccleſię auctoritate ſunt ſuſcipienda. Cùm itaque hæc refert, irridet quidē ea, &, vt inquit, acumen meum: ſed reuera nihil reſpondet: nec eſt acumen meum hoc,ſed ſinceriſſima veritas Pauli,Tenete, inquit,traditiones noſtras ſiue per epiſtolam,ſiue per ſermonē.

Cap. 53. *Quàm diuerſa,nec ſibi cōſtans ſit Brentij doctrina circa traditiones.*

Tenetur Brentius hac ratione,ſi ſcripturæ credendum eſt, & obediendum:illa præcipit non ſcripta teneri.Quibus Brentius nihil aliud dicit, quàm non eſſe ſuſcipiendas traditiones, quæ cum ſcriptura pugnant:neque cuiuis credendum ſine iudicio obtrudenti nobis quaſuis traditiones Apoſtolicas. Quæ duo nec nos vnquam diximus, & toleranda non eſſe apertè fatemur. Quis patietur audire recipiendum eſſe aliquid quod pugnat cum ſcriptura,aut Apoſtolicam traditionem ſcripturę poſſe cōtrariam eſſe? Illud etiam quis Catholicorum vnquam petijt,vt cuiuis credatur dicēti, Hanc eſſe Apoſtolicam traditionem?Illas ſolas recipiendas dicimus, quas teſtimonijs fide dignis Eccleſiarum conſtat probari. De quo poſteà. Dicat igitur Brentius nunc, an contra has certiſſimis teſtimonijs probatas quicquam afferat. Quòd ſi non: nihil eſt inter eum & nos in hac re quæſtionis.Sed video illum vtrinque vrgeri hinc apertiſſimis illis verbis Pauli de tenendis traditionibus,& alijs certiſſimis teſtimonijs Patrum. Vnde ſic apertè proprio loco
,, de traditionibus inquit,In hac igitur diſputatione negari qui-
,, dem nec debet,nec poteſt, quin tam Chriſtus multa dixerit &
,, fecerit, quàm Apoſtoli multa tradiderint & inſtituerint, quæ
,, non ſunt ab ipſis literis comprehenſa. Hæc ſunt eius verba,idque ſtatim confirmat verbis illis Ioannis, Multa & alia ſigna fecit Ieſus:& Pauli,Tenete traditiones,&c. Vides his diſertis verbis Brentium traditiones non ſcriptas confiteri:tantùm poſtea in hoc loco petit, vt non recipiamus fictitias traditiones

pro

pro Apoſtolicis quod nos etiam quàm maximè volumus. Finita itaque videtur cauſa traditionum, quod attinet ad earum auctoritatem. Si enim quæram à Brentio, an iſta quæ Apoſtoli tradiderunt, & inſtituerunt (vt ille inquit) nec tamen ſcripta ſunt, minoris auctoritatis ſint quàm ſcripta: puto eum non negaturum æqualis auctoritatis eſſe cum Apoſtolica prædicatione, in qua continentur etiam non ſcripta. Iuxta verbum illud Pauli, Tenete traditiones, &c. ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. Cur igitur paulò antè in eodem capite ſtatim poſt principium dicit traditionarios ſiue traditores, quorum tubam me nunc præcedere affirmat, ſuſcepiſſe his temporibus ſeruitutem Iudaicam & Cabaliſticam, atque tyrannidem inducendam in Eccleſiam. Quare rogo? Quia, inquit (verba enim eius referam cuius & priora quæ diximus ſunt) Non contenti ‹‹ ſcriptura diuinitùs commendata & confirmata, iactant Apo- ‹‹ ſtolos multa tradidiſſe poſteris ſermone, quæ non minorē ha- ‹‹ bent auctoritatem, quàm quæ ſcripto mandata ſunt. Veriſſi- ‹‹ mum eſt nos ita dicere, & Brentius fatetur in his quæ citauimus, negari nec debere nec poſſe nōnulla inſtituta ab Apoſtolis ſine literis. Inter hæc non magis diſtat, quàm quòd nos retulit dicere multa eſſe eiuſmodi: ille dicit nōnulla. Poſſunt nonnulla multa eſſe: ſed vtcunque ſit, non de numero & multitudine traditionum diſputamus, ſed de veritate earum. Hanc nos aſſerentes grauiſſimis criminationibus & conuicijs onerat, Cabaliſtas, Talmudicos, traditores & inuectores Iudaicæ ſeruitutis, & tyrannidis in Eccleſiam vocans. Et, vt diximus, eodem loco dicit, negari non poſſe nec debere, tradita eſſe ab Apoſtolis aliqua, ſine literis. Meritò itaque dicimus illum coarctari. Hinc enim confitetur illas, cùm vrgetur ſupradictis teſtimonijs. Cui certè tum dicturi ſumus, vt reliqua ſua ſoluat argumenta, quibus Petrum & Paulum inquit reprehendere traditiones, & cætera quæ ex illo proximè diximus. Sed quid aget, qui cùm ad illa attendit, & ſuis placitis, & ſocijs vult conſentire, negat planè traditiones: &, vt vides, apertiſſimè ſibiipſi contradicit in capite de ſcriptura, poſt illa, quæ contra traditiones dicit. Et vt probet omnia confirmanda ſcripturis, ita in-

„ inquit, de Paulo loquens, Qui poſtquam raptus fuerat in ter-
„ tium cælum, & didicerat Euangelium Chriſti in Paradiſo: ta-
„ men in docendis fidei dogmatibus confert ſe ad teſtimonia
„ ſcripturæ: ſiue, inquit, prędicet ſiue ſcribat confirmat ſua ſcri
pturis. Et poſt nonnulla alia, quibus hoc confirmat, reſponſu-
„ rus obiectioni, ſic inquit, Et quanquam alicubi iubet tenere
„ traditiones, quas ſiue ſermone, ſiue epiſtola docuit: tamen no-
„ mine traditionum non intelligit traditiones aſoticas: ſed do-
„ ctrinam teſtimonijs ſcripturæ confirmatam. Cùm enim dicit,
„ Si nos, aut Angelus de cælo, &c. & affirmat Euangelium hoc
„ promiſſum per Prophetas in Scripturis ſanctis: perſpicuè ſigni
„ ficat, quòd nulla traditio contra & præter teſtimonia ſcriptu-
„ ræ agnoſcenda ſit pro dogmate neceſſario ad ſalutem. Contra teſtimonia ſcripturæ certiſſimum eſt nihil ſuſcipiendum, ſed præter illam faſſus eſt ipſe Apoſtolos aliqua inſtituiſſe, nunquid illa non ſunt ſuſcipienda? Itaque ſatis oſtendit, quàm ſibi conſtet nouitas. Antiqua verò & Catholica ſententia, teſtantibus grauiſſimis Patribus, agnoſcit Apoſtolicas traditiones eaſque ſequitur ſiue in exponendis ſcripturis, ſiue circa alia, quæ ſcripta non ſunt.

Cap. 54. Qualiter ſcriptura omnia cōtineat, et tamē præter eam ſint quædam tradita.

Iuxta hoc facilè Brentio reſpondemus, cùm nobis obijcit Euangelium comprehenſum eſſe literis Propheticis: atque ideo cùm præter Euangelium nihil ſit ſuſcipiendum, nihil non ſcriptum ſuſcipiendum. Reſpondemus, inquam, id, quod ipſe retulit, nos dixiſſe: ſcripta eſſe in genere omnia, non verò ſingula in ſpecie, quod multò magis de ſcripturis Propheticis, quam Apoſtolicis dicimus. Sunt in illis multa quidem myſteria Chriſti & Euangelij, magis ſub quadam communi ratione quàm in ſpecie ſingula. Cùm Moyſes inquit, Prophetam ſuſcitabit tibi Deus de gente tua & fratribus tuis: ſicut me ipſum audietis. Omnia quæ poſtea Chriſtus locutus eſt, probauit, & ibi omnia comprehenſa ſunt. Qua ratione Paulus intelligit Euangelium promiſſum eſſe in ſcripturis ſanctis, quia in eis promiſſus eſt Chriſtus, promiſſa eius doctrina, exempla & miracula. Cæterùm nunquam Paulus ſe ita conſtringit, vt nihil aſſereret quod non probaret ſcripturis. Satis erat illi probaſſe Chriſtum verũ Meſſiam, verum

Deut. 18.

ho-

hominem,verum Deum,verum redemptorem & iudicem omnium. Cùm enim ait,Accepi à Domino, quod & tradidi vobis:quoniam dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem,&c.non opus illi fuit ex Prophetis probare. Nam licet ſint aliqua, quibus hoc erat adumbratum in ſacerdotio Melchiſedech: apertè tamen non ita ſcriptum erat, vt probaretur iam tunc completum eſſe. Quum Paulus id ſcriberet, nec Prophetas citat,ſed traditionem Domini, Accepi, inquit, à Domino,quod tradidi vobis.Sic de cæteris omnibus quæ ad Euangelium pertinent,dicere poſſumus:quòd quatriduanum Lazarum reſuſcitauerit Chriſtus: quòd ibi lacrymatus fuerit: quòd Martham & Mariam diligebat:quòd hæc ſedebat ad pedes eius,illa miniſtrabat,& alia ſexcenta, non eſt opus ex Prophetis probare:ſed id duntaxat apertè probatur, plurima miracula Chriſtum editurum. Vana igitur eſt illa ratiocinatio. Euangelium eſt comprehenſum in Prophetis: nihil ergo niſi ſcriptũ ſuſcipiendũ. Sicut illud multò apertiùs falſò dictũ eſt, Apoſtolos in ſua illa Synodo nihil auſos fuiſſe definire abſque ſcripturæ auctoritate.Certè cùm definierunt non imponenda legalia gentibus,vſi ſunt auctoritate Prophetica,in qua de vocatione gentium facta eſt mentio. Sed poſteà cùm iubent abſtinere à ſanguine & ſuffocato, abſque auctoritate ſcripturæ faciunt:nec à Chriſto ſe id accepiſſe affirmãt, ſed illi hoc ſtatuunt nouum præceptũ, quod putarunt pertinere ad fouendam concordiam Iudæorum & Gentium,atque vnitatem Eccleſiæ:idque auctoritate illa, qua regendam Eccleſiam ſuſceperunt. Et habemus in hoc loco exemplum manifeſtum, poſſe paſtores & gubernatores Eccleſiæ illa pręcipere & ſtatuere, quæ iudicauerint tranquillitati Eccleſiæ, ſalutique ſuorum conducere.Et ſunt quidem hæc extra ſcripturam, ſed confirmantur etiam eius auctoritate. Veriſſimè diximus, quicquid Brentius aſſerat, omnia eſſe in ſcriptura, quia in ea iubemur Chriſto credere & Apoſtolis,atque eorum ſucceſſoribus obedire, audire Eccleſiam, & huiuſmodi multa, quæ omnia alia communi ratione comprehendunt: non explicitè & diſertè: ſed (quod aiunt)implicitè,& ſub vniuerſali illa ratione. Hoc

1.Corint.11.

modo eſt ſcriptura ſufficiens, perficitque & inſtituit ad omne bonum opus. Nihil addimus ſcripturæ vel Euangelio, traditiones ſuſcipientes, quas ipſa ſcriptura ſuſcipi iubet.

Cap. 55. Petri et Pauli auctoritates quędã de traditionibus explicantur: quæ à B. in alienũ detortæ ſunt ſenſum.

Non eſt opus pluribus hæc dicere, ſed illa non ſunt omittenda quæ citat Brentius ex Petri & Pauli verbis: vt apertè agnoſcatur, quàm purè ſcripturam ſacram tractet. Petrus, inquit, manifeſtè damnat præ ſcriptura Patrũ traditiones. Quid rogo audio? Petrus damnat traditiones Patrum? Quorũ obſecro? Nunquid eorum, de quibus dicit, Memores ſitis eorum, quæ prædixi, verborum à ſanctis Prophetis, & Apoſtolorum veſtrorum præceptorum Domini, & Saluatoris? Nunquid illorum, de quibus dictum eſt, Interroga patrem tuum, &c? Patrum traditiones damnat Petrus. Quibus verbis? Redempti

2. Pet. 3.

eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis. Quanta eſt hæc peruerſio ſcripturæ? Paternam traditionem vocat Petrus manifeſtè, quæ ab infidelibus parentibus tradita eſt, aut in cultu dæmonũ à gentibus, vel ſuperſtitioſiùs à Iudæis. Denique ipſe inquit, Redempti eſtis de vana cõuerſatione paternæ traditionis. Hoc eſt redemptos eſſe ab infidelitate, & ignorantia Chriſti, à ſeruitute legis, ſub qua qui erant, non ſolida & vera, ſed tranſitoria hæc bona quærentes, meritò dicuntur vanè conuerſati: maximè tunc, poſt aduentum & prædicationem Chriſti. Siue itaque de Iudæis, ſiue Gentibus intelligas hunc locum, de vanis & ab infidelitate deriuatis traditionibus manifeſtè eſt accipiendum. Quàm longè verò hæ ſunt à traditionibus Apoſtolicis. Simile eſt huic, quod ex Paulo ad Colloſſenſes citat. Dehortatur (inquit Brentius) Paulus à ſectandis hominum traditionibus, Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundum traditionem hominũ. Hic apertè de traditione infidelium eſt ſermo: ſicut cùm de ſe dicit, Abundãtiùs æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum. Hæc erant quædam legis iuſtitiæ, in ieiunijs, purificationibus & obſeruãtijs, quibus gloriabãtur, & Chriſti Euangelio reſiſtebant. Quàm manifeſtè hoc eſt ſcripturam corrumpere, & in ſenſum omnino cõtrarium trahere. Ipſe Paulus qui illa dicit, ſuas traditiones non ſcriptas teneri iubet. Et in Actis

Apoſto-

Apoſtolorum confirmat Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum: damnat verò traditiones infidelium Iudæorum. Itaque reſponſum eſt his, quæ contra traditiones Brentius adducit. Aſſerimus ergo, quod ipſe etiam Brentius, vt oſtendimus, affirmat, inſtituta quædam eſſe ab Apoſtolis ſine ſcriptura. Et illud ei libentiſſimè damus, diſcernendam eſſe traditionem incertam & dubiam, ab ea quæ certa eſt. Et non recipiendas eſſe pro Apoſtolicis traditionibus, niſi quæ fide dignis teſtimonijs probantur. Certum eſt & hæreticos quædam nomine traditionum Apoſtolicarum venditaſſe, contra quos loquitur Irenæus loco quem ſuperiùs explicauimus: & Catholicos de hac re etiam diuerſa ſenſiſſe de nonnullis traditionibus, & erraſſe etiam quoſdam. Certè Cyprianus & Aphricani Epiſcopi in cauſa Baptiſmatis ab hæreticis collati putarũt, vt oſtendemus poſtea ex Auguſt. ſe traditionem ſequi, cùm reuera cõtrarium ſequuti ſint. Et Papias Ioannis auditor, de quo Brentius dicit, qui quàmplurima ſibi à maioribus tradita referebat, ex quibus regnum illud Chriſti mille annorum dicebat, quod occaſionem dedit nonnullis errandi. Hæc omnia ex ignorantia (vt Euſebius prudenter coniectat) dixit, quia ſecundum literam & corporaliter ſuſcepit, quæ myſticè & ſpiritualiter intelligenda erant. Multa contingere poſſunt, vnde meritò in dubium veniet, num ſit aliqua traditio Apoſtolica. Fatemur igitur certis teſtimonijs opus eſſe, & quidẽ non leuibus, ſed tãta re dignis! Vbi meritò attentè cogitandũ eſt, quæ iuſtè dici poſſint ſufficientia teſtimonia Apoſtolicę traditionis. Nec enim vni aut alteri ſcriptori, nec quidem pluribus etiam magna ſanctitate & eruditione pollentibus credendum eſt. Quod oſtẽdit Concilium illud Cypriani, & quæſtio illa antiqua tanta contentione inter Præſides ſanctiſſimos agitata de celebrando Paſchate cum Iudæis, vel Dominica die reſurrectionis. De qua habes apud Euſebium, Aſianos omnes Epiſcopos traditione maiorum putaſſe cum Iudæis celebrandum Paſcha, contra omnia alia totius ferè orbis Concilia. In quibus & reliqui omnes Epiſcopi traditionem Apoſtolorum etiam ſe ſequi exiſtimabant, celebrantes Dominico

Act. 15. & 16.

Cap. 56.

Qualiter certò probari poßint Apoſtolicæ traditiones.

Lib. 3. eccle. hiſt. cap. 39.

Lib. 5. eccle. hiſt. cap. 23. & 24.

minico die. Et vix tandem in Concilio Nicæno terminari potuit hęc quæſtio, vt habes in epiſtola eiuſdem Concilij ad Eccleſiam Alexādrinam & Aegyptios omnes. Meritò igitur quibus teſtimonijs traditio Apoſtolica probetur, conſiderandũ eſt. Quod Irenæus & Tertullianus manifeſtiſſimè nobis tradiderunt, docentes ad Eccleſias Apoſtolicas, quas vocant matrices & originarias fidei, eas ſcilicet, quas Apoſtoli fundarunt & docuerunt, ad quas dederunt literas, quibus præfecerũt diſcipulos ſuos in Epiſcopos, conſulendas eſſe circa Apoſtolicā traditionem. Et ſatis illi oſtendunt vnius ex his Eccleſijs teſtimonium ſufficiens eſſe, cùm alter Romanæ ſolius mentionem facit, & Tertullianus his qui in Achaia ſunt, Corinthum: qui in Macedonia, Philippos: qui in Aſia, Epheſum: qui in Italia, Romam oſtendit. Quid rogo manifeſtiùs oſtendi poteſt? Quid Apoſtoli docuerint & tradiderint, vnde meliùs agnoſcetur, quàm ab ipſis Apoſtolorum diſcipulis, nec ab vno aut altero ſed à conſenſu multorum? Ignatius Ioannis diſcipulus, qui aduerſus hæreticos traditionibus Apoſtolicis pręcipuè agebat, inquit apud Euſebium, quòd traditiones has, ne quid apud poſteros incertum maneret, ſcriptas reliquerit. Hunc laborem tam pium ſi haberemus, aut maiores noſtri habuiſſent, non eſt dubium, quin multum præſtitiſſet ad traditiones confirmandas. Sed vtcunque ſit, Deus Eccleſiam ſuam non deſeruit, quare nec deeſſe illi poſſunt quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt: & ideo nec ſufficiētia teſtimonia traditionũ, quas Deus voluit perpetuò ſeruari, & ad ſalutem neceſſarias eſſe conſtituit. Hoc eſt quòd Eccleſiæ promittitur, veritatem perpetuò in ea manſuram. Igitur poſt Irenæi & Tertulliani ſententiam, in qua Eccleſias Apoſtolicas teſtes eſſe fide dignos Apoſtolicæ traditionis cenſent, Auguſtinus ad Ianuarium illud vt certiſſimum habet, ea quæ per totum orbem ſeruat Eccleſia ſine ſcriptura, vel ab Apoſtolis tradita eſſe, vel à totius orbis Cōcilijs. Et meritò quidem: quoniam omnium Eccleſiarum in quauis re conſenſus, manifeſtat cauſam aliquam vnde conſenſus hic ortus fuerit, communem quidem Eccleſijs omnibus, & in qua conueniunt omnes. Poteſt quidem Spiritus ſanctus ſine hominum mi-

Hiſt. eccleſ. Tripart. lib. 2. cap. 12.

Lib. 3. hiſt. eccleſ. cap. 36.

Epiſt. 118. & ſequenti.

miniſterio id efficere. Sed quia Eccleſiam cõſtat ab hominibus ex commiſſione Chriſti fundatam eſſe, & gubernari per homines, etiam ſicut vnam fidem, ſic & eundem cultum, & conſonantiam in reliquis omnibus ad Chriſtianam vitam ſpectantibus per illos operatur Deus. Si ergo omnes Eccleſiæ conueniunt, neceſſe eſt id vel ex prædicatione Apoſtolorum eſſe, quæ conſona fuit & communis omnibus Eccleſijs, vel ſaltem ex Concilijs vniuerſalibus quę ex totius orbis Eccleſijs conueniũt: & ideo in eis conſtituitur quod omnes Eccleſias aſtringat. Igitur iuxta hoc eius quod ab omnibus per totum orbem Eccleſijs cuſtoditur, certum eſt ipſas eſſe teſtes, quod Chriſtianę religionis ſit, quòd non repugnet ſcripturæ: cùm totam per orbem Eccleſiam impoſſibile ſit à veritate defeciſſe, ſiue hoc ab Apoſtolis ſit traditum, ſiue in Concilijs definitum. Cõſenſus igitur omnium Eccleſiarum in quauis re probat, illam eſſe traditionem à maioribus, cui contradicere, vt Auguſtinus inquit, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Nec de illis magis dubitandum, quàm de ipſa ſcriptura, ſatis ille oſtendit. Primum igitur hoc habeamus efficaciſſimum medium ad probandam traditionem, cui meritò ſumus aſtricti. An verè Apoſtolica ſit nec ne, ex eadem Auguſtini ſententia conſenſum eſſe omnium eccleſiarum: conſenſum, inquam, perpetuum, ab ipſo Eccleſiæ ortu. Conſidera itaque duplicis ordinis traditiones, in quibus vniuerſæ conueniunt Eccleſiæ. Aliæ ſunt de quibus nullum vnquam extitit dubium, nec initium illarum inueniri poteſt: ſed perpetuo conſtat illas fuiſſe in Eccleſia. De his igitur non dubitari poteſt Apoſtolicas eſſe, quales ſunt Abiuratio ſathanæ à baptizandis, Inunctio illorum, Baptiſmus infantium, Oblatio ſacrificij altaris. Horum apud omnes mentio eſt, nec vllus tam antiquus inuenitur, qui de eis dubitet, vel nouas eſſe in Eccleſia exiſtimet: ſed ſemper cùm de eis mentio fit, tanquam ab Apoſtolis recepta habentur. Dionyſius Pauli diſcipulus apertè dicit hæc ab Apoſtolis eſſe, cui conſonant poſteriores omnes. Sunt porrò aliæ traditiones, de quibus legimus dubiũ fuiſſe, & diuerſas legimus Eccleſiarum ſententias, quas tamen poſtea intuemur probari ab omnibus. De his quid aliud cogitandum

tandum eſt, quàm quòd ſint in vniuerſalibus Concilijs definita? Inter hæc puto conſtitui poſſe celebrationem Paſchæ in Dominico die,& non decima quarta lunæ cum Iudæis. Vidimus priori tempore fuiſſe diuerſas ſententias, vidimus definitionem Concilij: ab illo ergo eſt omnium Eccleſiarum concordia. Simile putat Auguſtinus eſſe dogma de ſuſcipiendo Baptiſmo hæreticorum. Hæc igitur ſumma eſt certiſſimæ & efficaciſſimæ probationis traditionum ab Apoſtolis & Patribus deſcendentium. Qua Auguſtinus vtendum eſſe docet in recipiendis libris canonicis: vt de his, quæ ab omnibus catholicis Eccleſijs præter dubitationem habitæ ſunt inter traditiones, nulla ratione dubitetur. In his verò quæ non ab omnibus recipiuntur, ſequenda eſt auctoritas plurium & grauiorum Eccleſiarũ. Quòd ſi æquales ſint Eccleſiæ, maioris auctoritatis ſunt ſequendæ. Hæc Aug. eo loco de libris canonicis. Quibus illud addendum reſtat: quòd cùm his penſatis res dubia manet, nec ſatis conſtat quot & quales Eccleſiæ in vna parte ſint, aut in altera, nihil poteſt conuenientius fieri, quàm vt Concilium vniuerſale iudicet, cuius iudicium meritò ſequendum eſt.

Lib. 2. de doct. Chriſtiana cap. 8.

Cap. 57. Non omnem traditionem ad regulam ſcripturæ exigi poſſe in traditione ſacrorũ librorũ oſtẽditur, & agitur de ea quæ prima eſt omnium traditionum.

Quod igitur Brent. ad probandam traditionem primò omnium vult eam exigendam ad regulam Scripturæ ſacræ, & illam quæ cum ſacris literis conuenit ſuſcipiendam eſſe, non ſatis conſideratè dictum eſt. Nam in altera parte ſibi ipſi contradicit, in alia verò ipſi veritati. Quod nobis nunc attentè explicandum eſt ſecundum diuerſa genera traditionum, quæ etiam diſtinguit Brentius. Igitur prima omnium traditionum meritò illa dicitur, qua nobis ſacra Scriptura tradita eſt. De qua ſuperiùs nonnullam mentionem fecimus, ſed eſt nũc attentiùs conſideranda. Fatetur itaque Brentius ſucceſſionẽ Epiſcoporum legitimum eſſe teſtimonium librorum canonicorũ, quod præcipuè de ſucceſſione in Eccleſijs Apoſtolicis, quas videlicet Apoſtoli vel per ſeipſos fundarunt & gubernarunt, vel per ſuos diſcipulos. Vt enim Irenæus inquit, Non eſt dubitandum Apoſtolos, eos quibus committebant Eccleſias, plenè de omnibus docuiſſe, & hos ſimiliter ſuos diſcipulos qui eis ſuccedebant. Hac ratione non permittimur dubitare

de libris veteris Teſtamenti Apoſtolos pleniſſimè docuiſſe eorumque teſtimonia multò eſſe fide digniora circa illos quàm Iudæorum ſiue ſacerdotum veteris legis, quorum diligentia aſſeruabantur ſacri libri. Quare ſi Apoſtoli ſpiritu illo libertatis ſoluti à timore & litera, quoſdam ex illis libris, quos Iudæi in canone non habebant, agnouerunt tanquam canonicos, & à Spiritu ſancto editos, non licet nobis Chriſtianis de his dubitare, vnde factum eſſe credimus, vt quoſdam nos habeamus in canone, quos Iudæi non habuerunt, vt librum Sapientiæ, Eccleſiaſticum, &c. De quibus etſi in principio Eccleſiæ diuerſæ fuerunt ſententiæ: poſtea tamen re diligenter examinata, fide dignis teſtimonijs in Concilijs definitum eſt pro canonicis habendos, quos inuenerunt vel à pluribus, vel maioris auctoritatis Eccleſijs tempore Apoſtolorum inter canonicos habitos. De quo nunc ſatis hoc ſit. De libris itaque veteris Teſtamenti traditio facta Eccleſiæ non illa tantùm intelligenda eſt, quæ deriuatur à ſacerdotum veteris legis teſtimonio, ſed magis ab Apoſtolis, quos de libris illis omnibus qui iam extabant de rebus ad ſalutem pertinentibus, & myſterijs fidei noſtræ ſuis diſcipulis & Eccleſijs locutos eſſe, & Spiritus ſancti ſenſum de illis aperuiſſe dubitandum non eſt. Libros verò noui Teſtamenti, qui tunc paulatim ſcribebantur vel ab Apoſtolis vel eorum diſcipulis, conſtat eo tempore ſcriptos fuiſſe, quo ab Apoſtolis in carne præſentibus agnoſci potuerunt, & probari. Quos igitur Apoſtoli ipſi ſcripſerunt mittentes Eccleſijs, vel priuatis, certum eſt eorum fide digno teſtimonio ab eis ſuſceptos, quibus eos Apoſtoli deſtinabant, & ab illis alijs communicatos. Hoc dicimus de Euangelio Matthæi, quod ſiue tertio decimo anno à paſſione Chriſti, ſiue pòſt cùm Petrus & Paulus Romæ euangelizarent, ſcriptum eſt Eccleſijs ex Iudaiſmo maximè conuerſis, & ideo Hebraicè. Hoc de Euangelio Ioannis, quod poſt reliqua omnia poſtulantibus omnibus Eccleſijs Aſiæ conſtat ſcriptum à Ioanne, poſtquam fuerat reuerſus ex exilio. Idem etiam de omnibus epiſtolis Pauli & cæterorum Apoſtolorum, & Apocalypſi etiam ſentiendum. Cętera duo Euangelia Marci & Lucæ cum Actis Apoſtolorum

lorum

lorum, non eſt dubium ab Apoſtolis, & eorum auditoribus atque diſcipulis probata eſſe: prout antiquis hiſtorijs de Euãgelio Marci à Petro approbato apertè ſcribitur. Hæc eſt traditio ſacrorum librorum. De hac igitur quærimus à Brentio, quo pacto velit eam probari. Si dicat exigendam eſſe ad regulam ſacræ Scripturæ, conſtat intelligi non poſſe. Ad quam, rogo, ſcripturam exigenda eſt traditio ſcripturæ? Poſſet fortè aliquis liber, de quo dubium eſſet, illa ratione probari an conſentiat alijs teſtimonijs ſcripturæ: ſed de tota ſcriptura manifeſtũ eſt intelligi non poſſe. Primum eſt, vt certò ſint nobis conſtituti libri ſacri nullius alterius ſcripturæ auctoritate, cùm hæc ſunt primò ſcripta. Cùm igitur Euangelium Matthęi & reliqua tria Euangelia ſelecta ſunt, reiectis quamplurimis alijs Nazaręorum, Nicodemi, & ſimilibus, quorum meminerunt antiqui, hoc fieri non potuit vllo teſtimonio ſcripturæ: ſed teſtimonio Eccleſiarum Apoſtolicarum, & aliarum omnium. Patet itaque non omnem traditionem probari poſſe ex Scriptura ſacra: ſed ſolo conſenſu Eccleſiarum. Quo argumento ſuperiùs egimus, & nunc apertiùs idem oſtenditur: falſò ſcilicet dici à nouitatum amatoribus ſolam Scripturam ſacram, quæ Spiritus ſancti oraculum eſt, regulam eſſe certiſſimam omnium, quæ ad religionem pertinent: omnia alia, quæ iudicia humana ſunt, ſiue ſint Concilia, ſiue Patres, ſiue Eccleſię errare poſſe: & ideo nihil in eis vt certum, & ad fidem pertinens habendum: niſi quod conſonat ſcripturæ. Hoc, inquam, falſum eſſe præter illa, quæ ſuperiùs diximus, hoc teſtimonium librorum canonicorum efficaciſſimè probat: non enim poteſt confirmari ſcriptura aliqua. Et quamuis, vt diximus, ſcriptura à Spiritu ſancto ſit, nobis tamen ſolius Eccleſiæ teſtimonio eſt cognita, hoc eſt, teſtimonio patrum noſtrorum, qui nos docuerunt, ſicut ipſi teſtimonio etiam eorum, à quibus edocti ſunt, eam ſuſceperunt: atque ita vſque ad ipſos Apoſtolos. Hæc igitur teſtimonia hominum ſunt, & quæ nos habemus, & multi maiorũ noſtrorum habuerunt, non ab Apoſtolis ipſis nobis prolata ſunt: ſed ab Eccleſijs noſtrorum temporum. Itaque ſi rectè penſemus quòd omnis ſcriptura, hiſtoria præcipuè, in qua dicta,

vel

vel facta aliorum deſcribuntur, mortuum quoddam teſtimonium eſt,& neceſſariò à viuo pendens, conſtat, quòd hæc eſſe quatuor Enangelia teſtimonio pręſentium Chriſtianorum Doctorum ſcilicet & Eccleſiarũ habemus, atq; ita cæteros libros canonicos. Hominũ ſunt hæc teſtimonia qui errare poſſunt: ſed niſi hæc certiſſimè cõſtent, & in eis nullũ errorem eſſe poſſe credamus, neceſſe eſt vt de tota ſcriptura dubitemus, nec poteſt hoc exigi ad aliquam ſcripturam, quoniam hoc teſtimonium præcedit ſcripturam omnem. Et vide hoc eſſe quod Aug. ſuperiùs retulimus dixiſſe contra epiſtolam Fundamenti, Si nõ crederem, inquit ille, Eccleſię dicenti Manichæum eſſe hæreticum, ſi non crederem Chriſtianis hoc ſentientibus, mox dubitarem de ipſa ſcriptura, cui nõ credidi, niſi Eccleſiæ, hoc eſt, pręſentium Chriſtianorum auctoritate motus. Non loquebatur Auguſtinus de Apoſtolis, nec de Eccleſia quæ ſub illis fuit. Nam hæc non dixit Manichæum eſſe hæreticum, qui longo pòſt tempore fuit. Et inquit Auguſtinus, Eccleſiæ cùi credidi dicenti Manichæum eſſe hæreticum, credidi dicenti hos eſſe libros canonicos. Conſtat igitur hanc primam traditionem librorum canonicorum, quam maximam & certiſſimam eſſe vt fateamur neceſſe eſt, non probari ex ſcriptura, quod nec Brentius certè de illa dicit. Sed fortè ad omnes alias traditiones illud retulit quod ſunt exigendæ ad ſcripturam. Id ergo nunc etiam, attentè conſiderandum eſt. Maximam certè ſpeciem pietatis præ ſe fert, quòd dicitur, conſtituta ſcriptura quodcunque dogma, etiam quod ex Apoſtolica traditione haberi dicitur, per ſcripturam examinandum, quod ſi illi conſentiat, recipiẽdum: ſin minus, reijciendum. Hoc clamat Brentius, Sinant, ait, traditiones ſuasquas dicunt exigi ad ſcripturam ſacram. Et quidem veriſſimum eſt, nec in dubium à Catholicis vnquam vocatur, nullum dogma repugnans ſcripturæ verum eſſe aut recipiẽdum: tamen quoniam in his omnibus, quas vt traditiones non ſcriptas recipimus, de ſcripturę ſenſu dubium eſt: quoniam Brentius & ſui ſuo ſenſu accipientes ſcripturam, damnant aut omnes aut quamplurimas traditiones: vnctionem Chriſmatis pertinere

Cap. 58. Traditiones reliquæ poſt eã qua ſcriptura eſt tradita vt ſe habent ad ſcripturã, & quod eã exponũt nõnunquam, & nonnunquam exponuntur ab eã.

dicentes ad elementa mundi, à quibus Paulus arcet Chriſtianos, Sacrificium altaris, Inuocationem Sanctorum, & innumera alia cõtra ſcripturam eſſe: quod nos certiſſimis teſtimonijs fulti negamus, & exponimus aliter ſcripturam: & vt parciſſimè loquamur, nõ minùs conſonè, non minùs propriè, non minùs germanè, quàm illi. Vnde quoties clamãt eſſe contra ſcripturam, contra Chriſti gloriam Oblationẽ ſacrificij, vel Satiſfactionem quam prædicamus, & Merita bonorum operum, nos contrarium dicimus, et iam de ſenſu ſcripturæ controuertitur. Non ergo ex ſcripura, quæ ambigui ſenſus eſt, poteſt traditio hæc Sacrificij altaris, aut Inuocatio Sanctorum damnari. Quare id quod videbatur pium eſſe, traditionem omnem exigendam ad ſcripturam, conſtat dolum continere & fraudem: vt ad incertos ſenſus ſcripturæ, imò ad falſos & à ſe confictos nos trahant aduerſarij. Quare nos meritò aſſerimus, longè aliter agendum eſſe, & ſcripturam potiùs per traditionem exponendam, quàm traditionem per ſcripturam. Hic clamat Brentius, nos derogare ſcripturæ, & certiſſima oracula Spiritus ſancti ſubijcere incertis & humanis traditionibus: ſed vana ſunt hæc & præſtigia. Traditio Apoſtolica etiam eſt oraculum Spiritus ſancti, teſtimonium Eccleſiæ etiam eſt probatum à Spiritu ſancto. Cur, quibus certò & infallibiliter credidimus dantibus nobis ſacros libros, non credemus iiſdem nobis exponentibus? Qui ſcripturæ credimus Apoſtolorum, quia Eccleſia illam nobis oſtendit, & dixit eſſe Apoſtolorũ: cur non credemus ipſorum voci & prædicationi, quam eodem modo Eccleſia nobis oſtendit, & dicit illorum eſſe? Eiuſdem enim rationis vtrumque eſt, ab eodem ſcilicet auctore, eodem teſtimonio nobis traditũ. Cæterùm traditio multò apertior, quantò vox ipſa & præſentia viua præſtat ſcripturæ. Ita ſuperiùs apertè probauimus ex prædicatione Apoſtolorum frequentiſſima quidem atq; pleniſſima fideles auditores plenè & præter hæſitationem de ſingulis dogmatibus intellexiſſe: & Eccleſias ipſas, & præcipuè peculiares diſcipulos percepiſſe ſingula de vnitate & trinitate diuina, de Chriſti incarnatione, & reliquis myſterijs fidei, de ſacrificando & cæteris omnibus ad cultum perti-

pertinentibus.Hæc fuerunt perſpicua & lucida in cordibus au ditorum. Ab iſto conſenſu, cùm poſtea de locis ſcripturæ & ſenſu eorum quæſtio eſſet, petitum eſt, quid ſentiendum. Inde damnatus eſt Arius & alij hæretici. Vnde meritò dicimus traditionem eſſe expoſitionem lucidiſſimam ſcripturæ: non à luce ad tenebras vocamus, ſed à ſcriptura mortua quæ in diuerſos ſenſus trahitur, ad viuam illam legem ſcriptam cordibus: à literis ad opera. Vt ex his quæ Apoſtoli fecerunt & inſtituerunt fieri in Eccleſijs, quæ re ipſa liquidò conſtāt, vt inquit Irenæus, intelligenda ſint quę ſcripſerunt. Cùm in dubium vocantur, docent quandoque Patres verba ipſa Euangelica, ex operibus Chriſti & Apoſtolorum exponenda eſſe: ſicut Auguſtinus facit in illis verbis, Ego autem dico vobis non iurare omnino. Et, Si quis percuſſerit te in vnam maxillam, præbe illi alteram &c. Quoniam enim vnus eſt ſpiritus Dei qui loquebatur & operabatur, & opera apertiora ſunt meritò, quia Paulus frequenter iurat Deum in teſtem vocans, intelligimus non eſſe prohibitum à Chriſto in vniuerſum iurare: ſed iurare abſq; neceſſaria cauſa ex infirmitate aliorum orta. Et quia Chriſtus Dominus percuſſus alapa à ſacerdotis ſeruo non alteram offert maxillam: ſed potiùs expoſtulat, Si malè locutus ſum, &c. intelligimus illud quod dictum eſt, Præbe illi alteram, magis ad pręparationem animi referendum. Vera enim charitas paratum reddit eum, qui percutitur ad ſuſtinenda maiora etiam pro ſalute eius, qui percutit. In opere verò ſic docet exhibere ſe, vt fiat quod vtilius creditur infirmis. Eadē ratione dicimus, quoniam idem ſpiritus eſt in traditionibus Apoſtolicis ſine ſcriptura & eorū ſcriptis: cùm certis teſtimonijs Eccleſiarum habemus Apoſtolos obtuliſſe Sacrificium altaris, oraſſe pro defunctis, baptizaſſe paruulos, & hæc facienda docuiſſe Eccleſias: ex his, inquam, tam manifeſtis operibus intelligimus, qualiter intelligenda ſint verba Pauli de vnico ſacrificio Chriſti, Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: vt ſcilicet ſacrificium altaris non aliud ſit ab illo Chriſti: ſed eiuſdem commemoratio. Et alia de retributione iudicij, prout quiſque geſſit in corpore ſiue bonum ſiue malum: vt non inde

Lib. 1. de ſermone Domini in monte.

Ad Heb. 9.

2. Corint. 2.

 ſuffra-

ſuffragia viuentium defunctis non prodeſſe ſequatur. Et illud Euangelij, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ita accipimus, vt paruulos in ipſo Sacramento & fide Eccleſiæ intelligamus credere. Negant Brentius & ſui duorum illorum priorum locorum ſenſus, quos Catholici aſſerimus: tertium verò ſenſum negant Anabaptiſtæ: illi confitentur. Quid ergo acturi ſumus in diuerſitate ſententiarum, quàm vt ſequentes traditionem ex illa exponamus ſcripturam? Sed nec illud negamus, quandoque traditiones exponi ex ſcripturis: vt quicquid horum apertius eſt, cùm ab eodem ſit ſpiritu, meritò alterum exponat. Traditio Inuocationis Sanctorum exponetur ex verbis Pauli, Vnus eſt mediator Dei & hominum. Agnoſcimus illos inuocari, vt interceſſores, eorum ſuffragia peti apud Deum & Chriſtum: non verò eorum meritis & opere remitti nobis peccata, aut ſalutem conferri: ſed interceſſores tantùm eſſe ſuis orationibus. Exponunt igitur hæc duo ſeinuicem. Sed nullo modo hoc permittimus Brentio, vt ſuo ſenſu ſcripturam intelligens vel probet, vel reijciat traditiones. Illud etiam agnoſcimus, prudenter & neceſſariò conſiderandum eſſe, poſtquam traditio certo teſtimonio probata eſt, vt quo conſilio & in quem finem ſit conſtituta, cogitetur. Hoc verò non ex ſcriptura ſolùm (quanquam nonnunquam id fieri poſſit) ſed eodem teſtimonio, quo traditio probatur, agnoſci poteſt: ſenſus Eccleſiæ & conſuetudo id oſtendit. Nam abrenunciatio illa Sathanæ à baptizatis, illinitio illorum Chriſmate, conſecratioque fontis, non vt neceſſaria ad veritatem Baptiſmi accipienda eſſe docet ipſa Eccleſia, quæ probat Baptiſmum in neceſſitate ſine his peractum ceremonijs. Ad hunc igitur modum in cæteris omnibus ſicut traditionem ſuſcipimus Eccleſiæ teſtimonio: ita & ſenſum eius finemque & vſum ex eodem vt ſumamus neceſſe eſt. Quibus in communi de traditionibus propoſitis, ad ſpecialia cum Brentio deſcendendum eſt. Conatus eſt ille recenſere aut omnes quarum meminiſſe potuit, aut quamplurimas traditiones, eaſque reijcere quantum valuit; quibus meritò reſpondendum

Cap.59. De traditione Apoſtolorū, de abſtinentia ſanguinis etc. Et de die celebrationis Paſchæ.

dendum eſt. Primam refert de abſtinendo à ſanguine & ſuffocato ex Synodo Apoſtolorū: ſed hæc magis inter ſcripta computanda eſt. Verùm vtcunque ſit, conuenit nobis de ſenſu huius. Cùm enim ex ſcriptura quę docet legalibus cęremonijs non eſſe nos aſtrictos: tum ex opere ipſius Eccleſiæ cōſtat, illa non vt neceſſaria ad ſalutem nec perpetuò obſeruanda impoſita eſſe: ſed vt diximus ad concordiam Iudæorum & Gentiū: quoadusque ſcilicet coaleſceret inter eos amicitia: ne offenſi Iudæi cibis quos conſuetudine quadam abominabantur, non libenter cohabitarent Gentibus. Obſeruatum eſt aliquanto tempore, nec eodem in omnibus Eccleſijs: ſed in omnibus iam ante mille annos ceſſaſſe videmus. Secundam refert traditionem de celebratione Paſchatis, de qua magna, vt diximus, fuit inter antiquos contentio. Ex hac igitur Brentius ſuſpicatur, aut Apoſtolos nihil de hac re tradidiſſe Eccleſijs, vel ſi tradiderunt, non tanquam legem neceſſariam, ſed vt liberrimam quandam obſeruantiam. Putat enim contra libertatem, quam Paulus prædicat cùm inquit, Alius iudicat diem inter diem, id eſt, diſcernit vnum diem ab altero: alius iudicat omnē diem, id eſt, nullum diem diſcernit. Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet, eſſe, ſi præſcribatur, certum tempus neceſſarium celebrandi Paſchatis: ſed hæc nimia libertate, neque regulis ſcripturæ moderata dicuntur. Reijciendi igitur dies dominici, omnia feſta, & ieiunia Eccleſiæ reijcienda à numero traditionum Apoſtolicarum contra certum fundamentum ſuperiùs poſitum. Auguſtinus quidem affirmat anniuerſariam celebrationem Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis, Aduentuſque Spiritus ſancti, & Ieiunium Quadrageſimæ traditionem eſſe Apoſtolicam: vel à plenarijs Concilijs haberi. Sed ab Ambroſio & alijs Ieiuniū Quadrageſimæ dicitur traditio Apoſtolica. Et certè cùm conſtet hæc omnia omnes Eccleſias perpetuò tenuiſſe, meritò ab Apoſtolis tradita eſſe credimus. Neque his contrarium eſt, quòd in illis nonnulla fuerit diuerſitas. Exempli gratia. Dum alij quarta decima lunę, alij die Dominico Paſcha celebrabant, certè in celebrādo aliquādo Paſchate omnes Eccleſiæ ſemper conuenerunt; ſicut & in Ieiunio, cuius & in li

Rom.14.

Epiſtola ad Ianuariū 118. & ſequenti.

teris Apoſtolicis mentio eſt. Has igitur meritò traditiones Apoſtolicas dicimus: & habemus huius rei manifeſtiſſima teſtimonia, quæ omnia Brentius ſuo ſenſu nobis aufert, quæ tã certa auctoritate confirmata ſunt, Patrum ſcilicet omnium. Et verba Pauli quæ citat de diſcretione dierum intelligimus de ea diſcretione, quæ propria voluntate, non communi lege Eccleſiæ aſſumitur. Vbi nihil eſt præceptum, veriſſimum eſt, Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet: vbi autem ab Eccleſia definitum eſt, tunc obedientia debetur, teſte ipſo Paulo, Obedite præpoſitis veſtris. Aliud verò, Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti: peruerſiſſimè ad hæc feſta, & obſeruantias totius Eccleſiæ refertur à Brentio, cùm apertè Paulus ad ea quæ ſunt legis veteris id referat, Quę ſunt, inquit, vmbra futurorum. Corpus autem Chriſti, & libertas Euangelica, de qua tantopere Brentius blanditur ſibi & ſuis, non eximit non ſolùm ab his quæ tradita ſunt ab Apoſtolis, ſed nec ab his quæ à Concilijs & Prælatis legitima ratione conſtituuntur. De quibus in Confeſſione catholica manifeſtiſſimis Patrum teſtimonijs egimus. Illud etiam magis eſt ab omni Chriſtiana modeſtia alienum, parui faciendam eſſe dierum deſignatorum ad recolenda redemptionis noſtræ beneficia obſeruantiam. Nihil erat in lege veteri magis commendatum, quàm vt memores eſſent eductionis ab Aegypto, tranſitus maris, itineris per deſertum, ad quod erant certi dies feſti deputati ſumma cum obſeruantia celebrandi. Hæc omnia nónne vmbra erant eorum quæ nos habemus? Feſtum Phaſe, Pentecoſtes, Tabernaculorum, nónne noſtra figurabant? Erit ergo ingratior Chriſtianus populus populo Iudæorum, qui tam longè maiora beneficia ſuſcepit? Sed, inquit Brẽtius, Iudæorum ſunt hæc, & ad Pædagogiam illam pertinent. Veriſſimum eſt, hæc eos celebraſſe in myſterio quodam ignoto ſibi & abſcondito, pueritiæ erat. Cæterùm reuelata facie, & manifeſtè recordari ſummorum beneficiorum Dei populi Chriſtiani eſt. Nam credere tantam eſſe perfectionem Chriſtianæ fidei, vt his non egeat Chriſtianus, eſt extra viam iam nos collocare, & æquales facere beatis, qui iam facie ad faciem Deum vident. Nos verò, qui per

Ad Colloſ. 2.

per ſpeculum & in ænigmate contemplamur, & obliuiſcimur frequenter, & torpemus erga diuina, neceſſe habemus excitari feſtiuitatibus, alijſq; externis, quod ipſa nos docet experientia. Nónne Paulus ſcribit, vt coniugati ipſi ad tempus ſeparentur à matrimonij complexu, vt orationi vacent? Ex quo, & conſenſu Eccleſiarum agnoſcimus à diſciplina Apoſtolica traditas nobis obſeruantias, quas tota Eccleſia ſuſcipit in eo gradu, in ea obligatione, quam interpretatur Eccleſia, & conſenſus Patrum. Quòd verò fuit nonnulla diuerſitas, aut contradictio, aut contentio circa hæc, non probat non eſſe Apoſtolicam traditionem: ſed non tam manifeſtam, non tam aſſiduè inculcatam, vt non potuerit à quibuſdam minus obſeruari, minus commendari memoriæ poſteriorũ, vnde oriri potuit diuerſitas, vel certè nòn eodem modo ab Apoſtolis traditam, quia non ad præcipua capita ſalutis pertinebat: ſicut fuit etiam de nonnullis libris canonicis diuerſitas & contradictio. Sed præualet Concilij definitio, quam non dubitamus diligenti inquiſitione & teſtimonijs Eccleſiarũ Apoſtolicarum factam eſſe. De his diximus in Aſſertione catholica, quod ſatis ſit ad confirmandum pios. Nũc ſatis putamus reſponſum eſſe Brentio. *Cap. 60.*

Baſilij ſententia de traditionibus lib. de Spiritu ſancto explicatur, & defenditur à B. criminationibus.

Tertio loco refert Brentius Baſilij ſententiam de traditionibus, & impugnat magno conatu. Loquitur enim Baſilius tam aperta, tanta fiducia & certitudine, vt non potuerit ille tantam lucem ſuſtinere. Diſtinguit eo loco dogmata quæ in Eccleſia prædicantur ex doctrina ſcripta, & quæ ex Apoſtolorum traditione in myſterio & in occulto tradita. Et ſtatim inquit, Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem. Hæc ibi Baſilius, & multa alia quibus hoc confirmat. Vbi & rationem aſſignat (quare tradita ſint quædam non ſcripta) factum ſcilicet eſſe ad cælanda myſteria atque abſcondenda à curioſis & otioſis, maximeque infidelibus. Nam quæ nec intueri, inquit, fas eſt non initiatis, quì conueniebat horum doctrinam publicitus circunferri ſcriptam? Quod etiam ſimilitudine legis veteris confirmat, in qua non omnia quæ erant in templo omnibus patebant, ſed alia Leuitis omnibus, alia ſolis Sacerdotibus, denique quædam vni tantùm reſeruata erant. Hæc eſt, *Lib. de Spiritu ſ. cap. 27.*

inquit, ratio, cur citra ſcriptum quædam ſint tradita, ne dogmatum cognitio propter aſſuetudinem vulgò veniret in contemptum. Et, vt Brentius inquit, traditiones recenſet eo loco
1. ſequentes; Signo crucis ſignare eos qui ſpem collocarunt in Chriſto. Quod exiſtimo dictū eſſe maximè de Catechumenis, quos conſtat, cùm primùm ad Eccleſiam venirent, cruce ſem-
2. 3. per ſignatos: quòd ad Orientem verſi precamur: Inuocationis verba cùm oſtenditur panis Euchariſtiæ & poculum benedictionis: & alia etiam, quæ antè & pòſt dicimus tanquam mul-
4. tum habentia momenti ad myſterium: conſecratio aquæ Baptiſmatis: & olei Vnctionis, & ipſius etiā qui baptizandus eſt:
5. 6. 7. oleo inungere: ter immergere baptizatum: renuntiare Sathanæ & Angelis eius, & reliqua quæ in Baptiſmo fiunt: quòd in
8. prima ſabbathi, hoc eſt, Dominica die ab erectis & ſtantibus fiat oratio, ſicut toto tempore Reſurrectionis vſque ad Pente
9. coſten per dies ſcilicet quinquaginta: genua flectere in oratione, & rurſum erigere. Nónne has traditiones externarum cæremoniarum ex eo loco Baſilij Brentius retulit? Et mirum eſt, in quas ſe vertat formas, vt Baſilium reijciat. Modò, inquit, agnoſcimus Baſilium, & reueremur magnum & inſignem doctrina & pietate: ac dolemus, quòd neceſſitas nos cogat ab illius ſententia in hac parte recedere. En modeſtiam: ſed quæ rogo neceſſitas? Quoniam, inquit, in re ſeria & ad ſalutem pertinenti, diuina magis quàm humana ſequenda eſt auctoritas. Magna certè neceſſitas, fatemur: præferenda eſt diuina auctoritas humanæ. Verùm Baſilius non contra diuinam auctoritatem, ſed ex illa potiùs credidit ſuam ſententiam eſſe. Vide enim quid ait de non ſcriptis traditionibus poſtquam dixerat, quòd parem habent vim ad pietatem cum ſcripturis, ſic loquitur, Nec his quiſquam contradicit, qui vel tenuiter expertus eſt quæ ſint iura Eccleſiaſtica. Nam ſi conſuetudines quæ ſcripto proditæ non ſunt, tanquam non multum habentes momenti conemur reijcere, imprudentes etiam ea damnabimus quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur: imò potiùs ipſam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Vides itaque quanti momenti traditiones credit eſſe, ſine quibus ip-

ſam prædicationem Euangelij, inquit, ad inane nomen contra-
hi. Recenſet etiam maioris momenti traditiones, quàm eas
quas Brentius attulit. Ipſa, inquit, profeſſio fidei, qua credimus
in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum , ex quibus ſcriptis
habetur? Eadem ratione, inquit, gloriam Deo offerimus per
hanc vocem, Gloria Patri, & Filio cum Spiritu ſancto, ſiue in
Spiritu ſancto, nihil ex nobis dicentes, ſed velut ex regula Do-
minicæ doctrinæ, & contra eos qui hoc negant. Nunc, inquit,
doceant nos, ne baptizemus quemadmodum accepimus, aut
ne glorificemus quemadmodũ credidimus. Igitur ex hoc ha-
bemus nõ hîc agi vt cõtra ſcripturã credamus homini: ſed an
quod Baſilius inquit cõtra ſcripturã ſit. In qua quæſtione quic
quid Brentius loquatur, plus apud nos valet auctoritas Baſilij,
quàm eius omnia: nam ex ſcriptura nihil habet niſi ſuo ſenſu.
Et vide adhuc modeſtiã, Hanc, inquit, ſententiam Baſilij, vt ho
norificentiæ tanti viri parceremus, mallemus ſilentio obruere
quàm exagitare. Et hoc nomine acerrimè in nos inuehitur, &
irriſores eſſe dicit ignominię Patrum, peioreſque ipſo Cham,
qui ſi non obtexit verenda patris, non tamen tanquam venu-
ſtiſſimam & pulcherrimam partem laudauit. Et vide in quæ
verba prorumpit hæc modeſtia, Illi, inquit, de his, qui hunc lo ״
cum Baſilij proferunt, immundi porci, non ſolùm ipſi denu- ״
dant verenda Baſilij, verùm etiam contendunt ea eſſe honeſtiſ- ״
ſimum membrum corporis. Et denique vt liberiùs ei loqui li- ״
ceat non in Baſilium, ſed in nos ſe dicturum proteſtatur. Sed
quicquid ſimulet, res manifeſta eſt, non eſt difficile aliena re-
prehendere. Multò certè difficiliùs eſt Patrum ſe exhibere di-
ſcipulum, pieque de illis ſentire & inquirere potiùs verum il-
lorum ſenſum, quàm facilè ſuperficiem verborum reprehen-
dere. Non nobiſcum, ſed cum Baſilio, Damaſceno in hac parte
illi agendum eſt. Siquidem Damaſcenus libro primo Apolo-
getico pro Veneratione imaginum cum ſumma veneratione
hunc locum Baſ. citans. Sic inquit eximius ille Baſilius xxvij. è
triginta capitulis quæ ſunt de Spiritu ſancto ad Amphilochiũ
ſcribens de dictione, Cum his verbis, Dogmata & prędicatio-
nes quæ hactenus in Eccleſia ſeruata ſunt, nonnulla habemus

ex doctrina ſcripta prodita, quædam ex traditione, &c. Et poſt illa ita inquit Damaſcenus, Hæc Baſilij magni ſunt verba. Et quaſdam traditiones recenſet ex illis quas Baſilius, & nonnullas addit, confirmans demum ex auctoritate Pauli ad Theſſalonicenſes traditiones ſine ſcripto ſequendas. Cum his Patribus age Brenti, imò cũ omnibus alijs antiquiſſimis. Vide quos appelles immundos porcos qui hunc locum Baſilij proferũt, & agnoſce in Damaſcenũ etiã doctrina & ſanctitate commendatum Eccleſiæ hoc te dicere. Sed iam tandem quod ad rem attinet audiamus. Profert Brentius primò Baſilij verba in laudem & commendationem ſcripturæ, Omne verbum, inquit ille, oportet confirmari teſtimonio ſcripturæ: & inde colligit Baſilium hoc velle, vt traditiones omnes ad ſcripturam exigantur, quod nos non negamus, vt ſupra expoſitum eſt. Nulla traditio ſcripturæ repugnans recipienda eſt: ſed ſenſus ſcripturæ, non quem Brentius, ſed quem Patres afferunt agnoſcimus. Quod itaque Baſilius omnia eſſe confirmanda ſcriptura dicit, & ipſam eſſe commune pharmacopolium aduerſus omnẽ indigentiam, oſtendit eum optimè de ſcriptura ſentire, & admoneri debuit Brentius inde, alia quæ de traditionibus poſtea dicit, non eſſe his contraria. Semper hic fuit mos errantium, vt dum nimium in partem vnam feruntur, omnia damnant quæ illi videntur cõtraria. Pelagiani catholicis Patribus peccatum originale agnoſcentibus imponebãt, quòd negarent cum Manichæis generationem hominis & nuptias à Deo eſſe. Sic iſti nũc agũt, vt ſi traditiones non ſcriptas confiteamur, videamur ſcripturæ detrahere: ſed catholica Eccleſia longè aliud ſentit. Patres omnes, ſatis dictum eſt, traditiones agnoſcunt ſine ſcripto, & ſcripturam venerantur, quos nos ſequentes ex ſcriptura confirmamus traditiones ſine ſcripto ſuſcipiendas, rationẽ certiſſimam probandi traditiones veras eſſe & Apoſtolicas. Oſtendimus apertè eſſe conſenſum Eccleſiarum, idque ex ipſa ſcriptura, & nõ eſſe minorem auctoritatem earum quàm ſcripturæ certa ratio docuit, quoniam vtrumque à Spiritu ſancto eſt per Apoſtolos, & vtrumque iiſdem teſtibus probatur Eccleſiarum ſcilicet conſenſu. Hæc certiſſima ſunt. Iam igitur ſic

contra Baſilium Brentius agit, hoc eſt contra hanc eius ſententiam, Traditiones illas pueriles & pædagogicas, ait, ſi Baſilius aduertiſſet, quomodo auſus eſſet æquare cum auctoritate ſacræ ſcripturæ, aut cũ Sacramentis Chriſti in ſcriptura traditis? Hæc eſt eius ratio, ex qua & ait conſignari cruce, rem non neceſſariam, aut ad pietatẽ aliquid cõferentem magis eſſe quàm ſi circulo conſignaremur: quare non credendum eſt ab Apoſtolis hoc traditum eſſe, qui diſertis verbis, & manifeſta doctrina myſterium & imitationem crucis docent, non ſignaculis digitorum Quod ſi tradiderunt, vt pædagogicam quandam hoc eſt, ad inſtituendos paruulos, ſed liberrimam docuerunt eſſe. His igitur nobis reſpondendum & verbum illud Baſilij, Quædam non ſcripta parem vim ad pietatem habere attentè intelligendum. Primùm non inquit Baſilius, omnia quæ tradita ſunt ſine ſcripto tam neceſſaria eſſe ad ſalutem, vt quæ ſcripta ſunt. Namque in his ſcriptis vel non ſcriptis gradus quidam ſunt: nec omnia æqualiter aut neceſſaria aut vtilia haberi oportet. Scriptum eſt non eſſe mentiendum: non tamen eſt æquale quod ad neceſſitatem attinet cum præcepto, Non occides. Scriptum eſt in ieiunijs, vigilijs cæteriſque afflictionibus corporis ſeruiendum eſſe Deo: & tamen de his etiam vera eſt illa ſententia Pauli, Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia. Fateamur igitur gradus eſſe in his quæ ſcripta ſunt ſimiliter & in non ſcriptis. Quædam vt neceſſaria ad ſalutem, alia vt minus neceſſaria agnoſcimus, & in hac diuerſitate tam certa fide credenda ſunt parua vt magna, tanta reuerentia diſcenda & docenda. Hoc Baſilius inquit, Parem vim ad pietatem habent: non, inquit, minus credenda ſunt, non minori ſuſcipienda reuerentia. Nónne veriſſimum eſt omnia verba ſcripturæ parem vim habere ad pietatem, pari reuerentia credenda eſſe & honoranda? Iota vnum aut apex non prçteribit ex lege: ſed tamen ſunt inter ea maxima: ſunt minima: omnia ſuo loco habenda. Diliges dominum Deum tuum, inquit Chriſtus, eſt maximum mandatum. De alijs autem inquit, Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, minimus vocabitur, &c. Vnde & in Euãgelio loquitur Chriſtus Phari- *Matth.23*

ſæis,

ſæis, Decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem. Hęc oportuit facere, & illa non omittere. Sunt igitur in ſcriptura quædam, quæ facta non multum adiuuant: omiſſa, maximè contempta, & non credita damnant. Facienda ſunt etiam minima: ſed non omittenda maiora. Eodem modo in traditionibus dicimus. Abſit vt Baſilius aliter ſenſerit, quod Brentius ſiniſtrè certè accipiens eius verba intelligit. Vt ergo exemplo eius vtamur, hoc quod agit non eſt patris verenda irridere aut detegere: ſed non verenda reprehendere & deturpare. Non ſcripta ſed tradita ab Apoſtolis parem habere vim ad pietatem cum ſcriptis intelligimus, pari ratione credenda eſſe & ſuſcipienda: obſeruanda verò pro ſuo gradu.

Cap.61. De traditione cõſignationis crucis Patrũ fides contra Brent. defenditur.

Crucis igitur conſignatio qua primò in Eccleſia Catechumeni cùm ad diſcendam & audiendam fidem admittebantur, conſignabantur, & ſecundum quendam modum, vt Auguſtinus inquit, per eam, & orationem, atque impoſitionem manus ſanctificabantur: certa fide credenda eſt, Ab Apoſtolis tradita, idque omnium Eccleſiarum conſenſu habenda eſt vt Chriſtiana cæremonia, non temerè, non incertis aut obſcuris auctoritatibus: ſed ab ipſis Apoſtolis inuecta in Eccleſiam ad excitandam in nobis paſſionis Chriſti memoriam. Fide tenendum eſt, ſignum crucis honorandum & venerandum à nobis, quod ſignum Filij hominis dicitur in Euangelio: atque ideo ſiue digitis crux formata in aëre, ſiue quacunque alia materia expreſſa adoranda, vt Damaſcenus inquit, eſt, nõ ob materiã, ſed ob Chriſtum, cuius ſignum ſpecialiter dicitur: quia per eam triumphauit ille. Hoc Apoſtoli voluerunt animis venientium ad Chriſtum primò omnium infigi: & ideo eorum fuit traditio, vt Catechumenis primò omnium traderetur & commendaretur cum impoſitione manus, & orationibus Eccleſię, vt Auguſtinus ait. Atque ideo hoc etiam fide certa tenendum eſt ex traditione, orationes Eccleſiæ quæ in conſignatione fiunt, ſiue Catechumeni ſiue cuiuſcunq; alterius efficaces eſſe apud Deum ex perſona Eccleſiæ, & verba ipſa, & opus conſignandi Deo probari. Et denique ex Paſſionis Chriſti virtute de-

Lib. 2. de pec. meritis & remiſſione cap. 26.

Lib. 4. cap. 13 de orthodo. fide.

defendere ab incurſibus Dæmonum, protegere in bonis operandis, & roborare atque confirmare animum ad vitanda omnia mala, & agenda omnia bona credit pietas Chriſtiana: quæ omnia ex hac traditione deriuata ſunt. Inter hæc etiam & admonitionem quandam in crucis conſignatione agnoſcimus, qua ad memoriã Paſſionis Chriſti excitamur, ad cogitandam redemptionem noſtram, remiſſionem peccatorum, victoriam de Sathana, adoptionem filiorum Dei, & cœleſtis hæreditatis promiſſionem. Quæ omnia in cruce habemus, & in cruce ſignamur, ad ea cogitanda admonemur. Quod cùm facimus, magnum fructum conſequimur: cùm verò vel omittimus, vel negligentiùs perficimus, nõ propterea omni fructu priuamur: ſed Catechumeni conſecrati & dicati Deo manẽt, & quaſi regio charactere indelebili quidẽ hoſtibus formidabiles affecti in protectionem ſuſcepit diuinam. Omnes verò alij poſt hoc, vel poſt Baptiſmum ſe conſignantes, atque illud iteratò & frequenter repetentes, ſi non ſuis meritis vel operibus, ſaltem Eccleſiæ oratione quæ ſolet coniuncta eſſe (nec enim ſine verbis ſacris conſignamur) & virtute ipſius Paſſionis Chriſti diuinæ protectionis non dubitant ſe gratiam conſequi, quæ nulli non vtilis eſt, etſi nõ in omnibus æqualis. Alij enim plus, alij minus proteguntur virtute crucis. Hoc igitur Baſilius, hoc Auguſtinus de conſignatione Catechumenorum dixerunt, non ſuum ſenſum ſed Eccleſiæ referentes. De alijs verò conſignationibus Tertullianus libro de corona militis hoc ipſum dogma de traditionibus non ſcriptis ſuſcipiendis confirmans multis exemplis, ſic inquit, Ad omnem progreſſum, ad omnẽ aditum & exitum, ad veſtitum, & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quacunque exercet nos conuerſatio frontem crucis ſignaculo terimus. Vide quàm apertè conſuetudinem hanc antiquiſſimam oſtendit. Et quia vltimò hoc inter traditiones poſuerat, ſtatim ſic ait, Harum & aliarum huiuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtulas ſcripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix. Vide itaque hæc tria, traditionem, conſuetudinem & fidem à Tertulliano coniungi. Primò

mò vult traditiones ſuſcipi ex conſuetudinę, & credi: poſteà docet rationem eſſe inquirendam, vt in cæteris rebus fidei, ſic enim ſtatim inquit, Rationem traditioni, cõſuetudini, fidei patrocinaturam, aut ipſe perſpicies, aut ab aliquo qui perſpexerit diſces. Interim nonnullam eſſe credes, cui debeatur obſequiũ. Quod vtinam Brentius & ſui cõſideraſſent. Obſequium debemus traditioni, obſequium, inquam, de quo Paulus inquit, Captiuantes intellectum in obſequium fidei. Quod tùm maximè fit, cùm veneramur ea quorum ratio etiam nos latet. Sed crucis conſignationem frequentiſſimam conſuetam eſſe in Eccleſia perpetuò vel altero teſte confirmemus, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. Hieronymus in illa verba Ezech. Signa Thau ſuper frõtes, &c. ita ait, Thau litera crucis habet ſimilitudinem, quæ in Chriſtianorum frontibus imprimitur, & frequenti manus inſcriptione ſignat. Nullus eſt antiquorum qui cùm occurrit de hoc non manifeſtè, tãquam de re certiſſima loquatur. Quòd igitur Brentius inquit, ſuperſtitionem & magiam confirmari ex frequenti conſignatione crucis, & diabolicæ fraudi tribuere, quòd de Iuliano legitur fugatos ab eo, alioqui impio, Dæmones ſigno crucis, quod Brẽtius agit omnino impium eſt, & totius Eccleſiæ ſenſui repugnãs. Non putamus hoc eſſe tam neceſſarium vt Baptiſmum, vt fidem & cætera internę pietatis opera: ſed certa fide dicimus, cæremoniam eſſe cultumque externum pietatis Chriſtianæ. Quod in catechiſmo omittere ex propoſito, vel vbi ex Eccleſiæ ordinatione fieri debet, ſacrilegium & tranſgreſſionem Apoſtolicæ traditionis aſſerimus. In aliis verò vbi conſueuit fieri, ſi quidem ex obliuione aut leui quadã negligentia omittatur, non grauius aſſerimus peccatum: ſed interim admonemus omnes, vt tantæ tamque antiquæ traditionis non obliuiſcantur. Contra hæc credere aut docere, recedere eſt ab Eccleſia vera & antiqua, ab omnium Patrum conſenſu, quod adeò manifeſtum eſt antiqua legentibus, vt ſuperfluum ſit plura addere. Illud vltimò de hac & cæteris traditionibus quas Baſilius recenſuit eſt addendum, quò criminationibus Brẽtij ſatis fiat. Quod cùm manifeſtiſſimis teſtimonijs Patrum Baſilij ſcilicet,

Cap. 9.

Tertul-

Tertulliani,Damaſceni,& denique reliquorum omnium quos de his loqui contigit, & conſuetudine omnium Eccleſiarum conſtet,externas illas cæremonias etiam minimas , & non magni momenti,quod attinet ad externam ipſam ſpeciem,ſtantes orare,quandoque genua flectere, ad Orientem ſe conuertere, ab Apoſtolis traditas Eccleſijs maximè inde admonemur , & inſtruimur . Primò ad ſuſcipienda magna cum reuerentia , & multi facienda quæcunque in cultu Dei tota obſeruat Eccleſia,etiam ſi minima videantur , quę non dubitamus ex ſpeciali Dei cura & magiſterio Spiritus ſancti ab Apoſtolis commendata fuiſſe Eccleſijs.Deinde etiam admonemur nihil temerè & facilè in cultu Dei admittendum eſſe , quandoquidem etiam minima quæque ab Apoſtolis tradita ſunt.Quicquid ſanè cum hac diſciplina Apoſtolica non conſentit, meritò reijciendum eſt.Denique vltimò etiam admonemur,quòd qui homines ſumus natura ſociales , & ſecundum fidem Chriſtianam magis conſociari debemus , oportère nos non tantùm interiora curare ſed externa etiam,pręcipuè in Eccleſia:vt ſicut Paulus inquit,Omnia ſecundum ordinem & honeſtè fiant in ea.Et propterea Apoſtolos hoc curaſſe,vt Paulus ipſe de modo admini ſtrationis Euchariſtiæ dixit, Cætera cùm venero ipſe diſponã. Ex quo Auguſtinus collegit , vt ſuprà diximus , ab Apoſtolo traditum Eccleſijs , quod in celebratione huius Sacramenti ſeruatur ab omnibus . Et ſicut non dubitamus plurimùm valere Sacramentorum vim,quanquam ſint externa,& vt Auguſtinus inquit , contempta ſacrilegos faciunt , ſic etiam & obſeruantiarum harum quas ab Apoſtolis accepimus circa Sacramenta, vim non dubitamus non minimam eſſe , vt dictum eſt: & eadem ratione ea contemnere grauiſſimum ſacrilegium eſſe.Hæc igitur de minoribus his cæremonijs , quas ex traditione Apoſtolica Baſilius recenſet. Sunt quidem traditiones aliæ maiores, de quibus poſtea.Propter quas Baſilius eodẽ loco dixit, Quòd ſi traditiones omnes reiecerimus , etiam illa dãnabimus quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt in Euangelio,& ad inane nomen contrahemus Euangelicam prędicationem.Hęc dicta ſunt propter grauiorũ rerum traditiones, ſcilicet Sacramento-

1. Cor.14.

Eiuſdem. 11.

Cap.62. *De maioribus et minoribus alijs traditionibus iuxta Baſilij ſententiam.*

mento-

mẽtorum multorum, vt Confirmationis, & Ordinis, & Pœnitentiæ atque Confeſſionis peccatorũ. Hæc ſi reijciantur, nónne reijcitur quod neceſſarium eſt ad ſalutem? Similiter traditio ipſa ſacrorum librorum, &, vt inquit Baſilius, profeſſionis qua in Baptiſmo Patrẽ, & Filium, & Spiritum ſanctum profitemur ad ipſam ſubſtantiam religionis pertinet: cùm tamen non ita hanc trinitatis profeſſionem neceſſariò in Baptiſmo exigendam tam apertum ſit in ſcriptura, vt ſi non adeſſet traditio certiſſima, in dubium vocari non poſſet. Hæc ſunt grauiorum rerum traditiones, de quibus poſtea: nunc interim cæteras, quas recenſuit Baſilius, fatemur minores eſſe, & quidem non ita neceſſarias, vt vel ex ratione aliqua mutari non poſſint, vel præter contemptum omiſſa damnent, reumque faciant grauis peccati. Sic reſpondemus Brentio, Ad Orientem conuerti non eſt tam neceſſarium, quàm in ſpiritu & veritate adorare: ſed reprehendere hoc, & ad veteris Teſtamenti obſeruantias referre, eſt impium. Ter mergere in Baptiſmate non eſt ad ſubſtantiam eius neceſſarium, mutari etiam poteſt ob aliquam neceſſitatem, vt in decreto Concilij Toletani habetur: ſed propria auctoritate mutare conſuetudinem cuiuſque Eccleſiæ illicitũ dicimus. Quod verò contra hoc dicitur, Apoſtolos in die Pentecoſtes non potuiſſe ter vngere, cùm tantam multitudinem baptizarent, ridiculum eſt, nec eo die credimus eos benedixiſſe aquam, aut alias adhibuiſſe cæremonias, de quibus Dionyſius & antiquiſſimi Patres mentionem faciunt: ſed hæc omnia humano more paulatim commendata ſunt Eccleſijs.

Cap. 63. De traditione voti cœlibatus de qua Epiphanius. Cõtra hære. 61. Apoſtolicorum.

Meminit & Brentius tertio loco Epiphanij, & refert quod ille inter alia quæ de traditionibus Apoſtolicis loquitur, Tradiderunt, inquit, ſancti Dei Apoſtoli peccatum eſſe poſt decretã virginitatem ad nuptias conuerti. Quod confirmat etiam verbo illo Pauli, Poſtquam luxuriatæ fuerunt in Chriſto volunt nubere. Hoc igitur Brentius impugnat: primò quia verbũ illud Pauli non putat dictum eſſe propter votum virginitatis, aut cœlibatus: quaſi illud irritum fecerit: ſed accipiendum potiùs ideo eſſe dictum, quia ſaginatæ Eccleſiarum facultatibus à Chriſtianiſmo omnino ad gentilitatem deficiebant: ne ſi nu-

berent

berẽt inter Chriſtianos, inferiori loco haberẽtur: itaq; primam fidem irritam facere, de Chriſtiana fide, quam ſuſceperant, intelligit. Non eſt nunc latiùs de his diſputandum cõtra Brentium, nos priorem ſenſum magis conuenire literæ credimus fidem viduitatis, & cœlibatus, quam dederant cùm ſuſcipiebantur alendæ in Eccleſia, dicit eas Paulus irritam feciſſe. Sed quod deinde dicit contra virginitatis votum, quòd ſcilicet ſit nouus laqueus conſcientiæ contra libertatem Euangelicam, imò, inquit, contra obedientiam legis naturalis, vnde meritò, propter hoc votum prohiberi coniugiũ, non aliud eſſe, quàm præterire mandatum Dei, propter traditionem humanam, quod, inquit, non fuit Apoſtolorum officium: nihil horum illi fecerunt, non opus habet in hoc loco longa tractatione: his omnibus non eſt opus aliter reſpondere, quàm vt librum Auguſtini legat de ſancta virginitate, & de bono matrimonij: & Hieronymum aduerſus Iouinianum. Certè ſi hunc iniquiorem dicit in matrimonium, Aug. recipiat modeſtiſſimè loquẽtem, vtriuſque tamen Catholica & manifeſta ex ſcripturis ſententia eſt, cœlibatum gratiſſimum eſſe Deo, eiuſque gratia ſeruari, ideoque Deo illud promittere non minus eſt acceptum obſequium, & cultus Chriſtianus, quod implendum eſſe docet, Vouete, & reddite domino Deo veſtro, &c. Hoc apertè Paulus docet, Bonum eſt homini mulierem non tangere. Hoc etiam Chriſtus tam apertè vt meritò irridendus ſit conatus Brentij, & omnium ſuorum. Poſt tam manifeſtas ſcripturæ auctoritates & definitiones Eccleſiæ, ſufficiat Gangrenſe Concilium citaſſe, vbi inter cætera, Nos, inquiunt, virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam, quæ cum caſtitate, & religione ſuſcipitur: approbamus & nuptiarum caſtum vinculum honoramus. Deniq; quod tertio loco adfert Brẽt. quo probet, non eſſe matrimonium reſcindendum quod poſt votum hoc contrahitur ex Epiphanio ipſo, & ex Concilio Ancyritano, Cypriano quoque & Auguſtino, non eſt, quod nos teneat, qui primò agnoſcimus matrimonium poſt votum, quod ſimplex vocamus, contractum validum eſſe: poſt profeſſionem verò Religionis, aut ſacri Ordinis ſuſceptionem, in quibus ſolenne vo- *Cap.8.*

tum caſtitatis & fieri & acceptari ab Eccleſia ipſa definit, nullum eſſe matrimonium iuſtiſſima ratione agnoſcimus: idque ex lege certiſſima Eccleſiæ, quę poteſt iuſta cauſa ineptos reddere aliquos ad matrimonium contrahendum. Nulla ſunt matrimonia inter conſanguineos etiam eos quos diuina iura contrahere permittunt: ſic Eccleſia declarauit matrimonia ab eis qui caſtitatem ſolenniter, & explicauimus, profeſſi ſunt, contracta nulla eſſe. Hoc nouerunt antequam voueant, nō coguntur ad promittendum aliqui: cùm verò ſponte promittunt certi legis Eccleſiæ, nulla eis iniuria fit ſi obſeruare cogātur. Quid vult Brentius, ſacrilegia monachorum, & ſacerdotum ſancta probare? Nam & quod hanc legem Eccleſiæ conatur reprehendere, quaſi laqueum inijcientem conſcientijs, & contra ſententias illas Cypriani, & Aug. quibus aſſerunt melius eſſe poſt votum nubere, quàm libidini ſe dedere, vt omittamus diligentiorem huius rei tractatū in proprium locum, facilè reijcitur. Non negamus antiquiori tempore fortè non fuiſſe reſciſſa matrimonia: ſed mutari potuit hæc lex ab Eccleſia multis & neceſſarijs rationibus, vt iam videmus mutata, cui mutationi nō dubitamus Cyprianum, & Auguſtinum ceſſuros, etiam ſi quid fortè aliter eis videretur, & expectaturos Eccleſiæ iudicium, ſi ad retractandum videretur. Expectet igitur Brentius, non facilè definiat rem, in qua in vtramque partem non deſunt & rationes & pericula: ſed de hoc ſatis etiam in aſſertione Catholica diximus. Refert ex eodem traditiones alias, quas viſus eſt ſibi facilè poſſe reijcere, quòd quarta & pro ſabbatho ieiunandum ſit, & ſex diebus Paſchatis nihil omnino accipiendum quàm panem, & ſalem, & aquam. Sed Brentius ſic contra hoc inquit, nec probari poſſe Apoſtolos hoc tradidiſſe, & Aug. illud de quartæ & pro ſabbathi ieiunio negare. De his fatemur Apoſtolos fortè hoc ſeruaſſe, & in principio Eccleſiæ in nonnullis locis fortè ſeruatum. Sed illud eſt certum tempore Aug. diuerſas fuiſſe conſuetudines. Hoc igitur inter traditiones dubias computamus, & quæ pro tempore in Eccleſia mutantur. Vide Aug. ad Ianuarium, & ad Caſulanum. Minutiora verò alia quæ refert de annis Lazari, & de genere Heliæ, & aliorū quorundam

Contra hær. Arij. 75.

Epiſt. 89.
Cōtra hæreſ. Manichæi

rundam maiorum traditiones dicit Epiphanius non Apoſtolorum. Refert etiam ex Cypriano, quod dixerit aquã miſcendam eſſe vino in calice ex præcepto Chriſti & Apoſtolorum, & contra illum ait, primò Cyprianum nimium eſſe in ſuis aſſerendis opinionibus: nec credẽdum eſſe Chriſtum hoc præcepiſſe, etſi fortè in cœna vinum aqua miſtum pro patriæ more, & ſumpſerit, & dederit ſuis. Sed nos hoc omnium Eccleſiarum conſenſu recipimus, & quia agitur de probatione facti huius, an ſcilicet Chriſtus & Apoſtoli hoc tradiderint multum deferimus antiquitati Cypriani, & Eccleſiarum ſui tẽporis, non auſus fuiſſet ille tam certò hoc affirmare, niſi Eccleſiarum conſenſu. Nec moratur nos etiam ſi fuerit diuerſitas aliqua. Iam hoc in Eccleſia certò cõſtitutũ eſt, ſit ab Apoſtolis, ſit à plenarijs Concilijs non admodum curamus: hoc certum ex hac auctoritate Eccleſiarum habemus, ſacrilegium eſſe, hoc omittere. Nam quod B. contra rationem Cypriani adfert adeò ridiculum eſt, vt id etiã agnouerit ipſemet. Cyprianus inquit, Si ſolum vinum offeratur, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine plebe, ſi ſola aqua plebs ſine Chriſto. Contra quod vide quid ait, Nunc tam fragili vinculo alligauit ſibi Chriſtus Eccleſiã, vt ſi miniſter ſolo vino vtatur, ſtatim Chriſtus ſit ſine Eccleſia: & cõcludit de his verbis Cypriani nihil aliud iudicari poſſe, quàm quòd incogitanti exciderint. Ego verò magis dixerim, quòd garrulanti exciderint hæc omnia Brentio: atque vtinam non ſint blaſphemiç in ſanctos, voluit etiam verum ſenſum Cypriani referre, quem ille manifeſtiſſimè præ ſe fert, ſignificat enim, non ſeparari Chriſtum ab Eccleſia re, quia vinum ſine aqua offertur: ſed ſignificatione tantùm: hoc eſt, non ſignificatur coniunctio Chriſti & Eccleſiæ ad quod hoc inſtitutum eſt. Et quia in Sacramentis ſignificatio neceſſaria eſt, magnopere curari id debet, vt ſicut in Eccleſia recepta eſt, circa Sacramenta compleatur. Verè vidit Brentius ſenſum horum verborum, & ne non intellexiſſe diceretur, appoſuit. Cur ergo vel priora illa tã indigna Cypriano non abſtulit? Aut quid aliud eſt hæc tãta libido reprehendẽdi, quàm meritò contemptibilẽ ſe reddere?

Non omiſit vltimum contra Auguſtinum dicere, quoniam

Contra hæreſ. 55.

Cap. 64. De traditione miſcendi aquam vino in calice iuxta Cyprianũ.

Ad Ceciliũ de Sacramento Dominici calicis lib. 2. epiſt. 3.

Epiſt. 118. Cap. 65. De traditione celebrationis Paſchæ iuxta Auguſt.

ille annuam celebrationem reſurrectionis Dominicæ, Aſcenſionis, Aduentus Spiritus ſancti Apoſtolicam dicit traditionē. Aſſerit enim hoc eſſe contra Paulum, Nemo nos iudicet in parte diei feſti. Et contra id, quod dictum eſt in Hiſtoria Eccleſiaſtica, Apoſtolis non fuiſſe curam feſtos dies conſtituendi. Sed his reſpondimus in principio: plures quidem dies feſtos inſtituere credimus nō fuiſſe curæ Apoſtolorum: ſed hos præcipuos teſtimonio omnium Eccleſiarum & temporum, meritò ab eis probamus traditos. Paulum verò non obſeruantiam dierum ab Apoſtolis inſtitutorum, ſed Iudaicorum oſtendimus reprehendere. Fruſtrà itaque hæc omnia dicuntur à Brentio. Audiamus iam perorationem huius loci: ſic igitur inquit, Cùm hæc ita ſe habeant de traditionibus, manifeſtum eſt, quòd cùm aſſeritur veritatē Euangelij non tantùm in ſcriptura, ſed in traditionibus ſine ſcripto contineri, ſacram ſcripturam per eas interpretandam eſſe, quod certiſſimum fundamentum fidei. Sathan meditatur abolitionem vel ſaltem extremum cōtemptum ſcripturæ ſacræ & Eccleſiæ internecionem: Cogitat enim, inquit, Eccleſiam abducere à certiſſimis ad incertiſſima: à cęleſtibus ad elementa huius mundi: à diuinis ad humana: Denique ab oraculis Spiritus ſancti ad ſomnia & deliria profanæ carnis. Quod deinde precatur, ne Deus permittat Eccleſiæ ſuæ venire, hoc eſt dignum tali patella operculum. Sic oportebat à Brentio claudi locum in quo de tota cauſa ſibi ita contradicit, vt quòd à veritate coactus fuerit concedere inſtituta ſcilicet ab Apoſtolis nonnulla, quę nō ſunt ſcripta, & ſuſcipiēdas traditiones quæ ſufficienti teſtimonio probantur, eam præcipuè quæ de libris canonicis eſt: eadem negauerit apertè docens & in hoc & in præcedenti loco, de ſcriptura traditiones quas Paulus commendat ſolas eſſe, quæ teſtimonio ſcripturæ confirmatæ ſunt, & nihil ad ſalutem pertinens extra ſcripturam eſſe. Cùm igitur nunc ait in ſua peroratione, Cùm hæc de traditionibus ita ſe habeant: ad quæ rogo iſta referemus? Ad ea quę dicis negari nō poſſe, inſtituta aliqua ab Apoſtolis quæ non ſunt ſcripta, Scripturæ ſacræ traditionē ſuſcipiendam ſine vllo teſtimonio ſcripturæ? An ad contraria

Cap. 66. Brentiū ſibi cōtradicere in negandis traditionibus, et eò eas maximè confirmare.

potiùs, vbi nullam traditionem, niſi teſtimonio ſcripturæ confirmatam, vis ſuſcipi: quò fit, vt libros omnes canonicos incertos reddas: & aſſeras nihil inſtitutum ab Apoſtolis, quod non ſit ſcriptum? Vide tuam apertam contradictionem. Inſtituerũt aliquid Apoſtoli quod non ſcripſerunt, ad ſalutem veram illud pertinere non eſt dubitandum, nec enim aliud agebant. Et omnem doctrinam ad ſalutem neceſſariã ſcriptam ab Apoſtolis, quod poſtea capite de ſcriptura dicit, quæ igitur dicemus ita eſſe? dicamus potiùs, quæ cùm ita non ſint, quæ cùm ſibi contradicant, ea ſcilicet, quæ Brentius de traditionibus dicit, nihil illi credendum eſt. Sed ſcio ad proxima hæc, quæ dixerat, eſſe referenda. quæ cùm ita ſint, inquit, cùm ea ſcilicet, quę Baſilius de traditionibus dicit libro de Spiritu ſancto, non ſint credenda: ſed credendum magis illum ea reuocaturum, ſi ſeriò admonitus fuiſſet. Similiter quæ Epiphanius refert de traditione voti, virginitatis ſeruandi aliena eſſe ab Apoſtolica doctrina, quę de ieiunio quartæ, & pro ſabbathi incerta, quæ ab alijs negantur: & quæ Cyprianus dixit de neceſſitate miſcendæ aquæ vino in calice, & ratione eius incogitanti excidiſſe, & ex vehementiori affectu ſua aſſerendi. Denique quod Auguſt. de anniuerſaria celebritate feſtiuitatũ quarundam contraria Paulo. Cùm hæc ita ſint, inquit, B. Quod Baſilius, Epiphanius, Cyprianus & Aug. errauerint alius incogitanter, alius non ſeriò admonitus loquuti fuerint, meritò inde inferet, quicquid volet: hoc eſt incertiſſima eſſe, & deliria, atque ſomnia, & ad elementa mundi huius pertinentia quæcunque de traditionibus dicuntur: & per ora horum patrum meditari Sathanam vltimum excidiũ ſcripturæ & Eccleſiæ. Quid enim aliud poterat ſequi ex tantorum patrum tanto contemptu? meritò itaque nos contrariũ dicemus, cùm omnia à B. dicta in hos patres immodeſtè & ſuperbè dicta ſint: cùm in eis ſenſum ſuum & non ſcripturæ, ſed quem ille vult, ſenſui tantorum Patrum B. præferat, cùm intolerabilis blaſphemia ſit, per verba illorũ Patrum, quos Deus Eccleſiæ ſuæ & miraculis, & doctrina atque ſanctitate commendauit, Sathanam meditatum fuiſſe deſtructionem ſcripturæ & Eccleſiæ: cùm denique falſa ſunt contra ve-
 rùm.

rum ſcripturæ ſenſum nimio & inconſiderato contradicendi affectu dicta, meritò ſequitur traditiones Apoſtolorū nō ſcriptas certiſſimè recipiendas eſſe, ab eodem fonte illuſtrationis ſcilicet Spiritus ſancti, & prædicatione Apoſtolica, à quo ſcriptura, profectas, ſine quibus nec ſcripturę auctoritatem habēt, nec explicari poſſunt: & quod Brentius inquit traditiones has incertiſſimas eſſe, deliria & ſomnia, veriſſimum eſſe Sathanæ commentum & conatum ad deſtruendam, euertendamque Eccleſiæ & ſcripturæ auctoritatem. Claudamus igitur hunc de traditionibus locum auctoritate ſanctorum Patrum, atque cōſenſu omniū, qui Eccleſias docuerūt ab Apoſtolis, vt videat Brentius, quos vocat traditores, & per quos dicit Diabolum meditari ruinam Eccleſiæ & ſcripturæ: videat inquam & confundatur, videant etiam omnes qui verè ſalutem ſuam quærūt an Brentio & ſuis ſe committere poſſunt.

Cap. 67. *Auctoritates Patrū certiſſimæ de traditionibus Apoſtolicis.*

Attingamus igitur non integrè, & à principio omnes repetentes Patrum ſententias, de quibus & in hoc loco, & in Aſſertione catholica loquuti ſumus: ſed tantùm eas, & nonnullas alias vel primis labris deguſtantes oſtendamus grauiſſimorum Patrum cōſenſum, vt tantæ auctoritati cedat omnis proteruia: & in primis ab ipſis Apoſtolorum diſcipulis incipiamus.

Ignatius. *Eccleſ. Hiſt. lib. 3. cap. 26.*

Ignatius Ioannis diſcipulus & Antiochenus epiſcopus, martyrque probatiſſimus apud Euſebium docet, omnes Aſiæ populos, vt tenaciùs & diligentiùs Apoſtolicis traditionibus inhæreant, quò hæreſes deuitari poſſint, has aſſerit ſcriptas ſe reliquiſſe.

Polycar. lib. 3. cap. 3.

Polycarpus Ioānis auditor Smyrnenſis epiſcopus, martyrq; ſanctiſſimus apud Irenæum Romam veniens hæreticos in Eccleſiam conuertit, traditionem Apoſtolorum prædicans, & quod ab eis ipſe ſuſceperat Eccleſiæ tradens.

Dionyſius lib. de eccle. hierar. cap. 1.

Dionyſius Areopagita, & ipſe Pauli Apoſtoli diſcipulus, & Pariſijs glorioſus martyr, ſubſtantiam ſacerdotij Chriſtiani eloquia diuinitùs tradita eſſe dicit. Hæc verò inquit illa ſunt quæ in ſanctis Theologicis libris commendantur ab Apoſtolis, ſimiliter & quæ ſine literis tranſfuſa ſunt ex animo in animum verbo corporali intercurrente.

Irenæus vbi ſupra.

Hos proximè ſequuntur eorum diſcipuli, & qui ab his edocti ſunt: quaſi filij & nepotes. Irenæus tradi-

traditionem Apoſtolorum obſeruandā eſſe omnibus, & eam teſtimonio Eccleſiarum ab Apoſtolis fundatarum docet probari. Clemens ille Alexandrinus apud Euſebium in primo libro Stromaton, quæ tradita ſibi fuerant à doctoribus ſanctis, & beatis viris Pantæno præcipuè ſcripſiſſe ſe refert: & de hoc Pantæno & reliquis præceptoribus ſuis ita inquit, illi quidem diuinæ doctrinæ veritatem mihi, quæ ſibi ab ipſis ſtatim primis auctoribus Petro, Iacobo ac Ioanne, & Paulo ſanctis Apoſtolis tradita fuerat, tanquam patres filio cōmendarunt. Apud eundem Euſebium confitetur hic Clemens extorqueri ſibi à fratribus, vt ea quæ à preſbyteris, id eſt, ſucceſſoribus Apoſtolorum voce ſibi ſola tradita ſunt deſcriberet in libris ac poſteris traderet. Egeſippus, & ipſe temporibus Apoſtolorum vicinus & probatus in Eccleſia ac celeberrimus, vt Euſebius inquit, doctor, teſte eodem Euſebio integerrimam traditionem Apoſtolicæ prædicationis ſimplici ſermone conſcriptam in quinque libris memoriæ tradidit: & eodem teſtante, Eccleſiaſtici doctores aduerſus Menandrum, Baſilidem & alios hæreticos pro Apoſtolica & Eccleſiaſtica traditione ſcriptis certant. Hæc igitur de prima Eccleſiæ ætate: ſequenti tempore non potuit tam neceſſaria doctrina deleri. Origenes in diuerſitate ſententiarum ſeruandam, inquit, eſſe eccleſiaſticam prædicationem per ſucceſſionis ordinem ab Apoſtolis traditam, & ſolam illam veritatem eſſe credendam, quæ in nullo ab eccleſiaſtica diſcordat traditione. Tertullianus hinc dirigit præſcriptionem aduerſus hæreticos, quid Chriſtus docuit Apoſtolos: quid illi prædicarunt probandum eſſe per illas Eccleſias, quas Apoſtoli condiderunt: & omnem doctrinam quæ cum eis non concordat de mendacio præiudicandam eſſe docet: neque cū hæreticis de ſcripturis diſputandum.

Clemēs Alex. lib. 5. eccleſ. Hiſt. cap. 11.

Lib. 6. ca. 11.

Egeſippus Eccleſ. Hiſt. lib. 4. cap. 8.

Orig. in prol. Periarchon.

Tertul. lib. de præſcrip. hæret.

Epiphanius aduerſus hæreſes frequentiſſimè ad traditiones cōfugit: oportet, inquit, traditione vti: non enim omnia à diuina ſcriptura accipi poſſunt: aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt: de hoc exponit verba Pauli ſicut tradidi vobis. Traditione confirmat orationes pro defunctis, neceſſariò inquiens hoc perficit Eccleſia traditione

Epipha. contra hæreſ. 61.

Contra Ariū 75. hæreſ.

à Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere? Baſilius parem vim habere ad pietatem, quæ non ſcripto tradita ſunt ab Apoſtolis cum his quæ ſcripta ſunt: & qui ea negauerit, ad inane nomen Euangelij prædicationem deducere, negareque quæ neceſſaria ad ſalutem aſſerit, vt ſuprà vidimus. Chryſoſtomus manifeſtè verba Pauli: Tenete traditiones quas didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam exponens, hinc inquit patet, quòd multa ſine literis tradiderunt, eadem verò fide digna ſunt, tam illa quàm iſta: itaque traditionem quoque Eccleſiæ fide dignā putamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius. Auguſtinus ea quæ per totum orbem ſeruat Eccleſia, ab Apoſtolis vel plenarijs Cōcilijs tradita eſſe non dubitat, & de his ſicut de ſcriptis non dubitandum eſſe: ſed inſolentiſſimæ inſaniæ eſſe de his diſputare manifeſtiſſimè docet. Theophylactus in eundem locum Pauli ad Theſſalonicenſes Chryſoſtomo conſentiens manifeſtiùs etiam Paulū ſine ſcriptis ſermone tantùm, & viua voce pleraque tradidiſſe affirmat: & inquit non ſecus illa, atque hæc fide ſunt digna.

Baſilius lib. de Spiritu ſancto.

Chryſ. Hom. 4. in 2. ad Theſſal.

Aug. epiſt. 108. Cap. 1. & 5.

Theoph. 2. Theſſal. 2.

Damaſcenus, & Baſilij verba, ex libro de Spiritu ſancto veneratur, & pro defunctis orandum traditionem Apoſtolicam eſſe dicit: Apoſtolos in tradendis Sacramentis memoriam feciſſe defunctorum, & à tempore hoc Eccleſiam ſine contradictione ſeruaſſe. Denique & adorationem imaginum traditione Apoſtolica confirmans Pauli verbis, Tenete traditiones, &c. Plurima, inquit, Apoſtolos ſine ſcripto tradidiſſe: eſt inquit hæc traditio non ſcripta. De adoratione crucis, ſicut de adoratione ad orientem. His Vincentius ille Lirinenſis presbyter meritò eſt nobis adiungēdus in tractatu illo aduerſus profanas hæreſeon nouitates: vbi vt diximus oſtenditur, quantæ & pietatis, & eruditionis ille fuerit: quanquam enim non abſolutus ſit hic liber, dignus tamen eſt, quem omnes legant, & quo tanquam antidoto vtantur aduerſus hæreſes, ibi inquit duplici modo munire debere fidem ſuam illum, qui decipi nō vult. Primò diuinæ legis auctoritate, tum deinde Eccleſiæ catholicæ traditione, vbi mox ſibi ipſi opponens cùm canon ſcripturarum ſit perfectus, & ad omnia ſatis, ſuperque ſufficiat,

Damaſ. lib. 1. de veneratione imaginum. Sermo. de defunctis. Lib. 4. de orth. fide cap. 17. & 13.

quid

quid opus eſt vt adiungatur illi Eccleſiæ intelligentiæ auctoritas,& reſpondet quia ſacram Scripturam nō omnes eodem ſenſu accipiunt: ſed alius aliter. Vide apertè quod ſuperiùs de traditione diximus, quæ non ſolùm neceſſaria eſt propter non ſcripta: ſed etiam propter eà, quæ ſcripta ſunt. De his veriſſimè dicam, quę cùm ita ſint. Cùm Ignatius, Dionyſius, Policarpus, Apoſtolorum diſcipuli, Irenæus, Clemens Alexandrinus, Pantænus, Egeſippus, qui primos illos, vel eorum diſcipulos habuerunt magiſtros: Origenes, Tertullianus, Epiphanius, Baſilius, Chryſoſtomus, Auguſtinus, maxima Eccleſię lumina. Denique Theophylactus, Damaſcenus, & Vincentius Lirinenſis, horum fideliſſimi diſcipuli. Cùm ſedecim hi probatiſſimi patres teſtes ſint huius Eccleſiæ ſenſus, quo ſine ſcripto tradita eſſe quamplurima ab Apoſtolis, quæ ad ſalutē neceſſaria ſunt, & in ipſis, quæ ſcripta ſunt ex eadem traditione verum ſenſum accipiendum, cùm à nullo altero orthodoxorum patrum negetur: conſtat quòd negantes, hoc eſt, nihil recipientes niſi quod ſcriptum eſt in ſacris libris, hoſtes ſunt veræ Eccleſiæ,& per eos Sathan meditatur omnia ſchiſmata,& quęſtionum interminabilium, atque ſine diſciplina confuſionem: atque ita & ſcripturæ ipſius, veríque ſenſus eius euerſionem. Hæc manifeſtiſſima ſunt: nolunt vel iudicium aliquod, vel rationem finiendi controuerſias de dogmatibus fidei,& ſenſu ſcripturæ: quod illis videtur, volunt manifeſtum eſſe, etiam ſi omnes Eccleſiæ aliter ſentiant. Quid ergo fieri poteſt cum illis, qui ſoli ſenſui ſuo ſunt addicti? illis omiſſis non agnoſcimus traditiones certiſſimas,& totius fidei noſtræ fundamenta. Et ne diutius Brentius incertas,& dubias omnes traditiones efficiat, oſtendimus illi manifeſtiſſimas,& certiſſimas non minoris momenti, quàm quæ ſcripta ſunt: ſed reuera eorum fundamentum, & explicatio. Prima eſt traditio librorum ſacrorum etiam conſentiente Brentio, ex qua, vt oſtenſum eſt, manifeſtè aliæ probantur etiam ſuſcipiendæ, quod ipſe non vult. Poſt hanc eſt traditio ſymboli tam ipſius Apoſtolici, quod à Patribus in Eccleſia ſemper conſtat ſuſceptum: de quo & Baſilium putamus locutum cùm dicit, profeſſionem baptiſmatis eſſe ex traditio-

Cap. 68.
Recenſentur grauiſſimæ & magni momenti traditiones non paucæ.

ne,quam etiam alterius ſymboli Patrũ,à Nicæna & Conſtantinopolitana ſynodis maximè explicatum:& iuxta hæc ſymbola,circa dogmata,atque fidem,traditionem non ſcriptã agnoſcimus:perpetuam virginitatem Mariæ,Romanæ Eccleſiæ, atque pontificis primatum, & quod ad alia myſteria attinet explicatiſſima & præter ambiguitatem omnem æqualitas perſonarum diuinarum,duę naturæ,duæque operationes, & voluntates in vna perſona Chriſti,ex traditione Apoſtolorum habita ſemper ſunt in Eccleſia, & ex ea in Concilijs poſtea contra hæreticos definita, cùm quod ad ſcripturam attinet in diuerſos ſenſus trahi poſſet, & ab hæreticis traheretur perperam quidem,ſed interim imponebant imperitis.Hæc quidem circa dogmata exempli cauſa ſint ſatis:circa cultum verò & Sacramenta agnoſcimus multò plures traditiones Apoſtolicas.Circa Baptiſmum,in primis Conſecrationem aquæ, Adunctionẽ Chriſmatis, Abrenunciationem Sathanæ ex traditione habemus tam certa fide, vt eis grauiſſima dogmata aduerſus hæreticos,Pelagianos præcipuè,Patres confirmarint. Habemus totum Sacramentum Confirmationis atque Ordinis, & Matrimonij,& Extremæ Vnctionis, eorum & elementa, & verba atque effectus ex traditione Apoſtolica. Non quòd negemus in ſcriptura eſſe nonnulla de ijs Sacramentis, ſed omnia quæ ad integritatem eorum certa fide neceſſaria tenemus, cùm in ſcriptura non ſint, neceſſe eſt Apoſtolicæ traditionis eſſe.Circa reliqua verò duo Euchariſtiam, & Pœnitentiam, habemus etiam certiſſima traditione ſacrificij altaris oblationẽ, lectionum, pſalmorũ,& cãticorũ vſum,inuocationem Sanctorum, pro defunctis orationes. Et circa Pœnitentiam, peccatorum enumerationem ſacerdoti faciendam,neceſſitatem ſatiſfactionis ex Apoſtolica ſimiliter habemus.Hæc non parua ſunt,non incerta, ſed talia ſine quibus magna pars religionis perit, & quod Baſilius dixit. Ad inane nomen Euangelium redit. De quibus non eſt opus plura dicere,quàm quòd de his habemus certiſſima Patrum teſtimonia, in quibus meritò Eccleſiæ filij quieſcunt.

Cap.69. *Patrũ teſti-*

Iam de Patribus dicendum eſt nobis,Quoniam frequenter Brentius calumniatur quod ad Patres mittã,

ad patres,inquam,veteres & iam mortuos.Et ne calumnietur nos quòd confuſè & inordinatè modò ad traditiones, modò ad Patres confugiamus, primò hoc obſeruandũ iuxta ea quæ ſuperiùs dicta ſunt, nos teſtimonijs veterum Patrum propriè vti ad probandam traditionem & conſenſum Eccleſiæ. Cùm enim,vt ex ſuperioribus cõſtat,fieri nõ poſſit,vt ex Apoſtolica prædicatione & doctrina non certus ſenſus & perſpicuus dogmatum fidei fuerit relictus & inſcriptus quodammodo in cordibus Eccleſiarum quas fundarunt, & maximè diſcipulorum quos ipſis præfecerunt Eccleſijs, & ex iſtorum doctrina idem fuerit cognitum & ſuſceptum ab his quos docuerunt:& tandem hoc ordine perpetuò id permanſurum ſtabilitas promiſſa à Chriſto Eccleſiæ oſtendit:non opus erat ſi rectè ab omnibus ageretur Chriſtianis,alio teſtimonio quàm euidentia ipſa rerum, vt agnoſceremus omnes quod quicquid circa dogmata fidei nouum & inauditum poſt Apoſtolos incipit eſſe, neceſſe eſt alienum ſit à traditione. Quia tamen exurrectura ingenia proterua nimium ſibiipſis placentia nouerat Deus,& hoc etiam Eccleſiæ ſuæ prouidit, vt monumenta manerent & teſtimonia antiquæ fidei,ex quibus, cùm nouum aliquod circa fidem oriretur, probari poſſet etiam proteruis antiqua fides & ſenſus prioris Eccleſiæ,in qua ſine contradictione, ſiue vel mentione quidem vllius nouitatis fides catholica, hoc eſt, ab Apoſtolis tradita ſyncerè ſeruabatur.Igitur duplici ratione teſtimonia illorũ Patrũ,quos certiſſimè conſtat in vnione Eccleſiæ abſque vlla ſchiſmatis vel hæreſeos nota permanſiſſe, ſunt nobis neceſſaria,& ad ea nobis confugiendum eſt. Primò propter ipſorum auctoritatem, qui quanquam homines ſint & errare poſſint,atque decipi ſiue decipere:tamen quia non ſolùm cùm viuerent probati ſunt fide dignis teſtimonijs,ſed etiã poſt mortem ab omnibus ſequentibus agniti ſunt digni fide, & frequentiſſimè etiam miraculis commendati Eccleſijs, tanta vitæ ſuæ ſanctitate, tanta doctrinæ veritate vt ſequentium temporum conſenſu meritò auctoritatem conſecuti ſint tantam, vt nullus ſine præſumptionis nota illis auſit contradicere, in his præcipuè in quibus non ſingulariter quiſque ſuum

ſen-

[...]monia qualiter neceſſaria & efficacia ſint ad cõfirmandam fidem.

ſenſum alienum ab alijs ſequitur, ſed conſonũ & communem cum reliquis. Deinde etiam aſſerit: quoniam illorum teſtimonia oſtendunt ſenſum Eccleſiæ, quæ eſt columna & firmamentum veritatis, quo fit vt ſenſus Eccleſiæ circa fidei dogmata nõ poſſit eſſe alienus à veritate fidei. Cùm ergo is oſtenditur, non poteſt efficaciùs veritas fidei probari. Eccleſia verò non aliud eſt, quàm congregatio omniũ fidelium, cuius præcipua membra illi ſunt quos Deus dedit doctores & paſtores, quos reliqui ſequi tenentur, vt oſtenſum eſt. Ergo neceſſe eſt eam talẽ fidem ſecutam fuiſſe antiquis temporibus, qualem ſui doctores & paſtores docebant. Nouerant Eccleſiæ illud Chriſti. Qui vos audit, me audit, Et Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite, &c. Sequebatur igitur eos Eccleſia, cuius ſenſus certus nobis eſſe debet. Atque his rationibus illud etiam oſtenditur, cùm Patres appellamus & ad eos confugimus, non vnum aut alterum, ſiue quoſdam ex eis, ſed omnes communiter, & eorũ conſenſum atque confeſſionem nos appellare. Non itaque cùm ſuas illi ſententias proprias quidẽ & alijs contrarias referunt (quod in nonnullis rebus dubijs factũ eſſe cognoſcimus) eorum teſtimonia tantæ auctoritatis nobis ſunt, vt eis fidem confirmemus. Cùm enim contrarij ſunt, conſtat alterius falſam eſſe ſententiam. Et conſtat aliquorum Patrum ſententias poſtea re magis diſcuſſa, à tota Eccleſia reiectas eſſe. Sed tunc demùm teſtimonia Patrum nobis maximæ ſunt auctoritatis, & quidem tantæ, vt ſiue hæreſios & ſchiſmatis nota contemni non poſſint, cùm certa & communia dogmata proferunt, cùm aliqua affirmant non vt ſuas ſententias, ſed vt quæ in Eccleſia præter omnem contentionem doceantur & teneantur. Quod tunc maximè oſtenditur quando in expoſitione ſcripturæ aliquem ſenſum afferunt non dubitantes de dogmate, quamuis ſcriptura illa alium ſenſum nonnunquam habet. Sicut verbi gratia cùm Hieronymus interpretatur locum Ioëlis Prophetæ, Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat Deus, de dubio remiſſionis peccatorum, fidem Lutheri, quòd remiſſa ſint peccata, oſtendit nouellam eſſe: vel cùm ad confirmanda dubia vel in-

certa, alia afferunt quaſi certa, Sicut Auguſtinus ex Cypria-no notat, qui ad probandum baptizádos pueros, neque expectádum diem aliquem, rationem adfert ex peccato originali. Quod, inquit Aug. tam certum erat, vt neque cogitauerit quidem Cyprianus illud probare: ſed ex eo tanquam certiſſimo alia confirmaret. Cùm itaque oſtendimus omnium ætatum Patres idē ſine vlla contradictionis ſuſpicione vel metu, ſed ſecuritate illa qua certiſſima docent, aſſerentes, tunc ſenſum Eccleſiæ manifeſtiùs oſtendimus. Et quoniam non ſemper omnium de qualibet re monumenta habemus, cùm duos aut tres ſiue plures dogma aliquod, vt diximus, conſonè & vt certum aſſerentes adducimus, ſatis factum credimus, vt probetur etiam conſenſus Eccleſiæ duorum vel trium teſtimonio, cùm alij nō contradicunt: ſiue quia de ea re non loquuntur, ſiue quia obiter aut obſcuriùs. Sed & illud etiam non omittendum, quòd et ſi nonnulli ſint quos vel Eccleſia apertè damnauit, vt Origenē & Tertullianum: alios quorum opera ſuſpecta haberi volunt, vt Lactantij, Arnobij, Caſſiani & ſimilium: cùm tamen & hi conſenſui Eccleſiæ atteſtantur, & ea referunt quæ in Eccleſia catholica certa habebantur ſua ætate, recipiuntur ab omnibus vt fide digna teſtimonia horum. Hinc eſt, vt nullus Origenis auctoritate non vtatur, & Tertulliani maximè cùm non ſuas ſententias referunt priuatim, ſed catholicæ Eccleſiæ ſenſum, cùm in ea perſeuerabant. Sic ſcripta Tertulliani antequam deficeret ad Montanum multæ ſunt vtilitatis & auctoritatis, quorum aſſidua lectione vſus eſt Cyprianus, ipſumque magiſtrum vocabat. Et ſunt in eo magna aduerſus hæreſes, & quidem contra ſeipſum, teſtimonia. Vt illud Chriſti in eo impleatur. Ex verbis tuis condemnaberis. Et ſic de cæteris, quos diximus ſuſpectos haberi, cenſendum eſt. Quare cùm de auctoritate antiquorum Patrū agitur, duas has claſſes diſtinguamus. Alteram ſcilicet probatiſſimorum & orthodoxorum, qui, vt Gelaſius inquit, in nullo à ſanctæ Eccleſiæ Romanæ conſortio deuiarunt, neque ab eius fide vel prædicatione ſeiuncti ſunt: ſed vſque ad vltimum vitæ ſuæ diem communionis eius participes fuerunt. Inter quos idem pontifex Cyprianum, Gregorium

In Concilio 70. Epiſcoporū de apocryphis ſcripturis.

rium Nazianzenum,Baſilium,Athanaſium,Cyrillum, Chryſoſtomum,Theophilum,Alexādrinum,Hilarium, Ambroſium, Auguſtinum,& Hieronymum, & Proſperum recenſet: Oroſiū etiam,Sedulium, & Iuuēcum. Altera verò claſſis ſit aliorū, quorum auctoritas non omnino certa eſt,nec in omnibus,nec tamen omnino ab Eccleſiæ ſenſu diſſentiens, quæ apocrypha eodem loco à Gelaſio dicuntur. Inter hos Origenes & Euſebius ipſe Cæſarienſis in Hiſtoria Eccleſiaſtica collocatur. Qui reprehenduntur in quibuſdam,ſed non in omnibus. Origenis (inquit Gelaſius)opuſcula, quæ vir beatiſſimus Hieronymus non repudiat legenda, recepimus. Et de Euſebio libriſque hiſtoriarum eius inquit, Propter rerum notitiam ſingularem vſquequaque non dicimus renuendos: quamuis in primo libro tepuerit,& in laudem Origenis ſchiſmatici vnum librum conſcripſerit. Iam verò illa, quæ hæreticorum ſunt conſtat omnino reijcienda. Vbi etiam hoc obſeruandū, quòd inter hos Gelaſius eo loco Tertullianum, Lactantium, Arnobium, Caſſianū, Fauſtū Regienſem recenſet:quamuis, vt diximus, quædam etiā in his ſunt vtilia & ad antiquitatis maximè cognitionē pertinentia,quare à multis leguntur,& in multis cōmendantur. Sed opus eſt in eorū lectione regula Apoſtoli vti, Omnia probata,&c. Hæc igitur quæ de auctoritate Patrū, neceſſitateq; & ratione ea vtēdi diximus,tā manifeſta ſunt,& ex his quæ ſuperiùs diximus ita cōfirmata, vt pluribus nō ſit opus. Refert Socrates in Hiſtoria Eccleſiaſtica, optimam rationem reuincendi hæreticos à Nectario Theodoſio Imperatori propoſitam hanc fuiſſe, vt teſtimonia veterum adhiberet antiquorum ſcilicet Eccleſiæ doctorum, qui ante diuiſionem floruerunt. Quid hoc aliud, quàm nō ſolùm illos adhibere teſtes, qui ſine affectu partium locuti ſunt, quo nomine non parum eorum teſtimonia auctoritatis habent;ſed etiam traditionē & ſenſum conſonum Eccleſiarum eo tempore cùm nulla erat diſſenſio, fide dignis teſtimonijs agnoſcere? Qua ratione vt perpetuus vſus oſtendit, ſequentes omnes doctores præcedentium auctoritatibus vſi ſint. Et quidem Auguſt. quem conſtat ſumma cum libertate,ſed modeſtia, dę omnium hominū ſcriptis poſt

Cap. 70. Antiquorum Patrū auctoritatibus ſequentes Patres ſemper vſos fuiſſe in confirmanda fide.

ſacras literas ſenſiſſe, Scripturam, inquit, ſacram quis neſciat omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita preponi, vt de illa dubitari vel diſceptari non poſſit, vtrum verum, vel rectum ſit quicquid in ea conſtiterit ſcriptum eſſe: epiſcoporum autem literas, & per ſermonem ſapientiorem cuiuſlibet in ea re peritioris, & per aliorum Epiſcoporum grauiorem auctoritatem & doctiorum prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deuiatum eſt: Ipſe, inquam, Auguſtinus aduerſus hæreticos auctoritate vtitur Patrũ præcedentium. Vnde in quodam loco aduerſus Pelagianos ſic ait, Poſt allata teſtimonia Patrum hæc non ideo commemoraui, quòd diſputatorum quorumlibet ſententijs tanquam canonica auctoritate nitamur: ſed vt appareat ab initio vſque ad præſens tẽpus quo iſta nouitas orta eſt, hoc de originali peccato apud Eccleſiæ fidem tanta conſtãtia cuſtoditum: vt ab eis qui Dominica tractarent eloquia, magis certiſſimum proferretur ad alia falſa refutanda, quàm id tanquam falſum refutari ab aliquo tentaretur. Vbi vides manifeſtè, quòd dictum eſt, conſenſu Patrũ probari ſenſum Eccleſiæ, & eundem neceſſarium ad ſcripturã intelligendam. Alibi etiam contra eoſdem, Quia, inquit, ſcripturas ſacras ſecundum ſenſum ſuum legunt, in illis nec aperta contuentur, vtinam ergo ſaltem in catholicorum virorum ſcriptis à quibus eas rectè intellectas non dubitãt, quid ſit ſentiendum de adiutorio diuinæ gratiæ non negligenter attenderent. Idque frequenter in ijſdem libris aduerſus Pelagianos ſubinde repetit, maximeque in libris contra Iulianũ. In quibus poſtquam primo libro multorũ Patrum ſententias citauit, & in ij. rurſum & iij. eorundẽ ſententijs refellit eius calumnias, inter alia ſic inquit contra illum, Ipſe dixiſti quòd omnes iudices ab odio, amicitia, ira & inimicitia vacuos eſſe deceat, pauci verò tales potuerunt inueniri: ſed Ambroſium alioſque collegas quos cum illo commemoraui, tales fuiſſe, credendum eſt. Verùm ſi tales non fuerunt cùm hìc viuerent in cauſis, &c. ad hanc tamen cauſam tales erant, quando de illa ſententias protulerunt, nullas nobiſcum vel vobiſcum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt, nec nobis nec vobis

Lib. 2. de bapt. contra Donatiſt. cap. 2.

Lib. 3. de peccatorũ meritis et re. cap. 7.

Lib. 1. contra Pelag. et Celeſt. de gratia Christi cap. 42.

Lib. 2.

bis irati ſunt, nec nos nec vos miſerati ſunt: quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerũt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderũt. Quid his, rogo, apertiùs dici poteſt de Patrum auctoritate, de ratione agendi aduerſus profanas vocum nouitates, & certiſſimè confirmandi fidei dogmata? Vnde & alibi etiam ita inquit, Ad curam noſtram exiſtimo pertinere, non ſolùm ſcripturas ſanctas canonicas aduerſus eos teſtes adhibere: ſed etiam de ſanctorum literis, qui eas ante nos fama celeberrima & ingenti gloria tractauerunt, aliqua documenta proferre: non quò canonicis libris à nobis vllius diſputatoris æquetur auctoritas, ſed vt admoneantur qui putant iſtos aliquid dicere, quemadmodum de his rebus ante noua iſtorũ vaniloquia Catholici antiſtites eloquia diuina ſequuti ſunt: & ſciant à nobis rectam & antiquitus fundatam catholicam fidem, aduerſus recentem Pelagianorum hæreticorum præſumptionem pernitiemque, defendi.

Lib.1. contra 2. epiſt. Pelag. cap.8.

Cap.71. Qualiter probatiſſima Concilia auctoritatibus Patrum vſa ſunt.

Hoc etiam ipſum magnæ auctoritatis Concilia apertè teſtantur, & quidem, vt ſuperiùs diximus, omnia hanc rationem ſequuti ſunt, vt ſenſus ſcripturæ nouos ab hæreticis adinuentos ex certiſſima traditione in ſcripturis Patrum agnita refutarent. Vide in Concilio illo Epheſino primo à Cyrillo Romani Pontificis locũ tenente aduerſus Neſtorium celebrato (vt habes in Actione prima Chalcedonenſis Concilij) poſt recitatam fidem Nicænæ Synodi ſic inquiunt catholici Patres, Quoniam præ manibus habentes libros Sanctorum & beatiſſimorum Patrum, Epiſcoporum & diuerſorum Martyrum, elegimus ex his pauca capitula quæ recitamus, & confeſtim Petri Alexandrini, Athanaſij, Iulij & Felicis Romanorum Epiſcoporum, Theophili Alexandrini Epiſcopi, Cypriani, Ambroſij, Gregorij Nazianzeni, Baſilij, Gregorij Nyſſeni lucidiſſimis teſtimonijs Chriſtum verum natura Deum & non gratia adoptatum contra Neſtorium oſtendunt. Et quinta Chalcedonenſis Concilij Actione poſt definitam fidem aduerſus Eutychetem hæc eſt Epiſcoporum acclamatio, hæc fides Patrum, hæc fides Apoſtolorum, huic omnes conſentimus, omnes ita ſapimus. hæc nos docent quæ fuerit Conciliorum verè catholicorum cura

& ſo-

& ſolicitudo: certè nō alia, quàm vt antiquam fidem Patrum hæreticorum conatibus obſcuratam, in lucē educerent. Quod etiam epiſtolæ illæ Agathonis & omnium Occidētalium Epiſcoporum ad Conſtantinum maiorem in ſexta Synodo pleniſſimè oſtendunt. Cùm enim deſtinatos à ſe atque Concilio ſuo Imperatori proponit Pontifex Agatho, quibus, inquit, teſtimonia aliquorum ſanctorum Patrum quos hæc Eccleſia Apoſtolica ſuſcipit, cùm eorum libris tradidimus: vt facultatem ſuggerendi conſecuti ex his duntaxat ſatiſfacere ſtudeāt, quid hæc ſpiritualis mater eorum Apoſtolica Chriſti Eccleſia credat & prædicet, non per eloquentiam ſecularem, ſed per ſynceritatem Apoſtolicæ fidei, in qua & ab incunabulis edocti vſque in finem cæli Domino omnes nobiſcum deprecamur ſeruire atque obedire. Et ſtatim præſcribit illis vt non aliter agant, niſi quantum, inquit, eis iniunctum eſt, vt nihil præſumant augere, minuere vel mutare: ſed traditionem huius Apoſtolicæ ſedis, vt à prędeceſſoribus Apoſtolicis Pontificibus inſtituta eſt, ſynceriter enarrare. Et poſt nonnulla de Petro inquit, Cuius auctoritatem vtpote Apoſtolorum omnium principis, ſemper omnis catholica Chriſti Eccleſia & vniuerſales Synodi fideliter amplectētes ſequutæ ſunt: omneſq; venerabiles Patres Apoſtolicā eius doctrinā amplexi, per quā & probatiſſima Eccleſiæ Chriſti luminaria claruerūt. Et poſt pauca, Hæc eſt Apoſtolorū Chriſti viua traditio quā vbiq; eius tenet Eccleſia, quæ præcipuè diligenda atque fouenda & fiducialiter prædicanda eſt. Vtitur verò in ea epiſtola auctoritatibus Ambroſij, Athanaſij, Auguſtini, Leonis, Gregorij Nazianzeni, Cyrilli, Gregorij Nyſſeni, Hilarij & Conciliorum Chalcedonenſis atque Conſtantinopolitani. Denique non eſt obſcurum, in hac ſexta Synodo actum eſſe & à catholicis & ab hæreticis Patrum auctoritatibus, & diligenter inueſtigatum verum illorum ſenſum collatione exemplarium, conuictoſque hæreticos falſitatis & mendacij, veritatemque fidei, aduerſus quàmplurimos hæreticos vnā volūtatem & vnā operationem in Chriſto dogmatizantes, in eo manifeſtè definitam. Patet igitur ex his, quàm vanè & reuera minus ſyncerè quàm deceat virum

Act. 4.

rum grauem, Brentius reprehendit quod ad Patres remittam in dubijs de ſenſu ſcripturæ & dogmatibus fidei. Nunquid Auguſtinus, Cyrillus cum tota Synodo Epheſina tertia ex quatuor illis probatiſſimis ab Eccleſia, & ſexta Synodus ſubmittunt ſcripturam ſacram ſenſui hominum? Aut moliuntur eius deſtructionem tam diligenter aduerſus hæreticos teſtimonijs Patrum vtentes? Sed ait Brentius in capite de ſcriptura, Si ad veteres iam mortuos mittimur, nominentur ergo, vt ſciamus, quorum interpretatio ſacroſancta & inuiolata haberi debet. Cui nos dicimus iam eos nominatos eſſe ab Eccleſia, orthodoxos ſcilicet omnes qui perpetuò in vnione Eccleſiæ perſeuerarunt (vt Gelaſius inquit) nec vnum aut alterum ſufficere dicimus, nec interpretationes proprias ſingulorum aut ſenſum proprium in eis quęrimus, ſed Eccleſiæ: atque ita cum Vincentio illo Lirinenſi, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt, id tenemus: quod propriè & verè catholicum eſt, hoc facimus, ſequentes vniuerſitatem, antiquitatem & conſentionem (vt ille & ſanctè & eloquenter docet) quid per totum orbem terrarum confiteatur Eccleſia ſanctorum ac maiorum & Patrum, vel omnium, vel penè omnium auctoritate confirmamus. Nunquid hoc eſt à luce ad tenebras ire à ſcripturæ ſplendore ad humani ſenſus tenebras & non potiùs ab hæreticorum, quas offundunt Scripturæ ſacræ & fidei, tenebris, ad lucem illã de qua Chriſtus inquit, ꝙ abſcondi nõ poteſt ſuper candelabra poſita: vt qui ingrediuntur lumen, videant: & à literis & ſcriptura externa ad ſcriptam ab ipſo Spiritu ſancto in cordibus viuam & certam conuerti: quod conſtat hos omnes Patres egiſſe? Vide, rogo, quam prouinciam aſſumpſit Brentius, quàm difficilem, cùm ſingulos Patres ſuſpectos reddere & priuare auctoritate conatus eſt.

Cap. 72. Quæ B. aduerſus patrũ auctoritatẽ loquitur, reijciuntur.

„ Habuit, inquit, Eccleſia Græca ſuos Patres, Origenem, Chryſo-
„ ſtomum, Baſilium, Nazianzenum & alios: habuit Latina ſuos,
„ Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, Augu-
„ ſtinum & alios, atque his recenſitis, vt alios omittamus, Nega-
„ ri, inquit, non poteſt quin in Patribus ſui ſint errores & alie-
„ næ à ſenſu ſcripturæ interpretationes. Origenes, inquit, habet

quædam dogmata quæ non ſunt Scripturæ ſacræ conſentanea: Tertullianus Montanizat: Cyprianus baptizat: Hieronymus Origenizat & digamizat: Auguſtinus ſcribit libros Retractationum, & communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti. Hæc verò aduerſus veteres Patres ſe dixiſſe inquit, nō hoc animo quòd cenſeat eos abijciendos: ſed quem animum habeat, nos vero iudici relinquimus. Cæterùm næuos quoſdã ſiue ſpecies potiùs errorum in Patribus quærere, ſiniſtrè interpretari, & ex eis offendiculum infirmis obijcere quæ candidè accepta etiam ædificare poſſunt, quid aliud eſt quàm calumniari, cùm maximè nihil ad cauſam id pertineat? Nos ad conſenſum Patrum mittimus, non quòd ab vno aut altero, ſed quod ab omnibus conſtanter, vnanimiter, & perſeueranter docetur, illud tenendum dicimus: non eorum duntaxat auctoritate, ſed magiſterio Spiritus ſancti in Apoſtolorum prædicatione & Eccleſiæ ſenſu lucente. Quid igitur ad nos, quòd vnus aut alter in hac aut illa diſputatione etiam errauerit à veritate ſcripturæ: illud certò ſcimus catholicos non propterea ab Eccleſiæ ſenſu receſſiſſe, quanquam interim ignorauerint. De Origine igitur & Tertulliano quòd errauerint, nō nos moratur, damnati ſunt ab Eccleſia. De Cypriano iam omnibus notum eſt, in cauſa illa Baptiſmi hæreticorum eum erraſſe, vt Auguſtinus inquit, prædeceſſoris ſui exemplo deceptum, dum quod ab eo ſtatutum vidit, putauit traditionem eſſe maiorū: ſed paratiſſimum ſe ſemper exhibuit, ad ſequendum Eccleſiæ ſenſum, obſeruantiſſimus etiam in hac parte Eccleſiaſticæ vnitatis. De Hieronymo verò, primò illud certum eſt, quòd Origenem de grauiſſimis erroribus arguit, libros præcipuè Periarchon: & in Rufinum inuehitur, quòd eos Latinè reddiderit. In quibuſdam fatetur eruditionem eius ſibi placere, hoc nō eſt turpiter, vt ita dicamus, & perperam Origenizare. De digamia verò illud conſtat, in quamplurimis epiſtolis, in illa maximè ad Gerontiam vehementiorem fuiſſe in dehortando à ſecundis nuptijs, ſed ſalua fide. Et ſi enim aliquando conferat illas ſcortationi, ſed apertè dicit ſe nō eas damnare: quanquam & hoc videatur nonnihil poſtea attemperare, vt non ſine re-

Lib. 2. & 3. de bap. cōtra Donatiſtas.

prehenſione illas relinquat. In his tamen omnibus nouerunt omnes fidem & ingenium Hieronymi: certè nec in his nec in alijs vnquam diſceſſit ab Eccleſia, nec pertinaciter imò nec vllo modo aſſeruit dogma contrarium fidei. Dum verò ſeuerior in moribus & diſtrictioris diſciplinæ tenaciſſimus, & verborũ pondere efficaciſſimus eſt, dum ad meliora hortatur, dum hęreſes impugnat, videtur non ſatis attentè conſiderantibus ad extrema deflectere. Sic contra Iouinianum etiam vnico matrimonio iniquior videtur, & in cauſa digamiæ multò magis ſecundis nuptijs videtur detrahere. Iam de Auguſtino illud primùm mirandum in Brentio, quòd putauerit derogari Auguſtini auctoritati quòd Retractationes ſcripſerit, in quibus maximum exemplũ modeſtiæ & diligentiæ atque circunſpectionis circa doctrinam nobis reliquit. Quibus quanta auctoritas ſcriptoribus accreſcat, quis non videt? Certè vel nomen ipſum Retractationum apud rectè conſiderantẽ Aug. auctoritatem conciliat erga ea, quæ non retractauit: apud introſpicientem verò hos libros multò maiorem ex diligentiſſima cenſura & eccleſiaſtici ſenſus tenaciſſima conſtantia, quas in omnibus illis præ ſe fert, ex quibus nec minimis quidem verbis ſuis parcit. Si Aug. edidit libros Retractationum, quę non retractauit, bis ab eo cõfirmata ſunt, quare maioris ſunt auctoritatis. Quod verò de communione infantium loquitur Brentius, ſatis oſtendit eum magis quęrere in Patribus quid reprehendat quàm quid ſequatur. Ex Auguſtino non habetur, quòd huius rei ille ſit auctor. Apparet nonnunquam ſuo tempore fuiſſe actum ita in Eccleſijs, & ex hac conſuetudine illum accepiſſe argumentum aduerſus Pelagianos. quanquam ſi rectè omnia Auguſtini in hac parte penſentur verba illa, Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, ad ſpiritualem manducationem magis refert, quod apertè in ipſum locum Ioannis dicit: hæc verò manducatio ſpiritualis & vnio ad Chriſtum in ſolo baptiſmate fit, ſine quo Aug. non eſſe vitam infantibus probare voluit, & nihil prætereà. Vnde & quod ſecundo loco Brentius aſſumpſit, quòd in Patribus ſint pugnantes interpretationes ſcripturæ, & ſi fortè nonnunquam verum eſt, nec id quicquam nobis

officit

officit qui conſenſum Patrum ſequimur, non tamen eſt probatum ab eo. Nam exemplum quod attulit huius loci, Niſi manducaueritis carnem,&c.nihil probat:ſed facilitatem Brentij, & pruritum quendam reprehendendi Patres manifeſtat. Nam quod alij Patres de ſpirituali manducatione intelligunt, id etiam conſtat Auguſtinum aliquando intellexiſſe: ſed quòd de Sacramentali etiam intelligendum ſit multi alij Patres ſenſerunt. Et demus etiam Auguſtinum alibi ſenſiſſe, non tamen hoc contrarium eſt priori expoſitioni, nec enim vnius tantùm ſenſus capax eſt ille locus, ſicut multi alij ſcripturæ loci, de quo ſupra ſatis dictum eſt. Illud omnino negamus Brentio, Auguſtinum paruulorum communionem neceſſariam putaſſe, quaſi bàptiſmus non ſufficiat: ſed hæc ad neceſſitatem Baptiſmi probandam attulit contra Pelagianos, qui non baptizatis paruulis ſalutem & vitam non negabant, & ſi extra regnum cælorum, propter verbum Chriſti, Niſi quis renatus fuerit, non poteſt intrare in regnum Dei. Propter hoc igitur Auguſtinus vtitur aduerſus eos hoc loco, Niſi manducaueritis, &c. non habebitis vitam, referens illa ad Sacramentum Euchariſtiæ, atque intelligens in Baptiſmate ſpiritualiter vel voto ſaltem & ordinatione Chriſti atque virtute Baptiſmatis iam fieri paruulos participes eius, quia vnitatis Eccleſiæ ſunt participes. Sed de hoc aliàs. Nũc ſatis nobis ſtabilita eſt Patrũ auctoritas: ſatis oſtenſum eſt, quæ ſit neceſſitas, quæ vtilitas, & vſus illius.

Iam igitur ad Concilia, hoc eſt, ad Patres viuos: ad hos enim, velit nolit Brentius, remittimus in dubijs ſcripturæ & fidei. Hos ponimus vltimò, tanquam nobis propinquiores & manifeſtiores, vt ſcilicet habeamus ſemper viuum & præſens iudicium, cuius vide mànifeſtiſſimam neceſſitatem ex præmiſſis. Quis enim dubitat, ſcripta Patrum id etiam ab hæreticis pati poſſe quod ſcriptura ipſa ſacra. Trahũtur etiam eorum verba in diuerſos ſenſus: nec deſunt hæreticis in ſcripturis Patrum, vnde ſua videantur confirmare: oſtendit hoc res ipſa. Pelagius ad integritatem humanæ naturæ & liberi arbitrij ſine gratia Chriſti aſſerendam teſtimonijs vtebatur mortuorum iam Patrum Cypriani, Ambroſij & aliorum, atque Auguſtini ipſius

Cap. 73. Neceßitas & vtilitas conciliorum.

adhuc viuentis. Si ergo dubius eſt ſenſus ſcripturę, ex traditio-ne iudicandus eſt, ex qua maximè certa dogmata fidei habentur: traditio verò ex ſcripturis Patrum agnoſcitur. Cùm de ſenſu Patrum quæſtio eſt, neceſſe eſt, vt certum iudiciũ habeatur in Eccleſia vbi id definiri poſſit: alioqui ſemper manebit dubitatio, & liberũ erit cuilibet ſentire quodlibet: dicet quiſque, Hunc eſſe ſenſum ſcripturæ, hanc eſſe traditionem Apoſtolicam & ſententiam Eccleſiæ, & hoc à Patribus affirmari. Ita de multis inquit Lutherus, & nos circa noua eius hæc dogmata econtrario: hæc ipſa exponimus Patrum teſtimonia, ſenſum Eccleſiæ & traditionem Apoſtolicam. Cõſtat igitur in Eccleſia vnam fidem & vnã confeſſionẽ ſeruari non poſſe, niſi iudicium vnum ſit & præſens, in quo certa feratur ſententia, cui omnes ſint ſubditi. De quo quia ſatis ſuperiùs, & in Aſſertione catholica proprio capite de Concilijs & ſcholijs confeſſionis Vuirtenbergenſium egimus, non eſt cur nunc pluribus dicamus. Originem Conciliorum ab ipſis Apoſtolis deriuatam eſſe, auctoritatem illorũ in Eccleſia ſemper agnitam oſtendimus maniſeſtiſſimis auctoritatibus, vtilitatem eorum ex tota hiſtoria Eccleſiæ manifeſtauimus, & ſine contentione, quãta potuimus modeſtia, certitudinem illorum oſtendimus, & qualiter non errare poſſe intelligendum ſit, ſatis indicauimus. Poſt hæc omnia non opus eſt multa addere. Sed quia reſpondendum eſt iniquiſſimis certè criminationibus Brentij aduerſus ſacroſancta Concilia, huius duntaxat in hoc loco rurſum admonendos eſſe lectores credimus, quòd cùm hæc Conciliorum auctoritas à Chriſti promiſſionibus & poteſtate quam tribuit Apoſtolis atque eorum ſucceſſoribus ſit, quia illos magiſtros Eccleſiæ conſtituit, & audiri ab ea præcepit, nõ pendet ex humana virtute, non ex meritis hominum: ſed ex ipſa diuina veritate. Atq; ideo etiam ſi illa deſint quæ ex hominibus ſunt, & ab eis exiguntur, ſanctitas ſcilicet vitę & puritas, non propterea erit ineſficax eorum miniſterium. Hæc certiſſima ſunt, etiam ab aduerſarijs noſtris conceſſa, ex quibus clamores omnes, quibus contra mores & vitam Prælatorum Brentius clamat, conſtat reiectos eſſe; & id tantùm in Concilijs conſiderandum, an legi-

Cap.74. Calũniæ Brẽtij aduerſus auctoritatẽ Conciliorum reijciuntur.

legitimi Prælati (ſine quibus probatum eſt Eccleſiam eſſe non poſſe) legitima etiam auctoritate, eius ſcilicet, qui omnibus ſuperior eſt, conueniant ad implenda miniſteria ſua & quod eis à Chriſto commiſſum eſt. Hoc, inquam, ſatis nobis eſſe debet, vt nullus priuatus, nullus minoris auctoritatis poſſit de eorum ſententia aut dubitare, aut cenſere. Deo neceſſe eſſe illam relinqui, quem non dubitamus vel ita adfuturum Prælatis, vt per eos tanquam per inſtrumenta & organa quędam doceat Eccleſiam ſuam veram fidem, vel ſi occulto ſuo iudicio permiſerit eos, dum non quantũ debent ad inquirendam veritatem agũt, errare, non permittet diu hoc latere Eccleſiam: ſed aget vt per ſequens aliud Concilium corrigatur antequam receptum ſit in Eccleſia. Quod oſtendimus exemplo ſecundæ Epheſinæ Synodi numeroſiſſimę quidem & multorum Epiſcoporum, in qua error Eutychetis de cõfuſione naturarum in Chriſto poſt vnionem probatus eſt: ſed mox cùm non deeſſent, qui fraude & dolo id actum eſſe quærerentur, congregata eſt Chalcedonenſis Synodus, & veritas explicata priùs quàm definitio altera nocere potuiſſet in vniuerſa Eccleſia. Itaque hunc putamus ſobrium & ſanum ſenſum eſſe illius quod à pluribus aſſeritur, Concilia errare non poſſe. Intelligunt enim legitimè congregata, & legitimè abſq; fraude & dolo agentia. Talia certè ſunt quibus promittit Chriſtus, Vbicunque ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum ſum. Quòd cùm nòn de Concilio tantùm vniuerſali, ſed de quocunque legitimo & in vnione Eccleſiæ perſeuerante accipiendum ſit, non dubitamus à Chriſto impleri quod promiſſum eſt ſic cõgregatis: aut ſi eorum culpa hoc eis negauerit, Eccleſiæ ſuæ non eſt negaturus quod promiſit, Portę inferi, &c. Et ſi igitur hominum poteſtas non ſit ſuperior diuina voluntate, nec (quod Brentius non tantùm calumnioſè, ſed blaſphemè etiam nobis tribuit) Spiritus ſanctus vllis ſit alligatus hominibus, tamen congregatio legitima probat præſentiam Chriſti, atque oſtendit promiſſionem eius ei non defuturam, modò vt diximus, non dolo & fraude agatur. Atque hac ratione non Spiritus ſanctus alligatus eſt hominibus vel obligatus: ſed quia fidelis eſt Deus &

 men-

mentiri non poteſt, alligat homines ſibi, ſi non per veram charitatem, ſaltem per illam operationem qua impleat eorum miniſteria. Non eſt cur Brentius clamet, nullum niſi à Spiritu ſancto præditum ſcripturam poſſe intelligere quæ ab ipſo Spiritu ſancto eſt. Cui paucis poſtea reſpondebimus. Nunc apertè dicimus per malos & alienos à Spiritu ſancto homines facilè eſſe Deo etiam prophetare. Nec dicimus, vt Brentius imponit, quod quia quandoque fecit, ſemper teneatur facere: ſed dicimus, quòd ipſe fatetur miniſterio peccatorum perficere Spiritum ſanctum id, ad quod ordinati ſunt. Hæc eſt Conciliorum & auctoritas & certitudo: quæ duo nunquam aduerſarij integrè confiteri volunt. Si enim non errare fatentur, quod nonnunquam faciunt coacti teſtimonijs ſcripturæ, mox nullũ Concilium poſſe certò cognoſci legitimum eſſe dicũt: quod ſi admittant, mox dicunt, errare poſſe quodcunque hominũ Concilium ſit. Sed vera fides vtrumque horum certiſſimè confitetur, & illis verbis à Chriſto promiſſum agnoſcit; Vobiſcũ ſum omnibus diebus. Et, Vbicunque ſunt duo vel tres in nomine meo. Et rurſum, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Vbi non omittendum, quòd auctoritate Nicolai de Lyra me premit Brentius, & arguit, quòd vulgatiſſimum & notiſſimum auctorem in Eccleſia non inſpexerim, à quo didiciſſem, quantum errarem in aſſerenda hac auctoritate Epiſcoporũ & Conciliorum. Sic enim Brentius ait; Hæc verba, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, exponens Lyra inquit, Ex quo patet, quòd Eccleſia non conſiſtit in hominibus ratione poteſtatis vel dignitatis Eccleſiaſticæ vel ſecularis, quia multi Principes & ſummi Pontifices & alij inferiores inuenti ſunt apoſtataſſe à fide, propter quod Eccleſia conſiſtit in illis perſonis in quibus eſt notitia, & vera confeſſio fidei & veritatis. Hæc ſunt quæ ex Lyra contra me adducit, & irridens ait inuenturum me fortè aliquam expoſitionem. Ego verò dico nullam me velle quærere: ſed fateri ingenuè veriſſimum eſſe quod Lyra inquit & manifeſtiſſimum: primò in Eccleſia non eſſe hæreticos & apoſtatas, quod nunquam negauimus: profeſſione enim fidei & Sacramentis oſtendimus ſuperiùs Eccleſiam congregari.

Et nunc Lyra inquit, Eccleſiam conſiſtere in illis in quibus eſt notitia & vera confeſſio fidei: ſolos ergo hæreticos reijcit ab Eccleſia, qui ſcilicet neque credunt neque confitentur veram fidem: iſti non ſolùm non ſunt viua membra Eccleſiæ (quod de alijs peccatoribus diximus) ſed etiam propria volũtate omnino reliquerunt Eccleſiam. Eos verò qui agnoſcunt & confitẽtur fidẽ, negat Lyra pertinere ad Eccleſiam? Imò certè apertè confitetur. Quod ſi illud torqueat in me Brentius, quòd ait Eccleſiam conſiſtere in aliquo nõ ratione dignitatis Eccleſiaſticæ vel ſecularis, videat Lyram non negare in illis conſiſtere Eccleſiã, niſi quia à fide, inquit, inuenti ſunt apoſtataſſe. Quod verum eſſe fatemur quando à fide diſcedunt. Quis enim Iudam neget fuiſſe Apoſtolum quamdiu adhæſit Chriſto, & in eo fuiſſe Eccleſiam: ſed poſtea cùm diſceſſit in locum ſuum, non amplius fuit in Eccleſia. Sic de cæteris dicimus: nec dubitamus Lyram catholicum virum hoc ſentire, non tantùm eos qui perpetuò permanſuri ſunt in Eccleſia, ſed etiã eos qui ad tempus permanent, pro eo tempore quo tenent & profitentur fidem, ad Eccleſiam pertinere, & veros eſſe Epiſcopos: nec putauit ille ſine Epiſcopis & miniſtris Chriſti integram eſſe Eccleſiam. Hoc nos de illo credimus: quòd ſi aliter Brentius putet eum ſenſiſſe, nihil nos moratur. Nec enim ex illis primæ auctoritatis Patribus Lyra eſt, quos magiſtros ſuſcipit Eccleſia, neque ipſe teſtis eſſe poteſt ſufficiens Apoſtolicæ traditionis, nec illo loco hoc agitur vt atteſtetur illi: ſatis igitur hæc nobis de Lyra dicta. Cætera verò omnia loca conatur Brentius peruertere, ſed fruſtrà, nihil aliud habens quod dicat, quàm quòd omnes homines errare poſſunt, & decipi atque decipere: cùm catholica fides non hominum virtuti innitatur, ſed promiſſioni diuinæ quam experientia ipſa agnoſcimus impleſſe Deum Eccleſiæ ſuæ totis mille quingentis annis. Stat Eccleſia, ſtat fides, ſtat prima illa traditio: nuſquam deleri potuit vſque ad hanc diem ab Eccleſia, etſi nullas omiſerit Sathanas fraudis ſuæ machinas in eam admouere. Quare nec dubitamus permanſuram vſque ad finem & fidem ipſam, & hanc Conciliorũ viuentiúmque Patrum auctoritatem & certitudinem quam fi-

des vera nos docet: cuius in Patribus manifeſtiſſima ſunt teſti monia. Confitentur enim Catholici omnes (vt in aſſertione catholica oſtendimus) non ſolùm quatuor illorū Conciliorum primorum & reliquorum ſequentiū veritatem: ſed etiam eorū auctoritate conſtare nobis fidem catholicam aſſerunt. Quare non eſt opus diutiùs his immorari.

Cap. 75. Aug. teſtimonia de Conciliorū auctoritate, & poteſtate.

Vnius tantùm Auguſtini, in omnibus ferè quæ aduerſus Donatiſtas ſcripſit, frequētiſſimæ ſententiæ quàm certa fuerit hæc auctoritas Conciliorum ſatis oſtendunt, dum definitionem de non rebaptizandis hæreticis vniuerſalis Concilij certā eſſe quæ priùs dubia erat, incunctanter aſſerit; nec dubitat Cyprianum illi ſtatim obtemperaturum, ſi eo viuente facta eſſet. Sic igitur inter multa alia libro primo aduerſus Creſcomum Grammaticum loquitur:

Cap. 32. & 33.

Sequimur ſanè nos in hac re auctoritatem certiſſimam ſcripturarum: nec enim parui momenti eſt, quòd cùm inter Epiſcopos anterioris ætatis iſta quæſtio fluctuaret, & varias haberet inter ſe collegarum ſalua vnitate ſententias, hoc per vniuerſam catholicam, quæ toto orbe diffunditur, obſeruari placuit, quod tenemus. Et poſt pauca ita ait, Proinde quamuis huius rei de ſcripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas: cùm hoc facimus quod vniuerſæ nunc placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat auctoritas. Quid hîc Brentius dicet? Derogatur ne auctoritati ſcripturæ quando in dubijs eius ad Eccleſiam mittimus? Imò inquit Auguſtinus quàm maximè cōfirmatur, quoniam in ſcriptura Eccleſiæ auctoritas commendatur. Nunquid ſententiam Eccleſiæ quam in re prius ambigua & quæ certum non habebat in ſcriptura exemplum, oportet rurſum exigere, vt Brentius inquit, ad ſcripturam? Certè in hac materia, quod Auguſtinus fatetur, ex ſcriptura certum exemplum non habetur, neque quid Apoſtoli egerint ac docuerint in ſcriptura conſtat: ſed, inquit Aug. conſtat Eccleſiæ auctoritas, quę hoc poſt longam diſceptationem definiuit. Vnde poſt verba quæ citauimus ſtatim ſic loquitur, Et quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit, in huius obſcurita-

te

te quæſtionis eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate Scriptura ſancta demonſtrat. Vides itaque in re obſcura nec habente in ſcriptura exemplum, quanti Auguſtinus definitionem Eccleſiæ faciat, non ad aliam illam exigens ſcripturam quæ certè aperta non eſt: ſed ad illam tantùm in qua auctoritas Eccleſiæ prædicatur. Et eodem loco Eccleſiam hanc certam & toto orbe diffuſam non agnoſcere erroris donatiſtarum dicit eſſe. Hanc, inquã, Eccleſiam, cuius auctoritas commendatur in ſcriptura, certam eſſe & manifeſtam aſſerit, quæ tunc Aug. tempore Donatiſtas damnabat. Ne mihi dicat Brentius aut Caluinus, Eccleſia vera & ſtabilis prædeſtinatorũ eſt congregatio, quæ inuiſibilis eſt & incerta: illa verò congregatio baptizatorum & profitentium fidem, non eſt vera Eccleſia quę errare nõ poteſt. Contra hoc Auguſtinus, imò per eum veritas ipſa oſtendit, illam Eccleſiam ſtabilem & firmam, certam eſſe & manifeſtam, quæ ſcilicet in communione catholica Patrum permanet. Et ne calumnientur nos aduerſarij, quòd Eccleſiam pro ſuo arbitrio fidem nobis tradere dicamus. Quia ſine certo teſtimonio ſcripturæ, non repetendum Baptiſmum hæreticorum Aug. dicit definiuiſſe, non eſt omittendũ quod idem non dubitat, & huius contentionis hiſtoria ſatis oſtendit hoc ex traditione Apoſtolorum fuiſſe: quia conſuetudinem Eccleſiæ totius, etiam ante Cyprianum, fuiſſe res ipſa oſtendit. Hanc autem, inquit Aug. fuiſſe conſuetudinem Eccleſiæ, quæ poſtea multis diſcuſſa ambagibus perſpecta veritate plenario Concilio confirmata eſt, ſatis oſtenditur ex ipſis verbis Cypriani: namque Cyprianus fatetur conſuetudinem contrariam fuiſſe ſuæ ſententiæ. De qua rurſus inquit Aug. Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica traditione venientem, ſicut multa non inueniuntur in eorum literis nec in Concilijs poſteriorum: & tamen, quia per vniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam non niſi ab ipſis tradita & commendata traduntur. Vbi vides quàm intrepidè, quàm manifeſtè traditionem præter ſcripturas agnoſcit Aug. & vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudinẽ teſtimonium eſſe certiſſimum eius docet. Vides denique Eccleſiæ & Conciliorum auctoritatem, & rationem definiendi

Lib. 2. cõtra Donatiſtas cap. 4.

Eodem lib. cap. 7.

ex traditionibus. Hæc omnia lucidiſſima ſunt ſeipſa oſtenſa ab Aug. Quæ ſi negentur, neceſſe eſt nō tantùm Donatiſtarū hæreſim, ſed in vniuerſum omnes ſimul exuſcitari, cùm auctoritas Eccleſię & Conciliorum aut certitudo eorum in dubium vocatur. Hoc igitur quod aſſerimus non eſt meditari deſtructionem Eccleſiæ vel ſcripturæ, ſed ædificationem potiùs. Nō eſt hoc Aſoticum, aut Talmudicum, ſed verè catholicum.

Cap. 76. *Epiſcoporū etiā ſine concilio auctoritas in dānandis hæreſibus ex Auguſt. oſtenditur.*

Sed illud etiam in hoc loco non eſt omittendum, vt ea quæ dicimus de auctoritate Conciliorum & Epiſcoporum manifeſtiora fiant; quòd non tantùm concilij plenarij conſenſum, ſed Epiſcoporum etiam in ſuis proprijs ſedibus per literas vel quacunque alia ratione conſpirationem conſonam prædeceſſorum doctrinæ Aug. ipſe ad confutandas hæreſes & finienda dubia fidei abundè ſufficere credidit. Clamabant Pelagiani, quòd ſine plenarij Concilij congregatione damnarentur, extorta ſcilicet ab Epiſcopis in ſuis locis ſedētibus ſubſcriptione. Contra quos ita inquit Aug. Quaſi nulla hæreſis aliquando niſi Synodi congregatione damnata ſit, cùm potiùs rariſſimæ inueniantur propter quas damnandas neceſſitas talis extiterit: multoque ac ſine comparatione plures ſint, quæ vbi extiterūt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras deuitandæ innoteſcere potuerunt. Habes igitur auctoritatem damnandi hæreſes Epiſcopis ipſis conuenire, nec congregatione Concilij, ſemper opus eſſe; cùm etiam illud Chriſti, Vbicunque ſunt duo vel tres in nomine meo, ſpirituali vnione impleri poſſit. De qua Paulus dicit, Congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute domini noſtri Ieſu Chriſti. Conſenſus igitur Epiſcoporum perpetuus & mortuorum & viuentium iſte eſt, quo confutantur hæreſes: nec concilijs, teſte Auguſtino, opus fuit, niſi quàm rariſſimè. Quod etiam hic ideo admonemus, vt quàm ſuperbè Concilium generale ab initio huius diſſenſionis ortæ Lutherus & ſui petierint. Quibus meritò illud eiuſdem loci Auguſtinus dici poteſt, Iſtorum ſuperbia hanc etiam gloriam captare intelligitur, vt propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur, & nos dicamus omniū Eccleſiarū catholicarum Synodum eos voluiſ-

Lib. 4. cōtra 2. epiſt. Pelag. cap. 12.

ſe cōgregari. Orbē, inquit Aug. catholicū quoniam Domino eis reſiſtente peruertere nequeunt, ſaltem commouere conantur. Sed quid tandem illa Concilij appellatione voluerint nūc ſatis apertū eſt, maximè agente Brētio cùm nō Epiſcopi tantùm alicuius aut pluriū, ſed nec totius Concilij vniuerſalis, deniq; nec alterius alicuius ſententię quàm Chriſti vniuerſalis omniū iudicis ſtare ſe velle manifeſtè teſtatur, vt ſuperiùs vidimus.

Cap. 77. Quāta ignorantia et iniquitate B. dicat Conciliū Nicænū errasse circa redeuntes poſt baptiſmū ad militiam.

Et vt intelligas tantæ huius præſumptionis qui ſint fructus, quid ſcilicet ex tam pertinaci animo neceſſe ſit ſequi, non ſatis fuit Brentio erraſſe nōnunquam Concilia aſſerere: ſed Concilio illi ſanctiſſimo & à tota Eccleſia, vt vnū ex quatuor Euangelij libris, ſuſcepto, Nicæno ſcilicet imponit. Primò quòd errauerit contra Euangelicam doctrinam: ſic enim (vt eius verba referamus) inquit primo illo loco de officio Principum, Cùm
« Patres Nicæni Concilij poſt definitam æqualitatem Filij, iudi-
« carent eos, qui Chriſtum profeſſi ad militiam redirent, dam-
« natione dignos, certè humani aliquid paſſi ſunt, quòd damna-
« uerint legitimam militiam, quam Ioannes approbauerat, nec
« Chriſtus reiecerat. Hæc auſus eſt Brentius in Concilium Nicænum dicere, quòd definierit aliquid contra veritatē Euangelicam. Et quidem certiſſimum eſt, militiam licitam eſſe Chriſtianis: quin & illud conſtat, primis illis temporibus, & ante & poſt Concilium Nicænum ſanctiſſimos Martyres & probatiſſimos Chriſtianos, etiam ſub Iuliano illo apoſtata militaſſe, atque tam Chriſtiano animo, vt non ſolùm militiæ honores, ſed & vitam etiam potiùs amittere, quàm aliquid contra profeſſionem Chriſtianam facere parati eſſent. Craſſa certè ignorantia & nimium reprehenſibilis in religione Chriſtiana eſt militiam damnare. Quæ ſi Concilio Nicæno tribuatur, quis non videat quantùm eius auctoritati detractum ſit? Sed abſit hoc, vt tantum Concilium contra veritatem fidei errauerit, quo neceſſe eſt fieri, vt omnium Conciliorū auctoritas pereat. Quare falſiſſimè omnino Brentius hoc tribuit Nicæno Concilio, & ſine vlla auctoritate, imò contra veritatem omnem. Certè inter capitula Nicæni concilij quæ habemus à Rufino hoc eſt 13. de cauſa hac. Qui verò propter confeſſionem militiam abiecerant,

Lib. 10. eccle. hiſt. cap. 6.

cerant,

cerant,& rurſum ad hanc abierũt,hos tredecim annis pœniten tiã agere,& poſtea ſuſcipi,&c. Quanquã huius capitis aliter in alijs habentur verba. Certè quæ habemus in Concilijs magna ex parte ab Iſodoro collectis, & in libris Conciliorum qui circumferuntur viginti tantùm capita continentur,inter quæ decimum ſic habet. Quicunque vocati per gratiam ,primò quidem impetum monſtrauerunt deponentes militiæ cingulum, poſtmodum verò ad proprium vomitum ſunt relapſi , vt quidam etiam pecunias tribuerent & beneficijs militiam repeterent,hi decem annis poſt triennij tempus,quo inter audientes erunt,in afflictione permaneant.Hęc iuxta editionem primam habemus in Concilijs, à quibus parum ſecunda diſtat. Quæ verba cùm intueor, miror vnde Brentius collegerit damnaſſe militiam Patres Nicæni Concilij. Iudicarunt (inquit ille) eos, qui profeſſi Chriſtũ ad militiam redirent,damnatione dignos. Si enim intellexit quid Concilium & qua ratione circa militiam ſtatuerit, & tum quid aliud egit quàm vt volens ſimplices deciperet,& ſeipſum irriſioni exponeret. Adeòne putabat omnes ignaros eſſe rerum omnium Eccleſiaſticarum,vt nullus aduerteret malè eum & ſiniſtrè interpretatum tanti Concilij definitionem? Aut ſi non intellexit , magna certè eſt hiſtoriæ antiquitatis & diſciplinæ Eccleſiaſticæ in Brentio ignorantia. Diſcant igitur & aduertant omnes , quid Nicænũ Concilium in hoc ſtatuerit,imò videant eius manifeſta verba. Primò non Chriſtianos qui militauerint, ſubijcit pœnitẽtię : ſed qui depoſita militia ad primum,inquit,vomitum ſunt relapſi.Iam aliud eſt militare , vel retinere quam prius habueras vel quam nunquã habueras acquirere(de quibus nihil Concilium loquitur) aliud eſt, quam reliqueras, quam propter Chriſtũ& religionẽ cõtempſeris militiam rurſum aſſumere , & pecunijs atq; beneficijs quærere. Hoc damnauit Conciliũ , & vocauit reditũ ad vomitũ:qua phraſi in ſcriptura reditus ad peccata ſignificatur. Quid ergo intelligemus reditũ hũc ad militiam prius abiectã ſignificare, niſi id quod maniſeſtiſſimum eſt?Et Rufinus in ſua tranſlatione apertè dicit, Qui propter cõfeſſionem, inquiens, militiam abiecerat , propter confeſſionem,inquam,fidei. Eſt

enim

enim compertum tyrannos frequenter fidem perſequentes iuſſiſſe,vt Chriſtiani cingulum militiæ deponerent: erat enim gradus ille in Romana Republica nō parui honoris & gloriæ: nec niſi ingenui locū in militia habuerūt,quod cingulo militari ſignificabatur:ad omnes enim dignitates vſq; ad imperatoriam conſtat eos habuiſſe aditum: hic erat magnus honor in Republica: hoc igitur tyrāni imperatores lege publica priuabant Chriſtianos.Hinc factum,vt lege illa tyrannica manente, multi non expectauerint eijci à militia: ſed nondum interrogati cingulum deponebant. Hoc eſt ob confeſſionem fidei abieciſſe militiam. Qui verò poſtea eam reſumebant, & ambiebant ad eam, hoc ipſo opere fidem negabant, quam prius confeſſi erant.Si abijcere cingulum erat confiteri fidem, reſumere erat negare:igitur Concilium Nicænum non militiā, ſed fidei abnegationem damnauit. Sufficere debuerat Brentio ad hoc intelligendum contextus ipſe eorum quę pręcedunt in eo Concilio. Imponitur pœnitentia his qui fidem abnegauerant, abſque vlla coactione: ſimiliter & his qui timore amiſſionis facultatum eam negarant:quod factum,inquit, eſt ſub tyrannide Licinij. Et mox etiam in eodem capite iuxta ſecundam editionem quam nos habemus, hoc additur de cingulo militiæ his verbis,Si qui verò per gratiam Dei vocati primò quidem oſtenderunt fidem ſuam depoſito militiæ cingulo,poſt hęc autem ad vomitum reuerſi,&c. Vbi multò maior his pœnitentia imponitur quàm his, qui vel ſine vlla coactione vel metu tantùm priuationis facultatum fidem negarunt: maius itaque peccatum illud,quàm hoc. Quare? niſi quia aliud eſt ignauiter & obſcurè à fide recedere, quod punitur leniori pœnitētia: aliud verò poſt fortiſſimam confeſſionem & poſt inſignem quādam victoriam,poſtquam etiam inimicis factus es formidabilis,turpiter deficere animo & ſuccumbere ei, quem proſtratum habueras.Debuítne Nicænum Concilium maiori pœnitentia punire militātes Chriſtianos, etiam ſi in eis cogitaſſet aliquid delicti eſſe,quàm negantes fidem citra periculum, mortis maximè? Et denique vt hanc abſoluamus cauſam, nec coniecturis agamuș:Nónne manifeſtè Eccleſiaſtica Hiſtoria auctore Euſebio, *Lib.9.ca.10.*

bio, Licinij odium & tyrannidem in Chriſtianos deſcribens ſic loquitur? Tyrannidis ſuæ prima ſacrilegia noſtrorum cruore delibat. Primò namque omnium de palatio ſuo, ſi quis Chriſtianus eſſet exire iubet tum & de omni militia. Propter hoc igitur Concilij Niceni edictũ meritò credimus emanaſſe, quo tyrannidis huius vulnera, ſi qua inflicta erãt, ſanarentur. Quæ omnia cùm certiſſima ſint, & tam aperta vt nunquam aliter ea intellexerim Cõcilij verba (quanquam frequenter viderim) ſed nec ſuſpicari potuerim alium ſenſum poſſe tribui illis verbis, nónne meritò intolerabilis eſt tanta in Brentio impoſtura aut ignorantia? Audet Concilio Nicæno tribuere errorem cõtra ſcripturam ex verbulo vno: quod non intellexiſſe ſummæ ignorantiæ vel inconſiderationis eſt: intellexiſſe verò & voluiſſe corrumpere, grauiſſimi delicti. Nónne vel ex hoc vno Brentius dignus eſt (vt non dicam quæ ille contra me) qui ſuſpectus in omnibus ſententijs ſuis habeatur à Chriſtianis omnibus, & temerarius iudex eorum quibus oportebat eſſe ſubiectum, & quibus nullus vnquam catholicorum non fuit ſubditus? Et hæc quidem de prima cauſa quam contra Nicænũ Concilium ſuſcepit. Audiamus iam ſecundã multò indigniorẽ & grauiorem: eſt enim de tota cauſa eius, certè de præcipua parte (inquit enim contra me capite de traditionibus) quòd exiſtimem Concilijs acceptum ferendum eſſe, quòd habeamus nomen homuſij, quod oſtendere ait quàm oſcitanter doctrinam veræ Eccleſiæ expendam. Doctrinam de vera & æterna diuinitate Chriſti illuſtratam eſſe à Concilio Nicæno fatetur: ſed dicit,

Cap. 78. Reijcitur et alia detractio Brentij in Concilio Nicæno contra nomẽ Homuſij.

» Num ergo Eccleſia amiſiſſet huius neceſſariæ rei cognitio-
» nem, niſi nouum homuſij vocabulum fuiſſet excogitatum? For
» taſſis omnia fuiſſent tranquilliora, ſi maiores, vt veterem ſcri-
» pturæ doctrinam, ita etiam vetera rerum vocabula retinuiſ-
» ſent.

Hæc ſunt verba Brentij, in quibus vides quanta reuerẽtia ſuſcipiat Concilij Nicæni auctoritatem in præcipua ipſa cauſa ob quam congregatum eſt: imò quàm apertè detrahat tantæ Patrum antiquitati. Fuiſſent, inquit, fortaſſis omnia tranquilliora, ſi retinuiſſent vetera vocabula. Itaque in dubium reuocat Concilium tantorum Patrum: de quo ſemper Eccleſia credi-

dit quòd à Spiritu ſancto fuerit. Audes tu Brenti cogitare Patres illos nõ curaſſe trãquillitatẽ Eccleſiæ, & propter vocabulum tantùm non neceſſarium cauſas dediſſe tantæ diſſenſionis Eccleſiarum? Sic dixit alter, indignam illam cauſam fuiſſe propter quam Oriens ab Occidente diſſiderent. Sic loquuntur qui de omnibus ſe putant poſſe cenſere: ſed aliter vera pietas Chriſtiana credit. Concilium Nicænum rem grauiſſimam egit, & pro qua aſſerenda & illuſtranda in Eccleſia digniſſimum iudicarunt omnes ſubeundos fore labores ſanctiſſimi illi Patres, vt ſcilicet innoteſceret omnibus veritas naturæ diuinæ in filio Dei: vt non æquaretur creaturis: rem, inquam, hanc perneceſſariam egit Concilium Nicænum: Nam hoc negabatur ab Ario. Hoc acceptum ferimus Concilio Nicæno, quòd diuinitatem filij Dei in dubium vocatam, imò negatam ab Ario, nobis illuſtrauit. De re agebatur inter Arianos & catholicos, res hæc explicata eſt illo nomine proprio ad id ſignificandum: & quanquam oppoſuerunt hæretici, quòd hoc vocabulum Conſubſtantialis non eſſet in ſcripturis, non propter vocabulum hoc agebant, ſed propter rem: vt ſcilicet negarent æqualitatem Filij cum Patre, vt creaturam illum dicerent, etſi omniũ nobiliſſimam. Itaque nihil vocabulum tranquillitati Eccleſiæ obfuit: ſed dogma ipſum & res multas peperit diſſenſiones in Eccleſia & longo tempore turbauit Chriſtianos. Falſè igitur inquit Brentius, omnia fortè tranquilliora futura. Non ſolùm vana eſt hæc eius ſuſpicio, ſed apertè falſa, cùm conſtet diſſenſionem illam totam ideo fuiſſe, quia Ariani filium Dei creaturam eſſe dicebant: cui non contradixiſſe, & contra eos vſque ad mortem non decertaſſe nullo modo licebat Eccleſiæ, pluſquam negare Patris ipſius diuinitatem: de hac re agebatur, nõ de vocabulo. Sed nos diximus Conſubſtantialis vocabulum in Concilio Nicæno explicatum, vt ſcilicet oſtenderemus res dubias fidei etiam nouis vocabulis, ſed proprijs & manifeſtis explicatas eſſe in Concilijs. Qui huic vocabulo detrahit, qui ſibi permittit vel dubitare ſaltem, an melius fuiſſet Eccleſiæ illud omitti, conuincitur velle quæſtionem hanc de diuinitate Filij non eſſe explicatam in Eccleſia: ſed obſcuram relinqui. Quid

enim aliud in hoc nomine conſubſtãtialis laudamus, quàm rei huius explicationem? Aut quid tantopere Ariani laborarunt in Concilio Ariminenſi de hoc nomine delendo, niſi vt ſuam hæreſim faciliùs propagarent? Non eſt igitur vlla ratione impia hæc detractio audienda contra Patres Nicæni Concilij: id fecerunt in hac fidei cauſa quod Spiritu ſancto placuit, quod Eccleſiæ profuit. Non eſt hic religionis zelus, vt vetera etiam nomina retineamus in Eccleſia: ſed potiùs eſt contradicere cõſilio Spiritus ſancti & verbis illis ſacræ Scripturæ, Qui elucidãt me, vitã æternam habebunt. Dogmata vt res ipſæ non niſi nominibus elucidantur. Si vetera vocabula retinenda ſunt, neć noua ſubinde, ſed propria & certiſſima & fidei conſona excogitanda, non magis res explicabuntur. Itaque ſatis patet, quàm oſcitanter iſta cogitauerit Brentius, & quàm temerè dixerit. Quæ nobis dicta ſint in defenſionem Concilij Nicæni, contra quod nullus vnquam ſine manifeſta nota ſchiſmatis & hæreſeos locutus eſt. Quæ hac maximè ratione diximus: quoniam ſi huic vni auctoritas auferatur, & tribuatur aut falſitas, aut nimius & indiſcretus zelus circa ea quę definit, vt Brentius dicit, in altero ſcilicet erraſſe, & in altero rem non neceſſariam tradidiſſe & Eccleſiæ tranquillitatem impedientem, omnibus certè ablata erit auctoritas. Conſtat enim nullum vnquam habitũ eſſe magis ſacroſanctum. Non permittet Deus aditum aperiri ad piorum aures & fidelium, vt patiantur ſummæ Eccleſiæ auctoritati ab aliquo priuato maximè contradici, vel iudicari de eius definitione circa dogmata religionis & fidei.

Cap. 79. Gregorius Naziãzenus oſtẽditur, nõ refugiſſe legitima concilia, nec illis detraxiſſe, vt Brentius imponit.

Illud non eſt omittendum, quòd Brentius epiſtolam nobis citat Gregorij Nazianzeni ad Procopium, vt vnico verbo omnibus Concilijs omnem auctoritatem auferat: inquit enim Gregorius, Statui omnem Epiſcoporum Synodum fugere, propterea quòd non viderim hactenus vllius Synodi vtilem finem: aut in qua res malè ſe habentes non magis exacerbatæ quàm curatæ fuerint. Ea eſt enim libido contendendi & ambitio dominandi. Hæc inquit Gregorius manifeſta & ſancta quadã libertate, taxans praua ſtudia Epiſcoporũ. Ex hoc ait Brentius, „Quis „ergo tali hominum cœtui adeſſe Spiritum ſanctum, aut do-

ctrinæ veritatem in eo quærendam iudicaret?Cui breuiter hoc reſpondemus, prauorum & ambitioſorum, & quidem hæreticorum etiã Epiſcoporum Gregoriũ declinaſſe Concilia: non legitima & canonica: talia enim eius temporibus ſub Iuliani apoſtatæ imperio, quem ſcimus primò hæreticis omnibus poteſtatem feciſſe redeundi in ſuas Eccleſias, & Epiſcoporum ſchiſmaticorum relaxaſſe exilia. Vnde patet quanta conuenticula & Concilia Epiſcoporum iniquiſſimè celebrata ſunt, ſicut ſub Valentis etiam tyrannide ſimiliter conſtat factum eſſe. Et denique à morte Conſtantini magni fieri iniqua Concilia cœperũt, quorum principium Ariminenſe illud fuit celebratũ: & multa alia in Oriente & Occidente, certè ſine vlla diſciplina ſine vlla Eccleſiaſticæ regulæ moderatione: quod omnes produnt hiſtoriæ. Hæc Concilia meritò Gregorius Nazianzenus damnat. Nam & patrem ſuum ſanctiſſimum alioqui Epiſcopum conſtat deceptum etiam ſubſcripſiſſe falſis dogmatibus, quam ob cauſam monachis ſe ab eius communione ſubtrahentibus plebs adhæſit. Cui malo mox Gregorius remediũ attulit, perſuaſo patre, vt eius rei pœnitentiam ageret reuocaretque errorem. Scimus tempora illa quàm fuerint turbulenta, & quanta hæreticorum Epiſcoporũ apud impios Imperatores auctoritas. Gregorius ergo ſanctiſſimus, abſit, vt credatur omnia Concilia reieciſſe: ſed manifeſtè iniqua & illegitima. Nunquid Nicæno Concilio non obediuit Gregorius, quem ſcimus Conſtantinopoli Theodoſij Chriſtianiſſimi tempore vocatum, vt populum hæreticorum erroribus infectum reuocaret ad veram fidem: vbi tantùm profecit, vt, Rufino teſte, tũc primùm viderentur ſibi Chriſtiani fieri, & nouam lucem veritatis videre: atque adeò, vt, teſte etiam Sozomeno, cùm priùs in paruo oratorio ſacra celebraret intra vrbem, poſtea baſilica magna à principibus eodem loco conſtrueretur: quam baſilicam, inquit idem auctor, ideo anaſtaſiam vocant, ſicuti reor, inquit ille, eò quòd dogma Nicæni Concilij in Conſtantinopoli velut iam mortuum, eo loco expoſitionibus Gregorij reſurrexit? Ecce igitur Gregórium Nazianzenum reſuſcitatorem dogmatis Nicæni Concilij. Non ergo legitima & ſan-

Lib.10. eccl. hiſt. cap. 27. & ſequentibus.

Lib. 5. hiſt. eccleſ. tripar. cap. 20.

Lib. 11. hiſt. eccleſ. ca. 9. Eccleſ. hiſt. Trip. lib. 9. cap. 9.

cta,ſed iniqua concilia & hæreticorum reijcit, qualia nos multa fatemur fuiſſe. Legitima verò qualia ſint, ſatis oſtenſum eſt, atque pro captu noſtro hoc loco explicatum quod ad rationem pertinet definiendi dubia fidei & ambiguos ſenſus ſcripturæ, à quibus ſcilicet & qua ratione fieri debeat.

Cap. 80.
Modus Scripturæ intelligendæ nō ſolùm collatione eius, & illuſtratione Spiritus ſancti: ſed etiam lectione Patrum, & definitione conciliorū neceſſarius oſtenditur.

Sed vt his vltimam apponamus manum, illud tantùm refellendum eſt, quod à Brentio nobis obijcitur, ait enim verum modum ſcripturam exponendi non alium eſſe, quàm Spiritu ſancto docente & illuſtrante ſcripturam ſcripturæ conferre, & ex apertiore obſcuriorem illuſtrare. Me verò, inquit, nō ad Spiritum ſanctum mittere, quin potius ab impijs & immūdis corde ſcripturam poſſe intelligi dicere, cùm etiam ſi impij ſint & immundi Epiſcopi iudices illos conſtituam definiendi fidei dubia: Non denique ad ſcripturam, ſed hominum commenta, traditiones ſcilicet, patres & Concilia pro intellectu ſcripturę recurram. Audiat igitur quàm verè hæc dicat. Modus hic intelligendi ſcripturam collatione eiuſdem & illuſtratione Spiritus ſancti, abſit, vt vnquam reijciatur à nobis: id tantùm dicimus hæreticis & proprio adhærentibus ſenſui non hoc ſufficere: quoniam non deſunt eis diuerſę rationes in hac ſcripturæ collatione, quibus vel apparenter ſua defendant: illuſtrationem verò Spiritus ſancti, quoniam interior, & occulta eſt, certè quò quiſque pertinacior eſt & ſuperbior, eò certiùs iudicat & cōſtantiùs affirmat ſibi adeſſe. Igitur vt in his nō facilè decipiamur, vt non pueriliter rixemur in re tam graui, dum quiſque dicit ſe ſequi Spiritum ſanctū, & optimè ex ſcriptura ſcripturam exponere in patribus quos vera fuiſſe Spiritus ſancti templa, Eccleſiæ perſuaſum eſt, vt diligentiſſimè ſcripturam ſcripturæ contuliſſe, & prædeceſſorum ſuorum tenuiſſe doctrinam non dubitamus. Hæc quærimus, & vbi non ſatis inuenimus, iudicio Eccleſiæ ſubijcimur. Quoniam, vt ex Auguſtino oſtendimus, Eccleſia in ipſa ſcriptura nobis commendatur, & quidem in magiſtram nobis à Deo datur. Conferatur ſcriptura ſcripturæ: ſed ita, vt quod ipſa docet Eccleſia audiatur, & traditio ſeruetur. Inuocetur Spiritus ſanctus ab omnibus qui

Sap. 9. cupiunt Dei voluntatem agnoſcere, Sęnſum enim tuum, meri-

tò

tò inquit Sapiens, Quis intelliget, niſi tu dederis ſapientiam & miſeris Spiritum ſanctum tuum? Certiſſimè ſcimus nullum rectè quidem & ſalubriter ſcripturæ ſenſum tenere, qui charitatem Dei & proximi nō ſeruat: hanc neminem habere, niſi fuerit per Spiritum ſanctum diffuſa in cordibus noſtris. Scimus ſpiritu illo ſapientiæ, intellectus, ſcientiæ atque conſilij fieri, vt ſcripturam ſalubriter intelligamus: quod fit, cùm ſecūdum eam & conſilia & actiones noſtras inſtituimus: hæc verò non niſi à ſpiritu eſſe, quo qui aguntur filij Dei ſunt. Certum eſt igitur vt ſancta ſcriptura intelligatur, vt non in reprobum ſenſum tradamur, vt deniq; ex impuritate cordis & vitæ non mereamur excæcari à Deo, & in craſſiſſimos errores labi. Inuocandum docemus humilimè Spiritum ſanctum, maximè cùm ſcriptura ſacra legenda eſt & dubia fidei tractanda: ſed ita inuocandus vt ſemper timeamus, & non audeamus nobis promittere nos certò illum habere. Quia igitur nō audemus præſumere nobis adeſſe Spiritum ſanctum: ſemper illum magis & magis inuocamus, & eius ordinationem ſequentes patres audimus & Eccleſiam. Hoc itaque intereſt inter nos & Brentiū: ille gloriatur Spiritus ſancti lumine ſe illuſtrari: gloriatur hoc lumine, & attenta collatione ſcripturæ ſe verum ſenſum eius habere. Nos agnoſcimus infirmitatem noſtram, & inuocantes Spiritum ſanctum legimus diligenter ſcripturam, legimus Patres: & cùm eorum cōſenſum habemus, ſequimur: quanquam poſt hæc omnia nōdum iuſtificatos nos credamus. Epiſcoporum verò & viuentium Patrum legitima Concilia ſuſcipimus, nec infirmitate eorum deterremur, ſciētes quòd ſcriptum eſt, Quæ dixerint vobis facite, ſecundum opera eorum nolite facere: ſi impuro corde & vita minus Chriſtiana fuerint, ſibi nocebunt: nec ad ſalutem ſuam ſcripturam intelligent: interim tamen cùm in miniſterio permanent, cùm ab vnitate non diſcedunt, ſperamus Deum per illos non defuturum nobis. Vbi illud vltimò cupimus à Brentio percunctari, an cum tanta clamat de imbecillitate humana, quam non aufert Spiritus ſanctus ab hominibus in hac vita: cùm inquit Petrum & Barnabam humanum aliquid paſſos, & erraſſe nimium condeſcen-

Cap. 81. Nimia arrogantia illorū, qui errare poſſe omnes homines, & errare dicentes ſuæ ſentētiæ nimium inhærent oſtenditur.

Gal.2. dentes Iudæis. Quando Paulus de Petro inquit, quòd verè reprehēſibilis erat: & de Barnaba, quòd duceretur ab eis in illam ſimulationem: cùm Patres erraſſent & Concilia, etiam Nicænum damnaſſe quod Euangelium probat, aſſerit, inferens inde nihil recipiendum, niſi prius exactum ad regulam certam ſcripturæ, cùm hæc, inquam, omnia dicit, reſpondeat nobis, an inter ea meminerit ſe etiam hominem eſſe, & quidem vnum duntaxat non plures? An meminerit fieri poſſe vt ille etiam erret: quòd ſi errauerit, non poſſe à ſeipſo corrigi, niſi adſit ſuperior virtus. Si horum meminit, cur quod ſibi videtur putat manifeſtum & certum eſſe omnibus? Cur vel non dubitat ne & ipſe labatur in ſcriptura diuina interpretãda, in qua lapſos eſſe Patres & Concilia tam intrepidè affirmat? Quòd ſi hoc timet, cur non putat melius ſibi eſſe aut ſententiam ſuſpendere, aut hominem tanquam aliorum cedere ſententijs: cùm non aliud agatur ab omnibus, quàm vt ſcriptura intelligatur? Certè aut neceſſe eſt illum nihil horum cogitare: & cùm alios dicit homines, ita ſui amore elatum eſſe, vt ſe non cogitet hominẽ: qua neſcio quæ maior eſſe poſſit obliuio ſui, aut ſi hæc cogitet, præſumptuoſè nimium ſibi promittere quod nulli putet eſſe conceſſum: & quidem neque Aug. nec Hieronymo, nec Baſilio, nec Cypriano, nec denique toti Concilio Nicęno. Quę maior, rogo, pręſumptio, quàm ſibi occulta cogitatione & reipſa manifeſtè tribuere, quòd tantæ ſanctitatis & eruditionis Patribus putat non eſſe conceſſum? Igitur vel ſuo teſtimonio diſcat hominem ſe credere, & humanum nihil à ſe alienũ ducere. Quòd ſi perſiſtat in tanta ſuæ ſententiæ pertinacia, non dicat nos monachos omnia agere, vt religio omnis ad caputium & cingulum deducatur, vt omnia ad arbitrium noſtrum fiant. Sic enim inquit, quòd ideo Epiſcopis tribuimus auctoritatem definiendi, quia nouimus illos & alijs intentos, & ſcripturæ ſacræ minus ſtudioſos omnia ad arbitrium noſtrum facturos. Hoc eſt eius de nobis, de occultis cordium noſtrorum intentionibus iudicium: cuius, ſi ita eſt, nos Deo rationem reddemus. Interim quod de me dicere poſſim & fide dignis teſtimonijs aſtruere, hoc eſt quod & deſiderauerim, & pro virili egerim

egerim apud quoſcunque potui Epiſcopos, vt doctrinæ ſcripturæ & Patrum vacent: vt non mihi & meis ſimilibus, aut maioris quantumuis eruditionis credant: ſed vt ex officio tenentur, ipſi ſcripturas conſulant: Patres atque Concilia legant, & ſecundum eos iudicent, quibus conatibus ſatis puto ab hac Brentij criminatione me purgari, & multos longè virtute & eruditione meliores hoc etiam agere ſcio. Brentius verò ex ſuis operibus hoc velle apertè conuincitur, vt ſcilicet ad eum, ad ſuum ſenſum & iudicium omnis ſumma religionis deuoluatur. Cùm enim apertè ſolius Chriſti iudicio ſe velle parere affirmet, cum Principibus ſecularibus aduletur, & eorum magis quàm Epiſcoporum iudicio cauſas religionis agendas dicat: quid aliud agit, quàm vt ab eis definiatur cõtrouerſia hęc, quorum ipſe magiſtrum ſe putat, & quos à ſuo ore pendere nouit? Quid enim ſi illuſtriſſimus dux Vuittenbergenſis aliud ſentiat quàm ipſe, parebit ne illi qui dicit ſoli Chriſto ſe velle ſubmittere? aut non illi apertè dicet ſe eſſe doctorem, & ab eo diſcendam eſſe veritatẽ? Illius reuerà eſt hoc conſilium, quod nobis imponit: ille manifeſtè in religionis cauſa ſua ſententia vult omnia agi, & ad ſe omnia deuolui, cui vtinam ſaniora & humaniora ſaltem conſilia inſpiret Dominus, vel ſaltem ſuis det oculos ad cauendos tam manifeſtos laqueos & vitanda præcipitia tam grandia.

De vtilitate & neceſſitate aliorum iudicio ſine ſuo proprio credendi.

Cap. 1. Quæ dicta ſunt ſuperioribus locis. Quid hoc loco agendum.

QVanquam ex his quæ dicta ſunt, reſponſum ſit ſatis Brentio ſuiſque quatuor locis: in his enim duobus de Eccleſia ſcilicet & de eius circa dubia fidei iudicio, & de Principũ ſecularium & Epiſcoporum auctoritate & gradu, de ſcriptura, de traditionibus, de Patribus & Concilijs de quibus Brentius agit, dictum eſt quantum pro captu noſtro & ad confirmandos pios, & refellenda quæ ille contra venerandam antiquitatem Patrum atque conſuetudinem antiquitus fundatam in Eccleſia loquitur ſufficere poſſint. Quia tamen cupimus, quãtum nobis concedit Dominus, laqueos errorum ſimplicioribus detegere, & aduerſus illos fidei cautiſſimam prudentiam opponere, de eius ſolùm gratia, & miſericordia fiſi, qui ſyncerum hoc deſiderium nobis dedit, aggrediemur oſtendere quomodo ſub ſpecie quadam pietatis & Scripturæ ſacræ, non pietatem ſed ſuperbiſſimam libertatem Lutherus & ſui maximeque & apertiùs Brentius nunc docet, & qualiter ſint cauendi.

Cap. 2. Libertatis ſpẽ maximè homines trahi ad peccatũ.

Igitur quoniam inter cætera quæ hominibus naturali quadam propenſione chariſſima ſunt, non minimum eſt libertas illa & ab omni ſubiectione immunitas (pro hac enim aut ſeruanda aut recuperanda inſitum eſſe hominibus vſque ad mortem etiam decertare, totius ſeculi & nationum omnium hiſtoria docet) hinc fit, vt fallax & deceptorius ſpiritus, qui præ ſe ferre ſemper conatur pulchrum aliquod & nimium amabile homini vt decipiat, frequentiſſimè aut certè ſemper libertatis ſpeciem præſentet, & offerat: vt à Deo atque obedientia eius abſtrahat. Nouit enim quàm ſit homini amabilis libertas, quantum cupiat nulli ſubditus eſſe, id quod etiã agit, quoniam vitium hoc cognatum eſt eius naturæ, ſed maximè eius ſuperbiæ, nec poteſt quæ ſibi maximè grata ſunt non cupere hominibus perſuadere. Hoc primùm ille voluit, Super

Eſa. 14. aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſimilis ero altiſſimo, quod

non

non aliud eſt, quàm ſubiectionem aſpernari. Hoc primis hominibus perſuaſit, vt meritò toti humanæ naturæ propter illos dicatur, A ſeculo confregiſti iugum, rupiſti vincula & dixiſti, non ſeruiam. Denique impiorum omnium & iniquorum & certè ipſius qui omnium ipſorum eſt caput vox illa eſt aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius: Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipſorum. Libertas porrò aut omnino, aut magna ex parte in ratione atq; cognitione eſt, quæ facultas eſt inter corporeas omnes creaturas homini propria, per quam cæteris præſtat animantibus, & Deo ipſi ſimilis eſt, eique naturæ huius ingenuitate ſubditus, non ipſis Angelis, multoque minus alicui alteri creaturæ: ſed ei ſoli, à quo ſolo & conditus eſt & beatus eſſe poteſt: tota itaque humanæ naturæ ingenuitas à ratione eſt. Vnde rationis libertatem & ab omni ſubiectione exemptionem, inter cætera quæ volumus, cõuincimur omnes homines nõ poſtremo loco ducere. Et ſanè, ſi rectè expẽdamus ingeniũ, mores & ſtudia humana, nos docet nihil eſſe homini durius, q̃ vt rationem ipſam iugo ſubdat ſeruitutis. Corpus eiuſque membra, manus & crura ligari, & teneri, atque impediri eius exteriora opera, & ad alia trahi durum quidem & difficile eſt homini: ſed adeò minus graue hoc illi eſt, quàm rationem ligari aut teneri, ſi id vllo modo fieri poteſt, vt ſi illa libera dimittatur, omnia alia facilimè ſit paſſurus, imò iam non paſſurus, ſed libenter & gratãter ſibijpſi impoſiturus. Si enim cum eo, quem vi cogis, ratione agas: ſi hoc quod vinculis & compedibus obtinere vis oſtenderis vel ei vtile eſſe vel honeſtum, vel denique neceſſariũ: ſi monſtraueris ratione, quòd hoc ſit officium ab eo debitum, vel lege aliqua iuſta, vel quòd in ea iam conditione eſt, in qua neceſſe ſit ei hoc pati: ipſe hac ratione conſtrictus imponit ſibi, ſi rationalis eſt & honeſtate tenetur, ſine vinculis hæc ipſa quæ vinculis conabaris illi imponere. Et denique quo plus cũ aliquo ratione ages, magis liberaliter & vt dignum eſt cum homine ages: eoque ille libentiùs operatur, & liberior ſibi videtur. Vſque adeò nulla eſt captiuitas hominis ratione libera manente, vt hoc proprium ſeruitutis eſſe Chriſtus oſtendat, agi moue-

Hierem. 2.

Pſalm. 2.

riq́ue ab alio cuius ignores conſilia atque rationem. Seruus, inquit, neſcit quid faciat dominus eius: & ideo ait, Vos non dicam iam ſeruos, ſed amicos: quia omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hæc eſt itaque magna libertas quæ omnem aufert ſeruitutem: cognitio earum rerum, quæ agis, atque rationis & finis propter quæ aguntur. Qui enim ita agit ingenuè, certè & liberaliter agit, & quanquam conditione ſit ſeruus, ſi tamen aut beneuolentia domini conſiliorũ eius rationiſque particeps fiat, vel virtute propria atque prudẽtia, ratione vigeat, animoq́; nõ deijceatur, liber eſt. Sicut Hieron. de Platone inquit, quòd captiuus, vinctus, & ſeruus atq; crudeliſſimo tyranno parens: tamẽ quia philoſophus, maior emente ſe fuit.

Ioan. 15.

Epiſt. ad Paulinum.

Cap. 3. Quantũ Deus à nobis ſubiectionẽ intellectus requirat, & quantũ Diabolus conẽtur cõtrariũ perſuadere, ex primordijs humani generis oſtẽditur.

Quæ omnia eò dicta ſunt vt nouerimus, quòd cũ nulla alia ſpecie magis blandiatur ſpiritus erroris, quàm libertatis: maximè verò hoc agit, cùm ſpecie ſcientiæ atque cognitionis rationali homini blanditur. Scientiam enim largiri homini, hoc verè eſt intellectum in libertatem aſſerere. Meritò itaque, vt hanc eſſe grauiſſimam tentationem homini nos doceret ſcriptura apertè oſtendit, quòd hoc primùm Sathan promiſerit noſtris parentibus, atque hac ratione eis perſuaſit defectionẽ à Deo, eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum. Vides apertè ſciendi appetitum, libertatem ſcilicet intellectus, primũ fuiſſe aditum Sathanæ ad hominem. Vides curioſitatem & immoderatæ ſcientiæ immoderatum appetitum, initiũ eſſe omnis peccati hominis. Contrà verò Deus qui condito à ſe homini bene conſulere decreuit, hoc ei maximè expedire videns, vt quando creatura eſt, atque ex nihilo producta, & in nihilum tendens: quando ex ſe tenebra eſt, obſcuritas & ignorantia, ſoliuſque participatione eius, à quo eſt & bonus & ſapiens eſſe poteſt: illi ſit ſemper coniunctus, illi ſubditus: id primùm ab homine requirit, vt intellectum atque rationem, quod primum in eo eſt, Deo ſubijciat, atque in ſeruitutem redigat, firmiſſimè credens quæ vel promittuntur, vel mandantur, aut ſolùm reuelantur à Deo abſque vlla ratione, abſque vlla inquiſitione maiori certa, optima, veriſſima eſſe. Hæc eſt fides gratiſſima Deo, ſine qua, inquit Paulus, impoſſibile eſt ei placere. Accedẽtem enim

Heb. 11.

ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia inquirentibus ſe remunerator eſt. Hęc eſt fides illa tam frequenter commendata in Abraham ab ipſo principio vocationis Dei vſque ad eius conſummationem. Quod Paulus ſpecialiter annotauit, Exijt, inquiens, neſciens quò iret. Vides intellectus captiuitatem: ſi ſciret quò ibat, nulla eſſet rationis ſeruitus: parum tribueret Abraham Deo: ſed neſcientem quò iret Deum ſequi vocantem, hoc eſt credere Deoque rationem ſubijcere. Hoc igitur Deus requirit, hoc primò ab homine exigit, quod in primis ipſis noſtris parentibus etiam oſtendit, interdicens eis à ligni eſu mortemque comminatus: quod hac etiam ratione hoc eum feciſſe conſtat, vt integra ei adhiberetur fides, cùm à re non natura ſua mala, non aliam deterrendi rationem habēte, imò verò maximam vim alliciendi ad tantam ſuam pulchritudinem, quàm quia à Deo prohibebatur, interdixerat illi. Meritò igitur Sathanas ipſe aduerſarius diuinorum operum, neceſſaria malitiæ ſuæ ratione inde exorſus eſt, quod minime hominem cogitare decebat: rationem ab eo exigens, & ad libertatē quandam intellectus eos vocās. Cur, inquit, præcepit vobis Dominus ne comederetis, &c. Quem aditum ſi vera fide, nullaque vel minima verborum Dei dubitatione, imò deliberatione certiſſima de verbis Dei nihil in dubium vocandi, nullam rationem inquirendi excluſiſſent parentes noſtri, ſtatim in ipſo principio ſuperatus eſſet aduerſarius. Sed dum extorſit incautis hominibus vt de præcepto Dei dubium mouētem audirent, cùm cœpiſſet eis arridere illa rationis inquiſitio libertaſque à ſeruitute, facilè in curioſitatem & ſuperbiam traxit. Vt horum itaque duorum tam contrariorum operum conſideratione, & bonum fidei captiuitatiſque intellectus in eius obſequium, & malum curioſitatis & inquiſitionis ſuperfluæ vltrà quàm ſcilicet ordinationis diuinæ regula conſtituit, agnoſcamus: Deus primò omnium hanc fidem exigit ab homine: Diabolus hanc primò curioſitatem inuexit illi. Qua tentationis ſpecie non tunc ſolùm lubricus ille ſerpens vſus eſt, ſed frequentiſſimè etiam deinceps vtitur, & propterea ſemper nobis timendus à Paulo dicitur: admonemurque omnes id cauere non ſolùm

Cap. 4. Quòd Sathanas ipſe per hæreticos frequēter cogitionis, & ſcientiæ ſpē decipiat, & ad curioſitatem ducat.

verbis

verbis, ſed exemplo etiam. Inquit enim, Timeo ne ſicut ſerpẽs
2.Cor.2. Euam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Hic eſt zelus ille Apoſtolicus, hæc eſt diligens illa cuſtodia, qua fidelis ſeruus ſponſam domini ſui zelat & obſeruat. Aemulor enim vos, dixerat priùs, Dei æmulatione: deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Hæc eſt ergo Chriſtianæ animæ caſtitas, hæc, quam Chriſto ſeruare tenetur, fides, vt à ſimplicitate non excidat, quam ſi Eua ſeruaſſet, nequaquam fornicata eſſet à Deo: nec ſemen illud quod à Diabolo concepit, peccati & damnationis in nos trãſtudiſſet. Quare meritò nos admonet Paulus, vt vel ſaltem illius malo nobis caueamus, ne excidamus à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto Ieſu: à qua ſanè ſimplicitate excidere non video quid iuxta contextum literæ meliùs poſſimus intelligere, quàm diuinarum rerum vltra regulam ab eo præfixam perſcrutationem, & ſcientiæ non veræ ſed inflantis deſiderium. Hac itaque tentatione Pſeudoapoſtolos vſos eſſe, ſatis eò loco Paulus indicat, atque ea auertiſſe Corinthiorum animos à ſe. Et quidem ſemper hæretici ſplendorem ſcientiæ oſtentare conati ſunt, eamque promittentes à fidei illa ſimplicitate, quam Deus exigit, incautos auerterũt. Ex ſcholis philoſophorum, ex vana illa curioſitate conſtat priores hęreſes ortas eſſe, dum rationem creationis rerum non ex ſcriptura, ſed ex his quæ apud Philoſophos legerant, ſuperba ingenia diſcere maluerunt: aut certè vtrumque confuſa quadam ratione commiſcere. Hinc Valentini Marcionis & aliorum fabuloſas αἰῶνας fuiſſe conſtat: hinc Menandri & priùs Simonis error, Creatum mundum ab Angelis: Hinc innumeri illi cæli, & creatio hominis ab illis confiſta à Baſilide: & denique Manichæi inter hos omnes mendaciſſimi. Hac ſpecie ſcientiæ, vt
Lib. de vtil. credendi. Auguſtinus oculatus teſtis manifeſtat, conabantur decipere, dum promittebant omnibus rerum omnium liquidiſſimam rationem: nec quicquam credendum eſſe hominibus aſſerebant, quod priùs certa ratione non oſtenderetur. Fatetur Aug. & deplorat in quantas tenebras & craſſiſſimos errores ſpe hac ſciẽtiæ lapſus fuerit, & quàm longo tempore ab eis detentus.

Huic

Huic igitur errori ſpecie quidem diſſimillimum videtur, quod nunc Lutherus & ſui agunt: ſed ſi attentè cogitetur eſt reuera quàm ſimillimum. Deterrent illi à philoſophia & humanis rationibus, puritatem ſcripturæ iactant: ſed ſub his omnibus proprium ſenſum ingerunt, contemptis Patribus, & rebus omnibus quæ ad verum ſcripturæ ſenſum agnoſcendum nos adiuuant. De quibus ſatis iam dictum eſt. Sed hoc loco aperire conamur errorem grauiſſimum, quò omnis eorum conatus iam olim & ab ipſo initio ſatis à prudẽtibus agnoſcebatur tendere, & eidem inniti: ſed nunc à Brentio, ſicut alia quæ diximus, manifeſtè detectus eſt. Vociferatur enim & apertè docet, quòd non ſolùm ad vnumquemuis priuatum hominem pertineat de doctrina religionis iudicare, & veram à falſa internoſcere (hæc enim ſunt eius verba quæ ſuperiùs citauimus) ſed hoc etiam addit, nullo modo licitum eſſe in cauſa ęternæ ſalutis alienæ ſententiæ ita hærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio amplectamur: ſunt enim & hæc propria eius verba. Itaque non ſolùm iudicium de rebus religionis & fidei, & quidẽ de omnibus, maximè verò dubijs & controuerſijs (de his enim loquitur) permittit omnibus: ſed etiam imponit, & ſub diſpendio ſalutis omnibus neceſſarium aſſerit, non ſolùm iudicare, ſed iudicare ex ſuo proprio iudicio, nec ſequi alterius ſententiam. Vbi vide, rogo, quò peruenit ſpecies illa modeſtiæ noui huius Euangelij, cuius prædicatores nihil magis clamãt, quàm renunciandum eſſe humanæ rationi, ſolam diuinam auctoritatem ſequendam: quæ rogo maior ſpecies modeſtiæ? ſed econtrà quæ immodeſtia maior, quàm de ipſa ſcriptura, de ipſa fide iudicium tam integrum cuilibet permittere: imò imponere, vt nulli ſit licitum alterius iudicium ſequi, & renũciare proprio? Non, inquit, licitum eſt alienam ſententiam ſine noſtro ipſorũ iudicio amplecti. Verbum certè nouum, verbum inauditum & mirabile. Nullo modo, inquit, licitum eſt, hoc eſt, nulli homini cuiuſuis ingenij aut conditionis, nulli idiotæ, nulli vetulæ licitum eſt, alienam ſententiam ſine ſuo iudicio ſequi in cauſa ſalutis æternæ. Ex quo fit, vt nec licitum illis ſit non inueſtigare diligenter ſcripturas, earum ſenſus de his rebus, quæ ad

Cap. 5. Oſtenditur quantũ huic Sathanæ tẽtationi accedat ſententia B. quæ aſſerit nulli licitum in cauſa æternæ ſalutis alterius ſentẽtiam ſequi ſine proprio iudicio.

ad æternam ſalutem pertinet, & eouſque inueſtigare & diſqui rere quouſque proprium habeant iudicium, & non ex alterius ſententia, nec quod alter, quiſquis ille ſit, ſiue quotquot & qua leſcunque ſint, docent aut ſentiunt, ſequatur: niſi propriã ſententiam habere poſſit.

Cap. 6. Declaratur ſentẽtia Brẽtij, & rationes eius proponuntur.

Et ne puerilia agamus, nouimus quidem nihil ab homine, qua homo eſt, nihil, inquã, humanè fieri ſine proprio iudicio & ſenſu: maximeque quod ad credendũ pertinet: quicquid ab homine fit, non aliter fit, niſi quia iudicat id ita ſibi faciendum eſſe. Hoc proprium iudicium eſt, ſine quo nulla humana actio eſſe poteſt. Non credit homo, niſi vt Auguſtinus inquit, volẽs: quod ſi volens & iudicans ita ſibi volendum eſſe: atque eadem ratione de rebus cunctis hoc eſt iudicium, quod humana ratio neceſſarium docet: hoc, inquam, iudicium quod ex quacunq;, aut vera, aut falſa, aut à ſe, aut aliò cognita ratione haberi poteſt, non opus erat in rebus fidei, & in cauſa æternæ ſalutis à Brentio doceri, quod in omni re certum eſt eſſe. Sed quoniam eſt etiam iudicium de non iudicando, de relinquendo iudicio ſuperiori ſententiæ ſine Deo, nihil ipſi iudicantes, ſed alterius ſententiam ſequentes, non aliud his verbis à Brentio agitur, quàm vt perſuadeat in cauſa ſalutis æternæ hoc illicitum eſſe: quod, vt verbi gratia dicamus, inquit Apoſtolus contra eos, qui temerè opera fratrum damnant. Non ergo amplius inuicẽ iudicemus: ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculũ fratri vel ſcandalum. Ecce iudicium de non iudicando fratrem. Simili ratione à Brentio quæram, an licebit mihi dicere ſimplici mulierculæ, vel idiotæ ruſtico, denique cuicunque alteri, cui vel non conuenit ex officio quo in Eccleſia fungitur, vel non vacat lectioni & ſtudio rerum difficilium intendere. Noli iudicare de his, quæ controuerſa ſunt circa fidem: noli audire rationes nouatorum: quia non ſatis exercitatos habes ſenſus ad diſcretionem boni & mali: noli ergo aliter iudicare: ſed hoc iudica tantùm, vt offendicula, & ſcandala, quibus eorum verba plena ſunt, caueas: ſequaris verò catholicorum iudicium, hoc eſt eorum, qui in antiqua religione, ſine vlla innouatione permanent. Huic certè quæſtioni reſpondet Brentius, & hoc

Rom. 14.

agit

agit omnibus neruis, vt nulli hoc licitum eſſe affirmet. Iubet Chriſtus, inquit, ille, vniuerſæ Eccleſiæ, & ſingulis eius membris: Attendite à falſis prophetis, &c. Quicunque ergo, cuiuſcunque ſit ordinis, tenetur cauere ſibi, quocunque modo poteſt, à falſis prophetis. Quomodo autem cauebunt, niſi priùs iudicauerint ac cognouerint qui ſint Pſeudoprophetæ & impij doctores? Paulus exigit, vt ſi ipſe, aut Angelus de cælo prædicauerit præter id quod priùs docuerat, anathema habeatur. Ergo ait Brentius, eo ipſo exigit, vt diligenti ſtudio expendat, vtrum, quæ prædicatur doctrina, etiam ab Angelo conſentiat, vel pugnet cum Euangelio quod diuinitùs confirmatum eſt in Eccleſia. Ioãnes maioribus & minoribus natu dicit, Nolite omni ſpiritui credere: ſed probate ſpiritus, an ex Deo ſint: Quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Ad ſingulos ergo ait, pertinet hoc præceptum, vt cognoſcant, & iudicent quam doctrinam probare, quã refutare debent: etiam ſi ſit concilij, etiam ſi omnium hominũ, quandoquidem etiam ſi Angelorum ſit, probanda eſt. Ad hæc, Chriſtus inquit, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego illum. Nemo verò ait Brentius poteſt ex vera & certa fide Chriſtum & Euangelium eius confiteri etiam cum periculo omnium facultatum, vt verba illa obligant, niſi ante cognouerit, & certò ſtatuerit certum eſſe Euangelium, & verum, quod ſequitur. Denique lex iubet patres, inquit Brentius, vt doceant filios ſuos, vt verba legis meditentur. hoc ad omnes pertinet, non ad ſolos filios Aaron. Quomodo verò docere poſſunt legem niſi priùs cognouerint, & iudicauerint illa eſſe verba legis? Hæc ſunt rationes Brentij, quibus proprium iudicium omnibus neceſſarium eſſe circa omnia fidei myſteria docet, omnibus, inquam, quando ad omnes pertinet confiteri Euãgelium, cauere à falſis prophetis, docere ſuos. Vide itaque apertè qualiter proprium iudicium erga ſingula dogmata fidei cuilibet tribuit: vide, vt non permittit in cauſa æternæ ſalutis (vt inquit) alterius iudicium ſequi, & iudicare ſibi non eſſe iudicandum.

Cap. 7. Quod B. ſententia impoſſibilẽ reddat ſalutẽ ſimplicibus et ideo tis, deniq; maxipartiam Chriſtianorũ

Et quidem præcedenti loco ſatis oſtenſum eſt, quantum hæc ſententia ſchiſmatis & diſſenſionis interminabilis gignat in

in Eccleſia: vt ſi in ea hæc ratio credendi ſeruetur, q̃ veriſſimè impleatur illud, quod ſcriptum frequenter legimus in libro Iudicum: Non erat Rex in Iſraël, ſed vnuſquiſque, quod ſibi videbatur rectũ, in Iſraël id faciebat: nec poſſit, aut debeat alius de alterius fide curare: cùm quilibet poſſit, & debeat ſuum iudicium ſequi. Nunc autem, quàm ſit ſaluti omnium pernicioſum, quàm alienum ab omni fide, ad hoc omnes aſtringere, vt ſine proprio iudicio nihil erga religionem, & fidem amplectantur, eſt nobis attentè conſiderandum, & detegendum quanta lateat hîc Sathanæ fraus. Certè neceſſe eſt, vt qui hæc loquitur, vel ipſe ſic deceptus ſit, vt eo iam tanquam inſtrumento aptiſſimo vtatur Sathanas, ad alios decipiendum: aut quod multò eſt grauius fallere tãtùm velit, & quod falſum nouit, alijs perſuadere. Nos verò nolimus tantum facinus Brentio tribuere, ſed affectu quo tenetur, loqui credimus: ideoque ferat patienter ſi fraudes has Sathanæ, quibus neſcius tenetur, detegamus. Primò igitur intueamur in quanta pericula inducat maiorem Chriſtianorum partem, in quæ diſcrimina & pręcipitia trahat: quàm difficilia imponat, quàm ardua & excedentia vires plurimorum exigat hęc ſententia. Illud certum eſt fidem omnibus eſſe neceſſariam ad ſalutem: ſine illa nec paruuli, nec magni, placere poſſunt Deo. Si igitur nullus licitè poteſt in cauſa æternæ ſalutis, ad quam certum eſt pertinere fidem, ſine proprio iudicio alterius ſententiæ inhærere: neceſſe eſt omnem, qui verè credit, proprium iudicium circa ſingula etiam habere, non aliunde, vt manifeſtum eſt, eum docere, quàm ex ipſa ſcriptura ſacra, veroq́ue eius intellectu: non ex alterius ſolùm ſententia, ſed proprio ſuo concepto. At verò & ſententia omnium Patrum, & certa experientia conſtat, ſcripturam non poſſe verè intelligi in quamplurimis, niſi ab exercitatis, & diu, multumq́; in ea verſãtis: nec in ea tantùm, ſed in lectione etiam antiquorum, & fide dignorum Patrum, quos conſtat cum magna laude ſcripturas tractaſſe. Nullus dubitat eũ, qui ad ſcripturas intelligendas accedit, nihil poſſe, niſi multo ſtudio, diligentiq́ue diuerſorum locorum & ſcripturæ, & Patrum circa dubia & difficilia agnoſcere. Nullus igitur poteſt licitè quicquam credere

dere,niſi priùs tam ſufficiens & diligens ſtudium ſcripturæ ſacræ, patrumque doctrinis adhibuerit: vt proprium circa omnia dogmata fidei, ſcripturæque ſacræ difficilia loca poſſit habere iudicium.Nec enim temerarium iudicium, quod ſcilicet ſine ſufficienti cauſæ examinatione cōcipitur,credimus Brentium docere,in rebus, quæ ad ſalutem æternam pertinent, ex proprio ergo iudicio, maturo, graui, & digna tantæ rei conſideratione habita,vult omnes de omnibus iudicare, quæ ad religionem & fidem pertinēt.Meritò igitur exclamabimus.Quis poterit ſaluus fieri?quis inquam paruulorum præcipuè, ideotarum & ſimplicium eſt, qui poſſit hoc ſtudium ſcripturæ ſacræ adhibere? inter quos quanti ſunt, qui nec linguam ipſam ſcripturæ, aut Latinam, aut Græcam intelligere poſſint, nec etiam in vulgarem ſuam linguam tranſlatam legere. Denique et ſi vtrumque poſſint,tamen ſine longo ſtudio, ſine multa lectione,& ſapientium atque exercitatorum doctrina à nullo valet ſacra ſcriptura plenè,perfectèque agnoſci: quod ſatis proximo loco probauimus:quod Hieronymus & Auguſtinus, & denique omnes Patres & verbis,& operibus fatentur.Mittendi ſunt igitur omnes,qui ſalui eſſe volunt, ad ſcholas, ad aſſiduum ſtudium ſcripturę,& iubendi ſunt totam vitam huic ſtudio inſumere,vt videlicet non ex alterius ſententia:ſed ex proprio ipſorum iudicio,quicquid credunt, agnouerint. Verum eſſe Euangelium,veroque ſenſui ſcripturæ conuenire:quis rogo vnquam tam difficilem reddidit ſalutem hominibus? quis idiotis,& ſimplicibus vſqueadeo vnquam clauſit viam ſalutis? vt manifeſtè hæc ſententia claudit, quod vt magis explicetur, quæramus à Brentio, quando ad hoc, qui credunt, tenentur, quando non licitum eſt alienæ ſententiæ ſine proprio iudicio inhærere. Num cùm aliqua res fidei in dubium verti cœperit, hoc enim & ſi non parū difficile, vtcunque tamen rationabile, & quod tolerari poſſit videbitur forſan alicui,vt ſcilicet, cùm de re aliqua fidei in Eccleſia cœperit dubitari, & controuerti, teneantur omnes diligenti ſtudio proprium iudicium non ex aliorum ſententia formare: quod tamen non parum conſtat multorum ſaluti eſſe contrarium,qui de his iudicare non poſſunt. At verò Brentius neque hoc contentus eſt, ſed omnes,

qui tenentur ad confitendam fidē, ad cauendos falſos prophetas, ad quæ ſanè conſtat omnes omni tēpore teneri, & ad id paratos eſſe deberi, obligat, vt ſine proprio iudicio alienā ſententiā non ſequātur: nempe quia agitur de æterna ſalute. Mox igitur à principio fidei ſuſcipiendæ, mox vt cuique credendū eſt, proprium iudicium non ex aliorum ſententia quiſque tenetur habere, alioqui Brentius dicet, eum non ſatis facere his præceptis diuinis de confitenda fide, & cauendis falſis prophetis.

Cap. 8. Quod hæc Brētij ſententia Manichæorū errori de neceſſaria ſcientia ad credendū ſimilis codē modo, quo illa ſuperbos, & aliorū cōtemptores efficiat ſuos, & in præcipitia deducat.

Vide itaque quàm proximè hoc accedit ad Manichæorum errorem, illi enim nullum volebant credere niſi priùs rationē agnoſceret, & apertè intelligeret: hinc fiebat, vt minus capaces, rudeſque omnes, primò quidem auerterent à credendis his, quæ in ſcriptura ſacra veteris Teſtamenti, vel ſecundū aliquā metaphorā & ſimilitudinē de Deo dicebantur: quę reuera illi cōuenire non poſſunt: vt illud, Iratus eſt furor meus: Pœnitet me feciſſe hominem: Leuabo ad cælum manum meam, & huiuſmodi alia: vel quæ ſecundum diſpenſationem illorū temporum, & rationem propheticæ vitæ in geſtis ſanctorum patrum leguntur, minus conuenientia tempori Euangelicæ gratiæ reuelatæ: vt de quatuor vxoribus Iacob, de Agar, Abrahæ tradita à Sara, & ſimilibus alijs. Deinde verò eoſdē hac ratione qua docuerant eos illa reijcere, & confutare, quod Auguſt. inquit facilimum quidem erat, licet id ipſe, cùm eo errore laboraret, nondum agnoſceret: hac inquam ratione ſuos præſumptuoſos iam, & aliorum contemptores effectos, nec tamē rerum ſpiritualium capaces: cùm ad Dei naturam cogitandam transferrent in craſſiſſimos errores, & fabulas portentiſſimas deducebant, quod neceſſe erat ita fieri: vt qui nondum capaces erant cogitandi diuinam naturam, quò maiori præſumptione, atque conatu hoc aggrediebantur, eò magis tantæ lucis ſplendore excæcarentur: & à tam alto loco ruentes, in infima lapſi hoc ipſo præcipitio ſuperbientium animarum vires confringerentur. Sic factum, vt qui tumore ſcientiæ inflati ſimplices, & humiles, & ipſam Scripturæ ſacræ maieſtatem propter humilitatis ſpeciem contemnebant, in tam craſſos errores inciderent: vt ab omnibus meritò contemnerentur. Hoc dicent

noua-

nouatores noſtri ſe non agere, qui omnes ad credendum primò omnium admoneant. Sed vide, quàm aliter ſit: & quàm verè in hoc proprio iudicio circa fidem omnibus permittendo imò & imponendo Manichæorum errori appropinquent: & demum ad illorum præcipitia, & pericula deducant ſibi credētes. Credere admonent omnes: ſed ſoli Scripturæ ſacræ ſoli inquam ita, vt eidem dubiè, obſcurè, & in diuerſos ſenſus à diuerſis interpretatæ, non credant, niſi ex illa declaretur, denique vt in hoc nullius ſententiam ſequi poſſint, niſi quam ſuo ipſorum iudicio probauerint. Cogita ergo nunc, qualis ſit hæc fides, nempe proprio iudicio inhærens: nam alienæ ſentētiæ inhærere prohibent, ſuo verò proprio iudicio omnino præcipiunt. Non exigũt quod Manichæi à ſuis, vt prius quàm credant, ſciant, & agnoſcant rationem: ſed iubent, vt prius quàm credant, ſcripturam ſcrutentur. Hoc enim ex exemplo Actuum Apoſtolorum confirmat Brentius. Theſſalonicenſes nobiliſſ. ſuſcepiſſe verbum Pauli, & Silæ cum omni auiditate, quotidiè ſcrutantes ſcripturas: ſi hæc ita ſe haberent, ecce inquit Brentius, Pauli ſpiritũ, atque doctrinam exigunt ad ſcripturas: omnes igitur ad hoc agendum horum exemplo admonet: itaque iuxta hæc, & quæ ſuperiùs diximus, ſiue cùm in dubium aliquod ad fidem pertinens venire inceperit: ſiue mox à principio cùm ſuſcipitur fides, diligenter diſcutienda eſt ſcriptura: & proprium iudicium de ea habendum. Quis autem, vt dictum eſt, non rideat, hoc non minus ſupra captum ſimplicium eſſe, ſupra vires, & facultatem, ſupra otium, & tempus populorum, & turbarum, quibus nec magis eſt facultas ſcripturam legendi, quàm certam ſcientiam, & cognitionem corũ quæ credenda ſunt, quam Manichæi docebant, attingere. Certè ſi dicerent omnibus, Niſi ſcripturam legeritis, & quidem ita legeritis, vt ad eam poſſitis exigere omnem fidem veſtram, & proprium formare iudicium, non poteſtis præceptis Euangelicis ſatiſfacere, quis eos non deſereret? quis non videret vix vllum relinqui, qui poſſet ſaluus fieri: ſed imponi omnibus importabile iugum? non certè minus quàm Manichæi imponebant, cùm ſcientiam liquidiſſimam naturę diuinæ neceſſariam *Act. 17.*

omnibus antequam crederent affirmarent: putáſne minus dif ficile eſt linguam ſcripturæ familiarem habere, phraſes eius perſpectas, & agnitas tenere, diuerſa loca & in faciem pugnantia poſſe conferre, & denique in diuerſitate ſenſuum, & ſcripturæ proprium habere iudicium quàm ſciētia illa Manichæorum? Certè nō minus hoc impoſſibile ſimplicioribus, & idiotis: quare in primis illos à ſalute deterret, & quidem omnino excludit hæc ſententia. Sed audi, quid deinceps agunt, dum enim hoc ſpecie quadam nimium blandientis cognitionis, atque ſcientiæ ſimplicioribus cœperint perſuadere: mox aggrediuntur docere eos ſcripturas, idque ex ſuo ſenſu. Docent eos Hieronymum erraſſe, atque alios, & in ſcripturis exponendis ſibijpſis contradicere: moxque ea loca proponunt, quæ prima facie, & vt illi dicunt, ſimpliciſsimè accepta ſuis ſenſibus fauent: quod non eſſe difficile exercitatis in ſcriptura ſatis eſt manifeſtum: atque ita doctos eos in ſcriptura, aut ſe facturos, aut magna ex parte iam feciſſe perſuadent. Hoc nónne ſimillimum eſt Manichæis, qui, ſpecie ſcientię oblata ſuorum oculis, docebant eos, quæ iuxta corticem in ſcriptura erant, non intelligere: ſed reijcere. Ipſiſſimum eſt, quod noſtri faciunt aduerſarij: ſcripturæ ſcientiam promittunt, & neceſſariam docent: & mox ſuperficiem eius vocantes ſimplicitatem, & germanum ſenſum, docent patrum ſenſum reijcere: vnde & eorum etiam, ſicut Manichæorum, diſcipuli inflati cognitione ſcripturæ, quam ſibi tribuunt, neceſſe eſt vt excæcentur, & quotidie cæcitate ipſa magis ſuperbiant, & in maiores ducantur errores: ſic neceſſe eſt, & ſic nos docet omnis hiſtoria & ſcripturæ, & eccleſiæ factum eſſe, atque hac ratione.

Cap. 9. Exemplis manifeſtatur, quod ſub ſpecie ſcientiæ ſcripturarum Lutherani in errores, & ignorantiā ſuos inducant.

Vides igitur vt nouatores noſtri cognitionem offerant, ad hanc alliciant omnes: ſed conferant non aliud, quàm proprium ſenſum: hoc eſt ignorantiam opertam ſpecie quadam, & apparentia ſcripturæ. Oſtendamus hoc exemplo aliquo. Cur, inquit Paulus*, conuertimini ad egena, & infirma elementa, quibus denuo ſeruire vultis: dies obſeruatis, & menſes, & tempora & annos: hoc omnium oculis Lutherani præſentant: inde quicquid in lege veteri fiebat ſacrificiorum, & cæremoniarum, oblationum,

tionum, vnctionum,& reliquarum obſeruationum religionis & cultus Dei illicitũ dicunt Chriſtianis: ſicut præſcriptionem feſtorum dierum. Nam verba hæc Pauli inquiunt, manifeſtè hoc ſignificant, cùm eorum diſcipuli hoc crediderint verborum hac ſpecie illecti, mox & dies feſtos Eccleſiæ, & chriſma ſacrum,& ieiunia reijciẽda credunt: contemnuntque omnem antiquitatem Eccleſiæ,& ſenſus certiſſimos Patrum. Inde facile eſt in alia,& alia trahere: vt reijciatur peccatorum confeſſio, contritio,& pœnitentia poſthabeatur, & fidei ſolius iuſtificantis ſplendore quodam craſſiſſimæ tenebræ in eorum cordibus generentur: ex quibus demum eò venitur, vt nulla agnoſcatur Eccleſia firma,& ſtabilis: nec deferatur laus vlla, vel locus detur Deo, ſacratæ virginitati, cœlibatui, atque omnimodæ continentiæ, imitatio paupertatis Chriſti, abiectioque temporaliũ omnium diuitiarum ſuperſtitioſa, & quidem ſacrilega habeatur. Vnde rogo, niſi quia priùs aſſueuerunt ſequi propriam ſententiam,& quod prima facie offert ſcriptura. Certum eſt enim illud facilius eſſe,& applauſibilius imperitorum, & ſuperbientium maximè auribus: Mox vt audieris verba illa Pauli reprehendentis obſeruatores dierum, intelligere in vniuerſum hoc prohiberi ab Apoſtolo: vel cùm legeris illa alia, adoleſcentiores viduas volo nubere, illud accipere, quaſi prohibeat Paulus eas in cœlibatu viuere. Hoc agunt, qui proprium ſenſum in ſcripturis ſequi volunt: in ſcriptura inquam nondum primis labijs vel deguſtata, imò nec ſalutata à limine: ſed à nouis his doctoribus dilaniata,& diſcerpta, ſimul cũ doctrina Patrum.

Cap. 10. Quàm temerè iudicet de ſenſu ſcripturæ Lutheri diſcipuli.

Quorum auditoribus ſi ego dixero, nolite hæc ita intelligere, longè aliter locum hunc dies obſeruatis, &c. interpretatur Aug.& alium, volo adoleſcentiores viduas nubere, longè aliter intelligit Chryſoſtomus, Hieronymus, & eodem modo de cæteris omnibus locis: legite ergo potiùs illos, ſequimini illos, quibus nulla ratione veſtri comparari poſſunt. Certè quid reſponſuri ſunt nõ video, niſi hoc tantùm, quòd ſibi melior videtur ſuorũ ſenſus, quòd non poſſint ſequi alterius ſententiã niſi ſuo ipſorum iudicio, quòd in his omnibus conſentit cum hoc, quem ſui magiſtri eos docent, ſenſu. Quibus ſi rurſum di-

xero, & cur vos iudicium veſtrum tam breui momento conceptum, tam ſine ſtudio, & labore in voluenda ſcriptura, cuius pauciſſimas noſtis ſententias: quare inquam hunc tam leuiter inuectum cordibus veſtris ſenſum præferre vultis ſenſui Auguſtini, & Hieronymi: quibus multò manifeſtius eſt, vos non eſſe comparabiles, quorum labor & aſſidua lectio: continua oratio, & puritas (quibus ſcriptura ſacra intelligitur) manifeſtiſſima ſunt in Eccleſia: Cur inquam non prudentiùs, non tutiùs horum ſequimini iudicium: niſi quia ſine cauſæ perfecta cognitione, ſine lectione doctrinæ horum patrum, ex affectu in veſtros doctores, ex falſis eorum vel criminationibus patrum, vel interpretationibus iudicatis: atq; ideo temere? Nonne ergo melius eſt iudicare, non eſſe vobis iudicandum: non poſſe vos in his ſcripturæ dubijs proprium habere iudicium, quas nec legere vacat: multò verò minus omnem patrum doctrinam, quæ ad cognoſcendam cauſam neceſſaria eſt? Quid rogo reſpondere poſſunt? nunquid, quia proprium iudiciũ habere debent, licet quòd libuerit iudicare. Quòd ſi non licet, quod nullus negat: videant quàm temere iudicent ſine vllo labore, ſine vlla vera ſcientia ſcripturæ, cẽſentes de his, circa quæ audiunt erraſſe doctiſſimos, & ſanctiſſimos quoſque. Agnoſcant ergo quàm graue onus ipſis imponant, & in quanta præcipitia deducant, qui volunt eos proprium iudicium habere.

Cap. II. Modeſtia catholicæ Eccleſiæ, quã ſuos docet in intelligẽda ſcriptura, et myſterijs eius proponitur.

Longè certè aliter Catholicæ fidei modeſtia docet, multò ſuauiùs, & tutiùs, ſalutique omnium conuenientiùs: admonet omnes, quod ad cognitionem attinet, quemque ſua ſorte, ſuo gradu, atque dono contentum eſſe: nec quicquam quærere, quod captum ſuum excedat: ſed ſimpliciſſima fide cõtentum, ex manifeſtiſſimis morum præceptis ad puritatem cordis, ad Dei & proximi charitatem magis, magiſque indies accedere: atque ita diuinæ charitatis, & beneficiorum eius aſſidua meditatione, & humilima conſideratione familiariorem Deo fieri, & his impetrare earum rerum, quæ ad ſalutem ſuam pertinent, iudicium, & cognitionem quantum ſatis ſibi eſſe poſſit. Hæc eſt Chriſtianæ animæ præparatio: hoc verum ſtudiũ ſacræ ſcripturæ, quod non ſolùm imperitis non eſt impoſſibile, ſed faci

limum

ſimum,etiam & magis his peruium, quàm ſapientioribus, & doctioribus:propter quod clamat Chriſtus, Abſcondiſti hæc à ſapientibus,& prudentibus,& reuelaſti ea paruulis: nec verba hæc ſola Chriſti,ſed multò magis res,ob quam dicebantur, hoc manifeſtiùs oſtendit. Meſſiam deſideratum tam diu à Iudæis non agnouerunt ſapientes,& ſcribæ, ſed idiotæ piſcatores.Hoc vnum ex maximis gratiæ myſterijs,de quo Paulus dicit,Infirma mundi elegit Deus,& ignobilia,& contemptibilia, & ea quæ non ſunt. Nónne manifeſtiſſimè nos docet humilibus,& idiotis non ſolùm locum eſſe apud Deum: ſed etiã primum?Ipſis etiam exercitatis, & doctis tantò melior, & Deo propinquior locus patet: quò humiliores ſunt, & minus ſibi ipſis fidunt:iuxta illud ſaluberrimum conſilium: Ne imitaris prudentiæ tuæ,& ne ſis ſapiens apud temetipſum: quæ ſi rectè penſemus,oſtendunt maximè expedire omnibus, ſed ſimplicioribus ampliùs,aliorum inhærere ſententiæ,in cauſa ſalutis æternæ,ſine proprio iudicio:hoc eſt enim contrariũ ſententiæ huic Brentij. Nec enim vnquã catholicæ fidei ſanitas permittit credere,neceſſariam eſſe ſcripturæ ſcientiam omnibus: ideoque nec omnes teneri ad exigendam fidem ſuam ad ſcripturæ regulam,quam nec legere,nec ſcire tenentur,manifeſtè dicit:atque ideo ſine proprio iudicio alienam ſequendam eſſe ſententiã: ſed neque his,quibus neceſſaria eſt ſcripturæ ſcientia, qui ad eam diſcendam,& legendam tenentur, expedire, vt alios ſine proprio iudicio non ſequantur,eiuſdem fidei modeſtia manifeſtat. Quare temerè & inconſideratè Brentius neceſſariũ ait, quod non ſolùm neceſſarium non eſſe omnibus:ſed nec alicui quidem,quin potiùs cõtrarium omnibus conducibile, & multis etiam neceſſarium conſtitit. Maiores etiam doctiſſimi, & ſummi ſequi poſſunt aliorum ſententiã in religione,ſine proprio iudicio:quantò rectiùs ſimplices,& idiotæ,& illis quidem conſultum eſt,& tutum ita agere:ſed in multis non erit neceſſarium.Poſſunt enim proprium habere iudicium nõnunquã, iſtis autem & neceſſarium, ſupradicta manifeſtè oſtendunt.

Matth. 11. *1. Cor. 1.* *Cap. 12. Vnde in Eccleſia diuerſitas ſit graduũ et ga diuina cognoſcẽda, & quantũ periculũ ſit, hoc transgredi.*

Sed iam hæc,quæ propoſita ſunt,ſuo ordine explicemus & confirmemus.horum igitur primum illud eſt, neminem vltra

vires ingenij, doni & gradus, quem in Eccleſia habet tentare debere quod ad cognitionem attinet. Quod ſic manifeſtatur: Primùm quidem non obſcurè, aut rarò docet nos ſcriptura in Eccleſia diuerſos gradus eſſe hominum, etiam ſanctorum & iuſtorum ſecundum intellectus, rationiſqe perſpicuitatem, & vires: alios ſcilicet alijs aptiores, & capaciores ad intelligendà altiora, maximè & obſcuriora: id quod ſiue ex ipſa naturæ diſpoſitione aut educatione, & exercitatione, ſiue ex dono Dei contingat, non ad hanc rem multùm pertinet: ſcimus vtrumq; contingere. Propterea Paulus apertè loquitur, perfectorũ eſt ſolidus cibus eorum, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus, ad diſcretionem boni & mali. Vide itaque conſuetudinem, & exercitium quoſdam efficere capaces & aptos ad ſolida percipienda, & diſcernendum bonum à malo: & eodem loco inquit de alijs, Imbecilles facti eſtis ad audiendum, &c. facti eſtis, quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. Omnis enim, qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ. Paruulus enim ſiue infans eſt. Vbi iam vides apertè hanc diſtinctionem intellectus etiam in fidelibus, etiam in bonis. Alij ſunt paruuli incapaces perfectæ doctrinæ, egentes lactis, alij perfecti, quorum eſt ſolidus cibus: nec tamen propterea Paulus à ſalute aut Eccleſia alienos ducit, ſed potiùs ſuſcipit educandos. Nónne & Corinthijs apertè inquit, Non potui vobis loqui, quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam: nondum enim poteratis: ſed nec nunc quidem poteſtis: adhuc enim carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis. Itaque carnales eos dicit, & ſecundum hominem ambulare, quos tamen non propterea reijcit: ſed ſuſcipit potiùs lactandos vberibus, quouſq; adoleſcant: imò eoſdem in principio epiſtolæ ſanctificatos in Chriſto Ieſu, vocatos ſanctos ſalutat. Chriſtus ipſe dominus Apoſtolis inquit, Multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modò. Cùm autem venerit ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatẽ. Non eſt opus plura referre ex ſcriptura: ex his abundè oſtenſum eſt, non ſolùm diſcrimẽ hoc eſſe paruulorum & perfectorum: ſed hunc maximè attendẽdum eſſe in doctrina ab eo, qui docet,

Heb.5.

1.Corint.13.

Ioan.6.

docet,& cauendum ne ſupra captum quenquam doceat, non minus,quàm cauendum medico,ne infirmo ſtomacho ingerat duriorem cibum:aut nutrici,ne infanti edentulo duriſſimos cibos præbeat.Sic inquit Chriſtus Apoſtolis, Non poteſtis portare modò:ſic Paulus,Non potui vobis loqui, quaſi ſpiritualibus,&c.Quod ſi hoc obſeruandum doctoribus,cur nō etiam, imò multò magis auditoribus ipſis: vt ſcilicet non ſupra vires, & captum mentis ſuæ aut cupiant, aut inueſtigēt abſtruſarum rerum cognitionem? Et quidem eſt hoc familiare vitium puerorū, & peruerſi ſtomachi vltra neceſſitatem,imò vltra vires, & virtutem cibos appetere: quos, qui eis tradūt,meritò interfectores pernicioſiſſimi hominum dicendi ſunt.Qui verò alliciunt etiam,& excitant, tanquam inimici humanæ naturæ habendi. Quantò ergo magis hoc in ſpiritualibus ſeruandum: puerilis eſt ſenſus, lāguoris eſt animæ ſupra vires cognitionem etiam ſacrarum rerum,lectionem & inquiſitionem earundem quærere,& minus curare charitatem:quod non aliud eſt quàm tumeſcere, & inflari non concoctis ſcilicet alimentis ſpiritualibus animæ.Hæc reuera eſt ſcientia illa,de qua Paulus inquit, quod inflat.Hoc igitur vitium,quod eò cuiq; familiarius, quò inſipientior ille eſt,eſſe cognoſcitur : miſerandum certè,& dolendum in his,qui inconſideratè eo laborant,qui id non agnoſcunt:& ſanandum medicina illa Pauli & Chriſti:Cùm nōdum poteſtis,adhuc carnales eſtis:non ſolùm dicitur ipſis,ſed oſtenditur etiam,& vt tales ſe agnoſcant conuincuntur.Sed hoc ipſum infirmitatis vitium ex induſtria augere,& excitare ad non cogitandum imbecillitatem propriam, non ignorantiam, & ruditatem ſenſus proprij:ſed omnibus his poſthabitis irruere in ſcripturæ maieſtatem,quid dixerim eſſe,quàm Sathanicum animarum homicidium? Quis verò hoc magis agit,quàm qui omnes cogit,vt omnia fidei dogmata,omnia dubia & controuerſa quiſque exigat ad regulam ſcripturę,& nemo quicquam credat,niſi ex proprio iudicio,& ſententia.Meritò igitur dixerim peſtilentius hoc eſſe promiſſione illa ſcientiæ, qua Manichæi alliciebant omnes:meritò dixerim,quod Auguſt. de illis ait; Quod cùm omnibus proprium iudicium permittunt, & *Lib. de vtil. credendi c. 9.*

docere ſe omnes ſcripturā promittūt: non hoc robore aliquo præditi faciunt·ſed vt aliquā cōcilient multitudinē huius ſcientiæ ſcripturę promiſiione,qua naturaliter humana gaudet anima:nec vires ſuas valetudinemq; cōſiderans ſanorum eſcas appetēdo quæ malè cōmittuntur,niſi valentibus, irruit in venena fallaciarū.Hęc Aug.quibus quid poteſt propriùs dici,& verbis illis Chriſti & Pauli cōuenientiùs,irruit in venena fallaciarū infirmus eſcas ſanorū appetēdo:incurrit ſuperbiā,incurrit tumorē animi,incurrit denique cæcitatem ſenſus.Sed vt ad id,quod propoſitū eſt,reuertamur.Vides in Eccleſia diuerſos gradus in cognitione diuinorum,ſiue ex ingenio & exercitatione,ſiue ex

1.Corint.12. dono Dei. Sed adhuc apertiùs audiamus Paulum loquentem, Alij,ait, datur ſermo ſapientiæ per ſpiritum , alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum:alteri fides in eodem ſpiritu,alij prophetia,alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum,alij interpretatio ſermonum.Hęc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus , diuidens ſingulis prout vult. Vides apertè diuerſitatem donorū, propter quam toto eo loco Paulus non aliud agit,quàm vt ſimilitudine membrorum corporis doceat,quàm ſit omnibus curandum , vt ſuo loco , quem illis Deus in Eccleſia contulit,ſe contineant,& aliorum gradū non ambiant : ſed hoc ordine , ſicuti membra corporis ſe inuicem ament. Vos autem inquit,eſtis corpus Chriſti , & membra de membro : moxque ſe transfert ad oſtendendum diuerſitatem graduum,& miniſteriorum in Eccleſia:quoſdam inquiens poſuit Deus in Eccleſia: Primò Apoſtolos , ſecundò prophetas, tertiò doctores,&c.Nunquid omnes Apoſtoli?omnes prophetæ?oſtendit itaque his omnibus Apoſtolus miniſteriorum diuerſitatem conſequi etiam donorum, de quibus priùs dixerat differentiam: & meritò ex vtraque diuerſitate conſtare Eccleſiam,ſicut corpus ex diuerſis membris. Igitur tria hæc manifeſtè oſtenſa ſunt:ingenium,& exercitatio,dona gratiæ, & miniſteria eccleſiaſtica diuerſos conſtituere gradus,& præſcribe-

Cap.13. Exē-plo & ratione oſtēditur, re vnicuiq; proprios limites. Ex hoc igitur iā ſic colligimus quod primò propoſitum eſt : ſi inter fideles ipſos , inter filios Eccleſiæ iuſtificatos,& ſanctos ſunt incapaces perfectæ doctri-

næ:

næ: ſunt ad multa, quæ ab alijs attingi poſſunt intelligenda, & capeſcenda impares: Non igitur omnes poſſunt ſcripturæ ſacræ ardua, & difficiliora agnoſcere, nec proprium in eis iudicium habere. Quid enim putáſne, quæ de æterna verbi Dei generatione, de æqualitate eius ad Patrem, & origine dicũtur in ſcriptura, ex quibus Arius difficilimas quæſtiones mouebat: vt eſt illud Ioannis, Non poteſt filius facere quicquam, niſi quod viderit Patrẽ facientem, & quicquid Pater facit, hoc Filius ſimiliter facit: & ſimilia multa poſſunt ab omnibus ſatis intelligi? Cùm igitur in Concilio Nicæno definita eſt æqualitas, ſi tenebantur omnes non ſine proprio iudicio credere ſententiæ Concilij, vt Brentius diſertè ſtatuit, neceſſe erat vt incapaces tam ſublimis doctrinæ non ſatiſfacerent ſaluti ſuæ, ſine ſuo iudicio: quod certè habere non poterant adhærentes concilio. Quid rogo duriùs dici poteſt, imò quid magis communi ſenſui contrarium? Exegit Conſtantinus imperator recens ad fidem conuerſus, & quod magis probabile eſt nondum baptizatus, definitionem concilij ad ſcripturam ſacram? contulit loca omnia, & ex proprio iudicio agnouit, rectè fuiſſe patres illos interpretatos ſcripturam, & non magis hoc duntaxat audito, quod conſubſtantialitatis fides ab Apoſtolorum tempore ſemper credita fuiſſet: & prædicata & diuerſitas ſubſtantiæ noua, & inaudita: idque teſtimonio vnanimi, & conſono omnium 318. Patrum exceptis paucis, mox credidit ex illorum iudicio, & in fidei huius violatores grauiſſimas leges conſtituit. Nónne Conſtantinus agnouit non ſe habere donum interpretationis ſcripturæ, nec pro conſuetudine exercitatos ſenſus? Denique neque ſe eſſe oculum Eccleſiæ, ſed brachium potiùs, ad defendendos oculos, cæteraque membra? Et ideo tanquam brachium temporalis pœnæ ſeueritate, ſententiam oculorum tutatus eſt: & ſicut ab ipſo ſuſcepta fuerat, ita ab alijs ſuſcipi voluit, idque ſine proprio iudicio. Quis igitur iam dicere poteſt, non eſſe licitum, ſine proprio iudicio alienam ſequi ſententiam in rebus æternæ ſalutis, niſi qui putat ſatis eſſe dixiſſe? Nunquid quod perfecti attingunt de myſterijs religionis, & fidei cuius minores incapaces ſunt non eſt credendum ab eis?

Minores & ſimplices in Eccleſia maiorũ fidei, et ſentẽtiæ ſine proprio ipſorũ iudicio inhærere debere.

Nun-

Nunquid ſenſus ſcripturæ, & auctoritates, quas non capiunt idiotæ, propterea non credunt, & non potiùs hac ratione tranquilli & quieti ſunt in Eccleſia paruuli? fidei maiorum, & ſententiæ etiam nondum cognitæ inhærentes? quod ſi antequam cognoſcant iam animi præparatione ea credunt ſolùm, quia agnouerunt locum ſuum, quem in Eccleſia tenent, ſimplicium ſcilicet, & rudium diſcipulorum: alios verò magiſtrorum & doctorum. Multò rectiùs poſtquam ſibi ea oſtenſa fuerint eorum auctoritate ea ſequentur, nón ex alio nouo iudicio: ſed ex eo certè, quo prius ſibi nō iudicandum eſſe agnouerāt. Quòd ſi hoc non contenti indagare velint abſcondita omnia, & difficilia circa rem quamcunque controuerſam, aut myſteria omnia fidei, terminos proprios tranſgredientur. Contra id quod myſticè quidem, ſed huic loco valde aptè in lege mandatū eſt.

Exod. 19. Conſtitue terminos populo per circuitum: & conteſtare, ne fortè velit tranſcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis multitudo. Manifeſtiſſimè certè ſignificauit Deus his verbis, nulli in Eccleſia tranſgrediendos proprios terminos in cognitione myſteriorum, hoc eſt, nulli vltra ingenium, donum & gradum quem in Eccleſia habet, licitum eſſe inueſtigare myſteria: quod apertiùs iam, & non in figura Paulus ſeueriſſimè etiā, & grauiſſimè admonet, Dico enim inquiēs, per gratiam, quæ data eſt mihi, omnibus, qui ſunt inter vos, non plus ſapere quàm oportet: ſed ſapere ad ſobrietatem, & vnicuique ſicut Deus dimiſit menſuram fidei. Quod mox etiam eadem ratione, qua ſuperiùs, hoc ipſum confirmans: Sicut enim, inquit, in vno corpore multa membra habemus, omnia autem non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, habentes donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis, differentes, &c. in quibus vides, quàm conſonè ad ſuperiora omnia, in cognitione religionis ſobrietatem, & modeſtiam Paulus exigit: & hanc in eo conſtituit, vt menſuram ſuam quiſque nouerit, & opus ſuum, tanquam membrum Eccleſię, operetur: quibus aptiſſimè Sapiens cōſentiens ſaluberrimè etiā admonet: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed, quæ tibi præcepit Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus

(Rom. 12. in margin)

bus operibus nõ fueris curioſus:nõ enim eſt tibi neceſſariũ ea, quæ abſcõdita ſunt, videre oculis tuis. Vide,rogo,q̃ apertè deterret à curioſa & ſupra captũ noſtrũ perſcrutatione diuinorũ. Et hæc verba,nõ eſt neceſſe,quæ abſcõdita ſunt, videre oculis tuis nónne apertè cõtraria ſunt huic proprio iudicio Brẽtij? Quid enim eſt nõ videre oculis tuis,q̃ non ex proprio iudicio, ſed ex alieno aliquid ſequi?vbi,& quę ſequũtur, ſunt valde notãda. In ſuperuacaneis inquit rebus,noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curioſus,plurima enim ſupra ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi. Quibus verbis ex altitudine rerum admonet, vt quãdo ſupra captũ ſunt hominum myſteria fidei,non ſit conandum ea capere:ſed contentos manifeſtis in eis quieſcere, & neque curioſiùs quidem aliquid inueſtigare. Sed vltima iam audi ,in quibus periculum oſtenditur,hoc tranſgredientium: multos inquit ſupplantauit eorum ſuſpicio,& in vanitate detinuit ſenſus eorum,quod eſt,multos decepit vana ſua opinio,& praua illa proprij ſenſus affectio in errores deduxit:quod cùm in omnibus hæreticis manifeſtum fuerit,in Luthero manifeſtiſſimum factum eſt·omnia verò hæc ab illo priori malo altiora ſe quærendi orta oſtenduntur. Igitur qui vult quemlibet proprium habere iudicium,quemlibet vult eſſe oculum in Eccleſia,& omnes graui periculo exponit, certè temeritati. Nam quis vnquam dixit manui , vt non quod oſtendit oculus,accipiat:aut pedibus, vt non tendant , qua ab oculis diriguntur : ſed propria ſua luce operentur? hoc certè agit,qui vult omnes proprium iudicium ſequi. Quæ igitur,rogo, erit nobis ex hac vnione Eccleſiæ, de qua tam frequenter locuti ſumus,vtilitas:ſi non ſingula membra aliorum vtantur opera:& quod à ſe habere nõ poſſunt participatione, aliorum congratulentur ſe conſecutos?dum ſcilicet idiota credit,quod ei oſtenditur à doctore:doctor intendit doctrinæ ſuſtentationem recipiens ab idiota:ſumus nos membra,rationalia quidẽ, & ideo propria ratione , & iudicio etiam ſic credentes monemur:proprio inquã,ſed quo iudicamus non eſſe nobis iudicandũ , atq; ita operatur in omnibus Chriſtus. Sicut caput in alijs aliorũ miniſterio,in doctoribus docet ſimplices,ſic in eis operatur

Eccleſ. 3.

raturvt credãt doctrinæ aliorũ,& iudiciũ ſequantur:hæc ſi recte conſiderentur, totam hanc cauſam conficiunt.

Cap.14. Eſt inter ipſos doctores diuerſitas graduũ, et ex ea oſtenditur, etiam doctores aliorũ ſententiæ, ſiue ſuo ipſorum iudicio adhærere poſſe: imò debere.

Quod iam gradibus quibuſdam propoſitis, ſic oſtenditur, ſi in ea, quæ ſuperioris gradus eſt, ſcientia & cognitione inferior ſanctè, ſiue proprio iudicio ſuperioris inhæret ſententiæ. Si hoc certiſſimum eſt in Eccleſia, inexercitatus & idiota tutè ſequitur iudicium doctorum: hic enim gradus apertiſſimus eſt,non habet opus iudicare indoctus: ſed aliorum,ſatis illi eſt,iudicio ſe adiungere. Sed quoniam nec hic ſolus gradus eſt, ſed inter ipſos etiam doctores diſcrimen non deeſt, dum ſtella differt à ſtella in claritate: ſi in eis diuerſa ſunt dona,diuerſa exercitatio,& ingenium. Nónne neceſſe eſt quemlibet ſeſe agnoſcere:&,vt Paulus inquit,nõ in immenſum gloriari:ſed ſecundum menſuram regulæ, quam menſus eſt vnicuique Deus:& quidem de hac re multa Paulus habet, & nonnunquã gloriatur:ſed, vt ipſe inquit,in Domino. Nunc enim exiſtimat ſe nihil minus feciſſe à magnis Apoſtolis: nunc apertè inquit,qui videbantur magni eſſe, nihil mihi contulerunt:vt ex his diſcamus omnes ſolicitum fuiſſe Apoſtolum de gradu ſuo agnoſcendo,& ſeruando. Et quoniam vltimus vocatus erat,& videri poterat propterea inferior cæteris Apoſtolis:cùm reuera nouiſſimo illi voluerit Chriſtus in exemplum gratiæ ſuæ dare non minus,quàm primis,ſed magis etiam, debuit hoc notum eſſe Eccleſiæ,ne quis inde exemplum acciperet tranſgrediendi terminos ſuos ſed potiùs in eo exemplũ haberemus manifeſtiſſimum agnoſcendi, & tenendi proprium gradum.Iuxta hoc ergo nec neceſſe eſt,vt quilibet doctor omnia nouerit:ſed in quibuſdã doctioribus adhæreat. Hac enim modeſtia & illud fit,vt etiam ſi erret,quàm diu tamen doctioribus ſubeſt,& ab illis paratus eſt corrigi, non imputetur ille error in culpam.Sic Aug.epiſcoporũ literas reprehendi poſſe per peritiorem doctrinam ſapientioris cuiuſque,& per aliorũ epiſcoporum maiorem auctoritatem: denique & per cõcilia: concilia verò ipſa prouinciarum aut regionum, per plenaria poſſe corrigi aſſerit.Ecce igitur graduum diuerſitatem, quilibet doctor doctiori cedere debet, quilibet priuatus concilio:

2.Corint.10. Eiuſdem 11. Ad Gal.2.

Lib.2 bapt. contra Donatiſt.cap.2.

Con-

Concilium minus & inferius,plenioriori & ſuperiori.Quod ſi ita eſt:vide rogo quanta in aſſerenda propria ſententia circa res dubias modeſtia opus eſt?non ne erremus ſolùm: ſed ne error imputetur ad culpam:& ſanè quò quiſque magis ſuam ſenten tiā amat,& cōnſtātiùs aſſerit,minus paratus eſt corrigi, & agnoſcere doctiores ſe:cùm neceſſe ſit, vt in diuinis illis oculis; qui falli non poſſunt,verè ſit inferior quilibet, paratus corrigi à ſuperiori,nec ita propriæ ſententiæ amore excæcatus,vt non agnoſcat maius donum,aut exercitationem alterius,quæ ſi attentè cogitemus,agnoſcemus puto,in quàm periculoſa re verſemur,quicunque difficilia ſcripturæ & fidei inquirimus. Tantillum enim exceſſiſſe proprios limites,& cōplacentia ſui ſenſus minus paratum eſſe corrigi,minus agnoſcere maius donū alterius,non aliud eſt,quàm grauiſſimo ſe expoſuiſſe periculo temerariæ aſſertionis.Trepidandum eſt ergo,nec vſquam magis timendum,ſi rectè ſapimus, quàm in noſtra ſententia aſſerenda.Quæ vnica conſideratio,meo quidem iudicio, ſola poteſt tutum reddere doctorem , & diuinæ gratiæ præparare : ſi adſit,ſola aufert ſtultas,& ſine diſciplina quæſtiones , quas deuitandas Paulus docet, Quia generant,inquit , lites : ſola hæc languorem illum circa quæſtiones,& pugnas verborū, ex quibus,docente Paulo,oriuntur inuidiæ, contentiones, blaſphemiæ,ſuſpiciones malæ , & conflictationes hominū mente corruptorum,ſanat: quæ omnia quàm grauiſſima ſunt , & reuera origo quædam, & ſeminarium hæreſum . Hac ergo modeſtia conſtat maximè opus eſſe doctoribus: vt ſcilicet cùm aliquid ſibi videntur intelligere in ſcriptura , in religione , non verbo tātùm, ſed re veriſſimè ſubditi ſint maioribus, atque ipſi diuino ordini:quod ſi attendiſſet Lutherus, non tam facilè ex hoc verbo ſcripturæ:Fruſtrà colunt me mandatis hominum(quicquid non eſt in ſcriptura,eo intelligens ſignificari.) damnaſſet non ſolùm antiquiſſima Eccleſię pręcepta,ſed traditiones etiā Apoſtolicas,& vota ipſa monachatus , tam manifeſtè probata in ſacra ſcriptura.Hoc ille fecit,cùm verbum hoc,& huiuſmodi alia aliter interpretatus eſt,quàm omnes patres,& quod certiſſimum eſt,quam & facilimè,& planiſſimè interpretari poſſumus:

2.Timot.2.

1.Timot.6.

mus:& hanc eius immodeſtiam imitatur eius omnes diſcipuli, quibus cum de hac cauſa ſpeciali nō agamus,ſed exempli gratia tantùm ſit poſitum.Non opus eſt quicquam dicere, quod in dubium trahi poſſit:ſed hoc tantùm dicamus,quod certiſſimum eſt loca illa omnia,Sine cauſa colunt me,Dies obſeruatis,& tempora,& ſimilia aliter exponi à patribus, quàm ab ipſis,& quidem aliter exponi poſſe ſine vlla literæ repugnantia. Cur ergo tantùm ſibi tribuunt,vt ſuum ſenſum omnibus velint obtrudere,& ſuam ſententiam, ab omnibus certa fide teneri:éſtne hoc gradū ſuum agnoſcere?éſtne credere alios eſſe, aut fuiſſe vnquam in Eccleſia doctiores, & illis ſubditos eſſe? Iudicent alij certè, nos nequaquam poſſumus intelligere tantam aſſerendi libertatem tantæ modeſtiæ, quam exigit Deus, poſſe coniunctam eſſe. Scio non deeſſe eis,quod reſpondeant:dicunt,& ſub diuino etiam teſtimonio affirmant,nihil magis ſe cupere,quàm à doctioribus corrigi, quàm illos agnoſcere,quod & ſibi ipſis perſuaſiſſe non dubito.Sed aiunt,qui ſunt hi,oſtendantur nobis : aut ratio aliqua proferatur, & regula, qua hoc metiendum ſit:proferatur inquam vnicuiuſque regula,& menſura,quam illi præfixit Deus. Itaq; cùm hoc aut vix, aut nullo modo cognoſci poſſit,vt inter doctores certus cuique gradus detur: maximè cùm hoc ſupra humanam infirmitatem ſit,vt vnus ſic alterum excedat,vt non in multis ab eodē corrigi poſſit, ſicut in multis errare etiam doctior quandoq; poteſt,in quibus minor non erret, meritò putant illud Aug. ſeruandum,quod ſolis ſacris ſcripturis, ſine vlla dubitatione credendum ſit.Cæteris verò omnibus quantumuis catholicis, & laudatis,quantacunque ſanctitate,& doctrina pollent, non adhibendam fidem,niſi quantum vel per canonicas ſcripturas, vel alia ratione,quod aſſerunt,probauerint. Ita Aug. frequenter de omnium doctorum, & ſuis etiam ſententijs dixit. Hoc illis frequenter in ore eſt,quo vno verbo, ac ſi nullum diſcrimen eſſet,nullusque gradus inter doctores,proprios ſuos ſenſus ita ſequuntur,vt nulli cedant : & aiunt nos Patrum ſcripta ita amplectimur,quemadmodum illi voluerunt.Verùm hæ excuſationes valere poſſunt apud homines. Deus autem conſiderat

Cap. 15. Antiquiores ſanctos doctores in Eccleſia aliorū gradū habere viuētibus nūc omnibus & poſteriorū temporū: et inter ipſos viuētes alios vel teneri alijs ſe ſubijcere, vel tutè poſſe, oſtenditur.

derat cordium veritatem. Et ſicut ipſe nouit quantum cuique donum contulerit, ſic etiam quantum excedat quiſque in ſui ſenſus amore, & quàm culpabiliter frequēter non deferamus, quibus meritò deferendū eſſet, intuetur. Sed omittamus nunc quod ad viuentes pertinet, & præſentes doctores, quis alteri præferendus, inter quos neſcio ego an alicui vel ex ſuis cedere velit Brentius: hoc interim omittamus, quod vel difficile, vel impoſſibile eſt definire: illud tantùm cogitemus, quod ad antiquos & mortuos iam patres pertinet. Quis dubitare poteſt lumina illa eccleſiæ, qui ſanctitate, miraculis, & eximia doctrina floruerunt, Athanaſium dico, Baſilium & Gregorium Nazianzenum, atque Chryſoſtomum, Cyprianum, Ambroſium, Hieronymum & Auguſtinum: hos inquam, & ſimiles quis dubitat meritò ab his omnibus debere ſuperiores agnoſci, qui modò ſuperſtites ſunt in Eccleſia? Et quanquā vt homines in quibuſdam errare potuerunt, in his tamen, quæ ad fidem & ſalutem æternam pertinent, nequaquam eos erraſſe agnoſcit eccleſia: & in his poſt ſcripturas ſacras magnam illis auctoritatem tribuit. Quare non video quomodo ſine magna præſumptione ſenſum ſuum poſſit quis, non dico omnium horum, ſed vel vnius ex ipſis ſenſui præferre: cùm videlicet agitur de ſenſu dubio ſcripturæ, & qui in diuerſas partes trahitur. Hi igitur ſint nobis inter doctores gradus: detulerunt illi alij alijs, recentiores antiquioribus: certè Auguſtinus Cypriano quàmplurimū tribuit, licet magis vniuerſali concilio: Ambroſio ſimiliter, ſed vtcunque ſit, his tanto ſeculorum conſenſu probatis patribus, cuius recentioris nunc doctoris auctoritas æquari poteſt? cur his æquari velle, non ſit terminos trāſgredi proprios, & quod illi ignorarunt, credere ſe ſcire, altiora ſe quærere? Illud certè negari non poteſt ſine periculo poſſe quemlibet quantumuis magnum, alterum ſibi præferre: In humilitate ſpiritus, inquit Paulus, ſuperiores inuicem arbitrantes. Cùm ergo hic nullum ſit periculum, ſi te etiam inferiori ſubijcias, in re non manifeſta: præferre te verò alteri, cui ſubeſſe meritò debeas, ſit graue periculum. Quid rogo tutius, quàm quoties dubium eſt, quis alteri ſit præferendus omnibus te ſubijcere. Quod ſi rectè co-

gitemus, intelligemus, quod quicunque nunc laborant in ſtudio ſacrarum literarum, quantumuis profecerit, prudentiſſimè facturus ſit, ſi inueniens alicuius, vel plurium patrum in re aliqua ardua & difficili ſententiam, manifeſtè atque diſertè, & conſtanter ſignificatam illis ſe ſubijciat: non ſolùm nō curans diutiùs quærere, vt proprium iudicium formet, ſed etiam contra ſuum proprium iudicium. Quis non intelligat hoc tutiſſimum eſſe, & nulla ratione reprehenſibile? Cōtrarium verò ſaltem non eſſe ſine periculo præſumptionis, & nimij propriæ ſententiæ amoris: quæ duo grauiſſima præcipitia ſunt? Cùm igitur Spiritus ſanctus quietis & tranquillitatis ſpiritus ſit, nec ad præcipitia deducat: manifeſtè ſequitur huic ſumi certiſſimū ſignum ad cognoſcendum, quo quiſque docentium ſpiritu ducitur. Certè qui noua adinueniunt, qui ſua reiectis his patribus aſſerunt, qui nō ab eis agnitos ſcripturæ ſenſus inueniſſe gloriantur: Hos ego timeo, & nonnunquam manifeſtè mihi videre videor à ſpiritu alieno agi. Qui verò econtra non ex torpore, & deſidia erga ſacra ſtudia, non vt indulgeant ſomno & otio, ſed poſt diligentem lectionem, attentam & humilem inquiſitionem doctrinæ patrum illi adhæret, illam ſequitur, vel vlterius non iudicans, vel proprio etiam ſuo iudicio renuncians, cur non dicetur & manifeſtè agnoſcetur, à Spirituſancto agi? Ecce igitur probatum non ſolùm imperitis, ſed doctoribus quantumuis etiam doctis, licitum eſſe ſine proprio ſuo iudicio alienæ ſententiæ inhærere: nec ſolùm licitum, ſed expediens, & meritò laudandum. Vnde ergo illa Brentij ſentētia, niſi ex præcipitijs Lutheri, & ſpiritus illius ſui cōcitatiſſimi & perturbatiſſimi temeritate.

Cap. 16.

Tres gradus modeſtiæ neceſſarij in iudicio circa res difficiles, & dubias ſcripturæ.

Nos igitur illo omiſſo, nos ipſos inſtruimus & eos, qui ſana cupiunt audire: atque ex his, quæ diximus tres quoſdam gradus in difficilibus & controuerſis ſeſe habendi doctoribus tutos quidem & inculpabiles oſtēdimus. Primus vt à meliori incipiamus eſt, cùm agnita manifeſtè aſſerta vnius, aut plurium ex illis patribus ſententia etiam contraria noſtro ſenſui, & iudicio illi adhæremus, iudicantes melius eſſe patrum, quàm noſtrum iudicium, tutiuſque nobis & quietiùs fore acquieſcere, in rebus obſcuris patribus. Secundus

dus porrò hoc inferior ille eſt, cùm agnita illa ſententia ſine proprio aliquo iudicio, quia ſcilicet non audemus iudicare, neque vlterius inquirere timentes infirmitati noſtræ, eam ſequimur non contra proprium iudicium, quod nondum habemus: ſed ſine illo ſolo iudicio Patrum. Tertius verò meritò infimus eſt, cùm propriam ſententiam aſſerimus poſt diligẽtem iudicio noſtro inquiſitionẽ doctrinæ & ſcripturæ, & Patrum: propriam, inquam, quæ ſcilicet nobis videtur, quam tamen in Patribus non inuenimus: ſed neque contrariam diſertè & manifeſtè: cùm ſcilicet vel de ea re non loquuntur, vel obſcuriùs, vel nobis non contigit legiſſe manifeſtam eorum ſententiam: quare noſtram ſequimur: ſed non ita eam amamus, vt reuera non ſimus parati cedere & agnoſcere doctiores. Quicquid verò extra hos gradus eſt, aut eſt error pernicioſus, aut valde illi appropinquat: quale eſt vel aſſerere ſcienter aduerſus Patres propria, vel ignoranter, at quacunque alia ratione: cùm non ſis paratus, & impenſè deſideras corrigi vel eorum auctoritate, vel ſapientioris. Quod, vt exemplo ſit manifeſtum, proferamus aliqua huius temporis dubia, & controuerſa. Certè in cauſa liberi arbitrij & gratiæ, magna eſt non tantùm inter Catholicos & Lutheranos: ſed etiam inter ipſos catholicos ſententiarum diuerſitas. illi volunt liberum arbitrium non eſſe, quia gratia in omnibus eſt neceſſaria: & Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & operari: vnum Auguſt. dicunt ſe ſequi reiectis alijs Patribus. Alij verò ex catholicis etiam, non cunctantur contradicere Auguſtino in cauſa gratuitæ, æternæque prędeſtinationis: ecce quanta in rebus tam grauibus diuerſitas. Si igitur modeſtus veritatis inquiſitor legat Eccleſiæ definitiones, quæ ſcilicet in concilijs factæ ſunt eo tempore, quo Pelagius damnatus eſt, inueni & apertè definitum eſſe neceſſitatem gratiæ, & libertatem arbitrij ſimul ſtare, & vtrumque neceſſaria fide credendum. Si legat Auguſt. concilij Palęſtini in quo Pelagius damnatus eſt definitione vtentem aduerſus illum, atque dicentem: quiſquis ſequitur illius auctoritatem iudicij, hæc tenere debet, quæ ſemper tenuit Eccleſia catholica, & inter hæc referentem, eſſe liberum arbitrium, etiam ſi diuino indigeat

Cap. 17. Exẽplis oſtenditur modeſtiæ huius in ſequendis ſententijs Patrũ vtilitas.

Epiſt. 106. ſ. ad Bonifaciũ Paulinum.

digeat adiutorio. Nónne prudẽter, modeſteque faciet, ſi poſthabito iudicio ſuo etiam ſi aliter ſibi videatur, etiam ſi efficaciſſimæ iudicio ſuo ſint Scripturæ loca, quibus negatur, nos aliquid operari, & ita videtur negari liberum arbitrium, & aſſentiatur tam apertæ ſententiæ, non Auguſtini tantùm, ſed vnius eccleſiaſtici concilij, quod & ſententiæ, quam tam diſertè catholicam Eccleſiam ſemper tenuiſſe veraciſſimus doctor & amantiſſimus Eccleſiæ Aug. aſſerit: certè ſi hoc duntaxat conſideraſſet Lutherus, non antiquum illum Manichæi, deinde Abilardi, Vvyclefi reſuſcitaſſet iam diu ſepultum errorem, negantem liberum arbitrium: ſi hoc aduerteret Caluinus, & reliqui Lutheri diſcipuli non tot tragœdias excitarent, non patres omnes reijcerent, quia liberum arbitrium confitentur, & Auguſtinum cæteris contrarium eſſe aſſererent quaſi illud ipſe neget: cùm ipſe manifeſtiſſimè teſtetur, ſe rectam & antiquitus fundatam catholicam fidem contra Pelagianos defendere. Denique ſi circa cauſam gratuitæ, & æternæ prædeſtinationis tam difficilem certè, & arduam ſimiliter modeſtè ſtudioſus patrum ſenſum inquirat, legatque Auguſtinum, illam duobus præcipuè libris de prædeſtinatione ſanctorum & de bona perſeuerantia ad Proſperum, & Hilarium non ſolùm aſſerentem ex nulla præſcientia meritorum eſſe, cùm iam ſenex, & emeritus eſſet: ſed etiam patrum antiquorũ doctrinæ id conſonum eſſe diſertiſſimè aſſerentem, & iterum ita teſtantem, hoc ſcio neminem contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundum ſcripturas ſanctas defendimus, niſi errando diſputare potuiſſe. Et denique concludentem, Nimiæ igitur contentionis eſt, & prædeſtinationi contradicere, vel de prædeſtinatione dubitare. Nónne prudentiſſimè etiam huic iudicio Auguſtini ſe ſubijciet etiam contra ſuum proprium, cogitans quàm meritò credere debeat Aug. tantæ ſanctitatis, ingenij, & veritatis amatori ardẽtiſſimo, ſtudioſiſſimoque Scripturæ ſacræ, melius hoc fuiſſe reuelatum, & perſpectum quàm ſibi, quantuſcunque ille ſit? maximè cùm alios patres obiter tantùm, & non editis libris, nec agnito errore Pelagij id tractarint, & ita locuti fuerint, vt Aug. non dubitauerit illos hoc etiam dicturos, ſi contigiſſet

Lib. 4. cõtra 2. epiſt. Pela. cap. 8.

Lib. de præd. ſanct. cap. 14.

Lib. de bona perſe. ca. 19.

Eodẽ lib. ca. 21.

giſſet in ea quæſtione verſari: quod alijs manifeſtè eorum ſententijs conuenit. Vtinam igitur multi etiam catholicorum noſtri ſeculi hoc cogitaſſent, certè profuiſſet in hac cauſa magis Eccleſiæ, Auguſtini labores & pietatem oſtendiſſe, atque elucidaſſe, quàm nouas ſentētias inauditas in Eccleſia, & nihil aliud quàm argutiæ humanæ, ſed non ſolidæ ſpeciem præ ſe ferentes, inuehere, obſcurato, quod in ipſis eſt, Auguſtino. Viderint illi, qua modeſtia, & qua præparatione animi ad ſuſcipiendū correctionem doctiorum ea afferant. certè & Pighium in poſtremis præcipuè libris de libero arbitrio, & gratia: & Catherinū duobus libris de prædeſtinatione, in hac parte quamplurimū, vt modeſtè dicam, deliquiſſe ipſi ſeipſos oſtendunt, dum Aug. reijciunt, & nihil niſi noua docent: Catherinus maximè. Ecce igitur in hac cauſa vtriuſque rei exempla, modeſtiæ & immodeſtiæ: prudentiæ, & temeritatis. Similiter quo hoc apertius fiat, ſunt multa alia hoc tempore, in quibus plurimum quietis & toti Eccleſiæ, & multorum cōſcientijs allatum eſſet, ſi hanc tantùm modeſtiam cogitaſſent vtriuſque partis doctores: vt de diſſolutione vinculi matrimonij per adulterium, & facultatem contrahendi cum altero marito adulteræ, in qua quæſtione etſi apud antiquiores nonnulla videatur obſcuritas, atque diuerſitas quia tamen libri Auguſtini de adulterinis coniugijs ad Polentium rem hanc tam ſolidis ſcripturarum teſtimonijs abſoluūt, quibus accedit & Mileuitani cōcilij, & Innocentij primi diſertiſſima definitio, certum eſt id ſufficere, vt ſiue contra proprium iudicium, ſiue iuxta illud modeſtus quiſque in ea re quieſcat. Quod ſi cogitaſſet Eraſmus, nō monuiſſet, quod poſtea Lutherus, & ſui etiam contentioſiſſimè, & ſchiſmaticè vrgent. Similiter de quibuſdā libris canonicis, de quibus quandoque dubia aliqua erant, nonne conciliorum ſequentium, in quibus res ea diligenter diſcuſſa eſt, & inuenta auctoritas ſtudioſo cuilibet doctori ſufficere debet: vt quieſcat, nec vlterius in eccleſia, vel de libro Sapiētiæ, & Eccleſiaſtici: Tobiæ, & Iudith, & Machabæorum in veteri Teſtamēto: & Apocalypſis, Epiſtolæ Iacobi, & quorundā aliorum, quæſtiones moueat: maximè cùm, quod ad dogmata attinet, nihil

 in

in eis eſt, quod non eiuſdem Eccleſiæ qua omnes libri canonici recepti ſunt, auctoritate confirmetur. Ad hoc pertinent & multa, quæ ſi vel aliquando, vel à quibuſdam in dubium vocata ſunt vel, circa tranſlationes diuerſas ſcripturæ, vel ſenſus etiam ſequentium temporum conſenſu reiecta omni ambiguitate ſuſcepta ſunt. Auguſt. certè ſententiam illam Cypriani, & ſui concilij non dubitat tota Eccleſia iam ſuo tempore contrarium ſentiente errorem dicere: imò credit concilio aliquo generali definitum fuiſſe, quod tota eccleſia vnanimi cõſenſu ſequebatur. In quo Cypriani errore, vt Auguſt. oſtendit, habemus etiam magnum exemplum modeſtiæ in aſſerenda propria ſentẽtia: de quo poſtea pluribus. Nunc ſatis oſtenſum putamus quantò ſit tutius in multis non iudicare, nec definire aliter, aut aliud quàm quod expediat nobis non iudicare: imò contra proprium iudicium alienam ſententiam ſequi: atque ita quanti ſit periculi illa Brentij ſententia, quæ iubet, vt omnes in re æternæ ſalutis iudicent. Igitur claudamus hoc verbis illis & ſano cõſilio ſapientis in Eccleſiaſtico: vbi ad audiendos ſequendoſque doctiores, maximeque antiquos, diligentiſſimè exhortatur recentiores. Si inclinaueris aurem tuam, inquit, excipies doctrinam: & ſi dilexeris audire, ſapiens eris, in multitudine presbyterorũ, ſiue ſenũ prudentiũ ſta: & ſapiẽtię illorũ ex corde cõiungere: vt omnẽ narrationem Dei poſſis audire, & prouerbia laudis nõ effugient à te, nõ iubet hic vt de ſenũ prudẽtia iudicemus. ſed illis, inquit, cõiungere, & ſi videris, ait, ſenſatũ, euigila ad eum & gradus oſtiorum eius exterat pes tuus.

Lib. 3. de baptiſmo cõtra Donatiſt. ca. 10.

Lib. 2. de baptiſ. contra Donatiſt. ca. 1. & 2.

Eccleſ. 6.

Cap. 18. Ex verbis Sapiẽtis oſtẽditur via tutiſsima agnoſcendæ veritatis, & diſcernendæ ab errore, maximè ſimplicibus, et idiotis

Sed quod ſequitur, & cuncta quæ moueri poſſunt dubia, circa hoc diſſoluit: & confirmat, quæ nos à principio propoſuimus. Sic enim inquit, Cogitatum tuum habe in præceptis Dei & in mandatis illius aſſiduus eſto: & ipſe dabit tibi cor, & concupiſcentia ſapientiæ; hoc eſt, quam concupiſcit ſapientia, dabitur tibi. Dicat itaq; Brentius: Quid igitur ſi aliorum licet inhærere ſententiæ, ſine proprio iudicio, cur magis huic, quàm illi, cùm diuerſa inueniũtur circa eandem rem: Sequantur igitur, dicit ille nostra qui volũt: ſed Sapiens inquit, In multitudine presbyterorum ſapientium ſta. Non quorumlibet li-

cet

ect ſequi ſententiam: non ſunt quilibet fide digni teſtes, &, quod ſine iniuria vllius dici poteſt, probatiſſimi illi ſenes, de quibus diximus, & antiqui patres, imò & eorum quilibet alijs non contradicentibus in his, quæ affirmat ad ſalutem æternam pertinētia fide dignior eſt teſtis: cui tutiùs inhærere poſſimus, quàm vllus aut multi etiam viuentium doctorum, ſed nos multitudinem & conſeſſum ſapientium presbyterorum iuxta conſilium eccleſiaſtici ſequendum dicimus: ſiue cùm plures apertè conſentiunt, ſiue cùm vno aliquid referente alij non contradicunt, ſed inſtat Brentius: Paulus clamat etiam, Si Angelus de cælo aliter euangelizauerit, anathema ſit. Ergò non ſententiæ hominum: ſed ſacra ſcriptura diuinitùs confirmata ſequenda eſt nobis: ad illam ergo exigenda eſt omnis doctrina ab omni eo, qui credere tenetur: quomodo aliter diſcerni ſpiritus, quod Ioannes iubet, falſi prophetæ vitari, quod Chriſtus præcipit, poſſunt, niſi cōſulatur ſcriptura? quomodò non ſe exponit periculo, qui varias videns ſententias non priùs examinata ſcriptura alteram ſequitur. Itaque iuxta hoc oportebit omnes ſcripturæ ſacræ, relictis alijs omnibus, totis viribus vacare: nulliquе ſalus erit extra hæc ſtudia. Reſpondet igitur Sapiens vnico verbo: Cogitatum tuum habe in præceptis Dei, & ipſe dabit tibi cor, hoc eſt, ſtudium quidem exigit à nobis Deus: ſed ſtudium illi placendi, voluntatemque eius agnoſcendi. In his, inquit, aſſiduus eſto, hæc ſint ſtudia tua: his enim ſtudijs timoris Dei, & impletionis præceptorum eius, quæ manifeſta ſunt, & certa: de quibus nulla eſt controuerſia charitatis Dei, & proximi, purgatur animus, promeremurque à Deo, vt detur nobis intelligentia, non permittamur errare. Non enim ingenio noſtro, neque vlla certè quantumuis attenta, quātumuis frequenti, & multa lectione ſcripturæ veritas eorum, quæ ad ſalutem pertinent, agnoſci poteſt: niſi magna cum humilitate, compunctione atque puritate cordis fiat. Igitur priùs his ſtudendum: ſine illis enim fruſtra omnis alia eruditio. hæc autem quomodo in eis ſunt, qui ſenſum ſuum præferunt Patribus? quę in eis humilitas? quomodo verò, qui cognito Patrum ſenſu vult adhuc iudicare, non præfert ſenſum ſuum illis? igi-

tur,& doctoribus ipſis, quibus in primis ſumma humilitate opus eſt,hoc dicit Sapiens,In mãdatis Dei cogitatum habe.Lege ſcripturam,& diligenter euolue,& obſerua,quod ad eruditionem & intellectum eius attinet: ſed prius diuina mandata obſerua:interiq́ue quantum eſt illud, Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde:Et,Niſi efficiamini ſicut paruuli,non intrabitis in regnum cælorum?Hæc eſt prima regula adeundi ſacræ ſcripturæ ſenſum:ſi hoc ſtudium deſit,quo impetratur ſapientia,fruſtrà omne aliud adhibetur.Contrà verò, ſi hoc ſolùm fuerit colendæ humilitatis,timoriſque diuini, & quæ ſtatim ſequitur cordis compunctio, & oratio etiam ſine vlla lectione, non deerit diuinum lumen: quid enim aliud eſt illud Chriſti verbum, Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudẽtibus, & reuelaſti eá paruulis:quàm quòd manifeſtè docemur,ab omnibus quidem exigi humilitatis ſtudium, non verò ſcripturæ & lectionis ſacræ?Si humilis fueris,non deerit ſapientia etiam ſine lectione: ſi autem hæc defuerit,quò maior lectio & eruditio,eò maius periculum.Dicat igitur Sapiens etiam ſimplicioribus,& idiotis:conſoletur eos:Cogitatum tuum habe in præceptis altiſſimi,in illis eſto aſſiduus. Non tibi imponitur ſcripturæ ſacræ lectio,non difficilium locorum collatio: ſed hoc tantùm age, vt cura tua circa mandata illa Dei manifeſtiſſima verſetur;exerce affectum tuum ad Dei amorem: apertiſſima illius beneficia ſumma,& incomprehenſibilia humili corde cogita:& dabitur,inquit,tibi deſiderata ſapientia: hoc eſt Chriſtianis omnibus commune ſtudium,certiſſimum, tutiſſimum, & quietiſſimum.Ex pio affectu ſciẽtia purior & clarior, quàm ex vllo intellectus acumine eſt, & manat intelligentia diuinarũ rerum, & diſcretio ſpiritus erroris à ſpiritu veritatis.Hoc eſt
1.Ioan. 2. enim,quod Ioánes Apoſtolus promittit,Vnctio,inquiens,eius docet de omnibus,& propterea admonet,& vos inquiens vnctionem,quam accepiſtis à Deo, maneat in vobis, & non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos. Igitur Brenti non euoluendis libris,nõ audiendis argutijs hominũ,nõ diiudicandis & interpretandis verbis ſcripturæ,vt iudicium proprium formari poſſit,probantur ſpiritus,& euitatur falſi prophetæ,ſicut tu

putas,

putas, maximè à ſimplicioribus, & idiotis, quorum non parua eſt in Eccleſia multitudo. Puritate igitur cordis, & humilitate fit, vt à Spiritu ſancto doceátur, quos ille inhabitat donis ſcientiæ, intellectûs ſapientiæ, atque conſilij. Agit Spiritus ſanctus, vt iudicemus, agnoſcamuſque quid nobis ſequendum ſit circa religionem: fit, inquam, quod Chriſtus Dominus inquit, Oues meæ vocem meam audiunt, & non nouerunt vocem alienorum. Multò certè certiùs, multò efficaciùs corda pura, & humilia magiſterio Spiritus ſancti, & quadam rerum diuinarum aſſimilatione, prægustationeque iudicant, & diſcernunt quid ab alieno, quid à Spiritu ſancto ſit, quàm vlla doctrina, vlla lectione intelligi poteſt. Nónne experientia docet, quantum familiaritas & amicitia operetur ad agnoſcendum ſenſum, ingenium denique: quid gratum, quídue ingratum amico ſit, ita, vt qui alteri familiaris eſt, & literas, & quicquid aliud eius, facile diſcernit abſens: pronunciatque hoc alienum eſt ab ingenio, & à ſenſu amici. Deus verò familiariorem ſe exhibet amicis, & transfert eos in quandam ſuæ naturæ ſimilitudinem, quibus ſermo Dei factus eſt, inquit Chriſtus: dixit propheta, Dij eſtis, & filij excelſi omnes. Hæc igitur conſuetudo, & conuictus diuinus efficit verè doctos, & implet illud, prout in hoc ſeculo impleri poteſt: Ponam omnes filios tuos doctos à Domino. Si Deus, inquit Chriſtus Iudæis, Pater veſter eſſet, diligeretis me: ego enim ex Deo proceſſi: quare loquelam meam non cognoſcitis? Vides vt connaturalitate quadam, & ſimilitudine cognoſcútur diuina. Hoc igitur verum eſt ſtudium, quod à nobis exigitur priùs quidém quàm vllum aliud. Poſt hoc verò lectio ſcripturæ ſacræ, & inueſtigatio ſenſus eius nō omnibus, ſed paucioribus certè neceſſaria eſt. Satis itaq; hęc ſunt ad auferēda ab infirmis pericula & ſcādala, & imponendá neceſſariā omnibus modeſtiā: cùm cōtraria his omnibus habeat illa Brētij ſentētia. Sed quo apertiora fiant reſpondendum eſt diſertè rationibus eius: quæ ſanè omnes ſi attentè conſiderentur, non aliud oſtendunt, quàm neceſſarium eſſe omnibus in rebus fidei, & religionis ſuſcipiendis ſtudium & ſolicitudinem: ne temerè, & facilè, ſed magna cum maturitate, & grauitate in eis quicquam

Cap. 19. Reſpōdetur rationibus Brentij, quibus conatur fruſtrà oſtendere: nullū in religione alterius ſententiam ſequi debere ſine proprio iudicio.

 conſti

conſtituamus. Illud enim certiſſimùm eſt vitio dari maximè in grauiſſimis rebus credulitatem, ſicut etiam illud cõſtat, credere his, quæ ſcire non poſſumus, virtutis eſſe fidei: modò fide dignis teſtimonijs & auctoritate id fiat. Itaque ſicut in altero

Ioan. 3. extremo vitij incredulitas eſt, quam ſacræ literæ frequentiſſimè reprehendunt: qui incredulus eſt Filio, ait Ioannes, non videbit vitam: ſed ira Dei manet ſuper illum: ita etiam nimia credulitas ſuperſtitio eſt, & in altero extremo etiam vitiũ: contra

2. Theſſ. 2. quod præmunit Theſſalonicẽſes Paulus. Rogamus, inquiens, vos fratres, per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt non citò moueamini à veſtro ſenſu, nec terreamini, neque per ſpiritum, nec per ſermonem, nec per epiſtolam, tanquam per nos miſſam. Inter hæc duo extrema fides eſt, non leuiter credens, non facilè, non ſine conſilio: ſed in primis Spiritus ſancti magiſterio gubernata: à quo certum eſt nihil leuiter, & ſine digna maturitate eſſe. Sed ex eo ſtudio & maturitate iudicij, quæ ad fidem exigũtur, lectionem ſcripturæ ſacræ, iudiciumque circa eius ſenſus obſcuros inferre & imponere omnibus, longè eſt alienum, vt modeſtè dicamus, & à ratione dialectices, & à ſinceritate fidei. Inquit Paulus: Si Angelus de cælo aliter euangelizauerit, anathema ſit: ex hoc infert Brentius, ergo omnis doctrina, exigenda eſt, ad Apoſtolicã prædicationem, & quidem ab omnibus, quia omnes ad id, quod Paulus iubet, tenentur. huic ratiocinationi nos reſpondemus: Primò quidem multa eſſe manifeſtè, & præter dubitationem omnem contraria veritati fidei: hæc ſine vllo ſtudio reijcienda ſunt ab omnibus: verbi

1. Ioan. 2. gratia, vt Ioannes inquit, Quis eſt mendax, niſi qui negat,

1. Ioan. 4. quoniam Ieſus eſt Chriſtus: & iterum, Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe ex Deo eſt: omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo nõ eſt. Igitur ſi Angelus de cælo cõtra manifeſta iã, & præter omnẽ dubitationẽ ſuſcepta euangelizauerit, ſi ipſe Paulus, anathema habendus eſt ab omnibus: idque non ex alio ſtudio ſcripturæ: ſed ex ipſa certiſſima fide. Sunt verò alia dubia aut in ſeſe, ſine omnibus, quæ ſcilicet nõdum explicata ſunt: vel certè ſunt dubia vni aut alteri, ad quos non peruenit explicatio. In his dubijs nõ dubitamus Spiritum

ſanctum tranquillitatis,& modeſtiæ ſpiritum perſuaſurum infirmioribus & indoctioribus,qui ei ſe exhibent diſcipulos, vt ſuſpendāt iudicium,& expectent pleniùs doceri: ſed & doctoribus ipſis,ad quos id pertinet perſuadebit etiam, ſi eius magiſterio indigni non ſint,vt debita maturitate penſatis omnibus, id quod iudicauerint, teneant: ſed ea modeſtia, vt parati ſint corrigi à doctioribus,& denique, vt ſiue proprium iudiciū habeant,ſiue non expectent vniuerſalis Eccleſiæ iudicium: quod oſtenditur, cùm vel in plenario concilio res definitur, vel in vnum ſenſum omnes Eccleſiæ confluunt. Itaque indocti non bene conſulunt ſibi iudicium in rebus dubijs vſurpantes: ſed omnes docti & indocti multò prudētiùs ſibi proſpiciunt, cùm expectant iudicium Eccleſiæ ſiue aliquid iudicantes ſiue non: in qua re plurimum nos admonet exemplum Cypriani,de quo beatus Auguſtinus multa in ædificationem modeſtię Chriſtianæ loquitur in libris de baptiſmo contra Donatiſtas laudat,& miratur verba illa Cypriani in concilio. Supereſt,vt de hac re quid ſinguli ſentiamus,proferamus,neminem iudicantes,aut à iure cōmuni aliquē, ſi diuerſum ſenſerit,amouentes,ſed quod poſtea permiſſi ſunt errare (inquit idem Auguſtinus) oſtendit nobis, quòd Dei conſilio plerumque doctioribus minus aliquid reuelatur,vt eorum patiēs, & humilis charitas, cuius fructus maior eſſe comprobetur, fiat manifeſta, atque appareat: quo vnitatem teneant,cùm in rebus obſcurioribus diuerſa ſentiant,& accipiant veritatem, cùm contra id, quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt. Denique & oſtenditur eodem exemplo,quod hoc etiā facit ſanitas pacis, vt cùm diutiùs aliqua obſcuriora quæruntur, & propter inueniendi difficultatem diuerſas pariunt in fraterna diſceptatione ſententias, donec ad verum liquidum perueniatur,vinculum permaneat vnitatis, ne in parte præciſa remaneat inſanabile vulnus erroris. Igitur ex his ſatis oſtenditur in dubijs, & controuerſijs fidei, quale debeat eſſe primum ſtudium: certè non illud,quod Brentius omnibus imponit,euoluendi ſcripturas, ſenſus earum inquirendi: ſed orandi potiùs,&,vt inquit Auguſtinus, omni intentione,votiſque omnibus,gemitibus denique, & ſi fieri poteſt

Lib. 2. de bapt. contra Donat. ca. 2.

Eodem lib. cap. 5.

Eodem lib. cap. 4.

Lib. de vtil. credēdi cap. 15.

teſt fletibus, Deum deprecandi, vt nos ab errore liberet: quæ nobis ſint dicta propter verbum illud Pauli, Si Angelus de cælo, &c. quod oſtenſum eſt, non omnes aſtringere, vt Brentius vult ad examinanda & conferenda omnia ad ſcripturã ſacram. Similiter & illud Ioannis de probandis ſpiritibus dicimus intelligendum eſſe eodem modo: probantur ſpiritus maximè, & certiſſimè interno Spiritus ſancti dono, & ſpirituali quodam guſtu: & hoc quidẽ frequentiſſimè meliùs, & certiùs ab idiotis & ſimplicioribus, quàm ab alijs probantur: & per ſcripturam à doctoribus, ab Eccleſia, & Concilio: his omnibus loquitur Ioannes, vt ſcilicet in probandis ſpiritibus non omnes omnia agant, ſed quilibet iuxta captum ſuum & gradum. Denique & quod ex Euangelio citat, Attendite à falſis prophetis, ſi rectè conſideretur, noſtra confirmat. Nam vide, rogo, quòd non ad lectionem ſcripturæ mittit Chriſtus, vt caueantur falſi prophetæ: ſed inquit, Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: ergo ad manifeſtiſſima, & certiſſima mittit nos, ad fructus, hoc eſt ad opera, & ipſorum certè, & doctrinæ ſuæ. Et quamuis reuera nullus tam certus, & proprius ſit fructus virtutis, etiam ſi illos, quos Paulus enumerat, charitas, gaudium, pax, longanimitas, &c. Cogitemus qui, vt Auguſtinus inquit, non habeat imaginem quãdam in malis, & deceptoribus hominibus: illud tamen primò conſtat, his verbis non tantùm præcepiſſe Chriſtum, vt ex fructibus agnoſcantur, atque ita vitentur falſi prophetæ: ſed etiam hoc præcepto ſubindicaſſe ſatis manifeſtè ſe non defuturum in hac parte fidelibus ſuis, qui dixit, Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: nouit quãti, qualeſque futuri erãt deceptorij, & ſubdoli prophetæ: & præuidit, ordinauitque in quos fines eos eſſet permiſſurus: nec dubitandum eſt in poteſtate ſua profectus, initia, & fines eorum habere. Ad ſe itaque oſtendit hoc pertinere, vt non permittat eos diu latere, ſed ita agat, vt etſi vel inceperint, vel paulatim progreſſi fuerint in pelle illa ouina, breui tamen lupinum animum manifeſtent, ita vt latere non poſſint, niſi eos tantùm, quos in reprobum ſenſum ſua tradiderint peccata. Incipiunt quidem hæretici ſpecie quadam zeli purioris doctrinæ, & reformationis eccleſiæ: præ ſe

Cap. 20. Locus Euangelij. attẽdite à falſis prophetis, explicatur et qualiter ex fructibus diſcernẽdi ſint oſtẽditur.

ferunt

ſerunt mox in principio manſuetudinem, humilitatem: ſed nō diu vnquam in Eccleſia hæretici permanſerunt: quin arrogantiam intolerabilem, & proprij ſenſus tantum amorem, vt neq; ſuſtinere quidem potuerint, reſpondentem eis aliquem: quin mox ad conuitia, ad maledicentias, ad apertiſſima, manifeſtiſſimaque opera Sathanæ confugerint: & quid hæc aliud ſunt, quàm manifeſtiſſimi fructus, quibus quidem habentes ſimplicem oculum, vt Auguſt. inquit, hoc eſt, quos Spiritus ſanctus illuſtrat, diſcernunt hos falſos prophetas à veris: qui verò deſerti luce veritatis ob ſua non dubium peccata hæc non vident: redduntur inexcuſabiles. Omittamus nunc occulta Dei iudicia, & ignorantias multas, de quibus vix poſſumus iudicare: & ſequenti loco plura dicemus: nunc iuxta rationem, qua eccleſiam ſuam Deus gubernat omnino credimus, quòd nullus in Eccleſia Chriſti ſequutus vnquam eſt, aut ſequitur falſos prophetas extra vnionem eccleſię, qui non in iudicio Dei apertiſſimis operum teſtimonijs, & fructibus doctorum ſuorum ſit conuincendus: vbi nulla verba quicquam proderunt, ſed res manifeſtiſſimæ erunt. Denique aut his operibus propriis, aut maieſtate miraculorum, vt Auguſt. inquit, vel conciliorū grauitate, vel etiam plebis ipſius iudicio Deus detexit hæreticos, vt nunqam diu fallere potuerint, niſi volentes decipi. Non eſt hoc opus multis oſtendere: Arium Nicæna Synodus detexit omnibus, ſed quoniam nec poſt illam deerant, qui amantes tenebras eum ſequerentur, nónne miraculo illo inopinatæ, & improuiſę mortis, ſed digniſſimę ſuo errori Deus ita illū oſtendit, vt, ſicut Socrates in eccleſiaſtica hiſtoria inquit, Tranſeuntes omnes iuxta publicum illum ſeceſſum locum digito eum notarent, memores deteſtabilis interitus Arij. Non eſt opus, de alijs referre, hoc de Luthero ipſo multa dicere: cuius fructibus ſummę arrogantiæ, cōtumeliarum, & contemptus omnis ſuperioritatis, quam à Deo Paulus ordinatam dicit, certè tam plena ſunt ſcripta eius, plena inquam inhumani cuiuſdam, & Luciferini ſpiritus, & cōmercium quoddā habentis cum Sathana: vt non dubitem pudere Bretium diſcipulum eius ſe dicere. Fructus verò doctrinę eius multò manifeſtiores ſunt; in primis enim

Lib. 3. hiſt. tri. cap. 10.

enim protulit grauiſſimam illam ſeditionem Germaniæ, non aliunde conceptam, quàm quod euangelium illud ſuum ſimplicis plebis, & ruſticorum animos ad contemptum eccleſiarum miniſtrorum, miniſteriorum, atque ſacramentorum, denique & ſuperioritatis omnis animauit. Extinctum fuit hoc malum: ſed quot deinceps rebelliones, quanta inobedientia ſubditorum, quanta licentia audendi omnia, quãta impunitas, & ſub libertatis Chriſtianæ ſpecie, quãta totius Chriſtianæ diſciplinæ profligatio, quanta denique opinionum, & ſententiarum circa religionem diuerſitas ſequuta ſit, non eſt opus referre: res ipſa clamat: vita, morſque Lutheri ſatis oſtendũt, quàm dignus fuerit ille, quem ſequantur graues, atque prudentes. Negabunt forſan ſe ſequi Lutherum: ſed veritatem potiùs, atque ſcripturam: at illud negare non poſſunt ſcripturam ſe ſequi: ſed vt à Luthero expoſita eſt, in quàmplurimis rebus ad ſalutem, & fidem pertinentibus: & quas ipſi neceſſaria fide tenendas prædicant. Sequuntur ſcripturam, ſed interprete, & duce Luthero, &, quod nec negare poſſunt, in multis cõtra liquidiſſimam patrum doctrinã, Auguſt. ſcilicet, Hieronymi, Baſilij, & ſimiliũ: imò contra ſenſum totius Eccleſiæ q̃ plurimis annis obſeruatum, & prædicatum, velint, nolint cogũtur agnoſcere, Luthero docente, ſe firmiſſimè credere, & conſtanter prædicare. Iſti ſunt fructus manifeſti ſatis: ſed his quorum Deus illuminauerit corda. Verùm quia non deeſt quid reſpondeant relinquamus Dei iudicio, nũc nobis ſatis ſit oſtẽdiſſe, Chriſtũ ad cauẽdos falſos prophetas, diſcernendoſq; à veris, fructus cõſiderandos docuiſſe: hoc eſt, opera & effectus manifeſtiſſimos, ad quos agnoſcẽdos nõ magna ſcripturæ eruditione opus eſt, aut lectione. Hoc agimus: non mittit Chriſtus omnes fideles ad ſcripturã legẽdã, ad inueſtigãdos difficiles, & obſcuros ſenſus eius: nouit ſe diuina bonitas captui infirmorũ, & paruulorum coaptare: nouit lac præbere paruulis. Solidum ergo ſcripturæ ſacræ cibum doctioribus & prouectioribus, dubium non eſt, prouiſum eſſe à Deo: doctoribus & perfectioribus propria eſt ſcripturę lectio. Timotheo ſuo Paulus pręcipit, attende lectioni, doctrinæ inſta, in illis, & in eo cæteris ſui ordinis idem oſtendit

Cap. 21. Scripturæ lectionem non omnibus neceſſariam, nec expedire ſimplicioribus.

1. Timot. 4.

dit:at verò,omnibus fidelibus lectionem ſcripturę imponi,nõ lego:ſed potiùs eidem præcipi,vt in doctrina aſſiduus ſit:prædica inquit,verbum,inſta oportunè & importunè,argue,obſecra,increpa, &c.& eidem inquit:Solicitè cura teipſum exhibere probabilem Deo operarium inconfuſibilem,rectè tractantẽ verbum veritatis:tractantem inquit, ſiue vt propriùs dicamus ſecantem,& diuidentem,quo verbo manifeſtè induſtria Eccleſiaſtici doctoris ſignificatur in ſecando quodammodo & diuidendo pro captu auditorum Dei verbum: cuius integri & in ſua illa ſoliditate & magnitudine ſcripturæ, non omnes, imò pauciſſimi digni ſunt,& capaces:ideo diuidendũ eſt eis: magis igitur plebi & multitudini expedit accepta verbi Dei alimenta à doctoribus ſumere,quàm vt ipſi per ſe ſibi habeant. Sunt ſerui,quos cõſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt dent illis in tempore tritici mẽſuram:hos oportet fideles, & ſapientes eſſe,vt & velint, & nouerint pro menſura diuidere cuique. Ergo ad hos magis,& captum agnoſcere plebis, & ex affluentiſſimis illis ſcripturæ horreis depromere menſuram conuenientem pertinet:non verò ad omnes ſibi accipere. Hunc nos credimus ordinem in Eccleſia Dei conſtitutum ſeruandũ eſſe populo iuxta illam myſticã legis admonitionem: Conteſtare populo,ne tranſgrediantur terminos ſuos,& pereat ex eis maxima multitudo. Quod,vt verum fateamur, timemus id iam quàmplurimis contigiſſe: atque vtinam illorum experientia deterreret vel iam nũc ab hac temeritate reliquos omnes. Negare non poſſumus nos vehementer credere lectionem ſcripturæ iam paſſim omnibus permiſſam plurimum attuliſſe incommodi, & quàmplurimos ex illa grauiſſima hac errorũ peſte perijſſe: atque vtinam eſſet iam finis. Clamabunt ſcio aduerſus hæc quàmplurimi,etiam catholici & pij: cur ſcilicet à lectione ſcripturæ maiorem Chriſtianorum partem arceam:cur quod ad ſalutem omnium diſpenſatum eſt,à Spiritu ſancto non permittimus omnibus:cùm maximè grauiſſimi patres ad lectionem ſcripturæ exhortentur omnes. Certè Hieronymus & viduas, & virgines, & omnium ſtatuum fœminas ad lectionem ſcripturę exhortatur. Auguſtinus etiam, vt in epi-

2.Timot. 4.

2.Timot. 2.

Cap.22.

A quibus & quàm modeſtè ſcriptura ſacra vtiliter legenda.

ſtolis

ſtolis videre eſt, omnibus hoc inculcat etiam nobilibus, rebuſque huius ſeculi implicitis. Non deſunt propterea, qui & tráſlationes ſcripturæ in vulgares linguas omnes cupiant fieri: vt nullus non particeps eſſe póſſit verborum Dei, in quibus & vita, ſaluſque animarum, veræque diuitiæ cęleſtes ſunt. Verùm de his viderint alij, ad quos pertinet ſtatuere. Nos hoc loco ingenuè noſtram ſententiam non abſcondimus, in qua aliud eſt, quod certò aduerſus hæreticos dicimus: aliud quod probandum, & examinandum catholicis proponimus: aduerſus illos apertè dicimus grauiſſimam eſſe tentationem, & graue periculum imponere omnibus ſcripturæ ſacræ ſciẽtiam: & iudicium circa dubia, & controuerſias. Poſt hæc verò illud etiam aſſerimus, quòd negari non poteſt, curioſitatem in lectione ſcripturæ, hoc eſt cognitionem inueſtigare earum rerum, quæ ingenium, & captum excedunt, periculoſam eſſe tentationem, in ea verò quàmplurima eſſe ſupra vires plebis & ſimplicium etiã certiſſimũ eſt: quare totam omnibus committere primò neceſſarium non eſt, quandoquidem ab omnibus capi non poteſt. Deinde periculoſum eſt, & cauendũ: nec enim, quod ſatis ſuperiùs oſtenſum eſt, ſimplices & infirmi norunt aut poſſunt ſuas vires in hac re metiri: & ſanè ſupra illas aliquid aggredi in hac parte, occaſionem præbet erroris: quare non poſſumus probare, vt omnibus paſſim copia totius ſcripturæ ſacræ fiat, vt integri libri, aut vtriuſque aut alterius teſtamenti paſſim, & ſine vllo delectu in omnes linguas tráſlati omnibus permittantur: quia ab omnibus certè ſine periculo legi non poſſunt. Cùm igitur quidam periclitentur ex horum lectione in eccleſia, quæ infirmis maximè conſulit, & propter illos nonnunquam fortiores, & valentiores tenet: Nónne ſatius eſt his, qui capaces ſunt, auferri aliquid ex eorum lectione, quod non eſt ad ſalutem neceſſarium, quàm vt exemplo illorum alij excitentur ad periculoſa, & nociua ſtudia. Igitur hoc potiùs doctorum erit: cuique iudicare terminum, quem tenere debeat: aliorum verò illos ſequi. Eſt, inquit Auguſt: prudentiſſimè quidem qui excitandus eſt: eſt qui reprimendus, vt nec ille deſperatione frangat, nec iſte præcipitetur audacia: quod facile fit, ſi etiã hi,

Lib. de vtil. cred. cap. 10.

hi,qui valent volare ne cui ſit periculó inuitamentum, pauliſper cogātur incedere,qua etiam cæteris tutum eſt.In legenda itaque ſcriptura admonuerim ego, vt quiſque diligenter exploret & animum ſuū,& fructum:an curioſitate, vel vero Dei timore,pietateque ducatur:an iam legens ſentiat in ſe excitari pietatem, humilitatem, amorem verò proprium cæteróſque prauos affectus minui, vel econtra augeri, aut innaſci dubia quædam circa ea, quæ recepta ſunt ab eccleſia, aut contemptum,aut deſpectionē ſimpliciū,atq; earum rerum,quæ in eccleſia minus ſapiunt eruditionem,& eloquentiam.hæc attentè in primis conſideranda eſſe credimus ab his, qui ſalutis ſuæ curam habent:atque cum timoratis,& prudentibus conferenda, & ſic aut ceſſandum,aut procedendum in ſcripturæ lectione. Illud certiſſimum eſt,ſequendum eſſe quod promouet humilem ſui ſenſum,& mentis erga Dei pietatem, feruorem, magis quàm quod eruditionem,& ſapientiam:imò hæc etiam fugienda cùm contradicunt alijs. De ſcripturæ igitur ſacræ lectione hæc nobis ſint dicta eis, qui poſſunt eam in lingua, in qua vel primò ſcripta eſt,vel poſtea ſuſcepta ab eccleſia,Hebræa ſcilicet,Græca,& Latina legere. Cæterùm quod ad tranſlationes ſcripturæ in diuerſas,& omnes linguas vulgares, vt ſcilicet ab omnibus legi poſſit,attinet: diuerſæ ſunt catholicorū, & piorum ſententiæ, & nos dignam credimus hanc rem, quæ generalis concilij auctoritate tractetur,atque vtinam non tantopere præcurriſſent multi hoc agere, ſeruitum eſt in tranſlationibus vulgarium linguarum,quas iam præ manibus omnes paſſim habent,pietati quorundam,ſed plurimum certè curioſitati:& res ipſa apertè docuit, non eſſe omnium ſcripturam legere,& illud etiam patuit, in quot morbos incidant infirmi, cùm cibos robuſtorum auidiùs ſumunt, quàm temperantiùs. Id certum eſt,nullos in hac re diligentiores fuiſſe, quàm hæreticos:alij tranſtulerunt,alij exegerunt,& auidiſſimè quidem,& frequentiſſimè legunt:ſed quo fructu?perſuadēt ſibi fortè non minimo.Vnum ego manifeſtiſſimum video, facti ſunt cēſores omnium,& contemptores quàmplurium, & quod manifeſtiſſimum eſt in hæreticis omnibus, irriſores totius ſimplicitatis

Cap.23. De transferenda ſcriptura in vulgares linguas, vel nō: & an expediet cōmunē eſſe vulgo et idiotis, attinguntur quædam obiter.

Eccleſiæ,& omnium illarum rerum, quibus aut quaſi lacte nu trit illa paruulos, aut certè, quæ permittit acceſſu ætatis ſine difficultate amputanda, quæ paruulis ſine turbatione maxima amputari non poſſint. Certum eſt vtriuſque horum generis multa eſſe in Eccleſia: ritus, & cęremoniæ Sacramentorum lac ſunt neceſſarium paruulis: ſed quod à quibuſdam in eis fortè exceditur, quod nimium his intenti delectantur eis, non aſſurgunt ad alia, condonat Eccleſia infirmitati. hæc omnia quid aliud hæretici faciunt, quàm contemnere? Proinde ſatis oſtenditur, dulcedine hac lectionis ſcripturæ inflatos eſſe: quare præſtitiſſet eis non legiſſe: non quòd hoc malum à ſcriptura ſit, ſed à malitia & infirmitate noſtra: ſicut ægritudines non à cibis, ſed à vitio ſtomachi generantur. & hoc quidem commune eſt, & his qui Latinè intelligunt: atque in ea lingua, iam ab Eccleſia recepta legere poſſunt ſcripturam: et his etiam, qui nõ niſi in vulgari lingua: ſed horum eſt communius malum. Nec enim dubium eſt ingenia, quæ magis culta ſunt, alijs diſciplinis eò capaciora eſſe ſenſus ſcripturarum, modò adſit humilitas, & timor Dei: rudiora verò ingenia, & impolita non poſſunt ſatis commodè in literis illis ſacris ſine ſcandalo, ſine errore etiam quandoque verſari propter obſcuritatem quam & in metaphoris, & phraſibus ſibi proprijs ſcriptura habet. Denique multa ſunt, quæ non minus obſcura ſunt legenti literas, q̃ non legenti: iuxta verbum illud Eſaiæ, Erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati: quem cùm dederint ſcienti literas, dicent lege iſtum. reſpondebit non poſſum, ſignatus eſt enim, & dabitur liber neſcienti literas, diceturque ei lege: & reſpondebit, neſcio literas: vbi æquales dicit ſcientes literas, et neſcientes: imò prophetas, & principes minoribus. ſed hoc in pœnam dicit dari, propter grauiſſima peccata claudet, inquit, oculos veſtros: prophetas & principes veſtros, qui vident viſiones, operiet. hoc nonnunquam à Deo fit, idque vt eo loco oſtenditur, maximè ob irreuerentiam, & temeritatem inuadendi ſcripturam ſacram ſine vero timore Dei. inquit enim ſtatim propheta, Eò quòd appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs glorificat me, cor autem eius longè eſt à me, &c. peribit

Eſa.29.

ribit ſapientia à ſapientibus,& intellectus prudentium eius abſcondetur. Quando verò magis hæc timere poſſumus: quàm cùm paſſim vulgò ſcripturæ lectio, permittitur. Sed vt hoc interim omittamus, ex verbis, quæ apud Lucam in cœna loquitur Chriſtus, Quãdo miſi vos ſine ſacculo & pera &c:&, nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram:&, qui non habet vẽdat tunicam, & emat gladium, quid amplius intelliget idiota & ſimplex Chriſtianus, cùm in linguam vulgarem tranſlata audierit, quàm ſi omnino nihil intelligat: ſicut ex illis, neminẽ per viam ſalutaueritis:vel, omnis qui acceperit gladium, gladio peribit, ſed hæc fortè ſine errore aliquo audire poterit: at quanta ſunt, quæ iuxta ſuperficiem literæ errorem etiam gignent, quem poſtea vix poſt longam diſputationem: imò nunquam ſatis auferre poſſis. Certè hæc ſunt omnia illa, quæ de iuſtificatione fidei, ſine operibus Paulus loquitur, & huiuſmodi multa: ex quibus ſicut hæretici dicunt, ſimpliciter acceptis, & ſicut verum eſt, peruerſè detortis, in alienum ſenſum, quot millia paruulorum grauiſſimis erroribus interierunt. Itaque euulgatio ſcripturæ in omnes linguas Barbaras etiam, inexpertesque doctrinæ, ad iudicium totius Eccleſiæ, quantum putamus, pertinet. Primò, quia res noua, & priori ſeculo quando & diſciplina Eccleſiaſtica, & doctrinæ puritas, & paſtorum vigilantia in Eccleſia vigebant, inaudita fuit apud Chriſtianos: aut certè quàm rariſſima: & non vulgò, ſed vni, aut alteri, & vnius, aut alterius capitis, aut libri facta tranſlatio. mille prioribus annis quando aliquid auditum fuit de transferenda ſcriptura in vulgarem linguam, tempore ſcilicet Auguſtini, Ambroſij, & illorum grauiſſimorum patrũ Latinorum? Quod ſi dicatur tunc omnes Latinè intellexiſſe: quod tractatus, & Homeliæ illorum oſtendunt ad populos lingua Latina: & Græcorum etiam Græca. Vndè maximè probari putant, nunc etiam ſcripturam transferendam in omnes linguas, quibus populi Chriſtiani loquuntur, & intelligunt: ſicut tunc inquiũt cùm omnes Græcè, aut Latinè intelligerẽt, quia Græcè tãtùm, aut Hebraicè ſcripta erat, Latinè tranſlata eſt. Itaq; exiſtimant & Apoſtolos, & patres illos primós illis linguis ſcri-

Luc. 22.

pſiſſe, quæ omnibus populis notæ erant. Si ergo poſt illa tem-
pora linguæ rurſus ex varijs mutationibus imperiorum de-
uaſtationum,& ſimilium caſuum diuiſæ ſunt,& confuſæ, am-
plius & nec Græci, nec Latini populi, Græcam, & Latinam in-
telligunt linguam, cur non ſcriptura ipſa Dei linguis ſe coap-
tabit populorum,& condeſcendet huic infirmitati hominum,
quorum ſaluti data eſt: vt ſcilicet prima illa intentio eorum,
per quos hæ literæ ſcriptæ ſunt, ſeruetur: quæ hoc voluit, vt
omnibus communes eſſent illæ literæ. hâc ſanè rationem, quò
magis conſidero, magis videor mihi iam contrariam ſenten-
tiam fouere, ſi rectè omnia penſentur. Nã illud primùm quod
tam certò aſſeritur Græca, vel Latina lingua omnes locutos
fuiſſe, eaſque ab omnibus intellectas, primis Eccleſiæ tempo-
Act. 2. ribus contrarium eſt lectioni Actuum Apoſtolorum: quot na
tiones gentium Hieroſolymis erant in die pentecoſtes, Parthi,
Medi, Elamiti &c. & aiũt, quomodo nos audiuimus vnuſquiſ-
que illos loquentes (quos ſcilicet Hebræos ſciebant) linguam
noſtram, in qua nati ſumus? nec ſcriptura opus eſt, in hac re
noui Teſtamenti: ipſa diuiſio linguarum mox poſt diluuium
Geneſ. 11. apertè in veteri Teſtamento legitur facta in Babylone iuxta fa
Ibidem 10. milias,& cognationes filiorum Noë, à quibus inquit ſcriptura
Lib. 16. de diuiſæ ſunt gentes ſecundum linguas ſuas, quas diligenter Au-
Ciuit. Dei guſtinus colligens,& conferens ſeptuaginta duas oſtendit eſſe,
cap. 6. & quamuis plures ille gentes, quàm linguas arbitretur eſſe,
iam continua mutatione humanarum omnium rerum, adeò
multiplicatæ ſint linguæ, vt plures q̃ nationes meritò cogitari
poſſint, cùm multę prouincię ſint in quibus plures, atq; diuer-
ſæ ſint linguæ. Nequaquã igitur vel Apoſtolorũ, vel illorũ pa-
trũ tẽpore nullas alias linguas credamus fuiſſe: ſed duę illę, Grę
ca, & Latina propter imperia notiſſimæ erant & per vniuer-
ſum orbẽ cognitę, et quidẽ tũc à q̃plurimis multò magis q̃ nũc:
ſed non certè ab omnibus. Hinc Irenæus, quod ſuperius ad-
Lib. 3. aduer notauimus, Apoſtolos Barbaris dicit prædicaſſe, & vt ille in-
ſus hæreſ. ca. quit quod ad ſermonem attinet Barbari erant: ſed auditum
4. euangelium ſapientes, habuerunt ſine calamo, vel atramento
& ſine literis ſcriptam in cordibus fidem. Itaque hoc fuit Apo
ſtolo-

ſtolorum conſilium,vt cùm loquerentur omnium linguis:non tamen ſcriberent,niſi vna,gentium ſcilicet , qui tunc cæteras omnes nationes Barbaras reputabant: vt ſicut Teſtamentum vetus Hebraicè tantùm ſcriptum eſt, quia vni Hebræorum po pulo: ſic nouum Græcè tantùm,quæ lingua tunc gentibus om nibus communior erat, quod intelligimus excepto euangelio Matthęi,quod Hebraicè magis ab antiquis omnibus ſcriptum creditur. Nónne ergo manifeſtè oſtenderunt Apoſtoli data opera ſe noluiſſe in plures linguas ſcripta relinquere ea , quæ ſcribenda ſuſceperant? Quod verò poſtea in Latinam linguam vtrumque teſtamentum tandem tranſlatum eſt, nónne creden dum eſt , Spiritus ſancti conſilium fuiſſe? ſic enim videmus conſultum eſſe omnibus diuerſarum linguarum populis:cùm vbique adſunt, qui ex ea lingua in vulgares propriaſque explicare poſſent his,qui non intelligunt. Eadem denique ratione Barbaros etiam conſtat fuiſſe illorum patrum tempore inter Chriſtianos , alijs linguis loquentes : quod ſatis in ſcriptis eorum oſtenditur. Certè Auguſtinus nonnunquam mentionem facit diuerſitatis huius : Punici inquit Chriſtiani baptiſmum, ſalutem:euchariſtiam,vitam vocant.Similia ſunt apud alios,& res manifeſtiſſima eſt : & tamen non videmus ſubiſſe patrum illorum animos memoriam transferendi in diuerſas linguas ſcripturam:alijs rationibus à principio Eccleſiæ conſultum fuit infirmioribus,breui ſcilicet traditione præcipuorum myſteriorum fidei in ſymbolo,quod facilè ab omnibus memoria teneri poſſit,& frequenter cogitari.Certè vel illud ſatis eſſe poteſt ad erigendos animos ad immenſam naturæ diuinæ bonitatem, & perfectionem eiuſque erga nos beneficia cogitanda eſt decalogus,eſt dominica oratio:in his,vt Auguſt. inquit, ſumma eſt totius religionis:in quibus ſi diligēter explicentur, pleniſſima eſt doctrina.His accedunt anniuerſariæ feſtiuitates, in quibus & hiſtorię euangelicæ,& myſteriorum redemptionis noſtrę memoria,per ſingulos annos renouatur,& pręcepta viuendi tradūtur.hæc eſt doctrina ſimplicium,& populorum: in his magni, & paruuli audiunt , & quodammodo legunt , & inſpiciunt oculis quæ ſatis ſunt ad ſalutem . hac ratione & in

Lib.1.de peccatorū meritis,& remiſ. cap.24.

In enchi. ad Laurent.

lege veteri eruditos eſſe omnes, atque docere filios ſuos præceperat Deus: Memẽtote, inquit, per Moyſen diei huius, in quo
Exod. 13. egreſſi eſtis de Aegypto: & cùm de celebrando per ſingulos annos feſto illo dixiſſet, Narrabis, inquit, filio tuo in illa die, hoc eſt, quod fecit mihi Dominus, quando egreſſus ſum de Aegypto, & erit, inquit, quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimentum ante oculos tuos, vt lex Domini ſemper ſit in ore tuo. hæc reuera, & aptiſſima ſimplicibus doctrina. quam in Eccleſia audiunt, & accipiunt, etiam nullo prædicante, aut docente: non quod hoc etiam non diligentiſſimè curandum ſit: vt viua voce, atque doctrina inſtruantur populi: ſed vtcunque id fiat negligenter, non lectione ſcripturæ ſacræ ſupplendum apud ſimplices populos credimus: ſed magis attenta conſideratione myſteriorum illorum, quæ nulli non ſunt nota in Eccleſia, & humili oratione ad Deum pro illuſtratione mentis effuſa: & ſi exteriora alia addenda ſunt, epiſcoporum eſt tradere inſtructionem, admonitioneſque vulgari lingua, quas audiant ſimplices. tanta etiã difficultas, in qua vſque hodie laboratur, & exercet multos transferendi ex Græca vel Hebræa lingua in ſolam Latinam, eruditam ſcilicet, non Barbaram, propriã, copioſam, & aptam ſignificandis animorum conceptibus oſtendit, quãtò ſit difficilius, & quaſi impoſſibile in omnes linguas ineruditas, & Barbaras eam tutè, & propriè, atque verè transferre: & conſtat minimam mutationem, aut inconſiderationem plurimum obeſſe, & mutare ſenſum ipſum: quomodo igitur poterit ſine periculo ab vno, aut altero indocto frequenter in quamlibet linguam transferri ſcriptura, quæ cùm à tot eruditiſſimis in vnam Latinam ſit tranſlata, non tamen deſunt multa, quæ vel emendari, vel attentiùs, & propriùs conſiderari debeant: communis igitur iudicij totius Eccleſiæ res eſt tranſlatio quæcunque ſcripturæ ſacræ, quæ communiter legẽda eſt, & ſaltem ad omnes epiſcopos, & doctores Eccleſiæ cuiuſlibet linguæ, in quam transfertur ſcriptura, pertinet iudicium: de ea tranſlatione nec permittenda eſſet vlla non illorum omnium conſenſu probata. Itaque difficultas ipſa fide digna tranſlationem habendi deterrere poteſt ab hac de transferenda ſcriptura ſen-

ra ſententia:cui cùm accedat,quod oſtenſum eſt,nouitas,& diſceſſus quidam ab Apoſtolorum, & patrum exemplo, duriùs nimirum nobis videtur tam facile, & non expectato iudicio Eccleſiæ id probare: tolerandum fortè iuſtè videbitur, cùm non facile,nec ſine ſcandalo puſillorum,quæ iam vulgata ſunt auferri poſſent è manibus:verùm id extendere non putamus conſultum eſſe. quod ſi quis cauſetur non eſſe æquum omni lectione ſcripturæ priuare populum: huic etiam reſpondemus, non hoc nos agere,vt nihil legant,nihil habeant ſimplices ſcripturæ ſacræ: integram quidem illam cibum dicimus ſolidiorem,quam captui populi cõueniat. ſed ſunt in ea q̃plurima quę ſufficiant ad pietatem, & ſcientiam Chriſtianam & ſeruãdam, & augendam in fidelium animis. hæc doctorum diligentia excerpta,ſaluberrimè credimus omnibus tradi poſſe, & in omnium linguas transferri: præcipuè quæ ad mores pertinent,& quæ ad prima myſteria fidei: lectiones illæ, quæ per annum in Eccleſia leguntur,miracula Chriſti, exempla vitæ eius captui ſimplicium conueniunt. ergo ſi quid in vtilitatem illorum cupimus,imitemur antiquorum patrum exempla. Auguſt. ex omnibus ſcripturæ ſacræ libris,quæ ad mores pertinent, tempore noui Teſtamenti in vnum librum collegit:quem Speculum appellari voluit, vt Poſſidonius teſtis eſt in vita eius, & liber ipſe oſtendit: in quo nihil aliud eſt,niſi quod ad mores pertinet: & vix vllus liber ſcripturæ omiſſus eſt,vnde non aliquid ſit excerptum. hunc tam pium laborem exiſtimamus ſimplicibus populis futurum vtilem. Baſilius etiam ſimile ferme argumentum habet in octuaginta moralibus regulis,in quarum ſingulis per multa capita, quæ ad mores pertinent, ex nouo duntaxat Teſtamento magna certè dexteritate collegit. Cyprianus etiã tribus illis libris ad Quirinum hoc ipſum agit: vt ex ſcriptura capita quædam ad formandam fidem: in primis duobus ad diſciplinam Chriſtianam docendam, in tertio ex ſcriptura ſacra colligens. Itaque ſatis hîc patres oſtenderunt, quid ex ſcriptura omnibus tradi poſſit. Sunt & alij apud Græcos & Latinos huius argumenti libri: ſed tres hos, de quibus diximus, & ob ſanctitatem, & auctoritatem auctorum, & res ipſas etiam in

exemplum præcipuè adduximus eorum, quę minori periculo, & cum fructu etiam ex ſcripturis ſacris transferri poſſent in vſum ſimpliciorum: quæ omnia nobis dicta ſunt ad modeſtiam perſuadendam in ſcripturæ lectione, cui, quãtum capere poſſumus, maximè repugnat Brentij illa ſententia de proprio iudicio in rebus ad ſalutem æternam, vt ille inquit, neceſſarijs.

Cap.24. Spiritũ veritatis ab erroris ſpiritu nulla ratione apertius diſcerni, quàm ex conſenſu, cum catholica Eccleſia.

Verùm quia, cùm in his, quæ ad dinoſcendos hæreticos, falſamque doctrinam cauendam pertinent, docuerimus illuſtrationem Spiritus ſancti neceſſariam, & ad illam in primis confugiendum: remque oſtenderimus eam eſſe, quę ſicut à nullo negari poteſt, ita à quouis, ſibi tribui facile poſſit, cùm nullus ſit eorum præcipuè, qui obſtinatiùs aliquid affirmant, qui non facilè dicat id ſe à Spiritu ſancto habere, & perſuadeat, ſe vera humilitate & pietate id conſecutum: hoc iam reſtare videtur, vt qua ratione quis verè à Spiritu ſancto illuſtretur, agnoſci poſſit, oſtendamus. Dicunt Brentius, & ſui, & conſtantiſſimè dicunt, ſe eſſe puſillum illum gregem, cui Chriſtus loquitur, Nolite timere puſillus grex, &c. Atque, quod olim Manichæi egerunt, paucitate, & humilitate ſe iactant. Non (inquit Brentius contra me) ignoro quod à parte ſua habeat maximam potentiam, ſapientiam, & multitudinẽ huius orbis, & perſequuntur (inquit) multi, & magni paucos & abiectos. Vides igitur vt hoc nomine gloriatur, quòd ſint abiecti & pauci: atque hoc quaſi ſigno quodam, & charactere ſe ad eos pertinere vult, de quibus Chriſtus inquit, Arcta eſt via, quę ducit ad vitã, & pauci ſunt, qui inueniunt eam. Sic enim olim Manichæi dixerunt dum ſapientiam, plenamque rerum omniũ cognitionem promitterent ſuis, quod non vulgi, non multorum, ſed paucorum eſt: hoc illi dicebant detrahentes fidei, quaſi vulgari, & communi omnibus. Vnde non miror ſi nunc Brentius, qui omnibus iudicium proprium, certumque de dubijs, & obſcuris ſenſibus ſcripturæ docet neceſſarium: ad quod certè peruenire difficillimum eſt, & reuera paucorum, paucitate etiam ſe commẽdet. Id igitur nobis nũc agendum reſtat, vt ſigna certa, ſi qua ſunt, oſtendamus ſpiritus inſtruentis, & docentis eos, qui vera ſequuntur & reijciunt falſa: ne cuilibet liceat de Spiritus ſancti doctri

Matth.7.

doctrina gloriari. Multa requirit hic locus, & latiſſimum præbet diſputationis campũ, & à multis de ea re ſcripta ſunt non pauca, quæ reuera magis pertinent ad ſimplices, & humiles inſtruendos, vt diſcant cauere Sathanæ laqueos, quàm ad conuincendum verboſos & argutos diſputatores: & multa ex ſcripturis colliguntur, quibus diſcerni poſſit falſus ſpiritus à vero. Sed quoniã ea etiam omnes ſibi cõmunia facere volũt, nec deſunt verba, non eſt eis diutiùs inhærendũ. Certè ſi quid eſt, quo ſpiritus erroris à veritatis ſpiritu diſcerni poſſit, ex fructibus, vt inquit Dominus, id eſt maximè, quod Iacobus oſtẽdit, quæ ſurſum eſt inquiens ſapientia primũ quidem pudica eſt, ſiue caſta: Deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, hoc eſt tractabilis, & diſciplinabilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis, nõ iudicans, ſine ſimulatione. Hæc certiſſima ſigna ſunt veræ Dei cognitionis veræ fidei quæ à ſpiritu illo veritatis ſunt, quem Chriſtus promittit inæternum manſurum cum ſuis: ſicut econtrariò illa etiam, quæ his opponit manifeſta ſunt ſigna ſpiritus erroris. Quod ſi zelũ, inquiens, amarum habetis, & contentiones ſunt in cordibus veſtris, nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem: non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens à Patre luminum, ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio ibi inconſtantia, & omne opus prauum. Sed hæc omnia, de quibus in principio mentionem fecimus, magis humili conſcientiæ propriæ, & interiorum ſecretorum cordis coram Deo inſpectione, quàm vllis verbis, aut ſtudio aſſequi poſſumus. hoc vnum toto deſiderio Deũ precamur: vt det nobis omnibus, det mihi, & Brentio, nos ipſos agnoſcere, & nõ verbis, ſed re non nos ipſos prædicare, ſed Chriſtum: non nos amare, non noſtrã gloriã quærere, ſed eius qui miſit nos, ſi tamẽ verè omnes à Deo miſſi ſumus. hoc Brentio, & ſuis omnibus diſcipulis, quod nobis, & catholicis omnibus, ideo deſideramus, quoniam ſi hoc verè adſit, nulla erit amaritudo, nulla contentio, nulla æmulatio, & facilè certè conueniet inter nos. Sed iam ad inſtitutum, omiſſis ergo cæteris, quæ omnes ad ſe trahunt, vnum duntaxat manifeſtiſſimum & apertum ſignum, quo diſcernitur falſus ſpiritus à vero tan-

Iacob. 3.

ro tantummodo proponamus: quod non aliud eſt, quàm conſenſus cum Eccleſia catholica. Qua enim certiori ratione agnoſci poteſt, quid à Spiritu ſancto nobis inſpiretur, quando ille loquatur nobis, quàm vnica hac cum Eccleſiæ catholicæ conſentione? cuius proculdubio Spiritus ſanctus perpetuus, & certus eſt inhabitator, veraque eius vita, & ſpiritus. quo igitur ſpiritus Eccleſiæ ducere poteſt, aut vbi continere, niſi in ſuo proprio corpore, quod ille inhabitat, & viuificat. Rogabo (inquit Chriſtus apertiſſimè) Patrem, & alium paracletum dabit vobis vt maneat vobiſcum inæternum, ſpiritū veritatis, quem mundus non poteſt accipere. De his ſuperiùs ſatis: ſed nunc quàm apertè his oſtenditur Spiritum ſanctum catholicæ Eccleſiæ ſpiritum eſſe. quomodo ergo ab ea ſeparare poteſt hominem, quem monet? cui aliquid inſpirat? aut quomodo illū non deſeret, qui ab eo ſe ſeparat corpore, cuius ille ſpiritus eſt? Meritò igitur, ſi decipi nolumus, quicquid nobis quantūuis orationibus, quantumuis omni humilitate, & timore Dei conantibus vera inuenire inſpiratur interiùs ad exterius magiſteriū Eccleſiæ exigamus cum eo, qualiter conueniat attentè conſideremus: quicquid vel ad fidem, vel ad mores pertinens nobis interiùs ſuggeritur. nec timeamus ne id Spiritui ſancto diſpliceat, vel ei iniuriam facere videamur, quaſi ipſum, qui Deus eſt, ſubijciamus hominibus, hoc eſt Eccleſiæ, quæ hominum eſt congregatio. Quomodo enim fieri poteſt, vt Spiritui ſancto diſpliceat, quod vnicam eius ſponſam conſulamus, quam ille columnam & firmamentum veritatis conſtituit? imò quomodo, cùm nobis quicquam inſpirat, non ad illam nos mittit quam Chriſtus, cuius ille etiam ſpiritus eſt, imò & ipſe cū Chriſto magiſtram nobis dedit totius ſalutaris doctrinæ, dum Chriſtus iubet, vt qui Eccleſiam non audierit ſit nobis ſicut ethnicus, & publicanus? Et ipſe Spiritus ſanctus loquitur in Prouerbijs. Audi fili mi diſciplinā Patris tui, & ne derelinquas legem matris tuæ. Quomodo iniuria fieri poteſt Spiritui ſancto in conſulenda Eccleſia, quam ille certiſſimè gubernat? non igitur cùm ab interiori inſpiratione, quam ille nobis infundit, ad Eccleſiam confugimus atque illam audimus; à Deo ad homines

per-

peruerſa a uerſione tranſimus: ſed à Deo ipſo ad eundẽ ipſum Deum, à Deo inquam in nobis exiſtente, ſed non certò, non perpetuò, & inſeparabiliter. Dubitamus enim, & meritò dubitare debemus de nobis ipſis, & de eius in cordibus noſtris inhabitatione. Nam vt Iob inquit, etiam ſi venerit ad me, non videbo illum: & ſi abierit, non intelligam, & cùm inuocantem exaudierit me, non credo, quod audierit vocem meam. Cùm itaque tutum ſit, & humilimum, ſemper de eius in nobis gratia, atque præſentia dubitare, de eius inſpirationibus, an ab illo ſint? Denique cùm nos frequenter illum & amittere poſſe, & amiſiſſe ſciamus: quàm meritò ad eundem, quem certum eſt in Eccleſia perpetuò, certoque manere, & nũquam illam deſerere, confugimus, à priuata ſcilicet inſpiratione, quæ mihi, aut illi fit, ad publicam illam ſemper Eccleſiæ factam, & in ea permanentem: certè ab inferiori ad ſuperiorem. Primò enim id conſtat, has duas contrarias eſſe non poſſe, Quomodo enim fieri poteſt, vt contradicat ſibi ipſi Spiritus ſanctus, ſpiritus veritatis, ſpiritus vnicus, & ſimplex? quomodo in illo contraria eſſe poſſunt? nónne igitur prudenter facimus, & eius ſequimur ducatum, cùm eũ certò in Eccleſia, & in eius dogmatibus exiſtentem conſulimus de ea inſpiratione, quam, an ab ipſo ſit, meritò dubitamus? & quo efficaciori ſigno agnoſcemus ab illo eſſe quàm ſi conſentiat cum doctrina, & fide, cum moribus: quæ omnia certum eſt ab eo eſſe in Eccleſia catholica. Igitur illud ex his certiſſimum eſt, ſpiritum omnem, qui ab Eccleſia ſeparat, qui ad ſequendos, aut credendos eos, qui ab ea receſſerunt, & eius hoſtes manifeſti ſunt, monet erroris eſſe ſpiritum. Qui non congregat mecum, inquit Chriſtus, diſpergit. Quis verò alius magis contrarius eſt Chriſto? quis magis ſegregat congregata ab eo, quàm qui ab Eccleſia ſeparat? quod certum eſt, proprium eſſe hæreticorum omnium: vt abducant inquit Paulus, diſcipulos poſt ſe: quum contra tranquilli illius, & quieti Spiritus ſancti, & eorum, qui illo aguntur, ſit proprium nunquam ab Eccleſia diſcedere. Confirmat hoc maximè, & quidem explicat exemplum Cypriani, cuius ſuperiùs mentionem fecimus: ſentiebat ipſe baptizandos denuo ab hæreticis baptizatos,

Cap. 19.

Act. 20.

zatos, & reſpondebat omni rationum & auctoritatum vi, qua poterat, contrarium ſentientibus: ipſi etiam Romano pontifici ſynceriſſima libertate contradicebat: ſed tamen inquit, vt ſuperius oſtendimus, neminem à iure communionis ſeparantes, propterea quòd contrarium ſenſerit. Vide itaque Spiritum tenaciſſimum vnitatis: hoc enim (vt ex Aug. ſuperiùs diximus) oſtendit, quàm fuerit Cyprianus ſolicitus ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, vſqueadeò, vt quanquam diuerſam teneret ſententiam, contrariumque iudicauerit eius, quod magna pars epiſcoporum aliarum regionum ſentiebat: non tamen propterea affectu, & communione à cæteris ſe ſeparabat: Vbi etiam obſerua, quid ſit ab Eccleſia ſe ſeparare: nec enim Cyprianus ait, non ſeparantes nos ab Eccleſia: ſed neminē inquit à iure communionis ſeparantes. Non ergo is ſolùm vnitatem relinquit, qui ab vniuerſo corpore, & tota fraternitate ſe ſeparat, ſed etiam ille ſchiſmatis, & diuiſionis auctor eſt, qui pro ſententia ſua, cùm nondum catholicæ Eccleſiæ eſt ſententia, ſed vnius aut multorum priuata, vel vnum duntaxat ex fratribus, ex his, qui in catholicę Eccleſiæ vnitate manent, à communione ſua ſeparat: conuincitur enim præuenire eius iudicium, quum quòd illa nondum vt certum definiuit, ipſe tam certum habet, vt alienum etiam dicat à fraternitate contrarium ſentientem. Itaque hoc eſt reuera Eccleſiam ſcindere: cùm pro tua priuata ſententia, antequam ab illa ſuſcepta ſit, alios damnas & reijcis à communione: quod manifeſtè illi conuincuntur agere, qui ante certum iudicium Eccleſiæ rem aliquam ita affirmant, vt alios propterea ſeparent à ſua communione: aut hæreticos, & alienos à Chriſto definiant, ſiue tranſgreſſores legis eius, & peruerſores doctrinæ. Quid enim rogo magis eſt ſeparare aliquem à communione ſua, quàm aſſerere illum doctrinam Chriſti peruertere? Si quis, inquit Ioānes, venit ad vos, & hanc doctrinā nō affert, nolite recipere eum in domū, nec aue ei dixeritis: qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. hoc de eo, qui hāc doctrinam nō affert, loquitur: quā inquā doctrinam niſi certam & manifeſtam in Eccleſia: de hac prius dixerat, Qui non confitetur Ieſum Chriſtum veniſſe

Ioan. 2.

in carne,hic eſt ſeductor & Antechriſtus. Qui ergo hanc doctrinam non adfert,qui contrarius eſt huic , quam conſtat totius Eccleſiæ eſſe,hic eſt ſeductor:hic eſt à communione ſeparandus.Cęterùm quàmdiu hoc non eſt,cur Eccleſię iudicium præuenimus: certè quod Cyprianus aſſerebat,iudicabat conſonum eſſe ſcripturæ,& ex ea efficaciſſimè inferri, non ſolùm ipſe,ſed cæteri epiſcopi contrariũ reputarunt ſcripturæ, quod alij ſentiebant, vt in ſententijs concilij manifeſtum eſt: ſed videbant ſe homines,& ſuam ſententiam non ſuſceptam in tota Eccleſia:Vnde quanquam eum,qui contrarium ſentiebat, falſum ſentire non dubitarent,& contra ſcripturæ veritatem:ſed nō propterea alienum à Chriſto & doctrinæ eius peruerſorē, atque ſeductorem dicebant, quoniam nondum is ab Eccleſia receſſerat,cuius maxima pars contradicebat Cypriano:nec res vniuerſali concilio definita erat. Dicant, quod volunt, aduerſarij, certè negare non poſſunt, longè ſe ab hac modeſtia Cypriani eſſe.non eſt cur Eccleſiam catholicam,quam volent illi definiant,& ab ea dicant nos receſſiſſe.Illud ex hoc opere Cypriani habemus,dignũ quod attentè conſideretur:quod etiam is,qui non nouam introduxit conſuetudinē circa religionem, & contra quam conſtat factum eſſe ante eum in tota Eccleſia:ſed etiam,qui Eccleſiæ ſuæ antiquam iam conſuetudinem, contra quam in alijs Eccleſijs fit, ſequitur, cauere debet: ne propter illam alios à communione ſeparet, & alienos à Chriſto iudicet.hoc enim minus eſt,quàm primum, & hoc Cyprianus agebat non primum: nec enim ab eo primo rebaptizati ſunt ab hæreticis baptizati: ſed prædeceſſoris ſui ſequebatur exemplũ,& conſtitutũ ab eo tenebat,& tamē neminē inquit,à iure communionis ſeparantes. quare? non quia nō erret:iudicat enim Cyprianus illum errare: ſed quia non recedit ab Eccleſia,quæ hoc non vniuerſaliter obſeruat,nec definiuit. quare putabat Cyprianus quod ſi vel minimum, & puſillum ex his,qui credunt in Chriſto, ipſe à ſua communione ſeparaſſet, non ab Eccleſia ſeparatum: ſibi potius inferebat hoc malum, & ſe,alium priuare volens,verè communione Eccleſiæ priuabat. hoc eſt exemplum Cypriani,nec illius ſolùm,ſed frequen

tiſſimum etiam in Eccleſiæ antiqua.quod in quæſtione illa de obſeruatione Paſchę oſtēſum fuit à ſanctiſſimis,& grauiſſimis patribus Polycarpo Ioannis diſcipulo, & Aniceto Romano pontifice,vt enim teſtatur Irenæus apud Euſebium,Beatus Polycarpus cùm Romam ſub Aniceto veniſſet, de hac quæſtione ita egerunt, vt non vnuſquiſque ſententiam ſuam obſtinata contentione defenderet, cùm neuter alteri ſuam perſuadere poſſet, ſed communicauerunt ſibi inuicem, atque plena fide,pace integra,& firma charitate diſceſſerunt, hoc ſtatuentes,vt omnes Eccleſiæ concordiam cuſtodirent,etiam ſi in obſeruatione Paſchæ diuerſa ſentirent.Idem voluit Irenæus victorem Romanæ Eccleſiæ pontificem ſeruare. Hi omnes non nouam, & nunquam receptam conſuetudinem introducebãt in Eccleſiam:ſed quam acceperant à maioribus:& tamen,quia nōn erat vniuerſalis Eccleſiæ, non propterea aliquem à communione ſeparabant:ex quibus illud, quod apertè maius eſt, multò magis cauendum oſtenditur: ſi quis permanente Eccleſia in pace,& tranquillitate, & vniuerſaliter aliquid circa religionem obſeruante, contrarium introducere conetur: contrarium inquam eius,quod tota Eccleſia ſeruat: quod omnes in Chriſtum credentes,nullo apertè,& manifeſtè contradicente,tenent:nónne iuſtũ eſt, & multò iuſtius, quàm quod Polycarpus,& Cyprianus fecerunt, vt non propterea à iure cõmunionis aliquem ſeparet, hoc eſt, vt diximus, alienum faciat à Chriſto,ſeductorem, & Antichriſtum dicat?ſit ille vnus, ſint multi quantęcunque auctoritatis:certè,vt vel minimum quod dici poteſt,in eos dicamus,præueniunt iudicium Eccleſiæ. ſic facit Brentius, & ſui circa ſacrificium altaris,circa ſacramentum confirmationis,& chriſma, quo conſecratur aqua baptiſmi.Contra hæc omnia,cùm in Eccleſia tota obſeruentur,clamant, & introducunt alienam conſuetudinem. Nónne hoc maius eſt, quàm quod Cyprianus fecit? cur ergo propterea ſe ſeparant, & à communione ſua nos alienos faciũt?nos permanemus in hac cōnſuetudine, & quando illam certiſſimè videmus catholicæ Eccleſiæ eſſe,cum ea permanemus: nec præuenimus eius iudicium, quod certò intelligimus hoc eſſe. quare

Hiſt. lib. 5. cap. 24.

contra-

cotra nos nō eſt quid dicatur. Cæterùm illi ſi de hoc dubitant, ſi contrarium ſentiunt, quare ſaltem non requirunt iudicium Eccleſiæ, & expectant? Quid rogo eis nocuiſſet hæc nonnulla modeſtia: vt ſaltem non certò definirent omnes alios alienos eſſe à Chriſto. Polycarpus, & Aſiani epiſcopi, Cyprianus, & Aphri rem vrgebant, quam non viderant contra totius Eccleſiæ ſententiam eſſe: parati, ſi viderent, ſequi & tamen neminem propterea à communione ſubmonent. Cauſa communionis vtriuſque ſpeciei, & exigendi votū cœlibatus ab his, qui maioribus ordinibus initiantur, accedit magis, & ſimilior eſt cauſæ Cypriani, & aliorum: Eccleſiæ quædam cōmunicant ſub vtraque ſpecie, & multò plures ante non multos annos communicarunt, & ante mille fortè omnes: ſimiliter nec omnes Eccleſię exigunt votum illud ab his, qui ordinantur. Igitur qui contra conſuetudinem communionis alterius ſpeciei, & votum hoc maiorum ordinum loquitur, non contra vniuerſalem totius Eccleſiæ conſuetudinem diſputat, ſicut nec Cyprianus. Verùm ſi hoc non fit illa eius modeſtia: ſi hoc fit definiendo iam, & iudicando alienos eſſe à Chriſto, & Eccleſia, qui hanc conſuetudinem ſequuntur, quod Lutheri diſcipuli faciunt, nónne vides vt ab Eccleſia recedunt? Non eſt quid iam expoſtulent nobiſcum, aut cauſentur, quod eos à communione expulerimus: ipſi ſe primò alienos fecerunt, nos iudicantes alienos, præter vllā vniuerſalem definitionē Eccleſiæ: vt nō dicam contra illam, quod verum eſſet. Sed de hoc nūc non agimus: id ſit ſatis, quòd exemplo maximè illorum patrum explicauimus, quàm ſit manifeſtum ſignum ſpiritus erroris ab Eccleſia catholica ſeparari: & quomodo id circa fidei ſententiā, ſiue religionē fiat hæc nobis primò declaranda erant: iam & illud ex his manifeſtiùs fit, circa omnem aliam internam inſpirationem idem ſeruandum: aliam inquam, quæ de quacunque re eſt, qua ſcilicet vel faciendum aliquid, vel omittendum inſpiratur nobis. eſt enim illud ſemper exigendum ad Eccleſiæ regulam, & conſuetudinem ſi ieiunia inſpirantur; ſi abſtinentiæ, ſi corporis afflictiones ſi vilitas veſtis, & rerum huius mundi contemptus, fiant hæc omnia iuxta quod in Eccleſia conſueta ſunt, & probata:

bata:non alia ratione, nec vltra Eccleſiæ metas:alioqui ſuperſtitioſa erunt.Ieiunandum igitur eſt,ad ſubijciendum carnem ſpiritui,ad mortificationem Christi ferendam, non in abominationem ciborum:nec ieiunandum diebus dominicis,quibus Eccleſia prohibet,& ſic de cæteris rebus. Nam hæc exēpli cauſa dicta ſunt,vt apertè videamus,quod nō in fide tātùm,ſed in operibus omnibus Christianę vitæ ſint nobis omnia ad Eccleſia catholicæ iudicium referenda, & ſecundum magiſterium eius exercēda:cuius niſi mēbra ſimus, & magiſteria ſequamur, nihil certè agimus, quod promoueat ſalutem. Itaque vſqueadeo proprium iudicium nobis ſequendum neceſſariò nō eſt, vt tantò magis fides noſtra, & vniuerſa opera grata ſint Deo, quantò magis in eis proprio renūciamus iudicio,vt Eccleſiam catholicam ſequamur. hoc enim propriè pertinet ad illud Salomonis conſilium,Ne innitaris prudentiæ:& ad alterum eiuſdem ſimul et Pauli:Ne ſis ſapiens apud temetipſum:&, nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos.Nam illud certiſſimum eſt, cum hoc maximè imitari,qui in dubio ſenſu ſcripturæ ſuo renūciat iudicio,vel omnino adhęrens alterius ſenſui quem pluris facit,quàm ſe:cuius ſapientiam ſuæ præfert, vel ſaltem non contra ſe ſentientem damnans:ſed expectans Dei iudicium, quod in Eccleſia ſua ille oſtendet. Qui verò neutrum horum facit,ſed ſententiam ſuam mordicus tenens alios damnat:quomodo non etiam contra ſaluberrimum illud conſilium Pauli facit:Non alta inquit ſapientes, ſed humilibus conſentientes? Quare meritò timendum eſt illi,quod Eſaias deplorat,Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes.Fides vera,quid aliud eſt,quàm à proprio iudicio recedere, illi renunciare, nihilque tribuere, quæ vera illa captiuitas eſt, in quam Paulus ſe dicit ſpiritualibus ſuis Euangelicæ prædicationis armis redigere intellectū omnem in obſequium Chriſti.Scio his facilè reſponderi,captiuandum eſſe intellectū, in obſequium fidei:ſed fidei ſcripturæ ſacrę,fidei,qua Deo creditur nobis in ſcriptura loquenti: non qua hominibus, hoc eſt enim quod aduerſarij noſtri perpetuò clamant, Scripturæ ſacræ credendum eſſe, ad illam omnia exigenda:quibus quanquam

Prouerb.3.

Rom.12.

Ibidem.

quã ſatis ſuperiùs reſpõdimus, non tamẽ in hoc loco, vbi agimus de ratione, qua credendũ eſt catholicę Eccleſię, putamus omittendum quantum errent, & ſibi ipſis contradicant, qui Chriſtianam, atque catholicam fidem non aduertunt non tantùm Deo veros fideles ſubijcere, ſed etiam Eccleſiæ. Reuera enim fides integra non eſt, ſi tãtùm Deo nos credere dicamus: niſi etiam Eccleſiæ crediderimus. ſicut enim iudicio noſtro, vt Dei ſequamur iudicium, fides docet nos renunciare: ita etiam vt ſequamur iudicium Eccleſiæ. Nõ eſt Eccleſia fatemur fidei noſtræ primum ſtabile fundamentum: ſed Chriſtus ipſe primò qua Deus, deinde qua homo. Creditis inquit in Deum, & in me credite: hac ratione Diuinitatis. Et rurſum ſecundum etiã humanitatem, Si crederetis inquit Moyſi, crederetis forſitan & mihi. Ille igitur fundamentum eſt, præter quod, vt Paulus inquit, nemo poteſt aliud ponere: ſed poſt illum proximè eſt Eccleſia catholica tanquam vnica ſponſa, quæ vnum cum illo eſt. Erunt inquit duo in carne vna, quod Paulus de Chriſto, & Eccleſia intelligit. Quare quicquid humanum eſt, quicquid à Chriſto Deo, & homine deriuatum, omnes gratiæ eius, opus poſterius eſt Eccleſia: nihil illi propinquius quàm ſua Eccleſia: in illa abundantior gratia, integriora dona, & perfectiora. Denique omnia chariſmata diuina in ea ſunt, quæ eſt corpus eius, vt inquit Paulus, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet: plenitudo eius inquit, hoc eſt, quę vniuerſa cõtinet, & complectitur eius & dona, & opera: in ea, & per eam remittuntur peccata, adminiſtrantur ſacramenta, exaudiuntur preces, donatur perſeuerantia. Hæc inquam omnia Chriſtus voluit non niſi per Eccleſiam ſuam nos conſequi: quæ eſt plenitudo eius. Eadem ratione fidem ipſam, & cognitionem ſui reuelat quidem ille, ſed in Eccleſia, & per illam. Chriſto igitur credendũ eſt, ſed agnoſcẽda eſt eius ſchola, & cathedra quodammodo docentis, quæ non alia eſt, quàm Eccleſia catholica. Scripturæ credendum eſt: ſed quę nobis tradita eſt ab Eccleſia, vt ſuperiùs probauimus: nõ igitur homini, nec cõgregationi humanæ innitimur, cùm credimus, & agnoſcimus in Eccleſia certiſſimè, & veriſſimè Deum nobis loqui. Nihil itaque

Ioan. 14.

Ioan. 5.

Epheſ. 1.

tutius,& tranquillius circa fidei, & ſalutis cauſam, quàm ſemper à iudicio Eccleſiæ pendere: quàm diu ſic diſpoſiti ſumus, vt à ſenſu Eccleſiæ nullo modo recedamus,tam diu certè in catholica fide permanemus: hoc expedit nobis iudicare, vt ſi quid ſapimus,aut iudicamus,totum iudicio Eccleſiæ ſit ſubditum,quod non ſolùm ſine noſtro ipſorum iudicio, ſed contra illud etiam oportet nos ſequi. Sed quoniam catholicam hanc Eccleſiam obſcurare,& incertam reddere conantur aduerſarij,& adhuc Brentius clamat,Quid ſi Eccleſia contra euangelium: quid ſi concilium vniuerſale contra ſcripturam definiat?& addit, Si abſque iudicio ſentẽtiæ eius ſtandum eſt,non ergo ſequentes iudicium Annæ, & Cayphæ in dãnatione Chriſti peccarunt: quin potius damnabimus Ioſephum nobilem illum decurionem, qui non conſenſerat conſilio, & actibus eorum:damnabimus Nicodemum,& ipſam beatiſſimam virginem eius matrem. Quamuis his omnibus priori loco pro captu noſtro quantum ſatis eſſe poſſit reſpondimus: exigit tamen hic locus, vt de errore,& ignorantia circa fidem, & religionem qualiter,aut excuſent, aut accuſent apud Deum agamus:quod propter hodiernas controuerſias maximè putamus neceſſariũ:vt nouerimus qualiter agentes aut nõ erremus, aut excuſemur ſaltem errantes à crimine hæreſios, & infidelitatis apud Deum. Hoc igitur vltimo loco iam nobis agẽdum eſt,vt ſaltem vel oſtendamus,vel excitemus eos, qui ſalutis ſuæ ſolicitudinem gerunt,ad cogitandum quid in horum temporum turbulentia, ſententiarumque diuerſitate agendum,vt excuſabiles ſimus coram Deo.hoc igitur ſic exordiendum putamus.

De errore, aut ingnorantia circa fidem excuſante, vel accuſante.

IGnorantia, & error adeò ſunt infirmitati humanæ, & filijs Adæ ſub eius damnatione naſcentibus communes, congenitæ; & quodammodo naturales: vt nullus ſit cui ignorare, & errare nō frequenter contingat: nulli inquam hominum præter eum, qui ſimul etiam verus Deus eſt, & ipſa ſumma ſapientia, & prima veritas. De alijs enim omnibus meritò clamat Pſalmiſta, Deus de cælo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat, ſi eſt intelligens aut requirens Deum: omnes declinauerunt ſimul, quò rogo, aut vnde? niſi à ſcientia ad ignorantiam: ab intelligendo, & requirendo Deo: ad ignorandum, & amittendum. Quid enim magis facit vt Deum amittamus, quàm illius ignorantia: cùm primus, quo illi appropinquamus, gradus cognitio eius ſit: meritò igitur inquit Pſalmiſta, Omnes declinauerunt ſimul, inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnū. Et vt Paulus colligit, Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum. Quid enim aliud ante oculos timorem Dei non eſſe, quàm non videre quātum, qualiterq; timendus ſit Deus, nec pro dignitate cogitare. Cùm igitur tam familiaris, & cognata nobis ſit ignorantia, earū maximè rerum, quæ ad felicitatem noſtrā pertinent, & ad Deum, diuinarumq; rerū cōprehēſionem: quis audeat ſine magna temeritate ſe, nō dicā, ſapientē, & perfectè doctum: ſed vel circa quantumuis minimam earū rerum, quæ ad veram ſapientiā ſatis inſtructū pertinēt, ſatis oculatū cogitare? Reuera hęc ſumma inſipientia eſt ſapientem ſe credere, quem meritò hoc nomine dignum cenſet Apoſtolus, qui ſe putat, inquiens, aliquid ſcire nondum cognouit, quomodo oportet eum ſcire. Quid enim hoc aliud eſt, quàm pronunciare eum, qui ſe exiſtimat aliquid ſcire: aliquid inquit quantumuis parum, nihil omnino ſcire? & meritò quidem quia modum ſciendi nondum nouit, quia

Cap. 1. De agnoſcēda propria humanæ naturæ ignorantia circa ea, quæ ad ſalutem pertinent.

Rom. 3.

1. Corint. 8.

quia non attigit, vt aiunt, primis labris ſcientiam: cuius ratio & modus hic eſt, vt primò ignorantiam noſtram noſcamus. Et

Ibidem 3. rurſum ait, Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſapiens ſit. Quid verò ſtultũ fieri aliud eſt, quàm ſuam agnoſcere ignorantiam: ſuam inquam origine, quodammodo, & natura: propterea dixit ſi quis videtur ſapiens eſſe in hoc ſeculo, non ſi quis eſt: nam non eſſe aliquẽ verè ſapientem in hoc ſeculo id etiam oſtendit, quod præmiſerat: nemo ſe ſeducat: & tum ſubiungit, ſi quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo: innuẽs, quòd nemo niſi ſeductus ſibi ſapiens vide-

Ad Gal. 6. ri poterit: de quo & alibi dixit, Qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Fieri igitur poteſt, vt in hoc ſeculo, in his tenebris, in hoc exilio, & elongatione, qua proiecti ſumus à facie Dei, & lucidiſſima illa paradiſi regione ſibi, aut alijs quis ſapiens videatur: fieri inquam poteſt, vt inter cæcos videatur ſibi, aut alijs videre, hoc eſt, in hoc ſeculo ſapientem eſſe: qui tamen ſi vel tantillum cogitare cœperit, quanta ſunt, quę ignorat, & inter ea, quę ſcire videtur, quàm ſint pauca, quę ad liquidum nouerit: & denique quàm facilè omnis ſua cognitio hallucinetur, & conuertatur in tenebras: quoties tandem contingat ſuiipſius obliuiſci ſeipſum, non conſiderare, nec attendere, videbit apertè ſe meritò ſtultum, & non ſapientẽ eſſe: quod ſi attentiùs cogitare velit, & vel tantillum conuertere oculos ad radios veræ ſapientiæ, qui ex verbis eorum, quos Deus inſtruere dignatus eſt, prodeũt, ſi attendere velit verborum Deĩ ſplendorem & lucem, & ab ipſo Deo erudiri cœperit: tunc demum incipiet agnoſcere quantæ ſint ignorantiæ humanæ tenebræ, & quàm verè ſtultum ſit apud Deum, veritatemque ipſam quicquid humanus animus ex ſeſe concipere valet, & cogitare: tunc verè ſtultus fiet ſibi, & huic mundo: deficiet in eo, & obſcurabitur lux illa, quæ apud homines videtur ſapientia, & ea deficiente incipiet verè aliunde eſſe ſapiens. ſtultus inquit fiat, vt ſapiens ſit: cuius rationem ſtatim inferens ait: Sapientia enim huius mundi ſtultitia eſt apud Deum: ſcriptum eſt enim, Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum. Et iterum, Deus nouit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. hæc eſt igĩ

tur

tur Chriſtianæ philoſophiæ prima pars:hic eſt aditus ad ſcholam Chriſti manifeſtè agnouiſſe, quæ ſit ignorantia noſtra, & quod verè ex nobis,ex origine, & ortu noſtro nihil aliud habeamus,quàm non ignorantiam tantùm:ſed errorem etiam erga illa maximè, quæ ad ſalutem noſtram neceſſaria ſunt: iuxta id,quod meritò in Pſalmo ſcriptum eſt:Alienati ſunt peccatores à vulua:errauerunt ab vtero:locuti ſunt falſa.quare niſi ſuperiori luce perfundamur, &, vt ita dicam, nouos induamus oculos,nihil poſſumus ſolidæ & ad nos pertinentis veritatis agnoſcere.Illud igitur primum omniũ nobis in hac diuina ſchola religionis Chriſtianæ confertur, vt ſuperiores nobis effecti, altioriq́ue luce illuminati proprias natiuitatis noſtræ agnoſcamus tenebras, hoc eſt Chriſtianæ ſapientiæ principium: hic profectus:hæc denique conſummatio. Et vt cætera, quæ ad res alias pertinent, omittamus, myſteria fidei noſtræ & ſcripturæ ſacræ ſenſus quis non intelligat, quàm ſint ſupra vires, & facultatem humani ſenſus?non nũc agimus cõtra eos, qui ſcripturam ſacram apertam, & per ſeipſam lucidam aſſerunt:nam de hoc ſuperiùs ſatis: ſed loquimur quàm difficilè ſit myſteriorum fidei vel inueſtigare rationem, vel ea pro dignitate cogitare: quod & cupimus ante oculos eorum maximè, qui circa ea verſantur,ſemper eſſe. Quanta enim profunditas myſterij incarnationis filij Dei?ſicut illud etiã diuinitatis ipſius verbi, atque procedentis ſpiritus, quam excedit omnem cogitationem noſtram? Quis(inquit Auguſt.) Chriſtianus tacere poteſt,In principio erat verbum,& Deus erat verbũ?&c. quis capere? ſic & cætera incarnati verbi myſteria: in ſacramento Euchariſtiæ præſentia illa Chriſti, & veritas quàm abſcondita? Quis non apertè intelligat erga ea omnes quantumuis ſapientes homines infantes eſſe? & res quidem ipſas credere eius lumine adiuti poſſumus,plenè autem noſſe, aut inueſtigare modum, rationemq́ue earum, non magis noſtrarum eſt viriũ, quàm infantis ſapientiſſimi philoſophi ſenſus cognoſcere.Quis enim æternę generationis Filij,atque proceſſus Spiritus ſancti rationẽ intelligit? Quis illius ſimpliciſſimæ vnitatis, atque veriſſimæ trinitatis modum poteſt cogitare? Quis qualiter

Cap. 2. In ſpeciali oſtẽditur ignorãtia noſtra erga fidei myſteria.

liter Deus verè ſit homo intelligere, & vnionis illius inter Deū & hominem explicare rationem? nónne ad hæc omnia conſtat ſapientiſſimos quoſque non aliter ſe habere, quàm paruulos? quod ſi vel tantillum excedere voluerint, & curioſiùs inquirere de his myſterijs: ſatis nos docuit ipſa experientia in quantos incidant errores. Certè Arius, Macedonius, & Sabellius non alia ratione circa ineffabilis trinitatis myſterium errarūt, quàm quia vltra, quàm oportuit, conati ſunt inueſtigare: ſicut Neſtorius, Eutyches circa incarnationis myſterium: omnes etiā, qui de ſacramento altaris nunc diuerſam ab Eccleſia ſententiam ſequuntur, non alia certè ratione errant, quàm quòd audent in tantis myſterijs rationi humanæ aliquid tribuere: & ſanè neceſſe eſt, vt qui circa hæc omnia infirmitatem propriam non agnoſcunt, & vltra vires in diuina myſteria irruunt, turpiſſimè errent, & cadant: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, meritò ſtulti facti ſunt, nec longè ab eorum errore, qui cùm Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt: illi enim hoc egerunt æquantes creaturas creatori in cultu, atque veneratione: hi verò diuina proprio ingenio inueſtigare cupientes opere ipſo oſtendunt, ſe non longè eſſe ab hac æſtimatione, quòd comprehendi, & inueſtigari ab homine diuina poſſint, quaſi non in immenſum excedant. De ſenſibus verò ſcripturæ quantò eſt difficilius certò ſtatuere in diuerſitate, & multiplicitate eorū, quis ſcit quē ſignificare voluit auctor. ſi enim vt Aug. inquit abſentis, vel mortui hominis voluntatē, & ſenſum nullus poteſt ita certò intelligere in obſcuris, & ambiguis verbis: vt illud ſenſiſſe, qui ſcripſit præter dubitationem affirmare poſſit: quis Spiritus ſancti, à quo multò ſumus remotiores, profundiſſimos illos ſenſus (quos meritò eodem Auguſt. teſte dignū eſt tantæ immenſitatis credere: vt nunquam ſatis ab homine comprehendi poſſint) ſe certò intellexiſſe affirmare queat? Quare maxima temeritas eſt, & proprij ingenij nimia fiducia vni ſenſui mordicus adhærere velle, aut ex eo ſenſu, qui vni, aut alteri videtur, cùm tamen poſſit & aliter locus intelligi, certum aliquid fide tenendum, quod aliunde præter omnem dubitationem non probetur, affirmare? aliunde haberi dicimus,

Cap. 3. De ignorantia noſtra circa ſcripturæ ſenſus.

Lib. de vtil. credēdi ca. 5.

Lib. 12. confeſſ.

vel ex ipſa ſcriptura, vel ex ſenſu Eccleſię certo, Quod ſi conſideraſſent Lutherus, & ſui, atque reliqui nouatores non tam obſtinatè aſſererent noua ſua dogmata. Puerile reuera eſt, & graui ingenio indignum, verba hæc, hoc eſt corpus meum, vel hic eſt ſanguis, nolle alia ratione intelligi poſſe, quàm quæ tibi videatur. Zuinglius vult ſolùm intelligi figuratiuè: Lutherus realiter: ſed ita vt vtrumque realiter ſit & panis, & caro Chriſti: demus vtrũque ſignificari poſſe, cur certò vnum, & non alterum ſignificatum volunt? & cùm tertij etiam ſenſus verba illa capacia ſint, cur non etiam ille recipiendus? aut quomodo ex illo loco niſi aliunde certum habeamus, aliquid illorum trium affirmari debet, aut poteſt? Sic & illa verba, Bibite ex hoc omnes, volunt tantùm vt ſibi videtur ab omnibus accipi: atque ita demum in reliquis omnibus hoc contendunt, hoc agunt, vt quod ipſi ſenſerint, teneamur omnes ſentire: vt meritò de illis, tam cùm ſcripturam exponunt, quàm cùm dogmata aſſerunt, dicam illud Auguſtini, quod id faciunt, quia ſuam ſententiam amant, non quia vera eſt, ſed quia ſua eſt: nec quia in corde eorum, qui tradiderunt ſcripturas quid ſenſerint, viderunt, ſed quia ſuperbi ſunt. De his igitur ſatis. quæ eò dicta ſunt, vt in nulla re ad ſalutem noſtrã, & ſacrę ſcripturæ intellectũ pertinente audeat quis ſapientẽ ſe credere, qua præſumptione nihil certè perículoſius, nec reuera aliquid irriſione ſapientiũ dignius. *Lib.12. confeſſ.cap.25.*

Accedendũ eſt igitur ad hęc, & incedendũ in eis ſumma cum humilitate, nulla ſui ingenij fiducia, nullo proprię eru ditionis ſupercilio: quod ſicut ſi perſuaſum eſſet omnibus, & ab omnibus cuſtodiretur, proculdubio auferret contentiones omnes, & rixas reuera pueriles in diuinis oculis: ita quia omittitur, & nec vel attentè illud cogitare volumus, parit horum temporum contentiones, & grauiſſima ſchiſmata in religione, contra illam Pauli ſaluberrimam admonitionem, quam Corinthijs commendat: obſecro autem vos fratres inquiens, per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & nõ ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia. & quidem cùm inquit, ſignificatum eſt mihi, quod vnuſquiſque veſtrum dicit, ego ſum Pauli, ego au-

Cap. 4. Amor proprij ſenſus circa ſcripturam, quàm irrationalis, et quanti periculi ſit.

1. Corint. 1.

tem Apollo:hoc dũtaxat in eis arguere videtur, quòd in diuerſitate magiſtrorum gloriarentur:& de ea contenderent:tamen ſatis oſtẽdit diſſidia omnia ſchiſmata, diuerſitateſque opinionum ex amore hominum ſiue aliorum,ſiue quod & frequẽtius, & grauius eſt, ſuiipſius originem trahere:dũ ſcilicet,vt ex Auguſtino ſuperiùs diximus,ſuam ſententiam,aut eius,quem plurimi facit,non quia vera,ſed quia ſua eſt,quiſque amat. Nam ſi abſque fuco veritas quæreretur,& humiliter: nullus ſua mordicus tenebit. Quod apertiùs deinde Paulus exponit dicens:

Eiuſdem 3. Quum enim ſit inter vos zelus, & contentio, nónne carnales eſtis,& ſecundum hominem ambulatis? cùm enim quis dicat, Ego ſum Pauli, alius autem, ego Apollo, nónne homines eſtis?pro magno itaq; probro dicit Corinthijs, homines eſtis: ſiue quod apertiùs eſt,carnales eſtis:hoc ẽſt longè à diuinarum rerum ſenſu:quo manifeſtè oſtenditur,tantò minus nos eſſe capaces myſteriorum religionis noſtræ, ſenſuſque diuini in ſcripturis, quantò vel noſtrum, vel humanum aliquem amamus, quantumque nobis ipſis placemus. propterea priùs dixerat, non potui loqui vobis, quaſi ſpiritualibus: tanquã paruulis in Chriſto lac potũ vobis dedi,non eſcã:nondum enim poteratis:ſed nec nunc quidem poteſtis,adhuc enim carnales eſtis.Ecce vbi apertè rationem infirmitatis ſenſus,puerilíſque inſipientiæ erga diuina Paulus docet eſſe humanũ affectum, erga aliorum doctrinam,vel ſapientiã,& multò certè magis erga ſuamipſius. Vbi vt omittam omnes alios aduerſarios, qui vtinam non hoc morbo nimij propriæ ſententiæ amoris tam apertè laboraſſent,vnius Brentij,cũ quo nunc agimus, audi verba in ſuis his Prolegomenis. Primo enim loco de trinitatis myſterio dicit,ſe,ſuoſque illud aſſerere apertiſſimè: & infert: ac niſi
" fallor ſophiſtis & monachis, vix tantum eſſet roboris:vt poſ-
" ſent noua deliria, quæ his temporibus aduerſus hunc articu-
" lum excogitata ſint, refutare,ſi noſtri in hac parte ſuã operam
" non conferrent.In his verbis iudicent alij, quanta ſit eruditio-
" nis & ſapientiæ ſuorum in Brentio æſtimatio,quantus contemptus aliorum:inter quos cõſtat eſſe, quos Brentius nec nouit, & tamen putat vix tantum roboris in aliquo eſſe: vt poſſet à

deli-

delirijs hæreticorum myſterium trinitatis vindicare: ab his igitur pueriilibus, & hominum, vereque carnalium contentionibus arcet Apoſtolus eos maximè, qui capaces ſcripturæ ſacræ, diuinorumque myſteriorum fieri cupiunt. Quæ ideo in hoc principio inculcauimus: quoniam tanquam fundamentum cupimus collocari in cordibus eorum maximè, qui de rebus dubijs religionis acturi ſunt: & vt ex hac certiſſima ignorantiæ noſtræ ſcientia illud attētè cogitemus, quòd cùm non ſit hominum primas partes ſapientiæ tenere: vt ſcilicet nunquam erremus: (cùm hoc ſupra vires omnes humanas ſit: vixque vlli conceſſum à Deo) vt nouerimus omnes, quòd verè omnis homo mendax: ſaltem conemur ſecundum locum tenere, vt quàm minimum fieri poteſt erremus, & quàm citiſſimè, & facilimè emēdemur. Deniq; vt vel errantes, vel in errore perſeuerantes ſaltem excuſabiles ſimus: atque vt omnino ad peccatum nobis non imputetur à Deo: vel ſaltem non ad maximum. hi enim errores ſunt hominum. ſic enim errare, vt non diu perſeueres: vt non obſtinato ſis animo: vt facile emendari poſſis, hominum eſt infirmorum: & hoc ipſo commiſeratione quandā excitat, & non irā. Errauit Dauid: ſed quid ait? Erraui ſicut ouis, quæ perijt: hoc eſt, non malitia, non obſtinatione, ſed ſeductione, & lapſu à conſideratione debita: & ideo ait: Quęre ſeruum tuum domine, quia mandata tua non ſum oblitus. Eſt ignorantia, & error etiam in iudicio hominum excuſatio quædam, quæ veniam impetrat peccati vſque adeò, vt vel ſero confitenti ignoraſſe quid ageret ignoſcatur: ſicut inquit Saul Dauidi, Peccaui: apparet enim quòd ſtulte egerim, et ignorauerim multa nimis quantò magis corā diuino iudicio, quod multò eſt lenius, miſericordiæ excuſationem habebit? peccauit Paulus, perſecutus eſt Eccleſiam: ſed tamē, ait, Miſericordiam conſequutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Ecce ignorantiam excuſantem: & qua factum eſt, non vt non peccaret, vt non ſibi reus etiam incredulitatis videretur Paulus: ſed vt miſericordiam conſequeretur. Sic eſt illa, de qua Dauid inquit, Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris. Denique & illa, de qua Chriſtus loquitur Patri, & orat

Cap. 5. Propriæ ignorantiæ cognitionē plurimum iuuare ne imputetur nobis.

1. Reg. 26.

1. Timot. 1.

orat pro crucifigentibus ſe: Ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: peccarunt quidem, ideoque ignoſci illis petit Chriſtus: ſed ita peccarunt, vt commiſerationem culpa illa excitaret. In quo ignorantiæ gradu valde certè conſiderandum eſt, quanta ſit erga nos diuina bonitas: ea enim ipſa mala, quæ ex nobis habemus, & maximè nobis connaturalia ſunt, conuertit in occaſionem, atque materiam miſericordiæ, & veniæ: quò enim magis agnoſcit diuina clementia innatam nobis eſſe ignorantiam, & incõſiderationem: eò minus imputat nobis peccatum: idq; maximè, ſi nos hocipſum agnoſcamus.

Ionæ 4. Ionæ inquit Deus, Non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua ſunt plus quàm centum viginti milia hominum, qui neſciunt, quid ſit inter dextram, & ſiniſtram ſuam. Vides quantum ignorantia hominum apud Deum poſſit: & illud quidem de omnimoda ignorantia infantilis ætatis eſt: tamen ſatis oſtendit quantum confeſſio, & agnitio eius etiam in maioribus Dei miſericordiam nobis cõciliet.

Cap. 6. De ignorãtia, et errore inexcuſabili, vel excuſabili.

Ex quo & illud aduerte, quàm econtra inexcuſabiles ſint apud Deum quantumque ſibi auferant miſericordiæ eius, quæ gloriantur in ſcientia. Nónne quantò magis, qui ignoranter peccant, & id agnoſcunt, digni ſunt venia: tantò etiam amplius qui ſe iactant, & placent ſibi in ſua ſapientia, ſi errauerint, indigni ea ſunt? Quàm igitur ſtultum eſt, cùm agnoſcamus tã ſubiectos nos eſſe errori, tamque facilè in illum incidere, auferre à nobis id, quo maximè error noſter excuſari poteſt ante Deum? quod certiſſimè agunt, qui nimium in ſua ſententia, & eruditione ſibi complacent; & ſe aliquid ſcire ſibi & alijs videri volunt. Horum enim ignorantia, & error longè abeſt, vt eos excuſare poſſit: cùm potius hæc manifeſta ſuperbia, & ſapientię coniuncta maximè accuſet. hæc eſt enim illa, de qua Paulus inquit, Dicẽtes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt:

Rom. 1. de quibus & ait, quod ſint inexcuſabiles. Eſt itaque ignorantia, quæ apud Deum magis accuſat, quòd non ſolùm ex hoc loco: ſed ex multis etiam alijs ſcripturæ locis manifeſtè colligitur: & ea quidem multiplex: alia eſt enim, quam data opera homines nonnunquam volunt: de qua ſcriptum eſt, noluit intelligere, vt bene ageret: alia in quam ex ſocordia, ignauiaque

diligenter inquirendi, quæ ad ſalutem noſtram ſpectant, incidimus: contra quam Paulus ſeriò admonet, Euigilate iuſti, & nolite peccare. Ignorantiam enim Dei quidam habent: ad reuerentiam, ſiue ad pudorem vobis loquor: vult enim nos pudefieri corporis, & ignauiæ, quibus fit, vt indormiamus ad ea, quæ ſalutis noſtræ ſunt, agnoſcenda: alia denique inquam ex impuritate vitæ, & conſcientiæ ſordibus traduntur à Deo illi: de quibus dicitur per prophetam, Excæca cor populi huius: quę multis rationibus à Deo in pœnā infligitur, aut enim propter prauos, & carnales affectus decipi permittuntur à Deo homines, ſicut per Ezechielem cōminatur dicens, Homo homo de domo Iſraël; qui poſuerit inmūditias ſuas in corde ſuo, & venerit ad prophetam interrogans per eum me, ego Dominus reſpondebo ei in multitudine immunditiarum ſuarum. Et rurſum, Ego dominus decepi prophetam illum, & extendam manum meam ſuper illum: & delebo eum de medio populi mei iuxta iniquitatem interrogantis: ſic iniquitas prophetæ erit, vt nōn erret vltra domus Iſraël à me, nec polluatur in vniuerſis pręuaricationibus ſuis. Quādoq; verò ob veritatis odiū cùm ſcilicet, quia affectibus noſtris repugnat, minus amatur: de quo Paulus inquit de Antichriſto loquens: Cuius aduentus eſt ſecundum operationem Sathanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacibus, & omni ſeductione iniquitatis his, qui pereunt, eò quòd charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent: ideo mittet illis Deus operationē erroris, vt credant mendacio, & iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati. ſunt hæ, & quàm plurimæ aliæ cauſæ, quibus in cæcitatem cordis traduntur homines: ſed inter has etiam illa nō minima eſt, de qua diximus: quæ propter ſuperbiam, & ſui ipſius nimiam complacētiam à Deo immittitur, vt Paulus de ſapientibus huius mundi inquit, quòd tradidit illos Deus in reprobum ſenſum. Et iterum ſcriptum eſt, Perdam ſapientiā ſapientium, &, ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi. Nam hi ſunt de quibus etiam inquit ſaluator: Abſcōdiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus. Quare magnopere hęc omnia nobis fugienda ſunt, quæ non dubitamus magna ex parte cauſas fuiſſe de-

1. Corint. 15. *Eſai. 6.* *Ezech. 14.* *2. Theſ. 2.* *Rom. 1.* *1. Corint. 1.*

defectionis tot millium hominum à vera fide & huius tã grauiſſimi Dei flagelli in tantarum hæreſum permiſſione mittit enim Deus ſpiritũ erroris,vt Paulus dicit,in eos, qui veritatis charitatem reliquerunt: atq; ideo(quòd in hoc loco præcipuè admonemus)deſiderandum eſt nobis & votis omnibus,atque conatibus agendum:vt ſi quaſi homines errauerimus , ſaltem error excuſabilis ſit coram Deo , vt vel non imputetur nobis in peccatum:vel ſaltem non in grauiſſimum illud infidelitatis, & defectionis à fide.Exigit igitur hic locus, vt de his agamus ſpecialiùs,non quidẽ circa omnia·ſed quod ad hãc cauſam,& tempora pertinet, circa fidem ,& infidelitatem vel hæreſim: quæ videlicet ignorantia, ſiue error ſit circa ea quæ fidei ſunt, qui nõ imputetur in peccatum infidelitatis & hæreſeos:vel ſaltem minus imputetur,et nonnullam excuſationem habeat:qui econtra reum huius criminis , & defectionis à fide agat apud Deum . Multa quidem poſtulat hic tractatus : ſed eſt nobis reſtringendus ad ea , quæ vtilitati legentium prodeſſe poſſint aduerſus horum temporum errores: cuius rei hinc nobis fundamentum ſumendum eſt , & initium.

Cap.7. Difficile eſſe iudicare, quãdo, quãtumq; error excuſet, vel non: hoc verò maximè eſt de ignorãtia.

Cùm hominibus difficillimum ſit , & ferè impoſſibile, certum de peccatis iudicium ferre : quòd hoc proprium ſit Dei. nec enim ſolùm de alienis , quæ frequenter occulta ſunt: ſed nec de proprijs vllus eſt,qui in alteram partem tuto ſententiam proferre poſſit:vt ſcilicet aut abſoluat,aut condemnet:meritò enim Pſalmus inquit,Delicta quis intelligit.Facile pronunciare poſſumus,quòd homicidium priuata auctoritate,vel iniuſtè commiſſum,peccatum ſit:quòd adulterium:quòd alienæ vxoris concupiſcentia:quòd denique ſuperbia,.vel hæreſis peccata ſint,& quidem grauiſſima:ſed hęc in cordibus noſtris deprehendere q̃ difficile ſit,Paulus de ſe loquens nos docet,dum inquit:Nec meipſum iudico,Nihil enim mihi conſcius ſum,ſed non in hoc iuſtificatus ſum.Si Paulus,nullius peccati ſibi conſcius,non audet de ſe ſententiam ferre abſolutionis· quis hoc audebit?& vt intelligas,quàm facilè ſe abſcondant à nobis etiã propria peccata , vide quid in Apocalypſi loquitur Deus Laodiceſi epiſcopo:Dicis quod diues ſum,& locupletatus, & nullius

1.Corint.4.

Apocal.3.

lius egeo,& neſcis,quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus,& nudus:vide itaque quanta mala ita latebant hominem, vt etiam oppoſita bona ſe habere crederet:ideoque poſt pauca dicitur illi,Collyrio vnge oculos tuos,vt videas. Paulus etiam poſt longum peccatorum catalogum, quæ nouiſſimis diebus tribuit, Erunt inquiens in nouiſſimis diebus homines amantes ſeipſos,cupidi,elati,ſuperbi,blaſphemi:& poſt multa ſimilia tandem inquit,Habentes quidem ſpeciem pietatis,virtutem autem eius abnegantes:in quibus conſidera, quanta peccata ſub ſpecie pietatis ſeſe abſcondere poſſunt homini. Res igitur occulta cùm ſit peccatum,& ſoli Deo ſatis poſſit manifeſtum eſſe quantum ſit, quantumque poſſideat hominem, & quantum,atque qua ratione obnoxium eum reddat pœnæ,diuinæque iuſtitiæ:maximè verò hoc de ignorantia ipſa dignum eſt vt cogitemus.Quid enim obſcurius ipſis tenebris?ignorantia verò quid aliud eſt,quàm mentis tenebræ?& quidem in omni peccato tantùm eſt tenebrarum,quantum erroris(ſine errore enim, & tenebris nullum omnino peccatū eſt) de hoc enim ſcriptum eſt,Errant qui operantur malum.Et rurſum,Via impiorum tenebroſa:neſciunt vbi corruunt. & hac ratione ſunt omnia difficilia cognitu.at verò vbi totum ipſum peccatum error eſt:cùm ſcilicet contra fidem peccatur,totum eſt obſcuritas & tenebræ, meritò illud Euangelij dicemus:Si oculus tuus fuerit nequam,totum corpus tenebroſum erit: ſi inquam oculus, animæ ratio ſcilicet obſcura ſit, & perfuſa tenebris: tota mens,vniuerſæ eius partes & facultates tenebroſæ erunt. Si igitur errores circa fidem tenebræ ſunt,& quidem grauiſſimæ:totam animam tenebroſam reddunt: qua luce cognoſci poterūt, & manifeſtari?cùm,vt Paulus inquit,Omne quod manifeſtatur lumen eſt.Itaque ad liquidum, pleneque ſcire quanti habendus ſit error hominis, & an meritò imputandus ſit illi, ſolius Dei eſt ſcire:ſolus enim ipſe nouit,quid ſit in homine: ſolus ipſe agnoſcit quantum in eo operatus ſit:quantam infuderit animæ eius lucem:& denique quantum ex interna illuſtratione,externiſque operibus quiſque teneatur agnoſcere diuina dogmata & præcepta:quantum ipſa prædicatio & doctrina exterior

2.Tim.3.

Prouerb.14.
Prouerb.4.

exterior hominum: quãtum ſcripturæ lectio quemlibet aſtringat ad cognoſcendum,& quando. Vnde de quibuſdam errantibus ait, Si non veniſſem & locutus eis non fuiſſem, peccatum
Ioan. 15. non haberent: nunc autem excuſationem non habent. Et poſt pauca, Si opera ait, nõ feciſſem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent. Quæ de peccato infidelitatis, vt Auguſtinus inquit, dicta ſunt: à quo excuſari potuiſſent, Chriſto aſſerente, etiam non credentes: ſi non tanta opera & miracula vidiſſent. ſed hoc ſolus Chriſtus definire poterat, qui ſolus etiam nouerat, vt diximus, interna, externaque omnia, quæ ad eos pertinebant, quibus accuſari vel excuſari poterant. Itaque certum de hac re, de qua propoſitum eſt agere, iudicium non eſt expectandum à nobis: ſed à Deo tantùm, qui illuminat etiam tenebras noſtras. Quod itaque timorem eius in nobis generare poſſit, & ſolicitudinem excitare, vt cautè inter pericula horum temporũ verſemur, cupimus explicare. & quidem quod nunc agimus de errore, atque ignorantia circa fidem ſecũdum diuerſos hominum ſtatus atque cõditiones, debet etiam diuerſimodè iudicari, atque tractari: aliter in his, qui fidem nec receperunt vnquam, in quibus ſunt Gentiles omnes & ethnici: ſiue antequam audierint prædicationem Euãgelij, ſiue pòſt, quos quidem qualiter vel ante auditum Euangelium non excuſet ab idololatria, quòd de vno vero Deo nihil audierint: vel excuſet ab infidelitatis peccato, quia ſcilicet in Chriſtũ non credunt, quòd nihil de Euangelio nunciatum eſt eis: & denique poſt auditum quando peccauerint non credentes agitur à nonnullis: & ſunt in hac parte nonnulla digna conſideratione. Creaturæ ipſæ corporeæ, & naturale lumẽ accuſant eos etiam, qui nihil audierunt: non ſolùm de idololatria, ſed de omnibus prorſus contra decalogum peccatis: infidelitate verò non peccant in Chriſtum, atque Euangelium, niſi poſt prædicationem eius talem, vt merito eos corã Deo aſtringat. nam vt diximus Chriſtus inquit, Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, infidelitatis ſcilicet: verùm hoc circa ſingulos iudicare, res ipſa oſtendit, noſtrum non eſſe: neque nunc de his infidelibus agere ad nos pertinet:

ſicut nec de obſtinatis Iudæis: vtroſque igitur dimittamus diuino iudicio, de quibus meritò illud eſt Pauli, Quid enim ad nos de his, qui foris ſunt iudicare? Nónne de his, qui intus ſunt vos iudicatis? nam eos, qui foris ſunt, Deus iudicabit. De his tantùm nobis agendum eſt, qui poſt ſuſceptā fidem, poſtquam in militiam Chriſti iurarunt, errant circa illā: nec de his, quòd ad iudicium publicum Eccleſiæ pertinet, quod Paulus proximis verbis illi tribuit, noſtrum eſt hîc dicere: ſed id tantùm, quod ad interiora ipſa noſtra iudicanda pertinet, tradere cupimus: non vt alius alium temere iudicet: ſed vt quiſque ſeipſum in timore contineat, & diligenter ſcrutetur, & conſideret. hoc enim credimus primum eſſe antidotum aduerſus horum temporum errores: vt ex proximè dictis ſatis oſtenditur. *1. Cor. 5.*

Vt gitur hæc diſtinctè doceri, & facilè teneri poſſint: tria nobis pręcipuè occurrūt, quæ meritò in conſideratione venire debēt quibus vel excuſari vel accuſari errātes poſſunt. primum à re ipſa, quæ agnoſcenda eſt, ſumitur: claritas ſcilicet, & perſpicuitas eius, quæ lux quædam eſt: vel econtra obſcuritas, & difficultas eiuſdem, quæ non aliud ſunt, quàm tenebræ quædam, in quibus latet res ipſa, quæ noſcenda eſt. duo reliqua ex affectu, atque diſpoſitione diſcentium: nec enim etiam circa eandem rem omnes diſcentes eodem ſunt aut ingenio, aut affectu: igitur horum primum eſt ſtudium diſcendi, labor, atque intentio animi, diligentiaque quærendi verum, & recta in quærendo rem: & econtra ignauia, torpor diſcendi, negligentiaque, & prępoſtera ratio quęrendi. hęc enim omnia propria eſſe bona, vel mala diſcentium conſtat. Tertium denique atque vltimum affectus eſt animi erga res, quæ diſcuntur: amor ſcilicet, aut odium rerum ipſarum: præueniens frequenter ſtudium agnoſcendæ, diſcendęque veritatis. conſtat enim & hoc non parum intelligentiam vel adiuuare, vel impedire: affectus enim ille pręueniens rationem, quo cupimus verum eſſe id, quod placet: & permittimus nobis ante plenam cognitionem amare, & cupere, vt id, quod placet, verum ſit, excæcat oculos, impedit ſtudium, & denique agit, vt omnia eò tendant, quò maximè afficimur: atque ita fit, vt quò perſpicacior eſt acies rationis, quò ſo- *Cap. 8. Tria conſiderāda circa errorē fidei.*

lertior

lertior intellectus, quò acutior, & velocior, eò minus poſſit aliud cogitare, quàm quod maximè cupit verum eſſe: ad id perſuadendum ſubtiliſſima etiam vnde minus videtur media colligat, & contraria omnia acutiſſimè reijciat, & ſoluat, cùm nonnunquam, vbi maximus eſt affectus, etiam rudes, & hebetes, atque obtuſi, acutiſſimi, & acerrimi fiant. Tria itaque hæc ſint nobis ob oculos poſita, quibus aut excuſatur, aut arguitur magis, & augetur ignorantia, claritas, vel obſcuritas rei, diligentia, ſtudium, & rectus ordo verum quærendi, & quæ his contraria ſunt: denique affectus ex præiudicio conceptus, quo ſcilicet, antequam agnoſcatur veritas, cupimus iam verum eſſe quod placet: de quibus iam ſigillatim eſt dicendum.

Cap. 9. Quanta ſit dogmatum fidei claritas, quantùq; circa ea nunc errantes peccent.

Obſcuritas quidem rerum, quas conamur agnoſcere, non ea tantùm credenda eſt, quæ ex rerum ipſarum natura in ſeſe eſt: ſed illa non minus, quæ non à rebus ipſis, verum ab intellectus noſtri imbecillitate orta eſt: qua fit, vt ea, quæ in ſe lucidiſſima ſunt, & perſpicua, nobis difficilima cognitu ſint: cùm videlicet eorum tantam lucem ſuſtinere non valet acies oculorū mentis noſtrę: vt veriſſimum ſit, quod philoſophi ipſi dixerunt, Ad hæc intellectum noſtrum ſe habere, vt oculus noctuę aut vęſpertilionis ad ſolis lucidiſſimum lumen ſe habet. Quædam nobis difficilia ſunt cognitu ob ſuum ipſorum defectum propter proprias tenebras, &, vt ita dicam, ob propriam ſuam paruitatem: quò enim minus quæcunque res habet perfectionis, & bonitatis, eò minus cognoſci poteſt: nō aliter, quàm minutiſſima quæque, ſenſus noſtros effugiunt. ſic materiam illam primam rerum omnium informem Auguſt. docet difficilem eſſe cognitu: quoniam prope nihil eſt, & ſi non ſit omnino nihil. Iam verò Deus inacceſſibilis lux eſt: Angeli ei præ cæteris omnibus coniunctiores, & lucis pleni, tanquam ſpecula quædam puriſſima in ſeſe quidem perſpicaciſſimi ſunt: atque ideo multum excedunt viſus noſtri vires. De his itaque nobis etiam, & quidem maximè hîc eſt agendum: quantò aliqua difficiliora ſunt cognitu, quantò plus excedunt vires noſtras, quantò minus ſunt nobis manifeſta: tantò eorum ignorantia minus nobis imputari meritò debet. quantò manifeſtiora, &

luci-

lucidiora ſunt, tantò turpiùs ignorantur. ſunt quidem omnia fidei noſtræ myſteria nobis longè ſuperiora, in altiſſima illa ſpecula diuinæ naturæ, vel voluntatis eius quàm longiſſimè à nobis eleuata: de quibus meritò dictum eſt, Attenuati ſunt oculi mei ſuſpicientes in excelſum: & illud, quod de Deo dicitur, Vnuſquiſque intuetur procul: ecce Deus magnus vincens ſciẽtiam noſtram. & quidem adeò noſtrum excedunt diuina omnia captum, vt non niſi altiori quodam, & ab eo nobis gratis infuſo lumine agnoſci poſſint. Deus, inquit Paulus, qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei, in facie Chriſti Ieſu. Eſt quidem diuina quædam lux in ſcripturis ſacris, in prophetis, & Apoſtolis, quibus meritò Chriſtus inquit, Vos eſtis lux mundi: ſunt in eis verba diuina, à Deo ſcilicet eis reuelata, verùm nec huius lucis capaces ſumus, niſi etiam acies noſtra cõfortetur à Deo. Nec enim caro, & ſanguis reuelat, ſed Pater, qui in cælis eſt. Nemo enim nouit Filium niſi Pater, nec Patrem niſi Filius, & cui voluerit ille reuelare. nõ ſolùm videlicet oſtendendo, ſed & nouum lumen, quo videri tam lucida poſſunt, præbendo. In lumine, inquit, tuo videbimus lumẽ, & quidem miris, varijſque, & innumeris modis à principio ipſo, quo placuit Deo hominibus innoteſcere, poſt lapſum maximè humanæ naturæ egit, vt diuina ſua paulatim nobis coaptaret: atq; ita oſtẽderet attẽperans ſplendidiſſimum illud naturæ ſuæ, voluntatiſque, & operũ lumen captui infirmitatis noſtræ: atque viſum ipſum, aciemque noſtram exercens, & paulatim roborans: ne ſi ſubitò perſtringeret infirmos noſtros obtuitus lux illa ſplendida, refugeremus ad conſuetudinem tenebrarum noſtrarum. Igitur ex omnibũs quæ ſecundum diuerſa tempora diuina erga nos prouidentia operata eſt, quò ad ſe cognoſcendum erigeret, hiſtoria illa noui, & veteris Teſtãmenti contexta eſt: quã quibuſdam doctrinæ gradibus ab infantia ignorantiæ, & ſtultitiæ, vſque ad virilem prudentiam, ſcientiamque perfectam, & in hoc ſeculo, & in futuro perducimur: ita videlicet, vt per illa omnia fides in nobis generetur, & coaleſcat magis quotidie: quæ veluti opacitate quadam arborum, & foliorum:

Iob.36.

2. Corint.4.

Pſalm.25.

ſed pulcherrima,& amœniſſima diuina prudentia nobis coaptat, quam ſequentes tanquam viam quandam, quam nobis Deus ſtrauit, vt Auguſt.inquit,patriarcharum ſegregatione,legis vinculo,& prophetarum præſagio, & ſuſcepti hominis ſacramento,& Apoſtolorũ teſtimonio, & martyrum ſanguine, & gentium occupatione peruenimus eodem teſte incipientes ab humanis, & proximis,ab his ſcilicet ipſis,in quibus cecidimus,& quibus hęremus corporeis,& tranſitorijs rebus, peruenimus,inquam,à fidei quadam pueritia ab infirmitate,qua vix aliud, quàm carnalia nouimus cogitare: multò verò minus amare, ad liquidiſſimam cognitionem, ſcientiamque illam. quam per Eſaiam promittit credentibus,qui ait, niſi credideritis non intelligetis: ea enim,non ſolùm quæ fides nos docet impoſſibilia non eſſe, ſed etiam conuenientiſſima Deo, eumque maximè decentia agnoſcimus, & videmus: ſpiritualiaque,& cæleſtia,atque æterna abiectis corporeis omnibus, ac temporalibus meditamur cum eo,qui dicit,non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur.quæ enim videntur temporalia ſunt:quę non videntur æterna:qui profectus credentibus omnibus maximè debet cordi eſſe:vt in hac diuina ſchola non torpeant, non dormiant: ſed vt Paulus inquit euigilent,ſicut filij lucis,& diei,nō noctis,& tenebrarum. propter quod ſapiens iuſtorum vitam luci ſplendenti confert, quæ procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem. profectus enim ipſe quodammodo ſcripturæ ſacrę Dei illa continua magis,magiſque ſe, ſuaque manifeſtandi nobis cura, ſatis oſtendit:quantum ad proficiēdum in hac luce conari debeamus: & ad id nos adiuuat conatus ipſe,laborque ſanctorum omnium, qui nobis faciliora multa fecit:ita vt poſt Apoſtolorum prædicationem,poſt martyrum ſanguinem, & conuerſionē mundi,gentiumque omnium ad fidem,quibus illuſtrata ſunt nobis multò magis myſteria fidei, auctaque diuina cognitio, quàm fuerit olim antiquoribus patribus,vt dicamus meritò,ſuper ſenes intelleximus: & illud Pauli ratione quadam nobis vſurpemus,Alijs generationibus non eſt agnitum filijs hominum myſterium Chriſti,ſicut nunc reuelatum eſt;nec ſolùm his, ſed & ſe-

De moribus Eccleſiæ cath.cap.7.

Lib. de vera religione.

2.Corint. 4.

Prouerb.4.

Epheſ.3.

ſequentium patrum ſanctiſſimis lucubrationibus, & vigilijs, indefeſſis epiſcoporum, aſſiduiſque prædicationibus, grauiſſimorum conciliorum auctoritate, & definitionibus multò apertiora, multò manifeſtiora facta ſunt nobis myſteria fidei: & errorum, hæreſumque diuerſarum nebulæ, & caligines diſiectæ: dum tanta lumina patrum, & conciliorum nobis acceſſerunt, quæ etſi rebus ipſis illuſtrandis neceſſaria non eſſent, nobis tamen quàmplurimum profuerunt: reddideruntque omnia ad æternam ſalutem neceſſaria manifeſtiora, atque certiora: vt meritò nunc, ſi illa ſpectemus patrum lumina, non ſolùm iam præceſſiſſe noctem, atque receſſiſſe, appropinquaſſe verò diem ſed etiam profeciſſe diu, multumq; iam, & ad meridianã illam lucem appropinquaſſe lucem eccleſiaſticæ doctrinæ non dubitemus. quãquam heu ſocordia noſtra, & peccatis factum eſt, vt cœperit iam adueſperaſcere, & inclinari dies ille fidei atque doctrinæ Apoſtolicæ: & impletur in nobis illud Eſaiæ: Impegimus meredie, quaſi in tenebras. Sed non propterea Eccleſiæ doctrina non profecit, non lucidior facta eſt tantorum luminum illuſtratione: vt etiam propter hoc illud ſit verum, lux in tenebris lucet, ſed tenebræ eam non comprehendunt. Iam igitur hæc colligentes ad id, de quo agimus, quantum conferunt, intueamur. Diuina myſteria, fideſque, quæ à principio orbis manifeſtari cœpit hominibus, vſque ad nos quotidie illuſtrior facta eſt, & manifeſtior: circa illam igitur errantes eò magis peccant. Sicut itaque, qui poſt Chriſtum, & Apoſtolicam prædicationem circa fidem gratiæ eius errant, inexcuſabiliores ſunt his, qui vel ſub lege tantùm, vel ante plenam prædicationem Apoſtolorũ errarunt. Sic qui nunc poſt Auguſt. poſt Hiero. Atha. & cæteros patres, poſt Nicænum, & tanta alia cõcilia circa eadem errant: multò ſunt maiori reprehenſione digni: & peccant ſimul in omnia: in Chriſtum, in Apoſtolos, in martyres, in ſanctiſſimos patres, in concilia, & in totum orbem. Si illis patribus viſum fuit iam tunc ſuo tempore poſt auditam in vniuerſo orbe euangelij prædicationem, poſt confirmatam fidem tantis miraculis, tot martyrum ſanguine, tot ſanctiſſimorum hominum exemplis: poſt denique imperatorum

ipſorum, & totius humanæ ſublimitatis ſubiectionem nõ eſſe de fide, tanquam de nouella re diſputandum, nimiamque, & inexcuſabilem ignorantiam eſſe circa tam certiſſima, & compertiſſima errare: quid nunc nobis cogitandum eſt de his, qui adhuc circa hæc ipſa non ſolùm multa in dubium reuocant, quæ iam diu conſtituta ſunt: ſed etiam contraria planè affirmant, errantes quidem, & neſcientes: ſed minimè excuſabiles, quippe qui ingrati ſunt luci ipſi, & ſplendori diuinæ gratiæ: dum nolunt agnoſcere quanto Dei beneficio, quæ ad ſalutem noſtram, & fidem pertinent, facta ſunt in dies lucidiora? Quid enim aliud agunt, qui de omni re, de qua aliquando, aut ab aliquo dubitatum fuiſſe agnoſcunt, volunt & ipſi non ſolùm dubitare, non curantes, quòd poſtea beneficio Dei in Eccleſia liquidiſſima luce explicatum eſt, & cognitum: ſed etiam contrarium ſtatuere, & obſtinatiùs ſequi: quid inquam agunt, quàm diuinæ ordinationi, & prouidentiæ in ſua gubernanda Eccleſia repugnare? cur enim putamus Deum tot hæreſes permiſiſſe in Eccleſia? cur nullum non myſterium fidei ſuſtinuiſſe à pro-
1. *Corint.* 11. phanis exagitari, niſi vt, ſicut Paulus inquit, qui probati ſunt, manifeſti fiant: & illa aduerſariorũ impugnatione, & fidelium, piorumque diligentia manifeſtiora fiant omnia? Non igitur iam ſine graui etiam culpa dubitari, aut errari poteſt circa omnia, circa quæ olim dubitatum fuit, aut erratum. Nunquid excuſabile erit nũc reuocare in dubiũ hæreticorum baptiſmum? circa quẽ tamen Cyprianus ſanctiſsimus errauit: nec tamen error illi pernicioſus fuit, aut exitialis. Sic de celebratione Paſchæ, ſic de quibuſdam libris canonicis: cur quæ definita ſunt in Eccleſia, & illuſtrata proprijs tenebris rurſum obſcurare conantur nouatores, eò minus excuſabiles, quò ſibi ſapientiores videntur: & ſpecie ſapientiæ, atque antiquitatis & decipiuntur, & decipiunt. proni ad inquietandos ſimplices, faciles ad dubitandum de omnibus, & difficiles ad conſentiendum bonis, atque modeſtis? Igitur ſi hæc omnia vera ſunt: ſi lux ſplendidiſſima fidei non permittit nos præter grauiſſimam, & inexcuſabilem culpam circa eius dogmata errare: magna nobis eſt cautela nunc viuendum, & magno timore ſalutis noſtræ curandum:
ne

ne errantiũ tenebris inuoluamur. Non eſt nouũ, nõ eſt inconſuetũ in Eccleſia, ſed frequentiſſimũ in maiori lumine, & ſplendore grauiùs, magiſq; errare eos, qui ſemel cœperint errare: id quod ratio oſtendit. Neceſſe eſt enim, vt quò maius eſt lumen, maiores ſint tenebræ, quæ illo nõ ſuperãtur: & quò magis ſplẽdet veritas, maior ſit cæcitas, quæ illi opponitur. Certè circa diuinam naturã, eiuſq; opera multò magis errarũt, qui poſt euangelicã prædicationẽ diuerſas hæreſes pepererunt: q̃ qui vel ſub lege, vel etiã ſine lege deuiarũt. Valẽtiniani, Manichęi, & ſimiles maiora portẽta, et indigniora de Deo cogitarũt, quàm ipſi etiã gentiles: nõ igitur mirum ſi aucta luce dogmatum in Eccleſia maior ſit errantium cæcitas: atque ideo inexcuſabilior: meritò igitur ſumma diligentia nũc præcipuè nobis omnibus fugienda. Hæc quidem in vniuerſum de erroribus omnibus præſentibus maximè ſint nobis data: verùm ſunt in eis gradus quidam: nec enim omnes errores æquales ſunt, ſicut nec omnium eadem eſt perſpicuitas: ſunt alia alijs euidentiora, & circa ea eò pernicioſiùs erratur, quò lucidiora ſunt, quos quidem gradus difficile, aut certè impoſſibile eſt in vniuerſum diſcernere. Sed nec id opus eſt huic propoſito: quis ſatis poterit vniuerſa colligere dogmata, & vniuerſos circa illa errores? & quis, quæ inter dogmata lucidiora, quique inter errores craſſiores ſint, definire valeat? ſatis fuerit, cùm de quocunque agitur dogmate, aut errore, illius lucem, & huius tenebras, quantum fieri poterit explicare: vt non ſolùm quàm ſit falſus error, quàm lucida veritas oſtendatur: ſed etiam premantur lucis teſtimonijs ingenia ſuperbiora, & iiſdem illuſtrẽtur humilia: vt quàm ſint culpabiles errantes, quamque inexcuſabiles apud Deum oſtendatur. Quod ſi nunc nobis circa omnes præſentium temporum, & eorum, cum quibus agimus, diſcipulorum Lutheri errores agendum eſſet, multùm excederet modum hic tractatus, & rationem etiam eorum, quæ nunc agimus. Non enim de ſingulis erroribus nunc inſtitutum eſt dicere: non ſuſcepimus omnes confutare ſecũdum proprias ſuas cauſas & rationes: ſed communi omnibus ratione, quàm ſint inexcuſabiles eos ſequentes conamur dicere, oſtendentes aduerſus quantã,

Cap. 10. Alia alijs lucidiora in Eccleſia doctrina: ſed circa omnia inexcuſabile eſſe errare.

quàm conſtitutam, antiquam, & lucidam doctrinam ſint omnes: vtpote qui contradicant fidei fundatiſſimæ, & vel antiquitate ipſa robuſtiſſimæ, & in vniuerſum omnibus lucidiſſimis omnium temporum luminibus. Si quid tamen de his lucis gradibus, & contrarijs eis tenebris dici poteſt, quod horum tenebras oſtendat, & errantes quàm ſint inexcuſabiles manifeſtet, illud eſt, quod cùm ſint inter hæc & lumina, & dogmata alijs alia lucidiora, ſicut alia ab alijs illuſtrantur. Horum temporum errores contra manifeſtiſſimam veritatem ſunt. Si enim Brentio, ſuiſque dixerimus: An qui hodie circa myſterium incarnationis Chriſti, veritatem diuinitatis eius non agnoſcunt cum Neſtorio & Ario: vel veram carnem cum Manichæo, & Apollinari negant: aut vtrumque cum Eutychete confundunt excuſari poſſint: profectò clamabunt poſt tantam lucem ſcripturæ, & conciliorum grauiſſimorum: poſt tot ſeculorum conſenſum inexcuſabiles eſſe, & meritò grauiſſimi criminis, & hæreſeos reos coram Deo & Eccleſia: ſi inquam illis videtur horum dogmatum tanta lux eſſe, vt adhuc errare, non ſit aliud quàm odire lucem, & amare tenebras: cur permittunt ſibi circa alia diſputare, & cenſere contra non minus lucida, non minus ſcripturæ, conciliorum, & ſeculorum conſenſu ſtabilita, quàm ſint illa? Virginitatem enim gratam eſſe Deo, & cœlibatum, & hæc digna eſſe remuneratione æterna, cultumque ei gratiſſimum ſcriptura, concilijs, & conſenſu totius Eccleſiæ, addo & ratione ipſa omnium gentium teſtimonio agnita, confirmatur. Nam vt illa omittam, quæ ad ſcripturam, concilia, & omnium temporum cõſenſum pertinent, quæ notiſſima ſunt: certè veſtales virgines Romanorum & aliarum gentium teſtimonio ſunt, naturæ rationali inditum eſſe, vitam cœlibem dignam eſſe honore, dignam anima rationali, & in corpore incorporeæ, ſpiritualiſque vitæ meditationem eſſe. Nonne igitur meritò inexcuſabiles ſunt hæc negantes? non minus, quàm qui alia circa Chriſtum negant? eadem ratione & de quàmplurimis alijs horum erroribus oſtendere poſſumus: ſacrificium miſſæ, inuocatio Sanctorũ, pro defunctis ſuffragia, & orationes: non minus confirmata ſunt, & conſtabilita antiquiſſimo

con-

conſenſu,quàm priora illa.Cur ergo propter obfuſas ab hęręticis tenebras,non certè in res ipſas, ſed ſuper corda auertentium ſe à diuina luce obſcuriora putabimus ea,quàm alia,quę eodem lumine perfunduntur? Anabaptiſtis baptiſmus paruulorum ignoratur: & tamen quam eſt manifeſtus Lutheranis? Zuinglium latet veritas ſacramenti altaris: ſed quanta luce, quamque antiqua manifeſta eſt! Non itaque patiamur ob errantis cuiuſlibet cæcitatem obſcurari nobis tam manifeſtiſſima lumina,nec minus turpiter credamus agere, vel magis excuſabiles eſſe,quos nunc videmus errantes, quàm qui olim errabant: ſed multò magis. Certè tam lucida eſt fides, tam illuſtrata dogmata omnia:vt in tanta luce aut vix,aut nullo modo citra grauiſſimā culpā errari poſſit. Quanquam enim quædam magis explicata ſunt, & concilijs definita, quàm alia, de quibus nunquam actum eſt,aut controuerſum,(hoc enim non parum addit luminis) tantus tamen, tamque diuturnus conſenſus Eccleſiæ,tam lucida cuncta eius dogmata efficit: vt meritò inexcuſabilis credatur omnis cōtra illa error. Adde quod non hæc altiſſima ſunt,& inacceſſibilia,vt myſterium trinitatis:ſed ipſi rationi conſona,& peruia,ſacrificare Deo:cœlibatum offerre:Inuocare Sanctos,vt amicos Dei,&c.

Cap. 11.
Quàm inexcuſabilis error, Eccleſiā nō agnoſcere

Sed vt de his gradibus ſpecialius aliquid dicamus,quod hanc tantam cæcitatem oſtendat:illud certè conſtat,ea eſſe lucidiora, & apertiora nobis,quibus alia illuſtrantur & confirmantur: vt verbi gratia dicamus, cùm per ſcripturam docentur & probantur, quæ in dubium veniūnt,neceſſe eſt,vt ipſa lucidior ſit, magiſque nobis conſpicua, & manifeſta cæteris omnibus, ad quæ docenda & illuſtranda adducitur.Neceſſe eſt enim,vt ſi de aliqua ſcriptura dubitari cœperit, multò magis de illis omnibus dubitetur, quæ illa confirmantur: vt ex Auguſtino ſatis oſtenſum eſt.Quoniam verò ſcripturam ipſam Eccleſia nobis tradidit,vt certiſſimum eſt, eiuſque teſtimonio nobis diuinam eſſe reuelationem conſtat: meritò neceſſe eſt, vt Eccleſia primò,magiſque nobis ſit cognita. Quare Auguſtinus, vt explicatum eſt ſuperius, non dubitauit dicere: quod ſi ei auctoritas Eccleſiæ dubia fieret & incerta,mox de tota ſcriptura dubitaret.

Contra epiſt. fundamenti.

 bitaret.

bitaret.meritò igitur Deus,qui ſaluti noſtræ, & eidem Eccleſiæ nunquam deeſt,ipſam præ cæteris omnibus perſpicuam & manifeſtam reddidit nobis, qui Apoſtolorum prædicationem non àudiuimus.Hæc enim ſicut tempore prior fuit Eccleſia, à qua & orta eſt : ſic illuſtrior, & præ cæteris manifeſtior fuit. de qua Chriſtus primò dicit, Nemo accendit lucernam, & in abſcondito ponit, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus. iam verò nobis omnibus, qui ſuccedimus Eccleſiam,vt primum, manifeſtiſſimumque externum lumen Deus dedit: quod ſupra ſatis oſtendimus ex illis Euangelicis verbis, ſi dixerint vobis, Hìc eſt Chriſtus,aut illic, nolite credere: & vbicunque fuerit corpus, ſiue cadauer illuc congregabuntur & aquilæ. vbi & teſtimonia patrum certiſſima huius rei adduximus,in quibus omnes agnoſcunt Eccleſiã Chriſti ciuitatem illam eſſe ſuper mõtem poſitam,de qua Chriſtus inquit, quod non poteſt abſcondi.quare meritò eius tã manifeſtiſſimo lumine cætera nobis illuſtrãtur fidei myſteria : nobis inquã, dixerim, quibus diuina & lucidiora minus comprehenſibilia ſunt. quare omnia hoc Eccleſiæ lumine attemperata tradita ſunt à Deo : dũ ipſa nobis in magiſtrã, colũnamq;, & firmamentum veritatis ab eo data eſt, cuius magiſterium, vt Dei ipſius in ea loquentis vocem, audire debeamus, Eccleſia cathedra eſt, & ſchola cui præſidet Chriſtus: Vobiſcum,inquit, ſum omnibus diebus:præſidet,inquam,per ſpiritum illum ſuum, per quem & omnia docet:ille,inquit,docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis. Quis verò non intelligat, cuiuſuis doctrinæ diſcipulis primò omniũ agnoſcendam eſſe ſcholam,cathedramque magiſtri,atque vocem ipſam:quę omnia in Eccleſia ſunt. Credat quiſque vt volet, & quantum volet euoluat ſcripturam,perſcrutetur,& penetret, doceatq;: certè ſi extra Eccleſiã id agit,alienus eſt à ſchola Chriſti,etiã ſi ſanguinem fundat pro illo, infidelis eſt omnino: & vt Auguſt. inquit,qui quod vult credit,quod non vult,nõ credit, qui eorum,quæ Eccleſia docet,hoc ſuſcipit,illud reijcit: non Eccleſiæ,atque ideo nec Deo,ſed ſibi credit. Nulla igitur in eo vera fides:non credit illi,de quo ſcriptum eſt, Credidit Abrahã

Deo,& reputatum eſt ei ad iuſtitiam : non eſt filius Abrahæ, qui eſt pater omnium credentium : non eſt hæres iuſtitiæ, & promiſſionis Abrahæ, & extra domum agnum comedens ad populum Dei non pertinet. & ideo omnino alienus eſt à capite, qui corpus non agnoſcit:& à doctrina, qui locum ignorat, & vocem doctoris. qui igitur Eccleſiam primùm à nobis agnoſci voluit, lucidiſſimam effecit : atque ideo nō dubitamus nullum eorum, qui Chriſto nomen dederunt, excuſari poſſe ab ea agnoſcenda. hunc errorem, quo vera ignoratur Eccleſia, vel falſa pro vera ſuſcipitur, inexcuſabilem omnino aſſerimus : ſine quo omnem alium meritò excuſabilem ab hæreſis & infidelitatis crimine credimus, quamdiu Eccleſia agnoſcitur, & vera habetur magiſtra, errari poteſt : vel quia nondum illa certum aliquid docuit: vel quia nobis notum non eſt quare in omni errore quicunque Eccleſiam agnoſcit, expectat, & vel quærit, vel deſiderat eius iudicium. circa quæ peccari quidem poteſt, dum minus, quàm ratio exigit, quæritur ſententia Eccleſiæ, minus deſideratur: ſed longè hæc ab hæreſi, & ſchiſmate, quæ ab Eccleſia ſeparant. habēt etiā in ore ſchiſmatici, & hæretici Eccleſiam, & veram Eccleſiam ſemper clamāt: ſed ſi illam non vident, quam ſupra montem poſitam abſcōdi non poſſe Chriſtus dicit & agnoſcunt omnes patres: ſi inquam illā hîc eſſe, aut illic: ſi in penetralibus, & ſecretis, tanquam iuſtorum tantùm, vel prædeſtinatorum ſit & ideo ſoli Deo cognitā clamant: apertè ſe produnt cæcos, & alienos à lumine fidei, fruſtraque cum eis agetur, niſi priùs Deus lumen infuderit, quo primā, manifeſtiſſimamque lucem fidei à Deo nobis datam intueantur. Meritò de his Paulus inquit, quod peccant, *Ad Tit. 3.*
cùm ſint proprio iudicio condemnati. quo rogo alio proprio iudicio, quàm eo, quo iudicant ignotam eſſe Eccleſiam, incertam quam audire debent, & in omni fidei dogmate magiſtram habere: certè in ſchola Chriſti non minus dubitantes de Eccleſia reijciēdi ſunt, & omni alia doctrina iudicādi indigni: quàm in ſcholis philoſophorum excluduntur, qui prima lumina, dignitateſque illas maximas, & principia non agnoſcunt: & ſicut in illis, qui hæc ſuſcipiunt, ſi in alijs errauerint, emendabiles

ſunt:ſic omnino in fide qui Eccleſiā agnoſcit,ſi errauerit,emē-
dabilis eſt, & facilè aut reducetur ad viā, aut continebit ſe, &
fouebitur in ſchola Chriſti. Qui tamen aiunt veram Eccleſiam
ſequimur: illi nos adiungimus, nec tamen nobis nota eſt, nec
illam agnoſcimus, quam vniuerſus agnoſcit mundus, & res ip-
ſa declarat Apoſtolis ſuccedere: qui inquam ſucceſſionem
hanc, & canſonantiam doctrinæ, & vnionē cum vicario Chri-
ſti, de quibus primo loco diximus, non certiſſima fide tenent,
conuincuntur ignorare principia, & quæ Chriſtus abſcondi
non poſſe dicit, eis eſſe abſcondita: ex quo fit, vt oculis carere
apertè conuincantur: ſuoque hoc iudicio neceſſe eſt, aut illos
inexcuſabiles eſſe, aut verba Chriſti de Eccleſiæ ſuæ perſpicui-
tate, & luce falſa. Quomodo, rogo, excuſari poteſt, qui non vi-
det aduentum, & præſentiam Filij hominis, vt Chriſtus inquit,
qui ſicut fulgur totū illuſtrat orbem, Ab Oriente, inquit, egre
ditur, & apparet vſque in Occidentem. Craſſiſſimus eſt hic er-
ror, & maximus: ignorantia eſt rei maximę, & à Chriſto primò
nobis manifeſtatæ. Quomodo ergo in hāc incidet, niſi qui ſibi
ipſi ſubtraxerit lumen? Sunt quidem occultiſſima Dei iudi-
cia, & incomprehenſibilia nobis, quæ ipſi reſeruata ſunt: illud
tamen non dubitamus poſt baptiſmum ſuſceptum, poſt agni-
tam ſemel Eccleſiam, eiuſque vel ex parte aliqua doctrinam,
non ſine magno diuinæ gratiæ, atque lucis contemptum,
& iniuria, in tantas tenebras, quibus Eccleſia occulta fiat, inci-
di poſſe. Ipſi, inquit ſcriptura, fuerunt rebelles lumini. Et rur-
ſum, Verterunt ad me terga, & nō faciem. Hæc igitur ignoran
tia: hic error omnium errorum origo, & mater: omnes alios
continet, & inexcuſabiles reddit: ſicut econtra ſi abfuerit, reli-
qui omnes facilè excuſantur. Vtamur hoc loco Cypriani exem
plo, de quo ſatis ſuperiùs viſum eſt, & conferamus illud cum
Donatiſtis: Ille repetēdum hæreticorum baptiſmum iudicās,
& errans, quia certam Eccleſiam, manifeſtamque nouerat, non
ideo dixit, non eſt hæc Eccleſia, quæ aliud ſentit, non ſunt hi
veri ſucceſſores Apoſtolorū: atque ideo non ſe ſeparauit, nec
alios à communione ſua abiecit, quos nouerat, & certò intue-
batur in vnione vnius manifeſti corporis Chriſti permanere:
errare

errare potuit, ſed præter hæreſim, præter peccatum. Quid verò Donatiſtæ? Primùm ſe ab Eccleſia ſepararunt non negantes vnam, veramque Chriſti Eccleſiam: ſed hoc agentes, vt quæ illa eſſet in dubiũ verteretur: dũ non apud reliquos omnes epiſcopos, & populos quos ſacrorũ librorum proditores, violatoreſque fidei, & multis irretitos criminibus cauſabantur: ſed apud ſe, qui ſibi mundi videbantur, Eccleſiam dicerent eſſe. Itaque non quod Eccleſiã Chriſti negarent agnoſcendam eſſe matrem: ſed hoc duntaxat nomine, quod illam occultam, & incertam ita facerent, vt in ſuo tantùm angulo crederetur eſſe, damnati ſunt. Idemque error de baptiſmate hæreticorum repetendo, qui Cypriano imputatus non eſt, illis pernicioſus fuit, & inexcuſabilis. Quod ſi cogitemus apertè, nobis oſtendit Lutheri, ſuorumque ſpeciem, & explicat, quis ſit error hic, quo ignoratur Eccleſia. Hi enim Eccleſiam prędicant, gloriantúrque ſe ad eam pertinere: at verò noſtram, noſque omnes infamant, vt olim Donatiſtæ, deſertionis Apoſtolicæ doctrinæ, & multorum aliorum criminum, quæ nunquam probarũt, ſicut Auguſtinus de Donatiſtis inquit: Atq; ita occultam, & incertam Eccleſiam faciunt, peccantes in prima ipſa principia: Eam enim Chriſtus abſcondi non poſſe dicit: hoc nomine illis peiores, quod iuxta ipſorum dogmata, nec apud eos dici poſſit certò eſſe Eccleſiam. Cùm enim ex prędeſtinatis tantùm illam veram, firmamque Eccleſiam doceant conſtare: neceſſe ſit, vt nulla hominum in hac vita congregatio cognoſci poſſit ea eſſe: ſiquidem de nullo certò in hac vita conſtitui poteſt, quòd ſit prædeſtinatus. Longe itaque ſunt ab exemplo Cypriani. Probent igitur nos damnatum aliquem errorẽ in Eccleſia ſequi, & fatebimur iuſtè nos ab eis reprehẽdi: aut ſi hoc nõ poſſunt, ſi quos errores dicunt, damnati non ſunt, expectent iudicium Eccleſiæ. nam nos nullum niſi ex hoc Eccleſiæ iudicio damnatum reijcimus. Agnoſcimus enim certã, & manifeſtam Eccleſiam, quam illi incertam, & occultam dicentes in omnibus alijs non eius: ſed proprium iudicium ſe ſequi manifeſtant. Peccant itaque, & errant in manifeſtiſſimam lucem.

Cap. 12. Error crucifigẽtiũ Christum quàm inexcuſabilis.

Huic errori illum ego ſimillimum dixerim, de quo loquitur

tur Brentius, ſacerdotum, & ſcribarum, qui Chriſtum non agnouerunt: ſed potiùs in mortem eius conſpirarunt, de eo meritò nobis dicendum eſt, vt is de quo agitur detegatur magis. Errorem igitur illum, quo Chriſtum non receperunt principes ſacerdotum, & plebis Iudaicæ, lux illa tanta doctrinæ, miraculorum, virtutiſque efficaciſſimæ, qua in animas ipſas operabatur Chriſtus, vitæ eius modeſtia, patientia, & ſimplicitas inexcuſabilē manifeſtiſſimè fecerūt. tanta enim ſingula horum erant, vt coniuncta omnia omnem ſuperarent, & ſubijcerent ſibi rationē, & auctoritatem. Chriſtus cùm venerit, dicebant

Ioan. 7. videntes miracula, Nunquid maiora opera faciet? Et iterum,

Luc. 7. Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia Deus viſitauit plebem ſuam. De doctrina, nunquam ſic locutus eſt

Ioan. 7. homo, dicebant audientes: Quę tam efficax erat, vt omnium

Matth. 12. aduerſariorum obturaret ora, & ſilentium imponeret: ita vt nemo poſſet rę́ſpondere verbum, nec auderet quis eum ampliùs interrogare. Vitæ verò tanta erat innocentia, vt & Pilatus ſciret, quod per inuidiam tradidiſſent eum: & latro clamaret, hic nihil mali fecit. hæc omnia tam publica, tā manifeſta, tam lucida, quæ omnes conuincebant, & ſuperabant, in ſe quidem tantæ erant efficaciæ, vt nullus, niſi qui reſiſteret tam perſpicuę luci, poſſet non cedere. Si verò ſcripturis prophetarū, in quibus omnem ſpem ſuam populus ille meritò collocauerat, coniungantur, multò erant efficaciora, & doctos maximè illarum ſcripturarū ita cōuincebant, vt inexcuſabiles omnino redderent: adeò vt miranda ſit tanta cæcitas hominum, mirandum inquam, quòd in tanta luce potuerit quis cæcutire. Ita

Ioan. 15. inquit Chriſtus, Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & ode-

Luc. 11. runt & me, & Patrem meum. Et iterum, Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam (loquitur verò de Iudæis incredulis) quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Ionæ: & ecce plus quàm Ionas hic. Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic. De teſtimonijs verò propheta-

phetarum inquit, Scrutamini ſcripturas, in quibus putatis vos vitã habere: quia illę teſtimoniũ prohibet de me. Et, ſi crederetis Moyſi, crederetis forſitã mihi: de me enim ille ſcripſit. Meritò igitur hãc tantã cæcitatẽ principũ liber ſapiẽtię dãnans, cõſiliumquę eorum in mortę Chriſti, referens hæc inquit, Cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim eos malitia eorum, & neſcierunt ſacramenta Dei. Igitur tam manifeſta repugnantia lumini principes quidem, & doctores non minus reos fecit: ſed multò magis apud Deum, quàm ſi cognitum fuiſſent perſecuti. Noluerunt enim intelligere, vt bene agerent, quare etiã ſi non intellexerint, aut minus intellexerint, reputantur feciſſe contra agnitam veritatem, ſicut Diabolus ipſe, de quo tamen, & membris eius Paulus ait, Si cognouiſſent nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Et nihilominus Chriſtus in parabola colonorum vineæ inquit illis, quod dixerunt, Hic eſt hęres, venite, & occidamus eum, & noſtra erit hęreditas: dixerũt, inquit, intra ſe vidẽtes filium. Huic igitur tã manifeſto, & aperto errori nullus non ſolùm tenebatur credere contra Chriſtũ, verum Meſſiam, verum illum prophetam ipſis per Moyſen promiſſum cum tam graui diuina comminatione, Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam. Non itaque ſolùm non tenebantur credere: ſed potiùs tenebantur contradicere, & debuerant quidem aut id apertè facere, aut ſaltem ſeſe ſeparare à tanto ſcelere.

Ioan. 5. *Sap. 2.* *Corint. 2.* *Matth. 21.* *Deut. 18.*

Cap. 13. Qui, & quantum excuſabiles fuerint in illo errore.

Et quanquam, quod ſuperiùs diximus, hoc nihil promiſſionem diuinam de veritate, & certitudine doctrinæ illi populo promiſſæ præſente iam Chriſto impedierit: tamen quia adhuc non manifeſtum erat omnibus, non explicatum ceſſaſſe iam veterum illorum ſacerdotum, ſacramentorum, & ſacrificiorum neceſſitatem, & vim, qua obligatum tenebant populum, quanquam iam pręſens erat Chriſtus, nec à ſacerdotibus illis pendebat auctoritas doctrinæ ſed ab illo: quia tamen nondum apertum erat, nec ſacerdotes illi, & doctores publicè depoſiti à gradu, multos ex ſimplicibus, & infirmis plebis, & ex alijs excuſauit apud Deum auctoritas illa principum: quos & Chriſtus ipſe excuſat apud Patrem: Ignoſce, inquit, illis, quia ne-

Act.3. neſciunt,quid faciunt:Et Petrus, Et nunc inquit fratres ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri. Relinquamus diuino iudicio,quantum, & quouſque excuſati fuerint:multipliciter enim fieri potuit,etiam ſi peccauerint,vt ſcilicet vel rei nõ eſſent ſanguinis veri ſui Meſſiæ, & filij Dei:hoc eſt,non haberentur apud Deum,ac ſi cognouiſſent; & Meſſiã eum eſſe,& Dei filium quem occiderũt: ſed tãtùm vt homicidæ inculpati,& iuſti hominis,aut certè alicuius prophetæ: vel fortè,vt etiam ſi illius grauiſſimi ſacrilegij rei eſſent,non tamẽ eo vſque imputaretur eis, vt propter illud traderentur in reprobum ſenſum, vel prædicatio euangelij, & donum fidei eis negaretur:ſed potiùs miſericordia Dei, Chriſti merito, atque oratione illos conuerterit:quod non dubitamus multis illorũ, qui conſenſerunt morti eius,& illudebant ei crucifixo datum eſſe: cùm ad prædicationem Apoſtolorum Hieroſolymis tot milia conuerterentur:inter quos conſtat fuiſſe illos,de quibus & Lucas ait, quod multa turba ſacerdotum obediebat fidei. Quacunque itaque ratione,& quocunque gradu excuſati fuerint:conſtat tamen excuſatos eos eſſe ignorantia, &, quod ſatis Petrus illis verbis innuit, eos præcipuè qui alios ſecuti ſunt, qui ſacerdotum,& maiorum ſentẽtiæ ignorãtia magis, quàm malitia conſenſerunt.Per ignorantiam,inquit Petrus, feciſtis, ſicut & principes veſtri;imitãtes ſcilicet,& ſequentes eos.Vtrique igitur ignorãtes fecerunt: ſed longè alia ignorantia eorũ qui noluerunt intelligere, quos Chriſtus in ſua oratione non eſt complexus: ſed potiùs oratio illa Pſalmi ex perſona Chriſti damnat:obſcurentur oculi eorum, ne videant: effunde ſuper eos iram tuam: appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum,& deleantur de libro viuentium:alia illorum, pro quibus dicit, ignoſce illis. Ex quibus colligamus iam quæ ſunt huic loco accommoda.Ignorantia illa, & error non agnoſcendi Chriſtum, ob quam meritò Iudæis exprobrant prophetæ maiorem ſtupiditatem quàm beſtiarum, Cognouit (inquit alius)bos poſſeſſorem ſuum,& aſinus præſepe domini ſui:Iſrael autem me nõ cognouit. Et alter, Miluus in cælo cognouit tempus ſuum,turtur,hirundo,& ciconia cuſtodierunt tempus

Act.6.

Cap.14. Ignorare Eccleſiã quàm ſimile erroribus crucifigẽtiũ Chriſtum.

Eſaiæ.1.

Hierem.8.

tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Ignorantia inquam hæc ſumma, & inexcuſabilis, ſimilima eſt ignorantiæ, qua Eccleſia neſcitur. non agnoſcitur, quæ corpus eius eſt, & ſponſa, quam & in hoc ſeculo ſic ornat, illuſtrat, & decorat: vt ſibi ſit quàm ſimilima, & ipſam nobis exhibeat, locumque eius teneat: vnde & is, de quo pater inquit comtemptoribus eius, ego vltor exiſtam: dicit de Eccleſia, Qui eam non audierit, ſit ſicut ethnicus, & publicanus: eamque inhabitat, ſibique fide vnitam tenet, & in futuro ſeculo indiſſolubili vinculo charitatis perfectæ eam ſibi connectit, & ſuæ gloriæ participem facit. Itaque nuſquam Chriſtus ſine Eccleſia eſt: nunquam ſine ea cognoſci verè poteſt à nobis, quibus eam magiſtram dedit. Maximè verò hoc illi debent filij, vt ipſe inquit, nuptiarum, filij ſponſi, quos ſcilicet ex eius vtero per baptiſmi ſemē regenerauit in ſpem illam viuam hæreditatis incorruptibilis. hanc Eccleſiam, quæ corpus eſt eius, omnis Chriſti doctrina loquitur, omnis Apoſtolorum prædicatio manifeſtat: ſanguis martyrum decorat, doctorum, & ſanctorum omnium ſermo, & vita illuſtrat, quæ omnia illam non agnoſcens manifeſtè negat. ſicut itaque Chriſto docente, & prædicante à cognitione eius pendebat omniū ſalus: ille erat omnibus alijs prophetarum, & legis luminibus manifeſtior: ſic & nunc Eccleſia eius eſt eorum, quæ ſunt ſalutis noſtræ, totiuſque doctrinæ, & luminis parens, & verè mater: cætera omnia, quę in ea ſunt, ipſa nobis oſtēdit, & manifeſtat. Itaq; reuera poſt Chriſtū, ipſa manifeſtior, & lucidior eſt cæteris: imò cū ipſo Chriſto ita coniūcta: vt qui eā ignorāt Chriſtū ignorare cōuincantur, & illam incertam, & obſcuram conantes efficere meritò crucifixoribus Chriſti conferamus, qui tantum lumē obſcurare conati ſunt, & ex Chriſto, vereque ſanctorum omnium ſancto in oculis plebis maximum ſceleratorum omnium efficere: ſic & aduerſarij Eccleſiæ dum tanto eius lumini clauſerunt oculos, ex ſponſa caſtiſſima Chriſti, ex immaculata, veraque Eccleſia, conantur in oculis ſuorum efficere inhoneſtā, & abominādam, vt ipſi dicunt meretricem. Quanta igitur Dei ira digna eſt tanta blaſphemia, & ignorantia tantæ lucis, quàm inexcu-

inexcuſabilis! ſed non deſunt ais illis rationes, atque illæ quidem haud inefficaces, quibus mouere poſſint imò & perſuadere. quid mirum: nec defuerunt Chriſti crucifixoribus ſuæ rationes, quibus perſuaſerunt populis, vt Barrabam dimitti peterent, & ſanguinem Chriſti, tanquam magnum præſtantes Deo obſequium peterent. Non eſt Eccleſia ſupra Chriſtum ſi eum perſecuti ſunt, quid mirum, ſi perſequantur Eccleſiam? ſi non defuit, quod aduerſus Chriſtum exciperent excæcati malitia eius perſecutores, quod ſimplicium oculos fallere poſſet, quid miramur ſi non deſit aduerſarijs Eccleſiæ, & coniuratis hoſtibus, quibus illam infament, in oculis ſimplicium: ſed quàm falſò, quàm ſine vlla excuſatione, vel id oſtendit, quod primam illam, & antiquiſſimam Eccleſiam ſub diſcipulis primis Apoſtolorum non agnoſcunt non erraſſe: ſed potiùs tribuũt illi ergà cultum Dei errorem: agnoſcunt enim in ea, vel teſte Dionyſio, vſitatum fuiſſe externum chriſma: ſed dicunt illud pertinere ad elementa mundi huius, quæ Paulus Chri-

Coloſſ. 2. ſtianis docet illicita eſſe. Si mortui inquit eſtis cum Chriſto ab elementis mundi huius, quid adhuc tanquam viuentes tenemini: & partim etiam petitũ eſſe ab vnctionibus ethnicorum athletarum, à quibus in cultu Dei ſacrilegum putant aliquid ſumere. hæc habet confeſſio Vvirtenbergenſis cap. de baptiſmo: ex quibus fit, vt Eccleſia illa tempore Dionyſij ſub diſcipulis Apoſtolorum agens, Deum coluerit illicitis, & ſacrilegis rationibus. Quid rogo contumelioſius dici poteſt? aut quid hoc aliud eſt, quàm illam Eccleſiam grauiſſimi adulterij infamare atque negare eſſe Eccleſiam? In concilio Nicæno Brentius non agnoſcit veram Eccleſiam illam, cui à Chriſto promittitur ſpiritus veritatis perpetuò in ea permanſurus: ait enim erraſſe, & militiam in euangelio probatam dãnaſſe: hoc eſt contra veritatem euangelij docuiſſe, de quo ſuperius ſatis. Sed nunc rurſum mentionem fecimus huius, vt oſtendamus quanta ſit horum cæcitas, & quanta arrogãtia in hoc vno verbo, quo contra euangelium erraſſe Nicænum concilium aſſeritur, non tantùm illius temporis Eccleſia, quæ tota ſumma veneratione concilium illud ſuſcepit; ſed omnium ſequentium

tium temporum vſque ad nos quæ illud ſemper quaſi vnum ex quatuor euangelij libris venerata eſt, reijcitur, & conculcatur. hæc ſimilima ſunt errori ignorantium, & crucifigentium Chriſtum, & ab his, qui hæc aſſerunt, reuera patitur Chriſtus in membris ſuis, & in Eccleſia ſua duriora, quàm à Paulo, cum perſequêretur omnes confitêtes Chriſtum: cui dixit, Quid me perſequeris. Ille enim ad carceres trahebat fideles, quorũ multis ad coronam hoc erat: hi verò non vnum, aut alterum fidelium: ſed totam mille ducentorum annorum, & eò amplius Eccleſiam errori inſeruiſſe, nec agnouiſſe veritatem euangelicæ doctrinæ aſſerentes illam blaſphemant, conculcant, & in cordibus ſuis, & diſcipulorum ſuorum penitus extinguunt: quo vno opere, aut potiùs verbo, vide quod ſanctiſſimis patribus, doctiſſimiſque, & ſynceræ doctrinæ flagrantiſſimis amatoribus iniuriam faciunt: omnibus ſcilicet, quotquot fuerunt à principio Eccleſię. Nónne igitur meritò has tenebras ſummas dicimus, & hanc ignorantiam omnino inexcuſabilem cenſemus? certè incurabilem, quod ad homines attinet. Cùm itaque Brentius inquit, Si credendum eſt concilijs: ſi iudicio Eccleſiæ ſtãdum: ergo peccarunt, digniq; erant morte, qui concilio Annæ, & Cayphæ in morte Chriſti nõ conſenſerunt. Reſpondemus ei præter cætera, quæ ſuperiùs diximus, errorẽ illum tam apertum fuiſſe, tam manifeſtum, vt non ſolùm illum nullus teneretur ſequi, ſed manifeſtè nõ fuiſſe verã Eccleſiam, nõ dignũ vlla fide concilium, vnde tanta iniquitas emanaret omnibus. principes illi ſacerdotũ manifeſtabãt ſe illos, ſe eſſe, de quibus propheticè Iacob pronũciauerat, vaſa iniquitatis bellantia. in conſiliũ eorũ nõ veniet anima mea: et in cœtu eorũ, nõ ſit gloria mea &c. nullus itaq; eos tenebatur ſequi, vt ſatis ex proximè dictis explicatũ eſt. *Geneſ. 49.*

Cæterùm excuſati ſunt vel ex parte aliqua nonnulli illos ſequentes: tãtum valuit auctoritas illa ſacerdotum, & Eccleſię, tantum profuit his, qui ignorantia quadam, & ſimplicitate ſecuti ſunt eos: vt vel non peccauerint, vel minùs peccauerint: vel nõ vſq; adeo, vt Deus in perpetua illos cæcitate dereret, multò igitur magis verã & certam Eccleſiã ſequẽtes, quam certũ eſt vſq; ad finẽ ſeculi permanſurã, promiſſionesque

Cap. 15. Quàm excuſabilis omnis error agnoſcentiũ Eccleſiam.

ſioneſque Dei veras,& certas perpetuò habituram,excuſabun tur, etiam ſi quid minus intelligerent: ſi in re aliqua errarent. Itaque auſim dicere, ſi Eccleſia minus rectè ſentiret, aut erraret erga ſcripturæ ſenſum,dogma aut cultum aliquem:quamuis cérto credamus non permiſſurum Deum, vt tota vnquam labatur,aut erret circa hęc:ſi inquam hoc fieri poſſet,aut ſi aliquorum errorem,qui Eccleſiæ vniti ſunt,quis ſequeretur,exiſtimans Eccleſiæ illud eſſe,aut expectans eius iudicium, quod euenire poſſet,vt in Cypriani,& coepiſcoporum eius, totiuſque Aphricani concilij errore, non dubitamus hunc excuſare ab omni hæreſeos,atque ſchiſmatis peccato: multò certè magis, quàm crucifixores Chriſti,pro quibus ipſe de cruce orat. Igitur Brenti,vide ne illud Euangelij in vos dicatur,Cur vides feſtucam in oculo fratris tui,& trabem, quæ eſt in oculo tuo, non vides? cur ignorantes Eccleſiam clamatis: quid ſi contra ›› Euangelium definiat concilium? Quantò maior cæcitas eſt,ſimul de tota cauſa ſalutis,& de ſumma totius fidei Eccleſię,ſcilicet cognitione errare,quàm de vno aut altero dogmate,ſiue ritu Chriſtianæ religionis.hoc feſtuca eſt, illud trabs maxima. Certè, vt exemplo dicam apertiùs, etiam ſi magis Euangelio conſonaret vtriuſque ſpeciei communio,etiam ſi fortè contra Euangelij germanum ſenſum eſſet alterius tãtum ſpeciei ſumptio:ſi,inquam,ita eſſet (quanquam id nullo modo credamus teſte coram Deo conſcientia) ſed eſto ita eſſet, non propterea periclitarentur hi, qui in ſua ſimplicitate, & vnione Eccleſiæ permanentes conſuetudinem hanc in communione alterius ſpeciei ſequuntur.Quod ſi dicas eſt contra Euangeliũ:reſpondemus,contra certum, explicatumque ſenſum Euangelij non eſſe.Cùm enim & alius ſit ſenſus illorum verborum,Bibite ex hoc omnes: quàm vt ad omnes communicãtes referenda ſint, & intelligenda verba illa tanquã præceptum omnibus impoſitum: cùm inquam contextus ille, & phraſis ſcripturæ aliter permittant illa verba intelligi: non eſt contra certum & indubitatum ſenſum Euangelij. ſi Eccleſia nihil hucuſq; definiſſet, nónne liceret nobis Eccleſiæ,in qua ſumus, conſuetudinẽ ſequi

qui expectantes rem explicari?hoc fecit Cyprianus,vt ſuperiùs vidimus, in cauſa baptiſmatis, cur rogo id nobis non licitum eſſet in cauſa communionis Euchariſtiæ?quanquam iam in ea habeamus Eccleſiæ definitionem·ſed ſic locuti ſumus exempli cauſa,vt admoneamus omnes,quàm ſit cognitio hæc Eccleſiæ neceſſaria, quàm tutum & tranquillum ei adhærere, & vt aduerſarij aduertant, non quicquid eis videtur manifeſtè contra Euangelium,contra ſcripturam,vel fidem ſtatim ſic eſſe omnibus manifeſtum:ſed potiùs quoties diuerſi ſenſus adferuntur, non irrationabiliter,non ſine auctoritate, fide dignorum Patrum,& conſonantia contextus, & aliorum locorum ſcripturæ non poſſe alterum certò conſtitui:ſed expectandum eſſe iudicium Eccleſiæ.In his igitur,vt apertè dicamus, malumus errare vniti Eccleſiæ, & illam non deſerentes, quàm vobiſcum, qui ab illa diſceſſiſtis,verum tenere: malumus inquam in illud malum incidere, ſi in aliquod incidendum eſt, quàm in hoc. Mallemus cum Cypriano ante definitionem Eccleſiæ,quando ille errabat,errare: quàm cùm diuiſionem ſequentibus rectiora ſequi:ille error non eſt pernicioſus.Hæc autem veritatis cognitio in ſchiſmate nunquid melior eſt ſanguinis effuſione pro Chriſto? & tamen quia eſt extra Eccleſiam,non eſt ſaluti: ſed potiùs in ſuperbiam, & præſumptionem illis conuertitur: ſic & cognitio veritatis extra Eccleſiá, quid aliud eſt,quàm occaſio maioris contẽptus,& ſcientia illa inflans, de qua Paulus loquitur illud, quod Eccleſia ignorat, quod non definiuit, de quo nihil conſtituit,ſanctè certè ignoratur à nobis, & nihil in eo conſtituitur:erratur verò non pernicioſè,ſed ſanabili & tolerabili quidem errore: idque eò magis, quò tenaciùs veriuſq; Eccleſiæ adhęremus.Hæc igitur dicta ſint nobis circa primum illorum trium, quæ à principio propoſita ſunt, quibus error aut excuſatur, aut accuſatur. Secundum igitur iam conſideremus,ſtudium ſcilicet,& rationem inquirendi veritatem:hoc enim non ſolùm ad eam inueniendam plurimum iuuat:ſed excuſat etiam,ſi in aliquo non negligentia & ſocordia eam inquirendi erratum eſt;ſicut econtrario torpor, & incu-

Cap.16. Studium & diligẽtiam quærẽdi veritatẽ fidei in nullo ſatis inueniri

ria eam quærendi non ſolùm cauſa eſt nõ inueniẽdi: ſed etiam omnem aufert excuſationem:ſic & cætera omnia,quæ ad illud pertinent. præpoſterus enim ordo in veritate quærenda , cùm ſcilicet quod poſterius eſt,prius: quod minus, maximè : & denique quod ad quærentem non pertinet , quæritur : quantum nocet, quàm inexcuſabilem reddit errorem? Sic, & cùm hæc omnia obſeruantur , plurimum adiuuant.In hoc igitur loco, ſi quanto ſtudio & amore quærenda ſit veritas fidei , voluerimus dicere,præuenient nos nouarum rerum amatores,& non ſolùm in hac parte longo interuallo. putabunt nos ſuperare: ſed vel hoc vno nomine duntaxat nos omnino reijcient & indignos iudicabunt,qui eis conferamur. clamant enim nos non tantùm negligentes in quærenda veritate eſſe , ſed etiam omnino apud nos hanc curam reiectam eſſe ad infimos & abiectos monachos,qui nihil minus,quàm id curemus, ſed noſtris vtilitatibus inſeruiamus.Nec dubium eſt nouitatem ſolere ſtudium quoddam,& ardorem ſecum deferre : ſolent enim noua quæque magis placere: ſicut conſueta,& ſolita faſtidiũ quoddam ſecum adferũt:atque hac ratione damus etiam gratis aduerſarijs palmam, agnoſcimus enim eos maiore ſtudio , ſolicitudine impigriori , labore magis infatigabili intẽtos fuiſſe ſuis nouis dogmatibus inculcandis plebibus,illuſtrandis & ornandis, excitandiſque animis auditorum ad attendendum , & ſtudendum nouitatibus,quàm nos, noſtrique,qui vetuſtate quadam,& antiquitate ipſarum rerũ ſeniores fuimus : vt omittam nunc,quòd ſua hæc gratiora , & ſuauiora carnalium,& amantium hoc ſeculũ affectibus ſunt: quippe quæ ſecuritatem quandam,& libertatem ſecum adferant,& licentiam carnis, atque hac ratione quàmplurimos ad ſe alliciunt. In hoc igitur loco de publico quidem ſtudio docendi,atque diſcendi, legendi,& cenſendi, non eſt quid gloriemur:agnoſcimus exemplis , diligentiaque Lutheri , & ſuorum,Deum nos paternè admonere, eorumque vigilantia noſtram excitare,& condemnare ſocordiam:ſicut Iudæ , & ſequentium ſolicitudine Apoſtolorũ ſuorum excitabat ſomnum. Non eſt nouum filios huius ſeculi ſapientiores in generatione ſua eſſe filijs lucis. Agnoſcimus igitur

tur in hac parte nō meliores nos fuiſſe his, qui errarūt, & audi-
mus verbum Chriſti, putatis quòd hi Galilęi præ omnibus Ga Luc. 13.
lilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt? non dico vobis,
ſed niſi pœnitētiam habueritis omnes, ſimul peribitis, ſicut illi
decē & octo, ſuper quos cecidit turris, in Siloë & occidit eos:
putatis quia & ipſi debitores fuerint præter omnes homines
habitantes in Hieruſalem? non dico vobis, ſed niſi pœnitētiam
habueritis, omnes ſimul peribitis. Agnoſcimus nō noſtris me-
ritis ſeruatos nos eſſe ab erroribus, & diuiſione: ſed diuina lon
ganimitate, quæ exemplo cadentium nos admonet, atque pre-
cantur humilimè, & inſtantiſſimè Deum, quotquot apud nos
rectè ſapiunt, vt det nobis veram pœnitentiam: det ardentem,
viuamq; fidem, & propagandæ gloriæ eius, veræque elucidan-
dæ doctrinæ, quam à nobis exigit, curam: & qui minùs hoc
agimus, illis nos adiungimus, qui meliùs id agunt, & cupimus
eorum fieri participes. Quod verò priuatim, ad quemlibet no
ſtrum attinet, ſcimus debere omnes, vnumquemque iuxta gra
dum ſuum, ſummum ſtudium, inſatiabile deſiderium diuinæ
voluntati, eiusque doctrinæ agnoſcendæ, & implendæ: Beati
enim, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: & agimus, vt vel ex par-
te aliqua ſatiſfaciamus, & quod minus eſt, laboramus lachry-
mis, & pœnitentia delere, nullumque contemnimus, nullum
irridemus: ſed compatimur his, qui ignorant, & errant. Nō eſt
igitur cur pueriliter contendamus alij aduerſus alios: aut ſciē-
tiam iactemus, & ſtudium dignum fide, doctrinaque diuina: ag-
noſcamus omnes longè nos eſſe in hoc à dignitate rerum, quas
tractamus, cæleſtium ſcilicet, & diuinarum, quibus dignè cogi
tandis, & percipiēdis nec Angeli quidem ſufficiunt. Certè qui
in hac ſchola Chriſti alterum irridet, & obijcit alijs, atque im
properat ignorantiam, & deſidiam: oſtendit, ſe non ſatis ſua
agnouiſſe, & cogitaſſe: & quid aliud agit, quàm quod puerili,
qui cùm vix prima elementa attigerunt in ſchola, ſolent ru-
diores, tanquam ſint ipſi doctiſſimi, irridere: tales certè in ocu-
lis Dei, & Angelorum homunculi ſumus, cùm de ignorantia,
& ruditate gratia diuina irridemus alios. Igitur de hoc ſtudio
veritatis amandæ, & quærendæ hoc ſatis huic propoſito ſit:

de quo nunquam ſatis dixiſſe, multò minus feciſſe poſſumus.

Sed ordo, modus, & ratio quærendi ſunt nobis in hac parte attentiùs cogitanda: circa hæc enim deliquiſſe, non aliud eſt, quàm non ſolùm ſtudium omne, & laborem quærendi amiſiſſe, ſed etiam illa omnia pernicioſiora ſibi feciſſe: magiſque nociua, quàm ipſa obliuio, & negligentia fuiſſet, quid enim aliud eſt, modus, & ordo quærendi, quàm via ipſa, qua incedendum eſt, ſi hæc recta ſint, rectam viam nos tenere arbitremur: ſi eo ordine, atque ratione, qua quærenda eſt veritas, à nobis quęritur, rectè incedimus: ſin ſecùs, obliquè, & deuiè. Vt igitur cum Auguſt. dicam, ſicut quò quis velociùs extra viam currit, eò magis errat: ſic omnino qui non eo ordine, ac ratione, qua veritas quærenda eſt, illam quærit, quò maiori ſtudio, diligētiaque id agit eò magis neceſſe eſt, vt erret. Verbum hoc: Quærite, & inuenietis, quod antiqui hæretici in ore habebāt, Tertullianus eis aufert, vt in ſcholijs, & ſuperiùs diximus. Ratio, inquit ille, dicti huius in tribus articulis cōſiſtit: in re, in tēpore, in modo: rem ad id, quod quæritur, refert: tempus, quādo: modum, quouſque, & apud quos quærendum ſit, docet includere. Quædam igitur inquit quærenda non ſunt: vnū enim, ait, & certum conſtitutum eſſe à Chriſto, quod credere omni modo debeant omnes: illud vel quærendum non eſſe, vel ſaltem non quærendum, niſi vt credamus. Quis non videat, quod ſicut motus omnis primam aliquam originem habet, & principiū, & illud quidē ſtabile, & immobile: ſic omnino inquiſitio omnis ab aliquo principio ortū habet. Dicent aduerſarij, hoc eſſe ſcripturā ſacrā, verùm quia negare non poſſunt, & quę ſit illa, & quis ſit eius ſenſus in dubijs ab Eccleſia nobis oſtenſum eſſe, de quo ſatis ſuperiùs dictum: cur non eam primum eſſe, vnde inquiſitio omnis eorum, quæ ad fidem pertinent, procedat, agnoſcent. ſtudium igitur omne quęrendi non cognita Eccleſia vanum eſt, ipſam, vt oſtendimus, non videntes omni lumine fidei carent. fruſtrà itaque quærunt, & intempeſtiuè. vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, meritò eis dicimus, fruſtrà ſine lumine fidei in ſcripturis verſantur: ſed quid dico fruſtrà, imò magno cum dāno, & periculo. neceſſe eſt enim, vt curren

Cap. 17. Ad modū quærēdi verum primò pertinere, vt cōpertū aliquid habeatur, quod nō ſit quærēdū: & hoc eſſe Eccleſiam.

Lib. de proſcrip. aduerſus hæreticos.

tes in tenebris labantur in præcipitia,& confringantur.hoc ergo primum ad modum quærendi pertinere agnoſcamus:vt Eccleſia conſtet,&, vt Tertul.ibi inquit, non niſi in ea, & ab ea quæramus,vbi,inquit ille, quæri oportet:non apud hęreticos, vbi omnia extranea,& aduerſaria noſtræ veritati,quod exemplo ſerui,& militis oſtendens,nec enim ille cibaria ab inimico domini ſui ſperat,nec hic ab hoſtibus ſtipendium captat, niſi tranſfuga ſit,& deſertor.Tandem inquit, nemo inde ſtrui poteſt,vnde deſtruitur: quæramus à noſtris,in noſtro, & de noſtro. Iam reliqua duo quàm ſunt manifeſtiſſima, tempus quęrendi certum,& definitum neceſſe eſt, vt ſit:& quidem inquit Pſalmus: Quærite dominum,& confirmamini:quærite faciem eius ſemper:quam diu enim in hac vita ſumus, ad quid aliud viuimus,quàm vt tendamus, ſuſpiremus,atque ita quęramus cæleſtem illam beatitudinem,& viſionem Dei. Cæterùm quod credamus non ſemper quærendum eſſe,nónne apertè docet nos Chriſtus, cùm de nouiſſimis tẽporibus loquẽs,tũc,ait, Si dixerint vobis,ecce hîc eſt Chriſtus,aut illic,ecce in deſerto eſt,nolite exire,nolite credere.Et rurſum, Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego ſum: & tempus appropinquauit, nolite ire poſt eos. Quid eſt nolite exire, & nolite ire poſt eos, niſi nolite quærere?& quidem verbum illud,tunc,ſatis oſtendit,non omne tempus eſſe quærendi.tunc, ait, in nouiſſimis temporibus,cùm ſurgent multi pſeudoprophetæ, & pſeudoapoſtoli, nolitę exire, nec ire poſt eos: vbi præter alia omnia, de quibus ſuperiùs nonnihil diximus, quæ in expoſitionem huius loci dici poſſunt, duo nobis huic propoſito cõuenientia obſeruãtia illius tẽporis, de quo Chriſtus loquitur, oſtẽdit. Quia enim de nouiſſimis temporibus loquitur,nónne admonet nos,veritatẽ ſuam,doctrinæ ſcilicet ſacramentorũ,& cultus, non eſſe nouiſſimis temporibus quærendam: ſed certos nos eſſę debere,Deum, cuius curæ commiſſa eſt Eccleſia, non eam vſque ad finem ſine certa doctrina, ſacramentis, & cultu deſerturum: ſed mox à principio per Apoſtolos ipſos, omnia conſtituenda eſſe, & deinde perpetuò ſeruanda, ſucceſſiuque temporis confirmanda magis eſſe,& elucidanda, quàm abo-

Cap.18. Studiũ quærẽdi, quæ ad fidem pertinent, nõ eſſe huius tẽporis, Chriſtus docet.

Matth. 24.

Luc. 21.

abolẽda:ita vt in nouiſſimis diebus de his omnibus nihil opus ſit,quaſi ignotum,aut nouum,quærere:cùm omnia compertiſſima eſſe debent: quod ratio temporis , & cura illa , quæ Deo eſt de Eccleſia ſua,oſtendunt.tunc igitur, inquit, in nouiſſimis diebus non eſt tempus quærendi , vbi eſt Chriſtus , quis eius cultus.Non potuit verus cultus vſque nunc latere in Eccleſia, nec ita mutari,qui primo fuit,vt non manifeſtum id eſſet,& publicè reijceretur,quicquid contra antiqua eſſet:quod ſatis ſuperiùs dictum eſt. Quorſum ergo nunc noua quæruntur?rurſum quia inquit ſurgent pſeudoprophetę , & pſeudoapoſtoli: & ſtatim addit, tunc nolite exire,nolite ſequi; ſatis etiam docet,non eſſe tunc tempus inquirendi veritatem , cùm diuerſitas ſententiarum circa religionem,atque ſtudia partium,& diſſentiones vigent:non tunc opus eſt,vt ſperemus nouam lucem oriri in Eccleſia, ſed potiùs ad quieta , & tranquilla tempora recurramus: & quid ante ortas controuerſias pacatiſſima luce in Eccleſia obſeruatum ſit , intueamur , & poſt illa nullam iam aliam rationem quærendi , nullum nouum inquiſitorem ſuſcipiamus. hæc igitur de tempore inquirendi.

Cap.19.

Quãta includat modus quærendi, et ſciendi: & q̃ præpoſterè ſeruetur à nouitatum amatoribus.

Serm. 36. ſuper Cantica.

Modus porrò,de quo vltimo Tertullianus loquitur,multa certè requirit, refert quidẽ ille modum ad hoc , vt quouſq; quærendum ſit,cogitetur:vt tandem finis ſit inquiſitionum, & in fide quieſcamus.Fides inquit tua te ſaluum fecit,non exercitatio (ait ille) ſcripturarum:& infert , nobis ergo curioſitate opus non eſt,poſt Chriſtũ:nec inquiſitione, poſt Euangelium, cùm credimus,nihil deſideramus vltra credere.hæc quidem ille. Verùm & multa alia modus quærendi includit ; Bernardo tria quædam importare videtur : vt ſcilicet ſcias quo ordine, quo ſtudio,quo fine quæque noſſe oporteat. Quo ordine vt id priùs,quod maturiùs ad ſalutem:quo ſtudio, vt id ardẽtiùs, quod vehementiùs ad amorem:quo fine , vt non ad curioſitatem,aut inanem gloriam,ſed ad ædificationem. Quanta rogo tria hæc includunt ? aut quis ſatis vniuerſa hæc aut aduertere, aut obſeruare poterit : in quibus omnis damnatur curioſitas, omnis vanitas, & denique quicquid non à vera , humilique ſui cognitione proficiſcitur ; vnde ſolùm ad ſalutarem Dei ſcien-

tiam peruenire poteſt. Sed nec hæc ſatis ſunt, vt modus quærendi cognitionem rerum, quæ ad ſalutem pertinent, ſeruetur: nec ab homine omnia quærenda eſſe, vt vtiliter agnoſcantur, putamus: ſed ab eo potiùs, de quo ſcriptum eſt, qui docet hominem ſcientiam: Beatus enim ille, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Modus ſciendi, atque quærendi nónne id primò exigit, vt nouerimus in qua potiſſimùm re conſtituta ſit inquiſitio: nō enim lectione ſolùm vel auſcultatione doctorum veritas quęritur, non ſolùm meditatione, & attentiſſima conſideratione: ſed oratione in primis humili, atque obedientia, & aſſiduo exercitio diuinorum mandatorum, vt proximo loco abundè explicatum eſt, A mandatis inquit tuis intellexi, quod eſt, ab eis, & eorum executione mihi intelligentiam comparaui: & meritò inquit Sapiens: Fili concupiſcis ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & Deus præbebit illam tibi. Et de oratione idē inquit, Inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ. hæc itaque omnia ſi rectè expendamus, nónne ſuſpectam reddent diligentiam omnem, & ſolicitudinem quærentium, & ſtudentium nouitatibus? fatemur veritatis inueniendæ deſideriū, & ſtudium quęrēdi q̄plurimū prodeſſe, & quidem cum Auguſtino fatemur, fieri non poſſe diuina quadam prouidentia, vt ſeipſos, & Deum quærentibus inueniendi veritatem facultas deſit: quærentibus inquam, ſed religioſis animis, & vt ille ait, piè, caſtè, ac diligenter quęrētibus. Sed quantò hæc quærendi cura vtilior eſt, tantò ſi non ordine, non recta ratione, & piè, caſteque quæratur, pernicioſa eſt, & ad præcipitia quęque perducit. Non omne ſtudium ſciendi probatur: ſed ſciendi tantùm, quæ ad nos pertinēt: multa ſatiùs eſt ignoraſſe, &, vt omittamus nunc aliorum reprehenſionem, illud certò aſſerimus hoc tempore, in hac tanta nouarum doctrinarum confuſione, in tanta ſciendi, & de ſcientia etiam præſumendi cura, in tanta obliuione rectè operandi: deumque, & proximum amandi nullo modo expedire præcipuam operam ſcientiæ dare: nulli inquam, neque quidem doctori in Eccleſia, epiſcopo, & cuicūq; etiam, cui maximè conuenit repellere aduerſantes veritati, & docere infirmos, conueniens eſſe præponere ſtudium ſciendi,

Eccleſ. 1.

Lib. de immortalitate animæ.

& lectionem orationi, feruori ſpiritus, & exercitationi pietatis: quæ certè hoc tempore maximè neceſſaria ſunt, & præcipua aduerſus hęreſes, & errores arma: in quorum defectu quid prodeſt magna lectio, & attentiſſima perſcrutatio abditorum, & ſecretorum omnium? non aliud certè hæc ſunt, quàm ſcientia inflans. Iam verò ſimplicioribus, & denique omnibus, quibus non incumbit in Eccleſia docere: multò magis hoc cogitandum eſt. nouerint locum ſuum, nouerint eruditionem, & ingenia, tempus, & ocium, & ſciant id, quantum eſt temporis, quantum à neceſſarijs illis obſequijs, quibus tenentur proximis inſeruire, liberum manet: orationi & pijs meditationibus multò vtiliùs ſe daturos, multò ſecuriùs, quàm lectioni. quod ſi lectioni aliquid ocij dandum eſt, nō curioſæ: ſed ei, quæ pietatem generet, opus eſt, vt detur: atque vtinam in hoc tempore nouiſſimo, & inquieto ignorent, & aures claudāt nouis dogmatibus populi Chriſtiani: nec quicquā aliud cogitent, quod attinet ad fidem ſuam confirmandā, quàm quòd antiqua tem-
Heb. 13. pora in quiete, & pace obſeruarunt. Doctrinis varijs, inquit Paulus, & peregrinis nolite abduci: optimum eſt enim gratia ſtabilire cor: gratia inquam, quæ humilitate, timore Dei, piaq; oratione acquiritur & cōſeruatur ſtabiliendū eſt cor. Firmamentū, inquit Pſalm. eſt Dominus omnibus timentibus eum, teſtamentum ipſius, vt manifeſtetur illis: timentibus itaque eum, & in eo timore conſtabilitis notum facit Deus teſtamentū ſuum: doctrinæ autem variæ, & peregrinæ quid aliud agūt, quàm vt abducant à ſtabilitate, & tranquillitate fidei, & à ſimplicitate, inquit Paulus, quæ eſt in Chriſto Ieſu: abducant inquam non ſubitò, aut manifeſtè, non violentè & durè: ſed paulatim, & ſenſim, dulciter, atque ſuauiter, nouitate quadam delectantes: quod multò eſt periculoſius. itaque hoc tēpore maximè ad ignorantiam, ſed ſanctiſſimam vocamus omnes: ad il-
1. Corint. 2. lam inquam ignorantiam, ad quam eximius doctor ille Paulus omnes ſuo exemplo exhortatur: nihil inquiens, iudicaui me ſcire inter nos niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum. nam veni, ait, ad vos fratres non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ: & prædicatio mea non in doctis, aut in perſuaſibilibus hu-

manæ

manæ ſapientiæ verbis: ſed in doctrina ſpiritus,& in oſtenſione ſpiritus,& virtutis: vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Quis in Eccleſia maior doctor? quis vtilior & efficacior Paulo,& is non iudicat ſe aliquid ſcire, nec aduerſus hæreticos agit in doctis humanæ ſapientiæ verbis, etiam quum ea loquitur inter perfectos, quę nemo principum huius ſeculi cognouit: at verò cum infirmis Chriſtũ Ieſum crucifixũ tantùm ſe ſcire arbitratur: non aliud certè agens, quàm vt illos nihil aliud ſcire, aut quærere doceat. Hæc eſt igitur ſancta ignorantia, in qua abſcõdit Deus illos, de quibus ſcriptum eſt, Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum: qua quid rectiùs intelligemus, quàm contẽtiones, & rixas hæreticorum non diſputando, non legendo, & inquirendo: ſed fugiendo,& latitando in timore Dei. multò rectius euaditur error,& inuenitur veritas, quàm magna inquit prius multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, in hoc abſcondito timoris Dei verè ſaluantur nõ ſimplices tantùm,& humiles: ſed reuera omnes. reliqua enim omnia ſine hoc fruſtrà ſunt: huic nihil aliorum deeſt. Claudamus igitur iam hunc articulum hac breuiſſima admonitione: ratio, & ſtudium inquirendæ veritatis, quam nouitatum amatores commendant,& inculcant, poſthabita Eccleſia,& patribus in ſola ſcripturæ ſacræ ſcientia nulla ratione infirmitatis proprię prius habita, nulla obſeruata diſcretione temporum, & officiorum: denique rerum ipſarum nulla conſiderata diuerſitate, ſicut non eſt via ad veritatem, ſic nullam adfert excuſationem errantibus: ſed accuſat maximè eos, quòd data opera errare velint, qui nullo ſeruato modo irruunt in ſecreta diuina, eo maximè tempore, quo minimè hoc Deus exigit: omiſſo eo, quod maximè vrget. Qui facit inquit voluntatem Patris mei, *Matth.7.* ipſe intrabit in regnum cælorum:&, Nõ omnis qui dicit mihi Domine, Domine, quod ad cognitionem quandam referre poſſumus: nã & proximè dictũ eſt, multi dicent mihi in illa die, Domine nónne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus,& virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia

quia nunquàm noui vos. Vbi vides, quod inter ea, quæ ad ſalutem minimè pertinent, inter miracula, & virtutes reponit etiã prophetare, quod ad ſcientiam & eruditionem in explicandis ſcripturis, & docendo euangelio pertinet. Vtamur in hoc loco Auguſt. errantis exemplo, quem ſicut Deus Eccleſiæ ſuæ in viam veritatis iam reductum maximum lumen dedit: ſic & errores vtiles nobis ipſius verbis, & confeſſione effecit. Errauit ille, & quantum, quamque diu, fatetur ipſe: ſed errauit magno ſtudio, & affectu inueniendi verum, & dum, vt ipſe ait, in Manichæos incidiſſet amore agnoſcendæ veritatis, quod illi promittebant, in tam craſſiſſimos errores incidit, irridens veteris Teſtamenti patres, vt crediderit magis præſtandã eſſe miſericordiã fructibus, q̃ hominibus. Si enim eſuriens, inquit, ficum peteret qui non eſſet Manichæus, quaſi capitali ſupplicio damnanda buccella videretur, ſi daretur ei. credebat enim, vt Manichæus, diuinitatis particulas fructibus illis immixtas liberari, cùm ab electis ſuis manducarentur: ſed præciſionem illorum fructuum graue peccatum ducebant. & dum diu, multumque Manichæis adhæret, tandem apud eos deſperans veritatis cognitionem inueniri poſſe, alienatur quidem ab eis, & dum ſedulò, vnde malum ſit, inquirit, eo ſe fatetur veniſſe, vt de veritatis inuentione deſperaret: quibus vijs tandem ferè in omnimodam perditionem veniſſet, niſi eum omnipotentis miſericordię manus ſubleuaſſet. itaque ſi de ſtudio, diligentia, & labore quærendi, & deſiderandi verum agitur, quis hoc magis, quàm tunc Auguſt. habere credendus eſt? quis tamen magis, quàm ille errauit? ſed nec in hoc errore vlla ſe ille ratione excuſat, quin potiùs agnoſcit, & deflet errores ſuos, ſibique tribuit, & præpoſteræ illi rationi, qua nec ſobriè, neque caſtè veritatem quæſiuit. Libet, inquit ille, quodã loco cõſiderare nũc, ac deplorare illam meam miſeriam. ſi enim mecum ſobriè, diligenterque cõſideraſſem mente in Deum ſupplici, & pia, fortaſſis mihi ſatagenti apparuiſſet, nullam eſſe omnino vitam, quæ ad ipſum vitæ principium non pertineat. Hæc ille inquit aduerſus errorem, quem de duabus animabus habuit, oſtendens manifeſtè quãta humilitate, pietate, & ſobria cogitatione opus

Cap. 20. Exẽplo Aug. & teſtimonio periculũ oſtẽditur immodicæ inquiſitionis circa diuina.

Lib. 3. cõfeſſ. cap 10.

Lib. 7. cõfeſ. & lib. de vtili. cred.

Lib. de duabus animabus contra Manichæos.

opus ſit ad veritatem fidei intelligendam,& quàm ſint inexcuſabiles,qui aliter quærentes errant.Multa,inquit,erant,quæ facere debui,ne tam facile,ac diebus paucis religionis veriſſimæ ſemina mihi à pueritia ſalubriter inſita,errore, vel fraude falſorum,fallaciúmue hominum effoſſa ex animo pellerētur.Hęc Auguſt.inquit,propter errores,in quos nondum baptizatus, ſed catechumenus ſolùm inciderat, & vel parua ſemina nondum per plenam illam fidei, & baptiſmatis gratiam : ſed ſolo auditu, & inſtillatione piæ matris inſita animæ deplorat ſe amiſiſſe, nec ſine magna ſua culpa,& multorū, ad quæ tenebatur,omiſſione ſibi ablata: vt videas quantò inexcuſabilior ſit, quantò magis ſeſe lamentari debeat,qui contra ea , quæ profeſſus eſt, & per pleniſſimam baptiſmatis gratiam perſuaſus eſt credere,errauit.Certè nullum,qui, quam tenetur ex baptiſmatis profeſſione fidem ſeruare,deſerit, Auguſt. excuſari putat,ſi erret:nec errare,niſi quia multa omittit, quæ meritò fieri debuiſſent.hæc igitur nobis admonuiſſe eos,qui ſe putant ſtudio,diligentiaque verum agnoſcendi ,aut multum proficere, aut excuſari ſaltem,ſit ſatis.

Cap.21. Affectus omnes impuros veritati inueniēdæ plurimùm obeſſe, & inexcuſabilē reddere errorem.

Poſtremùm igitur vel paucis attingamus diximus enim affectum illum præcedētem: cùm id verum cupimus eſſe,quod placet,& impedire plurimū cognitionem veritatis,& inexcuſabilem reddere errorem.hoc fit,vt meritò magna requiratur ab affectu omni , cùm veritas inquirēda eſt, libertas:ab omni inquam alio affectu, quàm veritatis ipſius,non minus,quàm in iudice neceſſe eſt ,vt omnis miſericordia ira,amor ,vel odium partium longe abſit. Circa hoc igitur illud in primis obſeruandum,quòd cùm omnis affectus peccati cōtrarius ſit ſanæ fidei ſententiæ , ſicut reuera cōtrarius eſt omni rectè inſtitutæ rationi, quò affectus peccati magis dominatur menti, eò magis fides , eiusque grauitas diſplicet,& ingrata eſt:nec enim fieri poteſt, vt libenter quis audiat,aut cogitet quod affectibus ſuis repugnat. vnde meritò Paulus inquit,Animalis homo non percipit ea,quæ ſunt ſpiritus Dei.ſtultitia enim eſt illi,& non poteſt intelligere. Et rurſum, Sapiētia carnis inimica eſt Deo:legi enim Dei nō eſt ſubiecta:nec enim poteſt.caro,& ſanguis nō reuelat nobis filium: *1.Cor. 2.* *Rom. 8.* *Matth.16.*

ſed

ſed potiùs obſcurat, & abſcōdit:omne porrò peccatū ex affe-
ctu carnis,& ſanguinis eſt:neceſſe itaq; fit,vt quò magis pecca-
ta placent, eò magis fides diſpliceat:et ecōtra,quò magis fides
placuerit, eò etiam amplius diſpliceant peccata. Libet itaque
attentè intueri perpetuum quoddam bellū intra noſipſos:in-
ter affectus carnis, & peccatorū,atq; fidem:illa ſemper clamat
aduerſus peccatū, fœditatē illorū,& indignitatē detegit:&,vt
odio habeātur, totis viribus agit. quū igitur peccatū eſt in cō-
ſcientia,cùm regnat affectus eius, non permittit fides quieſce-
Eſaiæ.52. re peccatorē, niſi fiat ei violētia:clamat ſemper,Exite de me-
dio eorū, & ſeparamini dicit Dominus:& immundum ne te-
2. Corint.6. tigeritis. Quæ enim participatio iuſtitiæ, cum iniquitate: aut
quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti
ad Belial? Qui autem cōſenſus templo Dei,cum idolis?docet
fides peccatum omne iniquitatem eſſe, tenebras eſſe, & ido-
lum,quod fabricatur in animo in contemptum Dei:& contra,
illud clamat,Vos eſtis templum Dei viui,eſtis lux, eſtis iuſtitiæ
participes .Quomodo ergo cum peccatis conuenire vobis
licet?his igitur fidei vocibus non poſſunt peccata non cōtra-
dicere. Agunt igitur & illa, ſi præualeant in animo, aduerſus
fidem:& ſuperata iam charitate,mox contra eā, quaſi contra
hoſtem armantur. Et clamāt veluti euerſores veræ illius Hie-
Pſal.136. ruſalem,atque filij Edom,Exinanite,exinanite,euertite,dirui-
te cuncta,quæ ſunt in Hieruſalem, omnia Chriſtiana ædificia
vſque ad fundamentum,inquiunt, quod meritò fidem intelli-
gimus quæ prima eſt, & initium reliquarum virtutū omnium.
Huc itaque tendunt omnia peccata, huc dirigit peccatorum
omnium primus auctor Sathanas aciem ſuam, vt fidem euer-
tat : quàm diu enim illa etſi infirma,etſi verè mortua manet,
nondum putat Sathanas ſe ſatisfeciſſe, manente adhuc in ani-
mo voce illa,& reprehenſione fidei.hoc itaque bellum,& hæc
Sathanæ violentia, heu nunc maximè incruduit,& quidē præ-
ualuit plurimum cadentibus tam multis à fide:quare debemus
vel hac experientia certiſſima oculos aperire ad cognoſcen-
dum perpetuum hoc bellum,quod ſtatim non aduertiſſe,ma-
gnæ ſocordiæ,& grauiſſimi periculi fuerit. Inter animam no-
ſtram,

ſtram,& in nobis ipſis eſt hoc bellum:quinimo à nobis contra nos agitur, nos cædimus,& cædimur: vulneramus,& vulneramur:denique occidimus,& occidimur:& tamen corruentibus in nobis etiam nobis agentibus virtutibus diuino amore, atque timore,obedientia & pietate,non hæc ſatis ſunt,vt expergiſcamur ,& proprio ſenſu magis , q̃ aliena experientia Chriſtum,& Antichriſtum intra nos ipſos cum virtutum, & vitiorum exercitu perpetuo in hoc ſeculo pugnantes intueamur, & ſentiamus.Reuera à primo illo tempore, quo peccato conſentimus,non quieſcit illud, illiusque princeps Diabolus: ſed aut ſenſum,aut manifeſtè,proût permittitur,laborat funditus euertere animam.Itaque,etſi cùm primò peccatur,non omnino placeat peccatum: ſed cum quodam etiam conſcientiæ timore comitatur, tãquam ſuperante nos , & vincente inimico, atque in captiuitatem trahente:diſplicet enim ſuperatum eſſe, & captiuum:verùm ſi diutiùs maneat peccatum , ſi repetatur, & frequẽtetur,incipit minus diſplicere,& cõſuetudine quadã, & obliuione : denique in conſuetudinem verſum defenditur, etiam & laudatur, & gloriamur in eo. Hinc iam incipit diſplicere quicquid contra illud eſt : horret futuri ſeculi cogitatio, mortiſque memoria,admonitio,& exhortatio pia ingrata eſt: & denique fit,vt ab his omnibus fugiat animus:ſequunturque etiam peccata in Spiritum ſanctum ; & odium ipſius Dei, de quo Chriſtus inquit,Oderunt & me,& Patrem meum: citato *Ioan.15.* etiam teſtimonio Pſalmi,quia odio habuerunt me gratis: nulla ſcilicet cauſa, nullo fructu. Horum exemplo malorũ,& operum Sathanæ admonitos nos eſſe oportet : vt nõ minori odio, & inimicitia perſequamur peccata vſque ad fundamenta ipſa, quæ amor noſtri peruerſus,& concupiſcentia præſentis ſeculi ſunt: Filia inquit Babylonis miſera : Beatus qui retribuit tibi *Pſal.136.* retributionem tuam, quam retribuiſti nobis, hoc eſt , miſera iniquitas:beatus qui iuxta opera tua tibi retribuit:&,quod ipſe agis in virtutes,in te etiam exequitur : vt dicat , Euertite, & deſtruite vſque ad fundamenta.& hoc eſt quod ſequitur in eodem loco,Beatus,qui tenebit,et allidet paruulos ſuos,aut tuos potius ad petram:hoc eſt,qui neque principia ipſa,& peccatorum

rum

rum motus in ſe ſuſtinet:ſed fortitudine illa petræ,quæ Chriſtus eſt,illos etiam exterminat. hæc paulò fuſiùs proſecuti ſumus,quod cupimus ea ante oculos noſtros ſemper eſſe:vt nouerimus,quàm ſint nobis fugienda peccata, maximeq́ue diuturnitas,& conſuetudo illorum: ſi nolumus periclitari in fide.
1.Tim.1. Et enim vt Paulus inquit, Hi,qui bonam cōſcientiam reliquerunt,circa fidem naufragantur: hoc eſt, iacturam eius faciunt. & iuxta eundem,cum his, qui auaritiam ſectantur, timendum eſt nobis:aut illam,aut quoduis aliud peccatum ſectantibus ne à fide erremus:nunc maximè, cùm tantos errare conſpicimus. Sit igitur vel ex his omnibus cōſtitutū nobis,& apertum, affectus puritatum,& rectitudinem,quam in deſideranda,& quærenda veritate neceſſariam eſſe oſtendimus,intelligendam eſſe primò immunitatem ab affectu omnis peccati: vt ſcilicet nullum placeat,nullum ametur. Oſtēdimus enim,quantum hìc affectus fidei repugnet,& reuera ſuſpectum debet nobis eſſe omne noſtrum iudicium,omnis deliberatio,& quicquid decernimus, aut ſentimus circa id, cui nimium nos affectos agnoſcimus.non poteſt,vt iuxta Pauli dictum illud de auaritia,loquamur,qui toto affectu illi ſtudet, rectè de vſuris illicitis commercijs,& negotiationibus ſentire ſunt enim hi, vt Paulus inquit,Homines mente corrupti, æſtimantes quæſtum eſſe pietatem:ſic neque, qui ſeruus factus eſt carnis, rectè valet ſentire de caſtitatis pulchritudine,& decore. Vnde enim credi poteſt emanaſſe Lutheri illud iudicium inuerecundum ſanè, & impudicū,quo auſus eſt publicè edito libello de cōiugali vita aſſerere, commixtionem maris,& fœminæ neceſſariam eſſe ,vt cibum,potum, & ſomnum: nec magis poſſe hominem hoc carere,quàm mutare ſexum, quàm ex immundo carnis affe-
Matth.19. ctu?Nónne hæc tam aliena ab euāgelica auctoritate, ſunt qui
1.Cor.7. ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum:&, Bonum eſt viro mulierem non tangere,apertiſſimè oſtendunt cæcitatem illam mentis ex ſeruitute libidinis contractā fœtidiſſimi,& ſpurciſſimi illius doctoris. Animus ergo peccato alicui,& ſordido affectui deditus,& Deo iuſtè puniente,& natura ipſa exigente, nō poteſt limpidiſſimam veritatem circa id intueri: fruſtrà igitur illam

illam quærit. Admonendus eſt potiùs, vt prius ſe purget, ne iuxta quod comminatur Ezechiel propheta, illum quæ ponit immunditias ſuas in corde ſuo, etiam cùm interrogat prophetas, cùm legit ſacros libros, decipiet Deus gratiæ ſuæ lumen ſubtrahens. Hæc omnia communia ſunt & nobis, & aduerſarijs. clamant ipſi & hoc contra nos, quòd pecuniæ cupiditas ſacrificium miſſæ, & defunctorum ſuffragia, & ipſa etiam peccatorum manifeſtatione, & ſatiſſactione inuexerit in Eccleſiam, ſicut indulgentias, & multa alia, quæ referunt. In hac igitur parte ne fruſtrà contendamus, ſed potiùs ædificemus: hoc in primis ſit & nobis, & illis dictum, debere nos affectus omnes mundi, & carnis in nobis purgare nunc maximè: cùm tantos errare cernamus, ne cuiquam præſumptuoſè, & ſuperbè alios contemnere, aut immodeſtiùs arguere licitum eſſe: cùm ſatis quiſque apud ſe habeat, quod meritò argui, & lachrymis deleri, & purgari debeat. cui ſtudio vtinam nauaremus operam potiùs, quàm vlli alteri lectioni, aut doctrinæ, quod quia omittimus venerunt ſuper nos mala hæc. Cæterùm poſt hoc curandum eſt, vt quia nunquam ſatis tuta nobis eſſe poteſt noſtra ab affectibus peccatorum puritas: remedijsquibuſdam vtamur aduerſus impuritatem hanc, & periculum grauiſſimum. Duo verò præcipuè nobis occurrunt. Vnum vt iudicia aliorum ſequamur, & teſtimonia eorum, quos conſtat ab hoc malo fuiſſe magis alienos. Alterum, vt ſi non ab omni peccati affectu poſſumus eſſe immunes, ab his ſaltem caueamus, quibus præſentes errores magis ſeruiunt, & fauent: de vtroque igitur horum paucis dicamus. In omni itaque controuerſia, vt ſatis ſecundo loco diximus, meritò ad antiquos patres, & ad eos, qui ante motas controuerſias floruerunt, recurrendum eſt, duplici, quod ad hunc locum attinet, ratione. Primò quoniam conſtat multò eos fuiſſe ſanctiores, multò puriores ab omni immundo affectu viuentibus omnibus nunc. & præſentibus: quod vita ipſa, miraculaque, & totius Eccleſiæ, & ſeculorum præcedentium conſenſus manifeſtant: quare nullus eſt, qui præter manifeſtam, & intolerabilem arrogantiam non eis cedat, & quod ad ſanctitatem vitæ pertinet,

Cap. 22. Duo obſeruanda aduerſus affectus peccati, ne in errorē nos trahāt

Cap. 23. Patrū, antiquorum & probatiſſimorum in Eccleſia ſententias ſequi neceſſariū oſtenditur contra impuritatē noſtram.

ſuperari ab eis ſe non agnoſcat. Deinde quod ab affectu omni partium, & ſtudio alterutris fauendi, aut ſuperandi alios manifeſtè alieni ſunt: quippe qui de rebus, de quibus nulla erat controuerſia, locuti ſunt, quare meritò iudices ſunt, & teſtes omni ſuſpicione, & exceptione maiores, & in hac quidem cauſa, quicquid dicant aduerſarij, & perſuadere conentur his, qui aut eos nō legerunt, aut obliti ſunt, manifeſtè eos ſuperamus. & hoc nomine coram Deo, & hominibus credimus, & apertè oſtendimus nos eſſe magis inculpabiles, quàm illos. In omni re, de qua agimus, in primis ſenſum imò conſenſum patrum requirimus: nec quicquam aduerſus hanc auctoritatem molimur: ſed vt diximus, quod ab omnibus, quod vbique, quod ſemper aſſeritur, nullo modo negamus: vbi verò nihil horum eſt, ſequimur conſuetudinem, & auctoritatem maiorem. Itaq; recipimus hos patres, & veteris Eccleſiæ conſenſum, vt fide dignos, & veritatis amatores teſtes: vt quos nulla animi impuritate credi poteſt excæcatos in agnitione veri. Et denique, qui neutri parti ex noſtris aut infeſti, aut amici fuerunt. Nonne ſi hos ſequentes, vel pro viribus, vt ſequamur, conantes errauerimus, digni ſumus venia, & miſericordia? at verò aduerſarij quid agunt, quàm quod Lutherus à ſuo mox principio cœpit, & Brētius in ſuis his Prolegomenis. Dicit, ille reſpondens regi Angliæ: Ego aduerſus dicta patrum, hominum, Angelorum, Dæmonum oppono non antiquum vſum, nō multitudinem, ſed diuinæ maieſtatis æternum verbum. Auguſt. Cyprianus, ſicut omnes electi errarūt. Et Brentius nunc eius diſcipulus inquit, errant, & ſunt in eis alienæ interpretationes à ſenſu ſcripturæ, & inter ſe pugnātes: & quod ſatis oſtēſum eſt, nec antiquæ Eccleſiæ, nec ipſis concilijs fidem habet. Nonne ergo dignum eſt, vt hoc duntaxat nomine cauſa cadant? Agam igitur cum eis, vt Auguſt. cum Pelagianis: oſtendam eis, Auguſt. Hier. Cyp. Chry. Cyrillum, & reliquos patres, qui ſacrificium altaris, ſuffragia defunctorum, ſanctorum inuocationem apertè, & conſonè credunt, & docent, dicamque eis, vos ante iſtos in veſtro corde conſtituo, quos non amicos veſtros, aut noſtros in his diſceptationibus cognitores conſtitui: nec eos, qui

Lib. 2. contra Iuli.

nunquam

nunquam fuerunt, aut quorum ſententiæ de hoc, quod inter nos diſputatur, incertæ ſunt, confingimus: ſed ſanctos, & in ſancta Eccleſia illuſtres antiſtites vos, ergo reſpondete, quid faciatis, quo fugiatis? nos à Luthero, ad iſtos, vos ab iſtis, ad quos? nunquid iſtos cæcos dicere audebitis? & vſque adeo permiſcuit imis ſumma longa dies: vſque adeo tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe dicuntur, vt videant Lutherus, Brentius, Bucerus: & cęci ſunt Auguſt. Cyp. Chryſoſtomus, & reliqui omnes patres. Multa in hanc ſententiam Auguſt. eo in loco aduerſus Iulianum loquitur, quę omittimus: & ibi ſanè Iuliano inquit, qualiſcunque homo ſis, tamen quia homo es videor mihi videre verecundiam tuam: reſpondens, abſit, vt audeam cæcos iſtos viros vel cogitare, vel dicere, cùm tamen hoc auſit Lutherus, & Brentius: nónne cæcitas eſt omnis error, & omnis ſcripturæ ſenſus alienus ab ea, quæ tamen illi patribus iſtis tribuunt. Quomodo ergo vlla excuſatione digni ſunt, qui tam manifeſto remedio aduerſus cæcitatem propriam, & impuritatem affectuum vti nolunt? Iam ſi illos affectus cogitemus, quibus præſentes errores blandiuntur, & fauent: quis nòn videat, quòd negare neceſſitatem enumerandi peccata ſacerdoti plurimum faueat carnali ſenſui, & humanæ illi, atque à primis parentibus tractæ infirmitati: de qua inquit Iob, Si abſcondi quaſi homo peccatum meum? Libertatem ſimiliter ab omni abſtinentia, & diſcretione ciborum, & ieiunijs ab Eccleſia inditis, ab omni voto, & promiſſione obedientiæ, & caſtitatis, quis non videat quantum faueat carnali ſenſui, & habenas laxet hominibus deditis illi? negotio porrò omnis ſatiſfactionis purgatorij, & affirmatio ſolius fidei iuſtificātis, & cùm his omnibus certa illa, & indubitata fides non ſolùm remiſſionis peccatorum, ſed æternæ etiam ſalutis, quam docēt non minus certam eſſe debere, quàm quæ de myſterio trinitatis, & incarnationis filij Dei eſt, quantùm blandiuntur affectibus? ſi hæc vera ſunt, quàm ſine vlla difficultate, ſine vlla carnis mortificatione, ſine vlla verecundia, aut difficultate, ſine vllo anxio timore viuent, qui carnem, & ſeculum hoc amant? Certè vel duo hæç, confeſſio peccatorum, & perpetuus ille, anxiuſque

Cap. 24. Quàm carnali ſenſui, & affectibus impuris faueat Lutheri doctrina, & catholicæ eccleſiæ quantum repugnet.

que timor, quo iubemur de remiſſione peccatorum non eſſe ſine metu, multò verò magis de perſeuerantia vſque in finem timendum eſſe, dicente Paulo, Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat: ſi auferātur, miram quandam libertatem conferunt animæ infirmæ, & carnali: & tam dulcia ſunt, vt non mirandum ſit, quòd doctrina, quæ hæc aufert, gratiſſima ſit carnali affectui: cùm contrà euangelica doctrina crux quędam eſt, & mortificatio eius. Igitur, quod ad hoc attinet, certum eſt, nouum hoc euangelium Lutheri maximè carnis libertati fauere. quare neceſſe eſt, vt & ipſi diditi plurimùm faueant huic euangelio. eſſe autem, quod certiſſimum eſt, multò plures inter Chriſtianos carnales, & infirmos homines, quibus quàm ſunt difficilima, & duriſſima hæc omnia, quæ nouum euangelium damnat, & reijcit, quàm verò dulciſſima, quæ probat quis non intelligit? Non mirum ergo ſi plurimi ſint, qui illud ſequantur, illud eſt certum, affectus hos pueriles, & infirmos carnalium hominum, quàm plurimum hac doctrina delectari. Rari igitur ſunt maximè in populo, qui iudices eſſe poſſunt, & quorum ſententia non ſit valde ſuſpecta: idque duplici cauſa. Primò quòd his conſentientes oſtendunt ſenſum carnalem, & puerilem, indignum, qui de rebus fidei cenſeat. Deinde quòd manifeſtè etiam ſe oſtendunt non eſſe ſine affectu partium: amant enim hanc libertatem, & cupiunt verā eſſe, antequam iudicēt. Noſtra verò antiquitus fundata in Eccleſia doctrina illis omnibus eſt cōtraria: quæ enumerare peccata ſacerdoti præcipit, dolore affligi, macerari ieiunijs, ſeruare caſtitatis & obedientiæ atque pauperpatis vota: & inter hæc non ſine timore eſſe, carnali affectui planè contradicit: quo nomine euangelio, & cruci Chriſti magis conſonat, nec habet, quare peccati affectui grata ſit. Igitur vel ex hac parte oſtenditur, non emanaſſe ex aliquo carnis affectu. Quòd verò aut gloriæ, aut auaritiæ noſtræ inſeruire dicunt iſta, quæ docemus, & ex his affectibus orta: certè vt nihil niſi modeſtè loquamur, hi affectus, vel cauſæ eorum communes ſunt omnibus: nec enim illi ſine vllo vel laudis, vel cōmodi fructu ex hoc ſuo euāgelio ſunt. Nónne Lutherus, & ſui, gloriā magnā auctoritatē apud principes putant

tant

tant ſe conſecutos?& quot ſunt inter eius diſcipulos, qui ex hac doctrina plurimum & fauoris, & emolumenti habuerunt? cur ergo in catholicos reijciũt commoda omnia, vtilitates: vel iudicant eò his inſeruire? meliùs eſt vt non inuicem eos iudicemus, vel calumniemur. non deſunt, fatemur in vtraque parte, qui habeant gloriam, & vtilitatem ex doctrina. Conari certè debemus omnes his affectibus magis, magisque in dies liberari, & hoc agere, vt q̃ minimũ illis tribuamus, aut quæramus, vel oblatũ etiã recipiamus, quod eis videatur fauere. Cupiunt omnes pij apud nos, vt ſacrificium altaris, doctrina, cæteraque miniſteria eccleſiaſtica, ſic adminiſtrentur, vt nullum inde turpe lucrum, aut quæſtus ſordidus exerceatur: & quod legitimo iure obuenerit in Eccleſiæ vtilitatem, & proximorũ ſalutem expendantur: ita videlicet, vt non ſolùm propter bona illa non miniſtretur in Eccleſia Chriſti: verùm nec vlla ſpecies in miniſtris Eccleſiæ apparerent, & iuxta Paulum non ſolùm à malo, ſed à ſpecie mali abſtinerent. hac ratione agentes & nobiſcum coram Deo, & cum proximis coram Eccleſia non dubitamus multum adiuuandam doctrinam catholicam, & noſipſos corã Deo, & hominibus exhibebimus fide dignos: immunesque ab omni praua ſuſpicione, eiuſdem doctrinæ teſtes, quæ ſanè ex ſe maximè repugnat prauis omnibus affectibus. Det Chriſtus & nobis & aduerſarijs in veritate conari, vt noſipſos noſtrosque affectus non palpemus, non diſſimulemus: ſed ſyncerè amemus veritatẽ, vereque quęramus. Inuenitur enim ab his, qui non tentant illum, inquit de Deo Sapiens: Quod ſi fieret, *Sap.1.*
non dubitamus quieta omnia, & tranquilla futura in Eccleſia, quæ domus eſt pacis, & tranquillitatis illius dono, qui habitare facit vnanimes in domo, & dedit credentibus animam vnam, & cor vnum, datque veram illam ſapientiam, quæ conſentientes bonis omnibus nos facit. Hoc deſideramus impenſiſſimè Brentio: hoc ſuis omnibus, precamurque illis à Domino, & his tenuibus quidem ſcriptis noſtris hoc ipſum adiuuamus, quantum in nobis eſt: quę quidẽ oppoſita à nobis ſunt Prolegomenis Brentij. Cæterùm quoniam, cùm hæc abſolueremus, reddita eſt nobis prior eius Apologiæ pars, nec adhuc

licuit eam legere: cùm reliquas duas, quas promittit, abſoluerit, & ad manus noſtras venerint: ſi aliquid quod reſponſione egeat aduerterimus, vel dederit Dominus, quod ad elucidandam catholicæ Eccleſiæ doctrinam vtile iudicauerint pij, & docti reſpondebimus: nunc interim legant hæc, qui volunt, & legentes à Deo quærant doceri, quod nos cupimus, & nobis, & omnibus. Solus enim ipſe eſt vnus magiſter, quem agnoſcere debeamus: nos omnes diſcipuli, & vt de me dicam vtinam non omnino indignus, & ineptus. Amen.

Peroratio de ſtatu cauſæ inter me, & Brentium, imò totius præſentis de religione controuerſiæ.

NVnc, Lector optime, iam tempus eſt, vt poſt tam longam diſputationem, quaſi colligentes vela, pauciſſimis ante oculos tibi proponamus ſummam totius huius cauſæ, quæ inter me & Brentium acta eſt: vt cognoſcas, in quo ſit nunc ſtatu conſtituta, non ſolùm quantum ad nos pertinet, ſed etiam quantũ ad vniuerſum diſſidiũ religionis: quod cùm tam diu agitatũ ſit, & quàm longiſſimè progreſſum, ex vltima hac Brẽtij agitatione tota ipſa cauſa videtur ad vltimum perueniſſe. Putauimus igitur nos operæprecium tibi facturos, atque rem gratam, & certè vtilem præſtaturos, ſi cuncta breui compendio comprehenſa oſtenderimus. Primum itaq; de cauſa ipſa, de qua in his omnibus egimus, poſtea de alijs audies. Cauſa ergo, de qua Brentius primùm egit, & nos deinde ad agendum compulit, nõ tam eſt de aliquo ſpeciali articulo controuerſo: (quáuis & hoc habeat) quin potiùs id reſpicit, quod ad omnes articulos pertinet, & omnibus commune eſt: quę ſcilicet ſit vera Eccleſia, quod verum iudiciũ in dubijs fidei, quæ ratio, & quis modus in controuerſijs finiendis ſeruandus vel ab ipſa Eccleſia, & concilio, vel à priuatis etiam, vt vel veritas inueniatur, vel ſaltem non diſcedatur à fide. hæc vides quàm ſint verè cõmunia omnibus, & fundamenta quædam: quibus rectè collocatis ſuperædificari poſſit ſtabile ædificium: ſecus autem, & peruerſè conſtitutis, non aliud conſtrui, niſi quòd ruat, & caſu ſuo obruat omnes. Brentius itaque me arguit & damnat, quòd vnicam Domini ſpõſam, eius ſcilicet veram Eccleſiam infamem: dum viſibilem manifeſtamque eſſe, & peccatores habere dico. Oſtendit enim ille quòd alij Lutheri diſcipuli apertiùs docent, baptizatorum cœtum aliquando dici Eccleſiam, ſed non illam, cui Chriſtus promittit, quòd portæ in-

feri non prꝗualebunt aduerſus eam. Hanc enim veram eſſe Ecclesiam, quæ cum Chriſto inꝗternum beata eſt, & ex gratuita Dei electione conſtat. atque alicubi ait, quod in his mihi contradicam: quia aliàs etiam eam abſconditam dico. Deinde addit, quòd ſcripturæ ſacræ maieſtati detraham: dum illam obſcuram, atque inſufficientem eſſe dico: & traditiones Apoſtolicas non minoris auctoritatis facio ipſa ſcriptura, atque humanæ auctoritati eam ſubijcio, dubium eius ſenſum à patribus, & concilijs petẽdum eſſe docens: & in his ſimiliter quòd mihi contradicam, accuſat: quia alibi fateor concilia poſſe errare, & quædam erraſſe: alibi autem negem Spiritum ſanctum permiſſurum, vt ea errent: & quòd cum patribus videar honorẽ deferre tamen ſi contra me citentur, dicam eos exponendos prudenter & modeſtè: aut ad ſpeciales leges diſpenſationis pertinere, quæ ex illis afferuntur. & denique de eo me acriter accuſat, quòd in rebus fidei principes, nec audiendos putauerim: ſed epiſcopis tribuam auctoritatem dubia definiendi, & cæteris impoſuerim neceſſitatem ſtandi illorum ſententiæ. Ille igitur ad ſeculares principes, & ad eos, quos ipſi in conſilium vocauerint, pertinere iudicium de dubijs fidei, & nulla ex parte àd epiſcopos aſſerit. atque illos eſſe membra Eccleſiæ nobiliſſima. hos autem iuxta miniſterium ſuum ſeruos, & mancipia, etiam ſi ſint pij: noſtros verò, quotquot agnoſcunt ſedem Petri, hoſtes Chriſti, & Eccleſiæ veræ eſſe: & tandem ad ſcripturam, quæ ſufficiens eſt ad omnia, & per ſe aperta, omnem exigendam eſſe cuiuſcunque doctrinam: nullumque quantumuis priuatum, poſſe aliquam recipere niſi priùs eam expenderit, & iudicauerit conſonam eſſe ſcripturæ, & in eo iudicio expectandum eſſe Chriſtum, qui vel vniuerſaliter, vel particulariter ſuam ſententiam patefaciat. In his habes breuiſſimo compendio, quæ quatuor locis agit Brentius: eius de his omnibus verba ſatis, ſuperque retulimus. Vbi vide, quæſo quo poteſt vlteriùs progredi diuiſio, & ſchiſma in Eccleſia, niſi vt, cùm diuerſæ ſententiæ de fide ſunt, & cum eundem locũ ſcripturæ alius aliter interpretatur, neque vllum agnoſcamus iudicium, nullum concilium, nullum epiſcopum: & denique nullam omni-

no creaturam, etiam Angelum, cuius ſententiæ ſtādum ſit: ſed quilibet teneatur expendere ſcripturam, & iuxta ſuū iudicium credere: itaque nullus, etiam ſi velit, obedire alteri poſſit: nec inuenire quidem, cui tuto obediat circa fidem: ſed expectare debemus, quouſque Deus ſententiam ferat, ſicut veri prophetæ in lege veteri, cùm aduerſus eos alieni & falſi ſtarent, ſuſtinuerunt, quouſque Deus veritatem oſtenderet. Sic Michæas, ſic Hieremias, ſic Apoſtoli, ſic denique patres, qui cōtra Arrianos ſteterunt: quaſi verò quilibet in ſuo ſenſu, & iudicio diuinam reuelationem habeat, non minus quàm prophetæ: aut certum conſenſum Eccleſiæ, ſicut qui Arrio reſtiterunt: interim cùm iudicia Dei occulta ſint, & quædā permittat iratus, quædam verò etiam miſericorditer operetur: omnes etiam contraria ſequentes, perſuadebunt ſibi ſuam ſententiam à Deo eſſe. Neque igitur cōcilia, aut nationalia, aut vniuerſalia quicquam proderunt, niſi quantum cuique viſum fuerit. Quàm miſera, quàm diuiſa & iactabunda eſt conditio credentium in tanta incertitudine! itaque meritò diximus non eſſe, quò vlterius rebellio, & pertinacia procurrat: non inquam eſſe valet maior vel inordinatio in Eccleſia, vel in fide incertitudo, vel denique in ratione ſocietatis humanæ miſerior conditio. Quare illud certum eſt, hanc maiorem eſſe confuſionem illa Babylonicæ turris: ideoque non ſolùm nullam ſeruari poſſe vnitatem. vbi tāta eſt diuerſitas: ſed neceſſariū eſſe, vt à ſeinuicem diſcedant, & ſeparentur ij, quibus neque eadem vox, neque idem ſenſus eſt. quid denique apertiùs rationi & fidei cōtradicit? quæ maior temeritas & libido audendi, ſequendique circa fidem quicquid libuerit? Poſtremò vſqueadeo à ratione aliena eſt hæc B. ſententia, vt neque poſſit ipſa ſibi conſtare: neque certè ſenſus hominis, à quo in lucem eſt edita. Vt igitur breuiter hoc colligamus, nō ſolùm in hac parte, ſed in omnibus etiam illis quatuor locis, quos tractandos ſuſcepi, & in quàmplurimis alijs ſibiipſi Brentium contradicere non eſt difficile videre ei, qui attentè legerit. Verùm omiſſis cæteris, horum quatuor locorum præcipuas repugnantias iam audiamus. In primo quidem de principum auctoritate, dat ipſis poteſtatem dubia fidei defi-

niendi,& ſeueriter animaduertendi in eos,qui aliter ſenſerint exemplo Dauidis & Ezechiæ,ac legis auctoritate:atque in eodem loco diſertè aſſerit, nullum debere cuiuſquam ſententiæ ſtare, niſi illam priùs exegerit adſcripturam, & eidem conſonam iudicauerit.Et denique, vt proximè diximus,ſolum Chriſtum eſſe agnoſcendum iudicem,in quibus(vt omittam,quòd omni ſeditioni & rebellioni aperuit viã) apertè priora deſtruxit,dans auctoritatem principibus: cui tamen nullus obedire teneatur, niſi ſibi id viſum fuerit, de quo ſatis paulò ante dictum eſt. In ſecundo verò loco ſcripturam dicit per ſe manifeſtam,& ex ſe ſola exponendam:atque in eodem clamat,eſſe in patribus ſenſus alienos ab ea.Symbolum fidei, decalogũ, & ſacramenta omnibus manifeſta eſſe dicit:& circa hæc in plurimis confeſſio Vvirtenbergenſis ab eo edita vniuerſam damnat Eccleſiam,& ſenſum Chriſti ignoraſſe aſſerit:vt in communione alterius ſpeciei,in ſacro chriſmate & vnctionibus. Quæ apertior repugnantia, quàm ſcripturam dicere per ſe manifeſtam eſſe, & eius ſenſum latuiſſe Auguſtinum, Hieronymum, & reliquos patres? Denique cùm in ſua confeſſione fateatur, Eccleſiam habere auctoritatem exponendi dubios ſenſus ſcripturæ: clamat hoc loco contra me, qui nihil amplius in hac parte aſſero, quòd ſubijciam ſcripturam ſenſui humano. In tertio deinde loco negat traditiones Apoſtolicas pares eſſe auctoritate cũ ſcriptura: imò eſſe aliquid,quod non ſit ſcriptum recipiendum certa fide:ſed ſcripturam eſſe ſufficientem ad ſalutem:& tamen in eodem diſertè dicit,quòd Apoſtoli nonnulla tradiderunt, & inſtituerunt, quæ non ſunt literis comprehenſa: & Pauli auctoritate confirmat, Tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonem,ſiue per epiſtolã,vbi ſi quæram, an hoc præceptum Pauli ſit obſeruatum in Eccleſia an non?negare ſeruatum à Pauli diſcipulis & ſucceſſoribus,quod Paulus præcepit ad Eccleſiæ neceſſitatem, neſcio quomodo poſſit: quod ſi ſeruatum eſt, ergo Apoſtolicæ traditiones ſeruantur ſine literis. Quomodo igitur ſtat cum his, ſcripturam omnia continere:niſi quia,vt diximus, traditiones ſine ſcriptura recipere,& ſtare ſententiæ Eccleſiæ,ſcriptura iubet,vbi om-

nia

nia incluſit? ſed hoc irridet Brentius magna facilitate. Quomodo demũ ſtat, quòd ille fatetur eos libros canonicos eſſe, quos omnes Eccleſiæ pari conſenſu recipiunt, & certiſſima fide tenendos ſola traditione non ſcripta: & tamen negare alia, quæ eodem teſtimonio, hoc eſt, conſenſu omnium eccleſiarũ probantur, & ab Apoſtolorum tempore ſemper ſeruata ſunt non recipienda eſſe, niſi ſcriptura probentur. In vltimo loco de Eccleſia vera, quam vocat, dicit, quòd ex electione Dei pendet, & inuiſibilis eſt, atque incerta. Quod in confeſſione priori aſſerunt: neque ſciri poſſe, quis ad eam pertineat, & tamen, cùm de auctoritate ſuorum principum loquitur, manifeſtè ait, eos verè Eccleſię membra eſſe nobiliſſima: neque de incertis hoc, ſed de ſuo ipſius principe: quem hortatur, vt agat ex auctoritate, tanquam nobiliſſimum Eccleſiæ membrum. Deniq; ait, quòd ſicut Paulus vocat Eccleſiam Corinthiorum, & Theſſalonicenſium: ſic principes, qui agnoſcunt Chriſtum, ſunt Eccleſiæ membra. Rurſum peccatores admiſceri Eccleſiæ & miniſteria eorum integra eſſe dicit: & clamat contra me, quia dico illos eſſe membra mortua, ſed miniſteria eorum non inutilia, & vana eſſe. Itaque in tota hac cauſa, de qua agit, non poteſt ſibi conſtare: qui non pro maieſtate ſcripturæ, aut Eccleſiæ ſanctitate: ſed pro libertate ſenſus ſui, & impuritate egit. Verùm audi iam ſententiam catholicam certis teſtimonijs à nobis confirmatam. Docet enim hæc, primùm agnoſcere vnã, certamque Eccleſiam: & ideo viſibilem, de qua Paulus dixit: quòd ſit columna, & firmamentum veritatis, ac nullo modo duas eſſe Chriſti Eccleſias, aut de duabus ſcripturam loqui, ſed de vna ſemper: & ſi quædam dicantur in ea propter ſolos bonos, qui ſunt viua eius membra: quædam autem propter ſolos malos, qui eidẽ altari, atq; tẽplo, & orationibus participãt: neque tamen Eccleſiã ipſam, aut iuſtos in ea inficiũt, quando, vel quia neſciũtur, vel quia ita expedit, tolerantur quod Aug. & Aphricani omnes epiſcopi, imò tota Eccleſia cõtra Donatiſtas definiuit. Characterẽ autẽ verũ huius Eccleſiæ ab Apoſtolorũ prędicatione, et auctoritate, vnde illa orta eſt, ſumendũ eſſe docet ſana fides. Is verò eſt cõſenſus cùm doctrina Apoſtolorum

lorũ,nulliuſque nouitatis cõtrariæ ijs,quæ publicè in Eccleſia ab ipſo initio prædicationis Apoſtolicæ recepta ſunt, admiſſio, agnitio itẽ epiſcoporũ legitimè ſuccedentium Apoſtolis: atque vnius vicarij Chriſti ſuccedentis Petro in Eccleſia Romana, Sic docuerunt nos antiqui patres poſt fundatas ab Apoſtolis Eccleſias,omnem doctrinam, contra quam de nouitate excipi poſſit, ſuſpectam habendam eſſe:& eam ſequentes alienos eſſe ab Apoſtolicis Eccleſijs. hæc eſt vera Eccleſiæ vnitas: à qua diſceſſiſſe proprium hæreſeos eſt, & ſchiſmatis. hæc apertiſſimis ſcripturæ, & patrum teſtimonijs confirmauimus:quæ manifeſtè conuincunt, Eccleſiam eſſe certam, & viſibilem:prædicatio Apoſtolorum nunquam aut extingui,aut obliuioni tradi potuit: ſemper manifeſta fuit & ipſa, & cœtus ille hominum,qui eam ſuſcepit: hæc diximus ſine vlla contradictione,ac dubitatione. faſſi quidem ſumus imbecillioribus ingenijs rationem vnitatis Eccleſiæ obſcuram nonnunquam eſſe:ſed nos tamen eam explicuimus.neque hoc impedit, etiã ſi obſcurum ſit,Eccleſiæ perſpicuitatem.Certè perſpicui ſunt Petrus,& Ioannes,quos videmus: illoſque eſſe homines conſtat,etiam ſi ratio,qua homines ſunt,ſit obſcura inſipientibus. hac vna agnita Eccleſia, oſtendimus in omni dubitatione de fide,atque religione ad illam confugiendam eſſe: ita vt quamdiu quid circa hæc ſentiat illa, nobis ignotum eſt, nihil certò affirmare debeamus:ſed inquirere, quid Apoſtoli tradiderint, idque teſtimonijs conſonis patrum maximè eorum, qui ab Apoſtolis ordinati ſunt epiſcopi in Eccleſijs,quas inſtituerũt, & qui illos poſtea ſequuti ſunt. Cùm verò de hoc dubium eſt, cogi debet concilium ſiue vniuerſale,ſiue prouinciale,& in eo veritas inquiri: quæ ſi inuenta fuerit, & definita, tenenda eſt, neque ab vllo inferiori in dubium reuocanda:ita tamen, vt ſalua ſemper ſit vniuerſalis Eccleſiæ,& concilij auctoritas. Nihil itaque hic varium,& inconſtãs: ſed omnia certiſſimè conſtituta ſunt.Cùm autem ſcriptura dubia eſt, & in diuerſos ſenſus trahitur,ex Apoſtolorum prædicatione,& traditione eſt exponenda.hæc traditio teſtimonijs conſonis patrum confirmatur: de quibus, cùm dubium eſt, in concilio generali inquiritur,

quid ab omnibus, quid vbique, quid ſemper prædicatum eſt. hic ſenſus conſonus patrum eſt ſummæ auctoritatis: quod verò iuxta proprium ſenſum illi aſſerunt, longè inferioris auctoritatis eſt. Concilia autem legitimè congregata, ſi rectè ſe gerant: &, qua opus eſt humilitate, & diligentia quæratur veritas, nõ permittit Chriſtus ea errare: qui dixit: vbicunq; fuerint duo, vel tres, &c. Verùm ſi non, vt opus eſt, veritas quæratur, & affectibus indulgeatur, Deo ita permittente, errabunt, ſed certò credimus non permiſſurum Deum, vt error ille præualeat. Nam promiſſio illa Chriſti portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, nunquam deficiet. Hæc eſt, quam aſſeruimus in hac cauſa, vnde omnia alia diſſidia religionis pendent, doctrina: in qua nihil eſt, quod non modeſtiam, & tranquillitatem publicam, & priuatam contineat: quare non eſt, quod pluribus agam. Quærit quidem Brentius multa alia extra cauſam, quàm in Prolegomenis egit: in quibus & me, & catholicam fidem nobis repugnare conatur oſtendere: vt de contritione, & ſatiſfactione, quibus dícimus peccata remitti: item de meritis bonorum operum. Sed illa miſſa faciamus, vt quæ ad rem præſentem non pertineant: ea proprijs locis ſi opus fuerit, explicabuntur. vnum omittendum non eſt quòd vi magna verborum contra me clamat Brentius, quia dixi prædicationem euãgelij ad literam occidentẽ pertinere: dicit enim in epiſtola ad illuſtriſſimum ducem, quòd Paulus vocat potentiam Dei in ſalutem omni credenti, & adminiſtrationem ſpiritus: hoc furioſus homo vocat literam occidentem. quod etſi etiam alterius negotij ſit, hoc tamen loco nolui tacere, vt aduertas hominis huius vel attentionem, vel iudicium circa præcipuum caput huius noui euãgelij, cuius ipſe doctor eſt. Nónne Paulus ſuam prædicationem dicit alijs eſſe ad mortem, alijs ad vitam? Imò Chriſtus ipſe remiſſiùs inquit agendum eſſe cum Tyro, & Sidone, q̃ cum multis, qui eius prædicationem audierunt. Si igitur prædicatio Pauli, & quidem ipſius Chriſti multis fuit lapis offenſionis, & ſcãdali, quomodo non ad literã occidentẽ pertinet? nunquid prædicatio euangelij eſt ſpiritus Dei viui? quo, & non atramento, inquit Paulus, inſcribitur cordibus. quod exte-

exteriùs prædicatur? Nónne potiùs ea prædicatio pertinet ad exterius illud miniſterium plantandi, atque rigandi? Nunquid prædicatio euangelij eſt incrementum dare? hæc omnia cùm apertiſſima ſint, & certiſſima conſenſu Eccleſiæ definita: vide, rogo, quāta incōſideratione à B. ego furioſus vocor, quia hæc dixi. imò vide, quos etiā furioſos vocet. Auguſt. proprio loco de hoc agens, ita dicit aduerſus Pelagianos: Hæc gratia ſi doctrina dicēda eſt, certè ſic dicatur, vt altiùs, & interiùs eā Deus cum ineffabili ſuauitate credatur infundere, nō ſolùm per eos, qui plantant, & rigant extrinſecus: ſed etiam per ipſum, qui incrementum ſuum miniſtrat occultus: ita vt non oſtendat tantúmodo veritatem, ſed impartiat charitatē. & poſt pauca quædam apertiùs hunc locum claudēs, ſic inquit: Qui autem nouit quid facere debeat, & non facit, nondum à Deo didicit ſecundū gratiā, ſed ſecundū legem: nō ſecundū ſpiritū, ſed ſecundū literā. Et quid eſt opus multis in hac re? Tota Eccleſia aduerſus Pelagiū, cuius Brentius maximū inimicū ſe oſtēdit, manifeſtè definiuit anathema eſſe eum, qui dixerit gratiam Chriſti ad doctrinam pertinere. hic enim erat error Pelagij: quo putabat gratiā Dei eſſe, quòd nobis diuina præcepta, & beneficia prædicentur, & quòd legamus eius ſcripturā, & verba. Quod nunc B. docens, nónne dignus eſt, qui Pelagianus vocetur? Sed, inquit, Paulus vocat euangelium potentiam Dei. Et hic etiam illum corruptionis ſcripturæ meritò accuſo. Quis non nouit conſueta phraſi ſcripturæ nuncium pro re ipſa, quę nunciatur, aliquando ſumi? quo ſenſu Paulus non prædicationem ſuam, ſed res eas, quas docebat, merita ſcilicet Chriſti, gratiam Dei, potentiam vocat in ſalutem omni credenti. Ex qua inconſideratione vides, in quātum errorem lapſus fuerit B. quod vltimo loco putaui ponendum eſſe, quoniam primò ille contra me id dixit. His igitur finem iam imponamus, precātes Deum, vt Spiritu ſancto ſuo det nobis omnibus cogitare, & quærere quæ, vt verbis Pſalmi loquar, ad pacem ſunt Hieruſalem.

Lib. de gratia Chriſti cap. 12.

FINIS.

397.690